# COLLECTIO

SELECTA

# SS. ECCLESIÆ PATRUM.

LVII.

---

PATRES QUARTI ECCLESIAE SÆCULI.

*S. AMBROSIUS.*

IV.

PROSTAT INSUPER VENALE

*MONTIS PESSULANI*,

Apud VIRENQUE, bibliopolam,

*PARISIIS*,

Apud BIBLIOPOLAM, cui nomen gallice:

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVES.

Rue des Saints-Pères, 16.



PARISIIS. — E TYPOGRAPHEO BOURGOGNE ET MARTINET,
via vulgo dicta du Colombier, n° 30.

# COLLECTIO

SELECTA

# SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

## EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

*BIBLIOTHEQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.*

OPU REGI DICATUM.

---

TOMUS QUINQUAGESIMUS-SEPTIMUS.



PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXVI.

# S. AMBROSII

## MEDIOLANENSIS EPISCOPI

### OPERUM

### PARS I.

## TRACTATUS DE SCRIPTURA.

# S. AMBROSII

## MEDIOLANENSIS EPISCOPI

## EXPOSITIO IN PSALMUM DAVID CXVIII.

### PROLOGUS.

I. Licet mystica quæque velut tubæ increpuerit sono David propheta, tamen moralium magnus magister in eo quantum excellat Ethica, Psalmi hujus summa declarat gratia. Siquidem cum suavis omnis doctrina moralis sit, tum maxime suavitate carminis, et psallendi dulcedine delectat aures, animumque demulcet. Meritoque plerisque locis moralium sententias Psalmorum tanquam stellarum diffundit lumina, quæ lucent atque emicant: centesimum vero et octavum-decimum Psalmum, velut pleni luminis solem meridiano ferventem calore, in processa libri constituit ætate; ut neque matutini ortus semiplena exordia, neque vespertini occasus quidam senilis defectus, claritati aliquid perfecti splendoris decerperent. Quem per singulas Hebræorum digessit litteras, ut quemadmodum parvulorum ingenia primis litterarum elementis assuescunt discendi usum assumere; ita etiam nos hujusmodi elementis usum discamus vivendi.

II. Litteris autem singulis octonos versiculos ascripsit, ut simul et unitatem doceret; (unitas enim coërcet omnia et regit, cui subjecta omnia sunt,) et purgationem legitimæ sanctificationis. Octava enim die solemnis purgatio vel ex Lege est; quia octava die circumcisionis solemnitas impleri

statuta est[1] : vel quia totus mundus coinquinatus erat peccatis nostris, et septem illis pollutus diebus. Ubi autem venit resurrectionis dies, convivificati Domino Jesu resurreximus, et erecti sumus, in novitate vitæ ablutionis gratiam præferentes. Meritoque primogenita offerimus animantia in figura primogeniti Filii Dei, castitatis et simplicitatis animantia, spiritale sacrificium acceptum Deo, non quarto aut quinto die; ne immundum aut inconsummatum sacrificium sit : sed octava die qua omnes in Christi resurrectione non solum resuscitati, sed etiam confirmati sumus. Unde licet in baptismate plena sit statim purgatio : tamen quia ablutionis ipsius sacrificiique rationem baptizatus debet cognoscere (1), non offert sacrificium, nisi octavum ingrediatur diem; ut informatus agnitione sacramentorum cœlestium non quasi rudis, sed quasi rationis capax, tunc demum suum munus altaribus sacris offerat, cum cœperit esse instructior ; ne offerentis inscitia contaminet oblationis mysterium.

III. Titulus autem Psalmi, « Alleluia » est, hoc est, laus Dei. In his enim hymnis vere Deus laudatur, in quibus est peccatorum remissio. Denique in superiore Psalmo passio Domini præmissa est; quæ mundum hunc diluit, ut dignos faceret populos qui Deum immaculato ore laudarent. Ipsa quoque litterarum elementa, ut omnia hebræa nomina, non sunt rationabilis interpretationis vacua atque immunia, quorum significationes locis suis aperiemus. Centesimus et undecimus Psalmus per has litteras in hebræo in principiis versiculorum digestus est, et est totus ethicus : et centesimus-decimus mihi ita scriptus videtur. Denique vicenos et binos versus habent, et singulis versibus singulæ explicantur sententiæ. Unde et per metra asseruntur esse descripti.

[1] Levit. XII, 3, 4.

## SERMO I.

### Aleph.

I. Prima littera (2) « *Aleph* » dicitur[1], cujus interpretatio doctrina est. Sollicitus ergo auditor plenos doctrinæ versus esse qui sequuntur, debes præsumere.

II. « Beati immaculati, inquit, in via: qui ambulant in » lege Domini. Beati qui scrutantur testimonia ejus: in » toto corde exquirunt eum[2]. » Quam pulcher ordo, quam plenus doctrinæ et gratiæ! Non prius, « Qui scrutatur » testimonia ejus, » dixit (potuit enim convenire secundum litteram) sed prius: « Beati immaculati in via. » Ante enim vita quam doctrina quærenda est. Vita enim bona et sine doctrina habet gratiam: doctrina sine vita integritatem non habet. In malevolam etenim animam non cadet sapientia. Ideoque ait: « Quærent me mali, et non inve- » nient[3]; » quia improbitate cæcatur mentis oculus, et caligante sibi iniquitate, mysteria profunda invenire non potest. Primum ergo exercenda est vitæ militia, corrigendi mores. Cum hæc instituerimus ad cursum debitum, ut sit offensionis correctio, puritatis gratia; tunc a studia percipiendæ cognitionis veniamus suo ordine et via. Prima igitur sunt moralia, secunda mystica. In illis vita, in his cognitio; ita ut si perfectionem requiras, nec vita sine cognitione, nec cognitio sine vita sit: utrumque astipuletur alteri. Ideoque ait Scriptura: « Seminate vobis ad » justitiam, vindemiate ad fructum vitæ, illuminate vobis

[1] Vide D. Guillon, tom. IX, p. 136-159. — [2] Psal. CXVIII, 1, 2. — [3] Prov. 1, 28.

» lumen cognitionis[1]. » Non prius illuminate, sed seminate: nec solum seminate prius ad justitiam; sed etiam vindemiate, inquit, ad fructum vitæ: et sic illuminate lumen cognitionis, ut perfectio non solum consitis, sed etiam receptis fructibus approbetur. In primo quoque Psalmo hunc ordinem tenuit[2], ut in via ambulandum doceret prius, et tunc in Lege meditandum. Qui enim non abiit in consilio impiorum, utique de pietatis via, et justitiæ semita non recessit: meritoque in via ambulans beatus pronuntiatur; et die ac nocte meditationem Legis exercens habet gratiam beatitudinis.

III. Quam institutionem secutus Salomon, librum de Proverbiis scripsit, in quo moralem locum uberius expressit, naturalem in Ecclesiaste, mysticum in Canticis canticorum, quanquam si diligenter discutias, et in Proverbiis mystica pleraque reperies, et in Canticis moralium suavitatem. Nam utique mysticum est: « Sapientia ædificavit » sibi domum, et subdidit columnas septem, interfecit » suas hostias[3], » etc. Hocque in Canticis lucet tam mysticum quam morale, in quo blanditiarum suavitas et affectus amantis exprimitur. « Osculetur me ab osculo oris sui; » quoniam optima ubera tua super vinum, et odor unguen- » torum tuorum super omnia aromata[4]. »

IV. Constitue ergo virginem desponsatam multo tempore, et justo ferventem amore, quæ multa probata opera dilecti probabilium testium assertione cognoverit, desideriis suspensis dilatam frequenter, jam non ferentem moras; quæ omnia fecisset, ut sponsum videret: aliquando votis potitam suis, ad improvisum sponsi adventum gaudio turbatam, non quærere primordia salutationis, non verborum vices; sed statim quod desiderasset exigere. Ita ergo et sancta Ecclesia quæ in primordiis mundi despon-

[1] Osee. x, 12. — [2] Psal. I, 1, 2. — [3] Prov. IX, 1. — [4] Cant. I, 1.

sata in paradiso, præfigurata in diluvio, annuntiata per Legem, vocata per Prophetas, diu redemptionem hominum, Evangelii decorem, dilecti expectasset adventum, impatiens moræ in oscula ruit dicens: « Osculetur me ab » osculo oris sui. » Et delectata osculis adjicit: « Quoniam » optima ubera tua super vinum. »

V. Et ut moralius dicamus, intellige mihi carnem illam, quæ madefacta fuerat in Adam serpentis veneno, quæ criminum marcebat fœtore, quæ procedebat in filiabus Sion alta cervice, et nutibus oculorum, et itinere pedum trahens tunicas, et pedibus suis ludens, crinium cincinnis et compositis vultibus, atque redimiculis et omni affectato decore plus dedecens: eamdem tamen plurimis edoctam oraculis quod venturus esset, qui serpentis illecebris exclusis, sancti Spiritus infunderet gratiam, ut omnis caro videret salutare Dei, omnis caro ad Deum veniret; inarsisse desiderio: sed metuentem ne ut impatiens, ut lasciva, ut luxuriosa, ut querula, sicut ante fuerat, displiceret; et longiore quam ferre jam poterat, morantis adventus dominici expectatione quateretur: non immurmurantem tamen, nec transgredientem, sed levantem in omni loco puras manus sine ira et disceptatione in habitu ornato, cum verecundia et sobrietate ornantem se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa; sed iis quæ castitatis et bonæ conversationis decerent gratiam, orare dicentem: « Osculetur me ab osculo oris sui; » quoniam optima ubera tua super vinum. » Jam volebat adhærere Christo caro, jam festinabat innubere; ut esset unus spiritus), et fieret caro Christi, quæ erat ante meretricis. « Osculetur, inquit, me, » (osculatur nos Dei Verbum, quando sensum nostrum, spiritus cognitionis illuminat,) et tanquam despiciens omnes jucunditates et delectationes suas, cœlestibus cupiens inhærere mandatis ait: Quoniam

optima præcepta testamentorum tuorum super omnem appetentiam carnis, et sæculi voluptatem. Meminerat enim se in Eva ante sic lapsam, dum voluptatem corporis præfert mandatis cœlestibus. Ait: « Unguentum exinanitum » nomen tuum[1]; hoc est, totus immundis impuritatibus diversorum facinorum fœtebat hic mundus: nunc spirat ubique suavitas pudicitiæ, unguentum fidei, flos integritatis. Et a moralibus venit ad mystica dicens: « Introduxit » me Rex in cubiculum suum, exultemus et lætemur » in te, diligamus ubera tua super vinum[2]. » Simplex est enim osculum, negotiosum autem cubiculi secretum.

VI. In ipso quoque Evangelio pulcherrimus de moralibus locus est; ut unusquisque vas suum mundet dicente Domino: « Pharisæe cæce, munda prius quod intus est ca- » licis et paropsidis; ut fiat et id quod foris est, mundum[3]. » Nam nisi se unusquisque intus mundaverit, etiamsi foris speciosus videatur et justus, similis erit dealbatis sepulchris; ut foris quidem justus videatur, intus vero sit fœtidus. Sic est doctrina sine vitæ innocentia. Sed nec ipsa doctrina potest mercedem habere, ubi gratiam non habet innocentiæ. « Peccatori enim dixit Deus: Quare tu enar- » ras justitias meas[4]? » Sed revertamur ad propositum Psalmum.

VII. « Beati, inquit, immaculati in via, qui ambulant » in lege Domini. Beati qui scrutantur testimonia ejus, in » toto corde exquirunt eum. » Primus versus moralis, secundus mysticus. Quis hoc dicit? Propheta utique (3), qui fungebatur carnis alloquio, et dicit hoc post eum Psalmum quo descripta est Domini nostri Jesu Christi passio. Ubi ergo et divina sacramenta revelata sunt, et induit dominicæ resurrectionis lætitiam, et passionis degustavit gratiam; vidit justorum congregationes, populos redemptorum,

[1] Cant. I, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Matth. XXIII, 26. — [4] Psal. XLIX,

perditorum salutem, mortuorum resurrectionem, sanctificationem sacramentorum, et exclamavit dicens: « Beati » immaculati in via, » hoc est, ecce maledicta terra in Adam cœpit habere beatitudinem; si tamen legem Domini non derelinquat: ecce immaculatus est homo, qui erat ante pollutus. Quam pretiosum est custodire præceptum Domini! quam pretiosum etiam præcepti ipsius scire mysterium!

VIII. Sed quis est immaculatus? Non utique qui in quacumque via ambulat: sed qui in Christo ambulat. Ipse enim dixit: « Ego sum via[1]. » In hac via qui ambulat, errare non novit; si tamen ab hac via nunquam recedat. Est et via Lex; et ideo dum immaculatus est, in lege Domini ambulet: nec ambulare in via hac desinat, ne immaculatus esse desistat. Non declinet in dexteram aut lævam, non titubet, non resistat, non expectet; sed ambulet superiora obliviscens, et ea quæ sunt priora appetens, ad destinatum sequatur, ad bravium festinet, contendat usque in finem; finis enim Legis est Christus. Multi volunt ambulare in via, sed non usque ad finem. Non ambulant Judæi usque ad finem, qui non usque ad Christum ambulant. Non ambulat Manichæus in via, qui Legem refutat: sed ambulat vera fides, quæ et Legem suscipit, et plenitudinem Legis agnoscit.

IX. Si quis ergo in via ambulat, scrutetur testimonia Domini. Quæ licet mystica sint, tamen etiam moralia in se habent; quoniam melius potest ambulare in via, qui scrutatur Domini testimonia. Nam ut quis intemperantissimus captus adulterinæ cupiditatis æstu, et victus libidine, vel indulgens flagitiis, qui repugnare nolit appetentiæ suæ carnis, conversus huc atque illuc, si neminem forte videat, in facinus ruit: idem tamen quamvis inveniat

[1] Joan. xiv, 6.

paratam occasionem potiendi, explorat diligenter omnia, in diversum oculos suos, incuriosus justitiæ, sollicitus famæ, detorquet frequenter, erubescit testimonium erroris, qui non erubescit errorem : ac si quem forte spectatorem cognoverit facinoris sui, verecundia sequestrat intemperantiam; et quamvis cum (4) ancilla vel meretrice vulgari, ubi nullum sit deprehendendi periculum, tentamenta moliatur libidinis, pudore tamen incœptum deserit: quanto magis si quis allevet mentis oculos, et consideret plena esse Angelorum omnia, aëra, terras, mare, Ecclesias, quibus Angeli præsunt ( mittit enim Dominus Angelos suos ad defensionem eorum, qui hæredes futuri sunt promissorum cœlestium ) concepto potest renuntiare peccato? Unde ista turba innocentium, nisi ex illis peccatoribus? Eadem natura est omnium, sed diversa disciplina. Circumcisio nihil est, et gentilitas nihil est : sed observatio mandatorum Dei, naturæ ipsius auget gratiam. Merita commutat ille qui dicit : « Tenebræ in circuitu, et parie- » tes me operiunt : peccatorum meorum non erit memor » Altissimus[1]. »

X. Non reveritus esses Angelorum præsentiam, si præsentes esse crederes? Non metueres, non dicam facere, sed loqui, aut etiam cogitare quod pravum est, si tibi divina Scriptura suasisset, quia Deus cogitationum arbiter, secretorum testis est verax, sicut ipsi ait : « Estote mihi » testes, et ego testis, dicit Dominus Deus, et puer meus » quem elegi[2]? » Hominem vereris præsentem, Dei Patris et Filii non vereris præsentiam? Sed non vis credere, ne possis cavere : non vis audire, cum legitur, quia Deus novit occulta hominum; ne incipias scire quod timeas, et timere ne pecces. Audi ergo Scripturam divinam; ut convertaris a via prava et maligna. Noli sicut cæcus ocu-

[1] Eccli. XXIII, 26. — [2] Isaï. XLIII, 10.

lis corporalibus, aut sicut surdus, qui eo quod non potest videre aut audire præsentes, solum esse se credit : et in plurimorum cœtu, dum putat nullum esse præsentem, perpetrare adoritur quod arbitratur esse secretum ; non potest enim videntes videre qui non videt : similiter et tu mentis cæcatus oculis noli æstimare quod sine teste delinquas; quia hominis præsentiam declinare potuisti. Plures sunt qui redarguant, quam quos cavere potuisti. Ipsum te fugere tui accusatorem non potes, quem convenit propria conscientia. Et si negas aliis, tibi non negas. Et si homini inficiaris, Deo fateris. Et si volueris negare, tuæ te cogitationes revincunt.

XI. Elisæo assistebant Angeli, quos videbat; et ideo agmina hostium non timebat : sed timebat puer ejus qui Angelos non videbat [1]. Aperuit oculos ejus ad vocem Prophetæ gratia Dei, vidit Angelorum exercitus, et credidit esse præsentes, quos antea, quia non videbat, putabat absentes. Et tu lege Prophetam ut videas, lege ut aperiat oculos tuos : nec te hostilis legio perterreat, et obsessum esse te credas, qui liber es, qui munitus es spiritalibus turmis, si Prophetam non derelinquas. Cum tibi Propheta loquitur, quia Deus dixit : « Ego cœlum et terram com» pleo [2] : » cum tibi Propheta dicit : « Quia plures nobiscum » sunt [3] ; » quia in circuitu nostro Angeli sunt : attolle oculos mentis, et videbis non solum Angelos, sed etiam Deum, qui dicat tibi : « Aperi mihi, soror mea, proxima mea [4]. » Pulsat ad januam et quando tu dormis ; si tamen vel excitatus evigiles, vel vocatus januam tui pectoris aperias, introïbit. Quod si fugias lectionem propheticam, si domi non legas, in Ecclesia audire nolis; nonne sicut ille qui averso connivet obtutu, ne videat quod possit videre,

[1] 4 Reg. VI, 16, 17. — [2] Jerem. XXIII, 24. — [3] 4 Reg. VI, 16. — [4] Cant. V, 2.

claudit oculos ne aspiciat, cui potestas videndi est, aut sicut in furore plerique injecere manus oculis suis : ita et tu primo averteris conniventi magis dissimulatione, quam refragatione prærupta? Nam cum ad Ecclesiam venis, et Christianum te asseris, sanus videris, aperis oculos, quibus possis videre : sed dum audire dissimulas quæ leguntur, claudis ne videas tibi, etsi aliis videre videris; injicis etiam quasdam perfidiæ et intemperantiæ manus oculis animæ tuæ, et cæcitatem infers cordi tuo, quod est gravius, voluntariam; ut videns non videas, audiens non audias.

XII. Putas te solum esse cum fornicaris, et non recordaris quia oculi Domini vident orbem terrarum? Non audis dicentem : « Ecce venit hora... ut dispergamini unusquisque in sua, et me solum relinquatis : sed non sum solus; quia Pater mecum est [1] ? » Adest ergo Pater, adest et Filius Dei, adsunt ministri, adsunt Cherubim et Seraphim, quæ dicunt : Sanctus, Sanctus, Sanctus : plena est terra majestatis tuæ. Plenus est enim mundus sanctarum virtutum; quia plenus est nequitiarum. Plenus est orbis terrarum remediis, quia plenus est laqueis. Putas quod in lupanari Christus te non videat, quem videt lupanar intrare? Putas quod in adulterio te non deprehendat, quem videt adulterium cogitantem? Num parietes refugit, qui spectat errores, et secretum criminis aversatur, qui scenam criminis intuetur? An putas tunc primum te intrare meritorium (5), cum fornicem meretricis ingrederis? Intrasti jam, quando cogitationes tuas meretrix introïvit. Intrasti jam, quando ad potiendam prostibulæ cupiditatem gressu mentis intrasti. Pulsasti lupanaris fores, quando ad mulieris concupiscendæ decorem oculos mentis aperuisti. Et si verum audire vis, quomodo te in lupanari non vidit Christus; quando te vidit, quia adulterando in corde tuo

[1] Joan. XVI, 32.

te ipsum lupanar esse fecisti? Denique ipse dicit Dominus Jesus: « Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, » jam adulteravit eam in corde suo [1]. » Unde tamen tam religiosus in opinione, qui tam probrosus in crimine?

XIII. Sed acquiesco tibi quod Jesus te nolit videre, nolit revincere, qui nolit accusare: nolint videre et Angeli. Sed videt diabolus, qui tecum introïvit, imo qui te introduxit: vident ministri ejus, qui te circumdederunt, ne videres Angelos Dei: vidit Belial, vidit legio te impulerunt ne quis revocaret, ne quis teneret. Noli putare quod colludium (6) tibi præstet silentii, qui vult tecum supplicii habere consortium. Studet plures similes sui videre; et in eo habet gloriam, quod plures perditos fecerit. Ipse est incentor, ipse accusator, ipse in Judam introïvit, ipse eum ad proditionem impulit, ipse misit ad laqueum. Quanti dicturi sunt in illo die adversus eum: Tu nos circumvenisti, tu impulisti. Exemplum quæris? Accipe dicentem Evam prævaricationis suæ auctorem fuisse serpentem [2]. Sed illum implicavit, non se absolvit. Cui respondit Dominus: Non præceperam ne gustaretis de ligno solo, quod est in medio paradisi [3]? » Respondebit ergo veritas et pluribus: Diabolum audistis suadentem noxia, me non potuistis audire vitalia mandantem.

XIV. Et ideo operemur justitias; « Non enim qui » operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt. Tu » mandasti mandata tua custodiri nimis. Utinam dirigan- » tur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas. Tunc » non confundar, cum perspiciam in omnia mandata tua [4]. » Non solum mandasti, inquit, custodiri mandata tua, sed custodiri nimis. Quando hoc mandavit? In paradiso quidem mandavit Adæ [5], ut custodiret man-

[1] Matth. v, 28. — [2] Gen. III, 13. — [3] Ibid. 11. — [4] Psal. CXVIII, 3-6. — [5] Gen. II, 16.

data : sed fortasse non mandaverat nimis custodire; et ideo lapsus est, ideo inflexus voce mulieris suæ, ideo deceptus erat a serpente, putans quod si in parte aliqua recederet a mandato, non penitus erraret : sed quia semel a semita mandatorum recessit, totam deseruit viam, et expoliavit omnibus nudumque reliquit. Ideo Dominus, quia lapsus erat, qui in paradiso erat, postea te per Legem, per Prophetas, per Evangelium, per Apostolos monuit; ut nimium custodias mandata Domini Dei tui. « Omne, inquit, verbum otiosum quod locutus fueris, » reddes pro eo rationem [1]. » Noli dissimulare : ab aliquo mandato iota unum, aut unus apex non præterit. Noli recedere de via. Si in via ambulans vix tutus es a latrone, quid facies, si te extra viam vagantem invenerit? Dirigantur gressus tui; et ne infirmus sis ad dirigendum, precare ut dirigat Dominus vias tuas.

XV. Hic optat : « Utinam dirigantur viæ meæ [2]. » Alibi dicit : « Expectans expectavi Dominum, et exaudivit me... » et statuit pedes meos in petra, et direxit gressus meos [3]. » Roga ergo et tu, ut Dominus dirigat vestigia mentis tuæ : quo possis Domini custodire justificationes. Non confunderis, cum respexeris in omnia mandata ejus. Ante enim confusus es in Adam et Eva. Denique nudus factus es, operuisti te foliis; quia confundebaris : abscondisti te a conspectu Dei; quia erubescebas, ita ut tibi diceret Deus : « Adam ubi es [4]? » Cum illi dicit, tibi dicit : Adam enim interpretatione latina homo dicitur, hoc est : « Homo » ubi es? » Et Adam respondit : « Timens quia nudus eram [5], et tota mente confusus, ante conspectum tuum venire non ausus sum. » Ergo, ne confundamur, custodiamus mandata Domini, et custodiamus omnia. Nam si quis

[1] Matth. XII, 36. — [2] Psal. CXVIII, 5. — [3] Id. XXXIX, 2, 3. — [4] Gen. III, 9. — [5] Ibid. 10.

unum mandatum custodiat, et aliud prævaricetur, nihil ei prodest. Custodivit se aliquis a sanguine, non custodivit ab adulterio; utique in uno convictus, punitur etiam legibus sæcularibus nec prodest ei alterius criminis abstinentia, si in altero fuerit deprehensus.

XVI. « Confitebor tibi, Domine, in directione cordis » (advertis quas vias dirigas) in eo cum didicero judicia jus» titiæ tuæ. Justificationes tuas custodiam: non me dere» linquas usquequaque [1]. » Hoc loco mystica plenius cognoscere se velle testatur; ut ingrediatur penetralia mysteriorum cœlestium, et aperiantur sibi thesauri sapientiæ et scientiæ in Christo absconditi. Unde et Salomon ait: « At» trahe nos post te: in odorem unguentorum tuorum nos » curremus. Introduxit me rex in cubiculum suum [2]. » Et fortasse illud quod ait supra: « Osculetur me ab osculo » oris sui [3], » significat Spiritus sancti supervenientis gratiam, sicut Angelus ad Mariam dixit: « Spiritus sanctus » superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi [4]. » Quando autem introduxerit eam rex in cubiculum suum, passionis tempus, lateris compunctio declarat, sanguinis effusio, sepulturæ unguentum, resurrectionis mysterium; ut osculum quasi sponsa acceperit: in cubiculum autem Christi sit introducta Ecclesia, non jam quasi tantummodo desponsata, sed etiam quasi nupta; nec solum thalamum sit ingressa, sed etiam legitimæ claves copulæ consecuta sit. Ideoque quasi in thalamo sita ait: « Colligatio » guttæ frater meus mihi, inter media ubera requiescet [5] » Quod si cubiculum quærimus, ipse nos edoceat qui ait: « Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum: et » clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito [6]. » Cubiculum Ecclesiæ corpus est Christi. Introduxit eam rex in

[1] Psal. CXVIII, 7, 8. — [2] Cant. I, 3. — [3] Ibid. I. — [4] Luc. I, 35. — [5] Cant. I, 2. — [6] Matth. VI, 6.

omnia interiora mysteria, dedit ei claves, ut aperiret sibi thesauros scientiæ sacramentorum, clausas antea fores panderet, cognosceret quiescentis gratiam, defuncti somnum, virtutem resurrectionis.

XVII. In illo cubiculo justitias Domini Jesu nupta reperit. Quæ sunt illæ justitiæ? Utique sacramenta baptismatis, sicut legimus, quia cum venienti ad baptismum diceret Joannes: « Ego a te debeo baptizari, et tu venis » ad me, respondit Jesus: Sine modo; sic enim decet nos » adimplere omnem justitiam [1]. » In illo cubiculo justificationes Domini didicit, cognovit consilium Dei, sicut scriptum est: « Quia omnis populus audiens, et publicani » justificaverunt Deum baptizati baptismo Joannis: Pha» risæi autem et legisperiti consilium Dei spreverunt in se, » non baptizati ab eo [2]. » Quod illi spreverunt, nos eligamus, et sequamur consilium Dei, quo nihil potest esse sublimius; hoc enim divinum, quo fit remissio peccatorum. Cum didicerit itaque justitias Domini, Deus timens non confundetur. Denique et Paulus ait. « In nullo con» fundar [3]. »

XVIII. Et quia nullus potest perfectus esse sine favore Dei, neque tutus; ideo rogare debet, ne penitus eum derelinquat Deus. Nam supra rogavit David ne derelinqueretur dicens: « Ne derelinquas me, Domine Deus meus [4]; » hic ait: « Ne derelinquas me usquequaque, » hoc est, multum. Supra forte quasi adhuc imperfectus, et in magnis perturbationibus positus ne derelinqueretur, timebat: hic autem jam fortior non timet derelinqui ut tentetur; sed rogat ne penitus derelinqui ut tentetur; sed rogat ne penitus derelinquatur. Plerumque enim derelinquit Deus quos vult probari: penitus autem derelinquit quos deserit.

[1] Matth. III, 14, 15. — [2] Luc. VII, 29, 30. — [3] Philip. I, 20. — [4] Psal. XXXVII, 22.

Dereliquit penitus Judam : non dereliquit autem sanctum Job, in cujus patrimonium, in cujus corpus potestatem diabolo dedit; in animam autem non dedit[1]. Nam si dedisset in animam, penitus dereliquisset eum. Numquid non ideo derelictus est Job, ut relictus probaretur, probatus coronaretur? Dereliquit igitur Judam, cui ait: « Quod facis, fac celerius[2]. » Dereliquit enim penitus, quem sceleris sui permisit effectui. Alios autem Apostolos cum vidisset esse turbatos, quia dixerat : « Quo ego vado, » vos non potestis venire[3]; » addidit : « Non turbetur cor » vestrum[4]. » Et infra : « Iterum venio, et accersio vos ad » me ipsum ; ut ubi sum ego, et vos sitis[5]. » Denique turbatus Petrus qui derelinqui timeret ait : « Domine, quo va» dis[6] ? » Vidit Dominus turbari eum, et respondit ei : « Quo ego vado, non potes me modo sequi : sequeris au» tem postea[7]. » Sic et in mari cum titubaret, clamavit ad Christum; et porrexit ei dexteram Christus, ne penitus derelictus periret.

XIX. Nemo autem debet inflari, quod nunquam derelinquatur : vel dolere, quod aliquando derelinquatur; siquidem ipse Filius se dicit derelictum, sicut habes : « Deus Deus meus, respice in me; quare me dereliquisti[8] ? » Et ille quidem nunquam derelictus a Patre est, cum quo Pater semper est. Scriptum est enim : « Ecce jam venit » hora, ut dispergamini unusquisque in sua, et me solum » relinquatis : sed non sum solus, quoniam Pater mecum » est[9]. » Sed secundum corpus in quo est traditus passioni, vox ista processit; quoniam derelinqui nobis videmur, quando sumus in periculis constituti. Unde et Paulus ait de Patre Deo : « Qui Filio proprio non pepercit, sed pro

[1] Job. II, 6. — [2] Joan. XIII, 27. — [3] Ibid. 33. — [4] Id. XIV, 1. — [5] Ibid. 3. — [6] Id. XIII, 36. — [7] Matth. XIV, 30, 31. — [8] Psal. XXI, 1. — [9] Joan. XVI, 32.

»nobis omnibus tradidit eum[1]. » Dereliquisse videtur, quia non pepercit, qui tradidit morti : sed non penitus dereliquit, cui dicitur : « Quia non derelinques animam »meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre cor»ruptionem[2]. »

## SERMO II.

### Beth.

« In quo corrigit juvenior viam suam[3]? » Superiorum octo versuum non absurda nobis cecidit disputatio; ideoque et sequentia persequi studium fuit. Et primum litteræ secundæ, hoc est, *Beth*, interpretatio consideranda est, quæ in latino conversa, confusio declaratur. Sed qui viam suam corrigit, non confundetur. Verum quia is qui corrigit, ante in errore fuit (quomodo enim corrigitur, nisi quod ante deflexit a vero) utique in lapsu positus, et adolescentiæ luxu, ac lascivæ ætatis captus illecebris, ubi ad juventutis provectus confinia sobria mente resipiscet : tanquam confusus animo, quonam modo erubescenda deponat, et plena probitatis assumat, diu secum volvit; et diversis fluctuans cogitationibus librat atque examinat, superiora obliviscens, et ea quæ sunt priora appetens, quemadmodum viam suam corrigat, offensionemque adolescentioris ætatis seria juventutis fronte prætexat. Unde ne diu dubitet hujusmodi, et incerto hæreat, dat Propheta consilium, quasi cum eo ipse deliberans; tunc enim salubriora consilia credimus, si propensiore meditatione examinata videantur. Sed ipsa deliberatio-

[1] Rom. VIII, 32. — [2] Psal. XV, 10. — [3] Id. CXVIII, 9.

nis susceptio docta definitione distinguitur, ut diversarum cogitationum concursus auferat dicens : « In quo corrigit » juvenior viam suam? » Hic enim deliberantis est finis, quo viam suam corrigat.

II. Et respondit : « In custodiendo verba tua. » Et bene ad Dominum conversus respondit deliberanti, quasi prece atque oratione delata consilium hoc Domini inspiratione repererit; ut non præsumptionis humanæ, sed dignationis divinæ remedium crederetur. Mens enim nostra verborum cœlestium conspersa seminibus, quæ ante degenerebat in stirpibus, meliores cultus edere, fructusque afferre incipit. Dirigamus igitur semitas nostras, nec tortuosi serpentis sequamur anfractus. Viæ enim Domini rectæ; perversæ autem viæ errantium, de quibus dicitur : « O qui » reliquerunt semitas rectas[1] ! » In ordinem seges læta porrigitur, atque in versum quemdam vineta ponuntur : cervorum cursus directior, vulpeculæ flexuosus. Ideo de Herode dicitur : « Ite, dicite vulpi illi[2]; » quia deflexerat a via recta, nec iter suum in juventute correxerat : dignus Hieremiæ Threno, quo deflentur peccatores, qui jugum verbi in juventute suscipere recusarunt. Ideo captivi ducti sunt, ideo deplorantur tanquam mortui; quia vitæ nescierunt semitas, et digna opera cadaverum busto non declinaverunt (7). Flens ergo mortem perpetuam Judæorum, dicit Hieremias : « Bonum est viro cum tollit jugum in ju» ventute : sedebit singulariter, et silebit; quia tulit in se[3]. »

III. Non solum tollere jugum verbi, sed in juventute debemus tollere. Si enim sero tollamus, incipimus pœnitentiam superiorum magis habere, quam tenere gratiam. Præveniamus ergo juventutis annos correctione congrua; ut magis dicamus singuli : « Deus qui pascis me a juven» tute mea[4]; » quam recordationem habentes lapsum de-

[1] Prov. II, 13. — [2] Luc. XIII, 32. — [3] Thren. III, 27, 28. — [4] Gen. XLVIII, 15.

fleamus dicentes : « Delicta juventutis meæ, et ignorantiæ » meæ ne memineris[1]. » Hoc debilitatis est remedium illud robur salutis. Salutis medicina vulneri quæritur : gratia sanitati. Ideoque ait : « Bonum est viro, cum tollit » jugum in juventute[2]. » Ei autem qui post decursæ juventutis annos jugum tulerit, non est statim perfectum bonum. Stimulant enim eum peccata sua, exagitat conscientiam consuetudo peccandi, et usus erroris instabilem facit. Luctandum est diu hujusmodi viro, ut abolefaciat in juventute facta inveterata atque diuturna. Huic in periculo res est, illi in bono.

IV. Denique sedebit ille singulariter, quasi is qui facile non inveniat æqualem, singularibus donatus præmiis : et silebit quietus et feriatus ab omni interpellatione mundanæ sollicitudinis, et voluptatis ; et divinis vacabit oraculis, quæ solent singulariter sedentibus revelari, sicut sancto David, qui ait : « Quoniam tu singulariter in spe » constituisti me[3]. » Et hic quidem non in secreto solus sedebat, sed cum præesset populis ; singulari tamen gratia præminebat. Elias solus sedebat, cum ab Angelo, vel etiam corvis cibum deferentibus pasceretur[4]. Solus non solum secretus a turbis, verumetiam segregatus a meritis plurimorum. Denique revelationes illi divinæ gratiæ refulgebant, cujus muneris fructum pro mercede adipiscebatur ; quia a juventute sua jugum verbi suspiciendum putavit, nec trahenda longo diutius fune peccata.

V. Potest juvenior iste qui fecit bonum, tollendo in juventute jugum verbi, nondum perfectus, qui adhuc juvenior segregans vero se a colloquiis æqualium, quæ plerumque corrumpunt bonos mores, et contagia volens fugere peccantium ; ita intelligi singulariter sedere et silere,

[1] Psal. XIV, 7. — [2] Thren. III, 27. — [3] Psal. XIV, 10. — [4] 3 Reg. XVII, 6, et XIX, 7.

ne rudis ætatis facilitate labatur : sed intendere seniorum præceptis, Prophetarum oraculis, Apostolorum magisteriis : laudandus eo quia prius vult loquenda cognoscere, quam proferre quæ sentiat, antequam loqui discat, timens ne multiloquio peccatum contrahat. Unde puto et Pythagoram illum philosophum imitatorem juvenis hujus prophetici instituisse sectam, ut discipuli sui quinquennio non loquentes tanto silentio loqui discerent; cum præsertim et David superioris ætatis quam Pythagoram fuisse non dubium sit, qui ait : « Dixi : Custodiam vias meas, ut non » delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam[1]. » Et quia forte aliquando aliquid locutus esset incautius; ideo postea a Deo poni ori suo custodiam postulavit. Esaïam quoque Pythagoricis anteriorem fuisse quis nesciat? Qui cum audisset : « Clama; » non prius clamaverit, quam audiret quid clamare deberet. Respondit enim : « Quid » clamabo? » Unde dictum est ei : « Omnis caro fœnum, » et omnis gloria ejus, ut flos fœni. Aruit fœnum et flos » ejus decidit : verbum autem Domini manet in æternum[2]; » et prophetica voce clamavit.

VI. Uterque igitur juvenis prædicandus : ille tamen serus, hic cautus; ille se ipso contentus, et nunquam sibi solus : iste pulchram ætati lubricæ disciplinam asciscens silentii; nec adhuc sibi abundans, sed aliis se timens credere : quærens tamen a juventute congregare, quæ in senectute et sibi et proximis suis prosint, ne dicatur ei : « Quæ » in juventute non collegisti, quomodo invenies in senec» tute[3]? » Ergo is si in concilio seniorum sederit, manum adhibebit ori suo; ut audiens sententias colligat, quod sibi ad maturiorem servet ætatem : quemadmodum Maria cum verba Christi audiret, conferebat ea omnia in corde suo[4] : quemadmodum Joannes cum caput suum supra

[1] Psal. XXXVIII, 2. — [2] Isaï. XL, 6-8. — [3] Eccli. XXV, 5. — [4] Luc. II, 51.

pectus Jesu Domini reclinaret[1], hauriebat profunda secreta sapientiæ.

VII. En tibi juvenem qui viam suam in juventute correxit. Piscator erat cum fratre suo, vidit Dominum Jesum, cum plicaret retia sua, et audivit dicentem : « Venite... » faciam vos piscatores hominum... et relictis retibus suis, » et patre, secutus est eum[2]. » Viam sæculi cœperat currere : sed auditis Christi imperiis, deseruit vitam mundi, secutus est Christum : probavit quia in eo « Corrigit junior viam suam, » si Christi verba custodiat, dicens ad eum : « Diligamus ubera tua super vinum[3]. » Sic tamen bibens, ut non absorberetur vino : sed gratia ejus lætitiam cordis hauriret, non corporis ebrietate titubaret. Denique bibens hoc vinum, aperuit oculos suos, et vidit viam rectam, reliquit tortuosas vias dicens : « Æquitas dilexit te[4] ; » hoc est, non flexuosa itinera te sequuntur, sed solus ad te potest justitiæ trames pervenire. Qui enim diligit justitiam, non se avertit a Christo. Quomodo enim arbitrum justitiæ, remuneratoremque meritorum innocens metuat conscientia?

VIII. In hoc ergo juvene viam suam corrigente spectato magna mysteria, quæ in Canticis canticorum sanctus Salomon repletus Domini Spiritu resultavit. Constitue Dominum Jesum recumbentem in convivio, reclinantem se Joannem supra pectus ejus[5], mirantes alios quod servus se supra Dominum reclinaret, quod caro illa peccatrix supra templum Verbi recumberet, quod anima illa carnis vinculis innexa, aulam divinæ plenitudinis scrutaretur. Hæc ergo mirantibus aliis, respondit anima Joannis : « Fusca sum, et decora, filiæ Jerusalem[6] ; » fusca per culpam, decora per gratiam. Dicit et caro : « Fusca sum, et

[1] Joan. XIII, 25. — [2] Matth. IV, 19, 20. — [3] Cant. I, 1. — [4] Ibid. 3. — [5] Joan. XIII, 25. — [6] Cant. I, 4.

» decora; » fusca pulvere sæculari, quem certando collegi: decora oleo spiritali, quo mundi hujus pulverem squalloremque detersi. Fusca per vitium: sed decora jam per lavacrum, quod abluit omne delictum. Fusca sum, quia peccavi: decora, quia jam me diligit Christus: quam relegaverat in Eva, recepit ex Virgine, suscepit ex Maria.

IX. Dicit etiam Synagoga, cujus mysteria hoc loco plerisque videntur exprimi: quæ cum se rejici jam videret propter totius plebis impietatem, solabatur se tamen; quia ipsum Christum de populo suo, et Petrum et Joannem et Jacobum, Christo adhærentes videbat, qui habebat eloquia sibi credita; et ideo dicebat: « Fusca sum et » decora, filiæ Jerusalem; » fusca per incredulitatem, decora per Legem: fusca per lapsum, decora, quia dilexit me sol, et prior facta sum congregatio Dei. Nolite refugere me, quia fusca sum; ideo fusca sum, quia Sol me reliquit justitiæ, qui ante me illuminare consueverat: amisi colorem vultus mei, obtusa facta est acies oculorum meorum, quibus ante solem videbam: in tenebris ambulo, quia diem Christi nescio. Nolite tamen despicere me, quoniam qui reliquit, potest rursum aspicere, misereri iterum. Solet congregare dispersos, desertos requirere, colligere destitutos. Omnes tribus Israël convenite, aspicite me decoram ante dilectam. « Nolite aspicere me, quoniam » obfuscata sum[1]; » hoc est, non hoc solum aspiciatis, quia obfuscata sum. Non est intuitus me sol, et ideo obfuscata sum. Sed lucet sol super justos et injustos: super justos per gratiam, super injustos per misericordiam; illis mercedem meritorum tribuens, istis peccata dimittens. Et gentibus non lucebat ante, nunc lucet: nunc illis oritur, qui oriebatur mihi: qui illis remisit, remittet et mihi. Nolite arbitrari quoniam obfuscata sum, quod penitus re-

[1] Cant. 1, 5.

liquerit me sol, et jam non intueatur, non requirat ægram. Dissimulavit a me; quia non servavi mandata ejus : reconciliabitur, cum viderit meorum pœnitentiam delictorum. Non vidit me sol, quia non recepi advenientem, non aperui fenestras, ut lumen vitæ intraret. Cum aperuero, illuminabit oculos meos, qui venit ut totum mundum illuminaret, et videant etiam non videntes.

X. « Filii matris meæ pugnaverunt adversus me, posuerunt me custodem in vineis. Vineam meam non custodivi[1]. » Putant aliqui hoc de illis dici, qui Synagogam ad Legis præcepta constringunt; ut Legem custodiat, vineam suam tueatur, quam custodire non potuit. Denique custodiebat ut faceret uvas, fecit autem spinas. Quæ sit igitur vinea, venit David testificari nobis dicens : « Vineam » ex Ægypto transtulisti, ejecisti gentes, et plantasti eam[2]. » Possunt et Apostoli esse filii matris ejus, qui vere impugnaverunt Synagogam dicentes : « Ecce convertimur ad gentes[3]; » et nationibus verbum Dei seminare cœperunt. Possunt et Prophetæ intelligi, qui monendo denuntiandoque, ut vineam suam custodiret Synagoga, nihil profecerunt. Fecit enim spinas improbitatis, quæ virtutis uberes fructus deferre debuerat. Et ideo confitetur, quia populum suum custodire non potuit; meritoque seró quærit tenere, quem cum teneret, amisit : multo dissimilior ejus quæ dicit : « Inveni quem dilexit anima mea, tenui eum, » et non relinquam eum[4]. »

XI. Denique illa invitat in hortum suum Sponsum : hæc ubi pascat requirens, dicit ad ipsum : « Annuntia mihi » quem dilexit anima mea[5]. » Cur quem dilexit anima mea dicis, et non quem diligit? Cur dimisisti quem tenebas? Dilexisti patrum fide, amisisti incredulitate : tenebas cha-

[1] Cant. I, 5. — [2] Psal. LXXIX, 9. — [3] Act. XIII, 46. — [4] Cant. III, 4. — [5] Id. I, 6.

ritatis vinculis, amisisti longo fune perfidiæ. Ideo nescis ubi pascat, ubi maneat; nam si scires, non quæreres. Dicis enim : « Ubi pascis; ubi manes in meridie[1] ? » Meridiem nosti esse Ecclesiam, quæ teneat Christum : et tu eum in noctibus quæris? Dic, inquit, mihi, Christe : responde vel propter id quia ante charus fuisti atque dilectus mihi : etsi ego tantæ prærogativam charitatis amisi; tu tamen quasi pius responde mihi : « Ubi pascis; ubi manes? » Reliquisti me, abiisti ad gentes : recessisti longe a me; et illis propior factus es, a quibus longe eras : sed factus es prope, quia crediderunt sanguini tuo : a me recessisti; quia ego crucem tuam non suscepi, ut mundi redemptionem, sed ut noxii damnationem. Qui autem receperunt te, Domine, sicut salutis auctorem, in meridie sunt. Illis luces, illis refulges, illis calet gratia tua, sicut meridies. Mihi matutinus eras, cum adhuc crederem : sed non credebam plene, quia non sum inventa in meridie. Sicut Joseph cum fratribus suis, qui cœnabant meridie; illis meridies factus es, qui pascuntur in divitiis tuis, et in te sperant. Ideo ut dixit David : « Deduces eorum justitiam tanquam lumen, et judicium eorum tanquam meridiem[2]. »

XII. Quæris ergo tanquam aliena, quæ proxima eras : tanquam pauper, quæ dives fuisti. Vis sequi, quæ præcedebas : atque utinam vel sequaris, quos præcedere debuisti. Mercenaria esse desideras, quæ ante mercenarios colligebas. Mercenariæ utique vox ista dicentis est : « Ne forte fiam circumamicta super greges sodalium tuorum[3]. » Quæ proselytos ex gentibus ante suscipiebas, nunc ipsa in nationibus vis pro proselytis suscipi, et tanquam advena congregari.

XIII. Respondit Jesus : « Nisi noscas te decoram inter mulieres[4] ? » Quid est se noscere, nisi ut sciat se unus-

[1] Cant. I, 6. — [2] Psal. XXXVI, 6. — [3] Cant. I, 6. — [4] Ibid. 7.

quisque hominem ad imaginem et similitudinem Dei factum, rationis capacem, qui terram suam excolere tanquam bonus agricola debeat aratro quodam, et falce sapientiæ; ut vel dura findantur, vel luxuriantia recidantur : qui inferiorem sui portionem animi imperio debeat gubernare? Unde etiam in Lege scriptum est : « Attende tibi, ne fiat » verbum absconditum in corde tuo[1]. » Tibi, inquit, attende, non utique dicit pecuniæ tuæ, non possessionibus tuis, non viribus corporis : sed animo tuo ac menti tuæ; unde omnia consilia, facta, cogitationesque manant. Tibi ergo attende ibi, ubi potiorem esse te nosti. Nosce te ipsum, quod Apollini Pythio assignant gentiles viri, quasi ipse auctor fuerit hujus sententiæ; cum de nostro usurpatum ad sua transferant, et longe anterior Moyses fuerit, qui scripsit librum Deuteronomii, quam philosophi qui ista finxerunt.

XIV. Unde et Salomon oraculum divinum secutus scripsit in Canticis canticorum : « Nisi scias te decoram » inter mulieres[2]; » hoc est, nisi cognoscas te mortalem, rationalem, et cito tua peccata fatearis, cito dicas iniquitates tuas ut justificeris; nisi convertaris, et prior accuses delicta tua, venit dies mortis, et jam nullum conversionis remedium est : præveniris dum non cogitas. Accende facem tuam, prius quam Sponsi tibi claudatur janua, qui expectare diu non solet negligentes. « Nisi scias te, inquit, » decoram inter mulieres; » et dicas : « Fusca sum et de» cora[3] : » fusca sum, quia peccavi : sed decora, quia diligor, quia genus sum Abrahæ, electum genus, dilectum Deo : nihil tibi proderit patrum gratia; potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Et alibi in Evangelio legisti, quia Abrahæ filiam ligavit diabolus nequitiæ suæ vinculis, quam solvit Dominus die sabbati[4]. Nisi ergo scias te, nihil tibi proderit. Et si dicas : Abrahæ

[1] Deut. xv, 9. — [2] Cant. i, 7. — [3] Ibid. 4. — [4] Luc. xiii, 11-13.

sum filia, quæ non credis, quæ errorem non corrigis; Abraham quidem salvatur: sed te nobilitas generis non juvabit, nisi fides servaverit. Non te decipiat data patribus repromissio. Non suscipio personam hominis, non suscipio prærogativam generis; nisi videro congruentem generi morum nobilitatem, ut fiat justi generis electio.

XV. Quod si scias te, et agnoscas quia peccato obnoxia es; exeundum in calcaneis gregum est tibi. Exi ergo nuda pede, « Et pasce hœdos tuos in tabernaculis pastorum[1]. » Qui sine peccato est, agnos pascit, oves pascit. Quæ autem peccato obnoxia est, pascit hœdos qui a sinistris sunt; non enim potest esse in dextera pastoris boni. Sequatur magis dicentem Petro: « Veni retro me, Satana[2]. » Sequendo Petrus in dextera meruit collocari; ideoque ei dicitur: « Pasce agniculos meos[3]. » Sed quo exeat, audi: « Ad tabernacula, inquit, pastorum; » hoc est, ad gentes, ad dispersionem. Ideoque dixit: « Percutiam pastorem, » et dispergentur oves gregis[4]; » ut repleatur totus orbis terrarum grege Christi, significans tunc fore salvam Synagogam, cum se huic dispersioni et ipsa sociaverit, quæ replevit hunc mundum; tabernacula enim pastorum, regna sunt terræ. Ideoque propheta David nationes annuntians crediturας ait: « Regna terræ cantate Deo[5]. » Ergo sciat se juvenior, ut corrigat viam suam.

XVI. Sed dicis: Quis potest cognoscere viam juvenior, ut corrigat; cum Propheta dicat: « Tria sunt impossibilia » mihi intelligere, et quartum quod non agnosco; vestigia » aquilæ volantis, viam serpentis in petra, et semitas navis » navigantis, et vias viri in juventute[6]? Si Salomon fatetur quod non agnoscat vias viri in juventute; quomodo potest juvenior cognoscere? Cui respondebitur quod illæ viæ viri

[1] Cant. I, 7. — [2] Marc. VIII, 33. — [3] Joan. XXI, 16. — [4] Zach. XIII, 7.
[5] Psal. LXVII, 33. — [6] Prov. XXX, 18, 19.

in juventute non cognoscantur, quæ sunt secus vias serpentis in petra, et secus semitas navis fluctuantis, et vestigia volantis aquilæ, quæ ungues asperos habet, prædam includit, et supra nubes volat, in aëre errat, in mari piscem interficit; et tamen non est impossibile hoc quartum, sicut illa tria; cognoscit enim Dominus qui sunt ipsius, et vult ut sciat se unusquisque, sciat se populus Dei.

XVII. Sed esto non cognoscantur errantium viæ, sicut dicit Dominus: «Non novi vos, discedite a me operarii ini» quitatis[1]:» hic autem juvenior qui potest corrigere viam suam, fortasse juvenior sit ætate, non moribus; et habeat in primo flore juventutis suæ senilem intellectum, de quo ait: « Canities autem est intellectus hominibus[2], » quibus maturitas consilii, gravitasque suppetit. Unde et Hieremiæ dicitur: « Noli dicere quia juvenis sum[3]. » Et utique erat ætate juvenis; sed prohibet eum juvenem se dicere, qui esset maturioris prudentiæ. Daniel cum puer esset, accepit spiritum quo dignus senectutis primitiis haberetur[4]; redargueret senes ipse non senior longævitate, sed gratia; erat enim in illo ætas senectutis vita immaculata. Cui bene competit Davidicum illud dicere: « Super seniores intellexi[5]. » Ideoque tanquam de veterani consilii, et senilis scientiæ viro divinum pronuntiavit oraculum: « Quis prudentior quam Daniel[6]? »

XVIII. Nunc illud advertamus, si possibile est ut corrigat juvenior viam suam, annon? Si non est, ergo mentitur Propheta: sed quia non mentitur, possibile est. Ita tamen possibile, ut quod impossibile videatur, fiat possibile, si custodiat junior verba Dei: si autem non custodiat, impossibile. Unde illud evangelicum: « Facilius est camelum » per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum » cœlorum[7]. » Quod hoc quoque libro impossibile esse dixit,

[1] Luc. XIII, 27. — [2] Sap. IV, 8. — [3] Jerem. I, 7. — [4] Dan. XIII, 45. — [5] Psal. CXVIII, 100. — [6] Ezech. XXVIII, 3. — [7] Matth. XIX, 24.

sic tamen intelligimus impossibile esse; quia divites non custodiunt mandata Dei : si autem custodiant, fit possibile quod impossibile videbatur. Hic est camelus qui intrat per angustam viam; quæ illum ante capere non poterat concupiscentem, jam capit custodientem mandata divina. Custodientem autem verba Dei, quia custodivit ea, Moyses quasi seniorem elegit[1]; et nunc quibus hoc Spiritu Dei committitur officii, ut eligant seniores viros, eligunt sine dubio inter seniores juvenem corrigentem viam suam, in custodiendo verba Dei. Et si senioris ætatis virum elegerint, non quasi longævum utique elegerunt, sed quasi custodientem verba Dei : quod si reperitur in juniore, utique et ipse est eligendus. Liquet igitur ex his quod non senectutis longævitas eligatur, sed custodia verborum Dei. Denique ipse Moyses Jesum Nave et Caleb juvenes præ cæteris approbabat[2], quorum consilium in terræ electione magis, quam multorum seniorum et ipse secutus est, et Deus prætulit.

XIX. Unde et illud de Jacob quod supra diximus : « Deus qui pascit me a juventute mea[3] ; » manifestat nobis de eo dictum, qui tulerit jugum verbi in juventute sua[4], et recedens ab Esaü et similibus ejus, sedit singulariter, in se tempus expectans, quo possit cum disciplina proferre sermonem; et propterea spiritali est donatus alimento, adhuc ævi integer, sed veteranus consilio. Neque enim dignum est, ut credamus quod tantus Patriarcha de corporali cibo dixerit : « Deus qui pascit me a juvente mea ; » quia nec corporalem panem desiderabat, cum diceret : « Si Dominus Deus mecum est, ut det.... mihi panem » manducare, et vestem indui.... omnium quæ das mihi, » decimam decimabo tibi[5]. » Nam si patres nostri spirita-

[1] Exod. VII, 1. — [2] Num. XIV, 6, 7. — [3] Gen. XLVIII, 15. — [4] Thren. III, 27, 28. — [5] Gen. XXVIII, 20-22.

lem escam manducaverunt, et spiritalem potum biberunt; quanto magis sanctus Jacob cibo pastus est spiritali?

XX. Ille quoque intellectus hoc loco suppetit, nec alienus a vero est; quia juvenior ille ex congregatione gentium populus, qui antequam in Christo crederet, tortuoso errabat anfractu; in eo corrigit viam suam, quia Dei verba custodivit, quæ noluit custodire populus Judæorum; et ideo ille viam salutis invenire non potuit. Consideremus et sequentem versum.

XXI. « In toto corde meo exquisivi te; ne repellas me » a mandatis tuis[1]. » Si Deus repellit unumquemque, quem repellendum putat; videamus ne excusationem ei tribuat, qui cum sequi Deum vellet, repulsus sit. Et primum quemadmodum bonus Deus repellit sequentem, nisi ipse mereatur repelli? Sicut ipse Dominus ait : « Vulpes foveas ha» bent[2]; » et ideo quasi vulpem repellit. Et alibi : « Quia » omni habenti dabitur, ei autem qui non habet, et quod » videtur habere, auferetur ab eo[3]. » Cui addit, nisi ei qui toto corde exquirit eum; ut quod deest naturæ, id Dei operatione acquirat et gratia? Sicut Salomon, qui ex toto corde exquirens Deum[4], sapientiam postulavit : et quia non opes sibi regias, sed divinæ munus gratiæ depoposcit, accipere meruit sapientiæ disciplinam : repletus est Domini Spiritu, ut cognosceret mandata omnia. Qui autem non habet, ut in corde suo exquirat Dominum, et facit quidem opus Dei, sed negligenter facit; maledictio subjectus est, sicut legimus : « Quia maledictus omnis qui opus Dei facit » negligenter[5]. » Merito ergo repellitur; quia maledicto dignus est, quia polluit magis et impedit opus, quod negligenter putaverit exequendum.

XXII. Consideremus ergo utrum bonitas sit repelli ab

[1] Psal. CXVIII, 10. — [2] Matth. VIII, 28. — [3] Id. XXV, 29. — [4] 3 Reg. III, 11, 12. — [5] Jerem. XLVIII, 10.

opere negligentem : an vero retineri. Et imaginem rei hujus ex aliis sumamus artibus. Curat medicus ægrotum, sed negligenter : et desidia medici virus alta vulneris serpit. Quanto igitur melius removeri hujusmodi medicum qui tempus terit, cum profectum nullum sentiat vulneratus ; ut curandi officium ad eum medicum transferatur, qui maturius possit ægroto sua diligentia subvenire ? Nonne clementior est qui repellit nihil proficientem, quam qui retinet ad discrimen ægroti ? Constitue aliquem præpositum ædificantibus, vel etiam texentibus, qui debeat summam operis explicare ; utrum is tibi probabilior videtur, si in id diligenter insistat, ac si quem forte incuriosum adverterit de iis, qui operantur in domo aliqua construenda, repellat eum, melius credens non ædificare, quam hiantibus rimis ædificata dissolvi ; atque aliquem in ejus substituat locum, qui cum diligentia ædificet ? Similiter etiam textrini præpositum repulsorem negligentium, ut substituat diligentes, ne longa textrinum corrumpat incuria ; non magis probabis, quam illum qui desides in sua negligentia perseverare patiatur ?

XXIII. Transi nunc ad eos qui mandata ædificant et legem intexunt, et animam uniuscujusque receperunt sanandam. Nonne si quis eorum ædificet domum Dei cum justitia, texat indumentum cum diligentia, sanet animam cum gratia, opus bonum facit ? Si vero incuriosus ac remissus aliquis, fabri, textoris, medici spiritalis locum occupet, ut sacerdos summus, ut presbyter, ut minister altaris sacri ; nonne commodius est non subire unumquemque id muneris, quod implere non queat, quam subeuntem, neque ipsum strenue suscepto fungi munere, et eripere locum alteri, qui naviter eum possit tueri ? Quid quod etiam ipsi consulitur, qui remissior cum sit, repellitur ; ne plus offensionis contrahat.

XXIV. Quid sit autem repelli, consideremus; lectum est enim : « Sicut vulnerati dormientes, projecti in monu- » mentis, quorum non meministi amplius; et quidem ipsi » de manu tua repulsi sunt [1]. » Advertamus igitur quos vulneratos et projectos in monumentis repellit, quorum non meminerit amplius. Isti sunt qui a mandatis Dei repelluntur. « Peccatori autem dixit Deus : « Quare tu enar- » ras justitias meas [2] ? » Et quia a mandatis Dei repelluntur, repelluntur utique de manu Dei. Et bene prospexit, ne quis de manu Dei videatur eripi; quia nemo potest quemquam rapere de manu Dei. Qui ergo privatur muneris suscepti officio vel gratia, non rapitur, sed rejicitur; ut dixit Dominus Jesus ad Hierusalem : « Quoties volui con- » gregare filios tuos... et noluisti? Ecce relinquetur vobis » domus vestra deserta [3]. » Abstulit illis sanctificationem, altare thymiamatis, et orationis sacrarium, propitiatorium, altare sacrificiorum, sacerdotum et levitarum ministeria; et tamen cum hæc sublata essent omnia, quæ secundum Legis mandata habebant, ait Apostolus : « Numquid repu- » lit Deus hæreditatem suam... Non, inquit, repulit... sed » conclusit omnia in incredulitate, ut omnium miserea- » tur [4]. »

XXV. Sunt ergo qui ad tempus a mandatis propter misericordiam repelluntur; sicut et illis consulitur qui vomuntur. Nam quemadmodum manens in corpore quod vomendum est, plus acessit : ita qui debet excludi, si retineatur, nec se corrigat, totum corpus exulcerat. Meritoque Angelo Laodiceæ dicit testis fidelis et verus : « Scio opera » tua, quia neque frigidus es, neque calidus; utinam fri- » gidus esses, vel calidus : sed quia tepidus es, incipiam te » evomere ex ore meo [5]. » Aperte negligentiam graviori

[1] Psal. LXXXVII, 5. — [2] Psal. XLIX, 16. — [3] Matth. XXIII, 37, 38. — [4] Rom. XI, 1, 2, et 32. — [5] Apoc. III, 15, 16.

damnat judicio, quam imprudentiam. Frigidus est enim qui fidem nescit : calidus qui Spiritus sancti fervore succensus est. Qui ergo calorem fidei non habet, tolerabilius illi fuerat fidem non accepisse, quam neglexisse. Est enim tepidus pejor frigido, ut Judæus qui sibi videtur fidem habere quam non habet. Quanto tolerabiliorem causam gentilis habet, qui potest dicere : Non cognovi Legem, non audivi Prophetas, ideo non credidi; quam ille qui legit omnia, ex quibus venturum Jesum crederet, et non credidit? Neuter quidem excusatur, nec ille qui legit, nec ille qui legere noluit : sed plus delinquit, qui negavit quod legerat, quam qui opera non fecit, quæ facienda non cognovit. Quanta autem fidei et justitiæ gratia est ut in ore Dei sit; qui fidem tenet, et opera exercet justitiæ : et quantum amittit, quem evomuerit ex ore suo Dominus Jesus, et ex suis visceribus ejecerit : quam pius tamen, qui et justos in ore suo tenet, et injustos non ante evomit, quam denuntiet evomendos; ut vel hujusmodi admonitione conversi dignum aliquid efficiant, quo non vomantur. Nunc tertium versiculum consideremus.

XXVI. « In corde meo, inquit, abscondi eloquia tua; » ut non peccem tibi [1]. » Propterea ergo mysterium regis bonum est abscondere; peccat enim Deo, qui commissa sibi secreta mysteria putaverit indignis esse vulganda. Periculum itaque est non solum falsa dicere, sed etiam vera; si quis ea insinuet quibus non oportet. Quod vitium quadripartitum est, vel adulationis, vel avaritiæ, vel jactantiæ, vel loquacitatis incautæ; quia dum adulari vult aliquis ei cui loquitur, effundit mysterium. Nonnulli etiam studio lucri mercedem proditionis sequuntur; ut tegenda silentio vendant loquendo. Alii, ut plura nosse videantur, et scientiam suam jactitent, aperiunt quod celare deberent. Ple-

[1] Psal. CXVIII, 11.

rique dum sine judicio loquuntur, verbum emittunt, quod revocare non possunt. Ideo vir laudatur serius, et non otiose. Erat homo abscondens sermones suos, ut apostolus Paulus; qui novit quid loquatur singulis, et quando quid loqui debeat. Unde et Corinthiis dicit : « Lac vobis potum » dedi, non escam ; nondum enim poteratis : sed nec adhuc » quidem potestis [1]. » Ideo hos in transitu videt : manet autem apud Ephesios [2]; quod ostium sibi magnum apertum esset, notum facere gentibus mysterium Christi. Ideo et Salomon tempus tacendi, et tempus esse loquendi docet [3].

XXVII. Præ cæteris autem Dominus Jesus in Evangelio declarat suo, dicens simile esse regnum cœlorum thesauro abscondito in agro [4]. Utique non aurum, non argentum, non pecunia comparari potest regno cœlorum : sed eloquia Domini, eloquia casta; argentum igne examinatum, quibus ipsum regnum acquiritur. Hunc ergo thesaurum sapientiæ et cognitionis absconditum in agro, in quo plantata sunt verba Scripturarum cælestium, cum invenerit homo, abscondit illum in corde suo, nec divulgat eum : sciens quia si divulgaverit Babyloniis thesaurum Dei, magnam offensam contrahet ; ut dicatur ei sermone prophetico ; « De semine tuo accipient, et facient spadones in domo » regis [5]. » Per quæ significatur quia is qui prodiderit divina mysteria, posteritatem animæ suæ, seminariumque meritorum habere non possit.

XXVIII. Cave ergo ne divitias tuas perfidis prodas : et si amicitiam simulent, non illis aperias interiora domus tuæ, non reseres thesauros regios, quos Babylonii scire non debent ; ne veniant et capiant posteros tuos, et seminarium virtutis abscindant. Hoc est quod etiam in Evan-

[1] I Cor. III, 2. — [2] Id. XVI, 8, 9. — [3] Eccle. III, 7. — [4] Matth. XIII, 44. — [5] Isaï. XXXIX, 7.

gelio dicit Dominus : « Nolite mittere margaritas vestras » porcis[1]. Ideo bene facit qui abscondit eloquia Domini in corde suo, sicut abscondebat propheta David, sicut Maria quæ conservabat omnia verba Domini Jesu in corde suo[2]. Etenim si bonum est viro sermones suos abscondere; quanto magis sermonem Dei cordis nostri gremio debemus operire, debemus abscondere?

XXIX. Quarto versu dicit : « Benedictus es, Domine : » doce me justificationes tuas[3]. » Non enim quicumque dixerit : Domine, Domine, ipse intrabit in regnum cœlorum : sed qui voluntatem Dei fecerit. Ideo iste qui correxerit viam suam a juventute sua, custodierit verba Dei in toto corde, et quæsierit Dominum Deum suum, nec repulsus sit a mandatis Dei, et dignus habitus cui committerentur arcana sapientiæ, absconderit ea in corde suo, ne peccaret Deo; quasi habens eloquia Dei, gratias agit, dicens : « Benedictus es, Domine ; » et desiderat ipsum doctorem habere, cupiens cognoscere secreta Legis, et quemadmodum interpretationem habeat : « Si emeris puerum » Hebræum, et servierit tibi annis sex[4], » et reliqua, quibus præmissum est has justitias dicere, quas proponit in conspectu filiorum Israël : hæc a Domino quærit discere, quæ homines docere non poterant; nisi Deus ante docuisset. Quæ posteaquam a Christo didicerunt Apostoli, Ecclesia dicit : « Introduxit me rex in cubiculum suum[5]; » hoc est, in illud secretum suum, in quo sunt thesauri scientiæ et cognitionis suæ. Ideoque tibi dicitur : « Cum » oras, intra in cubiculum tuum[6], » quod significat mentis animique secretum. In hoc cubiculum justitiarum Sponsa se poposcit induci; cum post odorem unguenti excurrerit, quod semper fluit, et nunquam deficit.

[1] Matth. VII, 6. — [2] Luc. II, 51. — [3] Psal. CXVIII, 12. — [4] Exod. XXI, 2. — [5] Cant. I, 3. — [6] Matth. VI, 6.

XXX. Ideo quasi edoctus Propheta justitias quinto versu dicit : « In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris » tui[1]. » Et quomodo alibi dicit : « Judicia tua sicut abyssus » multa[2] ? » Quomodo Apostolus ait : « O altitudo sapientiæ » et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et » ininvestigabiles viæ ejus ! Quis enim cognovit sensum » Domini[3] ? » Si inscrutabilia sunt judicia, quomodo ergo judicia ? quomodo « Omnia pronuntiavi, ait Propheta, ju- » dicia oris tui ? » Sed fortasse non eadem sunt judicia Dei, quæ judicia oris ejus. Si alia sunt, bene dicitur : « Cogita- » tionibus tuis quis similis erit[4] ? » Et ideo inscrutabilia sunt judicia ejus ; quia ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus. Si autem nullus nisi Christus hoc dicit, qui potest dicere : « Ego et Pater unum sumus[5]. »

XXXI. Distinguamus tamen, nec vereamur ne impugnet se velut contrariis Scriptura venerabilis. Consideremus enim quia non dixit : Judicia oris ejus sicut abyssus multa : sed, « Judicia tua dixit ; » nec Apostolus posuit : Inscrutabilia judicia oris ejus : sed, « Inscrutabilia judicia ejus. » Possumus enim judicia Dei æstimare, quæ occulta nobis non patefecerit : judicia autem oris ejus, quæ annuntiaverit, et per os Prophetarum locutus est. Os enim Dei Propheta intelligitur, cui dicitur : « Clama ; » et ille ait : « Quid cla- » mabo ? » Et inspiratum est ut diceret : « Omnis caro fœ- » num[6]. » Quod utique locutus, oris Dei functus officio est, quia locutus est judicium Dei. Ergo prophetica oracula jam non sicut abyssus, sed etiam ipsa sunt abyssus ; quia nemo potuit in cœlo, vel in terra aperire librum, nisi Christus. Veniamus nunc ad sextum versum.

XXXII. « In via, inquit, testimoniorum tuorum delec- » tatus sum, sicut in omnibus divitiis[7]. » Alii in auro, alii

[1] Psal. CXVIII, 13. — [2] Id. XXXV. 7. — [3] Rom. XI, 33, 34. — [4] Psal. XXXIX, 6. — [5] Joan. X, 30. — [6] Isaï. XL, 6. — [7] Psal. CXVIII, 14.

in argento, alii in vestibus, alii in possessionibus, vinetis, oleis, segetibus, alii in operibus picturæ, marmorum, in diversis denique singuli delectationes habent: spiritalis in via testimoniorum cœlestium delectatur, tanquam omne possidens patrimonium, in omnibus dives; sicut Apostolus dicit: « Gratias ago Deo meo semper » pro vobis in gratia Dei nostri, quæ data est vobis » in Christo Jesu; quia in omnibus divites facti estis in » ipso, in omni verbo, et in omni scientia[1]. » In tantum doctrina Apostoli Corinthii profecerunt; ut qui ante non poterant nisi sicut parvuli lac solum bibere, postea in omnibus divitiis abundarent cognitionis et verbi. Delectabatur ergo David in omnibus divitiis cognitionis, scientiæ, sapientiæ, et in omni actu bonorum operum. Et si quis nunc intentus divinis, triplicem illam sapientiæ hauriat disciplinam, θεωρητικὴν, πρακτικὴν, λογικὴν, bonus studio percipiendæ cognitionis, pulchrior erit exequendæ rationalis moralisque doctrinæ gratiam tenens. Qui prophetica ænigmata Dei Spiritu revelante cognoverit, Evangelii altitudinem in operibus comprehenderit et consiliis, apostolici sermonis moralitatem adverterit, is tanquam in omnibus dives, uberem capiet voluptatem.

XXXIII. Et quia suavis est corporalis voluptas, ideo non quasi pro gratiæ qualitate cum spiritalibus comparatur; sed quasi ad testimonium suavitatis arcessitur. Siquidem et Apostolus docet invisibilia et sempiterna Dei a nobis per ea intellecta esse, quæ facta sunt[2]. » In Canticis quoque habemus scriptum: « Equæ meæ in curribus Pharaonis » assimilavi te, proxima mea[3]? » In quo dum velocium equorum cursui similitudo Ecclesiæ comparari videtur, æstimatur dives ejus gratia. Non igitur unam equam divitis regis accipias: sed absolute pro equitatu, ut sæpe dixi-

[1] 1 Cor. 1, 4, 5. — [2] Rom. 1, 20. — [3] Cant. 1, 8.

mus, qualis ovis illius est pro grege ovium. Pharao igitur ut potentissimus rex, et prædives habebat equos potentes, ut Scriptura dicit currus Pharaonis; quasi potentissimum genus ad bellorum usum, et subsidium præliandi. Denique his curribus Pharao fugientes Hebræos facile comprehendit. Sicut ergo equi juncti concorditer trahunt currum, et patienter suscipiunt jugum, et portant congrua cum gratia, et jugi illius susceptione mansuescunt: sic et congregatio nationum gentilibus indomita moribus se ante jactabat; ubi vero suscepit jugum dicentis: « Tollite jugum » meum... quia leve est: et onus meum, quia suave est[1]; » et cœpit Sponsa Christi concordia et mansuetudine populorum esse sublimis, et toto circumferri orbe, tanquam currus equis velocibus supra mundum rapta, ascendit ad Sponsum.

XXXIV. Denique et in posterioribus Canticorum partibus dicit: « Posui te currus Aminadab[2]. » Multos currus habet in se Ecclesia, quos omne spiritalibus habenis Dominus regit: et una anima multas cogitationes habet, quas Domini habena restringit et revocat; nequando in præruptum noster hic currus feratur. Aminadab autem interpretatione significatur pater beneplaciti, cujus filius legitur in Numeris Naason princeps populi [3], qui sit intelligendus interpretatione serpentinus; et agnoscis istud, si repetas, quia sicut serpens pependit in ligno qui te redemit.

XXXV. Ergo anima currus est Dei, ut ira ejus, et libido, et timor, et omnes sæculares concupiscentiæ refrenentur. Ecclesia quoque currus est Dei, quæ regenda est gubernaculis Christi; ne diversorum populorum motus eam dissensionesque perturbent. Illo quoque Naason bene intelligitur Christus; quia virga Aaron conversa in serpentem illos serpentes ægyptios devoravit[4]. Has ergo di-

[1] Matth. XI, 29, 30. — [2] Cant. VI, 12. — [3] Num. II, 3. — [4] Exod. VII, 12.

vitias habeamus, his delectemur, ut currant nobis equi rationabiles, et commoremur in præceptis eorum.

XXXVI. Et ideo ait : « In mandatis tuis exercebor, et » considerabo vias tuas [1]. » Qui enim exercetur in verbis Apostolorum, Jesu Domini mandata cognoscit, et considerat vias ejus, quibus finis est Christus, qui ait : « Ego sum » via [2]. »

XXXVII. « Et in tuis justitiis meditabor, non obliviscar » verborum tuorum [3]. » Admonet hic locus memores Scripturarum nos esse debere et justitias ejus non solum sermone, sed etiam operis imitatione meditari. Non enim qui disputant Legem, et non faciunt quæ Legis sunt; sed qui factores Legis sunt, justificantur.

## SERMO III.

### Gimel.

I. Tertia littera secundum Hebræos est *Gimel,* quæ latine retributio dicitur. Denique in primo statim versu hoc ostenditur.

II. « Retribue, inquit, servo tuo [4] » Quomodo supra ipse David : « Non secundum peccata nostra reddas nobis : ne» que secundum iniquitates nostras retribuas nobis [5]; » et hic poscit retributionem? Illa videtur vox peccatoris esse, hæc bene sibi conscii, qui præmia boni operis exposcat. Unde possumus etiam hoc intelligere, quod de ejus persona Psalmus iste formetur, qui natus ex Virgine pro totius mundi redemptione ad dexteram Patris sedere præsu-

[1] Psal. cxviii, 15. — [2] Joan. xiv, 6. — [3] Psal. cxviii, 16. — [4] Ibid. 17. — [5] Psal. cii, 10.

mat, sicut ipse ait: « A modo videbitis Filium hominis » sedentem ad dexteram virtutis [1]. »

III. Non est tamen alienum, nec arrogans, si etiam David remunerationem a Domino Deo suo pro egregiis laboribus postulet. Prærogativa est fidei atque justitiæ, de Domini favore mercedem usurpare. Denique reprehenditur Petrus; quia super fluctus ambulans [2], humano magis dubitavit affectu, quam apostolica auctoritate præsumpsit. In Evangelio quoque docemur habere fidem, et non hæsitare de iis quæ supra hominem sunt [3], gerendis. Merito ergo David in superioribus, quasi adhuc imperfectus, secundum peccata sibi reddi refugit, atque declinat [4]: in hoc autem Psalmo qui est posterior, quasi fundatus virtutis processu, retribui sibi secundum fidei, operisque certamina deprecatur. Siquidem etiam Paulus qui ante dixerat: « Non sum dignus vocari Apostolus [5], » postea ait: « Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, justus Judex: non solum autem mihi, sed » et eis qui diligunt adventum ejus [6]. » Et Apostolus ibi pollicetur, hic autem verecundius adhuc precatur: quod utique non insolentis arrogantiæ, sed innocentis est conscientiæ ab ipso cui servieris, petere mercedem; quoniam desperare segnitiei est materia: sperare autem, incentivum laboris est.

IV. Pete igitur confidenter, si merita suffragantur; ut talia petendo studiosius elabores, quod ea petitione sis dignior. Quis athleta si desperet coronam, descendat in stadium: aut si eam postulet victor, offendat? Probatio spem facit, spes confidentiam. Justi ergo talis oratio est: delectatur Dominus tali precatione, ut pro puritate conscientiæ utaris auctoritate.

[1] Matth. XXVI, 64. — [2] Id. XIV, 31. — [3] Luc. XVII, 6. — [4] Psal. CII, 10. — [5] 1 Cor. XV, 9. — [6] 2 Tim. IV, 8.

V. Tamen quominus videatur petitio arrogans, bene addidit : « Servo tuo ; » in quo et humilitatis est gratia, et præmium servitutis[1]. Qui enim vocatus est in Domino servus, libertus est Domini, tam pretioso emptus sanguine. Magnum tibi est vocari puerum meum, quasi ad servum dicitur. Si quis ergo est servus, et bene servit Domino, et nihil facit quasi servus peccati : sed qui dicit : Servus inutilis sum, quod debui facere, feci ; bene is dicit : « Retri» buc servo tuo. »

VI. Gloria servitus, qua pro nobis servivit et Christus. Beata servitus, qua et tu servis : sed ita, si nihil possit adversarius de tuo sibi servitio vindicare. Armat ergo Christus boni libertatem servuli. Denique in Canticis dicit : « Quam » speciosæ factæ sunt genæ tuæ sicut turturis, cervix tua » sicut redimicula[2] ! » Vultus liberior est ubi est, castitatis conscientia : et portare Christi jugum suave est, si ornamenta putes cervicis tuæ esse, non onera. Attolle ergo oculos semper ad Dominum Deum tuum, et quære Deum ut invenias. Erige cervicem, redimicula, non vincula geris. Multa quoque animalia redimiculis gaudent, et phalerari sibi magis, quam vinculari videntur. Genæ sicut turturis præferant insignia verecundiæ : redimicula cervicis libertatis attollant fiduciam. Leve est enim jugum Christi ; et ideo cervix eo non premitur, sed levatur.

VII. « Similitudines, inquit, auri faciemus tibi ex dis» tinctionibus argenti ; quoadusque rex est in declinatione » sua[3]. » Ex iis enim, qui ex Lege sunt et Prophetis, mediocriter ante crediderant gloriam Domini Jesu : sed hæreditas ejus diffusa per populos, quo frequentius examinata, hoc amplius est probata. Crebræ enim persecutiones Ecclesiæ justorum nobis titulos, et martyrii victorias ediderunt. Itaque sicut aurum bonum, ita Ecclesia cum uritur,

[1] 1 Cor. VII, 22. — [2] Cant. I, 9. — [3] Ibid. 10.

detrimenta non sentit, sed magis fulgor ejus augetur; donec Christus veniat in regnum suum, et reclinet caput suum in Ecclesiæ fide. Qui cum venisset ad oves perditas domus Israël, non habebat ubi caput suum reclinaret: nunc autem jam redolet fides; ideoque dicit Ecclesia: « Nardus mea dedit odorem suum [1]. » Et dicit cum præsumptione expectans retributionem.

VIII. Flagrat unguentum gratiæ, ex quo Virgo generavit, et Dominus Jesus sacramentum Incarnationis assumpsit. « Colligatio, inquit, guttæ consobrinus meus, botryo » cypri frater meus mihi, inter media ubera mea requies- » cit [2]. » Corpus enim suscipiens Dominus Jesus charitatis se vinculis illigavit: et non solum se membris nostris et passionibus naturalibus, sed etiam cruci vinxit; ideoque sicut botryo in Ecclesiæ fide, et morali requiescit gratia. « Nardus cypri, consobrinus meus in vineis Engaddi [3]. » Engaddi, si locum quærimus, regionis cujusdam quæ in Judæa est, locus sic dicitur, in quo opobalsamum gignitur: si interpretationem, Engaddi tentatio latine significatur. In illis ergo vineis lignum est, quod si quis compungat, unguentum emittit: hic fructus est ligni. Si non incidatur lignum, non ita flagrat et redolet: cum autem compunctum fuerit artificis manu, tunc lacrymam distillat: sicut et Christus in illo tentationis ligno crucifixus illacrymabat populum; ut peccata nostra dilueret et de visceribus misericordiæ suæ fundebat unguentum, dicens: « Pater, di- » mitte illis; quia nesciunt quid faciunt [4]. » Tunc ergo in ligno compunctus est lancea, et exivit de eo sanguis et aqua omni unguenta suavior, accepta Deo hostia, per totum mundum odorem sanctificationis effundens: et quasi balsamum ex arbore, sic virtus exibat e corpore.

[1] Cant. I, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Luc. XXIII, 34.

Unde ait : « Sentio virtutem exisse de me [1]. » Inde opobalsamum expressio dicitur ; eo quod compunctione ligni balsamum per cavernam punctionis erumpit. Compunctus igitur Jesus odorem remissionis peccatorum, et redemptionis effudit. Nam et constrictus erat Verbum, cum esset homo factus : et pauper factus est, cum dives esset ; ut nos illius inopia ditaremur. Potens erat, et despiciendum se præbuit ; ita ut Hærodes sperneret eum, et illuderet ei [2]. Terram movebat, et hærebat in ligno : cœlum obducebat tenebris, mundum crucifigebat ; et crucifixus erat : inclinabat caput, et exibat Verbum : exinanitus erat, et replebat omnia : descendit Deus, ascendit homo : Verbum caro factum est ; ut caro sibi Verbi solium in Dei dextera vindicaret : vulnus inflictum erat, et fluebat unguentum : scarabæus audiebatur, et Deus agnoscebatur.

IX. Respondit et Christus. « Ecce es bona proxima mea, » ecce es bona [3]. » Quoniam cognoverat Ecclesia mysterium, et pro totius mundi redemptione crucifixum Dominum Jesum prædicabat, meretur audire : « Ecce es bona ; » quæ me bonum dicis, « Et ipsa bona es : » quæ vidisti gloriæ meæ decorem, « Et ipsa bona es et decora. » Quid est autem Christum dicere : « Bona es, vel decora es ; » nisi illud Evangelicum : « Constans esto, filia, remissa sunt tibi » peccata tua [4] ? »

X. Ergo cui Christus peccata donavit, recte dicit : « Re» tribue servo tuo, ut vivam, et custodiam verba tua [5]. » Non habet in retributione quod desperet ; quia Dominus Jesus venit in mundum salvare, non perdere. Ideoque immemor est injuriæ, memor gratiæ ; sicut in prophetico Libro testificatur ipse dicens : « Ego sum, ego sum, qui de» leo iniquitates tuas, et memor non ero : tu autem memor

[1] Luc. VIII, 46. — [2] Id. XXIII, 11. — [3] Cant. I, 14. — [4] Matth. IX, 22. — [5] Psal. CXVIII, 17.

» esto, et judicemur. Dic tu prius iniquitates tuas, ut jus-» tificeris[1]. » Quicumque ergo dicit iniquitates suas Deo, justificatur : et quicumque justificatur, retributionem non timet, sed exposcit : qui retributionem non timet, vivet.

XI. Sed quare dixit : « Vivam ; » et non dixit : Vivo? Quia hæc vita non est loco præmii, quæ in loco mortis est. Dolet Propheta in pulverem mortis se esse deductum[2] : Apostolus cupit ex hoc mortis corpore liberari[3] ; et putamus quod de hac vita sibi blandiatur Propheta? Omnia hic plena mortis sunt. Intrat mors per fenestram, intrat per ostium ; nisi Dominus ostio tuo ponat custodiam. Denique ex multiloquio peccatum nascitur. Lege mandata Legis, et invenies scriptum : « Quia vivens si mortuum » contigerit, inquinatur[4]. » Quantos tangimus mortuos? Inter quantos mortuos versamur? Ideo tibi Auctor vitæ dicit : « Relinque mortuos sepelire mortuos suos[5]. » Ideo tibi alibi dicitur : « Surge qui dormis, et exurge a mor-» tuis[6]. » Quomodo tibi diceretur : « Surge a mortuis, » nisi inter mortuos viveres? Ponamus te mundum esse ab operibus mortuis, et peccati colluvione ; quomodo mundus es, qui in corpore mortis es, qui inter sepulcra vivis mortuorum? Oportebat Petrum loqui mortuis ; ut procederent de sepulcris suis.

XII. Indigemus ergo purgatione ; quia tetigimus mortuos. Lex nos mundari jubet : quis tantus, ut supra Legem sit? Ipsum Nazaræum sanctum Dei, si is tetigerit mortuum, immundum pronuntiat[7]. Ideoque radit caput suum, et deponit capillum quasi non sanctum ; et iterum orat ut exaudiatur, qui ante propter mortui attactum exorare non potuit : irrationabiles duxit dies ; quia irrationabili appropinquaverat. Deponit igitur mortua et superflua capitis sui,

[1] Isaï. XLIII, 25, 26. — [2] Psal. XXI, 1. — [3] Rom. VII, 24. — [4] Num. XIX, 11. — [5] Matth. VIII, 22. — [6] Ephes. V, 14. — [7] Num. VI, 9, et XIX, 11.

ut Christo reconcilietur. Ergo si Nazaræus purificatur, et nos purificari oportet.

XIII. Omnes contigimus mortuum. Quis enim gloriabitur castum se habere cor, aut quis audebit dicere mundum se a peccatis? Sit aliquis fortasse qui in sermone non deliquerit, licet rarus iste, de quo Deus dicat, sicut de sancto Job: « Ille non peccavit labiis suis[1]; » tamen non semper habere potuit mundas cordis sui cogitationes, injicit se diabolus in cor hominis. Pone parata semper et pervigili custodia quisquam cor suum sepserit, tamen in medio peccatorum versatur, necesse habet etiam ipse purificari. Unde Esaïas, cum dixisset: « O miser ego! quoniam » immunda labia habeo, et in medio populi versor immunda » labia habentis[2]; » statim descendit unum de Seraphim, et contigit labia ejus carbone, ut immunda ejus labia mundaret.

XIV. Non unum est baptisma: unum est quod hic tradit Ecclesia, per aquam et Spiritum sanctum, quo necesse est baptizari catechumenos. Est et aliud baptisma, de quo dicit Dominus Jesus: « Baptisma habeo baptizari, quod » vos nescitis[3]. » Et utique jam baptizatus in Jordane fuerat[4], sicut superiora declarant: sed sit hoc baptismum passionis, quo etiam sanguine suo unusquisque mundatur. Est etiam baptismum in paradisi vestibulo, quod antea non erat (8): sed posteaquam peccator exclusus est, cœpit esse romphæa ignea, quam posuit Deus, quæ antea non erat, quando peccatum non erat[5]. Culpa cœpit, et baptismum cœpit: quo purificentur, qui in paradisum redire cupiebant, ut regressi dicerent: « Transivimus per ig» gnem et aquam[6]. » Hic per aquam, illic per ignem. Per aquam, ut abluantur peccata: per ignem, ut exu-

[1] Job. XXII, 10. — [2] Isaï. VI, 5 et 7. — [3] Luc. XII, 10. — [4] Matth. III, 13. — [5] Gen. III, 24. — [6] Psal. LXV, 12.

rantur. Sed quod est gravius, et hic sustinemus ignem, et illic.

XV. Quis est qui in hoc igne baptizat? Non presbyter, non episcopus, non Joannes, qui ait: « Ego vos baptizo in » pœnitentiam[1]; » non Angelus, non Archangelus, non Dominationes, non Potestates: sed ille, de quo Joannes ait: « Qui venit post me, fortior me est, cujus non sum dignus cal- » ceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, et » igne. Habet ventilabrum in manu sua, et permundabit » aream suam; et congregabit triticum in horreum suum; pa- » leas autem comburet igni inextinguibili[2]. » Non de hoc baptismate, quod fit per sacerdotes Ecclesiæ, dictum ipse Dominus testificatur[3]. Siquidem post consummationem sæculi missis Angelis qui segregent bonos et malos, hoc futurum est baptisma: quando per caminum ignis iniquitas exuretur; ut in regno Dei fulgeant justi sicut sol ipse in regno Patris sui. Et si aliquis sanctus ut Petrus sit, ut Joannes, baptizatur hoc igni. Veniet ergo Baptista magnus (sic enim eum nomino, quomodo nominavit Gabriel dicens: « Hic » erit magnus[4]) videbit multos ante paradisi stantes vestibulum, movebit romphæam versatilem, dicet iis qui a dextris sunt, non habentibus gravia peccata: Intrate qui præsumitis, qui ignem non timetis. Prædixeram enim vobis: Ecce venio sicut ignis; et per Ezechielem dixeram: « Ecce proficiscar in Jerusalem, et insufflabo in » vos, in igne iræ meæ; ut tabescatis a plumbo et ferro[5]. »

XVI. Veniat ergo ignis consumens, exurat in nobis plumbum iniquitatis, ferrum peccati, faciatque nos aurum sincerum. Urat renes meos, et cor meum; ut bona cogitem; ea quæ castitatis sunt, concupiscam. Sed quia hic purgatus, iterum necesse habet illic purificari; illic quo-

[1] Matth. III, 11. — [2] Ibid. 11, 12. — [3] Id. XIII, 49, 50. — [4] Luc. I, 15. — [5] Isaï. LXVI, 15; Ezech. XXII.

que nos purificet, quod dicet Dominus: Intrate in requiem meam; ut unusquisque nostrum ustus romphæa illa flammea, non exustus, introgressus in illam paradisi amœnitatem, gratias agat Domino suo, dicens: « Induxisti nos in » refrigerium[1]. » Qui ergo per ignem transierit, intrat in requiem. Transit a materialibus atque mundanis ad illa incorruptibilia atque perpetua.

XVII. Alius iste est ignis quo exuruntur peccata non voluntaria, sed fortuita, quem paravit servulis suis Dominus Jesus; ut eos ab ista commoratione, quæ permixta est mortuis, emundet: alius ille ignis, quem deputavit diabolo et angelis ejus, de quo dicit: « Intrate in ignem in » æternum[2]; » quo ille dives ardebat, qui stillari sibi de Lazari digito poscebat humorem. At vero Lazarus in Abrahæ sinu recumbens[3], vitam carpebat æternam, quam sibi promittit Propheta dicens: « Vivam et custodiam verba tua. » Vivam, » ait, quasi nondum vivens; hic enim in umbra vivimus.

XVIII. Ergo ista vita in corpore, umbra est vitæ atque imago, non veritas. Denique in imagine ambulat homo, et in regione umbræ mortis consistimus. Sed si quis non ad terrena oculos mentis intendat, sed ad spiritalia erigat; ut possit dicere: « Spiritus ante faciem nostram Christus do» minus[4]; » dignus erit qui dicat: « In umbra ejus vivemus. » Christus enim vita est; et ideo qui in umbra Christi vivit, in umbra vitæ est. Meritoque alibi dicit Sanctus Domini: « In umbra alarum tuarum protege me[5]. » Omnes ergo etiam sancti in umbra sunt, quandiu sunt in corpore: non perfecte vident: non perfecte, sed ex parte cognoscunt. Ipse Paulus ait: « Ex parte enim cognoscimus[6]. » Ipse Vas electionis, cui Christus oculos reddidit, et sua illuminavit

[1] Psal. LXV, 12. — [2] Matth. XXV, 41. — [3] Luc. XVI, 24. — [4] Thren. IV, 20. — [5] Psal. XVI, 8. — [6] I Cor. XIII, 9.

gratia; non facie ad faciem, sed per speculum videbat. Et David revelari oculos suos petit; ut removeretur umbra[1], quæ integrum oculorum impediebat obtutum. Regionem autem hanc mortuorum esse quis dubitet; cum Sanctus ipse dicat: « Placebo Domino in regione vivorum[2]?» Quia perfecte hic placere nemo potest, ubi etiam si fieri possit, ut sua peccata non habeat; in ipsa tamen mortuorum regione vivendo, purificatione indiget, quæ a contagio eum regionis hujus absolvat.

XIX. In umbra igitur hic vivimus, et ideo in umbra custodimus verba Dei. Et ut exemplo utamur, utique ante erant sub umbra Legis, quando custodiebant homines sabbata, quæ sunt umbra futurorum, sicut hodieque Judæi, qui verum sabbatum non vident, qui exemplari et umbræ serviunt. Nos quoque secundum Evangelium nunc viventes, umbram sequimur verborum Dei. Nathanaël sub arbore fici videtur[3], David in umbra alarum Domini Jesu sperare se dicit[4], Zacchæus in arborem sycomori ascendit, ut Christum videret[5]. Nobis quoque expandit manus suas Jesus, ut totum mundum obumbraret. Quomodo non sumus in umbra, qui crucis ejus protegimur velamento? Quomodo non sumus in umbra, quos crucifixus a malignitate sæculi, et corporis ardore defendit? An nescimus quoniam Verbum Dei veniens in hunc mundum, non sicut Verbum advenit, quale in principio erat, quale erat apud Deum: sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens? Venit in nube levi: et cum esset virtus Altissimi, obumbravit Mariæ, ut transfiguraret corpus humilitatis nostræ conforme fieri corpori gloriæ suæ. Sicut ille ergo mutavit formam, cum ex Virgine nasceretur: ita et nobis sermones Dei transfigurati videntur; cum leguntur in

[1] Psal. CXVIII, 18. — [2] Id. CXIV, 9. — [3] Joan. I, 48. — [4] Psal. XVI, 8. — [5] Luc. XIX, 4.

Evangelio, cum species eorum videtur in Scripturis quasi per speculum, quia tota veritas hic non potest comprehendi. Cum autem venerit quod perfectum est, non jam per descensionem, non per speciem ut transfigurati: sed integra atque expressa veritate resplendent.

XX. Neque te moveat, quod ait: Multa verba custodiam; qui unum verbum cognoverit, multa verba cognoscit. In uno enim multa sunt, et in multis unum est. Probandum est igitur quomodo unum verbum multa sint, et multa verba unum verbum sit. Nec est difficile doceri; cum dixerit Apostolus, quia « Ipse est imago Dei invisibi» lis, primogenitus omnis creaturæ, in quo creata sunt » omnia in cœlestibus et in terra, sive visibilia, sive invi» sibilia, sive Sedes, sive Dominationes, sive Principatus, » sive Potestates, omnia per ipsum et in ipso creata sunt[1]. » Unum est igitur Verbum, quod operatur in singulis, et cum in singulis operatur, operatur omnia in omnibus. Hoc Verbum unicum apud Patrem se diffudit in plurima; quia de plenitudine ejus omnes accepimus. Itaque si videas singula omnium quæ creata sunt in ipso, videbis in singulis unum verbum esse omnium, cujus pro captu nostro participes sumus. In me verbum est humanum, sed Apostolus succurrat et dicat: « Puto et ego spiritum » Dei habeo[2]; » in alio verbum cœleste, et verbum Angelorum in plerisque est. Sunt qui habent verbum Dominationum et Potestatum, verbum justitiæ, verbum castitatis, verbum prudentiæ, verbum pietatis, verbum etiam virtutis. Sic unum verbum multa sunt, et multa verba unum sunt. Nec vero arduum est istud æstimari; cum legerimus quia omnia potest Spiritus sapientiæ.

XXI. Itaque sicut alii datur per Spiritum sermo sapientiæ, et alii sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum,

1 Coloss. I, 15, 16. — 2 I Cor. VII, 40.

alii fides in eodem Spiritu, alii gratia curationum in uno Spiritu, alii operatio virtutum, alii spiritus cognitionis, alii spiritus consilii plenioris, alii spiritus fortitudinis, alii pietatis spiritus; tamen in omnibus unus atque idem Spiritus est, dividens singulis prout vult[1]. Est Spiritus Prophetarum, et Spiritus Apostolorum: est etiam artificum spiritus, sicut et Beseleel et Ooliab, quos implevit Dominus Spiritu divino sapientiæ et scientiæ, et omnis artis[2]; ut facerent amictum et tabernaculum, atque altare secundum sensum quem dedit his Deus; sed etiam cæteris sapientibus intelligere, et facere omnia opera secundum omnia quæ Dominus imperabat. Itaque fecerunt quæ non didicerant, nec viderant, secundum ea quæ his Spiritus demonstrabat. Et plerisque videtur alius Apostolorum spiritus, alius Prophetarum, et diversus in singulis: sed non est diversus, sed unus est Spiritus, dividens genera diversa virtutum. Unde non dubium videri debet, si aliis Verbum apostolicum, aliis propheticum, aliis evangelicum, aliis verbum operatorium datum est; et tamen unum est verbum dividens se singulis pro nostra possibilitate, vel pro sua voluntaria largitate. Hoc Verbum igitur, quod est caput omnium, hic per speculum video; et ideo verba hic custodire non possum: sed cum videro gloriam ejus revelata facie, tunc vivam, et vita vivens etiam verba divina custodiam.

XXII. Ideo ergo secundo versu dicit: « Adaperi oculos » meos, et considerabo mirabilia de lege tua[3]. » Qui adaperiri sibi oculos petit, utique et gravari intelligit. Neque enim medicum rogat, nisi qui remedium ægritudini suæ poscit. Dicit ergo iste ad medicum venientem de cœlo: « Adaperi oculos meos. » Si turbatus est oculus, facile dolor omnis sedatur collyrio: sin vero acies ejus humoris suffusione prætexitur, majora remedia quæruntur. Est

[1] Cor. XII, 4-11. — [2] Exod. XXXV, 30, et seqq. — [3] Psal. CXVIII, 18.

ergo sicut in oculis corporis, ita etiam in oculis animæ hujusmodi quædam passio, quæ ingravescat necesse est; nisi bonus medicus velamen illud abstulerit, et nebulam quamdam concreti humoris, quæ impedire, vel potius operire, ne videat quæ videbat, mentis æstimatur obtutum. Irrepsit ægritudo veteri fermento; eo quod non exuimus vel gentilem, vel judaïcam suffusionem, cum primum veniremus ad Ecclesiam: non audivimus et docentem boni medici disciplinam: « Expoliantes veterem hominem cum » actibus suis, induite novum, qui renovatur in agnitione, » secundum imaginem ejus qui creavit eum[1]. » Supervestivit ergo se aliquis, non expoliavit: serpit gravior ægritudo, gravat oculos diuturnum velamen; non potest quisquam illud auferre, non Angelus, non Virtutes, non Dominationes, non Potestates. Manet velamen illud, lectionem impedit, visionem obducit; quod non revelatur, inquit Apostolus, hoc est, a quocumque alio, nisi in Christo fuerit evacuatum[2]. Cum vero conversus hujusmodi fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

XXIII. Habes igitur quomodo auferas velamen, quod manet supra oculos cordis tui. Convertere ad Dominum, et velamen cadet. Conversus est Paulus ad benedictionem Ananiæ, velut squamæ ceciderunt ab oculis ejus[3]; et vidit qui per triduum ante non viderat: simul oculus corporis animæque sanatur; quia medicamentum ei medicus demonstraverat ille de cœlo, de quo Scriptum est: « Misit » verbum suum, et sanavit eos, et ex omnibus infirmitati» bus suis liberavit eos[4]. » Non est medicus iste de terris, qui omnes curat infirmitates, et populos integros sanat (9). Mitte ergo, Pater, medicum istum: veniat Verbum tuum, aperiat oculos meos. Et Apostolorum oculi clausi erant,

[1] Coloss. III, 9, 10. — [2] 2 Cor. III, 14. — [3] Act. IX, 18. — [4] Psal. CVI, 20.

nisi eos Jesus aperuisset. Denique duobus ex his euntibus in castellum, cui nomen Emmaüs, cum interpretaretur Scripturas, et benediceret eos; « Aperti sunt, inquit, » oculi eorum, et cognoverunt eum[1]. » Ergo nisi Jesus aperuisset nobis oculos, nemo vidisset: nisi Jesus sustulisset velamen, nulli Evangelii gratia refulsisset. Et Petrus clausos habebat oculos, et Joannes clausos habebat, et Jacobus clausos habebat. Denique in monte gravati erant somno, sed excitati majestatis fulgore divinæ oculos cordis sui aperuerunt. Et quia siti in corpore, plene videre non poterant, obumbravit eos nubes; ne corporis oculos gloriæ cœlestis fulgor hebetaret[2].

XXIV. Quis igitur tantus ut aperiat oculos, et Legis videat sacramenta, nisi ei Christus demonstret? Non Moyses tantus[3]. Denique jubente Domino, virgam projecit, et facta est serpens, et fugit ab eo: apprehendit caudam serpentis, et facta est virga; et adhuc non cognoscebat mysterium, quo declarabatur descensurum in terras Dominum Jesum, qui cum se exinanisset deponi in crucem, et projici pateretur in tumulum, quasi serpens de virga factus; quia in tumulum projectus, de quo secundum oracula Legis resurgens in gloriam Dei divinæque sedis regale consortium de serpente remearet. Apprehendamus ergo et nos caudam serpentis illius crucifixi, ut potestatem ejus regiam possimus agnoscere. Et illa, quæ in pedes ejus misit unguentum, tenuit eum. Caudam ergo serpentis apprehendit Moyses, et apertum est os ejus. Non ergo locutus esset de eo, nisi ipse Dominus os ejus aperuisset.

XXV. David adaperiri sibi oculos hic petit, et in superioribus dixit: « Quis ostendit nobis bona[4]? » Erat sub Lege nutritus, sciebat quia Lex umbram habet futurorum

[1] Luc. xxiv, 31. — [2] Matth. xvii, 5. — [3] Exod. iv, 3, 4. — [4] Psal. iv, 6.

bonorum[1] : ipsa bona jam non per umbram, sed apertis oculis videre cupiebat. Noverat quia exemplari et umbræ cœlestium mysteriorum serviebant, qui secundum legem Moysi deserviebant. Volebat ipsam cultus divini comprehendere veritatem; et ideo ut ab oculis suis velamen discuteret, conversus ad Dominum precabatur dicens : « Adaperi oculos meos ; et considerabo mirabilia de lege » tua. » Intelligebat vere militiam esse cœlestem, quam posset unusquisque ex Lege cognoscere, cui tamen Dominus revelasset. Quis enim de terrenis ad cœlestia, de umbra ad claritatem, de exemplari ad penetralia veritatis humano gradu sine divino ductu possit ascendere ?

XXVI. Quis potest considerare altare illud cœleste, verumque templum, sacerdotes et levitas, non istos secundum carnis officia, sed illos secundum spiritus gratiam? Denique hanc solam sibi gratiam pro maximis optabat David dicens : « Unam petii a Domino, hanc requiram; » ut inhabitem in domo Domini omnes dies vitæ meæ : et » ut videam delectationem Domini, et considerem templum » ejus[2]. » Quis poterat cognoscere, quod offerret dives magnum munus, secundum quod potest manus ejus, ut solvatur ejus peccatum? Quis poterat intelligere, si non haberet? Quis offerre, verbi gratia, arietem, quia non solvebatur ejus peccatum? Quis poterat advertere, quæ essent illæ immunditiæ, quas solvit non Lex quam putant Judæi; sed lex spiritalis, quam Paulus agnovit? Quis poterat videre remissiones peccatorum veras, quarum exemplar in Lege, veritas in Evangelio est, dicente Domino Jesu : « Dimissa sunt tibi peccata[3] ; » non per hircorum sanguinem, sed per hostiam sui corporis? Ille itaque dives in Lege, qui perfectæ majestatis in Christo plenitu-

[1] Hebr. x, 1. — [2] Psal. xxvi, 4, et Deut. 17, 18. — [3] Luc. vii, 48.

dinem confitendo, et quasi eam quibusdam ad illud altare cœleste fidei manibus offerendo; peccatum suum solverit. Ille videt verum sacerdotem, qui videt Principem sacerdotum : ille templum verum considerat, qui audit dicentem : « Solvite templum hoc, et in triduo excitabo illud[1]. » Magnum templum, de quo virtus exibat, et curabat omnes. Mirabile illud altare, in quo unius Agni sacrificium tulit peccata mundi. Ille præstantissimus Levita qui venit non ut ministerium exigeret; sed ut omnibus exhiberet suæ ministerium passionis : cui portio Deus, qui hic nihil possederit, ut omnia possideret.

XXVII. Quid autem dicam de Hebræo, quem Lex sex tantummodo jubet servire annis, et septimo anno exire a servitio[2] ? Quis iste Hebræus servus ? Quis Hebræus liber poterat intelligi ? Quis tantus, ut annos æternos in mente habens videat verum Hebræum, qui non in perpetuum manet servus : sed sex annis servili functus officio, septimo anno gratiam libertatis adipiscitur ? Cujus videtur Isaac patriarcha servitutis et libertatis non ignorasse mysterium, qui ait : « Servies fratri tuo, et erit cum deposueris et solveris jugum ejus a collo tuo[3] ; » significans fore tempus, quo et si quis servierit hic positus fratri suo : postea tamen exactis annis, qui sex istis diebus, atque istis quos hic exigimus mensibus colliguntur ; solvat jugum a cervice sua, quod fit septimo anno remissionis. Conjicere possumus veri Hebræi typum in Joseph, qui portavit servitutis jugum : sed cum culpa non cœpit, non carcer inclusit, non Ægyptus decoloravit. Conjicimus in Petro, Joanne, Jacobo, qui creati et instituti sub jugo Legis solverunt tamen fratris sui judaïcum jugum, ubi legitimæ tempus quietis advenit, quando refulsit his remissio pec-

[1] Joan. II, 19. — [2] Exod. XXI, 2. — [3] Gen. XXVII, 40.

catorum : et hoc tamen hic in umbra adhuc gestum comparatione cœlestium.

XXVIII. Quanta autem quies illa, quæ ex Lege conjicitur, in Evangelio revelatur, et adhuc integra reservatur, dicente Domino Jesu : « Volo ut ubi ego sum, et isti sint » mecum[1] ? » Quam beatus, qui istius habitationis fructum, quietis consortium illic potuerit promereri? Tunc intelliget quid sit aperuisse oculos, ut videret mirabilia de lege Dei.

XXIX. Bene admonuit lectio Evangelii, quæ decursa est, in qua sanatus est leprosus ille, qui dixit : « Si vis, » potes me mundare[2]; » in voluntate Domini constituens potestatis effectum. Cui respondit similiter : « Volo, mun- » dare[3]. » Præmissa pietas voluntatis, secuta potestatis auctoritas est. Omnibus dicit Jesus, « Volo; » qui non vult esse peccatum. Velle Christi, commune in omnes est : mundari, fidei est credentis in Christum. « Et tetigit » eum. » Tangit eos, quorum fide tangitur. Denique dicit : « Tetigit me aliquis; sentio enim virtutem exisse de me[4]. » Habes operationem immaculati corporis, habes remissionem Divinitatis.

XXX. Sed ut plenius sanaretur, aperuit oculos ejus dicens : « Vade, ostende te sacerdoti[5]. » Multos sacerdotes habebat Synagoga : sed qui oculos aperit, falsos non videt sacerdotes, verum aspicit. Quis est verus sacerdos, nisi ille qui est sacerdos in æternum? Et ideo Pater dixit ad eum : « Tu es sacerdos in æternum[6]. » Aperuit ergo oculos ejus, et vidit, et intellexit quale munus pro emundatione sua deberet offerre. Beatus qui audit hæc : quanto beatior qui videt, qui se vero potest ostendere Sacerdoti; ut non habeat quod timeat in se videri, qui se prius aspi-

[1] Joan. XVII, 24. — [2] Luc. V, 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Id. VIII, 46. — [5] Id. V, 14. — [6] Psal. CIX, 4.

cit, facie revelata. Nam nisi ipse se prius viderit, non audebit se ostendere; sicut Adam qui se occultare cupiebat, quia se non agnoscebat. Sed jam etiam id quod sequitur, consideremus.

XXXI. « Advena ego sum in terra; ne abscondas a me » mandata tua[1]. » Non cujuscumque vox ista est : sed ejus qui terrenis renuntiaverit voluptatibus, et omni se mundanæ cupiditatis exuerit affectu. Ille est in hac terra advena, qui potest dicere : « Nostra autem conversatio in » cœlis est[2]; » qui suam habet in Domino portionem, qui potest dolere quod diutius vivat in terris, qui vitæ hujus longævitate lassatur, cui prolixitas habitationis hujus fastidio sit, quam Sanctus aversatur, et dicit : « Væ iis qui » habitant in terra[3]! » Qui dissolvi non timet; et si solvatur, præsumit se cum Christo futurum : hic vere peregrinus in terra est; quia sanctorum est civis, et domesticus Dei, et thesaurum sibi condit in cœlo. Non utique is exiens de Ægypto, in hanc intelligibilem Ægyptum remeare desiderat, nec depositæ senectutis et mortis pavescit confinia, nec horrea struit messibus recondendis, jam alienis victurus ætatibus : sed sola dives virtutum fœcunditate, ea congregat, quæ sibi nec mors possit auferre.

XXXII. Meritoque dicit : « Concupivit anima mea desiderare judicia tua in omni tempore[4]. » Quod utique non facit nisi liber a vinculis, nec solum a vinculis sollicitudinis sæcularis, sed etiam a vinculis charitatis humanæ. Vincula complura sunt in hoc sæculo : vincula sunt desideria vivendi, vincula sunt oblectamenta voluptatum, vincula sunt honorum, vincula conjugii. Denique dicit tibi bonus Magister : « Solutus es ab uxore? Ne quæsieris uxorem[5]. » Nec tamen peccat, qui uxorem acceperit, sed innectit sibi vincula

[1] Psal. CXVIII, 19. — [2] Philip. III, 20. — [3] Apoc. VIII, 13. — [4] Psal. CXVIII, 20. — [5] I Cor. VII, 27.

mentis; quia sollicitus est quomodo placeat uxori. Beatior esset, si Deo soli placere desideraret. Cernis autem quia ligatus est, qui sui non habet corporis potestatem. Ergo quia mandatum Dei est; quod Legis oraculo et apostolico sermone depromptum est[1]; ne quis uxorem, divitias, honorem, necessitudines Deo præferat : qui autem prætulerit, fit obnoxius judiciis Dei; ideo prius poposcit, ne abscondat ab eo Deus mandata sua. Qui enim mandata Dei cognoverit, et custodierit, non refugit judicia divina, sed desiderat; meritoque tanquam revelatis sibi mandatis ait : « Concupivi desiderare judicia tua in omni » tempore. »

XXXIII. Non dixit : Concupivi judicia, sed : « Concu» pivi desiderare. » Sicut enim vita vivere plus est, quam vivere (vivere namque commune etiam hujus est vitæ, vita autem vivere beatorum est) sic concupiscere ut desideremus judicia Dei, plus est quam desiderare judicia. Concupiscimus enim desiderare; quasi non sit potestatis nostræ desiderium, sed gratiæ Dei. Cum enim Dominus oblectari nos viderit cupiditate desiderii judiciorum suorum, sobrium auget affectum. Cum autem peccamus, non concupiscimus desiderare judicia Dei. Neque enim ægrotus uri desiderat, vel incidi, ut possit recipere sanitatem. Refugit qui gravius ægrotat; ne uratur, ne incidatur, ne alligetur, ne abstineat a cibo. Qui autem salutarem habet valetudinem, medico securus occurrit. Unde etiam Dominus non otiose ait : « Desiderio desideravi hoc Pascha man» ducare vobiscum[2]; » non solum desiderans, sed etiam geminato desiderio concupiscens remissionem retribuere peccatorum. Concupiscamus ergo et nos desiderare judicia Dei. Bona conscientia quæ cum examinatur, probatur.

[1] Deut. VI, 5, et Matth. X, 37. — [2] Luc. XXII, 15.

Et concupiscamus desiderare « In omni tempore ; » ut nullum momentum bonæ prætereat vacuum cupiditatis.

XXXIV. « Increpasti superbos : maledicti qui decli» nant a mandatis tuis[1]. » Cum Dominus Jesus per obedientiam genus humanum redemerit, justitiam reformaverit : serpens autem per inobedientiam peccatum introduxerit; quid vitii habeat superbia, hinc æstimare possumus, cujus auctor diabolus est, quem inducit Propheta dicentem : « Ponam thronum meum super nubes, et » ero similis Altissimo[2]. » Itaque cum sit nequissimus, ut honorem non dederit Domino Deo nostro; pejores tamen Discipulos erudivit. Ille enim se sic exaltavit, ut vellet æquari et similis esse Altissimo : Discipulus autem ejus significatur ab Apostolo indignaturus æqualem similemque se æstimari Deo. Scriptum est enim : « Cum revelatus fue» rit homo iniquitatis, et filius interitus, qui adversatur et » extollitur supra omne quod dicitur Deus[3]. » Magister igitur similem se præsumit, hic superiorem. Ideoque et Dominus a Discipulos suos dixit : « Majora his facietis[4] ; » ut quibus serpens plus ademerat, quam ipse amiserat, majora Christus facere donaret, quam ipse in terris fecerat. In se enim voluit principem mundi fallere; in Discipulis, triumphare.

XXXV. Itaque a tanto volens crimine vindicare humanum genus, introduxit Pharisæum et Publicanum in templo orantes[5] ; et docuit etiamsi bona cætera habeat, quod magis superbus offendat, quam humilis, qui nulla virtutum dote subnixus sit ; studet enim supplantare diabolus bonis operibus intentos. Quantum laboravit Pharisæus ille, ne raperet aliena, ne injustus esset, ne adulteraret? Quantum laboravit, ne peccaret, sicut peccavit Publicanus? Quan-

[1] Psal. CXVIII, 21. — [2] Isaï. XIV, 14. — [3] 2 Thess. II, 3, 4. — [4] Joan. XIV, 12. — [5] Luc. XVIII, 10, et seqq.

tum laboravit, ut bis in sabbato jejunaret? Quantum laboravit, ut decimam daret omnium quæ acquireret? Quis nostrum hæc facit? Quanti habent possessiones, et soli incubant fructibus, et solis sibi messes recondunt. Advertit hoc diabolus, et perfudit eum ulcere gravi: ut non teneret caput, mente carnis inflatus; et in eo in quo laudabilis fore crederetur, ibi reprehensibilior judicaretur. Agebat enim gratias Deo quod non esset raptor, adulter, injustus. Quam noxie ei luctatus est serpens, et gravibus eum spiris ligavit? Superiorem fecit, ut de altiore dejiceret: inferiorem se præbuit, ut sublimiorem casu graviore prosterneret. Mala ruina est arrogantiæ, quæ superiorem subripuit. Mala hæc lucta serpentis, qua se in plurimos torquet anfractus.

XXXVI. Inflare volebat et Paulum. Quem Paulum? Illum utique Apostolum non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum [1]. Et pene deceperat, ita ut stimulum carnis suæ, qui se humiliabat, rogaret auferri. Sed bonus Dominus, qui Paulum infirmitatibus vellet facere fortiorem, adhibuit ei angelum Satanæ, ut suis diabolus artibus vinceretur. Non mentiebatur Pharisæus, imo etiam vera dicebat [2]: sed omnis qui se exaltat, etiamsi vera dicat, offendit. Denique probabilior Pharisæus ingressus est templum, quam Publicanus; et tamen condemnatus exivit. Quantum crimen superbiæ, ut ei etiam adulteria præferantur.

XXXVII. Denique Dominus, qui aliis donat, superbis resistit, et tanquam congreditur iis qui se exaltant, sibique hoc certamen vindicat: et qui aliis compatitur, arrogantes increpat; quia nihil gravius, quam ut fratres nostros pauperes superbo oculo despiciamus, conformes nobis intolerabili repellamus fastidio, nostra indignos gratia judicantes,

[1] 2 Cor. XII, 7, 8. — [2] Luc. XVIII, 14.

quia sunt inopes : cum paupertas facilius sit Deo (10), quam thesaurus acceptior.

XXXVIII. « Maledicti, inquit, qui declinant a mandatis » tuis. » Supra dixerat : « Ne abscondas a me mandata tua ; » et ideo quasi revelata sibi mandata cognoscens, condemnat eos qui declinaverint a mandatis cœlestibus. Et bene dixit : « Qui declinant ; » directum enim mandatum est, ideo ab eo nemo deflectat.

XXXIX. Movet autem qua ratione hic dixerit : « Ne » abscondas a me mandata tua. » Quod enim absconditur, obscurum fit et occultum ; cum supra dixerit : « Manda- » tum Domini lucidum, illuminans oculos [1]. » Si lucidum mandatum, quomodo absconditur ; cum lucernam nemo ponat sub modio ? Nisi forte lucidum est unum mandatum, multa autem mandata abscondita sunt. Nam « Judicia tua, » inquit, sicut abyssus multa [2]. » Non judicium sicut abyssus, sed judicia dicuntur.

XL. Vide autem ordinem. Supra ait : « Ne repellas me » a mandatis tuis ; » in sequentibus ait : « Ne abscondas a » me mandata tua ; » hic ait : « Maledicti qui declinant a » mandatis tuis. » Vere maledicti qui declinant a mandatis tuis, qui referre gratiam debuerunt : primo, quia non sunt repulsi : secundo, quia non abscondi a se divina mandata meruerunt. Declinat ergo aliquis quod optavit.

XLI. Sequitur : « Aufer a me opprobrium et contemp- » tum ; quoniam testimonia tua exquisivi [3]. » Si contemptus opprobrii loco ducitur, quomodo scriptum est : « Contemp- » tibilia hujus mundi elegit Deus [4] ? » Sed considera quia mundi contemptibilia dixit, non Dei. Quod enim in hoc mundo contemptibile, hoc pretiosum est apud Deum. Denique humilitas in hoc mundo contemnitur, sed Dei judicio comprobatur. Et si Publicanus se humiliaverit, exalta-

[1] Psal. XVIII, 9. — [2] Id. XXXV, 7. — [3] Id. CXVIII, 22. — [4] I Cor. I, 28.

tur. Audi quem diligat, et non pro nihilo habeat Deus. Quicumque sanctus est, qui sine macula vivit, veritatem custodit, non appetivit proximum suum; ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus[1], omnia quæ malitiæ sunt, reprobavit : talis etiam si sit gentilis (11), devotione humilitatis a Deo comprobatur. Superbi autem, velut Pharisæus, arrogantia sua pro nihilo ab illo æstimantur. Denique gentilitas non est : devotio autem manet in æternum. Cave ergo ne Christo opprobrio sis. Nolo mihi quicumque maledicat, et quasi peccatorem despiciat : quam grave, si Christus dignum opprobrio ducat? « Væ tibi, inquit, Corozaïm et Bethsaïda[2]. » Condemnantur, quia non egerunt pœnitentiam delictorum suorum. Nos ergo agamus, ut a nobis auferatur opprobrium. Quis autem est, qui non est opprobrio dignus? Qui exquisivit Domini testimonia. Multi quidem sunt qui volunt inferre opprobrium servis tuis, sed ipsi sunt magis probrosi; quia pro nomine tuo pati opprobrium, gloriosum est.

XLII. Et ideo ait : « Etenim sederunt principes, et adversum me detrectabant[3]. Vox martyris est, qui perductus ad judicium persecutorum, cum cogeretur idolis immolare, et constanter resisteret : judices autem sedentes in tribunalibus stipati officiis (12), indignantes quod suis non obsecundaretur imperiis, conferrent quo dignum supplicio censerent; stabat intrepidus dicens : « Sederunt principes et adversum me detrectabant. » Est etiam Domini vox ista, cum convenisset presbyterium plebis, et principes sacerdotum et scribæ, et ad concilium Judæorum deductus esset dicentium : « Quid adhuc desideramus testes; audivimus enim de ore ipsius[4]; » et staret ante præsidem, et duceretur ad crucem, quid pulchrius diceret,

[1] Psal. xiv, 2, 3 et 4. — [2] Luc. x, 13. — [3] Psal. cxviii, 23. — [4] Matth. xxvi, 65.

quam : « Sederunt principes, et adversum me detrectabant, » hoc est, me stante, sederunt principes ? Et quia tribunalium fulcro sublimes erant, Dominum non videbant. Sedebant ergo, erant in fastigio principatus, nec Principem principum cogitabant. Sed parum hoc. « Adversus me, inquit, detrectabant. » Ego eorum redemptor adveneram, ego veneram ut omnium peccata mundarem, ut recuperarem amissos, restituerem paradiso sancti Jacob hæreditatem ; » et illi « Adversus me detrectabant. » Et ideo imitatores mei, Discipuli mei, nolite injuriam erubescere si steteritis ante principes pro nomine meo ; cum ego steterim pro vestra salute.

XLIII. Denique traditus in custodiam Petrus cum cæteris Apostolis, et postera die statutus ante consilium constanter dicebat : « Principes populi, et seniores Israël, si nos » hodie dijudicamur, quod benefactum sit homini infirmo, » in quo iste salvus factus sit ; notum sit omnibus vobis, et » omni plebi Israël, quod in nomine Jesu Christi Nazareni » quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, » in hoc iste astat coram vobis sanus[1], » hoc est : Vos estis qui statuistis et Christum ; gloriæ loco ducimus istam injuriam, quia arguimur pro ægroti hominis sanitate : hanc hæreditatem servulis Salvator omnium dereliquit. At illi conferebant inter se dicentes : « Quid faciemus istis hominibus[2] ? » Et dimiserunt eos. Gloriabatur ergo Petrus, et unusquisque Apostolorum, quia digni habiti sunt, qui injuriam pro Christi nomine sustinerent. Recte ergo tunc dicerent singuli : « Etenim sederunt principes, et adversum » me detrectabant. »

XLIV. Sederunt principes adversus Esaïam, et disputaverunt ut secaretur : sed non timebat eos qui dicebat : « Audite... principes Sodomorum[3]. » Sederunt adversus

[1] Act, IV, 8-10. — [2] Ibid. 16. — [3] Isaï. I, 10.

Hieremiam ut mitteretur in lacum. Sederunt adversus Zachariam, qui occisus est inter templum et altare. Sederunt adversus Susannam, et contra castitatis fœminam judicabant : sed ut ostenderetur principum bonum non esse consilium, excitavit pueri spiritum Dominus ; et quam principes ream mortis pronuntiaverant, eamdem Propheta totius innoxiam criminationis absolvit.

XLV. Sunt et alii principes, qui adversus nos detrectant, de quibus dicitur : « Quoniam non est nobis colluc» tatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus prin» cipatus et potestates, adversus mundi hujus rectores, » tenebrarum harum, adversus spiritualia nequitiæ, quæ » sunt in cœlestibus [1]. » Isti sedent et explorant, qui justus sit in hoc sæculo, qui Christianus intente Deo serviat, studiosus boni operis et facti. Detrectant de eo dicentes : Insidiemur illi, impediamus eum, prohibeamus eum efficere quæ desiderat, conteramus ejus mentem, frangamus animum ejus adversis frequentibus ac repentinis, et si Deo probatus est propter justitiam, rogemus dari nobis tentationes ejus. Neque enim in tantum Prophetam tentationum ejus quas plurimas subiit, potestatem habere potuissent, nisi Dominus probandi sui militis causa dedisset, ut majore eum gloria coronaret. Quis igitur regem Saül excitavit in eum, nisi spiritus malus, sicut legimus [2], qui se dolebat excludi quotiescumque David vel citharæ sono, vel bonorum consiliorum operumque fidibus ac nervis mentem regis animumque demulcebat ? Quis excitavit Doëch Syri nequitiam, ut sanctum virum proderet, et hospitalem humanitatem deduceret in periculum sacerdotis [3] ? Quis inflammavit ardorem Ammom, ut domum incestaret propheticam, et contristaret animum patris, alterius incesta libidine, alterius injuria [4] : et qui aliis prophetabat, domus

[1] Ephes. VI, 12, 13. — [2] 1 Reg. XVI, 23. — [3] Id. XXII, 9, 10. — [4] 2 Reg. XIII, 14.

suæ mala prævidere non potuerit? Quis armavit furorem Abessalon[1], ut patrem domo excluderet, et parricidali persequeretur prælio? Sed cum prope viribus regni jam esset sanctus inferior, hoc uno incensa adversum se diaboli restinxit spicula, quod cum filius necem peteret patris, ille tamen salutem filii pietatis mandabat affectu.

XLVI. Ergo principes populi, ut Achitophel, et cæteri bellantium duces sederunt[2]. Tractabant principes populi cum Abessalon adversus Prophetam[3]. Et ideo dicit: « Etenim sederunt principes, et adversum me detrectabant: » servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis. » Advertimus arma justi, quibus omnes adversariorum repellat impetus. Alibi ait: « Circumierunt me, et expugnaverunt me gratis: pro eo ut me diligerent, detrahebant » mihi; ego autem orabam[4]: » hic ait quod studium ei non exercendæ ad belli artes fuerit juventutis, non decipiendi adversantis astutia ulla cordis; ut illum vinceret quem videbat: sed adversum eos præliabatur, quos non videbat; majorque in eo pietas, quam virtus corporis militabat. Itaque in Dei exercebatur justificationibus, ut contrario ictu diabolum vulneraret. Ille eum ab intentione justitiæ, et studio devotionis, occupationibus bellicis conabatur abducere: hic magis se divini operis et cultus meditationibus occupabat. Itaque Dominus protexit eum, in quem speravit, cum quo loquebatur, cui toto adhærebat affectu. Justus enim aut cum Deo loquitur orando, aut divina loquitur opera laudando: et semper loquitur opera Dei; ne loquatur os suum opera hominum. Nihil terrenum justus loquitur, nihil mortale agit.

XLVII. Ideoque dicit: « Etenim testimonia tua meditatio mea est: et consilia mea justificatio tua[5]. » Adver-

[1] 2 Reg. XVIII, 5. — [2] Id. XV, 14. — [3] Ibid. 31. — [4] Psal. CVIII, 3, 4. — [5] Psal. CXVIII, 24.

tis quid doceat, quod hæc debeant esse consilia justi, ut meditetur mandata Dei, et exerceatur in Dei laudibus et oraculis; ut justificet Dominum semper. Qui facit quæ Deus mandat, quæ credit Deo placere, Deum justificat. Quod ex lectione Evangelii possumus intelligere, dicente Evangelista, quia Pharisæi spreverunt consilium Dei, non baptizati baptismo Joannis[1]. Hoc in uno libro, in alio autem habes: « Non justificaverunt Deum, quia baptizari noluerunt. » Ideo Dominus ad Joannem dicentem: « Ego a te » debeo baptizari, et tu venis ad me; » Respondit: « Sine » modo; sic enim oportet nos implere omnem justitiam[2]. » Qui ergo facit mandata Dei, justificat Deum; quia facit ejus justitiam: et bonum est ut consilium Dei sequantur hominum consilia; quia Dei consilium certum semper; nostra autem plerumque incerta consilia ex rerum probantur eventu.

## SERMO IV.

### Daleth.

I. Quarta littera secundum Hebræos *Daleth*, significat latine timorem, vel (ut alibi invenimus) nativitatem. Sed utrumque potest congruere et convenire sensu. Nativitas enim eorum est quæ generantur in hoc sæculo, per quam intelligimus corporalia et materialia, quæ sunt caduca, et ideo a timore non distat; ex corporalibus enim et materialibus nascitur timor. Quid enim est terrena nativitas, nisi timor?

II. Denique inde cœpit versus: « Adhæsit pavimento

[1] Luc. VII, 30. — [2] Matth. III, 14, 15.

» anima mea : vivifica me secundum verbum tuum[1]. » Per pavimentum terram intelligimus, per terram materialia. Peccatori autem dictum est : « Terra es, et in terram » ibis[2] ; » eo quod divinis mandatis inhærendum non putaverit : sed in materialia et corporalia deflexerit, cui impressa fuerit vitæ hujus sæcularis delectatio. Denique ejectus de paradiso (13), hoc est, ex illo sublimi et cœlesti loco, ad quem raptus est Paulus sive in corpore, sive extra corpus nesciens : ex illo ergo eminenti loco dejectus in terram, deploret Adam dicens : « Adhæsit pavi» mento anima mea ; » sicut alibi ait : « Humiliata est in » pulvere anima mea, et adhæsit in terra venter meus[3], » Pœnitentiam gerentis hæc vox est, qui meminisset adhærentem se Deo nescisse, nec potuisse discernere (quod non discrevit et Paulus) utrum in corpore esset, an extra corpus[4] ; ita infirmitatem, pigritiamque corporis minime sentiebat, cui Domini adhærebat præsentia. Spiritus ergo propheticus, qui dolorem expressit, vel Dominus qui suscepit ejus infirmitatem, personam repræsentat Adæ, et assumit ejus affectum.

III. Loquatur ergo Adam : « Adhæsit pavimento anima » mea. » Qui ante beatissimus auram carpebat æthercam, curas vitæ hujus et tædia nesciebat, is nunc sollicitudine mundi hujus, luxuriæ studio, pecuniæque cupiditate curvatus, ut vulpis foveis se inserit, latibulisque terrestribus. Merito adhærebat pulveri, qui se levare non poterat, nisi eum supra crucem suam Christus levasset. Merito adhærebat pavimento qui se abscondebat a Christo. Non adhæret pavimento, cui dicit Jesus : « Sequere me[5]. » Non adhæret pavimento, qui audit et sequitur Legem dicen-

[1] Psal. CXVIII, 25. — [2] Gen. III, 19. — [3] Psal. XLIII, 25. — [4] 2 Cor. XII, 2. — [5] Joan. I, 43.

tem : « Post Dominum Deum tuum ambulabis, et ei » soli servies, et ipsi adhærebis[1]. »

IV. Quomodo ergo pavimento adhæreat unusquisque, quomodo Deo, audi dicentem : « Qui adhæret meretrici, » unum corpus est... qui autem adhæret Deo, unus spiri- » tus est[2]. » Terra ista quam gerimus, meretricis quibusdam nos illecebris capit, et quasi vultus quosdam voluptatum, corporalium delectationum fucis illinit ; ut lateat in his veritas, et forensi quadam specie decipiant appropinquantes (14). Sed cum interiorem oculum mentis ad tempus obduxerunt, postea tamen decusso velut quodam pulvere voluptatum hujusmodi decore, quam sit inanis gratia sæculi hujus aut corporis facile deprehenditur.

V. Bonum est igitur adhærere Domino, nec inflexam cervicem habere ad jugum mundi. Ideoque Ecclesiæ, vel forti animæ dicit Sapientia : « Sicut turris David cervix » tua, quæ ædificata est in Thalpioth : mille ostia pendent » in ea, omnia jacula potentium[3]. » Erecta enim ad Deum cervix, et jugo Christi habilis, quæ nulla in terras illecebrarum inflexione curvetur, sicut Christi regalis est turris, cui jugum suum Nabuchodonosor non possit imponere. Condidit enim turrim illam David, ille manu fortis, et supra murorum ædificavit excelsa, ut subsidio pariter et decori sit : subsidio, quia hostem prævidet et repellit : decori, quia non solum inter humilia, sed etiam inter excelsa supereminet. Ita tamen subsidio, vel decori, si habeat in se verbi dogmata velut quædam phalerarum monilia, habeat etiam jacula potentium Prophetarum, quæ adversus omnem extollentem se altitudinem lacertis quibusdam fidei diriguntur.

VI. Noli igitur in pulverem mortis deducere animam tuam, cui Dominus etiam naturalem altitudinem tribuit,

[1] Deut. x, 20. — [2] 1 Cor. vi, 16, 17. — [3] Cant. iv, 4.

et vigorem quo se excitet et assurgat. Unde etiam de hac conjunctione animæ et corporis dictum opportune accipitur; eo quod in naturali vitæ nostræ mysterio connexa anima corpori velut humi reptet, et pavimento adhæreat : partim propter hoc terrenum habitaculum, partim quia corpus istud e terra est. Et regionis igitur diversorium, et materia ipsa corporis nostri huic concurrit sententiæ. Ideoque pulchre Apostolus de mortis hujus corpore liberari cupit[1] ; quia carcere quodam claudimur, et in quodam luxuriæ gurgustio siti, tenebris involvimur delictorum.

VII. Ergo secundum voluntatem Dei ambulemus, ut adhærere dicamur Deo. Nam qui secundum corporis appetentiam vivit, caro est : qui secundum præcepta Dei, spiritus est. Non ergo fiat anima nostra caro, hoc est, ut dicamur caro, sicut et illi qui in diluvio perierunt, de quibus dictum est : « Quia caro sunt[2] : » sed magis caro nostra obediens animæ gubernaculo, fiat anima, et hoc appellari mereatur nomine, sicut appellata est familia patriarchæ Jacob, et generationis ejus sancta posteritas. Sic enim scriptum est : « Hi filii Bala quam dedit Laban » Rachel filiæ suæ, et peperit hos Jacob, animas septem. » Et alibi : « Omnes autem animæ quæ intraverunt cum » Jacob in Ægyptum, quæ exierunt de femoribus illius, » præter mulieres, inquit, et sexaginta sex[3]. » Et in principio Exodi legimus : « Erant autem omnes animæ de » Jacob quinque et septuaginta qui erant cum Jacob[4]. » Ergo illi qui habitabant cum Joseph, et de Ægypto exierunt, animæ sunt.

VIII. Qui autem cum essent Angeli Dei, hoc est, vitæ probitate Angelorum imitantes gratiam (qui enim non ducunt uxores, et quæ non nubunt, erunt sicut Angeli in

[1] Rom. VII, 24. — [2] Gen. VI, 3. — [3] Id. XLVI, 25, 26. — [4] Exod. I, 5.

cœlo) qui ergo cum Angeli viderentur, capti sunt decore fœminæo, hi caro sunt, sicut dominus Deus dixit : « Non » permanebit Spiritus meus in hominibus istis in æternum, » propter quod caro sunt[1]. » Et merito expertes libidinis Angelis comparantur : caro non sunt in carne, sed in spiritu; quales erant illi qui doctorem Apostolum sequebantur, quibus ait : « Vos autem non estis in carne, sed in » spiritu[2]. » Qui autem corporea fœminarum capiuntur libidine, caro sunt : atque utinam caro tantum, et non etiam equi adhinnientes; « Quia in uxorem, inquit, proximi » sui adhinniebant[3]. »

IX. Rogat ergo qui dejectionem animæ suæ sentit ad pavimentum usque curvatæ, ut vivificetur secundum verbum Dei, quod animas ad se trahit quascumque, et miseratione sui levare cupiens abducit a terris. Vivificatur autem anima; quæ vias ambulat Christi, peccato mortua Deo vivens; ita ut mors peccati dominatum in ea post hæc habere non possit, posteaquam consepulta cum Christo justificata est a peccato. Sed qui justificari cupit, vias suas ante pronuntiet.

X. Ideoque secundo versu ait : « Vias meas pronun» tiavi, et exaudisti me : doce me justificationes tuas[4]. » Pulchro ordine ad justificationes Dei perveniendum putat, ut primum sua peccata fateatur. Sic enim docemur et alibi : « Dic iniquitates tuas, ut justificeris[5]. » Itaque scire debemus, quid sit vias suas ambulare hominem, et vias Dei. Qui facit voluntates carnis, et vivit secundum concupiscentiam mundi hujus, vias suas ambulat, quibus delectatur et gaudet. Qui autem venit voluntatem facere Patris sui qui in cœlis est, cujus cibus est ut mandatum Dei compleat : qui non quærit quod sibi voluptati fit, sed

[1] Gen. VI, 3. — [2] Rom. VIII, 9. — [3] Jerem. V, 8. — [4] Psal. CXVIII, 26. — [5] Isaï. XLIII, 26.

quod placeat Deo; ille viam Domini pergit, illam viam quæ ait : « Ego sum via, veritas, et vita[1]. » Vides ergo quia ille vivit secundum verbum Dei, qui viam ambulat Christi. Ipse etiam Dominus Deus in Deuteronomio docet, quomodo in viis suis ambules, dicens : « Et nunc, Israël, » quid Dominus Deus petit a te, nisi ut timeas Dominum » Deum tuum, et ambules in viis ejus, et diligas eum, et » servias Domino Deo tuo ex toto corde tuo, et tota anima » tua custodias mandata ejus, et justitias ejus[2]. » Liquet igitur alias vias esse carnis, alias Dei : et si quis velit ambulare vias Dei, sciat ei prius esse vias carnis, et corporis, et sæcularis sapientiæ deserendas.

XI. Relinquens itaque eas David, pronuntiat, et apud Deum non tacet. Confitetur errores, non tacet lapsus. Simile illi hoc dixit : «Annuntiabo adversum me iniquitatem » meam Domino[3]. » Si enim se accusaverit justus, vocem parati accusatoris exclusit, qui solet acerbare peccata, et uniuscujusque exagerare flagitia. Obstruit ergo os ejus, qui ipse de se fuerit ante confessus, et præstruit veniam confitentis. Verecundia excusat reum, pudor suus accusat auctorem (15). Qui enim sua delicta non tacuit, videtur in se doluisse quod fecit, in diabolo prodidisse quod suasit. Ideoque ait Scriptura : « Justus in exordio sermo» nis accusator est sui[4]. » Qui se accusat, etsi peccator est, justus esse incipit; quia nec sibi parcit, et Dei justitias confitetur, quem putat latere nihil posse. Utinam Adam se prius accusare, quam celare voluisset. Sed non satis est ut confiteamur errorem : verumetiam si corrigi volumus, a Domino postulemus, ut doceat nos justificationes suas, ne postea errare possimus. A Domino igitur doceri petit, quia unus est magister noster[5], ut ait Christus. Nec otiose

[1] Joan. XIV, 6. — [2] Deut. X, 12, 13. — [3] Psal. XXXI, 5. — [4] Prov. XVIII, 17. — [5] Matth. XXIII, 18.

hoc petit; non enim ille beatus quem docet homo : sed quem tu erudieris, Domine.

XII. Ubique meminit sui, nec putat satis esse, ut doceat eum justificationes suas Dominus Deus noster, sed addidit : « Viam justificationum tuarum insinua mihi, et » exercebor in mirabilibus tuis[1]. » Vide ordinem. Prius est ut discamus Domini justificationes, deinde ut gradus quosdam justificationum et ordinem noverimus, quid prius, quid consequens esse debeat. Nam scire quid facias, et ordinem nescire faciendi, non est perfectæ cognitionis : offendunt plerumque præpostera. Denique justus est, qui se in exordio sermonis accusat : injustus autem, qui quod prius negaverat, confitetur. Ille verecundiæ invenit gratiam : hic notam incurrit impudentiæ. Ita ordinis ignorantia conturbat negotiorum naturam, formamque meritorum. Ille autem qui didicerit primo mysteria Dei, deinde ordinem mysteriorum, exercetur in mirabilibus Dei.

XIII. Græcus ἀδολεσχήσω posuit : quod dicit latinus, hallucinabor. In quo videtur esse aliqua sermonis offensio secundum vulgarem consuetudinem; quia ἀδολεσχῆσαι vulgo æstimatur, vel hallucinari, vel plus quam oportet aliquid loqui, et superfluum videri, quod audienti fastidio est : et videtur esse præter ordinem, cum ordo rerum videatur afferre fastidium; ut si causam velis enarrare aliquam, et ordinem serves, auditor autem ad rerum festinet exitum, superiora fastidit. Sed non potest plene instrui, nisi qui ordine sui cuncta cognoverit. Inde non solum factum deprehenditur, sed etiam facti pondus, et facientis affectus. Ideoque David quasi bonus sui judex atque arbiter, prope usque ad fastidium vult doceri, et vel superfluo immorari tempore, quam necessarium ordinem præterire; ἀδολεσχία

[1] Psal. CXVIII, 27.

enim vel hallucinatio videtur longa quædam esse meditatio et morosa quædam mentis intentio : a quo non longe abest exercitium, vel animi, vel corporis. Nam ut ille qui exercet membra sua palæstra, diutius exercet, ut roboret : ita qui exercet mentem in Scripturis divinis, vel in consiliis, diutius exercere debet.

XIV. « Exivit in campum Isaac [1]. » Græcus dixit ἀδολεσχῆσαι : Latinus deambulare, vel exerceri. Rebecca veniebat : typus in ea præfigurabatur Ecclesiæ : parabantur nuptiæ, in quibus sacramentum foret magnum. Videns Patriarcha illa mysteria, exivit in compum, diffundens acrimoniam suæ mentis, et deambulans in innocentia cordis sui. Diversis utique cogitationibus exercebat animum, et in mirabilibus mysteriis delectabatur : cujus ut imitator evaderet sanctus Propheta, doceri justificationes Dei, et viam justitiarum cœlestium cognoscere gestiebat; ut non dormiret anima ejus sæculi istius somnum ; nec mundanæ captus vanitatis illecebris, a persequenda veritatis intentione difflueret.

XV. Qua ratione ergo doceri velit, subtexuit dicens : « Stillavit anima mea præ tædio : confirma me in verbis » tuis. » Aliqui codices habent, « Dormitavit [2] ; quia ἐνύσταξεν et ἔσταξεν duabus litteris dissonant. Potuit interpres vel antiquarius scriptor hic falli : νυστάζειν dormire est, στάζειν stillare. Perfectior non dormitat, qui divinis animum intendit mysteriis. Denique ipse alibi dicit :» Si dedero som- » num oculis meis, aut palpebris meis dormitationem [3]. » Sed vigilat semper; et si caro dormit, cor vigilat. Non ergo dormiebat, qui templum condere Domino cogitabat verborum cœlestium exædificatione, non lapidum. Verbum enim Dei repulsorium tædiorum est, quo somnus animæ, sopor mentis excluditur. Ex tristitia enim et sol-

[1] Gen. XXIV, 63. — [2] Psal. CXVIII, 28. — [3] Id. CXXXI, 4.

licitudine sæcularium somnus irrepit. Qui autem adhæret Deo, curarum fugitans, voluptatem capit cognitionis æternæ, nullam illic mutationem rerum sæcularium pertimescens.

XVI. Qui facilioribus igitur laborum utuntur compendiis, « Dormitavit, » accipiunt : sed Origenes qui multorum interpretationes diligenti discussit indagine, « Stillavit, » secutus est; eo quod perfecti anima quasi bene composita et confirmata non stillat, ut fastigia culminum quæ bene tecta atque munita sunt : cæterum incomposita cito stillant. Inde usurpatum est : « Stillicidia ejiciunt hominem in » die hyemali de domo sua [1]; » in quo frigoris asperitate, et frequenti aëris mutatione tentamur. Denique docemur providere, ne fuga nostra fiat hyeme vel sabbato [2]. Probatos enim jam nos dies debet reperire vel judicii, vel mortis; ne viduatos viriditatibus prosperorum, et omni spoliatos secundorum flore successuum exitus mortis inveniat.

XVII. Caveamus ergo ne unusquisque nostrum ejiciatur de statu mentis suæ, et naturali quadam mansione, si habeat foramina mansionum, e quibus fluentia stillicidia tanquam ex fundamentis subruant hominem nulla sapientiæ soliditate fundatum. Ideoque ait Propheta : « Fili, ne » defluas [3]. » Confirmanda est igitur anima nostra, ne stillet; et individua virtutum compage solidanda, ut possit Regis æterni servare mysterium. Cæterum is quicumque est facilis in verbis, velut plenus rimarum, hac atque illac effluens, interiora evacuat sua, et exterioribus passionibus inundatur, tegere se nesciens, nec tenere verbum quod acceperit : sicut sancta Maria quæ conservabat omnia verba in corde suo [4], ne quid ex ejus corde deflueret.

[1] Prov. XXXVII. — [2] Matth. XXIV, 20. — [3] Prov. III, 21. — [4] Luc. II, 51.

XVIII. Tali se munitam dote virtutum Ecclesia loquitur; ut digna videatur in cujus invitatus Sponsus succedat hospitium. Hinc primum se præsumit esse placituram, si bene tectam, et fida servantem silentia Christus aspiciat. « Ecce es, inquit, formosus consobrinus meus, et quidem » pulcher : acclinatio nostra opaca, trabes domorum nostrarum cedri, lacunaria nostra cupressi [1]. » Laudat Sponsi decorem Ecclesia, quem plus unusquisque tacito laudat affectu, et fidus mysteriorum interpres tacendo plus prædicat. Nam qui arcana divulgat, imminuit Christi decorem. Ideo nemo mittat margaritas suas porcis; ne conculcari faciat ornamenta pretiosa. Non ergo in tabernaculo loquacis et garruli; quia in multiloquio peccatum admittitur : sed in viri serii, qui sit parcus alloquii, nec sermonis intemperans, et verborum sobrietate temulentiam loquacitatis evitans, caput suum Christus inclinat.

XIX. Et merito opacam significat acclinationem; quia in Ecclesia constitutos virtus obumbrat Altissimi. Hac umbra David protegi se postulabat; ne cum per diem sol ureret, vel luna per noctem [2]. Hanc umbram spiritalis ministrat gratia torrida sæculi hujus, et mundi æstiva fugientibus. Opaca igitur acclinatio Christi et Ecclesiæ, quibus Dei Patris æterna illa requies aspiras. In hac ergo requiescamus umbra, peccatorum nostrorum æstibus fatigati. Si quos adussit libido, hos Domini crux refrigeret, in qua se reclinavit, ut nostra delicta suspiceret. Si quos culpa lassavit, hos Jesus gremio suscipiat suo, et molli foveat amplexu. Unde audeo dicere quod caro Christi acclinatio sit Ecclesiæ.

XX. « Trabes domorum nostrorum cedri. » Cedri specie, majorum qui justi fuerunt, gloria declaratur; justus enim ut palma florebit, et sicut cedrus quæ in Libano est, mul-

[1] Cant. I, 15, 16. — [2] Psal. CXX, 6.

tiplicabitur. Sicut enim cedrus non putrescit : ità nec majorum gloria ulla vestustate corrumpitur.

XXI. « Lacunaria nostra cupressi. » Genus hoc arboris nunquam amittit viriditatem suam : hyeme juxta, vere, atque æstate comam pascit, nec diverso colore mutatur. Solam hanc arborem ventus suo nunquam honore despoliat : sola nunquam veteri exuitur amictu, aut novo flore vestitur. Sic apostolica quoque gratia nescit defectum : sed vetustate sui floret. Anima ergo corrrumpi nescit, quæ florentibus meritis vigens, semper justitiæ cæterarumque virtutum culmina patienti magnanimitate sustentat. Et ideo non defluit, neque deficit; quia nihil in ea rimosum est ac remissum, nihil mobile, nihil lubricum, nihil quod vitio sermonis ex ea possit effundi. Ideoque confirmari se petit in verbis suis Propheta, ne moveantur pedes ejus, ne effundantur gressus ejus [1]. » Quæ si quis recto vigeat corde, non patitur, sed radicatus atque fundatus adversus omnes passionum fluctus immobilis perseverat.

XXII. Confirmatus igitur in verbis ait : « Viam iniquitatis amove a me : et lege tua miserere mei [2]. » Non dixit : Amove me a via iniquitatis; sed, « Viam iniquitatis amove » a me : » quasi in nobis sit, et nobis inesse videatur. Quandiu enim exercemus aliquid improbum, via iniquitatis interius manet, et non recedit a nobis; ideoque studiose agamus, ut eam a nobis separemus. Sed quia hæreditarium iniquitatis glutinum mentibus inhæsit humanis, opus est liberantis auxilio. Precare et tu, et dicito : Infelix ego homo, quis amovebit a me iniquitatis viam? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Et pulchre viam dixit iniquitatis, non iniquitatem; eo quod

[1] Psal. LXXII, 2. — [2] Id. CXVIII, 29.

non quasi naturalis iniquitas sit in nobis, sed majorum post peccata currentium sit attrita vestigiis.

XXIII. Meritoque quia vulnus grande, ac vetus est, et diu serpens, perfectioris medicinæ remedia deposcit, obsecrans ut Domini legitima miseratione curetur. Cito enim refricatur vulnus, quod sanatum medicinæ lege non fuerit; imo etiam seriorem curatio sentit profectum. Ideoque si virus in interiora proserpit, medicamenta foris apposita non sentit. Exigit ergo medicinæ ratio, ut aut sectione, aut adustione curetur. Nisi enim putrefacta recidantur, aut humor inutilis decoquatur, frustra medicinæ manus adhibentur ad vulnera. Ideoque bonus medicus hujusmodi ægrum legitime dicit esse curandum; ut possit medicina proficere. Lege ergo miseretur, qui cum justitia sapientiaque miseretur; ut ea dimittat quæ scit jure posse dimitti; ne cum alterius miseretur, se ipsum legi faciat obnoxium. Agag postquam miseratione donatus est, fecit peccare Saül. Peccavit enim in ipsa misericordia, et ideo peccavit post misericordiam.

XXIV. Consideremus etiam, ne et ipsum deteriorem faciamus, cujus miseremur injuste. Plerumque enim non coërcere delinquentes majoris auctoritatis est, quam si ulciscaris (16). Traduntur enim in passiones ignominiæ, quicumque aliquid inhonestum commiserunt, nullumque culpæ pretium ferunt. Denique eos qui cognitorem Deum suorum scelerum non putabant, et quasi sine judice et sine lege vivebant, « Tradidit illos, inquit, Deus in repro» bum sensum [1]; » quia elegerunt viam iniquitatis : viam autem veritatis eligere noluerunt.

XXV. Sed Propheta qui sincero converti voluit affectu, « Viam, inquit, veritatis elegi : judicia tua non sum obli» tus [2]. » Non potest hoc dicere, qui errat in dogmate. Non

[1] Rom. I, 28. — [2] Psal. CXVIII, 30.

potest Arrianus dicere, non potest Sabellianus, non Manichæus : non potest dicere avarus, qui sæcularia et materialia concupiscit : non potest dicere qui negotiatur; non est enim via veritatis habendi studium, cupiditas possidendi. Quomodo via veritatis, cum ille dives in sæculo nequeat secum suas transferre divitias, et incipiat mendico illo Lazaro egentior esse post mortem? Non est via veritatis honor sæculi, sollicitudo mundi. Denique qui viam veritatis elegit, paulo post dicit : « Averte oculos » meos, ne videant vanitatem [1]. » Vanitas temporalium est, veritas æternorum. Si volumus igitur ambulare viam veritatis, peregrinemur sæculo magis quam Deo, et ambulemus per fidem. Qui enim per fidem ambulat, Deo præsens est : qui ambulat per speciem, adest sæculo, peregrinatur a Domino : sed hic cito confunditur.

XXVI. Unde refugus ab hujusmodi viro dicit David : « Adhæsi testimoniis tuis, Domine; ne confundas me [2]. » Adhæret et testimoniis Domini qui ejus mandata non respuit, judicia non obliviscitur, nec voluptatibus indulget suis. Qui adhæret Domini testimoniis, renuntiat mundo, posteriora obliviscitur, ad priora contendit; ut perveniat ad bravium, quod est insigne victoriæ. Non ergo confunditur, quem mundi hujus illecebrosa non ceperint : non confunditur, etiamsi erubescenda commiserit, qui veniam delictorum poscit a Christo. Ideoque respondetur ei : « Di» missa sunt tibi peccata tua...vade in pace [3]. » Sed ita non confunditur, si fuerit in eo operata peccatorum remissio; ut non solum peccata, sed etiam peccandi affectum auferat. Justitia remittat iniquitates, fortitudo timorem, temperantia impuritates, ut non solum temporalis, sed etiam perpetua fiat remissio peccatorum. Intret in animam tuam

[1] Psal. cxviii, 37. — [2] Ibid. 31. — [3] Luc. vii, 48-50.

Christus, inhabitet in tuis mentibus Jesus, ut in tabernaculo virtutis peccato locus esse non possit.

XXVII. « Viam, inquit, mandatorum tuorum cucurri, cum dilatares cor meum [1]. » Neque enim poterat viam currere, si cor ejus coarctaretur angustiis. Denique currentibus viam Domini ait Apostolus : « Dilatamini et vos, » et nolite jugum ducere cum infidelibus. » Et de se ait : « Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum di» latatum est [2]. » Ideo et de Salomone dicitur : « Latitudo » cordis ejus, sicut arena maris [3]. » Et vide distantiam : via sit angustior, cor latius, ut Patris, et Filii, et Spiritus sancti sustineat mansionem ; ne veniat Verbum Dei, et pulset, et videns cordis ejus angustias, dedignetur habitare. Denique sapientia in exitu canitur, in plateis autem cum fiducia agit. Plateæ latæ sunt. Non igitur in viis, sed in cordis latitudine sapientia decantatur. In hoc igitur campo interioris hominis, non in angustiis mentis currendum nobis est, ut comprehendamus. Scriptum est enim : « Sic currite, ut omnes comprehendatis [4]. » Denique comprehendit, qui ita cucurrit, ut diceret : « Cursum con» summavi [5] ; cucurrit enim ut bonus equus.

XXVIII. Siquidem habet equos suos Christus, de quibus dicit Propheta : « Immisisti in mari equos tuos, turbantes » aquas multas [6] ; » eo quod gentium populos, qui moventur ut aquæ multæ, et excitantur ut fluctus aquarum multarum, evangelizando commoverint Apostoli ; ut assurgentes a terrenis idolorum cæremoniis in Christum crederent. Et supra ait : « Ascendi in equos tuos : equitatus tuus sanitas [7]. » O bonorum equorum duodecajugum mirabile, quibus frena pacis, habenæ sunt charitatis ! Constricti sunt inter se concordiæ vinculis, et jugo fidei subjecti, quatuor rotis

[1] Psal. CXVIII, 32. — [2] 2 Cor. VI, 11-14. — [3] 3 Reg. IV, 29. — [4] 1 Cor. X, 24. — [5] 2 Tim. IV, 7. — [6] Habac. III, 15. — [7] Ibid. 8.

Evangelii mysterium totius orbis finibus invehentes, bonum aurigam portantes Dei Verbum, cujus flagello fugatæ sunt illecebræ sæculares, exterminatus mundi istius princeps, justorum cursus impletus est. O rationabilium equorum grande certamen! o mirandum mysterium! Rota intra rotam currebat, et non impediebatur. Novum Testamentum in Veteri Testamento erat, intra illud currebat, per quod annuntiabatur. In quatuor partes ibant rotæ, et non revertebantur retrorsum; quia spiritus vitæ erat in iis, qui currebant in quatuor partes totius mundi; et sine offensione currebant, quia bona vita equorum quadrabat. Currebant igitur equi, quia non dormiebat qui ascenderat equos.

XXIX. Animarum igitur nostrarum auriga Jesus qui nos quoque vult ascendere equos nostros, hoc est, nostra corpora; sed vigilare semper, ne dicatur nobis: « Dormitaverunt qui ascenderunt equos[1]. » Transeundum est hoc mare impigre. Vix transitur a vigilantibus: si quis autem dormierit, transire non poterit; sed demergitur, ut Ægyptius, cujus et anima et corpus interiit: « Equum enim, et ascensorem projecit in mare[2], » qui non sequebantur legem, sed persequebantur.

---

## SERMO V.

### He.

I. Sequitur quinta littera *He*, quæ latine significat, « Est: » vel, ut alibi invenimus, « Vivo. » Convenit sibi utraque interpretatio; qui enim est, vivit; et qui vivit, est.

[1] Psal. LXXV, 7. — [2] Exod. XV, 1.

Denique gentiles non sunt; et ideo non vivunt, sed mortui sunt: « Jesus autem heri et hodie, ipse est et in sæcula[1]. » Et qui est, vivit: « Vivo enim ego, dicit Dominus Deus[2]. » Quomodo enim potest non esse, qui vivit? Vivit autem Jesus, qui etiam mortuos vivificat, et vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt. Nihil mirum si Domino cedit natura, ut vivificentur et mortui, et incipiant esse, qui non erant. Et ideo quia via etiam vita est secundum illum qui ait: « Ego sum via, veritas, et vita[3]; » viam quæramus, ut vitam habere mereamur. Audiamus ergo illum qui vivit in Christo. Vivit autem qui ait: « Sed nos qui vivimus, bene- » dicimus te, Domine[4]; » in Christo enim Jesu etiam quicumque mortuus fuerit, vivit.

II. Audiamus, inquam, quid dixit ut viveret: « Legem » mihi constitue, Domine, viam justificationum tuarum: » et quæram illam semper[5]. » Miles qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipse disponit sibi, nec pro suo arbitrio viam carpit, nec voluptuaria captat compendia, ne recedat a signis (17): sed itinerarium ab imperatore accipit, et custodit illud: præscripto incedit ordine: cum armis suis ambulat, rectaque via conficit iter, ut inveniat commeatuum parata subsidia. Si alio ambulaverit itinere, annonam non accipit, mansionem paratam non invenit; quia imperator iis jubet hæc præparari omnia qui sequuntur, nec dextera, nec sinistra a præscripto itinere declinant. Meritoque non deficit, qui imperatorem sequitur suum; moderate enim ambulat, quia imperator non quod sibi utile, sed quod omnibus possibile considerat: ideo et stativas ordinat; triduo ambulat exercitus, quarto requiescit die. Eliguntur civitates, in quibus triduum, quatriduum, et plures interponantur dies, si aquis abundant, commerciis

[1] Hebr. XIII, 8.— [2] Ezech. XXXIII, 11. — [3] Joan. XIV, 6. — [4] Psal. CXIII, 18. — [5] Id. CXVIII, 33.

frequentantur : et ita sine labore conficitur iter, donec ad eam urbem perveniatur, quæ quasi regalis eligitur, in qua fessis exercitibus requies ministretur.

III. Hanc legem viandi esse præscriptam, Christo ducente, sanctis commeantibus, recognoscas velim. Profecti sunt enim et patres nostri de terra Ægypti per longa spatia terrarum, quorum stativæ omnes, mansionesque descriptæ sunt; donec Cades, id est, ad sanctam terram perveniretur. Istæ sunt stativæ filiorum Israël, quas descripsit Moyses ex præcepto Domini. Advertimus ergo quis has ordinaverit mansiones, quomodo ambulare oporteret filios Israël. Præibat enim illos Deus per diem in columna nubis, ut refrigeraret viantibus : noctu autem in columna ignis, ut viam ostenderet ambulantibus, et tenebras dimoveret. Lex viarum columna erat et ignis, et nubis : denique in columna nubis loquebatur ad eos. Ubi volebat exercitum requiescere a labore itineris, non movebatur columna ignis, nec transibat nebula lucis : quando autem volebat exercitum movere, provehebatur et columna ignis in nocte, columna autem nubis in die. Illa autem columna nubis, specie quidem præcedebat filios Israël, mysterio autem significabat Dominum Jesum in nube venturum levi[1], sicut dixit Esaïas; hoc est, in virgine Maria, quæ nubes erat secundum hæreditatem Evæ : levis erat secundum virginitatis integritatem. Levis erat, quæ non homini quærebat placere, sed Domino. Levis erat, quæ non in iniquitate conceperat, sed Spiritu superveniente generabat : nec in delicto, sed cum gratia parturiebat.

IV. Aliter quoque hanc interpretationem sumere licet. Venit in nube levi Christus in Ægyptum, hoc est, venit in susceptione corporis in hoc sæculum. In nube venit, quem nebula corporis obumbrabat : sed levis erat caro, quam

[1] Isaï. XIX, 1.

nulla sua gravabant delicta. Quomodo enim peccatis gravaretur suis, qui auferebat omnium peccata populorum? «Ecce, inquit, Agnus Dei: ecce qui tollit peccatum » mundi[1].» Ante hesternum lectum est, quia stabat Jesus, et habebat vestimenta sordida; mea enim peccata portabat. Sumpsit vestimenta nostra, ut nos splendore immortalitatis indueret. Venit in nube levi quasi justitia; iniquitas enim in talento plumbeo sedet: Christus in corda justorum, in quibus peccata non erant. Et ideo bene lectum est hodie: «Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit » mihi[2]?» Pro nobis Verbum suscepit carnis infirmitatem: pro nobis esurivit, vapulavit, crucifixus est, mortuus est; ut nobis, in quibus ante vita ignobilis et degener habebatur, inciperet mors esse pretiosa.

V. Sed revertamur ad confectionem itineris, et ordinem mansionum. Et tu sequere spiritaliter hanc legem viandi, ut exeas ex Ægypto, et inde promovens fige tabernaculum in Socoth; hæc prima tibi statio sit. Socoth prima mansio est, significans tabernaculum. Fige ergo tabernaculum quod in te est, mentisque tuæ stationem confirma, ut radicatus atque fundatus maneas in fide Christi. Sequitur mansio in Mara, hoc est, in amaritudine. Non omnes mansiones æquales sunt. Inde ventum est in Helim, ubi fontes duodecim erant, et septuaginta arbores palmarum. Post amaritudinem, ne populus deficeret, debuerunt amœna et fœcunda succedere. Inde Raphidin, quod est laudatio judicii. Inde sequitur Sina, habens in se et populi tentationem, et Legis promulgationem. Variantur merita mansionum; quia nulli jugis in hoc sæculo vivendi potest esse successus. Bonus igitur Imperator alibi manna esurienti populo ministravit: alibi potum de petra fluere, quo sitim populi restingueret, augusta provisione præcepit: alibi

[1] Joan. I, 29. — [2] Psal. CXV, 12.

Legem dedit : alibi triumphos donavit ; ut his beneficiis fotus exercitus nullum prolixi itineris sentiret laborem.

VI. Itaque in illo populo typus fuit, in nobis veritas. Nos igitur committamus iter nostrum ductui Domini Jesu, qui Legem primo introduxit, et antea per Jesum terram repromissionis in possessionem populo suo dedit. Sed etiam quando Moyses videbatur ductor esse, aderat illi Jesus : aderat autem non palam, nec aperte ductorem, aut principem populi sese gerens; expectabat enim donec Moyses tempus expleret suum, quo completo, successit Jesus. Itaque si consideres Scripturam dicentem : « Erant dies eorum » anni centum viginti[1], » videbis mysterium plenitudinis temporum et centum viginti annos, post quos et Moyses in monte requievit, et Jesus manifeste mansionum suscepit principatum ; ut jam non sub Legis timore sit populus, sed resuscitatus a mortuis, fructu vitæ fruatur æternæ. Ambulemus igitur secundum Legis doctrinam : via nobis lex Dei sit.

VII. Hanc viam ambulans Ecclesia dicit : « Ego flos » campi, et lilium convallium, sicut lilium in medio spina- » rum[2] ; » in totam enim terram fides populi credentis exivit, et in spatioso posuit pedes suos Christus. Et ideo pulchre ait florem se esse campi. Flos erat etiam Paulus, qui dicebat : « Bonus odor Christi sumus Deo[3]. » Et vere flos, qui poterat nova et vetera de sui cordis proferre thesauro. Pulchre etiam lilium dicitur Ecclesia; sicut enim lilium fulget, ita etiam splendent opera sanctorum. Pulcherrime etiam dictum est lilium convallium; quia in humilibus magis elucet gratia. Sed hoc lilium in medio spinarum, hoc est, inter Judæos et hæreticos, hoc est, inter sollicitudines hujus sæculi, quæ mentem hominis animumque compungunt. Possumus etiam aliter accipere ; quia sicut lilium

[1] Gen. VI, 3. — [2] Cant. II, 1. — [3] 2 Cor. II, 15.

inter spinas eminet, ita super omnes conventus Ecclesia Dei refulget.

VIII. Refert etiam considerare quod hoc lilium splendore circumfusum sit; intus autem quod habet, rubeum sit, boni et ipsum odoris; eo quod caro Christi velut murali Divinitatis claritudine circumsepta, cœlestis habuerit protectionem gratiæ. Denique in posterioribus ait : « Fraternus meus candidus et rubeus[1]. » Candidus claritate divina : rubeus specie coloris humani, quem sacramento incarnationis assumpsit. Meritoque et ipsum quod est rubeum, bene olet; quia caro Christi sine peccato est, quam perfidi contrectantes, manus suas inquinaverunt : sancti venerantes, pietatis odore flagrarunt.

IX. Accepit hunc odorem Dominus Jesus fragrantis Ecclesiæ suæ, et ait : « Ecce proxima mea bona. » Et Ecclesia dicit ad Christum : « Ecce bonus fraternus meus : ecce es » bonus.... tanquam malum in lignis sylvæ[2]. » Hujusmodi pomum odoram gratiam habet; ut cæterorum pomorum fragrantiam vincat. Christus ergo affixus ad lignum, sicut malum pendens in arbore, bonum odorem mundanæ fundebat redemptionis; quia peccati gravis detersit fœtorem, et unguentum potus vitalis effudit. « Tanquam malum, inquit, in lignis sylvæ, ita consobrinus meus in medio filiorum[3]; » eo quod super Prophetas et Apostolos intima corda hominum verborum suavitate mulcebat. Sed non solum odor, verumetiam cibus suavis in malo est. Ergo cibus suavis est Christus.

X. « In umbra, inquit, ejus concupivi, et sedi[4]. » Legem enim acceperat, hanc sequebatur, hanc currebat viam. In Lege itaque requiescens, in umbra Christi requiescebat. Bona umbra, quæ nos ab iniquitatis calore sola defendit. Cui autem dubium, quod Lex Dei umbra sit Christi?

[1] Cant. v, 10. — [2] Id. I, 14, 15. — [3] Ibid. — [4] Id. II, 4-7.

Quid est Lex dici festi neomeniæ, sabbatorum, nisi umbra futurorum? Qui dies secundum legem Moysis; ut videam sex dies, et iterum septimum diem, et sic perpetua sæcula? Qui mensis secundum legem Moysis; ut sciens mensem, sciam primam mensis neomeniam, et vera sancta in neomeniis offerenda? Qui secundum legem Moysis annus sex illis diebus constat, de quibus ait: « Sex annis serviet » Hebræus, et septimo anno liberabitur [1]; » ut inveniantur sex anni, quibus aliquis operatur terram: septimo autem anno remittet illam proselytis, et pauperibus, et bestiis terræ? Qui septimus annus, quo conceduntur debita omnia Hebræis? In hac umbra requiescebat patrum fides, et Prophetarum sancta devotio.

XI. Dicit ergo congregatio religiosa, vel sancta anima: « In umbra ejus concupivi, et sedi [2]. » Umbra est Jubilæus annus [3]. Quis enim ejbs mystica videt; ut facie ad faciem cognoscat, quæ anno quinquagesimo complenda, Lege præscripta sunt? Umbra sunt dies festi secundum Legem primo mense decima die mensis usque ad quartam-decimam, et inde usque ad vigesimam-primam mensis [4]. Quæ umbra est celebritas illa inter primum et septimum mensem in tempore illo anonymo? Umbra est, sanctificata libertas in sabbato. Umbra est dies festus septimi mensis neomeniæ, et memoriale tubarum septimi mensis, dies decimus, dies propitiationis. Vides quia monas et decas duo festi dies. Item quintus decimus dies, dies tabernaculorum per octo dies. In umbra hæc omnia. In umbra prima dies vocata, et octava dies vocata in umbra, quæ in scenopegiis præscripta secundum Legem.

XII. Constitue mihi aliquos ex circumcisione credentes, in Lege doctos, observantiæ sollicitæ viros, et nunc Evangelii agnitione illuminatos, spiritali saginatos gratia;

[1] Deut. XV, 12. — [2] Cant. II, 3. — [3] Levit. XXV. — [4] Id. XXIII.

dicit in his Ecclesia, quæ videt Christum, quæ Sponsum recipit, quæ cibo ejus pascitur: « In umbra ejus concu»pivi, et sedi : et fructus ejus dulcis in faucibus meis[1]. » Quis fructus ejus dulcis, nisi prædicatio dominicæ passionis, ut ipse ait : « Ecce hæreditas Domini, filii, merces » fructus ventris[2]? » Quis enim dulcior fructus potest esse in faucibus nostris, quam remissio peccatorum? Et bene flos est Ecclesia quæ fructum annuntiat, hoc est, dominum Jesum Christum, de quo dictum est Mariæ : « Be» nedicta tu inter mulieres, et Benedictus fructus ventris » tui[3]. »

XIII. Ergo ubi gustavit fructum suavitatis, impatiens ad perfectoria festinat dicens: « Introducite me in domum » vini, constituite in me dilectionem, confirmate me in » unguentis, stipate me in malis; quia vulnerata dilectionis » ego sum. Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus am» plexabitur me. Adjuravi vos, filiæ Jerusalem, in virtu» tibus et fortitudinibus agri, si suscitaveritis, et resusci» taveritis dilectionem, usquequo voluerit[4]. » Merito quærit eum, merito desiderat; quia bene omnia in hoc cursu atque itinere disposuit Imperator noster. Primum omnium fidei fundamento tabernaculum hoc confirmandum putavit. Deinde si qua est nobis aspera atque arida et prærupta mansio, Imperator tamen iste turbata discernit, arida irrigat, deserta fœcundat. Si quid amaritudinis, si quid tentationis, si quid infirmitatis est, ductor noster et amara temperat, et sollicita mitigat, dura dissolvit, et invalida confirmat.

XIV. Sic ubi vult requiescere rex terræ exercitum suum, non ignobilem vicum, non commeatibus indigentem, non arenosa et nuda gignentium, sed urbem ædificiis nobilem, refertam, et uberem copiarum, aut agrum

[1] Cant. II, 3. — [2] Psal. CXXVI, 3. — [3] Luc. I, 42. — [4] Cant. II, 4-7.

amœnum et virentem pascuis, aut nemorosa et campestria stativis opportuna decernit. Ergo si reges terræ norunt commoda providere sequentibus se : quanto magis Deus qui bonus est, novit quemadmodum profutura disponat diligentibus se? Ac primum si incognitum carpendum est iter, duces eliguntur viarum, qui præcurrant agmini. Sed hoc imperatores isti injuriosum sibi arbitrantur : Deus autem præibat, cum Hebræi facerent iter. Denique « In columna nubis loquebatur ad eos. » Et ut scias quia præibat, « Deus, inquit, præibat illis iter, die quidem in columna nubis ostendens illis viam : noctu autem in columna ignis, et non deficiebat columna nubis in die[1]. »

XV. Hanc præcedentem nubis columnam sequens Ecclesia non deficientem, ne ipsa deficeret, umbra ejus refrigerabatur, et ideo dicit : « In umbra ejus concupivi, et sedi : et dulcis ejus fructus in faucibus meis[2] ; » quia a Domino pascebatur, deducta in locum pascuum, et aquam refectionis. « Introducite me in domum vini[3]. » Inde copiis præparatis, quærit progredi ad aliam mansionem in qua mysteriorum gratiam, et lætitiæ capiat suavitatem. Hinc quoque promovens verum inter, ait : « Constituite in me dilectionem. » Bona stativa, ubi plenitudo est charitatis. « Confirmate me, inquit, in unguentis, stipate me in malis[4]. »

XVI. Habes alias mansiones, ad quas Ecclesia cum delectatione succedit. Istæ mansiones sunt crucis Christi, et sepulturæ, in quibus vulnerata est Ecclesia, sed vulnere charitatis. Vulnus enim est quod Christus excepit : sed unguentum est quod effudit. Pomum est quod pependit. Hoc pomum gustavit Ecclesia, et ait : « Et fructus ejus dulcis in faucibus meis. » Et ut scias quia pomum est Dominus legisti supra : « Tanquam malum in lignis sylvæ, ita

[1] Exod. XIII, 21, 22. — [2] Cant. II, 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5.

» consobrinus meus[1]. » Nos quoque vulnus fatemur, cum prædicamus Christum crucifixum : sed bonus odor sumus Deo; quia crux Christi Judæis scandalum, Græcis stultitia ; nobis autem virtus Dei, atque sapientia est. Hoc vulnere Ecclesia vulneratur, cum Salvatoris sui prædicat mortem : sed hoc vulnus est charitatis. Denique qui non credit, negat : qui diligit, confitetur. Manichæus negat, Christianus fatetur; et ideo scriptum est : « Utilia vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici[2]. » Pulchre ergo dicit Ecclesia : « Quia vulnerata charitatis ego » sum[3]. »

XVII. Nudemus membra nostra bono vulneri, nudemus sagittæ electæ. Sagitta hæc Christus est, qui dicit : « Posuit me sicut sagittam electam[4]. » Bonum est ergo hac vulnerari sagitta. Non mediocris mansionis iste processus : non omnes possunt dicere quia vulnerati sunt dilectionis. Dicebant Apostoli cum pro Christo lapidarentur, et Christum prædicarent. Dicebat Paulus cum ter virgis cæderetur, et die ac nocte Christum adorandum gentibus disputaret. Dicunt hoc Martyres, qui vulnerantur pro Christo : et quia vulnerari pro ejus meruerunt nomine, plus diligunt.

XVIII. Ad hanc ergo veniens mansionem Ecclesia, ad hunc processum, ut pro Christo filios suos offerat, ut excipiat vulnera charitatis, quasi bona fidei alimenta reperiens, pietatisque fructus gustavit ipsa, et hortari cœpit cæteros dicens : « Gustate, et videte quoniam suavis est » Dominus, sicut malum[5]. » Et in malo vulnus est, sed tamen suave est. Venit iterum ad vallem botryonis[6], vidit ingentis uvam magnitudinis, quam duo portare vix poterant : unus qui præcederet, alius qui sequeretur. Gus-

[1] Cant. II, 3. — [2] Prov. XXVII, 6. — [3] Cant. II, 5. — [4] Isaï. XLIX, 2. — [5] Psal. XXXIII, 8. — [6] Cant. II, 3.

tavit mysterium, gustavit in Jesu Nave, gustavit in Caleb, qui dicebant populo: « Vidimus terram profluentem » mel et lac[1]: Gustate, et videte, quam suavis est Dominus. »

XIX. Et addidit Ecclesia dicere: « Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus complectetur me. Adjuravi vos, » filiæ Jerusalem in virtutibus et fortitudinibus agri, si » suscitaveritis, et resuscitaveritis charitatem usquequo voluerit[2]. » Et istæ mansiones sunt via regali incedentis Ecclesiæ. « Multæ enim sunt mansiones apud Patrem meum, » testificatur Dominus Jesus; et: « Ecce venio, et accersio » vos[3]. » Bona mansio sapientiæ, et sive in læva ejus, sive in dextera, bona mansio: quia via regalis est. Ideoque sapientes nuntii dicunt: « Via regali ibimus, non divertemus dextera, neque sinistra, quoadusque transeamus terminos » tuos[4]. » Hoc dixerunt missi a Moyse nuntii ad regem Edom, hoc est, terrenum; quia terrena omnia, sive in dextera, sive in sinistra, mala sunt. Mala mansio insipientia, mala mansio intemperantia; et ideo pertransit has mansiones Hebræus: non divertit ad eas, sed pertransit; ut perveniat ad sinistram sapientiæ et dexteram, et in ipsis maneat, ubi divitiæ simplicitatis, ubi gloria, ubi longitudo vitæ est. « Longitudo enim vitæ in dextera ejus, » ut ait Salomon; « In sinistra autem ejus divitiæ et gloria[5]. » In dextera vita est, in sinistra requies. Utinam super sinistram ejus requiescam, ne quæram cervicalia. « Væ enim iis qui » assuunt cervicalia[6], » Ezechiel dicit. Has mansiones præparat Ecclesiæ suæ bonus ductor, et per vias sapientiæ dirigit iter ejus. Denique laudat Sapiens vias ejus: « Viæ ejus » viæ bonæ, et omnes semitæ ejus in pace[6]. »

XX. Sed quia sapientia, honestas, claritas, ita perfectæ

[1] Num. XIII, 28. — [2] Cant. II, 6, 7. — [3] Joan. XIV, 2, 3. — [4] Num. XX, 17. — [5] Ezech. XIII, 18. — [6] Prov. III, 16.

sunt; si habeant charitatem (plenitudo enim Legis charitas est) suscitari et resuscitari vult charitatem[1]: suscitari in Veteri Testamento, resuscitari in Novo. « Charitas Deus » est[2], » ut legimus: charitas Christus est. Suscitatur tanquam leo, et catulus leonis, ut Judæ ascendat ex germine. Resuscitatur ut dormiens, ut recumbens; quia non humana, sed sua et Patris majestate est suscitatus a mortuis. Unde ait Scriptura: « Quis suscitabit illum[3]? » Non enim poterat illum aut Angelus, aut potestas suscitare aliena; cum ipse alios resuscitaret. Ergo cum hic dicit: « Si suscitaveritis, aut resuscitaveritis charitatem usquequo voluerit[4], » de iis dicit qui resurrectionem ejus possunt congrue prædicare; ut audientibus ardorem fidei et devotionis accendant. Vel suscitatur Christus in iis, qui primum accedunt: resuscitatur in iis qui postquam accesserint, dormierunt. Dormit ergo Christus in negligentibus, suscitatur in sanctis.

XXI. Habet ergo Ecclesia per quæ gradiatur: habet habitacula mansionum, in quibus requiescunt sancti, de quibus iste est qui dicit: « Legem mihi constitue, Domine, » viam justitiarum tuarum[5]. » Bene ait: « Statue; » ut in pectore ejus immobilis et fixa permaneat, nec aliquo sæculi turbine, ab ejus convellatur affectu; ut ipse lex sit sibi, opus habens legis scriptum in corde suo.

XXII. « Et quæram, inquit, illam semper. » Non est enim mediocre quod requiritur paradisi gratia, Dei regnum, Angelorum consortium, immortalitatisque domicilium. Non ergo uno die quæritur, nec duobus, aut paucis mensibus: sed quæritur semper, et quæritur per omnia; ut meritorum multa concurrant suffragia; διὰ παντὸς enim et omne tempus significat, et per omnia. Cum dicit igitur.

[1] Rom. XIII, 10. — [2] 1 Joan. IV, 8. — [3] Gen. XLIX, 9. — [4] Cant. II, 7. — [5] Psal. CXVIII, 33.

« Quæram semper, » sine fine dicit esse quærendum. Sed non satis est quærere, nisi intelligas quod requiris.

XXIII. Ideoque ait : « Da mihi intellectum, et perscru- » tabor Legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo[1]. » Quærendum primum ; deinde intelligendum perscrutandumque legis omne mysterium, et in corde custodiendum. Quis autem potest custodire Legem Dei, nisi intellectum acceperit? Qui autem intelligit et scrutatur, scrutando in semitam mandatorum deducitur. In quo illud advertendum quia lex est justitia, mandatum judicium, sicut et in hac littera legimus. Est Legis via stare in viis Legis : est via justiarum secundum primum versiculum. Est ergo et testimoniorum via : « In via testimoniorum tuorum delecta- » bar. » Est et via mandatorum : « Viam mandatorum tuorum » cucurri. » Interrogemus ergo has vias, ut dicatur nobis : « State in viis Legis, et interrogate semitas æternas, et » videte quæ via melior, et ambulate in ea[2]. » Cum omnes igitur ambulaverimus vias, veniemus in omnium finem viarum, qui ait : « Ego sum via[3]. » Christus ergo finis viarum ; « Ipse enim est finis Legis ad justitiam omni credenti[4]. » Hinc audeo dicere quia finis justitiarum Christus, qui est justitia : finis testimoniorum Christus, de quo dictum est : « Estote mihi testes, et ego testis, dicit Dominus, et puer » meus quem elegi[5]. »

XXIV. Advertimus igitur quantum nobis ambulandum sit, ut veniamus ad Christum. Ambulandum in Lege ; quia finis Legis Christus est. Sine Lege ergo non pervenitur ad Christum. Unde manifestum est quod hæretici, qui Legem Veteris non accipiunt Testamenti, et si dicant quod Christum teneant ; tamen non possint tenere finem, qui initium non tenuerint. Ipse Jesus est initium et finis. Oportet igi-

[1] Psal. CXVIII, 34. — [2] Jerem. VI, 16. — [3] Joan. XIV, 6. — [4] Rom. X, 4. — [5] Isaï. XLIII, 10.

tur ut ambulemus secundum Legem spiritalem; ut veniamus ad Legis finem Dominum Jesum. Oportet ut sequamur testimonia; ut pervenire possimus ad magnum testimonium Dominum Jesum. Oportet etiam ut in præceptis Domini ambulemus; ut perveniamus ad magnum præceptum, de quo legistis : « Dictum est antiquis : Non occides..... ego » autem dico vobis[1]; » hoc est, super omne præceptum dico. Itaque non usurpatorie dixerim, sed vere, quia sicut sunt sancta sanctorum : ita præceptum est præceptorum.

XXV. Sed ut ista servare possimus, intellectum petamus a Domino. Intelligamus quæ sit circumcisio. Circumcidit Jesus petrinis gladiis, et abstulit opprobrium Ægypti a filiis Israël. Petra Christus est. Circumcidat te Verbum Dei, et gladius oris ejus; et sic Ægypti carebis opprobrio. Non igitur corporis, sed cordis intelligenda est circumcisio. Si intellexeris Legem, servabis eam in corde tuo. Judæus in corde Legem non servat : sed in labiis Legem recitat, et Legem ignorat. Denique, « Populus hic, inquit, labiis » me honorat : cor autem eorum longe est a me[2]. » Quomodo potest Legem tenere, qui longe est a Legis auctore? Tertius versiculus quid habeat, consideremus.

XXVI. « Deduc me in semitam mandatorum tuorum; » quoniam volui eam[3]. » Quis hoc dicit, nisi qui sequitur Christum? Non potest alius hoc dicere, nisi qui illud exequitur, quod scriptum est : « Post Dominum Deum tuum » ambulabis, et ipsi adhærebis; quia ipse te deducet[4]. » Quomodo deducat, audi : « Nisi qui tulerit crucem suam, » et post me secutus fuerit, non est me dignus[5]. » Præcedit ergo Christus, ut nos sequamur. Præcedit Verbum. Principium Christus est; ideo Sapientia dicit : « Dominus

[1] Matth. v, 21, 22. — [2] Isaï. xxix, 13. — [3] Psal. cxviii, 35. — [4] Deut. xiii, 4. — [5] Matth. x, 38.

creavit me principium viarum suarum [1]. » Advertimus quod et principium Christus, et finis viarum sit. Non vereor ne quis dicat : Creatum ergo Christum asseris? Respondebo : Ita creatum dico, quemadmodum factum legi, hoc est, factum ex muliere, factum sub Lege, hoc est, secundum susceptionem carnis creatum, secundum quod est natus ex Virgine. Creatus est, ut redimeret creaturas : homo factus est, ut homines a morte perpetua liberaret. Creatus est. ut vias mihi demonstraret æternas, quibus homo redire possit ad Dei regnum. Ergo quia principium est viarum Dei, hoc principium sequamur. Primus viam Novi ingressus est Testamenti; ut in hac via devotionis iter nobis sterneret. Si jejunamus, ante nos ille jejunavit : si pro nomine Domini sustinemus injurias, prius ille sustinuit pro nostra redemptione. Cervices suas posuit in flagella maxillas suas in palmas : ascendit crucem; ut doceret mortem non esse metuendam. Denique quasi præcedens ait Petro : « Tu me sequere [2]. » Et ideo Petrus cursum consummavit; quia secutus est Christum.

XXVII. Sequitur versus quartus : « Inclina cor meum in » testimonia tua, et non in avaritiam [3]. Utilitatem » alii habent : et puto quod ideo mutatum sit; quia utilitas bonæ rei videtur esse expetenda potius quam declinanda. Sed quia plerique lucrum pecuniarum utilitatem suam putant esse; ideo si legimus « Utilitatem, » non animæ utilitatem accipere debemus Prophetam declinare, sed utilitatem pecuniæ. Sanctus enim lucra ista non novit : sed omnia hæc detrimentum arbitratur, ut Christum lucretur. Et recte. Quod enim putamus lucrum esse pecuniæ, damnum est animæ; quia virtutis est detrimentum. Ergo secundum eos qui ita acceperunt, ut optet Propheta inclinare cor suum in testimonia, et non in avaritiam; et nos congrui-

[1] Prov. VIII, 22. — [2] Joan. XXI, 22. — [3] Psal. CXVIII, 36.

mus assensu. Atque utinam precem sancti sequentes, et oremus quod ille oravit, et quod oramus, imitemur affectu. Quid enim mihi prodest si orem, ut avertat cor meum Deus ab avaritia, et ipse diebus ac noctibus pecuniæ quæram compendia? Si oramus sermone, compatiamur et mente. Audit et sensum nostrum Jesus, et cognoscens duobus istis non convenire, sermoni et cupiditati, non exaudit loquentem. Et ideo qui bene volebat orare, dicebat: « Orabo spiritu, orabo et mente: psallam spiritu, » psallam et mente [1]. » Ita magis audit orantem, si aspernetur avaritiam.

XXVIII. Sed quia invalidi sumus, et plerumque volentes avertere cor nostrum a pecunia, vel auro, vel argento, capimur aspectu, et agrum aut ædificium videntes alienum, concupiscimus, bene addidit Propheta dicens: « Averte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua » vivifica me [2]. » Etenim qui in via est Dei, vanitates non aspicit. Via perfecta Christus est. Qui igitur in Christo est, quomodo potest vanitates aspicere: cum Christus in carne sua omnes mundi hujus crucifixerit vanitates? Avertamus igitur oculos nostros a vanitatibus; ne quod oculus viderit, animus concupiscat. Mystica enim differamus interim. Utinam hac interpretatione possimus revocare ad diversa (18) circensium ludorum, atque theatralium spectacula festinantes. Vanitas est illa quam cernis. Pantomimum aspicis, vanitas est: luctatores aspicis, vanitas est; quia cernis eos de viridi luctantes corona. Illi enim veri sunt luctatores, qui adversum hujus sæculi luctantur illecebras. Non capiat oculos tuos palæstra membrorum. Equos currentes aspicis, vanitas est; quia vane currunt, qui ascendentem salvare non possunt. Denique recursus ipse te doceat quia vane currunt, qui non directum confi-

[1] 1 Cor. XIV. 15. — [2] Psal. CXVIII, 37.

ciunt iter, obliviscentes superiora, et ea quæ posteriora sunt, appetentes.

XXIX. Ante nos est Christus, ante nos bravium ejus, ad quod pervenit, qui non in incertum cucurrit, nec revocavit cursum suum, sed incitavit. Ad hunc dirige oculos tuos, averte a spectaculis, averte ab omni sæculari pompa. Sicubi populares cognoveritis plausus, averte oculos tuos ab his, inflecte, deprime, et serva eos; ut erigas melioribus. Erige ad cœlum : vel nocte stellarum monilia, orbem lunæ decorum, vel die solem aspice. Specta mare, terram circumspice ; ut opere facta divino omnis creatura te pascat. Quæ formarum gratia in ipsis bestiis? Quantus decor in hominibus? Quanta in avibus pulchritudo? Hæc intuere, et non videbis iniquitatem et contradictionem in civitate. Hæc vide, et non introïbit mors per fenestras oculorum tuorum.

XXX. Si videris mulierem ad concupiscendum eam, intravit mors per fenestram. Si videris possessionem minoris aut viduæ, et concupieris diripere eam, intravit mors per fenestram. Si videris aliena monilia, aurum, argentum, et concupieris ut extorqueas, intravit mors per fenestram. Claude ergo hanc fenestram, cum videris alienæ mulieris pulchritudinem ; ne mors possit intrare. Oculi tui non videant alienam; ne lingua perversum loquatur. Tuam ergo fenestram claude; ne morti pateat intranti. Sed etiam alienam fenestram cave. A fenestra enim domus suæ intrat fornicaria. A fenestra sua intrat, cum aliquem petulantis oculi tentat lascivia. Exclude igitur hanc fenestram verbi ostio, nec capiaris oculis meretricis, et abripiaris palpebris ejus. Sed non est una fenestra per quam mors consuevit intrare. Est et fenestra verborum, per quam sermones commeant meretricis. Et ideo te ab aliena uxore custodi, ne te sermonibus gratiosis adoriatur; a fenestra enim domus

suæ intrat. Intrat mors per oscula; et ideo cave, ne te laqueis labiorum suorum alliget. Intrat mors, si meretrix te osculetur. Intrat mors, si cito acquiescas loquenti. Intrat mors si multum loquaris: multiloquio enim peccatum incurritur. Intrat mors etiam, si non loquaris, et Christum timeas confiteri. « Ore enim confessio fit ad salutem[1]. » Intrat mors etiam per cavernss aurium; et ideo aures sunt spinis sepiendæ, ut illecebras meretricii sermonis excludas. Hæc moralia.

XXXI. Sunt etiam mystici oculi quos avertere debeas a vanitate. Est enim et sensuum vanitas, quam oculi animæ tuæ videre non debeant; quia illi eam vident, quos Apostolus damnat[2]. Unde ipso magis auctore discamus quæ vanitas, et qui oculi sint. Manifestum est enim esse plerosque qui vanitate sensus sui obscurati sunt corde, et alienati a via Dei propter ignorantiam quæ in ipsis est, propter cæcitatem cordis eorum; illos tamen gentes Apostolus dicit. Ignoret igitur gentilis ille quod non didicit, ignoret quod non credidit: tibi ignorare non licet quod confiteris. Christus non in vanitate venit, sed in virtute: non inflavit sensum hominis, sed vivificavit: non cæcitatem cordis, sed illuminationem mentis operatus est. Inflammavit cor tuum, ut comprehendas quæ mandatorum cœlestium ratio, quæ animæ substantia, quæ vitæ futuræ gratia, in quo statu post hæc erimus.

XXXII. Erige igitur mentem, utere naturali ingenio: ad imaginem Dei factus es; ut superna aspicias, et terrena non quæras. Noli curvare cervicem tuam, mundi premendam pondere: noli inhiare auro atque argento; ne te sæculi vinculis alligandum præbeas. Ideo dixit Dominus: « Nolite possidere aurum atque argentum[3]; » ne nos auri atque argenti cupiditas avara possideat. Noli ergo inserere

[1] Rom. x, 10. — [2] Ephes. iv, 17, 18. — [3] Matth. x, 9.

collum tuum diaboli laqueis. Strangulat avaritia pauperem in hoc sæculo: sed in perpetuum dives suis laqueis suffocatur, cujus sensus in vanitate est, in tenebris ambulat; quia in his laborat, quæ sibi prodesse non possint. Vanitas est sollicitudo vitæ hujus. Unde non in crapula et ebrietate, non in deliciis corporis, sed in cognitione præceptorum cœlestium delectationem nostri debemus ponere. In vanitate currit, qui sibi successibus videtur affluere sæcularibus, qui tanquam umbra prætereunt. « Averte igitur » oculos tuos, ne vanitatem videant. »

XXXIII. Sed non satis est ut tu avertas; ne forte velis et non possis, offundat tibi diabolus vanitatum spectacula, incentiva inserat voluptatum; pete ut Dominus avertat oculos tuos. Et hæc gratia Dei, et hoc munus est Domini; ut oculos animæ nostræ a negotiis mundi hujus avertat. Beatitudo enim omnis a Domino est. « Beatus autem vir, » cui nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates, » et insanias falsas [1]. » Qui non respicit hæc, beatus est: qui autem respicit, insanus atque furiosus est. Et ideo resipiscat unusquisque a furore sæcularium cupiditatum, quæ ita mentem animumque perturbant, ut compos sui esse non possit.

XXXIV. Si in navigio fluctuante sis constitutus, avertis a sentina oculos, ne vomitum moveat tibi. Si in civitate ambulans aliquid fœtidi odoris offendas, longe refugis atque declinas. Si quid occurrat quod horreat oculus tuus, clauditur aut avertitur. In salo sæculi hujus fluctuas, influit sentina vitiorum. In hoc navigio tui corporis movetur æstus cupiditatum, et non avertis oculos animæ tuæ; ne videant sentinam libidinum, ne aspiciant mundi hujus stercora, ne fœtor immundus nares repleat tuæ mentis, in quibus Spiritus sanctus esse consuevit; ut possis dicere:

[1] Psal. XXXIX, 5.

« Spiritus divinus qui est in naribus meis[1]. » Nares igitur animæ tuæ a fœtore avertantur criminum diversorum; est enim in his velut quoddam insigne judicii. Unde dicitur Sponsæ : « Nares tuæ sicut turris Libani prospiciens faciem » Damasci[2]; » eo quod unguentum veri Sacerdotis, quod descendit de capite in barbam, hoc est, odor ille divinus, odor gratiæ spiritalis, qui de Patre in Christo erat, et sacramento incarnationis descendit in terras, ut omnia fuso replerentur unguento, emineat præcelsi potestate judicii, et nares repleat animæ, ut benecolentia discernat et fœtida; suavia sanctorum, qui possunt dicere : « Christi enim » bonus odor sumus Deo[3]; » et fœtida peccatorum.

XXXV. Hæ sunt nares sicut turris Libani præcelsa supra mundum; et ideo prospicit faciem Damasci, gentilem scilicet populum, odorans fidem ejus, cujus gratia delictorum suorum detergeret fœtorem. Facies igitur Damasci fides est gentium, nullo obumbrata amictu, nullo adoperta vestitu, nuda ac libera, cœlo magis intenta quam terris. Hanc speculantur et prospiciunt nares Ecclesiæ, quod suave in ea et odorum est aspirationis et gratiæ colligentes. Et bene nares ejus sicut turris Libani; quia in sacrificiis odor suavis Ecclesiæ est, in quibus est boni odoris hostia, remissio peccatorum.

XXXVI. Sume igitur has nares, o homo; ut a graveolentibus florulenta secernas; et tunc vivificabit te Dominus. Cum enim adverterit quod de ipso petis, ut avertat oculos mentis tuæ a vanitate, cooperatur animæ tuæ, ut si specie aliqua capitur, aut duritia, aut infirmitate non flectitur, flectat eam jugo verbi, et habenis suis regat; ut voluntate Dei abducatur a vitiis, et vitæ odorem capiat æternæ. Non enim hic vita perfecta est : sed hæc vita in umbra. Ideo ut homo Christus Jesus ex Virgine nascere-

[1] Job. xxvii, 3. — [2] Cant. vii, 4. — [3] 2 Cor. ii, 15.

tur, obumbravit virtus Altissimi matrem futuram; quia in umbra descendit, ab umbra incipiens operari salutem hominis, et consummaturus charitate solis æterni. Umbra est ergo vita hæc : festina ad solem, ut te defendat ab umbræ hujus frigore, et calorem tibi profundat æstivum. Et ideo suadet orandum ne fiat fuga nostra hyeme vel sabbato[1], non tempus diemque significans, sed frigere nos meritis prohibens, et bonorum operum esse jejunos.

XXXVII. Disce nunc quemadmodum avertat oculos ejus, quem miseratur Dominus, a vanitate. Ex his enim quæ sequuntur, hoc intelligere possumus; subjecit enim : « Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo[2]. » Initium esse sapientiæ timorem Domini dicit Propheta[3]. Quid est autem initium sapientiæ, nisi sæculo renuntiare? Quia sapere sæcularia, stultitia est. Denique sapientiam hujus mundi, stultitiam esse apud Deum Apostolus dicit[4]. Sed et ipse timor Domini, nisi secundum scientiam sit, nihil prodest; imo obest plurimum. Siquidem Judæi habent zelum Dei, sed quia non habent secundum scientiam, in ipso zelo et timore majorem contrahunt Divinitatis offensam. Quod circumcidunt infantulos suos, quod sabbata custodiunt, timorem Dei habent : sed quia nesciunt Legem spiritalem esse, circumcidunt corpus, non cor suum. Ignem sabbato adolere formidant, cum Lex sanctificationis die libidinum ignem prohibeat accendi.

XXXVIII. Et quid de Judæis dicam? Sunt etiam in nobis qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta quæ non possit humana conditio sustinere. Timor in eo est; quia videntur sibi consulere disciplinæ, opus virtutis exigere : sed inscientia in eo est; quia non compatiuntur naturæ, non æstimant possi-

[1] Matth. xxiv, 20. — [2] Psal. cxviii, 38. — [3] Id. cx, 10. — [4] I Cor. I, 20.

bilitatem. Non sit ergo irrationabilis timor. Etenim vera sapientia a timore Dei incipit, nec est sapientia spiritalis sine timore Dei; ita timor sine sapientia esse non debet. Basis quædam verbi est timor sanctus. Sicut enim simulacrum aliquod in basi statuitur, et tunc majorem habet gratiam cum in basi statua fuerit collocata, standique acceperit firmitatem : ita Verbum Dei, vel rationabile Dei in timore sancto melius statuitur (19), fortius radicatur, hoc est, in pectore timentis Dominum; ne labatur verbum de corde viri, ne veniant volucres, et auferant illud de incuriosi et dissimulantis affectu. Sed etiam verbo Dei timor ipse aptari ad utilitatem et constabiliri videtur; ut non sit alienus scientiæ, sicut basis accepta statua non est aliena gratiæ. Timor ergo verbi est locus, sicut in pace locus ejus. Timor quædam statio verbi : verbum timoris est disciplina; plenus enim disciplinæ timor non nutat ad lapsum.

XXXIX. Et quia basim verbi timorem diximus; ne quid alienum a Scripturis posuisse nos quisquam putet, accipiat lectum de Dei verbo in Canticis canticorum : « Crura ejus columnæ marmoreæ fundatæ super bases au- » reas[1]; significans columnas esse Ecclesiæ Apostolos, qui fundati sunt in timore sanctorum. Nam sicut Petrus, Jacobus, et Joannes, et Barnabas columnæ esse videbantur Ecclesiæ; et quicumque vicerit hoc sæculum, fit columna Dei, quam confirmat qui dicit : « Ego confirmavi colum- » nas ejus[2] : » ita et basis aurea timor plenus disciplinæ, quia initium sapientiæ est. In timore ergo sapientium apostolica prædicatio tanquam super basim auream columna firmatur. Christi igitur eloquio et apostolico sermoni tribunal est timor justi, et basis aurea plena prudentiæ : simulacrum autem bonum tanquam effigies

[1] Cant. v, 15. — [2] Psal. LXXIV, 4.

veritatis, sermo sanctorum. Et vide tanquam basim auream esse sanctorum timorem. Lege Esaïam : vide quantis subjecerit timorem, ut faceret irreprehensibilem et bonum timorem : « Spiritus, inquit, sapientiæ et intellectus, » spiritus consilii atque virtutis, spiritus cognitionis atque » pietatis, spiritus sancti timoris[1]. » Quantis timorem subjecit; ut haberet quod sequi posset? Informatur per sapientiam, instruitur per intellectum, consilio dirigitur, virtute firmatur, cognitione regitur, pietate decoratur. Tolle timori Domini ista, et est irrationabilis et insipiens timor, unus ex illis : « Foris pugnæ, intus timores[2], » quibus afflictus esset et Paulus, nisi habuisset Dominum consolantem.

XL. Nec otiosum est in Proverbiis : « Tunc intelliges timorem Domini. » Quid est, « Tunc? » id est, « Cum » sapientiam invocaveris, et prudentiæ dederis vocem tuam; » et si quæsieris illam ut pecuniam, et ut thesauros scru» tatus fueris, eam tunc intelliges timorem Domini[3]. » Et ideo tanquam super basim bonam dicit : « Statue servo tuo » eloquium tuum in timore tuo. » Plena disciplinæ oratio, per quam docemur quemadmodum debeamus orare : unusquisque sermo doctrina est deprecandi. Et quia docuit nos orare, qui sit istius orationis effectus, ostendit septimus versus.

XLI. « Aufer a me opprobrium meum, quod suspicatus » sum[4]. » Subobscure dictum videtur : sed explanavit Apostolus quod hic videbatur obscurum, ubi ait : « Nihil mihi » quidem conscius sum : sed non in hoc justificatus sum[5]. » Sciebat enim se esse hominem, et sic cavebat ut poterat, ne post suscepta baptismi sacramenta peccaret; ideoque delicti conscius sibi non erat; sed quia homo erat, peccatorem se

[1] Isaï. xi, 2. — [2] 2 Cor. vii, 5. — [3] Prov. ii, 3-5. — [4] Psal. cxxxviii, 39. — [5] 1 Cor. iv, 4.

fatebatur, sciens unum esse Jesum lumen verum, qui peccatum non fecit, nec est inventus in ore ejus dolus; ipsum solum justificari, qui vere alienus esset a lapsu. Similiter ergo et Propheta etsi peccatum declinare cupiebat; tamen quasi Deum repulsorem peccati esse sui cupiebat. Volebat auferri opprobrium quod suspicatus est, vel quia cogitaverat in corde, et non fecerat: et pœnitentia licet abolitum, suspectus tamen erat, ne forte adhuc maneret ejus opprobrium; et ideo Deum precatur ut illud auferat, qui solus novit quod nescire potest etiam ipse qui fecit. Denique alibi ipse dixit Propheta: « Scis opprobrium meum[1]. » Quanquam istud opprobrium Christi sit, quod non est verum opprobrium, sed gloria Dei; crux enim Christi Judæis scandalum, Græcis stultitia.

XLII. Illis ergo opprobrium, mihi virtus est, per quam adversarium repello, sæculum vinco. Mihi sapientia, per quam insipientiæ laqueos evado. Hoc opprobrium thesauris Ægypti Moyses prætulit. « Majus, inquit, æstimans » Ægypti thesauris opprobrium Christi[2]. » Si opprobrium tuum gloria est, Domine Jesu, quanta est gloria tua? Tuæ igitur gloriæ participatione quid erimus, cujus sumus opprobrio gloriosi? Dorsum meum posui in flagella, maxillas meas in palmas, os autem meum non averti a confusione sputorum. Ecce opprobrium tuum, Domine; in quo salus est universorum, in quo mundi redemptio: per quod opprobrium cœpimus non erubescere qui erubescebamus, non confundi qui confundebamur. Denique scriptum est: « Accedite ad eum, et illuminamini, et vultus vestri non » erubescent[3]. » Hoc opprobrium auferri a nobis nolumus, opprobrium crucis Domini Jesu, quo nostra auferuntur opprobria. Sicut enim maledictum factus est, ut nostra maledicta deleret, homo factus est, ut levaret hominis in-

[1] Psal. LXVIII, 20. — [2] Hebr. XI, 26. — [3] Psal. XXXIII, 6.

firmitates : ita opprobrium factus est, ut omnium auferret opprobria.

XLIII. Non uno tempore, non semel abstulit opprobria : aufert quotidie. Peccatum incidimus, non unum, sed multa : cooperti sumus opprobrio et confusione. Venimus ad baptismum, deletum est omne peccatum, et cum peccato opprobrium. Abstulit opprobrium meum Dominus Jesus opprobrio suo, quia crucifixus est mihi; quia « Quicumque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus[1]. » Non habeo quod auferri petam. Sed post baptismum incidi opprobrium, debeo agere pœnitentiam, ut dicam : « Aufer a me opprobrium meum. » Si non agam pœnitentiam, quomodo dicam : « Aufer a me opprobrium meum; » cum hoc ipsum peccati opprobrium sit, quia non ago pœnitentiam? Si autem pœnitentiam, ut oportet, ago, recte dico : « Aufer a me opprobrium meum, quod suspicatus sum; judicia enim tua dulcia. »

XLIV. Quid timeo confiteri? quid timeo dicere peccata mea? Quid vereor opprobrii mei mentionem facere apud eum, cujus judicia dulcia sunt? Quod severum in aliis, in Christo dulce est, in Christo suave est; quia ipse suavis est. Denique, « Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus[2]. » Dulcia judicia confitenti; quia ipse dixit : « Ego sum, ego sum qui deleo iniquitates tuas.... et memor non ero : tu autem memor esto, et judicemur : dic iniquitates tuas, ut justificeris[3]. » Dulcia judicia agenti pœnitentiam; quia ipse dixit : « Gaudium erit in cœlis super uno peccatore pœnitentiam agente, quam in nonaginta et novem justis, qui non indigent pœnitentia[4]. » Si dulcia sunt igitur judicia Domini, suavitatis fructus percipere elaboremus.

[1] Rom. VI, 3. — [2] Psal. XXXIII, 9. — [3] Isaï. XLIII, 25, 26. — [4] Luc. XV, 7.

XLV. Vis scire quam dulcia judicia Domini? « Non resurgunti mpii in judicio[1]. » Qui autem in judicio resurgunt, habent spem veniæ; quoniam crediderunt (20). Impii non sunt, peccatores esse possunt : fidem habent; et si culpam non declinarunt, per fidem credunt : qui autem credit in ipso, non judicatur[2]. Dulcia ergo judicia credentibus. Qui autem non credunt, non Christi judicio damnati sunt, qui venit non ut judicet mundum, sed ut salvet et redimat : sed impietatis suæ subiere judicium, qui in remissionem peccatorum credere noluerunt. Non enim possunt ad ejus pertinere beneficium, quem cognoscere refutarunt. Ergo qui non crediderunt in eo, judicio ejus videntur indigni. Judicium enim ejus quid sit, agnosce, dicente ipso : « Hoc autem judicium est, quia lux » venit in hunc mundum[3]. » Dulce ergo, quod lux est : dulce judicium, quod præcedit misericordia. Sic enim scriptum est : « Misericordiam et judicium cantabo tibi, » Domine[4]. »

XLVI. Et quia cognovit dulcia judicia, dicit : « Ecce » concupivi mandata tua : in tua justitia vivifica me[5]. » Bona judicia auctoritate ait. Ecce amat libertatem fidei, qui libertatem dedit. Diligi se gaudet, qui ideo venit in hunc mundum, quia hunc mundum dilexit. Amari se exigit, qui omnes amat, quia charitas est. Concupivit mandata Dei, ut bonus servus, ut cultor sedulus. Concupivit non ut amator meretriciam copulam, non ut avarus pecuniam, non ut luxuriosus lasciviam. De illis enim Lex dicit : « Non concupisces[6]. » Dominum autem Deum præcepit diligendum[7], et tenero quodam atque interno amandum cupiditatis affectu. Et quia amicus est qui diligit, servus est qui timet; quasi amicus qui omnia feecerit, quæ

[1] Psal. I, 5. — [2] Joan. III, 18. — [3] Ibid. 19. — [4] Psal. C, 1. — [5] Id. CXVIII, 40. — [6] Deut. V, 21. — [7] Id. VI, 5.

præcepit ei Dominus : « Vos, inquit, amici mei estis, si » feceritis quæ ego præcipio vobis[1]. »

XLVII. « In tua justitia vivifica me : » audet et dicit; eo quod illa sit vera vita, quæ vivit secundum Dei justitiam, quam vivebant Apostoli; imo quam vivunt. Sunt enim qui viventes mortui sunt : et qui mortui vivunt. Denique alii descendunt in infernum viventes : alii cum sint corpore mortui, meritis suis vivunt. Sunt enim qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis die judicii revertentem, quando cum gloria sancti resurgent.

## SERMO VI.

### Vau.

I. Sexta littera *Vau*, cujus interpretatio, « Ille est, et » non alius. » Vel cujus interpretatio : « Et ille. »

II. « Et veniat super me misericordia tua, Domine, salu- » tare tuum secundum eloquium tuum[2]. » Quid significet interpretatio litteræ, quoniam subobscura est, ex Psalmi serie colligendum putavi. Nam cum Propheta postulet : « Veniat super me misericordia tua, Domine : veniat sa- » lutare tuum ; » non est dubium quem videre deposcat, hoc est, in quo fructus et misericordiæ veniat et salutis. Denique in superioribus idem poposcit in Psalmo octogesimo-quarto, in quo evidentius Domini Jesu prophetavit adventum[3]. Nam terram quam benedici postulet, satis notum est, illam videlicet quæ peccatum in Adam contraxerat, cui dicitur : « Terra es et in terram ibis[4]. » Maledixe-

[1] Joan. xv, 14. — [2] Psal. cxviii, 41. — [3] Id. lxxxiv, 2. — [4] Gen. iii, 19.

rat autem Deus non elementum naturæ carnis, sed carnem prævaricantium. Benedicitur caro igitur in Christo, ut maledicto superiore caro solvatur. Benedicitur caro, quam benedictus Filius Dei, assumpta hominis conditione, suscepit.

III. Et ideo subdidit : « Deus tu convertens vivificabis » nos, et plebs tua lætabitur in te. Ostende nobis, Domine, » misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis. Audiam » quid loquatur in me Dominus Deus ; quoniam loquetur » pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos » qui convertunt ad ipsum cor suum. Verumtamen prope » timentes eum salutare ipsius; ut inhabitet gloria in terra » nostra[1]. » Totus hic locus Jesum Dominum sonat, qui vivificavit mortuos : Lazarum ante passionem, plurimos tempore propriæ passionis. Ipse est misericordia, utpote remissio peccatorum. Ideo dicit : « Ostende, » quem videre possit in corpore. Nam Deum in majestate sua videre non poterat; quia « Deum nemo vidit unquam[2]. » Avidus Propheta desiderat videre, quem sperat tenere : quem si viderit, desiderat propriis manibus comprehendere. Ideoque ait : « Et salutare tuum da nobis. » Salutare Dei virtus est, salutare Dei Christus est; et ideo prope timentes hoc salutare. Longe erat Christus a nobis, longe erat a nationibus : descendit in terras, factus est prope, cœpimus non timere. Nam qui Christum timet, non timori est subditus, sed devotioni. Pietatis hic timor, non infirmitatis est. Denique nihil deest timentibus eum. Quomodo autem factus sit prope, audi : « Ut inhabitet, inquit, gloria in » terra nostra. » Quis est gloria, nisi Dominus Jesus? Unde et apostolus Paulus ait : « Deus Domini nostri Jesu Christi, » Pater gloriæ[3]. » Merito complacet in eo Pater; quia Patris gloria est. Hunc qui a Patre separat, majorem Patri injuriam facit, quem vult esse sine gloria. Hunc quisquis

[1] Psal. LXXXVII, 7-10. — [2] Joan. I, 18. — [3] I Cor. I, 3.

æqualem Patri non putat, inferiorem et Patrem judicat; cum alio verbo Patrem plus laudare non possit, cujus summa laus et gloria Christus est.

IV. Rogatur ergo ut veniat salutare Dei. Ille est qui rogatur, hoc est, Dominus Jesus; et non est alius; sicut habet litteræ interpretatio. Et vel sic non solus Pater rogatur: Est et ille, hoc est, et Filius qui rogatur, et rogatus advenit, et salutare mundo dedit. Ideo σωτὴρ, hoc est Salvator; ideo Jesus, sicut Angelus dixit: « Quia salvum » faciet populum suum[1]. » Cum invocaret igitur Propheta, aderat; ut probaret illud, quia adhuc loquentibus nobis dicit: « Adsum[2]. »

V. Adest, quia suscitatus a filiabus Judææ, quasi resuscitatus a filiabus Hierusalem. Audit Ecclesia sonum vocis cujus, et dicit: « Vox consobrini mei. Ecce hic advenit » saliens super montes, transiliens super colles[3]. » Manipularis est liber, multas habens personas nobiles, velut manipulus triumphalis (21), multosque actus significans, quos intelligere magis, quam expressos tenere possimus. Nam quasi advenientem Sponsum audierit cum aliquibus pariter viantibus colloquentem, dicit Sponsa: « Vox con» sobrini mei. » Dum loquitur cum filiabus Hierusalem, et rogat ut excitent et resuscitent Sponsum, subito tanquam de longinquo missæ vocis sonum sentiens, dicit: « Vox » consobrini mei, » annuntians quem nuntiari sibi ante quærebat, quem cupiebat ab aliis suscitari: sua prece resuscitatum a Patre venire jam credens, læta dicit: « Vox con» sobrini mei. Bene addidit: « Consobrini mei; ut non aliæ sed consobrina sola sibi ejus vindicaret adventum.

VI. « Ecce, inquit, iste advenit. » Adhuc ego eum quæro; et ille jam venit; adhuc ego suffragia capto ut veniat, et ille jam proximus est. Ego suscitari mihi chari-

[1] Matth. I, 21. — [2] Isaï. LVIII, 9. — [3] Cant. II, 8.

tatem cupio, ego me vulneratam charitatis puto; et ad me plus charitas ipsa festinat. Ego dixi : « Veni : » ille salit et transilit. Ego rogo eum venire cum gratia : ille gratiarum operatur augmenta : et dum venit, incrementa gratiæ secum vehit, et veniendo acquirit; quia studet etiam ipse suæ placere dilectæ. Salit super excelsa, ut ascendat ad Sponsam; Sponsæ enim thalamus tribunal est Christi. Salit super Adam (22), transilit super Synagogam. Salit super gentes, transilit super Judæos. Videamus salientem. Salit de cœlo in Virginem, de utero in præsepe, de præsepio in Jordanem, de Jordane in crucem, de cruce in tumulum, in cœlum de sepulcro. Proba mihi, David, salientem, proba currentem; tu enim dixisti : « Exultavit » tanquam gigas ad currendam viam : a summo cœlo » egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum ejus; » nec est qui se abscondat a calore ejus[1]. » Ergo et nunc salit, et nunc currit de corde Patris super sanctos suos, de Oriente super Occidentem, de Septentrione super Meridiem. Ipse est qui ascendit super occasum, ipse super cœlos cœlorum ad Orientem. Ipse ascendit super montes, ipse super colles.

VII. Utinam ego miser dicam, dicat anima mea : « Ecce » iste advenit, » et advenit non super terrena, non super valles; sed advenit « Saliens super montes; » Deus enim, Deus montium est, et non vallium. Ubi ergo salit? Super montes salit. Si sis mons, salit super te. Salit super Esaïam, salit super Hieremiam, salit super Petrum, Joannem, Jacobum. « Montes in circuitu ejus[2] : « si non potes mons esse, nec prævales, esto vel collis, ut super te Christus ascendat; et si transilit, ita transiliat, ut te transitus ejus umbra custodiat.

VIII. Diximus de Christo et Ecclesia : dicamus de anima

[1] Psal. XVIII, 6, 7. — [2] Id. CXXIV, 2.

et Verbo. Anima justi Sponsa est Verbi. Hæc si desideret, si cupiat, si oret, et oret assidue, et oret sine ulla disceptatione, et tota intendat in Verbum, subito vocem sibi videtur ejus audire quem non videt, et intimo sensu odorem Divinitatis ejus agnoscit : quod patiuntur plerumque qui bene credunt. Replentur subito nares animæ spiritali gratia, et sentit sibi præsentiæ ejus flatum aspirare quem quærit, et dicit : Ecce iste ipse est quem requiro, ipse quem desidero.

IX. Nonne cum aliquid de Scripturis cogitamus, et explanationem ejus invenire non possumus, dum dubitamus, dum quærimus, subito nobis quasi super montes altissima dogmata videtur ascendere : deinde quasi super colles apparens nobis, illuminat mentem; ut infundat sensibus, quod invenire posse difficile videbatur ? Ergo quasi ex absente fit præsens Verbum in cordibus nostris. Et rursus cum aliquid nobis subobscurum est, tanquam subducitur Verbum, et tanquam absentis adventum desideramus : et iterum apparens ostendit se nobis, tanquam præsens sit nobis in iis, quæ requirimus, cognoscendis. Salit ergo in uniuscujusque corde frequenter : transilit et exit, et revertitur, si sequaris, si requiras, si tibi fidelium gratia, disceptatione doctorum Verbum quod exierat atque transierat, postules resuscitari; sicut illa quæ quæsivit et invenit, quæ dixit : « Frater meus transivit : anima mea exivit in » verbo ejus[1]. »

X. Ergo et si super montes salit, sequere : et si super colles, sequere. Reperiuntur enim in montibus et in collibus venatores Domini, qui investigant eos qui capiuntur ad vitam. Sic enim dixit per Hieremiam Deus : « Ecce » mitto multos piscatores,... et multos venatores, et venabuntur eos super omnem montem, et super omnem col-

[1] Cant. v, 6.

»lem[1]. » Ibi ergo populus Dei quæratur, et inveniatur in Petri et in Pauli doctrina, gratia, disciplina; ut non in convalle sint, ubi fletus : sed in montibus, a quibus unumquemque Christus illuminat. Et cum Petrum legimus, Christus illuminat. Et cum Paulum legimus, Christus illuminat. Curavit Paulus, Christus illuminavit; quoniam invocato Domini Jesu nomine, resurrexit, cujus sanatus est munere. Suscitavit mortuam Petrus, Christus illuminavit; et ideo ait : « Illuminans tu mirabiliter a montibus » æternis[2]. »

XI. Nos igitur qui montes esse non possumus, stemus in montibus vel in collibus; ut cum miserit piscatores suos Dominus, et venatores, ut venentur eos qui super omnem montem sunt, vel super omnem collem, id est, in Legis et Prophetarum præceptis, et Novi et Veteris Testamenti cognitione omnem habentes conversationem, inveniant nos paratos, et velut bonas colligant spicas, opportuno missi messores tempore; quia si quis extra montem aut collem fuerit repertus, colligi velut bona spica non poterit ab iis, qui (ut comparationis faciamus alterius mentionem) triticum a paleis separare mittentur. Plurimarum igitur operationum solertes ministros Dominus habet. Iidem piscatores, iidem etiam venatores sunt, atque messores.

XII. Si in tempore messis, quo diriguntur isti, meriti maturus expectes, salientem in montibus poteris intueri, et videbis Dominum Jesum similem capreolo, aut hinnulo cervorum super montes Bethel[3]. Salit enim super Ecclesiam, quæ est domus panis; eo quod fidelium corda confirmet. Merito sicut capreola; quia caprea in altis pascitur. Dorcas dicitur a videndo. Dorcadion enim visus acutioris est. Quid acutius Christo, qui Patrem videt,

[1] Jerem. XVI, 16. — [2] Psal. LXXV, 5. — [3] Cant. II, 9.

quem videt nemo? Aut si quis vidit in Christo, ipse Filius revelavit. Merito sicut hinnulus servorum : hinnulus quasi Filius, cui paternæ inoleverit vis naturæ; ut eum occulta non lateant, serpentes fugiant, venena non lædant. Denique eductus de latibulis suis serpens, qui producebatur ex homine, dicebat : Quid venisti ante tempus torquere nos[1] ?

XIII. Spectemus ergo salientem hunc hinnulum, ut non possimus timere serpentem. Non timebat David. Denique de his dicebat serpentibus : « Et respondebo exprobrantibus mihi verbum; quia speravi in sermonibus tuis[2]. » Quasi bonus cervus, qui bibisset de fontibus aquarum, nequaquam humanorum serpentium spiras, et maledicorum venena metuebat. Coluber illi non erat noxa, sed præda. Cibus erat serpentini virus alloquii, et cibus laudis de quo dicebat : « Deus, laudem meam ne tacueris; quoniam os peccatoris, et os dolosi super me apertum est[3]. » Saginabatur venenatorum sermonibus. Illi sibila obtrectationum ora tollebant (25), et sermonibus odii circumdabant innocentem. Bonus cervus inter multos colubros positus non timebat, cervus amicitiæ, et pullus gratiarum. Simulabant charitatem, fundebant obtrectationem : « Ego autem, inquit, orabam. » Bonus cervus in medio viperarum innocuus pascebatur. Illi trisulcis ora linguis micabant : hunc autem sancta pascebat oratio, imo cibum obtrectantibus offerebat. Respondit obtrectantibus sibi verbum; verbum enim cibus est. Denique « Non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo Dei[4]. Viderunt me, inquit, et moverunt capita sua[5]. » Maledicebant, ego autem benedicebam. Maledicebant qui obtrectabant : benedicebam, qui verbum Domini prædicabam.

[1] Matth. VIII, 29. — [2] Psal. CXVIII, 42. — [3] Id. CVIII, 2. — [4] Matth. IV, 4. — [5] Psal. CXVIII, 25.

XIV. Quam bonum est ferre convicium, et convicium non referre? Deum præsulem acquirit, qui convicianti nescit irasci. Denique quanta patientiæ gratia dicentis : « Maledicent ipsi, et tu benedices [1] ? » Beatus qui maledicta non sentit. Beatus quem maledicta non permovent. Non enim potest maledicto moveri, qui maledicta hominum divinæ munere benedictionis excludit. Non potest sentire maledictum, qui habet verbum : et non potest referre maledictum, cui in ore semper est verbum.

XV. Sed est etiam bonus serpens, quem iste cervus non lædat. « Estote, inquit, astuti sicut serpentes [2]. » Et, « Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto : ita exaltari » oportet Filium hominis [3]. » In serpente æreo figuratus est meus serpens. In ligno illo exaltatus est meus serpens. Serpens bonus, bonus serpens, qui de ore suo remedia, non venena fundebat. Potest non timere serpentes, qui hunc novit adorare serpentem. De hoc serpente dicit illa quæ diligit : « Ecce hic post parietem nostrum, prospiciens » per fenestras, eminens super retia. Respondet consobri- » nus meus et dicit mihi : Surge, veni proxima mea, for- » mosa mea, columba mea; quia ecce hyems præteriit, » imber abiit, discessit sibi, flores visi sunt in terra [4]. » Serpens profecto est, qui decursa hyeme, amictu corporis se volebat exuere, ut speciosо decore vernaret. Idem ergo est cervus et serpens. Cervus habens cornua Legis et gratiæ (cornua ejus duo sunt Testamenta) velox gressu, impiger incessu, qui totum facile orbem percurrat uno momento, ubique celebrabilis. Serpens quoque bonus, cujus priora dente Legis non mordeant, posteriora non vulnerent Evangelii lenitate. Caput defendit a vulnere, qui Legem venit non solvere, sed tueri ab interpretationibus perfidorum.

[1] Psal. CVIII, 2. — [2] Matth. x, 16. — [3] Joan. III, 14. — [4] Cant. II 9-12.

Caudam in flagella diffundit liberam, cupiens adversarios magis flagellare, quam perdere. Bonus coluber in gremium dilectæ, atque in ipsum intimæ sinum mentis facilis illabitur, et attactu nullo implicans ignem ossibus, præcordia ipsa depascitur.

XVI. Pulchre lectum est hodie : « Ecce ego mitto vos » sicut agnos in medio luporum [1]. » Celebramus enim diem sanctorum quo revelata sunt populis corpora sanctorum Martyrum, qui velut boni serpentes, depositis carnis exuviis, tentationum hyemalium rigore superato, et Spiritus sancti renovati gratia, æstiva mundo luce fulserunt, missi vere, ut agni, in medio luporum. Lupi sunt enim persecutores, lupi sunt hæretici omnes : docere nesciunt, ululare consueverunt.

XVII. Sed nemo moveatur, si in medio luporum mittitur. Beneficio Christi et lupus ipse mutatus est. Benjamin lupus rapax apostolus Paulus factus est, non jam insidiator ovilium Christi, sed defensor et custos. Cum hoc lupo versari libet ; per hunc lupum factum est ut simus tuti in medio luporum. Nemo jam veretur lupos, cum his pascimur, sicut scriptum est : « Tunc lupi et agni simul pas» centur [2]. »

XVIII. Sed jam consideremus quid sit quod ait Pro» pheta : « Et ne auferas de ore meo verbum veritatis us» quequaque ; quia in judiciis tuis supersperavi [3]. » Viderat Ecclesia vel anima Justi salientem sicut hinnulum super montes, repente proximum aspiciens post parietem domus suæ, prospicientem per fenestras, eminentem super retia, exultat et gaudet : quia etiam ipsa amatur a Sponso : qui tanquam et ipse vulneratus charitatis decore, dilectæ primo cum abesset, ad oscula rogatus affuerit (rogatur enim cum dicitur : « Osculetur me ab osculo oris sui [4] ) deinde

[1] Matth. x, 16. — [2] Isaï. LXV, 25. — [3] Psal. CXVIII, 43. — [4] Cant. I. I.

preces Sponsæ blanditiasque non spreverit, dilecta sibi ubera prædicantis, atque in interiora domus eam benignus induxerit; denique tanquam lascivienti ludens amore, quia velit pertentare sensus amantis, sæpe egressus ut quæreretur a Sponsa, sæpe regressus ut invitaretur ad oscula, astiterit post parietem, prospexerit per fenestras, eminens super retia; ut non totus abesset, nec quasi totus intraret, et ipse ad se Sponsam vocaret, ut veniendi ad se invicem fierent gratiora commercia, amorisque vim mutuis adolerent sermonibus (24): « Exurge, » inquit, veni proxima mea, formosa mea, columba » mea[1]. »

XIX. Et tu si habeas fundatum parietem, non illum medium qui domus unius separet membra, sed ædificatum supra fundamentum Apostolorum et Prophetarum; ut compaginata ejus structura crescat in templum, nec disterminet ejus interna, sed muniat: si habeas ergo in te ædificationem Dei, et ad Orientem pateant semper fenestræ tuæ; venit Verbum, stat post tuum parietem « (Oculi » enim Domini super justos[2]) » prospicit per fenestras tuas.

XX. Quæ sunt fenestræ istæ? Legimus fenestras, de quibus dicit Hieremias: « Intravit mors per fenestras[3], » per quas intravit avaritia, intravit libido. Oculus tuus fenestra est, intravit mors per oculum tuum. Si videris mulierem ad concupiscendum eam, intravit mors per oculum tuum. Si videris possessionem viduæ vel minoris, et concupieris invadere, indefensam putans ætatem esse, vel sexum, (sed non sunt indefensi, quos Dominus vult esse defensos) intravit mors per fenestram. Si videris decorem mulieris, aut thesauros minoris, et tuas excitaveris cupiditates, intravit mors per fenestram. Sicut ergo per hæc

[1] Cant. II, 10. — [2] Psal. XXXIII, 16. — [3] Jerem. IX, 21.

intrat et vita. Si decorem puellæ aspiciens sacræ, venereris Dominum Jesum, quod in teneris annis venerit ætas senectutis, vita immaculata : et ipse filiam tuam offeras, ut pio consecretur velamine : si possessionem minoris non tanquam sollicitus invasor aspicias, sed quasi parens sedulus religioso tuearis affectu; per has fenestras prospicit Christus, ut vocet Sponsam : « Eminens super retia. »

XXI. Bene « Eminens, » quia solus est quem retia non involverint peccatorum. Omnes intra retia erant, imo adhuc intra retia sumus; quia nemo sine peccato, nisi solus Jesus, quem non cognoscentem peccatum, peccatum pro nobis fecit Pater. Etenim tradidit eum laqueis, tradidit eum retibus, mittens eum non in peccato, in quo erant omnes homines, sed in similitudine carnis peccati; ut de peccato damnaret peccatum in carne. Peccatum erat caro secundum illud, quia hæreditario erat damnata maledicto. Peccatum erat illecebra et ministra peccati. Venit Dominus Jesus, et in carne peccato obnoxia militiam virtutis exercuit (25). Facta sunt membra nostra jam non arma libidinis, sed arma virtutis. Namque ubi erant incentiva libidinis, ibi nunc sunt domicilia castitatis. Hic ergo venit ad laqueos, sed voluntarius : venit ad retia, sed securus.

XXII. Plena erant omnia laqueis, referta retibus. Audi dicentem : « In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi [1]. » Et in libro Sapientiæ Syrach moneris, ut cognoscas quia in medio laqueorum ambulas [2]. Quot vitia, tot retia : quot peccata, tot laquei : hæreditarii jam te nexus tenebant. Venit ad laqueos Jesus, ut Adam solveret : venit liberare quod perierat. Omnes retibus tenebamur, nullus alium eruere poterat, cum se ipsum non posset exuere. Talis ergo necessarius fuit quem vincula generationis humanæ delictis obnoxia non tenerent, non ce-

[1] Psal. CXLI, 4. — [2] Eccli. IX, 20.

pisset avaritia, non ligasset dolus. Is solus erat Jesus, qui cum hujus carnis se circumdedisset vinculis, captus non erat, non erat alligatus : sed dirumpens ea atque dissolvens, ad se magis vocavit Ecclesiam prospiciens per laqueos, eminens supra retia; ut et ipsa disceret vinculis non teneri. Denique eo usque non longe a vinculis fuit, ut pro nobis subiret et mortem : sed tamen non servus mortis effectus, sed liber inter mortuos; liber enim erat, qui solvendæ mortis potestatem habebat. Denique ipse te doceat, qui ait : « Solvite hoc templum, et in triduo resus» citabo illud[1]. »

XXIII. Audiamus itaque quid dicat : « Exurge, veni » proxima mea[2], » hoc est, surge a mortuis, exurge a vinculis, quibus circumdata tenebaris. « Exurge; » quia ego resurrexi tibi : solve vinculum iniquitatis; quia ego jam solvi tibi. « Veni; » quia jam retia soluta sunt. Virgo peperit, puer natus ex Virgine est. Nihil debet muliebri hæreditati : quasi filius mulieris non tenetur. Cerne medium parietem maceriæ jam solutum, qui interiorum affectuum concordiam dividebat, et in diversum excitabat dissensiones corporalium passionum. Veni ergo secura, cupio videre faciem tuam, et audire vocem tuam : veni, ut jam me non per retia videas, sed facie ad faciem vultibus amatoris dilecta potiaris. Ethice ista decursa sint. Mystica autem illa si possumus, vel linea intueamur extrema (26).

XXIV. Sedebat intra domum Sponsa, devota Domino, intra parietem Legis et Prophetarum, spiritalium lapidum exædificatione fundatum, qui claudebat atque vallabat domum regiam, plenam jucunditatis atque lætitiæ. Mirabatur thesauros regios, et intuebatur sollicite, cupiens sapientiam, quæ has sibi divitias demonstraret, asciscere. In secreto erat, sed secreti ipsius interpretem requirebat.

[1] Joan. II, 19. — [2] Cant. II, 10.

Venit Dominus Jesus saliens super montes. Nobis sero videbatur venire, sed ille properabat. Saliebat denique et transiliebat; ut Judæorum corporalia et saxosa dogmata transiliret. Astitit post parietem domus, quæ erat in Veteri Testamento, prospiciens per Legis fenestram, per Prophetarum cavernas. Nondum erant domus illius aperta vestibula: nondum claves scientiæ portarum claustra patefecerant, quibus Legis claudebantur interna. De superiore tamen hoc est, spiritali parte prospectans, Ecclesiam vocat; ut per Legem et Prophetas Evangelii vertice sublimis assurgens, retia judaïcæ interpretationis et nodos intrepido calcet vestigio. Ideoque « Proxima » vocatur, ut adhæreat Christo, mundana non quærat: ideo « Formosa, » ut speciosos evangelizantium pedes proferat: ideo « Columba, » ut spiritalia petat, terrestria derelinquat.

XXV. « Ecce, inquit, hyems præteriit: imber abiit, discessit sibi, flores visi sunt in terra[1]. » Ante adventum Christi hyems erat: venit Christus, fecit æstatem. Tunc omnia erant florum indiga, nuda virtutum: passus est Christus, et omnia cœperunt novæ gratiæ fœcundari germinibus. Imber abiit luxuriæ profluentis, et nubila tetris orta flagitiis, æstiva jam puræ conscientiæ serenitate laxantur. Ideo non evadunt, quorum fuga hyeme fit; quia non sequuntur Domini passionem, non tollunt crucem suam, et Christum sequuntur. Imber impedit flores: at nunc flores videntur in terra. Boni flores Apostoli, qui diversorum scriptorum atque operum suorum fuderunt odorem.

XXVI. « Tempus secandi advenit; » quoniam matura in horreis frumenta conduntur: et qui metit, mercedem accipit. « Vox turturis audita est; » quia invenit sibi nidum, Ecclesia enim domus est castitatis. Ficus quæ propter in-

[1] Cant. II, 11, 12.

fœcunditatem jubebatur excidi; fructus jam ferre cœpit. Vinea translata ex Ægypto [1], jam non maceriis destructa depositis, incursatur a bestiis, nec informis sentibus; sed odora jam floribus, quæ solebat facere spinas, fructu curvescit uvarum.

XXVII. Merito igitur sanctus David pascha Domini celebrans, et ferventi Spiritu tempora ingressus æstiva, qui in Verbo Dei fructus varios colligebat, hyemis adversa declinans ait : « Et ne auferas ex ore meo verbum veritatis usquequaque; quia in judiciis tuis supersperavi. » Quantus labor est, ut verbum percipias? Quantum iterum periculum si amittas? Et ideo tibi dicitur : « Noli negligere » gratiam quæ in te est [2]. Excole diligenter quasi bonus » agricola, campum tuum, ut pascantur agni tui, et sata » tua floreant [3]. » Non auferatur ex ore tuo verbum; ne forte factis verba non congruant, et deforment iniquitatis opera magisterium disciplinæ. Tollitur ex ore verbum, cum dicitur peccatori : « Quare tu enarras justitias meas [4] ? » Et ipsa obmutescit facundia, si ægra sit conscientia. Veniunt aves cœli; etiam ipsæ tollunt verbum ex ore tuo, quæ tollunt verbi semen e saxo, ne fructum afferat.

XXVIII. Nunc consideremus, utrum etiam ex corde possit auferri verbum veritatis. Radicatum enim verbum atque depressum, et infixum mentibus nostris difficile auferri potest. Denique dictum est a Domino : « Quare tu » enarras justitias meas? » Non dixit : Quare cogitasti justitias meas? » « Et assumis Testamentum meum per os » tuum? » Non dixit : Per cor tuum. Sermo cohibetur indigni animi, non obstruitur pœnitentia : insolentiam prohibet, non excludit correctionem. Cavendum tamen est ne et ipsa interius corda turbentur, et offundat tenebras ma-

[1] Cant. II, 12, 13. — [2] I Tim. IV, 14. — [3] Prov. XXVII, 16. — [4] Psal. XLIX, 16.

litia; ut cor vanis cogitationibus obcæcatum lucem veritatis amittat, fulgoremque verbi capere non possit. Si igitur David orat, ne auferatur ex ore suo verbum, et si auferatur, non « Usquequaque, » id est, non penitus auferatur: quis tantus est, qui in potestate sua gratiam disputationis esse commemoret; præsertim si vita redarguat, quod doctrina præsumat, et judicio Dei damnanda committat? Is enim qui in judiciis Dei sperat, servare potest verbum veritatis; quia dum veretur pœnam, custodit gratiam.

XXIX. Ideoque ait: « Et custodiam legem tuam semper » in æternum, et in sæculum sæculi [1]. » Duo dixit, cum unum satis esse posset, si unum significare voluisset. Sed quia non solum in præsenti vitæ hujus tempore, sed etiam in futuro post hujus vitæ curriculum custodienda lex promittitur; ideo arbitror quia et secundum eos qui exemplari et umbræ serviunt cœlestium, et secundum eos qui in cœlestibus siti secundum veram Legem cultus Deo deferunt, pollicetur sibi esse vivendum; ut et hic et ibi legem custodiat. Hic in exemplari, in speculo, in ænigmate: illic in ipsa facie veritatis.

XXX. Possumus et illud intelligere; quia διὰ παντος non solum id significat quod dicitur, semper, sed etiam id quod, per omnia; quia ille per omnia Legem custodit, qui cum sit eruditus in Lege, sub Lege natus, et supra Legem devotionis suæ gradum promovens, liberatur a Lege (Christus enim nos redemit a maledicto Legis) non sine lege Dei, sed in lege factus est Christi: aut certe si per omnia Legem custodiamus, si legitimam pueritiæ atque adolescentiæ disciplinam, juventutis conversationem, senectutis maturitatem, tramitemque singulis præscriptum ætatibus nequaquam vitæ nostræ usus excedat. Similiter

[1] Psal. CXVIII, 44.

etiam animæ nostræ quædam esse videntur ætates, per quas percurrit et transit; ut possit dicere : « Cursum consummavit[1]. » Denique animæ ætas est illa, de qua dicitur : « Et » ætas senectutis vita immaculata[2]. » Per omnia ergo Legem custodit, qui et in his corporis nostri ætatibus, et in illis animæ nostræ processibus non deviarit a Lege.

XXXI. « Et ingrediebar in latitudine; quia testimonia » tua exquisivi[3]. » Qui secundum mandata angustam et arctam graditur viam, ambulat in latitudine. Unde legimus : « In tribulatione dilatasti mihi[4]. » Et alibi : « In tri» bulatione invocavi Dominum et exaudivit me in latitu» dine[5]. » Sapiens enim in cordis sui ambulat innocentia, et de ejus fonte superfluunt aquæ super ejus plateas, qui mentem suam non intra corporalia et terrena concludit; sed dirigit ad cœlestia, ut conversatio ejus in cœlo sit. Audi nullas angustias sentientem : « Pressuram, inquit, » patimur : sed non angustamur[6]. » Et quomodo coangustari poterat, cujus os semper patebat; ne credentes coarctarentur? Ipse exponat quid sit ingredi in latitudine. Dicit enim : « Quia etsi corpus angustatum est, cor nos» trum dilatatum est. Non angustamini in nobis : coarcta» mini autem in visceribus vestris[7]. »

XXXII. Coangustari in Paulo non poterant, in quo erat altitudo sapientiæ, et fidei latitudo. Quomodo enim poterant coarctari in eo, qui erat vas electionis æternæ? Sed coarctabantur in semetipsis; quia improbus in se ipso coarctatur; malitiæ suæ laqueis strangulatus. Constitue mihi avarum, villarum quotidie terminos proferentem, excludentem vicinos; utrum is tibi dilatari, non coangustari videtur, quem terra ipsa non capit? Quantacumque spatia domus suæ porrexerit, clauditur angustis opinionis

[1] 2 Tim. IV, 7. — [2] Sap. IV, 9. — [3] Psal. CXVIII, 45. — [4] Id. IV, 2. — [5] Id. CXVII, 5. — [6] 2 Cor. IV, 9, et VI, 11. — [7] Ibid. 12.

suæ finibus, cui quod habet non est satis. Sed non talis est, qui potest dicere : « Et ingrediebar in latitudine. » Addidit etiam causam : « Quia testimonia, inquit, tua » exquisivi. »

XXXIII. « Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu » regum, et non confundebar [1]. » Grate convenit ista vox Martyri, qui vocatus ad sacrilegium, exprobrantibus sibi regibus crucifixum Jesum, non erubescebat : sed magis gloriabatur in cruce Christi, et illam mundi salutem esse testimoniis cœlestibus astruebat. Hos vocat Christus in Sponsa dicens in Canticis canticorum : « Et veni tu columba » mea, in tegumento petræ, juxta præmunitionem [2]; » hoc est, veni juxta Evangelium. Propugnacula fidei tuæ gesta sunt Christi : muri tui subsidia verba sunt Domini : passio dominici corporis tua virtus est. « Ostende mihi faciem » tuam, et insinua vocem tuam, quia vox tua suavis est, » et facies tua pulchra [3]. » Suavis est vox; quia ore confessio fit ad salutem : et decora facies, quæ non erubescit Auctorem, non confunditur Redemptorem. Ostendit ergo faciem suam, signaculum crucis præferens : et insinuat vocem suam, auctoritatem prædicationis assumens. In tegumento enim corporis Christi, quo redempta est a peccato, munimentum gratiæ spiritalis invenit; ut salutaria sibi et sentiat et loquatur. Suavis ergo vox quæ in divinis testimoniis loquebatur : decora facies, quæ in conspectu regum non confundebatur.

XXXIV. Possumus et illos reges intelligere, quibus dicitur a Petro : « Vos autem genus electum, regale sa» cerdotium, gens sancta, populus in adoptionem [4]. » Sunt enim reges qui offerunt in Hierusalem sapientiæ suæ munera, quibus data est gratia verbum loqui, et quadam potestate regali flectere populos, et animas mulcere sanc-

[1] Psal. XLVI, 46. — [2] Cant. II, 14. — [3] Ibid. — [4] 1 Petr. II, 9.

torum : non erubescentes in eo; quia nihil alienum ab honestate loquerentur, quos nemo redarguat et repellat, quasi quia non sint digni, quos idoneos Christus ministros Novi fecerit Testamenti, et jam in illo non erubescentes; eo quod non metuerent ne confunderentur disceptantium contraria assertione superati. Rex igitur est qui non erubescat, ne in actu reprehendatur, redarguatur in sermonibus; eo quod et vita debeat esse fundatus et verbo. Itaque quamvis perfectus ita esset Propheta, ut non erubesceret in conspectu regum; tamen meditabatur in præceptis Dei omni vitæ suæ tempore, et opera sua elevabat, nihil agens quod terrenis cupiditatibus adhæreret.

XXXV. Ideoque ait : « Et meditabar in mandatis tuis, » quæ dilexi nimis. Et levavi manus meas ad mandata tua, » quæ dilexi nimis : et exercebar in justificationibus tuis[1]. » Pulcherrimus ordo iste, ut primo meditemur, et eorum præceptorum quæ diligimus, sit nobis assueta meditatio. Meditatione enim mandatorum cœlestium operis boni usus inolescit. Nam sicut meditationi verborum finis memoria est, ut quæ meditamur verba teneamus : sic meditationis præceptorum cœlestium intentio vel finis operatio est, actusque directus ad implenda præcepta divina, quæ nisi quis diligat, implere non poterit : nec solum diligat, sed etiam « Nimis » diligat.

XXXVI. Ideo prius posuit : « Et meditabar in præcep» tis tuis, quæ dilexi nimis. » Et subjecit : « Et levavi manus » meas ad præcepta tua, quæ dilexi nimis[2]. » Post meditationem etenim bonum est levare actus nostros ad præcepta Dei, atque id facere cum charitate, cum gaudio; ut non ex necessitate sit bonum nostrum, non cum mœrore atque mœstitia, sed voluntarium; quia servus invitus facit, amicus voluntarius. Nos autem studeamus ut dicatur no-

[1] Psal. CXVIII, 47, 48. — [2] Ibid.

bis : « Jam non dicam vos servos, sed amicos [1]; » quia quasi amici mandatum Dei ex voluntate fecistis. Qui autem meditatur et diligit, et actus suos levat, ut faciat quæ placeant Deo; is debet non negligere, nec transcurrere mandata divina : sed exerceri in his, atque immorari plurimum, justificationes Dei crebro revolvens sollicitæ mentis affectu.

## SERMO VII.

### Zaïn.

I. Littera secundum Hebræos *Zaïn* significat latine, « Duc te : » alibi significat, « Huc. » Quid sibi velit ista interpretatio non satis liquet; nisi forte ut unusquisque se regat, et ipse sui ductor sit. Vel « Huc, » id est, quo litteræ hujus versiculi vocant, dirigat iter. Meritoque in primo statim versu requiem suam postulat; quia ipse litteræ septimus numerus est quietis. Quæ autem major requies, quam ut in verbo Dei requiescat, atque ejus se gratia et consolatione demulceat.

II. « Memento, inquit, Domine, verbi tui servo tuo in » quo mihi spem dedisti [2]. » Verbum Dei dejectos nos atque depresssos ad cœlestem gratiam provocavit; ut desideremus æternitatem, despiciamus præsentia, temporalium incuriosi futura et invisibilia requiramus. Vocat igitur nos ad se Dei Verbum, sicut habes scriptum : « Venite ad me » omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos [3]. » Ideoque sequamur vocantem Dominum Jesum; ut a sæ-

[1] Joan. xv, 15. — [2] Psal. cxviii, 49. — [3] Matth. xi, 28.

cularibus ad perpetua transeamus, nosque ipsos regere noverimus.

III. Ergo David, quoniam sæpe responsis erat invitatus cœlestibus, quibus remunerationem fidei meritorumque speraret fore, sicut habes scriptum, dicente Deo per Nathan prophetam : « Accepi te de ovili ex uno grege; ut sis » in principem in populum meum Israël; et eram tecum in » omnibus quibus ingrediebaris; et exterminavi omnes ini- » micos tuos a facie tua. » Et infra : « Et requiem tibi dabo » ab omnibus inimicis tuis. » Quo responso accepto, ait David : « Quid sum ego, Domine Deus meus, et quæ do- » mus mea; quoniam dilexisti me in his, et memorata sunt » minima in conspectu tuo, Domine, et locutus es pro » domo servi tui in longinquo? » Et infra ait : « Et nunc, » Domine meus, Domine, tu es Deus, et verba tua sunt » vera, et locutus es pro servo tuo bona hæc : et nunc in- » cipe benedicere domum servi tui, ut sim in æternum in » conspectu tuo; quoniam tu, Domine meus, Domine, lo- » cutus es, a benedictione tua benedicetur domus servi tui » in æternum [1] : » hoc igitur responso et aliis vocatus David, sperare non desinit, et propheticæ fidei auctoritate convenit Dominum; ut meminerit promissorum suorum, quorum immemor esse non soleat. Sanctis enim quæque spoponderit, implere consuevit, nostrarum immemor iniquitatum, suarum non immemor sponsionum. Denique scriptum est : « Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas.... et » memor non ero : tu autem memor esto et judicemur [2]. » Vult oblivisci quæcumque minitatus fuerit peccatoribus, si vias aliquando convertant : vult etiam conveniri, ut si quis proposita secutus virtutibus præmia, bene certaverit, fructum remunerationis expectet; quinetiam exigat, sicut habes scriptum : « Certamen bonum certavi, cursum con-

[1] 2 Reg. VII, 8-29. — [2] Isaï. XLIII, 25, 26.

» summavi : reposita est mihi corona justitiæ[1]. » Non est enim arrogans usurpatio, sed fidelis; quia verum Deum non posse fallere confitetur. Ideoque admonet et David dicens, ut meminerit Dominus verbi sui; quo nos ad sperandum provocat; ut terrenis renuntiemus, inhæreamus cœlestibus.

IV. Dicit ergo David : Certamen certatus sum, bravium peto verbi tui, quod promisisti mihi : memor esto promissorum tuorum, quæ spopondisti servo tuo. Non usurpatorie speravi, quæ ut sperarem, ipse fecisti. Servus sum, expecto alimentum a Domino : miles sum, exigo ab imperatore stipendium : vocatus sum, postulo ab invitante promissum. Verecunde autem auctoritatem suæ fidei temperavit, dicendo se servum, quia « Oculi servorum » in manibus dominorum suorum[2]. » Hæc ex persona David propria bene prompta sunt.

V. Cæterum si quis informationem cujusque hominis considerat, potest Levitis communia promissa librare, sicut habes : « Date Levi viros ejus, date Levi manifestos ejus[3]. » Potest etiam populi credentis electis alloquium istud aptari : cui per typum Joseph, primo in typo ejus nominis, deinde per tribum in primæ electionis hæredes transfusa est divina promissio, dicente Moyse : « Primogenitus tauri decus » ejus : cornua unicornui cornua ejus : in ipsis gentes ventilabit simul usque ad summitatem terræ[4]. » Unicum enim Verbum Dei hoc prophetatur oraculo, toto per gentes orbe fundendum. Hoc ergo surrecturæ Ecclesiæ promissum David verecundus sui, impatiens vero communis profectus morantis, exigere videtur.

VI. Et addidit. « Hæc me consolata est in humilitate » mea ; quoniam verbum tuum vivificavit me[5]. » Hæc est spes, hæc quæ verbo tuo obvenit mihi, consolata est me,

[1] 2 Tim. IV, 7. — [2] Psal. CXXII, 2. — [3] Deut. XXXIII, 8. — [4] Ibid. 17. — [5] Psal. CXVIII, 50.

ut tolerarem acerba præsentium. Dum facit Paulus contra nomen, non habet spei consolationem : dum patitur pro nomine, haurit spem de consolatione. Et fidelis factus quomodo nos consoletur, accipe : « Quis nos separabit in» quit, a dilectione Christi? Tribulatio? an angustia? an » persecutio? an fames? an periculum? an gladius? Sicut » scriptum est : Quia propter te morti tradimur tota die, » æstimati sumus ut oves occisionis[1]. » Et qua ratione illa patienter tolerari possint, addidit : « Sed in his omnibus » superamus propter eum, qui nos dilexit[2]. » Ergo si quis vult adversa superare, si est persecutio, si est periculum, si mors, si ægritudo gravis, si incursus latronum, si facultatum proscriptio, si quidquid eorum quæ putantur in isto adversa sæculo, facile superantur, si sit spes quæ consoletur. Nam etsi illa acciderint, tamen gravia esse non possunt dicenti : « Existimo enim quod indignæ sint passiones » hujus temporis ad futuram gloriam[3]. » Quisquis enim meliora sperat, nunquam levioribus frangitur.

VII. In tempore igitur humilitatis nostræ spes consolatoria est, quæ non confundit : tempus autem tentationum, tempus humilitatis animæ nostræ arbitror. Humiliatur enim anima nostra, dum traditur tentatori, duris examinanda laboribus; ut luctetur et certet, congressum contrariæ experiens potestatis : sed in his tentationibus vivificatur alloquio Dei. Hæc est enim animæ nostræ vitalis substantia, qua alitur, et pascitur, et gubernatur. Nec quidquam aliud est quod vivere faciat rationabilem animam, quam alloquium Dei. Sicut enim augetur sermo Dei in anima nostra, dum suscipitur, dum intelligitur, dum comprehenditur; ita etiam vita ejus augetur : et quemadmodum e contrario alloquium Dei deficit in anima nostra, ita et incurrit ejus vita defectum. Itaque ut connexio ista animæ

[1] Rom. VIII, 35, 36. — [2] Ibid. 37. — [3] Ibid. 38.

et corporis nostri spiritu vitali animatur, atque alitur, et tenetur : ita verbo Dei et spiritali gratia anima nostra vivificatur. Unde omni genere studere debemus, ut reliqua omnia posthabentes, congregemus nobis alloquia Dei, et congeramus in principale nostrum (27) in sensus, in sollicitudines, considerationes, actusque nostros; ut alloquiis Scripturarum facta nostra conveniant, nec a serie præceptorum cœlestium actus nostri discordare videantur, quo possimus et nos dicere : « Quoniam eloquium tuum vivificavit nos. »

VIII. Tertius versus est : « Superbi inique agebant nimis : » a lege autem tua non declinavi[1]. » Maximum peccatum in homine superbia est; quandoquidem inde manavit nostri origo delicti. Hoc telo nos primum diabolus vulneravit, et perculit. Nam nisi homo serpentis persuasione deceptus sicut Deus esse voluisset, et verum falsumque cognoscere, quod penitus discernere humana fragilitate non poterat; ideoque quod sequeretur acceperat, ne temeraria usurpatione de illa paradisi felicitate decideret : nisi, inquam, homo suis non contentus finibus interdicta temerasset, nunquam feralis culpæ ad nos transisset hæreditas. Et quid de homine dicam? Ipse diabolus per superbiam naturæ suæ amisit gratiam. Denique dum dicit : « Ponam thronum » meum super nubes.... et ero similis Altissimo[2], » consortiis excidit Angelorum : cujus criminis digna mercede damnatus, hominem sibi participem requisivit, in quem consortium suæ transfunderet offensæ.

IX. Quid igitur hoc peccato potest esse deterius, quod a Dei cœpit injuria? Ideoque Scriptura dicit : « Dominus » superbis resistit[3]. » Tanquam suæ contumeliæ propulsator, veluti quoddam suscepit adversus superbiam speciale certamen; tanquam dicat : Meus iste adversarius est, qui

[1] Psal. xcviii, 51. — [2] Isaï. xiv, 13, 14. — [3] Prov. iii, 34.

me lacessit, mihi debetur ista congressio. Unde et Apostolus multiplicis culpæ materiam esse superbiam declaravit, dicens de hæretico : « Quia ei quæ secundum pietatem est, » doctrinæ non acquiescit : superbit nihil sciens, sed languescens circa quæstiones et pugnas verborum, ex quibus » oriuntur invidiæ, contentiones, sacrilegia, suspiciones » malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, et » a veritate alienorum, existimantium quæstum esse pietatem[1]. » Quantorum itaque expressit causam esse delictorum superbiam? Unde David commendare volens devotionem suam nulla superborum iniquitate attentatam, ait : « Superbi inique agebant nimis. » Non solum iniquitatem agentium, sed etiam nimiam iniquitatem pariter declaravit, quæ conveniret superbis : quorum ne aliquo tentaretur contagio, audi alibi dicentem : « Superbo oculo, et insatia» bili corde, cum hoc non edebam[2]. »

X. Itaque quoniam quanta vis mali in superbia esset, expresserat; quemadmodum vinceretur debuit nos docere : meritoque quasi bonus doctor demonstrat remedium, qui exaggeravit venenum. Audi ergo quomodo excludas virus superbiæ : « A Lege, inquit, tua non declinavi. » Lex igitur Dei sola potest superbiæ virus hebetare, quæ informavit virum devotioni deditum, quali se regere debeat cautione. Multi enim non solum alieni a fide, sed etiam qui videntur non mediocria Scripturarum præcepta gustasse, tentari solent prosperis superborum processibus : videntes eos qui prævaricantur legem, impietatis arbitros, arrogantes, contemptores fidelium, extollentes se adversus eos qui humiliant cor suum secundum timorem Dei et præcepta cœlestia, abundare in hoc sæculo divitiis, præconio, honoribus, potestatibus; eisque quo graviora commiserint, eo affluentiores successus commodorum sæcularium secundare ;

[1] 1 Tim. vi, 3-5. — [2] Psal. c, 5.

contra autem justos viros plerumque laborare inopia, amissionibus filiorum, sterilitatibus conjugum; quo exagitati atque turbati, sensum mentis inclinent, ut putent Dei in hoc quodam modo errare judicium : non tenentes caput veritatis, quo evidentissime comprehenditur non in hoc sæculo, sed in futuro repositam nostrorum remunerationem esse meritorum.

XI. Sed paucorum est istud advertere. Denique in principiis etiam David ipse tentatus est; sicut habes scriptum : « Ecce ipsi peccatores et abundantes in sæculo obtinuerunt » divitias, et dixi : Numquid sine causa justificavi cor meum, » et lavi inter innocentes manus meas, et fui flagellatus tota » die[1] ? » Ita igitur et nostrum unusquisque, qui perfecti non sumus, hæc videns dicit : Ubi est providentia Dei, ubi justitia ? Superbus iste abundat, arrogans iste locupletatur, impius iste beatus et potens est : justus autem ille, vides quemadmodum jacet dejectus atque defectus, quemadmodum ipso victu indiget : afficitur contumeliis ab isto impio, ab isto insolente conculcatur, excluditur ? Non mediocris utique ista tentatio est, nisi ad ea quæ sunt ventura prospicias, nisi præceptis plenius cœlestibus instruaris.

XII. Denique et David putabat se ante hæc cognoscere, sed nesciebat; et ideo anxius fluctuanti animo laborabat. Unde ait : « Et æstimabam me scire : hoc labor est ante » me, donec ingrediar in sanctuarium Dei, et intelligam in » novissimis. » In quibus per id quod se extulerunt superbi, vidit prophetico spiritu dejectiores fore, et ait : « Quando » facti sunt in desolationem, subito defecerunt, et extermi» nati sunt propter iniquitatem suam, sicut somnium exur» gentis[2] ? » Cognovit igitur impiorum successus in hoc sæculo somnii esse similes, non veritatis : quorum emolumenta tandiu videntur esse, dum dormiunt. Ubi edormie-

[1] Psal. LXXII, 11-14. — [2] Ibid. 16-20.

rint somnium suum qui videbantur sibi potare, jam sitiunt : qui epulabantur, esuriunt, nihil solidum ex isto somnio, perfectumque referentes. Et bene somnium dormiunt sæculares viri, qui licet sæculo vigilent, Deo dormiunt, de quibus bene sanctus Job, qui eorum ante affluentiam mirabatur, ait : « Quia sicut paleæ jactantur a vento, et sicut » pulvis turbine dissipantur.... moriuntur autem cum ama- » ritudine animæ suæ, nihil manducantes, nihilque boni » habentes[1]. » Justus autem habens bonæ fiduciam conscientiæ, in suis magis novissimis gratulatur, et se vitæ hujus exitu a laboribus intelligit liberari, mercedemque boni operis et factorum requirit dicens : « Reposita est mihi » corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die » justus judex ; non solum autem mihi, sed et iis qui dili- » gunt adventum ejus[2]. »

XIII. Sed hoc ille ait, qui poterat dicere : « A Lege au- » tem tua non declinavi ; » in quo non solum boni operis elucet gratia, sed etiam intimæ puritas conscientiæ. Lex enim non solum agendi munus informat : verumetiam secretæ emundat mentis affectum. Non enim solum in operibus, sed etiam in ipsis occultis secundum legem Domino militamus ; quia Lex dicit : « Non fiat verbum injustitia » occulta in corde tuo[3] ; » ut non solum nihil opere factisque delinquas, cum superbos videris gloriari, nec sermone labaris : sed ne in corde quidem intimo, dum de Dei judicio disceptas, contrahas iniquitatis offensam : quæ quo putatur occultior, eo frequentior esse consuevit ; quia tuto putat unusquisque quod hujusmodi disceptationes, velut septus visceribus suis, conscientiæ suæ credat ; cum ipse sui accusator in die judicii sit futurus ; quia revelantur cordis abscondita, testimonium perhibente conscientia accusationibus nostris.

1 Job. XXI, 18-25. — 2 2 Tim. IV, 8. — 3 Deut. XV, 9.

XIV. Cujusmodi igitur sit propositum viri sancti, hoc evidentius loco exponitur. Primum enim memor esse debet promissorum cœlestium : secundo quæ viventibus merces statuta debetur. Deinde aliud propositum viri sancti est, ut etiamsi in periculis et adversis positus sit ; spe tamen quam hausit ex serie Scripturarum, se debeat consolari. Tertium propositum, ut etsi impios et sacrilegos videat, et superbos inique agentes abundare divitiis in hoc sæculo, non quasi incredulus declinet a lege ; sed in ejus semitis perseveret, et fugiat superborum contagia. Contaminat enim omnis immundus : immundus autem superbus, de quo scriptum est : « Immundus ante Deum omnis tumidi » cordis[1]. »

XV. Quartum propositum viri sancti, ut memor sit judiciorum cœlestium, sicut David asserit, qui dicebat : « Memor fui judiciorum tuorum quæ a sæculo sunt, et me » consolatus sum[2]. » Nisi enim unusquisque legis instructus et informatus exemplis, credat semper vera esse Dei judicia, cito declinat a lege. Qui autem præterita repetit, et ex semet colligit seriem vetustatis, cognoscit quod neque peccator pœnam suæ improbitatis evadat, neque justus æquitatis suæ præmiis defraudetur. Retexit enim animo quod ab initio Adam propter mandati cœlestis prævaricationem de paradisi ejectus sit incolatu, et Caïn parricidalis sceleris pretium divinæ sententiæ auctoritate damnatus exolverit : quod Enoch propter devotionem raptus ad cœlum, terrenæ malitiæ virus evaserit : quod Noë propter justitiam diluvii victor, generis factus superstes humani sit : quod Abraham propter fidem seminarium posteritatis suæ toto orbe diffuderit : quod Israël propter laborum tolerantiam, populum credentium proprii nominis signaculo consecraverit : quod ipse David propter mansuetudinem

[1] Prov. XVI, 5. — [2] Psal. CXVIII, 52.

regali honore donatus, senioribus fratribus antelatus sit: quod Elias propter zelum Dei, curru elevatus in aërem, cœlestis sedis hospitium novi generis acquisierit incolatu.

XVI. Hæc qui novit retexere, habet unde gratiam suæ consolationis acquirat: et contra; quia judicia Dei vera sunt; sicut habes: « Judicia Dei vera, justificata in semet» ipsa, desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum, » et dulciora super mel et favum; etenim servus tuus cus» todit ea[1]. » Custodienti igitur dulcia sunt divina judicia: negligenti autem ea amara esse non dubium est; quia advertit in opprobrii turpitudine peccatorum propositum sibi divinæ eventum esse sententiæ. Qui autem bene sibi conscius est, non turbatur utique, dicens: « Hæredes sumus » Dei, cohæredes autem Christi; si tamen compatiamur, » ut et simul glorificemur[2]. »

XVII. Sed quis nostrum hujusmodi, ut se divinorum judiciorum serie consoletur? Terribilia sunt peccatoribus etiam humana judicia, quanto magis divina formidini sunt? Denique ut hoc illa quæ vere æterna sunt, colligamus exemplo, videmus in hoc sæculo innocentes lætos ad judicium festinare, odisse moras, celeritatem affectare judicii: reos autem refugere et pavere, differre, vitare, mœstificari denique, cum diem judicii audierint constitutum. Beatus itaque ille qui illud cœleste judicium lætus expectat. Scit enim sibi regnum cœlorum, Angelorum consortium, coronam quoque bonorum repositam esse meritorum.

XVIII. Consideremus nunc quod sit aliud propositum viri sancti, et ex sequentibus æstimemus. « Pusillanimi» tas, inquit, detinuit me a peccatoribus derelinquentibus » Legem tuam[3]. » Non est hoc commune cum multis; nam plurimorum est contristari, si quam ab aliquo patiantur

[1] Psal. XVIII, 10, 11. — [2] Rom. VIII, 17. — [3] Psal. CXVIII, 53.

injuriam, si læsi, si appetiti, si decolorati sint. Nostra enim causa est: nos infirmiores fraudi nobis aliquos dolemus fuisse. At vero qui fortior est, non propriam contumeliam dolet, sed aliena peccata; et in sua injuria lapsum alterius ingemiscit, et causam se fuisse deplorat lædentis erroris. Exemplum accipe apostolicum; Paulus enim in peccato flebat alieno, sicut ipse ait: « Nam ex multa tribu» latione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacry» mas[1]. » Et cum ipse contristaretur, eos ipsos quos arguebat, contristari nolebat. Denique addidit: « Non ut » contristemini, sed ut sciatis quam charitatem habeo in » vobis abundantius[2]. » Contristari enim volebat usque ad pœnitentiam lapsos, non usque ad mœstitiam profundiorem; tantum ut eorum qui arguebantur, mœstitia gaudium fieret arguenti. Unde ait: « Si enim ego contristo vos, quis » est qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me[3]? » Arguit itaque ut allevet diuturnitatem mœstitiæ, quo pœnitentia fieret in salutem: damnat, ut absolvat: excludit, ut recipiat: non ignoscit, ut liberet. Ideo talis Paulus, quia bene peritus in Lege, cognoverat præceptum dicentis: « Pusillanimitas detinuit me a peccatoribus derelinquenti» bus Legem tuam. »

XIX. Dolebat David, non quia contemnebatur, non quia ipse appetebatur: sed quia lex Dei relinquebatur; et eorum qui hoc faciebant, damnum dolebat, quod perirent Deo. Sicut bonus pater in phrenesi constitui filii, cum ab eo maledicatur, verberetur, afficiatur injuriis, non suam, sed ægroti deflet ærumnam; et contumeliam dolet, non quo sibi sit irrogata, sed quia per furorem quid faciat, æger ignorat: ita vir bonus cum videt peccatorem non revereri, non honorare etiam canos senioris, quo præsente, faciat aliquid indignum; non agnoscere quadam peccandi insania quam

[1] 2 Cor. II, 4. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2.

indecora et inhonesta committat, quasi moriturum dolet; quasi desperatum a medicis ingemiscit: ut bonus medicus prime monet, deinde etiamsi gravia patiatur, tamen tanquam ille ægrum, etsi cædatur, sustinet: et si maledicatur, non relinquit: et quidquid potest medicinæ adhibere, non denegat : nec tanquam contumacem deserit, sed tanquam bene de se meritum omni studio sanare contendit, exercens non solum artis peritiam, sed etiam mentis benignitatem.

XX. Ita ergo etiam justus et cum contemnitur a peccatore, non avertitur : et cum læditur, furoris illud putat esse, non improbitatis; magisque vulneri ejus medicinam afferre desiderat, et compatitur, et dolet non propter se, sed propter illum qui desperato laborat incommodo : et dicit hunc unum ex fratribus sic laborare, sic affici, ut faciat mihi injuriam; qui si agnosceret me, honoraret utique, certe non læderet. Quid enim læsus est meo facto, ut habeat lædentis affectum? Ergo cum non suppetit causa lædendi, non potest culpa esse propositi. Ergo si justus sum, afficior propter charitatem, propter dilectionem, propter Ecclesiæ damnum, propter corporis detrimentum. Possum etiam illud dolere, quod etiam si ego lædentem non læserim, et non sim mihi conscius quod eum in me aliquibus injuriis excitaverim; tamen causa illi fuerim lapsus ejus, quod innocentem lædendo delinquat, quod factus sim ei materia peccati.

XXI. Hoc ergo dolet David, et ideo dolet; quia cum unum membrum patitur, et cætera membra compatiuntur. Ideo forte et illud positum est : « Justus in exordio sermo» nis accusator est sui[1]. » Nam etsi possit justus habere in se quod accuset, et justus esse (quia nemo sine peccato præter unum Deum) et possit etiam peccator hoc ipso

[1] Prov. XVIII, 17.

justus esse, quia accusator est sui, secundum illud : « Dic » iniquitates tuas, ut justificeris[1] ; » attamen forsitan etiam aliquibus non videatur absurdum, ut etiam de illo dictum sit, quod justus sit qui se accusat pro alio, etiamsi in se nihil habeat quod accuset.

XXII. Quam igitur in his omnibus sancto David viri justi prima persona conveniat, considerémus. Accusavit se, nullo accusante : peccatum confessus est proprium, quando percussus est corde, eo quod numeraverit plebem. Qui et dixit ad Dominum. « Peccavi, Domine, quod fecerim hoc » verbum : et nunc, Domine, aufer iniquitatem servi tui, » quod deliqui vehementer[2]. » Itaque quamvis Scriptura habeat, quod apposita est ira Dei, ut irasceretur in Israël, quo regis prolapsio excusari videretur : tamen cum vidisset Angelum qui stragem plebis efficiebat, percutientis ictui se ipsum objecit dicens : « Ecce ego peccavi, et ego pas» tor malignum feci : et hic grex quid fecit ? Fiat manus tua » in me, et in domum patris mei[3]. » Quasi justus ergo accusator sui fuit in ipso sermonis exordio, et peccatum suum agnovit, et iniquitatem propriam confitendo, justificatus est in semetipso. Alibi quoque de Uriæ morte coargutus a Propheta ait : « Peccavi Domino[4]; » cui responsum est propter pœnitentiam ablatum a Domino ejus esse peccatum.

XXIII. Item alio loco cum Semeï malediceret ei, et lapidaret eum septum bellatoribus, per quos vindicare se posset, patienter ferebat, ne verbo quidem referens contumeliam : quinetiam cum Abessa dux ejus caput maledicentis vellet auferre, ait Rex : « Quid mihi et tibi est, » fili Sarviæ ? Quod maledicit mihi, Dominus dixit ei ma» ledicere David[5]. » Primum igitur culpam ejus excusavit,

[1] Isaï. XLIII, 26. — [2] 3 Reg. XXIV, 10. — [3] Ibid. 17. — [4] 2 Reg. XII, 13. — [5] Id, XVI, 10.

et causam ad Domini retulit voluntatem. Secundo in suum meritum retorsit ; ut non illum errasse, sed se meruisse significaret. Tertio maledictionem illius sibi non solum non nocere, sed etiam prodesse memoravit, sicut Scriptum est : « Et dixit David ad Abessa, et ad omnes pueros » ejus : Ecce filius meus qui exivit de semine meo, quærit » animam meam ; quanto magis filius Jeminei[1] ? » Granditer impetum infregit ultoris. Quomodo enim maledictum extranei pro regis injuria vindicaret cum filii adhuc parricidium inultum maneret ? Non utique extranei maledictum, et filii parricidium æqua esset lance pensandum. Et addidit : « Sine illum maledicere ; quoniam dixit illi Dominus » donec videat humilitatem meam, et retribuat mihi Do» minus bona pro maledicto[2]. » Est et aliud justi propositum longe omnibus perfectius, et potentius, intervenire pro persequentibus, et excusare peccantes : quod legimus in Evangelio, dicente Domino Jesu, cum crucifixus esset a perfidis : « Pater, dimitte illis; non enim sciunt quid faciunt[3]. »

XXIV. Liquet igitur his magisteriis doctrinæ cœlestis, quod justus se accusare malit, quam alium deformare. Denique de Joseph, cui desponsata erat Maria mater Domini, scriptum est quod cum eam gravem utero vidisset, cum esset justus, noluit eam traducere[4]; et utique nullum adhuc audierat oraculum. Ita non solum ab ultionis atrocitate, sed etiam ab accusationis severitate persona justi aliena est : potiusque ducit suam remissionem accusari, quod non indicaverit (28), quam alienum crimen urgere. Sed dices : Quomodo dixit ipse David : « Lætabitur justus cum » viderit vindictam impiorum[5] ? » Mihi videtur quia lætetur, quod ipse evaserit, non quia impii puniantur. Quæramus aliud justi propositum ex sequentibus.

[1] 2 Reg. XVI, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Luc. XXIII, 34. — [4] Matth. I, 19. — [5] Psal. LVII, 11.

XXV. Itaque dicit : « Cantabiles mihi erant justificatio» nes tuæ in loco peregrinationis meæ[1]. » Merito peregrinationibus non frangebatur, superbos declinabat, eorumque prosperis successibus non movebatur. Consolabatur se in judiciis cœlestibus, angebatur in alienis peccatis; quia cantabiles habebat justificationes Dei. Quæ enim bene tenemus, cantare consuevimus : et quæ cantantur, melius nostris adhærent sensibus. Non enim perfunctorie transeamus quæ legimus ; ut tunc tantum cum legimus ea, in memoriam eorum redire videamur : sed etiam cum abest codex manibus, tanquam animantia quæ probantur et munda habentur in Lege, etiam quando non pascuntur ruminare consueverunt, ex semetipsis alimenta sibi recondita proferentia : ita et nos de nostræ memoriæ thesauro, de interioribus nostris ruminandum nobis pabulum spiritale promamus. Hymni nobis, canticum nobis, Psalmi nobis justificationes Domini sint. Psallamus spiritu, psallamus et mente; ne si obliti fuerimus, in tempore necessitatis dicatur unicuique nostrum : « Abjecisti sermones meos » post te[2]. »

XXVI. Ideoque ut expelleretur et eliminaretur oblivio a domo sancta sua, cantatores sibi fecit verus Salomon, qui toto Spiritu inquirendæ cognitioni Divinitatis intenderent[3]; ne psallentes deessent Ecclesiæ suæ, quorum cantu nequam Spiritus fugaretur : sicut David sancti docemur exemplo, quo psallente, malus ille Spiritus expellebatur, qui Saül regis corda vexabat. Prophetæ quoque ut prophetarent, psallendi peritum jubebant psallere, quo suavi invitata dulcedine spiritalis infunderetur gratia[4]. Et in Evangelio legimus in domo patris illius filium recuperantis præcrebuisse symphoniam[5], qua epulantes delectabantur

[1] Psal. CXVIII, 54. — [2] Psal. XLIX, 17. — [3] 2 Paral. V, 12. — [4] 1 Reg. XVI, 23, et 4 Reg. III, 14. — [5] Luc. XV, 28.

fideles, perfidus autem impatienter audiebat. Dulcis igitur est cantilena, quæ non corpus effœminat, sed mentem animumque confirmat. Ideoque Canticum dicitur Domini Testamentum; quia remissionem omnium peccatorum, Dominique justitias in Scripturis Evangelii suavi mentis exultatione concinimus. Ipse quoque Dominus non dedignatus est dicere : « Cantavimus vobis, et non saltastis [1]. » Cantavit nobis in Evangelio veniam delictorum : debuerunt Judæi mentem attollere non histrionico corporis motu, sed sancto Spiritu. Non fecerunt, ideo reprehenduntur.

XXVII. Sed etiam et corporis saltatio in honorem Dei laudabilis habetur (29). Denique saltavit David ante arcam Domini, et vidit eum Michol filia Saül saltantem, et percutientem in organis harmonizatis in conspectu Domini, et ait ad eum, posteaquam se domum recepit : « Quid utique » honorificatus est rex Israël; quia denudatus est hodie in » oculis puellarum suarum ancillarum, sicut unus ex sal» tatoribus ? » Et dixit David ad Michol in conspectu Domini : « Benedictus Dominus qui elegit me super patrem » tuum, et super omnem domum illius constituere in prin» cipem super plebem suam Israël et Judam : saltabo in » conspectu Domini, et denudabor adhuc sic, et ero nugax » in conspectu tuo, et cum puellis cum quibus dixisti me » nudatum, glorificabor. Et Michol, inquit, filiæ Saül » non erat filius usque in diem mortis ejus [2]. » Evidens itaque exemplum quod et Propheta, qui percutiebat in organis, et saltavit ante arcam Domini, justificatus est : et illa quæ reprehendit eum, sterilitate damnata est.

XXVIII. Sed non satis est ut aliquis cantabiles habeat justificationes Dei, nisi terrenarum exuat se servitio sollicitudinum [3]. Ideoque addidit : « In loco peregrinationis

[1] Luc. VII, 32. — [2] 2 Reg. VI, 20-23. — [3] Psal. XXXVIII, 13.

» meæ. » Convenit sibi; siquidem et alibi ait : « Advena » sum ego in terra hac. » Unde et Apostolus non vult nos in domo Dei, fideique vocatione advenas esse et peregrinos : sed cives sanctorum et domesticos Dei[1]. Qui enim domesticus Dei est, exul est mundo : qui conversatur in cœlestibus, peregrinus est terris. Peregrinabantur in hoc mundo Hebræi, naturam incendii non sentientes : cantabiles habebant justificationes Dei, cum hymnum Deo de creaturarum laudatione cantarent.

XXIX. Deinde qui cantat, vacuus est, et diversarum cogitationum curas relegat, sequestrat avaritiam, et non solum corporis voce, sed etiam mentis vivacitate se mulcet. Non enim tanquam mœstus inopiæ sollicitudine, sed tanquam liber ab omnibus corporalium affectibus passionum canebat idem Propheta. « Psallam tibi, Deus, in ci- » thára, sanctus Israël. Gaudebunt labia mea, cum canta- » vero tibi : et anima mea, quam redemisti[2]. » Cantabat hæc lætus, tanquam his melioribus epulis pasceretur. Epulabatur enim animus piæ devotionis alimento. Non solum itaque hymni et Psalmi, sed etiam Legis præcepta cantabilia sanctis sunt. Denique cantabat Moyses qui Legem accepit, cum prætergressus pedibus mare, servati populi ductor justificationes Domini prædicaret.

XXX. Superest adhuc propositum egregium viri justi, quia omni tempore circa Dei laudes esse debet intentus, non solum die, sed etiam nocte. Ideoque addidit : « Me- » mor fui nocte nominis tui, Domine, et custodivi Legem » tuam[3]. » Videamus si et ille memor est, qui vocat Dominum verbo, non custodit autem mandata divina. De quo dictum est satis, quia non quicumque dicit : Domine, Domine, acceptus est Christo[4] : sed qui operibus bonis

[1] Ephes. II, 19. — [2] Psal. LXX, 22, 23. — [3] Id. CXVIII, 55. — [4] Matth. VII, 21.

fidelem suum probare potuerit affectum. Fides ergo, probitas, innocentia memorem probant. Quod autem ait : « Memor fui nominis tui, » plena devotio est; quia nemo dicit Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto. Hoc nomen invocetur diebus ac noctibus, nullum tempus precandi vacuum sinat sancta devotio præterire.

XXXI. Si studentes igitur doctrinis sæcularibus perparum somno indulgent; quanto magis qui Deum cupiunt cognoscere, non debent somno corporis impediri, nisi quantum naturæ satis est? David per singulas noctes lectum suum lacrymis diluebat : surgebat etiam noctis medio, ut Domino confiteretur : et tu totam noctem sopori existimas deputandam? Tunc magis tibi orandus est Dominus, tunc præsidia postulanda, culpa cavenda, quando videtur haberi secretum : tunc maxime quando tenebræ in circuitu meo, et parietes me operiunt, considerandum quia Dominus omnia intuetur abscondita. Ne dixeris ergo : Circumfusus sum tenebris, quis me videt? Et quem vereor septus parietibus et inclusus? Quia « Vultus Domini super facientes mala[1]. » Deinde si arbitrum non vides, te ipsum non vides? Tuæ conscientiæ testimonium non vereris? Nescis illam caliginem noctis non operiorium, sed incentivum esse peccati? Cum somno et cibo fervent corpora, tunc etiam vigor mentis sopore laxatur, somno resolvitur : tunc irrepit impuri libido concubitus : tunc perturbatur cor, squallor immunditiæ non videtur, castitatis puritas non consideratur, pudicitiæ gloria non recensetur. Nox erat quando Judas prodidit, quando Petrus negavit.

XXXII. Illo igitur præcipue tempore justificationes Dei animo retexendæ sunt, relegenda mandata hortatoria. Illa de castitate præcepta non absint : his occupata mens

[1] Psal. XXXIII, 17.

flagrantiam libidinis, carnis restinguat ardorem. Tene illud animo : « Lavabo per singulas noctes lectum meum[1]. » Quis enim stupris deditus, flagitiis involutus, lavat per singulas noctes lectum suum ? Nescit flere qui flenda committit; et cum sit ipse lacrymabilis, non habet pœnæ lacrymas suæ. At ille qui castigat corpus suum, et sui sollicitus gubernator est, atque ingemiscens et dolens lapsus superioris offensæ quærit quomodo abluat eam fletibus pœnitentiæ, hic lavat per singulas noctes lectum suum. Non dormiamus ergo totis noctibus : sed maximam partem earum lectioni et orationibus deputemus.

XXXIII. Audi Ecclesiæ vocem quærentis etiam in noctibus Christum. « In cubili, inquit, meo, in noctibus » quæsivi quem dilexit anima mea[2], » Accipe secundum litteram. Quæsivit in noctibus orando, deprecando, etiam lacrymis deplorando. Quæsivit in noctibus; quia posuit tenebras latibulum suum, ut quærere eum sollicitius disceremus. Quæsivit igitur in Prophetis Ecclesia ex gentibus congregata, et ideo credidit. Denique adventus dominici testimonia de Prophetis Evangelistæ Paulusque posuerunt. Unde scriptum est, quia « Nox nocti indicat scientiam[3]. » Quæsivit in noctibus, in persecutionibus et adversis, in tribulationibus et laboribus duris. Nox est omnibus quibus non est perfecta securitas ; unde ait Dominus : « Veniet » nox, quando nemo potest operari[4] ; » cum in hoc mundo sum, lux hujus mundi sum. Non ergo operemur in tenebris. Si enim lucent opera nostra, non operamur in tenebris, sed in lumine. Dies est quibus adest Christus : nox est quibus se denegat.

XXXIV. Non magnum ergo si tunc Domino gratias agas, quando in prosperis et secundis es : sed si tunc adhæreas Christo, quando te persecutor exagitat, quando

[1] Psal. VI, 7. — [2] Cant. III, 1. — [3] Psal. XVIII, 3. — [4] Joan. IX, 4.

aliqua procella perturbat. Amisisti filium? In illo dolore, in illa nocte, in illa destitutione memento Domini Dei tui; ne quasi non exauditus, ingratus sis, et in tua prævaricceris ærumna. Pulsus es in exilium? Memento Domini Dei tui; ne patriæ interdictæ tibi, charitatem Deo præferas. Alicujus divitis oppressus potentia amisisti proprias facultates, indiges sumptu? Memento Domini Dei tui; ne nox te egestatis abducat a devotionis affectu. Hoc est enim mandatum Legis, ut in nocte magis quæras, quando magis exaudiaris a Domino, et possis dicere: « In tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine[1]. »

XXXV. Sed nec quærere perfunctorie abundat ad gratiam, sed ut insistas et intendas muneri. Denique ista vel Ecclesia vel anima, quæ requisivit in cubili, quæsivit in noctibus, primo non invenit; quia fortasse in cubili quæsivit[2]; sed posteaquam surrexit, et abiit in civitatem (vide ne illam civitatem in quam Dominus celebraturus Pascha, Discipulos destinavit dicens: « Ite in civitatem ad » quemdam[3]) posteaquam in foro, ut dixi, quæsivit, invenit quem dilexit, ubi oleum venditur, quod expectantes Sponsum emere consuerunt[4], ubi jus, ubi leges. Si lex spiritalis, et forum est utique spiritale, ubi disputant periti legis æternæ. Quod forum non litibus tumultuosum est, sed Christi tribunalibus gloriosum. Ubi quæsivit, inquam? In foro: et post quæsivit in plateis, de quibus hi qui ad patrisfamilias evangelici prandium convenirent[5], colligebantur, qui vocati excusandum se ab hujusmodi epulis non putarunt. Posteaquam in foro, inquam, et plateis quæsivit, incidit in eos qui circumeunt civitatem[6]: et tunc demum potuit invenire quod quæsivit, fortasse eo quod in tribulatione et metu posita magis inveniat gra-

[1] Psal. CXVII, 5. — [2] Cant. III, 2-4. — [3] Matth. XXVI, 18. — [4] Id. XXV, 9. — [5] Luc. XIV, 21. — [6] Cant. III, 3.

tiam. Denique in posterioribus ait : « Invenerunt me qui » circumeunt civitatem... tulerunt mihi pallium[1]. » Habuit ergo certamen : sed qua ratione supra non tulerint pallium, hæreo reperire; nisi forte quia ibi interrogasse se dixit : « Numquid quem dilexit anima mea, vidistis? » Quæ Christum loquebatur, nec exuta est pallio, et quem quærebat, invenit.

XXXVI. Disce quemadmodum quæratur Christus. Ab his utique qui non perfunctorie quærunt, sed violenter retinent, sicut ista quæ ait : « Tenui eum, et non dimisi » eum[3], » fide invenit, meditatione constrinxit. Si bonos custodes accipimus, utique Angeli sunt. Qui ergo Angelos transivit, Verbum invenit; ideo non multum intervalli fuit, cum transivit ab his, et invenit Jesum. Quomodo ergo infra tulerunt pallium; nisi forte quia processu oppressæ fidei Ecclesia dum nudatur, a Domino plus amatur, expoliens se veterem hominem, ut novum induat, quem non operiunt indumenta, sed mentis secreta clarificant; aut quia amictum sapientiæ sæcularis ad Christum ventura deposuit? Et Noë exutus est pallium posteaquam cœpit esse perfectior.

XXXVII. Simus ergo memores justificationum cœlestium; ut dum eas secreta mentis voce cantamus, memores simus in nocte nominis Domini, et dicamus, ut scriptum est : « Hæc facta est mihi; quoniam justificationes tuas » exquisivi[4]; » hoc est, hæc memoria facta est mihi, ut memor essem et in nocte nominis tui, non ebrietate sopitus, non epulis resolutus in somnum, non curis sæcularibus occupatus; ut oblivia mihi tuæ venerationis irreperent : sed quotidiana meditatione membra castigans, et intentionem mentis exercens; ut assiduitate fiat nobis cursus iste solemnis; ut Dominum Jesum etiam in noctibus

[1] Cant. v, 7. — [2] Id. III, 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Psal. CXVIII, 56.

toto veneremur affectu, cui est gloria, laus, perpetuitas a sæculis, et nunc, et semper, et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

## SERMO VIII.

### Heth.

I. Octava littera *Heth*, quæ interpretatione latina dicitur « Pavor : » sanctorum pavor esse consuevit. Denique pavor cecidit in Abraham[1], cum sacrificium offerret plenum mysterii spiritalis. Ipse quoque David ait : « Ego dixi » in pavore meo. Omnis homo mendax[2]. » Religionis enim reverentiam significat magis, quam infirmitatem timoris; licet etiam ipse timor secundum Deum sanctus sit : « Initium enim sapientiæ timor Domini[3]. » Ergo qui timent Deum, sapientes : qui autem sapientes, beati; « Beatus » enim quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris » eum[4]. » Hi quoque qui timent Deum, beati sunt, sicut exempli extat auctoritas; quia « Beati omnes qui timent » Dominum[5]. » Ita colligitur quia timentes Deum, et sapientes sunt, et beati. Sanctus igitur timor Domini, quia vere sanctorum est pavor.

II. Denique præmissa hac littera, statim sequitur persona justi dicens : « Portio mea, Domine : dixi custodire » Legem tuam[6]. » Codices plerique hunc versiculum qui primus est litteræ octavæ, ultimo loco litteræ habent septimæ : sed secundum Hebræos emendatus apud Græcos Psalmorum liber hunc versum docuit nos octavæ litteræ

[1] Gen. xv, 12. — [2] Psal. cxv, 2. — [3] Id. cx, 10. — [4] Id. xciii, 12. — [5] Id. cxxvii, 1. — [6] Id. cxviii, 57.

copulandum. Deinde ordo ipse et numerus versuum ita convenit, ut ab eo incipiat octava littera.

III. « Portio, inquit, mea Dominus. » Quam rarus in terris qui possit dicere : « Portio mea Dominus : » quam alienus a vitiis, quam segregatus ab omni labe peccati, qui nihil habeat commune cum sæculo, nihil mundi hujus vindicet sibi, non sit corporalium possessor cupiditatum, quem non inflammet libido, non stimulet avaritia, non lascivia effœminet, non luxuria decoloret, non sternat ambitio, non maceret invidia, non aliqua negotiorum sæcularium cura sollicitet, verus minister altaris, Deo non sibi natus.

IV. Levi enim, ut habet interpretatio, significat ipse mihi assumptus, significat et ipse meus, significat et tantum assumptus, significat et assumptus mihi. Ipse idem et mihi Levi, et Deo est; quomodo idem et mihi sacerdos, et Deo est : et mihi advocatus, et Domini deprecator : pro me offerens sacrificium, et idem se offerens Domino? Denique et alibi Levi interpretatione dicitur, pro me. Etenim si a me nominetur Levi, pro me est : si pro me offerat, pro me est : si pro me interveniat, pro me est. Sin autem vocetur a Domino, ipse mihi dicitur, hoc est, non alii tributarius, non decimarius, non de possessione munificus : ipse mihi, hoc est, tanquam abundans pro his omnibus, non ab hoc decimas, non fructus, non dona quæro, non munera, ipse mihi pro munere est, ipse est pro tributo : non in possessione sua munificus mihi, sed ipse mihi possessio, ipse meus fructus, ipse meus census assumptus mihi, vel assumptus a me. Non potest hoc sine divina esse gratia. Sicut enim possessio non potest mea esse, nisi emero eam; sic non potest esse Levi, nisi fuerit assumptus a Domino; cum enim assumptus fuerit, recte dicitur ipse meus. Denique cum Moysi dictum esset ut populo Judæo-

rum per tribus singulas divideret incolatus, et distribueret singulis tribubus portionem, tribum Leviticam excepit Deus dicens : « Filiis Levi non erit portio, neque sors in » medio fratrum suorum; quia Dominus Deus pars eorum » est[1]. » Et alibi. « Ego Dominus portio eorum[2]. »

V. Negatur his terrena divisio, ut ipsi dum sæcularem sibi non vindicant portionem, fiant cœlestis possessio : vel hoc solum noverint possidere, hoc est, fidei et devotionis obsequium; multo ditiores quam qui possessionum suarum spatia ampla diffundunt. Quantumlibet enim fines suos extendant, et terra deficit, et mare includit insanas cupiditates, et pendunt tributa majora quam fructus sunt. At vero iste nihil sibi possidens, nulli nisi Deo militat, supra terram ejus est portio, non eum terra deficit, non mari clauditur. Cui portio Deus est, totius possessor est naturæ. Pro agris igitur ipse sibi satis est, habens bonum fructum, qui nunquam possit perire : pro domibus satis est sibi, ut sit habitatio Domini, et templum Dei, quo nihil potest esse pretiosius. Quid enim pretiosius Deo? Aut quid deest ei viro qui potest dicere : « Non contingat mihi gloriari » nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi » mundus crucifixus est, et ego mundo[3]? » Non potest in hoc princeps mundi hujus sibi consortium vindicare, in quo nihil suum invenit.

VI. Ideoque Dominus qui venit docere, ut fieret nobis Deus portio, ait : « Venit enim hujus mundi princeps, et » in me invenit nihil[4]. » Meritoque nos imitatores sui esse volens ait : « Nolite possidere aurum, neque argentum, » neque pecuniam[5]. » Unde Petrus ostendens in Deo portionem sibi esse, non in sæculo, ait : « Argentum et au- » rum non habeo, sed quod habeo, hoc tibi do: In nomine

[1] Deut. x, 9. — [2] Num. xviii, 20. — [3] Galat. vi, 4. — [4] Joan. xiv, 30. — [5] Matth. x, 9.

» Jesu Christi Nazareni surge et ambula[1] : » hæc est portio mea : hæc est sors mea : portio mea Christus est. « In nomine igitur Christi Jesu surge et ambula, » hoc est, in portione mea dives sum, in portione mea potens sum : merito tales præsumo fructus istius portionis, ut salus et vita donetur; quia hoc est istius patrimonium portionis quam elegi mihi. Dixit hoc claudo, et surrexit qui erat claudus ab utero matris suæ. Quomodo ergo Petrus poterat portionis suæ damna sentire, qui naturæ damna reparabat?

VII. Quare non habeas argentum atque aurum, Petre, dic nobis : dic etiam quid sit istud quod habere te dicis, qui omnia quæ habebas, te reliquisse dixisti. Sic enim locutus es Domino : « Ecce nos omnia reliquimus, et secuti » sumus te[2], » hoc est, non quæsivimus quæ sæculi sunt, non quæsivimus partem de possessionibus : sed te elegimus portionem. Reliquisti ergo ante omnia, Petre, quæ habebas; unde habes quod habere te dicis? Surgit claudus, et sono tui sermonis erigitur. Sanitatem aliis donas, qui indigebas ipse tuæ salutis auxilio. Reliquisti ergo quæ habebas, et cepisti quæ non habebas. Christus tibi portio, Christus tibi possessio est. Illius nomen tibi munificum, illius nomen tibi est fructuosum, illius nomen tibi tributa dependit, et bona tributa, non pecuniæ, sed gratiæ. Portio tua non ariditate siccatur, non imbre diluitur, non frigore uritur, non tempestate quassatur. Per diem sol non uret te, neque luna per noctem. Serva portionem quam elegisti; ea est enim portio, quam terrenæ partes æquare non possunt. Quid enim est quod conferri possit his, de quibus Deus dicit : « Et inhabitabo in illis[3] ? » Quid magnificentius hospitio cœlesti? Quid beatius possessione divina? « Et deambulabo, inquit, in his[4]. » Alii querantur

[1] Act. III, 6. — [2] Matth. XIX, 27. — [3] Levit. XXVI. 12. — [4] 2 Cor. VI, 16.

de sui ruris angustiis : in te Deo est ampla possessio, in quo deambulare se dicit, hoc est, laxa spatia habitationis inveniens, qui terram includit manu; sic enim scriptum est : « Quis mensus est manu aquas, et cœlum palmo, et » universam terram clausa manu [1]? » Cui mundus angustus est, tu ei ampla est domus. « Portio, inquit, mea Domi» nus. » Dicit hoc Martyr. Ipsi ergo vivamus, cui mori est gloriosum. Aliis verbis quam bene dixit hoc Paulus, ostendens nullam habere se in hoc sæculo portionem! Sic enim scriptum est : « Usque ad hanc horam et esurimus, » et sitimus, et nudi sumus, et colaphis vapulamus, et » instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nos» tris. Maledicimur, et benedicimus : persecutionem pati» mur, et sustinemus : blasphemamur, et obsecramus. Tan» quam lustramenta hujus mundi facti sumus, omnium » purgamenta usque adhuc [2]. »

VIII. Fortasse moveat quod purgamentum se esse dixit. Non enim est. Sed hoc sæcularibus videtur, qui putant summam in divitiis esse gloriam, vel decorem. Nonne isti universos purgamenta esse putant, quicumque illis obsequuntur propter divitias, et mirantur eos propter opes, timent propter potentiam, laudant propter nobilitatem? Sed hæc omnia Paulus detrimenta magis putabat esse, quam commoda. Ideoque ait : « Quæ mihi lucra fue» runt, hæc duxi propter Christum detrimenta esse prop» ter eminentem scientiam Christi Jesu Domini mei, » propter quem omnium detrimentum passus sum, et æs» timor stercora, ut Christum lucrifaciam [3]. Æstimor, » inquit : non est hæc mea, sed aliena sententia. Frequenter enim æstimatur pauper ille irridendus et execrandus propter illuviem vestium, aut vulnerum cicatrices; eo quod in terra nullam habeat portionem? et tamen portio

[1] Isaï. XL, 12. — [2] 1 Cor. IV, 11-13. — [3] Philip. III, 7, 8.

ejus in cœlo est. Anima ejus ibi sibi patrimonium collocavit; quia audivit Jesum dicentem : « Nolite thesaurum vobis » condere in terra.... sed thesaurum, inquit, vobis condite » in cœlo[1]. »

IX. Sed hoc divites audire non possunt. Clausas aures habent, et sono æris obtusas : nummus magis illis resonat, quam verba divina. Denique accessit quidam dives ad Dominum, qui portionem Dominum non habebat. Habebat enim multas possessiones : sed Dominus non inter multa numeratur, non enim dignatur habere cum sæculo consortium. Quæ enim portio justitiæ cum iniquitate? Dicit ergo hic dives : « Quid faciens vitam æternam possidebo ? » Respondit ei Dominus : « Mandata nosti? Non homicidium » facies, non adulterabis, non falsum testimonium di» ces[2] : » ostendens vitam æternam in his esse mandatis. At ille justificare se volens dicit : « Hæc omnia feci, quid » mihi restat ? » Ad quem Dominus ait, volens ei Dominum fieri portionem, non pecuniam, non possessiones, sed verum Deum : « Si vis perfectus esse, vade, vende omnia » quæ habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in » cœlo, et veni, sequere me[3]. » Verum ille cui portio aurum atque argentum erat, sine quibus esse non poterat, et cum quibus Dominus illi portio esse non poterat, contristatus est. Unde Dominus pronuntiavit impossibile esse, ut dives intret in regnum cœlorum, sed quod impossibile per humanas cupiditates, hoc per divinam gratiam solam posse esse possibile.

X. Alibi quoque ait : « Quicumque reliquerit patrem » aut matrem, domum, aut fratres, aut sorores.... centu» plum accipiet in hoc sæculo, et vitam æternam possidebit[4]. » forsitan autem dicas : Utique qui relinquendo do-

[1] Matth. vi, 19, 20. — [2] Luc. xviii, 18-21. — [3] Ibid. 22. — [4] Matth. xix, 29.

mum (per domum autem totum censum intellige) qui relinquendo propinquos Deum secutus fuerit, portio Domini est; et portio Deus illi est; habet etiam vitam æternam : et quia accepto centuplo fit in hoc sæculo dives, dives, inquies, intrat in regnum cœlorum. Deinde si centuplum dat Dominus eorum, quæ etiam simpla impedimentum afferre consuerunt ad perceptionem hæreditatis æternæ : centum ergo possessiones reddit pro una possessione, centum pondo auri pro uno pondere.

XI. Multos quidem in hoc sæculo qui sua pauperibus donaverunt uberiore thesauro locupletatos fuisse cognovimus. Et pulcherrimus locus, ut etiam ad misericordiam provocentur. Sed non debent a Domino sæcularem hujusmodi exigere mercedem, nec sperare quæ mundi sunt : sed magis quia iis qui omnia reliquerint, Deus portio est. Ipse est utique merces perfecta virtutum, qui non centupli enumeratione, sed perfectæ plenitudinis æstimatione censetur. « Ego, inquit, Deus tuus sum [1]. » Non dixit, « Ero, » sed jam sum, jam inhabito, jam possideo. Aufert dilationem, ubi invenit justi confessionem. Sane alibi ait : « Hodie mecum eris in paradiso [2]. » Futurum promittit : sed id quod futurum est, unius diei spatio non patitur protelari. Denique potuit dicere : « Mecum eris in paradiso : » sed addidit, « Hodie ; » ne dilatione gratia minueretur.

XII. Sed non illi soli dicit Dominus Jesus : « Hodie mecum eris in paradiso : » sed et tibi dicit : « Mecum eris in paradiso, » si confitearis Dominum Jesum, si ejus patrocinium tibi poscas, si et ipse dicas : « Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum [3]. » Sed tibi non dicit : « Hodie mecum eris : » dicit Martyri : « Hodie mecum eris in paradiso. » Tibi non dicit, quia adhuc es in hoc febrienti corpore constitutus, in hoc concupiscenti, in hoc

[1] Gen. XVII, 1. — [2] Luc. XXIII, 43. — [3] Ibid. 42.

terrena adhuc desideranti: sed cum potueris dicere: « Dirupisti vincula mea[1], » hoc est, solvisti cursum istius vitæ, liberasti me ex hoc mortis corpore, tunc tibi dicit: « Hodie mecum eris in paradiso. »

XIII. Habes igitur homo inter multa proposita etiam hujusmodi portionem. Proposuit tibi Dominus in portione possessiones, in portione aurum, in portione argentum, in portione honores, in portione nobilitatem: proposuit etiam in portione se ipsum. Habes plurimas portiones, elige quam putas. Non te numerus perturbet, sed excitet gratia: non labor avertat, sed fructus invitet. In portione divina gemitus et labores sunt. Unde et sanctus Apostolus, cui portio Deus erat, ait: « Hæredes sumus Dei, cohæredes autem Christi, si » tamen compatimur, ut simul glorificemur[2]. » Vides quia ubi hæreditas Christi est, ibi debeat esse compassio; qui autem compatitur, non perfunctorie compatitur, sed ut tribulationes Christi in corpore suo impleat, sicut implebat et Paulus[3], implebat et Hieremias, qui ait sub hac ipsa littera: « Misericordia Domini est quod non defecimus; » quia non sunt consummatæ miserationes ejus: renovabit » illas sicut lux matutina. Multi sunt gemitus mei, et cor » meum defecit. Sors mea Dominus, dixi; ideo sustinebo » eum[4]. » Qui ergo sustinet Dominum, sors Domini est. Unde et David qui ait: « Sustinui Dominum, et respexit » me[5], » hoc loco portionem sibi Deum esse profitetur.

XIV. Quam rarus qui istud usurpet sibi: non nobilitate, non divitiis usurpatur. Denique rex ille dives ait: « Sum quidem et ego mortalis homo, similis omnibus, et » ex genere terreno illius qui prior factus est, et in ventre » matris figuratus sum caro: decem mensium tempore coa» gulatus sum in sanguine, ex semine hominis, et delecta-

[1] Psal. cxv, 16. — [2] Rom. viii, 17. — [3] Coloss. i, 24. — [4] Thren. iii, 22-24. — [5] Psal. xxxix, 2.

» mento somni conveniente : et ego natus hausi communem » aërem, et similiter in terram decidi, et primam vocem » similem omnibus emisi plorans : in involumentis nutritus » sum, et curis magnis. » Et addidit : « Nemo enim ex re» gibus diversum habuit nativitatis initium. Unus ergo om» nibus est introïtus nativitatis ad vitam, et similis exitus[1]. » Et quia vidit commune esse nativitatis exordium, elaboravit esse portio Dei, et invocavit, et venit in eum Spiritus sapientiæ[2]. Sed luxuriosi aliam partem eligunt, qui dicunt : « Vino pretioso et unguentis nos impleamus, et » non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis, » antequam marcescant[3]. » Et infra : « Quoniam hæc pars » nostra, et hæc sors[4]. »

XV. Quam magnum contemnere divitias : sed quam rarum hoc ipsum est? Utique et Moyses potuit regis esse successor, nutritus a regis filia. Potuit ergo esse non solum quasi Pharao, sed etiam Pharao, et Pharao potuit esse sicut Moyses ; uterque enim homo : sed omnis potentia hominis in affectu est. Moyses noluit rex esse, cum posset : sed opprobrium Christi thesauris Ægypti arbitratus est præferendum : sed fugiendo potentiam, potentior factus est; factus est enim in deum regi Pharao. Rex erat Pharao, sed deus non erat : Moyses factus est illi deus, hoc est, regi ipsi terribilis, quem rex metueret et timeret. Sed hæc erat potentia sanctitatis. In talium congregatione deorum Deus stat atque discernit. Et tu si vis deus peccatoribus esse, terrori regibus, reverentiæ aliis, ut tanquam Deo tibi videantur esse subjecti, quia operaris in Dei nomine : contemne quæ sæculi sunt, et dominicæ passionis opprobrium contende omnibus præferre divitiis. Opprobrium dico, quod illis videatur opprobrium, hoc est, Judæis scandalum, gentibus stultitia, nobis autem virtus

[1] Sap. VII, 1-6. — [2] Ibid. 7. — [3] Sap. II, 7, 8. — [4] Ibid. 9.

Dei atque sapientia. Sed hoc Pharao opprobrium putans, hoc est, inopiam, ignobilitatem, contumelias, maluit diaboli esse, quam Dei portio : et ideo qui Deo subjectus esse nolebat, intercessioni hominis se ipse subjecit. Ergo quia portio Dei erat sanctus propheta David, recte ait : « Dixi » custodire legem tuam : » spiritalem utique legem dicit, sicut et Paulus ostendit. Nam qui corporaliter Legem interpretati sunt, non custodiunt Legem, sed prævaricantur.

XVI. Veniamus ad secundum versum, qui ita est : « Deprecabor vultum tuum, Domine, in toto corde meo : » miserere mei secundum eloquium tuum [1]. » Legimus in Veteri Testamento quod deprecatus sit Moyses ut vultum Dei videret, et responsum sit ei : « Nemo videbit faciem » meam, et vivet [2]. » Mystice hoc primum intelligamus. Moyses Legis figuram accepit : Lex per occulta mysteria nuntiat Christum, non autem facie ad faciem demonstrat, sicut Evangelium demonstravit. In ipso enim facie ad faciem loquebatur; licet in Evangelio homo natus ex Virgine apparuerit, Verbum autem se per opera demonstraverit. Et fortasse hoc declaratum sit Moysi, quod populus Judæorum moriturus esset, et quod facie ad faciem Christum vidisset, et non credidisset. Quod si ad Legem referas, etiam finis Legis Christus est, secundum illud apostolicum : « Finis enim Christus est secundum » Legem omni credenti [3]. » Et mortua est Legis interpretatio corporalis, ubi Dominus Christus Jesus spiritalem ejus gratiam demonstravit. Vel certe quia omnes qui Christum vidimus (50), et baptizati in Christo sumus, mortui sumus peccato; quia viventes Legis vinculis tenebamur. Ubi autem in Christo mortui sumus, mortificati utique sumus Legi per corpus Christi, ut simus alterius qui ex mortuis resurrexit. Sed hoc mysticum est.

[1] Psal. CXVIII, 58. — [2] Exod. XXXIII, 20. — [3] Rom. X, 4.

XVII. Morale autem historiæ veteris facit nos meminisse debere, quæ est de sancto Moyse, qui rogavit Deum ut se demonstraret ei Deus, et ut facie ad faciem eum videret. Norat utique sanctus Vates Domini quod invisibilem Deum facie ad faciem videre non posset : sed devotio sancta mensuram supergreditur, et putavit Deo etiam hoc esse possibile; ut corporeis oculis faceret id quod est incorporeum, comprehendi. Non est reprehensibilis hic error, sed etiam grata cupiditas atque inexplebilis, quod Dominum suum velut manu tenere, et obtutu oculorum videre cupiebat. Sciebat ad imaginem et similitudinem Dei factum esse hominem. Quando enim electus a Domino Deo est ad populum liberandum, impletus est spiritu sapientiæ. Viderat Angelum illum et faciem ejus in gloria. Denique fulgente ejus lumine, pavefactus est, et vidit rubum uri, et non exuri. Visum cœpit fulgoremque mirari : accessit cupiditate et gratia provocatus, ut diligentius fulgorem illum in rubo consideraret. Itaque si tantum accepit ardorem, tantam subiit cupiditatem, cum Angelum vidisset in flamma ignis de rubo; ut licet pavore apprehensus considerare non auderet, considerare tamen vellet : quanto magis vultum Domini corporaliter videre desiderabat, dicens intra se vultum illum plenum lucis, plenum gloriæ, plenum virtutis, plenum divinitatis. Non plus possum dicere vel sentire de Deo; « Cum enim consummaverit homo, » tunc incipit : et cum finierit, tunc aporiabitur[1], » ut scriptum est; quia incomprehensibilis est Dei æterna majestas.

XVIII. Irritus quidem erat postulationis effectus, sed affectus probabilis servi; quia ultra naturam suam devotione progressus de Domini Angelis æstimabat, quantum in Domini vultum plus desideraret, quo cupiditatem suam gestiret explere. Noverat in ipso homine aliam post mor-

[1] Eccli. XVIII, 6.

tem futuram gloriam, aliam claritatem. Sicut enim stella a stella in claritate est, ita et resurrectio mortuorum: quæ etsi seminatur in corruptione, surget tamen in incorruptione, surget in gloria, surget in virtute, surget corpus spiritale. Qui ergo hæc scire poterat, merito præsumebat ut vultum Dei videre cuperet, quem esset obita corporis morte visurus. Talem certe etiam formam receperat, talem Dominus jam probabat; ut non distaret ab Angelis cœlestis minister et executor oraculi. Et ideo cum sciret quia Angeli pusillorum quotidie viderent faciem Patris qui in cœlis est, putavit quod jam eam videre deberet, tanquam oblitus corporis, et carne deposita, sicut ille qui in corpore adhuc positus, cum raperetur in paradisum, utrum in corpore, sive extra corpus raptus esset ad tertium cœlum [1], nescire se dixit. Sancti enim etiam cum gerunt corpus, non sunt tamen in carne, sed in spiritu; quoniam qui in cupiditate et conversatione sunt carnali, Deo placere non possunt. Sancti autem conversatio in carne non erat, sed in cœlo [2]; sicut Paulus ostendit.

XIX. Et quid dicamus de probabili desiderio vultus divini? Homines etiam si quem nobilem, si quem fortem, si quem sapientem esse audiunt, tanquam supra hominem arbitrantes, concupiscunt videre. Procedit imperator, cujus regiæ potestati commissa pars est orbis terrarum, concurrunt omnes, et in tanta multitudine illum solum aspicere gestiunt, et de fulgore purpuræ plus quiddam esse in vultu imperatoris existimant. Miraris si Dei desiderabilis vultus est, cum conformem sui hominem humanus omnis miretur affectus? Hinc datur intelligi etiam illud, quod imperatori unusquisque nullius reus criminis gestit occurrere. Nam etsi crimen habeat conscientia, tegunt illud tamen cordis occulta, dummodo publico non sit in-

[1] 2 Cor. XII, 3. — [2] Philip. III, 20.

volutus reatu, nec sit aliquod ejus crimen expressum; denique ubi rei aliqui fuerint advocati (31), et imperatori se et ipsis judicibus offerre prohibentur: quemadmodum turpes lenonum meretricumque personæ a conspectu vel judicis, vel imperatoris arcentur; ne turpissimorum visus offendat vultus regii claritatem. Qui autem bene sibi conscius est, nullius criminis reus, quasi innocens prodit in medium.

XX. Ex his ergo sancti Moysis comprehendamus affectum. Videre Dei vultum quasi innocens velut quodam vultu conscientiæ desiderabat: aperire ei faciem mentis internæ. cognosci plenius gestiebat et Moyses, et ipse sanctus David, qui alibi ait: « Proba me, Domine, et tenta » me[1]. » Non enim vellet probari si in se crimen agnosceret: nec tentari, si passionibus gravibus se sciret obnoxium. Liber igitur a peccato, Deo se cupidus offerebat. Sed fortasse quia adhuc frequentioribus Dei visitationibus mundus a vitio non foret, non fuerit in principio perfectus, utpote cui ante paululum dictum erat: « Solve calcea» mentum pedum tuorum[2]; » illud utique calceamentum quod de Ægypto detulerat, hoc est, corporeæ conversationis involucrum; ideo dicit ei Dominus: « Nemo homi» num videbit faciem meam, et vivet. »

XXI. Quando autem id dictum sit, considera. Nondum ei dictum erat: « Faciam te in Deum regi Pharao[3]. » Adhuc homo erat, et ideo illud ei dicit: processus ei debebatur, ut in Deum fieret; et ideo dictum est ei: De homine dixi, desiste hominis habere peccata, et videbis faciem meam. Qui enim faciem meam videt, debet esse sine peccato. Sed quia homo sine peccato esse non potest, ideo ut in Dei appellationem possit excrescere, commonetur. Et quid de Dei appellatione dicam? Esto Angelus, hoc

[1] Psal. xxv, 2. — [2] Exod. iii, 5. — [3] Id. vii, 1.

est, divini minister imperii, obsequere mandatis Domini. Cum fueris Angelus, videbis faciem Domini. Magnum est videre Dei vultum. Lex tibi dicit ut tertio te offeras in Hierusalem. Ipse Dominus Jesus ait : « Beati mundo corde; » ipse enim Deum videbunt [1]. » Advertis quid a te exigatur, ut videas Deum ; cui vitæ proposita sit prærogativa videndi Deum? Emunda igitur cor tuum, ut quasi novus creeris renovato spiritu. Omnes pollutas cogitationes de corde tuo abjice, nihil sit quo tuus inquinetur affectus : simplex mens, pura sinceritas sit. Talibus se Dominus cum involucrum corporis deposuerint, demonstrare dignatur.

XXII. Nunc de reliqua ipsius versus parte dicamus. « Miserere, inquit, mei secundum verbum tuum. » Misericordia quidem justitiæ portio est; ut si velis donare pauperibus, hæc misericordia justitia est, secundum illud : « Dispersit, dedit pauperibus : justitia ejus manet in » æternum [2]. » Deinde quia conformis tuus injustum est ut non adjuvetur a socio; cum præsertim Dominus Deus noster terram hanc possessionem omnium hominum voluerit esse communem, et fructus omnibus ministrare : sed avaritia possessionum jura distribuit. Justum est igitur ut si aliquid tibi privatum vindicas, quod generi humano, imo omnibus animantibus in commune collatum est, saltem aliquid inde pauperibus aspergas; ut quibus juris tui consortium debes, his alimenta non deneges.

XXIII. Est etiam misericordiæ donare peccatum : et misericordiæ est, et justitiæ est. Denique justitiæ ascribit Scriptura divina veniam peccatorum, secundum illud quod hodie lectum est : « Benedictum lignum quod fit per » justitiam : maledictum autem lignum quod fit per manus » hominum [3]. » Superius ad crucem Domini retulit, posterius ad errorem gentilium, qui ligna venerantur. Justitia

[1] Matth. v, 8. — [2] Psal. cxi, 9. — [3] Sap. xiv, 7, 8.

autem quæ est crucis, nisi quod ascendens illud patibulum Dominus Jesus Christus, peccatorum nostrorum chirographum crucifixit, et totius orbis peccatum suo crurore mundavit? In quo ergo justus Deus, nisi in eo quia scivit quod de limo terræ hominem figuravit, quæ terra utique corruptelæ obnoxia est, ac vitio lubricæ passionis? Propterea ergo Dominus, qui secundum animam te ad imaginem et similitudinem sui fecit, hoc est, rationabilem, justum, pudicum, (in eo enim ad imaginem Dei es, si sis justus ut sis imago justitiæ : si sis castus, ut immaculati in te figura præfulgeat,) sciens ergo secundum corporis fragilitatem corruptelæ patere hominem, quasi justus fragili lubricæque naturæ delicta concessit.

XXIV. Ac ne forte dicat aliquis : Cur ergo Adam maledicto sententiæque subjacuit? Numquid injustus Deus? Non utique. Sed quia quasi fragili atque infirmo quid caveret ante præscripsit, (infirmus enim non usurpare debet, sed obedire mandatis,) ideo prævaricationis magis reum tenuit, quam prolapsioni addixit. In illum igitur justa severitatis processit sententia; quia scire voluit, quod scire non profuit. Nobis autem qui hæreditario vinculo tenemur astricti, qui in hac carne sumus, quæ priorum præjudicio detrita jam atque assuefacta peccatis non poterat emergere; quasi justus indulsit, juste enim ignovit hæredi, qui præjudicio laborabat auctoris.

XXV. Est ergo justa misericordia, sed est etiam injusta misericordia. Denique in Lege scriptum est de quodam (32) : « Non misereberis illius[1]. » Et in libris Regnorum Legis quia Saül propterea contraxit offensam[2]; quia miseratus est Agag hostium regem, quem prohibuerat sententia divina servari. Ut si quis latronis filiis deprecantibus motus, et lacrymis conjugis ejus inflexus, absolvendum putet,

[1] Deut. xix, 13. — [2] 1 Reg. xv, 9.

cui adhuc latrocinandi aspiret affectus : nonne innocentes tradet exitio, qui multorum liberat exitia cogitantem? Certe si gladium reprimit, vincula dissolvit, cur laxat exilio? Cur latrocinandi qua potest clementiore via non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde inter duos, hoc est, accusatorem, et reum pari periculo de capite decernentes (33), alterum si non probasset, alterum si esset ab accusatore convictus, non id quod justitiæ est, judex sequatur ; sed dum miseretur rei, damnet probantem : aut dum accusatori favet qui probare non possit, addicat innoxium. Non potest igitur hæc dici justa misericordia.

XXVI. In ipsa Ecclesia, ubi maxime misereri decet, teneri quam maxime debet forma justitiæ; ne quis a communionis consortio abstentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus communionem quam plurimis debet postulare temporibus, facilitate sacerdotis extorqueat. Nonne cum uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi. Hoc eo dictum est, ut sciamus secundum verbum Dei, secundum rationem, dispensandam esse misericordiam debitoribus. Medicus ipse si serpentis interius inveniat vulneris cicatricem, cum debeat resecare ulceris vitium, ne latius serpat; tamen a secandi urendique proposito lacrymis inflexus ægroti, medicamentis tegat quod ferro aperiendum fuit : nonne ista inutilis misericordia est, si propter brevem incisionis vel exustionis dolorem corpus omne tabescat, vitæ usus intereat? Recte igitur et sacerdos vulnus grave, ne latius serpat, a toto corpore Ecclesiæ quasi bonus medicus debet abscindere, et prodere virus criminis quod latebat, non fovere; ne, dum unum excludendum non putat, plures faciat dignos quos excludat ab Ecclesia.

XXVII. Jure ergo Apostolus divino nos hortatur exemplo dicens : « Vide ergo bonitatem, et severitatem Dei : in » eos quidem qui ceciderunt, severitatem : in te autem » bonitatem, si permanseris in bonitate[1] : » ostendens Judæorum populum jure esse a corpore Ecclesiæ separatum, ne perfidiæ virus contaminaret Ecclesiam : populum autem gentium bonitate Domini receptum, et obedientiæ munere gloriari. Jure igitur huic divina bonitas suffragatur, quandiu in divina bonitate permaneat. Si vero et ipse desciscat, pro criminis sui qualitate damnabitur. Qua gratia Dominus et lux et ignis esse describitur, ut in tenebris ambulanti luceat quasi lumen ; ne diutius possit errare, qui quærit luminis claritatem : ei autem qui multa fuerit operatus, quæ manere non debeant, sed ardere, ignis est Dominus ; ut operis nostri fœnum stipulamque consumat, atque utili nos faciat salvos detrimento, sicut aurum quod, dum excoquitur, plus probatur.

XXVIII. Fortasse dicat aliquis qua ratione scripserit Propheta : « Miserere mei secundum verbum tuum ? » Verbum enim Dei justitia est. Si igitur justitia fretus erat, cur misericordiam ante præmisit : aut si misericordiam requirebat, cur eam ad mensuram justitiæ putavit esse poscendam ? Qui enim bene agit, et bene vivit, opus non habet misericordia ; quia misericordia a peccato liberat. Denique non divitibus, non fortibus et felicitate subnixis misericordia conferri consuevit a nobis : sed egentibus, vel debilibus, vel iis qui ex divitiis in paupertatem, aut captivitatem, aut necessitatem aliquam deciderunt. Ergo qui eget misericordia, peccator est : qui autem peccator non est, utique justus est, et non eget misericordia Dei.

XXIX. Secundum quid igitur unusquisque, hoc est, secundum quem statum egeat misericordia, aut justitiam ha-

[1] Rom. XI, 22.

beat, considerandum est. Aliter enim eget justitia Dei Angelus, aliter homo. Aliter eget misericordia Archangelus, aliter homo. Angeli enim natura non utique ita corruptelæ obnoxia est, ut natura generis humani; et ideo ille eget misericordia Dei, ne possit errare, et aversa a se Dei gratia, labatur in vitium: homo autem etsi jam firmiore proposito est, tamen propter contractorum seriem peccatorum, misericordiam Dei quærit. Itaque etsi uterque misericordia Dei indiget, aliter tamen Angelo misericordia, aliter homini debetur; leve enim vitium in Angelo judicio graviore censetur. Peccatum quoque adolescentiæ in homine, mitiore sententia, quam peccatum senectutis astringitur, et citius relaxatur.

XXX. Propheta igitur in isto versiculo dividit causas, ut et misericordiam quasi homo postulet; quia nemo sine sorde peccati: et justitiam quasi Propheta deposcat: vel certe, quoniam licet peccaverit sicut homo, et quasi peccator misericordia egeat; tamen correxit errorem, pœnitentiam gessit, abstinuit a temulentia delinquendi, sobrietate virtutis. Petit ergo justitiam secundum Verbum Dei, quia Verbi Dei sententia est, ut conversis venia donetur [1], si tamen legitime est facta conversio.

XXXI. « Cogitavi vias meas, et averti pedes meos in » testimonia tua [2]. » Dividuus sensus : aut quia vias superiores meas cogitavi plenas lapsus atque peccati, et ideo ut remissionem peccatorum possim mereri, morum conversione, studioque virtutum, « Averti pedes meos in testimonia tua; » ut non jam meis gressibus quibus ante sum lapsus, sed testimoniorum tuorum itineribus ambularem, quo tuorum semitæ mandatorum me errare non sinerent, nec vestigium in devia et tortuosa deflecterem. Frequenter enim ignorantes iter, si strata viarum sequantur,

[1] Ezech. XVIII, 21, et XXXIII, 12. — [2] Psal. CXVIII, 59.

perveniunt quo desiderant pervenire, et carent erroris anfractu. Sin autem usurpent scire quod nesciunt, et putent aliqua sequenda compendia, a publici tractus itinere recedentes erroris labyrinthos frequenter incurrunt; ut eos de itinere deflexisse pœniteat: et ideo post multa laborum dispendia ad iter quod reliquerant, redire contendunt.

XXXII. Hic ergo sensus unus est; alius autem ita: « Cogitavi vias meas, » non superiores, sed futuras; ut ante meos actus cogitationibus prævenirem, ne inconsulta operatione progressus, aliquid in ipsis cogitationibus offensionis inciderem: ut si agere aliquid velim, ante cogitem utrum agendum sit illud quod desidero, aut quo agendum modo: similiter si alloquendum, utrum alloqui debeam: deinde publice, an secreto loqui, præsentibus aliquibus, aut nullis; sicut illud est, ut si velis fratrem corripere, primo solus corripias, secundo præsentibus duobus aut tribus testibus, tertio si non audierit, coram Ecclesia[1]. Itaque si prætermisso ordine, velis coram Ecclesia fratrem increpare, quem ante monere debueras, erratum ipse cognoscis. Omnia igitur cum cogitatione facito, ut non te pœniteat operis tui. An vero si viam ingressus, cum veneris ad compitum aliquod, (ita enim appellatur plurimarum velut quidam concursus viarum,) si nescias quod iter ingredi debeas; stas tamen et cogitas ipse tecum, utrum primam, an secundam, an tertiam, an quartam, vel certe quintam, si ita est, viam eligas, quam sequaris; nec putas prius adoriendum iter, quam animo definieris, et pleniore mentis intentione decideris. Stas igitur cogitans quæ sit via, quæ in civitatem ducat, ad quam tibi putas esse pergendum. Quanto igitur magis animo debes ac mente consistere, qui ad regnum cœleste contendis, et cogitare tecum,

[1] Matth. XVIII, 15-17.

quia non omnis via illo ducit, non omnis via illo dirigit ad Hierusalem illam quæ in cœlo est?

XXXIII. Sunt viæ quæ malos exitus habent, quas diaboli tentamenta triverunt; et ideo exitus earum, exitus mortis sunt. Hæ nempe sunt viæ, de quibus legisti in Proverbiis : « Quia sunt viæ quæ videntur viro rectæ » esse, ultima autem earum aspiciunt in profundum in» ferni[1]. » Est autem via angustior illa, quæ ducit ad Dei regnum. Volens igitur eam ingredi viam quæ ad Deum ducit, non circumspicies, non tecum ipse tractabis, non considerabis; ne facile capiaris affectu, si viæ latitudine provocatus ingrediaris iter, quod ad inferna deducat? Cogita ergo ante, atque perpende quid facias.

XXXIV. « Qui viderit, inquit, mulierem ad concupis» cendum eam, jam adulteravit eam in corde suo[2]. » Hic utique cogitavit ut videret mulierem, ut videret ad concupiscendum; sed mala hæc cogitatio relinquat vias suas. Alius non cogitavit quidem, sed subito aspexit, et captus est, et vidit, et concupivit, et ideo lapsus est. Quod si fragilem suum considerasset affectum, et ante timuisset, ne cum vidisset mulierem, mente caperetur et animo; utique non prospexisset ad mulierem, ne concupisceret eam. Videns ergo mulierem non direxit pedem suum in testimonia Domini, qui si ante lapsum suum cogitare potuisset, forsitan direxisset. Unusquisque ergo prius cogitet quomodo videat mulierem; ut non videat ad concupiscendum eam, aut non attendat in eam. Si autem videns repente, vel bona cogitatione fundatus, dirigat pedem suum ad testimonia Domini, ne in captivitate permaneat : utique ei profuit cogitatio. Postremo amans mulierem, diligens, et concupiscens, Christum consideret, judicium ejus, testimonia ejus de præmiis castitatis, et relinquat vias concupiscentiæ,

[1] Prov. XIV, 12. — [2] Matth. V, 28.

et sequatur vias Christi : habebit laudem in eis, si contemplatus Dominum Jesum, contemnat carnis ardorem, flammamque libidinis quasi quodam fonte restringuat, allidat teneras et infirmas cupiditates ad petram Christi.

XXXV. Cogitet ergo primum, ut eadem repetam, quemadmodum videat, quemadmodum loquatur. Bene cogitavit qui dixit : « Pone, Domine, custodiam ori meo [1] ; » ne forte, dum mens inflammat ardorem, lingua sermone labatur, aut multiloquio incauto etiam quod mens non cogitavit, incurrat loquendi facilitate : cogitet quemadmodum pedem suum dirigat, manum afferat ; ne impetu indignationis impulsus, cum repellere debeat injuriam, ipse alteri jactum notabilis cædis illidat. Cogitandum est igitur quid geramus ; ubi enim præcedit cogitatio, maturitas operationis adhibetur. Itaque pes iste fidei vestigium est, quem meditatione perpensa, a corporalibus motibus ad testimonia divina deflexit.

XXXVI. Quid igitur prosit cogitare ante, quod postea facturus sis, docet versiculus qui sequitur : « Paratus sum, » et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua [2]. » Ubi cogitatione quis prævenit quod acturus est, semper paratus ad agendum est, semper fixus et validus ; ut non queat subita aliqua accidentium offensione turbari. Nulla eum flabra scopulosæ nimis ambitionis excutiunt, nulla procella atque tempestas injustæ invasionis exagitat, non petulantis oculus meretricis illaqueat ; oculus enim meretricis, laqueus amatoris est. In aliena miser capitur possessione, qui improviso igne præventus possessionem suæ mentis amisit. Si persecutio ingruit, invenit jam paratum ; ut ubi possit esse perturbatio salutis incertæ, ibi sperata sacri corona certaminis provida futuri meditatione demulceat. Si a maledicis obtrectatoribus frequenter obroditur, co-

[1] Psal. CXL, 3. — [2] Id. CXVIII, 60.

gitet quia non est discipulus super magistrum, neque servus supra dominum. Si supra Dei Filium opprobria exprobrantium nefanda ceciderunt, quemadmodum servus exortem eorum sperare se poterit? Ideoque mentem suam præparare debet; ut cum ista acciderint, turbare se non queant. Præparet animum et meditatione componat, ut possit dicere, si tamen possit : « Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? » etc. Quare autem non separetur, adjecit : « Sed in his omnibus » superamus, inquit, et vincimus propter eum qui dilexit » nos. » Meritoque confirmatus ait : « Confido enim quia » neque mors, neque vita, neque Angeli... neque Potestates, neque præsentia, neque futura... separare nos poterunt a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu[1]. »

XXXVII. Multa Apostolus dixit, contra quæ lucta nobis est : sed alia facilia sunt, vel certe non hujus temporis aut loci; ut discutere omnia debeamus, quæ sint quæ nos separare possint a charitate Dei, nisi diligentius resistamus. Illud nunc quod videtur obscurius, non prætermittimus, quia ait : « Neque altitudo, neque profundum : » quæ sunt gravia tentamenta. Denique habes in Esaïa scriptum ad regem Achaz : « Pete tibi signum a Domino in profun» dum, aut in altum. Respondit ille : Non petam, neque » tentabo Dominum[2]. » Mysticum illi propositum est, sed non intellexit : et veritus est ne tentare Dominum videretur, si signum peteret in altum, aut in profundum. Dominus autem volens gravia tentamenta remedio supplantare divino ait : « Ecce Virgo concipiet in utero[3]. » Hoc est magnum signum, quod altitudinis, et profundi tentamenta destruxit. Dominus enim Jesus non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; neque quæ sua sunt, requisivit, sed formam servi accepit, humiliavit se usque ad mortem.

[1] Rom. VIII, 35-39. — [2] Isaï. VII, 11, 12. — [3] Ibid, 14.

Itaque neque elatus est potestate, neque mortis quadam dejectione turbatus. Hoc igitur signum proponitur regi; ut petat sibi remedium, per quod nec regiæ potestatis extolleretur supercilio, nec certe ærumnæ alicujus exceptione perturbaretur; ut erat corde turbatus, cum bellum sibi videret ab Assyriis inferri. Divini igitur exemplo oraculi volumus ostendere quam essent hæc gravia tentamenta, quibus remedium solus potuit Christus afferre.

XXXVIII. Verumtamen et prophetico sermone facile est docere sarcinam quamdam horum tentamentorum. Hæc enim tentamenta duo maxima sanctus Salomon oratione propria declaravit, et rogavit ut posset excludere dicens : « Divitias autem et paupertatem ne des mihi : sed » ordina mihi quæ opus sunt, et quæ abundent; ne repletus mendax fiam, et dicam : Quis me videt? aut pauper » rapiam, et perjurem nomen Dei[1]. » Potes igitur tu ista tentamenta contemnere, quæ formidavit Salomon, qui sapientiam postulavit et meruit? Dives erat, timuit extolli : pauper fieri formidavit; ne paupertatis necessitate abstinentiæ (34) gratiam non teneret. Quam multi qui videbantur sancti esse, ceciderunt ab altitudine cordis sui? Quam multi aliqua necessitate dejecti, non potuerunt contenti esse injuria, qui fuerant virtutum exercitio roborati? Rarus Job invenitur in terris, qui et divitias amisit et filios, et vibicibus corporis exaratus, cum vermes toto corpore fluerent, a Christi tamen charitate non potuit separari. Paremus igitur affectum nostrum; ne imparatum vis repentina perturbet. Denique sciens Dominus cito nos frangi solere, ait etiam Apostolis : « Non turbetur cor » vestrum, neque formidet[2]. » Si te cupiditas appetentiaque tentaverit, lege Evangelium, dicat tibi Jesus Christus :

[1] Prov. xxx, 8, 9. — [2] Joan. xiv, 27.

« Non turbetur cor tuum. » Si quis terror ingruerit, dicat tibi Christus : « Non turbetur cor tuum neque formidet. » Si qua supplicia persecutor inflixerit, lege Evangelium, dicat tibi Jesus : « Non turbetur cor tuum, neque formidet. » Lege Apostolum dicentem : « Indignæ enim passiones sunt hujus temporis ad superventuram gloriam[1]. » Si in mari naviganti gravis fluctus insurgat, tempestas atra desæviat, tibi dicat Jesus : « Ego sum, noli turbari[2]. » Veniens igitur in certamen aliquod magnum et grave, dic prius : « Paratus sum, et non sum turbatus; ut custodiam mandata tua[3]. »

XXXIX. Et quid de sæcularibus dicam? Esto paratus non solum adversus ea quæ vides, sed etiam adversus ea quæ non vides. « Foris, inquit, pugnæ, intus timores[4]. » In te ipso tibi bellum est : bonum est ut in tranquillitate sit animus tuus, et in quadam serenitate : sed gubernator ille melior est, qui in tempestate navim gubernat. Rege igitur te ipsum, quando turbatur animus, mens fluctuat. Laudaverim virtutem gubernatoris, qui nullas procellas senserit, et cursum navigii direxerit, nulla tempestate jactatus? Sed illum magis laudaverim, qui adversus ventos renititur, insurgit adversum fluctus, non timet vel cum elevatur undis navigium, vel cum ad profundi ima deponitur. Ita et ille laudandus est gubernator sui, qui ea quæ adversa sunt, vincit patientia, virtute superat, secundis non extollitur, adversis non frangitur. Bellum tibi est etiam adversus nequitias spiritales. Advertis cum quantis tibi sit prælium? Et ideo meditare et statue animo; ut procedens ad prælia dicas : « Paratus sum, et non sum turbatus; ut custodiam mandata tua. »

XL. Sequitur versus quintus : « Funes peccatorum cir-

[1] Rom. VIII, 18. — [2] Marc. VI, 50. — [3] Psal. CXVIII, 60. — [4] Cor. VII, 5.

» cumplexi sunt me, et legem tuam non sum oblitus[1] : » hoc est, funibus me circumdederunt peccatores; ut mea implicarent vestigia, ne possem incursus eorum prævidendi celeritate evitare. Non ergo illi funes sunt, de quibus scriptum est : « Funes ceciderunt mihi in præclaris[2]. » Sunt enim funes illi quibus utuntur, qui terminos metiuntur agrorum limitesque distinguunt, et possessionum spatia disterminant. Tenduntur ergo illi funes quoad possessio uniuscujusque diffunditur. Sic factus est funiculus hæreditatis suæ Israël. Boni ergo illi funes. Isti autem funes quibus trahuntur peccata, ut fune longo, et ut loro jugi vitulæ iniquitatis. Vitula enim indomita plus se jactat et excutit, cum tenetur, nec acquiescit imperio, nec astringitur vinculo; sed magis cum loro retrahitur, exasperatur. Itaque nec coacta se subjicit, nec tamen libera vinculorum est. Sicut ergo trahit vitula lorum jugi, quæ etsi non tenetur e proximo, tenetur tamen, nec se explicat et absolvit : ita trahit unusquisque peccator indomitis moribus iniquitates, qui putat se liberum, quia non est jugo subditus, subjectusque judicio : et nescit quod non sit exutus, sed magis ut illa vitula, et ipse se implicat suorum nexibus peccatorum. Hi sunt igitur funes delictorum nostrorum, quibus involvimur et ligamur, quemadmodum sunt et vincula delictorum. Et ideo Salvator qui habet in potestate peccatum dimittere, dicit iis qui sunt in vinculis : « Exite. » Utinam et mihi dicat : Exi de vinculis tuis : exi de nexibus peccatorum tuorum : solve funes erroris tui, quibus circumdatus et ligatus es. Etsi enim nequissimus sim omnium, et detestabilissimus peccatorum; illo tamen jubente, liber ero, qui sub uno momento latrocinii damnatum reum supplicio eripuit, constituitque in regno suo.

1 Psal. CXVIII, 61. — 2 Psal. XV, 5.

XLI. Sunt ergo vincula quibus constringimur, etsi videamur nobis liberi. Beatus qui hæc solvit sibi vincula. Et ideo David ait : « Dirumpamus vincula eorum : et abjiciamus a nobis jugum ipsorum[1]. » Non manu utique visibilia vincula dicit esse rumpenda, sed invisibiles criminum nexus morum conversione, et fidei professione solvendos : aut manu, hoc est, opere manus tuæ. Eroga pauperibus, debiles elevato, redime captivos; et solvisti vincula tua. Eleemosyna enim a peccato liberat. Eripe eum qui ducitur ad mortem, hoc est, eripe eum intercessione, eripe gratia, tu sacerdos : aut tu imperator, eripe subscriptione indulgentiæ; et solvisti peccata tua, exuisti te vinculis.

XL. Vinculis enim peccatorum suorum unusquisque constringitur[2], sicut ipse legisti : ligat nos vinculis carnis illecebra. Vinculum nostrum avaritia est, vinculum nostrum ebrietas est, vinculum nostrum concupiscentia est, vinculum nostrum superbia est. Sunt et diaboli vincula. Denique scriptum est : « Hanc autem filiam Abrahæ, quam ligavit Satanas decem et octo annis[3]. » Ligat nos etiam diabolus criminum nexu : ligat nos vinculo fornicationis, vinculo adulterii, vinculo perfidiæ qua Christus negatur, vinculo invidiæ qua frequenter etiam frater appetitur, vinculo crudelitatis qua nonnunquam socius et conformis occiditur. Hæc sunt vincula quibus ligatus unusquisque inclinatur; ut animam suam levare non possit, nec obtutus ad cœlum mentis erigere, nisi dicat ei Dominus : « Dimissus es ab infirmitate tua[4]; » et munere eum suæ benedictionis erexerit. Hæc sunt sceleratorum vincula quæ dure peccatores ligant, hoc est, diabolus et ministri ejus : vel certe Nemroth, hoc est, amaritudo : vel certe Esaü, hoc est, terrenus et callidus. Isti enim venatores erant, qui feras laquois cap-

[1] Psal. II, 3. — [2] Jacob. I, 14. — [3] Luc. XIII, 16. — [4] Ibid. 12.

tare consueverant, et muta animantia vinculis illigare. Inutiles venatores, qui capiant bestias, quæ pompam spectaculo populari præbeant, ministerium crudelitati. Denique nullum invenimus in divinarum serie Scripturarum de venatoribus justum.

XLIII. At vero alia vincula sunt, ut dixi, Domini Jesu, quem sequuntur, inquit, alligati vinculis, hoc est, vinculis astricti charitas et amoris, fidei vinculis alligati[1]. Licet sic possit intelligi : Alligati vinculis Christum sequuntur, hoc est, peccatorum et criminum remissorem, fontem indulgentiarum, redemptionis auctorem. Sequamur ergo vincula Christi, fugiamus vincula venatorum; ne dum incedimus, dum ignoramus, laqueos eorum pes nostræ mentis incurrat, nec animæ nostræ cervicem nexibus inseramus. Insidiantur enim quasi pessimi venatores : et quando prosperorum eventu animum relaxamus, ac secundis rebus remittimus, nec excubias cautionis habemus intentas, tunc plus jactant laqueos suos, aut in via qua ambulamus, abscondunt; ut cum fuerint eorum laqueis innexa vestigia, trahant quo securum supplantent viantem, vel collo astrictos strangulent commeantes.

XLIV. Noli ergo alta ambulare cervice, sicut filiæ Judæ; altis enim cervicibus cito laqueus innodatur. Noli ad sæcularia mentem animumque defigere : sed circumspice oculis animæ diligenter, quia pluit Dominus laqueos super peccatores; ne cadentes illigare te possint : quos poteris evitare, si legem Domini non obliviscaris. Etenim etiam qui ligatus est, si sibi sit conscius libertatis, oblivisci libertatem suam non desinit, et causam nonnunquam dicit e vinculis, eamque sibi legum præscripto defendit, ac judicio frequenter absolvit. Ergo et tu si peccaveris, memor esto legis. Si peccaveris, memor esto Christi, qui

[1] Osee. XI, 4.

te liberat, dicens : « Ego sum, ego sum qui deleo iniqui-»tates tuas... et memor non ero[1]. » Ipsum diebus ac noctibus tene, ipsi tua confitere peccata.

XLV. Docet te Propheta quomodo teneas Dominum Jesum. « Media nocte, inquit, surgebam ad confitendum »tibi, super judicia justitiæ tuæ[2]. » Non satis est dies ad deprecandum, surgendum est et nocte, et media nocte. Ipse Dominus pernoctavit in oratione, ut te proprio ad deprecandum invitaret exemplo : et utique peccatis tuis ille indulgentiam postulabat : postulabat a Patre, operabatur propria voluntate. Non tibi dicit Propheta, ut tantummodo media nocte surgas, sed ut surgas nocte, et maxime nocte media. Nocte enim surgendum ante præmisit dicens : « Memor fui in nocte Dominis tui, Domine. » Potest unusquisque memor esse, et non surgere : potest unusquisque et surgere, et cum surrexerit, ea quæ proprio arbitrio sederint, postulare. Addidit : « Media nocte »surgebam, » docens surgendum esse media nocte. Nec otiosum est quod adjunxit : « Ad confitendum tibi, » hoc est, ut illo maxime tempore deprecari Deum, et propria debeamus deflere peccata : nec solum præteritis veniam postulare, sed etiam præsentia declinare, futuris cavere; multa enim illo in tempore tentamenta proserpunt.

XLVI. Tunc fervet carnis illecebra : tunc tentator illudit : coquitur cibus, potusque digeretur : stomachus æger, mens somnolenta, animus occupatus est. Itaque aut quiescenti calor soporis augetur, aut vigilanti nondum plenior refusus est vigor, qui errorum cavere possit incursus. Tunc igitur tentator assistit, tunc retia jacit, quibus turbare possit mentem improvidam. Tunc spiritales nequitiæ tenebras offundunt : tunc omne nefas suadere

[1] Isaï. XLIII, 25. — [2] Psal. CXVIII, 62.

contendunt, quando nullus arbiter culpæ, nullus criminis conscius, nullus potest esse erroris testis. Tunc varias disceptationes pectori dormitantis infundunt; ut primo de statu mentis dejiciant reluctantem, et aliquorum qui sancti habentur, proponatur exemplum, quod illi aliquando deliquerint, sed postea veniam sint adepti, et texerint superiora delicta. Nam etsi omnem emendationem nostri inimicus exosus sit; tamen ad tempus, ut sobriæ mentis virum possit elidere, prætendit futuram indulgentiam, ut præsentia peccata persuadeat, et cum impulerit aliquem ad erroris assensum, si viderit eum jam non amore virtutis a culpa, sed pœnæ contemplatione revocari, inserit varias disceptationes, ut dicat sibi: «Quis me videt? et tenebræ circumdant me, et parietes... » quem vereor[1]? » Non videt Altissimus, non ad eum peccata nostra perveniunt, non dignatur spectare quæ turpia sunt. Hæc utique usu exemploque cognoscimus; nemo enim potest esse expers tentationis.

XLVII. Itaque ut tempus hoc habile est tentamentis: ita etiam tempus est pœnæ, quod ex lectione divina possumus edoceri. Non enim otiose Dominus Deus noster cum posset quocumque momento primitiva Ægyptiorum extinguere; hoc tamen tempus dolori et luctui peccatoris opportunius judicavit. Sic enim scriptum est, quia media nocte primogeniti Ægyptiorum liberi ab exterminatore sint interempti[2]. Ideoque sanctus Moyses propheta, ut hoc præveniret tempus, ac sine Hebræorum fraude transiret, agnum ante immolavit, hoc est, vesperi; ut manducantes eum, et pascha Domini celebrantes, non occuparentur exterminatoris insidiis; ne inermes et vacuos spiritalis alimenti nocturna spicula tenebrosi hostis opprimerent.

[1] Eccli, XXIII, 25, 26. — [2] Exod, XII, 29.

XLVIII. Hæc diligenter intende, prudenter intellige, sollicite require. Non perfunctorie ista dicuntur, sed divina tibi mysteria declarantur. Præveni et tu insidias tentatoris, instaura prius cœleste convivium. Indictum est jejunium (35), cave ne negligas. Et si te fames quotidianum cogit ad prandium, aut intemperantia declinat jejunium; tamen cœlesti magis te servato convivio. Non epulæ paratæ extorqueant, ut cœlestis sis vacuus sacramenti. Differ aliquantulum, non longe finis est diei : imo plerique sunt ejusmodi dies; ut statim meridianis horis adveniendum sit in Ecclesiam, canendi hymni, celebranda oblatio. Tunc utique paratus assiste; ut accipias tibi munimentum; ut corpus edas Domini Jesu, in quo remissio peccatorum est, postulatio divinæ reconciliationis, et protectionis æternæ. Suscipe ante Dominum Jesum tuæ mentis hospitio : ubi corpus ejus, ibi Christus est. Cum hospitium tuum adversarius viderit occupatum cœlestis fulgore præsentiæ, intelligens locum tentamentis suis interclusum esse per Christum, fugiet ac recedet : et tu mediam noctem sine ulla offensione transibis. Admonet etiam sacrificium vespertinum, ut nunquam Christum obliviscaris. Non potes oblivisci, cum lectum ascendis, ejus Domini, cui in occasu diei precem fuderis, qui esurientem te sui corporis epulis expleverit. Etenim quod vesperi cogitaveris, cito cum evigilaveris, recensebis. Excitabit te ipse Dominus Jesus : admonebit ut surgas, et eo tempore arma orationis assumas, quo solet incursare tentator.

XLIX. Unde non otiose Paulus apostolus et Silas trusi in carcerem [1], cum in nervo pedes haberent, media tamen nocte surgebant mentis vestigio, exorabant Dominum, et laudis sacrificium deferebant. Ideoque ubi non defuit devotionis officium, affuit etiam absolutionis reme-

[1] Act. XVI, 25, 26.

dium. Subito enim media nocte terræ motus factus est grandis; ita ut mota essent fundamenta carceris, valvæ apertæ, omnium vincula soluta sint. Audis quemadmodum si ligatus fueris, quibus manibus, quibus operibus ipse te solvas, quemadmodum custodes timere non possis? Surge igitur ad precandum. Ea hora est, qua tentator nocere consuevit, et nequitia consuevit irruere. Ea hora est, qua solet adversus tentationes graves remedium venire cœleste. Excubandum tibi est, ne qua fraude vincaris: providendum ut eo tempore quo potes vincere, nequaquam vincendi tempus amittas.

L. Et quia orationem esse subeundam media nocte diximus, non minus etiam de hujusmodi hora diei dicendum videtur; contraria enim diei nox est. Quid enim luci commune cum tenebris? Et ideo adversa sibi eadem nocturna est vel diurna. Sicut enim media nocte primitiva Ægyptiorum tentator occidit, et ex eo cognoscitur quod ea maxime hora operetur adversarius; ita e contrario quod meridiano tempore virtus divinæ lucis operetur. Unde et Abraham circa meridiem sobrias tendebat excubias[1], et boni aliquos expectabat eventus, levans oculos suos, ac finitima perlustrans, quod eo tempore advenientem gratiam sibi quæreret. Illo igitur tempore cum duobus Angelis sanctis divinus ei hospes advenit: illo tempore Christum suscepit hospitio: illo tempore illa quæ legis et intelligis, celebrata mysteria sunt. Quando enim magis debuit fidelem virum divina illuminare præsentia, quam cum lux diei plenior refulgeret? Meritoque etiam sanctus Joseph receptis fratribus, et accersito juniore germano quem maxime diligebat, meridie instaurat convivium[2]. Erat enim meridies in sancti Joseph pectore, quando lætas epulas fratribus splendentis gratiæ ministrabat, suavissimique cibos

[1] Gen. XVIII, 1, 2. — [2] Id. XLIII, 16.

alloquii dividebat; ut cum illi pœnam fratris metuerent appetiti et venditi in servitutem, ille divino judicio ipsis diceret esse provisum, ut in Ægyptum deduceretur, qui famem sustinentibus alimoniam non negaret [1].

LI. Habemus ergo in nobis meridiem. Meridies est ei cui justitiæ Sol refulget, et cujus opere bono, vel cogitationibus innoxiis, et pura mente atque sincera pascitur Christus. Disce igitur quemadmodum tibi ipse facias meridiem. « Revela, inquit, ad Dominum viam tuam, et spera » in eum : et ipse faciet, et educet sicut lumen justitiam » tuam, et judicium tuum sicut meridiem [2]. » Ubi enim vera est fides, ibi veri luminis gratia est : ubi innocentiæ prolixior custodia, virtutumque longa meditatione processus, ubi splendor bonæ conscientiæ diu permanens, ibi intelligibilis est meridies; ibi et tu Christo mentis tuæ epulas exhibebis, et in divitiis ejus etiam ipse pasceris; ita ut non præmaturus et velox veri luminis sequatur occasus; nec quidam studiis tuis tenebrosus cito vesper incumbat, et opera bona interjectus impediat. Quod si tentationum nox advenerit, non immerito media nocte surgendum, et orandum diu, et protrahenda Psalmis tempora, donec veniat dies, et illucescat tibi Christus.

LII. Vide igitur ne et per diem tibi media nox fiat, quo mundi princeps tenebrosus et squallidus plenitudinem tibi tentationis infundat. Surge igitur, et excita tuam mentem : non dormitabit qui custodit te, si te non reperiat dormientem : sed surget, si et ipse fuerit tuæ animæ vigiliis excitatus : et imperabit vento, et fiet tranquillitas in tuo pectore, quod diversarum procellarum turbine fluctuabat. Surgendum igitur nobis. Solet Sponsus media nocte venire, cave ne te dormientem inveniat, cave ne facem tuam non queas somnolentus accendere. Surgen-

[1] Gen. XLV, 5-7. — [2] Psal. XXXVI, 5, 6.

dum, inquam, et Domino confitendum est, ut gratias agas. Confitenda etiam ejus judicia æterna; ut quidquid nobis boni accidit, ejus justitiæ deputemus : ac sive divites sumus, sive salubriter valemus, id justitiæ Domini deferamus; quia justus est, ut opus suum tueatur ac servet, ut quos nudos indotata quadam naturæ sorte in hanc projecit corporis infirmitatem, vigore animi, et misericordiæ suæ dote pauperes vestire dignetur. Quod utique omni agendum tempore manifestum est; ut nec die, nec nocte, nec ullo tempore a gratiarum actione debeamus vacare.

LIII. Sequitur versus septimus : « Particeps ego sum » omnium timentium te, et custodientium mandata tua [1]. » Habet et Christus participes atque consortes sui. Denique David probat dicens : « Unxit te Deus, Deus tuus, oleo læ» titiæ præ consortibus tuis [2]. » Habet participes carnis; quia carnem suscepit : habet prophetiæ; quia « Prophetam, » inquit, vobis suscitabit Dominus Deus vester de fratribus » vestris tanquam me : ipsum audietis per omnia quæcum» que loquetur vobis. Erit autem, omnis anima quæ non » audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe [3]. » Ipse est verus Propheta, qui sine alterius munere futura cognoscit : qui ea quæ ventura erant, locutus est in Prophetis. Annon est Propheta, qui facit alios prophetare? Ipse est qui auditur sicut Lex; quia et Lex est ipsius. Denique « Si Moysen, inquit, et Prophetas non audiunt : » nec si quis ex mortuis ad illos abierit, credent [4]. » Ideoque populus Judæorum, quia non audivit hunc Prophetam, de plebe exterminatus est; ut populus Dei esse desineret, qui ante populus Dei dicebatur. Habet consortes baptismi; quia baptizatus pro nobis est : habet consortes justitiæ; quia ipse justitia est, et nobis de suo dedit sui habere con-

[1] Psal. CXVIII, 63. — [2] Id. XLIV, 8. — [3] Deut. XVIII, 18, 19. — [4] Luc. XVI, 31.

sortium : habet consortes veritatis, quia ipse veritas est, et nos tenere voluit veritatem : habet consortes resurrectionis, quia ipse est resurrectio : habet consortes immaculatæ vitæ, quia ipse immaculatus est. Et quicumque in novitate vitæ ambulaverit, quicumque tramitem justitiæ tenuerit, particeps Christi est. Habet etiam tribulationis suæ participes; ideoque qui particeps ejus esse cupiebat, dixit : « Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adim» pleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro » corpore ejus, quæ est Ecclesia [1]. » Sepulturæ quoque ejus participes sumus; quisquis enim consepultus est cum ipso per baptismum in mortem, particeps ejus est. Ideoque ipse Apostolus astruens quam nobis gratiam dederit Dominus Jesus, ait : « Participes enim Jesu Christi facti » sumus [2]. »

LIV. Sed et ille particeps Christi est, qui lugentem mœsto consolatur affectu : qui in carcere constitutum proprio non defraudat officio : qui lecto ægrotantis assidet, non ut capiendæ hæreditatis tendat aucupium; sed ut morbi vim sollicito mitiget ministerio, ut sedulo fessum sermone demulceat : qui nudos vestiat, esurientes reficiat. In his enim frequenter est Christus, sicut ipse ait : « In carcere » eram, et non venistis ad me : nudus eram, et non ope» ruistis me... Quod enim uni eorum non fecistis, nec mihi » fecistis [3]. » Si oderim mendacium, particeps Christi sum; quia veritas Christus est : si fugiam iniquitatem, particeps Christi sum; quia Christus justitia est. Beatus qui hoc potest dicere. Sicut enim membrum particeps esse dicimus totius corporis : sic conjunctum omnibus timentibus Deum, qui non dicat alteri : Non es de corpore meo, hoc est, non dicat pauperi dives, non ignobili nobilis, non ægro sanus, non fortis debili, non imperito sapiens dicat :

[1] Coloss. I, 24. — [2] Hebr. III, 14. — [3] Matth. XXV, 42, et seqq.

Non estis mihi necessarii; particeps corporis Christi est, quæ est Ecclesia. Sed qui sciat quod ii qui videntur in Ecclesia debiles, pauperes, imprudentes, etiam peccatores abundantiori indigeant honestate, et majore præsidio fulciendi sint : qui hoc noverit, ipse potest dicere : « Particeps ego sum omnium timentium te. » Qui compatiatur magis hujusmodi hominibus quam fastidiat eos : compatiatur infirmis; ut sciat quia unum corpus omnes sumus; et membris membra connexa; ut alterum sine altero esse non possit : et cum alterum dolet, compatiatur alteri. Iste ergo recte potest usurpare hujus vocis auctoritatem.

LV. Vide autem quam verecunde Propheta dixerit : « Particeps ego sum timentium te. » Non dixit imitantium, sed « Timentium ; » « Initium enim sapientiæ est timor Domini [1]. » Inter rudes se constituit humilitate. cum veteranos devotione superaret. Sed tamen et timere virtutis est; quia scriptum est : « Timete Dominum omnes sancti ejus [2]. »

LVI. Sed ne aliquibus timor iste non sanctus videatur (quia sunt qui ignava formidine pertimescunt, et hebeti trepidant metu) addidit : « Et custodientium mandata tua. » Ut ostenderet se sancti timoris esse consortem. Aut sic. Potest quidem timere corde devotus, sed opere piger; ut sit religiosus affectu, otiosus actu. Non tamen potest piger esse, qui mandata Domini custodit. Qui ergo timet, custodit. Ergo ejus est custodire, qui timeat. Sanctus itaque hoc dicit : ego autem hoc mihi usurpare non possum; quanti enim sunt qui timeant Deum, et non illis compatior? Quærunt opem, et ferre nolo : misericordia indigent, sumptu non adjuvo. Quisquis autem hæc facit, ipse potest dicere se timentium Christum esse consortem.

LVII. « Misericordiæ tuæ, Domine, plena est terra :

[1] Eccli. I, 16. — [2] Psal. XXXIII, 10.

» justificationes tuas doce me[1]. » Quomodo misericordiæ Domini plena est terra, nisi per passionem Domini nostri Jesu Christi, quam futuram prævidens, quasi promissam Propheta concelebrat? Prophetis enim ea quæ ventura sunt prævidentibus moris est, ut quasi jam decursa memorentur quæ posterioris ætatis sunt. Plena est ergo terra misericordiæ Domini; quia omnibus est data remissio peccatorum. Super omnes sol oriri jubetur. Et hic quidem sol quotidie super omnes oritur. Mysticus autem Sol ille justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, et omnibus resurrexit: ideo autem passus est, ut tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat: ut si quis clausis fenestris radios solis excludat, non ideo sol non ortus est omnibus, quia calore ejus se ipse fraudavit: sed quod solis est, prærogativam suam servat: quod imprudentis est, communis a se gratiam lucis excludit. Super omnes pluvia est, et hoc divinæ misericordiæ deputatur; quia pluit super justos et injustos. Aut certe sic interpretandum, quod misericordiæ divinæ plena sit terra; quia « Domini est » terra, et plenitudo ejus.... ipse super maria fundavit » eam, et super flumina præparavit illam[2]. » Etenim per Ecclesiam in omnes gentes diffusa est misericordia Domini, in omnes gentes diffusa est fides.

LVIII. Fortassse dicas: Qua ratione non dictum est: Misericordiæ Domini plenum est cœlum? Quia sunt etiam spiritales nequitiæ in cœlestibus: sed non illæ ad commune jus indulgentiæ Dei, remissionemque pertinent peccatorum, quibus ignis servatur æternus: et illa quæ cœlestium vel potestatum vel ministeriorum sunt, licet auxilio Domini fulciantur; tamen non tanta ejus indigent misericordia, quanta ea quæ sunt inferiora atque terrena; non

[1] Psal. cxviii, 64. — [2] Id. xxiii, 1, 2.

enim illa carnis involucro vestiuntur, in qua est frequentis erroris illecebra. Ideoque in superioribus ait idem Propheta, quia « Cœlum cœli Domino, terram autem dedit » filiis hominum[1]. » Unde et cœlum purius et defæcatius ab omni labe peccati est, longeque semotius ab illo de quo scriptum est : « Sicut volatilia cœli[2]. » Hoc enim cœlum velut medius quidam inter cœlum et terram aërius locus dicitur, in quo sunt etiam spiritales nequitiæ in cœlestibus. Nam in illo non appellativo, sed vero cœlo, etiamsi diabolum legerimus in conspectu Dei Angelorum non defuisse concilio; puto tamen nulla operari tentamenta nequitiæ. Denique scriptum est quia Angeli amaverunt filias hominum[3]; eo quod terrenis capti detineantur illecebris princeps mundi istius ac ministri ejus, in quibus nequitia spiritalis venenis quibusdam carnis hujus imbuta, et humanis est infecta criminibus. Ideoque Dominus in Evangelio suo ait : « Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in » terra[4]. » Non eadem est illic iniquitas vicinum possessionis finitimo rure depellere, viduam hæreditatis fraudare compendiis, minores consortii jure detrudere (56), intra lignum denique et quodcumque argenti atque auri vel æris metallum velut effigiem quamdam cœlestem includere potestatem. Hæc cum sint maximi plena sacrilegii, in cœlis vacant, in terris frequentantur. « Verbo enim Domini » cœli firmati sunt[5]. » non terra firmata est.

LIX. Et ideo justificationes Dei ab ipso Domino vult doceri; quia difficile est in terra magistrum hujusmodi reperire, qui ea doceat, quæ ipse non viderit. Ad illum igitur doctorem intimo Propheta contendit affectu; qui solus magister est verus. Quomodo enim potest homo quasi verum docere quod nesciat, cum ipse sit mendax? Meritoque

[1] Psal. cxiii, 16. — [2] Matth. vi, 26. — [3] Gen. vi, 2. — [4] Matth. vi, 10. — [5] Psal xxxii, 6.

ait Dominus, ut nemo super terram vocet sibi quemquam magistrum[1]; quia unus est magister omnium. Et quomodo posset David alium doctorem quærere, cum ipse de Deo dixerit : « Qui docet hominem scientiam[2]? » Docet autem Deus, et mentes illuminat singulorum, et claritatem cognitionis infundit, si tu aperias ostia cordis tui, et cœlestis gratiæ recipias claritatem. Quando dubitas, diligenter inquiras; qui enim quærit, invenit, et ei qui pulsat, aperitur. Multa obscuritas est in Scripturis propheticis : sed si manu quadam mentis tuæ Scripturarum januam pulses, et ea quæ sunt occulta, diligenter examines, paulatim incipies rationem colligere dictorum; et aperietur tibi non ab alio, sed a Dei Verbo, de quo legisti in Apocalypsi, quod Agnus librum signatum aperuit, quem nullus ante aperire poterat[3]; quia solus Dominus Jesus in Evangelio suo Prophetarum ænigmata, et Legis mysteria revelavit : solus scientiæ clavim detulit, et dedit aperire nobis.

LX. Dicunt se Judæi habere clavim scientiæ, sed non habent; nam si haberent, ipsi ingrederentur, ipsi agnoscerent penetralia Scripturarum. Nunc autem « Væ vobis » Scribæ et Pharisæi, qui abstulistis clavim scientiæ, et ipsi » non introistis, et introëuntes prohibuistis[4]. » Quomodo enim clavim potestis habere scientiæ, qui scientiæ negastis auctorem? Et ideo ad ipsum conversus David ait : « Tu » me, inquit, doce justificationes tuas; » quia tu es vera justitia. Tu doce quæ sapienter dicta sunt; quia tu es sapientia. Tu aperi cor meum; quia aperuisti librum. Tu aperi illud ostium quod in cœlo est; quia ipse es janua. Per te si quis introierit, regnum illud possidebit æternum. Per te si quis intraverit, non decipietur; quia falli non potest quicumque domicilium fuerit veritatis ingressus.

[1] Matth. XXIII, 8. — [2] Psal. XCIII, 10. — [3] Apoc. V, 5. — [4] Luc. XI, 52.

# SERMO XI.

## Theth.

I. Nona littera *Theth*, cujus interpretatio est, « Exclu» sio. » Quid est exclusio? Numquid sicut domo aliquis excluditur, hospitioque dejicitur : ita qui excluditur a Dei regno, bonis illius fraudatur; sicut illæ exclusæ sunt virgines, quæ secum oleum non tulerunt[1]; et dum venit Sponsus, extinctæ sunt faces earum, atque in emendo oleo, inflammandisque facibus occupatæ fecerunt moram, et ingresso jam Sponso, introire cupientes leguntur exclusæ? Non arbitror. Nam quomodo diceret si a bonis sanctus Propheta esset dejectus, atque exclusus a Dei regno : « Ju» cunditatem fecisti cum servo tuo? » Nec Prophetæ meritum hujusmodi intellectum videtur admittere, nec series subditorum. Audis dicentem : « Suavis es, Domine, et in » jucunditate tua doce me justifitiones tuas. » Audis dicentem : « Bonum mihi lex oris tui super millia auri et ar» genti[2]. » Et potes dicere quod sit exclusus a regno, qui non est exclusus a Lege? Quid ergo intelligemus? Hæret interpretatio, et obscuritatem sensus sui sermo videtur offundere.

II. Vocant merita Prophetæ, vocat ejus gratia, vocat subjectorum series, ut altioris intellectus aliquid debeamus eruere; et occurrit in tempore (37) quod interdum excludamur in bono. Scriptum est enim : « Perfecta cha» ritas timorem excludit foras[3]. » Et generaliter quidem

[1] Matth. xxv, 2, 3, et seqq. — [2] Psal. cxviii, 68 et 72. — [3] 1 Joan. iv, 18.

charitas excludit timorem. Ut miles qui imperatorem diligit, bella pro imperatore suscepta non metuit : ut servus amans Dominum, quamvis per devia et prærupta mittatur; tamen omnia pericula domini amore contemnit; ac si quis dominum petat, se ipsum offerre non trepidat : ut qui trans mare positos filios videre desiderat, non metuit naufragia, liberorum charitate ingreditur maris fluctus, subit incerta navigii : sed metum discriminis levant desideria filiorum. Quam pulchre etiam de Martyribus dicitur, qui vere militant Christo, qui persecutiones, ungulas, gladios, incendia non timentes, infestis se regibus obtulerunt. Timorem etenim quem poterant habere pœnarum, excluserunt amore martyrii.

III. Hunc sensum autem esse interpretationis hujus etiam de Threnis Hieremiæ possumus approbare. Nam et ibi sub hac littera scriptum est : « Bonus est Dominus sus» tinentibus eum, animæ quæ quærit eum. Bonum est sus» tinere, et sperare in salutare Dei. Bonum est viro cum » portaverit jugum grave a juventute sua : sedebit singula» riter, et silebit; quia tulit jugum grave[1]. » Hæc utique quid aliud astruunt, nisi bonæ exclusionis hanc interpretationem videri? Quis enim sustinet Dominum, nisi studio charitatis? Quis est qui sperat, nisi qui quod sperat, optat, et diligit? Quod enim speramus, per patientiam expectamus. Ergo qui sperat, sustinet : qui sustinet, impatientiæ utique excludit affectum. Quis est qui portat jugum grave a juventute sua, nisi qui deliciis renuntiat, luxuriam fugit? Quis est qui singulariter sedet, nisi qui sæcularibus voluptatibus abdicatis, molestiarum omnium excludit tumultus? Iste ergo nihil timere poterit, quia charitatis gratia vim timoris absorbuit.

IV. Est et alius qui excludatur in bono, ut ille qui

[1] Thren. III, 25-27.

apostolica auctoritate sublatus e medio plebis est[1]; quia malum opus fecit, traditus est in carnis interitum, ut ejus spiritus salvaretur. Ex quo intelligimus quia in bono excluditur, qui jubetur agere pœnitentiam; ut humilietur, et compungatur corde. Hæc enim reconciliationis solent esse suffragia.

V. Denique etiam in Hieremia scripta sub hac littera id videntur significare. Sic enim legimus de Hierusalem illa terrena : « Immunditia ejus ante pedes ejus. Non fuit » memor novissimorum suorum, et cecidit invalide : non » est qui consoletur eam. Vide, Domine, humilitatem » ejus; quia magnificatus est inimicus[1]. » Et quia sic humiliata est Hierusalem, merito postea ei dicitur : « Defecit » iniquitas tua, filia Sion[2]. » Et omni qui pœnitentiam egerit, lacrymisque propriis peccata defleverit, bene dicitur : « Defecit iniquitas tua. » Alibi quoque sub hac littera dicit Hieremias : « Boni erant vulnerati gladio, quam » vulnerati fame. Abierunt compuncti a nativitate agro- » rum[3]. » Compungimur igitur, quando nostrorum agimus pœnitentiam delictorum : compungimur etiam recordatione delictorum. Unde ait propheta David : « Quæ dicitis » in cordibus vestris, et in cubilibus vestris compungi- » mini[4]. » Qui autem compungitur, utique delectationem excludit erroris : et qui agit pœnitentiam, excludit pudorem, sequestrat verecundiam flagitii confitendi, ut recuperandæ spem salutis inveniat. Meritoque et ipse David ubi cognovit errorem : « Peccavi, inquit, Domino. » Tantus rex, tantus Propheta non erubuit peccatum proprium confiteri; et ideo dictum est ei : « Et Dominus abstulit » peccatum tuum[6]. »

VI. Sublato igitur peccato, ait : « Jucunditatem fecisti

[1] 1 Cor. v, 5. — [1] Thren. I, 9, 10. — [3] Id. IV, 22. — [4] Ibid. 9. — Psal. IV, 5. — [6] 2 Reg. XII, 13.

» cum servo tuo, Domine, secundum verbum tuum [1]. » Multa videntur in hoc sæculo jucunda esse, quæ non sunt, multa suavia, bona plurima. Luxuries videtur esse jucunda : sed exhausto fit amara patrimonio. Dulcis libido, cum fervet : sed eadem horrida et execranda, cum proditur. Suaves epulæ, cum sumuntur : se fœtidæ, cum digeruntur. Bona multa in hoc sæculo, dum vivimus, æstimantur; quia usui nobis sunt, ut pecunia, aurum, argentum, possessiones : eadem nihil possunt prodesse defunctis : hic omnia relinquuntur. Quinetiam majori dolore quis moritur, cum his se fraudari copiis ingemiscit. Non est ergo jucunditas vera, nisi illa quæ secundum verbum Dei est; ut quis bonorum meritorum atque virtutum subsidiis gaudeat se esse munitum.

VII. Hac David jucunditate vel bonitate Dei lætatur; quia jugum grave a juventute portavit, et sustinuit, atque expectavit Domini in se gratiam, non præripuit, qui sæpe occidendi regis Saül tributa sibi copia, maluit tamen expectare a Domino deferendi tempus imperii, quam occiso rege præripere. Semper Deus bonus est; ideoque et Paulus ait : « Vide ergo bonitatem et severitatem Dei [2] ; » bonitas enim in omnes est, severitas in paucos. Denique subdidit idem Apostolus : « In eos quidem qui ceciderunt, severita» tem : in te autem bonitatem [3]. » Si enim non cecidissent, utique uterentur et ipsi bonitate Dei. Nam et tibi ideo bonus est, quia permanes : quod si non permanseris in bonitate, et tu excideris. Non ergo Deus propterea bonus esse desistit, quia tu lapsus es, et indiges severitate. Siquidem et severitas Dei in bonitatem recurrit; ut unusquisque castigatus pedem referat a peccatis, et ad virtutum tramitem, bonamque conversationem recurrat. Denique docet de illis, qui ceciderunt, Apostolus : « Quia si non permanserint in

[1] Psal. CXVIII, 65. — [2] Rom. XI, 22. — [3] Ibid.

» incredulitate, inserentur. Potens enim est Deus iterum » inserere illos[1]; » ut quemadmodum deserta virgulta, ita et homines velut caudicibus quibusdam virtutis inserti, bonorum fructus possint ferre meritorum. Accuses necesse est medicum crudelitatis; quia putrefactas vulnerum fibras ferro putaverit exsecandas; quia noxia et serpentia ulcera igni adusserit, ne virus in ulteriora proserperet: vel quia magister discipulum verberaverit negligentem; ut metu verberum induceret diligentiam? Castigare enim amantis est, non execrantis; et ideo bonitatis est, non crudelitatis. Recte ergo et Dominus ubique est bonus, et cum remittit flagitia, et cum peccata castigat; « Castigat enim Dominus » quem diligit[2]. »

VIII. Castigatus est etiam David. Denique ait: « Et fui » flagellatus tota die[3]. » Sed vir sapiens, qui intellexit castigationem illam Domini sibi profuisse, ait: « Bonitatem fe- » cisti cum servo tuo, Domine, secundum verbum tuum; » hoc est, etsi illa mihi ad tempus amara visa est castigatio, mihi secundum carnem, mihi secundum mœstitiam corporis: tamen secundum verbum tuum castigatio illa fructus bonitatis attulit. Illam mihi castigationem intelligo profuisse, illa castigatione me a vitiis esse revocatum, illa castigatione non diu aliquid in me licuisse flagitiis, per illam castigationem Domini nihil in me adversario licuisse, nihil morti. Denique, « Castigans castigavit me Dominus, » et morti non tradidit me[4], » ipse Propheta memoravit. Castigatur enim qui recipitur: qui autem non recipiuntur, non flagellantur. « In laboribus enim hominum non sunt, » et cum hominibus non flagellabuntur. » Ideoque supra ait: « Quam bonus, Israël, Deus rectis corde[5]! » Ergo bonus omnibus; quia omnes recto vult esse corde. Qui

[1] Rom. XI, 23. — [2] Hebr. XII, 6. — [3] Psal. LXXII, 14. — [4] Id. CXVII, 18. — [5] Id. LXXII, 1 et 5.

autem cor declinaverit, ipse a se gratiam divinæ bonitatis avertit.

IX. Sequitur: « Jucunditatem, et disciplinam, et scien» tiam doce me; quia in mandatis tuis credidi[1]. » Juxta Apostolum χρηστὸν bonum intelligimus; quia dixit: « Vide » ergo bonitatem Domini[2]. » Juxta Evangelium χρηστὸν suave accipimus. Dixit enim: « Tollite jugum meum.... quia leve » est, et onus meum, quia suave est[3]. » Dixit enim, τὸ φορτίον μου χρηστόν. Unde merito bonitatem Dei ab ipso quærit doceri, ne forte quis perfunctorie accipiens bonum Deum esse, in erroribus perseveret, quod per misericordiam Dei sciat impunitatem suis dari posse peccatis; cum etsi indulgeat Dominus, tamen fœda est conversatio in criminibus semper hærere. Non ergo bonitas ista vulgaris est: sed quæ semper disciplinæ expectet profectum.

X. Ideoque qui intelligit altam Dei esse bonitatem, doceri desiderat etiam disciplinam. Nam plerique avertuntur a studio disciplinæ, dum eam severam et tristem arbitrantur: sed perspicacior sensu intelligit, quod disciplina si tristis ad tempus sit, posterioribus fiat jucunda temporibus. Sed est disciplina vel correptio severior: est etiam moderatior. Moderatior est, de qua dicit Dominus: « Corripiam » eos in auditu tribulationis eorum[4]. » Est et severior, quæ est in ira et furore correptio. Unde refugiens eam correptionem, dicit David: « Domine, ne in ira tua arguas me, » neque in furore tuo corripias me[5]. » Et Hieremias: « Cor» ripe me, Domine, in judicio, et non in furore[6]. » Omnis ergo disciplina, etsi ad tempus habeat amaritudinem, habeat perturbationem; postea tamen pacificos fructus generare consuevit.

XI. Sed qui petit doceri bonitatem et disciplinam, debet

[1] Psal. CXVIII, 66. — [2] Rom. XI, 22. — [3] Matth. XI, 29, 30. — [4] Osee. VII, 12. — [5] Psal. VI, 2. — [6] Jerem. X, 24.

petere etiam scientiam doceri. Nisi enim habeat scientiam, molesta est disciplina, molesta correptio. Quid sit scientia, doceat te Salomon, qui ait de Domino Deo nostro : « Ipse » enim mihi dedit eorum quæ sunt cognitionem veram [1]. » Et alibi hic idem Propheta ait : « Qui docet hominem scien» tiam [2]. » Qui autem petit scientiam, credit mandatis Dei.

XII. Aliud est autem in mandatis Dei credere, aliud mandatis credere. Qui enim mandatis Dei credit, cito efficit ut sit in mandatis Dei, et in ipsis conversetur. Per fidem igitur scientia assumitur, per scientiam disciplina. Quod enim scimus placere Deo posse, in eo nos conversatio ipsa delectat. Denique scriptum est : « Nostra autem conversa» tio in cœlis est [3]. » Præcessit scientia, secuta est conversatio. De mandatis Dei credere diximus. In mandatis autem Dei credere, hoc est, in ipsis esse, et credere quia vera mandata sunt. Nisi enim credideris mandatis Dei, eorum utique scientiam, quæ per mandata Dei docemur, habere non poteris.

XIII. Sequitur versus tertius : « Prius quam humiliarer » ego deliqui : propter hoc verbum tuum ego custodivi [4]. » Alia editio habet : « Prius quam humiliarer, ego nescivi. » Unde putant aliqui quod hominis anima hoc dicat (38) : Prius quam humiliarer, ut in hoc lutum corporis introïrem, tua quæ non legeram, mandata nescivi. Sed quia Septuaginta virorum sententias magis sequitur Ecclesia, et hic sensus est planior, et nihil offensionis admittit, quod possit aliquibus scrupulum commovere ; ideo accipiamus, « Humiliarer, » ita dictum, eo quod peccato videatur humiliatus. Propter peccatum enim tentationes sæpe nascuntur. Denique Adam et Eva post culpam utique dejecti sunt [5]. Ergo humilitatis nostræ causa peccatum est, vel humilia-

— [1] Sap. VII, 17. — [2] Psal. XCIII, 10. — [3] Philip. III, 20. — [4] Psal. CXVIII, 67. — [5] Gen. III, 24.

tionis; non enim hoc fugio. Potest enim de adversis plerumque intelligi humilitas, ut est illud: « Bonum mihi » quod humiliasti me; ut discam justificationes tuas. » Et, « Nisi lex tua meditatio mea esset, tunc forsitan perissem in » humilitate mea[1]. » Et: « Humiliatus sum valde[2]. » Hic ergo ostendit humilitatem ortam esse de culpa. Et quia culpa præcessit, ideo humiliatum se ostendit, hoc est, attritum tentationibus et adversis, et traditum anxietatibus: quemadmodum et ille qui traditus est a Paulo in interitum carnis[3], humiliatus utique est; ut postea posset reconciliationem mereri.

XIV. Sed quamvis humilitas ista, hoc est, velut quædam dejectio, perturbationis non virtutis sit; virtutem tamen sæpe generat: et fit non pœna, sed remedium delinquentis. Nam si peccatis tuis tribuas quod humiliatus es, quidquid acciderit, in te retorques, et ex reo incipies esse justus, qui te ipse condemnas. « Justus enim accusator est sui in » exordio sermonis[4]. » Nec potes indignum te judicare humilitate, qui propria errata cognoscis, in quibus erubescendo non utique extolleris, sed humiliaris. Vides ergo quia ideo humiliatus es, quia deliquisti, et non servasti eloquia Dei. Unde serva diligentius, ne pecces; ne iterum quia dejectus es, tristitia absorbearis: et fiat tibi dejectio tua incrementum iniquitatis, quæ debet correctionis esse occasio. Etenim in tentationibus homo, sicut aurum in conflatorio comprobatur. Vides Prophetā quid dicat: « Prius » quam humiliarer, inquit, ego deliqui. » Jure ergo tentationibus traditus est; quoniam delinquebat. Delinquebat autem, quia Dei eloquium non tenebat. Verum inde ordinem emendationis invenit, unde culpa processerat. Cœpit esse subjectus eloquio divino, et culpa desivit.

[1] Psal. cxviii, 71 et 92. — [2] Id. cxli, 7. — [3] 1 Cor. v, 5. — [4] Prov. xviii, 17.

XV. Sequitur versus quartus: « Bonus es, Domine, et in » bonitate tua doce me justitias tuas[1]. » Etiam usus disciplinæ sæcularis accepit, ut unusquisque judicem suum laudet. Unde Apostolus sequens divinarum ordinem Scripturarum, cum diceret causam, ita cœpit: « De omnibus » quibus accusor, rex Agrippa, a Judæis, de his æstimo me » felicem, apud te incipiens rationem reddere. » Et infra: « Credis, rex Agrippa, Prophetis? Scio quia credis[2]. » Ergo si laudantur homines, in quibus plerumque aliena laudantur: quanto magis unusquisque Dei sibi gratiam conciliare debet, ut dicat: « Bonus es, Domine. » Nam si hoc dicat homini, ut esse admoneatur, quod forsitan non sit; et bonitatis etiam ipse prædicatione mitescit, terroremque immitis deponit affectus: quanto magis Deo laus sua est deferenda, qui nisi bonus esset, super terram stare quis posset? Proprium autem Dei est ut bonus sit. Denique in Evangelio habes, quia « Arbor bona fructus bonos facit[3]. » Fructus ejus Angeli sunt: fructus ejus homines sunt, hoc est, rationabiles, sancti, si Domini præcepta custodiunt: fructus ejus sunt ii, qui nascuntur in terris; fructus ejus sunt virtutes hominum. Merito ergo arbor bona bonos fructus facit. Prius igitur radix laudetur; ut fructus possit probari. Sed et alibi ait idem Dominus Jesus: « Et Pater ves» ter, qui bonus est, dabit bona data petentibus se[4]. »

XVI. Sed quamvis bonus Deus sit, cujus etiam amara plus prosunt (non enim inferuntur, ut noceant, sed ut corrigant) rogatur tamen, ut in bonitate sua doceat nos justitias suas. Considera medicum utilia apponentem medicamenta vulneribus; ea tamen quæ mordeant ulceris virus, aut certe ferro putrefacta resecantem; cum in eo ipso bonus sit medicus, quia utilitatem operatur ægroti, et fa-

[1] Psal. CXVIII, 68. — [2] Act. XXVI, 2, et 27. — [3] Matth. VII, 17. — [4] Ibid, 11.

ciat quod prodesse noverit: tamen quia æger dolorem aut non vult, aut non potest sustinere propter infirmitatem affectus sui, rogat ut medicus eum quadam bonitate et suavitate sua curet, non asperitatem adhibeat medicamentorum, non ferro incidat vulnerum fibras: aut si aliter non potest, ut cum moderatione faciat, et quadam subtilitate mitiget vim doloris. Et ideo in Evangelii bonitate melius docentur justificationes Dei, quam in Legis severitate. Opus autem justitiæ justificatio est. Unde scriptum est quia Pharisæi se justificare noluerunt, non baptizati baptismo Joannis[1]. In eo enim justificationem non fecerunt; quia noluerunt agere pœnitentiam delictorum, quam Propheta in bonitate vult agere; ut ei fiat peccatorum remissio sine atrocitate damnationis, cum remissionis gratia.

XVII. Sequitur: « Multiplicata est super me iniquitas » superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor » mandata tua[2]. » Quanto magis quis Deo servire desiderat, tanto magis in se excitat adversarios: et tanquam athleta fortis coronam justitiæ reportare desiderans, irritat in se plurimos et lacessit, qui invident nostro profectui. Quod etiam in posterioribus evidenter ostendit. « Cum odio habentibus pacem, eram, inquit, pacificus[3]. » Nihil tamen tranquillitas ejus proficiebat; ut eos qui pacem oderant, sua tranquillitate componeret, et eorum studia comprimeret. « Cum loquebar illis, impugnabant me gratis[4], » hoc est, cum causas impugnandi non haberent; tamen impugnandi studium non deponebant. Ita ergo multiplicantur sive nequitiæ spiritales, sive homines, et multiplicatur iniquitas eorum super justum. Verbi gratia, si filium justus amittat, quod sæculi usu sæpe contingit: si amittat patrimonium, vel diversis afficiatur incommodis rerum, vel corporis infirmitatibus, tunc dicunt superbi: Ubi est jus-

[1] Luc. VII, 30. — [2] Psal. CXVIII, 69. — [3] Id. CXIX, 7. — [4] Ibid.

titia ejus? Ubi misericordia? Ecce quia sic mulctatus est; ecce quia ei innocentia sua nihil prodest. Ideoque ad vitæ hujus specimen extrahendum, tres illi sancto Job specie amici, obtrectatione autem inimici, probitatis atque justitiæ ejus invidi, exprobrantes gravia opprobria congerebant; et qui venerant ad consolandum, insultare cœperunt.

XVIII. Sed justus his non movetur, ideoque nec Job frangebatur. Denique in amissionibus filiorum vel patrimonii dicebat : « Dominus dedit, Dominus abstulit.... sit nomen Domini benedictum[1]. » Ergo et in adversis positi dicamus : « Bonitatem fecisti cum servo tuo. » Potest enim Dominus in melius mutare quæ facta sunt, ut Job sancti habemus exemplum[2]; et quæ amissa sunt, reddere. Potest quis et amissis filiis, generare meliores. Numquid Deo est difficile meliora donare? Potest etiamsi nihil donet, hoc ipso tamen justo esse prospectum, si forte futuri improbi rapti sunt, ne mutaret malitia cor eorum. Similiter et de patrimonio, quasi non videamus plurimos propter opes patrimonii, in periculum salutis esse deductos, plurimis ex divitiarum abundantia ortam esse causam peccandi. Qui enim non habet quod donet, ascribi ei culpa non potest, quod non donaverit : qui autem habet quod donet, et non dat, utique obnoxius esse incipit peccato.

XIX. Sequitur : « Coagulatum est sicut lac cor eorum : » ego autem legem tuam meditabar[3]. » Subtile cor sanctorum : coagulatum est vero cor superborum. Ut enim lac natura sui purum, speciosum, atque sincerum est, sed corruptione coacescit : sic mentis et cordis humani natura pura, sincera, perspicua est prius quam vitiorum admixtione coacescat. Coagulato enim lacte, fit quædam concretio, nec suavitatem habens eamdem, nec gratiam. Ita

[1] Job. I, 21. — [2] Id. XLII, 10, et seqq. — [3] Psal. CXVIII, 70.

homines, qui ante sedulitate, gratia, suavitate verborum, lactis speciem præferebant, nulla invidia corruptam: hi si cœperint invidere, coagulatur in vitium cor eorum, et fit de suavitate amicitiæ amaritudo malevolentiæ, et insuavis quidam horror invidiæ. Ergo coagulatum est cor per superbiam, per invidiam, quæ lenitatem naturæ, fluentem benevolentia, malitiæ concretione vitiarunt. Iniquorum ergo cor coagulatur: justus autem humiliatur, Legis præcepta meditando, qui habet humilitatis magisterium.

XX. Ideoque subdidit: « Bonum mihi quod humiliasti » me; ut discam justificationes tuas[1], » Hoc secutus Apostolus: « Placeo mihi, ait, in infirmitatibus, in injuriis, in » necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis[2]. » Cum enim complacet in infirmitatibus, et non frangitur animo, nec cedit injuriæ, discere justificationes Dei et meruit, et implevit. Ergo hic, « Humiliasti me, » hoc est, diversis tentationibus et incommodis exercuisti. Quod aperuit et Symmachus scribens: « Profuit mihi quod afflictus sum; » ut discerem justitias tuas. » Ego qui humiliatur, non dejiciat animum, neque frangat: sed magis humiliando proficiat, ut superbum humilitate sua mitiget, insolentes morum severitate confundat, contumeliosos patientia sua frangat, avaros nonnunquam etiam æquanimitate dispendii a jurgii intentione deducat. Sic enim legisti. quia « Justificata est sapientia a filiis suis[3], » dum Christus se offert supplicio, dedit injuriis, non subduxit opprobriis, nec a confusione sputorum avertit faciem suam: et ideo omnes patientia sua instruxit, et livore sanavit.

XXI. Sequitur: « Bonum mihi lex oris tui super mil» lia auri et argenti[4]. » Non quicumque hoc dicit: imo

[1] Psal. CXVIII, 71. — [2] 2 Cor. I, 10-12. — [3] Luc. VII, 35. — [4] Psal. CXVIII, 72.

rarus hoc dicit, id est, qui legem Dei auro atque argento præferat, qui potest propter legem Dei omnia relinquere. Sed nec Christus hunc reperit, nisi de iis quos ipse docere dignatus est. Petrus hoc dixit, et probavit effectu; quia pluris legem, quam aurum habuit. Ideoque ait: « Aurum et argentum non habeo[1]. » Non avarus hoc dicit, qui defosso auro incubat. Non dicit pecuniosus, qui quotidiana emolumenta sollicito rimatur affectu, qui quotidie opes aggerat, qui hæreditatis tendit aucupia, qui circa ægrotantis lectulum indefessas exercet excubias.

XXII. Hic aliqui legem oris Dei tanquam legem Verbi Dei accipiunt, ut si dicas legem dexteræ Dei. Bene ergo et hoc convenit Petro dicenti: « Verba vitæ æternæ habes, » et nos relinquemus te[2]? » hoc est, « Lex oris tui super » millia auri et argenti est. » Et possumus tantum deserere bonum, et sæculi hujus emolumenta captare? Sed et Moyses lex oris Dei potest dici, per quem Dominus locutus est, et dedit Legem.

## SERMO X.

### Iod.

I. Incipit littera apud Hebræos decima *Iod*, quæ latina significatione « Confessio » dicitur, vel certe « Desolatio. » Nec discors ac dissonans videtur interpretatio. Siquidem qui desolati sunt, citius confitentur; magis enim secundis rebus animus extolli solet: cum autem urgetur adversis, tunc divinum implorat auxilium. Nam et in iis quæ humana sunt, hunc usum esse cognoscimus; ut cui succedunt

[1] Act. III, 6. — [2] Joan. VI, 69.

prospera, animus elatior sit: cui mundi hujus infesta sunt, et potentia alicujus adversa, tunc confugiat, tunc opem quærat; ut vel rogando superioris mitiget potestatem, vel se viribus armet adjunctis; ne quasi inferior potentioribus viribus opprimatur.

II. Denique Hieremias sub hac littera sic ait : « Manus » suas extendit qui tribulatur in omnia desideria ejus. Vidit » enim gentes introeuntes in sanctificationem suam, quibus » mandasti ne introirent in Ecclesiam ejus[1]. » De Hierusalem utique hoc dicit Propheta, cujus deplorat ærumnam, cujus præcessit desolatio ac destitutio; ut postea sequeretur confessio. « Castigat enim Dominus omnem » filium quem recipit[2]. » Recepturus igitur Hierusalem, ante captivitatis flagellavit ærumnis. Nimium enim insoleverat, et inflato se corde jactaverat; ut caput tenere non posset Dominum Jesum, id est, humilitatem, gratiam, justitiam, sapientiam, hoc est, veræ fidei magisterium non teneret. Et ideo Dominus castigavit eam, qui moderator omnium novit quemadmodum unumquemque castiget. Ut enim medicus graviora vulnera asperioribus medicamentis curare consuevit, leviora levioribus; ita et Deus noster graviora peccata majore severitate castigat. Sed ipsa castigatio ad salutem proficit. Dixit enim Dominus : « Percu» tiam, et ego sanabo[3]. »

III. Denique de Hierusalem spem cœpit Hieremias propheta promittere. Nam in posterioribus sub hac littera ait : « Dabit percutienti maxillam suam, et satiabitur in » opprobriis. Dabit in sepultura os suum; si tamen est spes » patientiæ[4]. » In Evangelio Dominus Jesus docens virtutem atque insigne patientiæ, ait : « Qui te percusserit in » maxillam, præbe ei et alteram vult[5]. » Vult enim Disci-

[1] Thren. I, 10. — [2] Hebr. XII, 6. — [3] Deut. XXXII, 39. — [4] Thren. III, 29, 30. — [5] Matth. V, 39.

pulos suos et injuriarum esse patientes, nec referire facile, nedum ferire. Patientia enim humilitatis indicium est. Et ideo quoniam desolata erat ac destituta Hierusalem : « Dabit, inquit, percutienti maxillam suam ; » ut non se abducat injuriæ ; nec declinet cædis dolorem, sed percutienti maxillam offerat. Utrumque intelligi potest, sive ei qui percutere incipiat, sive ei qui jam percusserit ; ut illud evangelicum compleatur : « Qui te percusserit in maxil» lam, præbe ei et alteram. » Et prophetice hoc positum est, ut doceret Hierusalem, hoc est, plebis judaïcæ Ecclesiam non aliter esse servandam, nisi per Evangelii disciplinam ; ut cum cœperit Evangelii præcepta servare, et operibus implere mandatum Domini Jesu, tunc jugum captivitatis de suæ animæ cervice deponat, cum se subdiderit jugo Christi.

IV. « Et satiabitur, inquit, in opprobriis. » Non dixit : Subibit opprobrium ; facile est enim unam aut alteram contumeliam sustinere, sed addidit : « Satiabitur in oppro» briis ; » quo facilius Dominus moveat misericordiam, opprobriorum complurium deformitate miserabilis. Quod utique ex libro Regnorum potes intelligere. Quippe cum conviciaretur Semeï filius Gera sancto David, virum sanguinarium appellans, et malediceret ei, quando fugiebat filium suum Abessalon[1], parricidalia ad tempus bella declinans, tacebat rex, et summum patientiæ insigne præstabat. Etenim cum tentationis suæ tempus intelligeret, ut ei parricidale prælium moveretur, magis humilem se volebat videri, quo Domini mitigaret offensam ; quam exasperandum ejus arbitrabatur in sua tentatione judicium, si forte suas injurias ultum iret. Unde et ad populi ducem Abessam vindicare cupientem ait ? « Quid mihi et tibi est, fili » Sarviæ ? Ideo maledicit mihi, quoniam Dominus dixit illi,

1 2 Reg. xvi, 13.

» ut maledicat... Ecce filius meus, qui exivit de ventre » meo, quærit animam meam. Si autem modo extraneus » maledicit mihi, dimitte illum, ut maledicat; quoniam » Dominus dixit illi, ut videat humilitatem meam : et re- » tribuet mihi Dominus bona pro maledicto hoc [1]. » Quod et prophetico dixit Spiritu, et probavit eventu. Cum enim repleta fuerit humilitas, peccatum solvitur. Denique et in Esaiæ libro habes quia dixit Dominus : « Sacerdotes, loqui- » mini ad cor Jerusalem : consolamini eam, quia repleta » est humiliatio ejus, solutum est peccatum ejus; quia ac- » cepit de manu Domini duplicia peccata sua [2]. » Advertis igitur quia ubi desolatio, ibi humilitas. Desolationem enim sequitur humilitas justo ordine, humilitatem patientia, patientiam probatio, probationem consolatio. Quod habes et in Apostolo scriptum : « Quia tribulatio patientiam ope- » ratur, patientia autem probationem, probatio autem spem, » spes autem non confundit; quia charitas Dei diffusa est » in cordibus nostris per Spiritum sanctum [3], » qui utique nostrorum consolator est affectuum.

V. Quod autem ait : « Dabit in sepultura os suum [4] » ostendit quamdam supra modum patientiæ taciturnitatem; ut tanquam sepeliat os proprium, ne loquatur; et velut quodam aggere virtutum obstruat, ne vocem doloris emittat : tantum pondus asserens patientiæ quam spes foveat; ut vocem ipsam velut busto quodam ac tumulo sepeliat, ac includat, quam nulla extorquere, nullave excitare possit injuria. Hujus quoque litteræ interpretationem, ut potuimus, explicavimus : veniamus ad Psalmum.

VI. Itaque primus versiculus est : « Manus tuæ fecerunt » me, et paraverunt me : da mihi intellectum, ut discam » mandata tua [5]. » Magno commendationis exordio usus est,

[1] 2 Reg. XVI, 10, et seqq. — [2] Isaï. XL, 2. — [3] Rom. V, 3-5. — [4] Thren. III, 29. — [5] Psal. CXVIII, 73.

ut opus Dei esse se diceret; quo facilius circa operis sui gratiam favor inclinaretur auctoris. Grandis enim prærogativa est etiam in rebus humanis; ut aliquis operibus et beneficiis faveat suis, nec meritum spectet alienum: sed in suæ gratiæ munus intendat; ne videatur abrogare quod ipse donavit. Itaque etsi de luto corporis nostri substantia sit, et carne induamur, et corpus ossibus intexatur et nervis; tamen quod simus pretiosissimum opus Dei, nemo dubitaverit. Nam et fabricam ipsam humani corporis si quis considerare velit, nihil poterit in terra pretiosius judicare. Est enim homo statu celsus, vultu decorus, cæsarie gratus, non in alvum cæterorum more curvatus animantium, sed ipso naturæ jure sublimis, qui in cœlum libero spectet obtutu, nulla captivæ servitute cervicis depressus in terram, sed tanquam propriæ conscius libertatis, et locuples sui testis auctoris.

VII. Verumtamen in cæteris animantibus membrorum forma laudetur, in quibus præter gratiam corporis nihil est aliud quod requiratur. Homo in eo est pulchrior quod non videtur, non in corpore quod videtur: in se habens æternitatis gratiam, et præsentium venustatem. « Quæ » enim videntur, temporalia sunt; nam quæ non videntur » æterna [1]. » In hoc terrestri hospitio indutus habitatione cœlesti, cui simul competit et in terris videri, et Deo jungi. Magnum sane munus, si se ipse cognoscat; et quædam forma justitiæ, mundo magis quam sibi nasci. Unde et Salomon ait: « Grande homo, et pretiosum opus vir mi- » sericors: virum autem fidelem opus est invenire [2]. » Et vere magnus est qui et divini operis interpres est, et imitator Dei. Homo est enim qui potuit dicere: « Imitatores » mei estote, sicut et ego Christi [3]. » Terram excolit mari tanquam possessione utitur, cœli ornamenta gratus mira-

[1] 2 Cor. iv, 18. — [2] Prov. xx, 6. — [3] 1 Cor. xi, 1.

tur assertor. Evanuerat rerum natura, nisi qui ea uteretur, divina providentia esset adjectus.

VIII. Denique postquam fecit Deus cœlum et terram, et maria, posteaquam omnia reptilia, volatilia, animantia, postea hominem fecit, quem animantibus viventibus anteferret: de quo non immerito cœlesti sententia resultavit: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram[1]. Cætera dixit, et facta sunt: mandavit, et creata » sunt[2]: » ut homo fiat, specialis quidam Dei accedit hortatus; ut tanquam laborantis Dei in hujus munere creaturæ significaretur operatio. Deus quidem expers laboris est: sed tamen Scripturæ verba quid aliud, nisi studiosam tui operationem ejus ostendunt? Ergo si Deus majore quodam studio te creavit, cur ipse tui studium derelinquas? Si Deus in te laboravit, qui laborare non novit, cur ipse fugitans sis laboris?

IX. « Manus tuæ[3], inquit, fecerunt me, et paraverunt » me. » Clamat ad Deum Propheta: Opus tuum, Domine, ne deseras, non derelinquas. Te auctorem convenio, te teneo conditorem, præsidia aliena non quæro. In adjumentum accingere, qui accinctus es ut creares. Dic ipse David, quid senseris, cur dixeris: « Manus tuæ fecerunt » me? » Sed dixisti inferius: « Domine, retribues propter » me: Domine, misericordia tua in sæculum, opera manuum tuarum non omittas[4], » hoc est dicere: Bestias non fecerunt manus tuæ, sed dixisti: « Producant aquæ » reptilia animarum viventium[5], » et produxit terra secundum genus quadrupedia, et reptilia, et bestias terræ. Me autem, inquit fecisti, me tuis manibus figurasti, hoc est, non figurasti bestias manibus tuis, non reptilia, non

[1] Gen. I, 26. — [2] Psal. CLXVIII, 5. — [3] Vide D. Guillon, tom. IX, p. 43. — [4] Psal. CXXXVIII, 8. — [5] Gen. I, 20.

volatilia : « Me autem defecerunt manus tuæ, et paravе» runt me. »

X. Non mediocre opus est, quod paratum est : cum sapientia unumquodque disponitur et paratur. Denique Sapientia dicit : « Cum pararet cœlos, cum illo eram[1]. » Quod de hominibus dicit idem Propheta : « Vox Domini » præparantis cervos[2]. » Quæ vox Domini Dei est, nisi, « Faciamus hominem[3] ? » Qui sunt isti cervi, nisi inimici serpentibus, qui super aspides ambulant, et venena non sentiunt ? Non vile igitur, non corporale arbitror quod paravit Deus. Nosce te ipsum, homo tuæ animæ dicitur in Canticis canticorum : « Nisi cognoveris te formosam in mu» lieribus[4]. » Cognosce te, anima, quia non de terra, non de luto es; quia insufflavit te Deus, et fecit te in animam viventem[5]. Opus es magnificum, Dei generatione inspiratum. « Attende tibi[6], » ut Lex dicit, hoc est tibi, id est, animæ tuæ. Sæcularia te et mundana ne teneant, terrestria non morentur. Ad illum tota intentione festina, ex cujus inspiratione consistis. « Grande, inquit, homo et » pretiosum opus vir misericors : virum autem fidelem » opus est invenire[7]. » Disce, homo, ubi grandis, ubi pretiosus sis. Vilem te terra demonstrat : sed gloriosum virtus facit, fides rarum, imago pretiosum. An quidquam tam pretiosum, quam imago est Dei, quæ primo tibi fidem debet infundere ; ut in corde tuo refulgeat quædam Auctoris effigies; ne qui mentem tuam interrogat, non agnoscat auctorem ? An quidquam tam pretiosum, quam humilitas; ut naturam corporis animæque perspiciens, alteri te subjicias, alterum regere cognoscas ? Prona in vitium carnis illecebra misericordiam suadet ; quia quod alteri contule-

[1] Prov. VIII, 27. — [2] Psal. XXVIII, 9. — [3] Gen. I, 26. — [4] Cant. I, 7. — [5] Gen. II, 6. — [6] Deut. IV, 9. — [7] Prov. XX, 6.

ris, tibi solvis : quidquid a te procedit, in te recurrit : et quidquid profueris, tibi proficit.

XI. Vivacis animæ vigor sensus, rationis, et intellectus capax, atque judicii; ut digna domus tanto habitatore videatur, non amittat suæ prærogativam naturæ, ne hominis nomen amittat. Scriptura enim eum hominem dicit, qui est ad imaginem et similitudinem Dei : peccantem autem, non hominem, sed aut serpentem, aut equum adhinnientem fœminis, aut vulpeculam, aut jumentum vocare consuevit. « Nolite fieri sicut equus aut mulus, quibus » non est intellectus. In camo et freno maxillas eorum » constringe, qui ad te non appropinquant[1]. » Et, « Dicite » huic vulpi[2], » de Herode ait : « Generatio viperarum[3], » vocatur a Joanne plebs hominum. Magnum ergo opus Dei es, homo, magnum est quod dedit tibi Deus; vide ne quod Deus tribuit, amittas magnum illud munus, quod es ad imaginem Dei; et hoc in te puniatur magis. Deus enim non punit similitudinem suam : sed eum punit qui ad similitudinem Dei factus, hoc quod accepit, servare non potuit. Punitur ergo illud quod ad similitudinem Dei esse desistit, hoc est, peccatum tuum. Nam suam Deus non damnat imaginem, nec in illud incendium mittit æternum : sed magis vindicat imaginem suam de eo, qui imagini illi fecit injuriam; ut per malitiam, homo, quod eras, esse desineres, et fieres mulus ex homine. Vindicatur ergo imago, non condemnatur. Vindicatur quasi expulsa : non condemnatur quasi rea. Postquam enim peccasti, aliud esse cœpisti : illud quod eras, esse desiisti. Quomodo igitur punitur in te quod in te non invenitur? Nam si inveniatur in te imago Dei et similitudo, non supplicio incipis dignus esse, sed præmio. Ita imago illa qua ad imaginem et similitudinem Dei factus es, non condemnatur, sed coronatur. Condemnaris

[1] Psal. XXXI, 9. — [2] Luc. XIII, 32. — [3] Id. III, 7.

autem in eo, quod ipse mutatus es; ut fieres ex homine serpens, mulus, equus, vulpecula. His enim nominibus jam nos Scriptura condamnavit; quia exuti cœlestis imaginis ornamento, etiam nomen hominis amittimus, qui gratiam hominis non tenemus.

XII. In aliquibus tamen codicibus invenimus : « Manus » tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me[1]. » Nec istud alienum; quia et Job dixit : « Manus tuæ plasmaverunt me, » et fecerunt me[2]. » Unde et hic edicitur, ut meminerit Deus quia pulvis sumus; ut uberioris gratiæ munus infundat, nec infirmum opus deserat. Gubernator fluctuante navigio plus laboris impendit, quam cum secundo remigium labitur fluctu, aut ventorum flatus, suo superante labore, præcurrit.

XIII. « Manus tuæ, inquit, plasmaverunt me. » Manus dicit pluraliter, non manum. At vero alibi ait : « Ego » manu mea solidavi cœlum[3]. » Et, « Manus mea fecit » hæc[4]. » In hominis constitutione videtur non abundasse, quod toti mundo, ut fieret, abundavit. Cœlum una firmavit manus, ut scriptum est : et utraque Dei manus hominem figuravit, ut legimus. Cœlum non ad similitudinem, homo ad similitudinem. Angeli ad ministerium, homo ad imaginem.

XIV. Esto ut et Angeli ad imaginem. Scriptura tamen de homine locuta est quod sit ad imaginem. Habemus enim aliquid quod fortasse Angeli non habeant; ubi enim abundavit peccatum, superabundavit gratia. Nobis est natus Christus ex Virgine. Legimus enim : « Puer natus est » nobis, et filius datus est nobis[5]. » Nobis carnem suscepit : imo potius nos in illa carne suscepit, quod filium hominis in Dei sede constituit. Non lego Angelos in Dei sede

[1] Sic legitur in Vulgata nostra. — [2] Job, x, 8. — [3] Isaï, xlv, 12, — [4] Id. xlvi, 12, — [5] Isaï. ix, 6.

nisi stantes, nisi ministerium deferentes[1]. » Non lego Angelos, sed homines consepultos Christo, et in Christo resuscitatos. Denique ait Apostolus : « Quia convivificavit » nos in Christo, cujus gratia estis salvi facti : et simul » suscitavit, simulque sedere fecit in cœlestibus, in Christo » Jesu[2]. » Filius ergo hominis ad dexteram Dei, non Angelus, non Archangelus, nec Cherubim, et Seraphim. Illa laudant : Filius hominis sedet. Filius hominis Angelorum ore laudatur, quod Angelos malos vicerit, de nequitiis spiritalibus quæ sunt in cœlestibus, triumphaverit : quod fecerit similes Angelorum homines, in quibus ante erant contagia mortuorum.

XV. « Verbo, inquit, Domini cœli firmati sunt, et spi- » ritu oris ejus omnis virtus eorum[3]. » Homo quoque spiritu Domini perfectionem vitæ, consummationemque virtutis accepit. « Inspiravit in eum Deus spiritum vitæ, et » factus est homo in animam viventem[4]. » Vita ergo nostra cœpit ex inspiratione divina : sed vita hæc secessione animæ, corporisque dissolvitur, inspiratio autem divina non solvitur. Et ideo intellige aliud esse quod figuratum est, aliud quod factum est, vel paratum. Meritoque dupliciter habes scriptum de homine. Primum enim scriptum est ; « Faciamus hominem ad imaginem et simili- » tudinem nostram. » Et, « Dominabuntur, inquit, vel » principatum habebunt. » Et, « Fecit Deus hominem ad » imaginem Dei[5]. » Secundo autem loco ita scriptum est, quia « Accepit Deus pulverem de terra, et plasmavit ho- » minem[6]. » Ubi pulvis, ibi plasmatio : ubi autem non pulvis, ibi non terra, non materia ; sed incorporeum, sed admirabile : ibi non materia, sed immateriale. Quod enim

[1] Hebr. I, 14 ; Apoc. VIII, 2 ; Dan. VII, 10 ; Rom. VI, 4, 5. — [2] Ephes. II. 5, 6. — [3] Psal. XXXII, 6. — [4] Gen. II, 7. — [5] Id. I, 26, 27. — [6] Id. II, 7.

secundum imaginem Dei est, non est in corpore, nec in materia, sed in anima rationabili. Ibi operatur, ibi ostenditur homo ad similitudinem et imaginem Dei, ubi justitiæ, ubi sapientiæ, ubi omnis forma virtutis assumitur.

XVI. Si intelligas imaginem, videbis ad imaginem; homo enim non est imago Dei, sed ad similitudinem factus est. Alius est imago Dei invisibilis, primogenitus universæ creaturæ, per quem facta sunt omnia. Ille non ad imaginem, sed imago : tu non imago, sed ad imaginem. Habes ergo in tua substantia aliquid de imagine et similitudine Dei, quod sit divinæ simile imaginis. Propterea imago ad eum qui est ad imaginem, venit : et quærit imago eum, qui est ad similitudinem sui; ut iterum signet; ut iterum confirmet; quia amiseras quod accepisti. Insufflaverat enim tibi Deus, ut inspirationis suæ dono haberes gratiam, quam tibi tua culpa sustulerat. Factus eras in animam viventem : audi quid dicat, non in carnem, sed in animam viventem. Sed quia peccator signaculum tenere non potuit, et in crimine positus non habebat quæ Dei sunt, sed quæ hominum; propterea venit Dominus noster Jesus Christus, ut legisti in Evangelio, et a mortuis resurgens cum clausos Discipulos reperisset, claustris ingressus est manentibus, et dixit : « Pax vobis. Sicut misit » me Pater, et ego mitto vos. Cumque hoc dixisset, insuf» flavit, et dixit eis : Accipite Spiritum sanctum[1]. »

XVII. Vides-ne ergo quæ manus fecerint hominem, aut quem hominem fecerint; illum utique quem secundum Christum induimus : « Expoliantes veterem hominem cum » actibus ejus, et induimus novum, qui renovatur in agni» tionem secundum imaginem ejus qui creavit eum; ubi » non est.... servus et liber, sed omnia et in omnibus » Christus[2]. » Christum ergo induimus, sicut et alibi dic-

[1] Joan. xx, 21, 22. — [2] Coloss. III, 9-11.

tum est : « Christum induistis[1]. » Accepimus Spiritum sanctum, qui non solum nostra peccata dimittit, sed etiam nos facit sacerdotes suos aliis peccata dimittere. Ideo ait Propheta : « Tu finxisti me, et posuisti super me » manum tuam[2]. Finxit per lutum, posuit per gratiam spiritalem; licet plerique hunc Psalmum ex persona dictum Salvatoris accipiant. Audi quia manus Domini, etiam Spiritus dicitur. Clamat Job : « Spiritus divinus, qui fecit » me[3]. » Istæ sunt ergo manus quæ hominem paraverunt, Christus et Spiritus. Ergo Dominus Jesus et corporis auctor est nostri, qui primum fecit hominem ad imaginem, et postea de luto finxit, et voluit servare quod fecerat, salvare quod plasmaverat; ut totum hominem salvum faceret, sicut ipse dixit in Evangelio : « Mihi irascimini, quia » totum hominem salvum feci in sabbato[4]. » Quod specialiter Ecclesia docet, quia non solum anima, sed etiam caro nostra servetur : anima per cognitionem Dei, caro per resurrectionem : quorum alterum docuit divini auctoritate sermonis, alterum propriæ resurrectionis exemplo.

XVIII. Hic est ergo homo geminæ substantiæ. Alia est enim facti substantia, alia figurati : ista de Dei Spiritu, illa de limo. Propterea ait Job : « Resuscitabit corium » meum[5] ; » quia quod de limo est, resuscitatur; terra enim in terram redit; quod autem factum est, ut principatum haberet super cæteras animantes, id præstantius esse intelligis. Luti enim etiam bestiis nobiscum commune consortium est; et ideo animæ specialis prærogativa donata est. Idem tamen quia cæteris animantibus imperat; ut possit imperare, debet Deo esse subjectus. Docetur igitur servire, ut ad regnum pervenire mereatur. Qui enim servit Christo, placuit Deo. Qui servit Christo, placet uti-

[1] Galat. III. 27. — [2] Psal. CXXXVIII, 5. — [3] Job. XXXIII, 4. — [4] Joan. VII, 23. — [5] Job. XIX, 26.

que veritati, et debet nescire mendacium. Qui servit justitiæ, debet repellere iniquitatem. Qui servit immaculato, debet tenere castimoniæ disciplinam. Qui servit luci, debet odisse tenebras peccatorum. Ergo quia corpus infirmum est, visitationem Domini postulemus. Unde Propheta ait : « Quid est homo, quod memor es ejus; aut filius hominis, quia visitas eum[1] ? »

XIX. Et nunc in reliqua versiculi portione ait : « Da mihi intellectum, ut discam mandata tua[2]. » Spiritalem igitur se esse cognoscens Propheta, petit gratiam Spiritus sancti. Etenim intellectum dari a Domino, et inter munera gratiarum primo constitui loco, in apostolica lectione didicisti; quia unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem[3] : et in Propheta primo loco sapientiæ et intellectus spiritalis gratia postulatur[4]. Petitur ergo Dei donum. Deinde vide ordinem : « Da mihi, inquit, intellectum, ut discam mandata tua. » Intellectus præmittitur, ut scientia sequatur. Nam nisi quis intellexerit, doctus esse non poterit. Doctrinam igitur intellectus facit, non memoria. Nihil enim prodest multa legisse, nisi intelligas ipse quæ legeris. Et in Apostolo post manifestationem Spiritus, sermonem scientiæ legisti postea substitutum[5]; ut scias intellectum memoriæ præferendum, et illum posse habere scientiam, cui ante intellectus affulserit.

XX. Simul humilitatem considera. Si Propheta intellectum dari sibi postulat, quis tam arrogans, qui profiteatur in sua potestate esse intelligentiam ? intellectum petit, ut ipse se noverit, et naturæ suæ possit scire rationem : at illi qui de rerum natura disputant, cœli scrutantur plagas, qui se ipsos scire non possunt, putant intelligentiam sine Dei dono posse concedi. Unde et nos humilitatem debemus

[1] Psal. VIII, 5. — [2] Id. CXVIII, 73. — [3] 1 Tim. II, 7. — [4] Isaï. XI, 2. — [5] 1 Cor. XII, 7.

assumere; ne extollamur, si forte unam aliquam de Scripturis parabolam cognoverimus: aut quia interdum secundum litteram plana legimus; si forte secundum litteram aliquid intellexerimus, doctrinæ nobis assumamus scientiam. Propheta ille qui accepit Spiritum sanctum, postquam unctus est in regnum, unctus est in Prophetam, centesimum et octavum-decimum Psalmum scribens, intellectum sibi dari poscit, ut mandata Dei intelligat: et scit nisi a Domino acceperit gratiam, intelligere ejus se mandata non posse. In Evangelio quoque lego, quia proponebat parabolas Dominus Jesus, et Apostoli non intelligebant[1]. Denique explanationem propositæ parabolæ postulabant.

XXI. Ipse Dominus Jesus cum diceret, ut legisti in libro Evangelii secundum Matthæum scriptum: « Beati » pauperes spiritu[2]; » subjecit in posterioribus: « Omnis » qui audierit mea verba hæc, et fecerit ea, similis erit viro » sapienti[3]. » Non ergo qui audit tantummodo, similis erit: sed qui facit quæ audierit. Ergo neque factum sine auditione, neque auditio sine facto potest esse sapientis: sed qui audit et facit. Audiamus igitur, ut intelligamus: faciamus, ut intellexisse nos quod audivimus, comprobemus.

XXII. Sequitur versus secundus: « Qui timent te, vi» debunt me, et lætabuntur; quia in verba tua supersperavi[4]. » Fortasse aliquibus videatur hoc esse contrarium, quia justus dicit: « Qui timent te, videbunt me, et læta» buntur; » multis enim justus gravis est, cum videtur. Denique in Evangelio plerique Dominum Jesum videre non poterant: sicut Geraseni rogabant eum, ut abiret de regionibus eorum[5]: et alii ei transitum denegabant, quando tamen per eos transire nolebat[6]. » Unde puto quod sicut

[1] Matth. XIII, 36. — [2] Id. v, 3. — [3] Id. VII, 24. — [4] Psal. CXVIII, 74. — [5] Luc. VIII, 37. — [6] Id. IX, 52, 53.

illic judaïcæ forma impietatis exprimitur : ita hic Ecclesiæ gratia reveletur. Prophetat enim totum orbem replendum esse timore divino, et ideo quasi timentes Deum sanctorum dicit cognitione lætari; qui enim videt justum, et gaudet, etiam ipse vult esse justus. Pulchrum est enim ut in aliis delectetur, quod vult in se servare, si sumpserit. Est enim insitum bonis; ut castum, pudicum, prudentem sapiens affectu pio diligat, misericors liberalem; et virtutes suas in aliis amet. Plerisque enim justi aspectus admonitio correctionis est, perfectioribus vero lætitia est. Quam pulchrum ergo, ut videaris et prosis? Bonum ergo vir justus.

XXIII. Propterea denique Paulus apostolus ascendit Hierosolymam, ut justos videret [1] : et cum Petro mansit diebus quindecim; ut ex ejus aliquid cohabitatione proficeret. Propterea ipse Paulus et Barnabas, cum Hierosolymam ingrederentur, magnifice excipiebantur ab Ecclesia, ab Apostolis, et majoribus natu [2]. » Cum autem abire vellent, ne discederent, rogabantur : et, ut postea de Paulo legimus, cum lacrymis deducebantur [3]. Nam si est tanta vis in naturalibus, ut animal visum prosit ictericis ; ita ut mortui quoque cornu ejus animantis prodesse dicatur, si fuerit demonstratum iis, qui hujusmodi inciderint passionem : dubitare possumus quod justi sanet aspectus? Ergo vile animal irrationabile tantam virtutem habet, ut sanare possit hominem momento exiguo, quo videtur : homo justus, si tamen cum fide ab eo aspiciatur, qui utilitatem ab eo percipere desiderat, nihil confert? Annon vel ipsi oculorum radii virtutem quamdam videntur infundere iis, qui fideliter eum videre desiderant?

XXIV. Sed quemadmodum justus lætificat cor innocentium, cum videtur : ita improbi justorum cognitione tor-

[1] Galat. I, 18. — [2] Act. XV, 4, — [3] Id. XX, 38.

quentur; quia vel tacitis sanctorum moribus arguuntur. Torquet castitas incontinentiam, avaritiam liberalitas, impietatem fides. De hoc quoque parile vilis animantis sumamus exemplum. Nam sicut prodesse diximus mutum animal, cum videtur: ita obesse percipimus lupum, si aliquem videndo prævenerit; vocem enim feruntur amittere, quos prius lupus viderit. Basiliscus quoque, hoc est, noxius serpens, si quodcumque prior viderit animal, fertur occidere, et allegatur statim necari, qui potuerit a serpente hujusmodi prævideri. Ipse quoque serpens mori dicitur, si fuerit hominis præventus aspectu. Ergo si tanta virtus, vel in oculis serpentis, vel in oculis est hominis, ut si alter alterum prior viderit, possit occidere, non est virtus in oculis justi, qui repletus virtutis est gratia; cum præsertim tantum operetur fides[1], ut et illa quæ fimbriam Domini tetigit, sanaretur, et ille cui intendit Dominus Jesus, statim ex ejus oculis gratiam sanitatis hauriret[2]?

XXV. Sed qui videt justum, debet scire quid videat: non illum videt in corpore, non in vestimento, non in patrimonio, non in vultu; sed intus videt: non, inquam, illum videt, nisi ejus viderit mentem, nisi ejus sermonem intenderit, nisi sensus illius potuerit comprehendere, sapientiam de tractatu ejus assumere. Tunc igitur lætabitur, cum ita perspexerit, cum ista cognoverit. Ita ergo et nos sicubi audivimus justum, festinemus videre, sicut illa mulier quæ audivit in domo Pharisæi discumbere Dominum Jesum, et ingressa est, et ejus pedes perfudit unguento[3]. Illius imitatores simus; namque Ecclesiam in illa muliere figuratam esse quis dubitet? Sicubi ergo justus sedeat, sicubi accumbat, festinemus videre eum. Pretiosum est videre virum justum; ut videas eum secundum imaginem Dei. Quod foris est, nihil prodest: quod intus

[1] Matth. IX, 22. — [2] Luc. IX, 38-43. — [3] Matth. XXV, 35-40.

est, sanat. Sane et in eo qui foris est, illum qui intus est, frequenter aspicimus; ut si viderimus pauperem, illum ad cujus similitudinem factus est, honoremus in paupere, de quo ait: « Dedistis mihi manducare... quia quod uni eorum » dedistis, mihi dedistis [1]. » Qui enim coronat imaginem imperatoris, utique illum honorat, cujus imaginem coronavit: et qui statuam contempserit imperatoris, imperatori utique cujus statuam consputaverit, fecisse videtur injuriam. Gentiles lignum adorant; quia Dei imaginem putant. Sed invisibilis Dei imago, non in eo est quod videtur: sed in eo utique quod non videtur.

XXVI. Vides ergo quia inter multas Christi ambulamus? Caveamus ne coronam imagini detrahere videamur, quam unicuique Christus imposuit. Caveamus ne aliquid detrahamus iis quibus debemus adjungere. Sed quod pejus est, non solum non honestamus pauperes; sed etiam dehonestamus, destruimus, persequimur, et ignoramus quod has Dei imagini congeramus injurias, cum factos ad imaginem Dei putamus esse lædendos. Qui enim irridet pauperem, exacerbat eum qui fecit illum. Sed aderit ille qui dicat: « Esurivi, et non dedistis mihi manducare: si» tivi, et non dedistis mihi bibere... æger eram... et non » visitastis me [1]. » Et quanto ista leviora sunt, quam si dicat: Injurias mihi fecistis, nudastis me, verberastis me? Quem si quis interrogaverit: Quando tibi injurias fecimus? quando spoliavimus? quando etiam verberavimus? Dicet: « Quandiu uni horum minimorum fecistis, mihi fecistis [2]. » Propterea caveamus diligentius, ne cui vel minimo contumeliam irrogemus, ne ipsi Domino in illis minimis contumeliosi fuisse videamur.

XXVII. Qua ratione autem dixerit: « Qui timent te, » videbunt me, et lætabuntur, » ipse exposuit dicens: « Quia

[1] Matth. xxv, 42, 43. — [2] Ibid. 45.

» in verba tua supersperavi : » hoc est dicere : Intus me viderunt, intus me tetigerunt, intus me aspexerunt; ubi spem assumpsi de tuis verbis, ubi tua verba percepi. Beati ergo qui vident justum, et lætantur; quia sperant in Dei verba. Quam multi autem sunt qui oderunt justos, qui perscrutantur Dei verba, qui justi sunt : et cum aliquos doctos audiunt impii, eos propter doctrinam vitare consuerunt!

XXVIII. Sequitur versus tertius : « Agnovi, Domine, » quoniam justa judicia tua : et in veritate tua humiliasti » me [1]. » Qui potest intelligere quæ sunt divinæ providentiæ, utitur eo sermone quo usus est propheta sanctus David; quia omnia judicio Dei fiunt, ut ægrum corpus aliquis habeat, ut salubre, ut dives, ut pauper sit, ut moriatur juvenis vel senex. Si quis intendat Scripturis divinis, intelligit hæc fieri judicio Dei; nihil enim est præter Dei scientiam. Exemplum quærimus? Non est absconditum; siquidem Job nunquam amisisset proprias facultates, nisi esset traditus adversariæ potestati. Dedit enim Dominus diabolo potestatem in facultates ejus, ut tentaretur qualem, amisso patrimonio, haberet affectum : dedit in filios, dedit in corpus ejus; ut probaretur num defunctorum dolore liberorum, aut cruciatu corporis a constantia mentis animique descisceret [2]. Dominus quidem noverat fortem; sed in illo docere atque examinare nos voluit, utrum imitatores ejus esse possemus. Denique et Abraham tentavit, quando filium senis unicum sibi petiit immolari [3]. Sciebat utique mentem Abrahæ : sed sciens tentat Dominus, sicut legisti in Evangelio, quia cum interrogasset Dominus Jesus Discipulos, quod panes haberent; et illi respondissent, quia quinque tantum haberent panes, ipse ait : « Quid fa-

[1] Psal. CXVIII, 75. — [2] Job. I, 12, et II, 6. — [3] Gen. XXII, 2.

» ciemus inter tantos homines[1]; » hoc autem dicebat tentans eos; sciebat enim quid facturus esset. Qui ergo justus est, examine justitiæ suæ credit quia Dei justa judicia sunt : vel secundum græcum, quia Dei judicia sunt ipsa justitia.

XXIX. Sed hoc ut agnosceret, fecit præmissa precatio; quoniam intellectum sibi dari poposcit, ut mandata Dei disceret. Accepta est ergo intellectus et cognitionis gratia, agnovit justa esse Dei judicia : agnoscere autem perfecti est. Denique aliud est credere, aliud agnoscere. Fides timentis, agnitio est sapientis. Qui enim timet, rationem non quærit : sapiens autem et agnitionem eorum investigat, quæcumque percipere desiderat. « Credidi, inquit, propter quod locutus sum[2] : » cognovit autem intelligens quod locutus est.

XXX. In quo ergo justa judicia Dei sunt ? Quia per labores, et tribulationes, et afflictiones ad cœleste præmium pervenitur. Sicut enim certantibus athletis corona defertur justo judicio hominum : ita legitime certantibus Christianis divino judicio palma decernitur. « Vincenti, » inquit, dabo sedere mecum in sede mea[3]. » Vita ergo nostra examinatur igne, sicut splendor argenti; ut virtus certaminibus approbetur. « Transivimus, inquit, per ig» nem et aquam, et induxisti nos in refrigerium[4]. » Per hæc igitur vera judicia tua esse cognovi. Humiliatus enim sum, ut hæc viderem; quia ii qui exaltati sunt corde, oculos ad veritatem aperire non possunt. Cum autem humiliamur, peccata nostra cognoscimus, et ipsa humilitate delicta nostra purgamus. « Humiliatus sum, inquit, et sal» vum me fecit[5]. » In veritate ergo humiliatus est, qui

[1] Joan. VI, 5, 6. — [2] Psal. CXV, 1. — [3] Apoc. III, 21. — [4] Psal. LXV, 11. — [5] Id. CXIV, 6.

humiliatus est ad salutem : nec vane pertulit passionem, qui salutem veritatis secutus est.

XXXI. Distat igitur inter cognoscere et timere, ut eo revertamur. Denique Evangelii lectio docere nos debet. Ait enim Dominus sd eos qui credebant ei ex Judæis : « Si » manseritis in verbo meo, ...cognoscetis veritatem, et » veritas liberabit vos [1]. » Si manseritis, inquit, cognoscetis. Vides quia non a principio potuit cognoscere quicumque Deum timens verbum ejus audivit. Non solum autem non idem est timor et cognitio; verumetiam non idem est fides et cognitio. Siquidem etiam Apostolus docuit diversa esse munera gratiarum. « Alii enim, inquit, per Spiritum » datur sermo sapientiæ : alii autem sermo scientiæ se» cundum eumdem Spiritum, alii fides in eodem Spiritu; » alii gratia sanitatum in uno Spiritu [2]. » Si ergo alii fides datur, alii cognitio; vides quia ubi fides, non statim cognitio : ubi autem cognitio, et fides est et prudentia, nec ab eo possumus diligentiam separare.

XXXII. Habuit ergo cognitionem sanctus David, utpote Propheta perfectus; quandoquidem ita perfecte cognovit, ut humiliaretur in ipsa veritate. Sive ergo in adversis positus, agnovit probationis gratiam, ea quæ laboriosa et adversa sunt, sustinenda : justum autem esse Dei judicium; et ideo bene certantes nunquam deseri, vel relinqui, et coronam his post labores posse deferri : sive in secundis et prosperis positus, cognovit etiam divitias regum, diversosque successus, tentationis causa solere suppetere; ut his qui his utitur, rerum prosperitate tentetur. In eo igitur propheta David laudandus, quia cum ista agnosceret, humiliabatur; ut humilitate sua, vel prosperorum excluderet tentamenta, vel adversorum subiret constanti æquanimitate tolerantiam.

[1] Joan. VIII, 31, 32. — [2] 1 Cor. XII, 8, 9.

XXXIII. Non ergo magnopere laudabilis esset Propheta, si laudaret judicia Dei, usus affluentia secundorum. Quid enim magnum facimus, si quando in secundis sumus, laudamus Deum, quando in divitiis sumus, quando nullis vexamur injuriis? Illud est magnificum, si subjectus injuriis, contumeliis, judicium Dei laudes, si vexatus ægritudine, judicia Dei prædices : si te inopia non revocet, quominus laudes justitiam Dei. Ergo semper laudanda sunt judicia Dei, sicut scriptum est : « Exultaverunt filiæ » Judæ propter judicia tua[1]. » Quæ sunt filiæ Judæ, nisi animæ religiosæ, animæ Ecclesiæ quæ Jesum Christum Dominum confitentur, quæ videntes rationem judiciorum tuorum, semper exultant? Qui enim non ex aliquo secundorum proventu, sed ex cognitione rationis induit lætitiam; nonnisi in exultatione perpetua constitutus est.

XXXIV. Sequitur versus quartus : « Fiat nunc misericordia tua ut exhortetur me, secundum verbum tuum » servo tuo[2]. » Aliqui habent in hoc loco : « Consoletur me. » Sed etiam in Apostolo legimus exhortationem pro consolatione dictam, et consolationem pro exhortatione[3]. Magna est ergo misericordia Dei, quæ non solum remissionem tribuit peccatorum; sed etiam certantibus adhibet exhortationis calcaria, ne suscepti certaminis passiones imbelli formidine derelinquant. Non ergo misericordiam, quasi is qui victus cedat, aut ut veniæ precator, implorat; sed ut Dei miseratione succinctus, majora viribus tanto munere fultus expediat. Egregiam et singularem Prophetæ spectato virtutem. Alius enim humiliatus ærumnis posceret, ut circa eum tentamenta desinerent, et sedare Dominus adversa dignaretur, ne tribulationum procella in eum sæviret : iste autem tanquam athleta fortis et pa-

[1] Psal. XLVII, 12. — [2] Id. CXVIII, 76. — [3] 2 Cor. I, 4-6.

tiens, qui exerceri et ungi animam suam tribulationibus nosset, non tristia dimovere, non impugnantia declinare desiderat, non omne illud desinere, quod fatigationem et laborem afferret, exposcit; sed magis in tempore laboris sui adversus tentationum procellas dari sibi verbum consolationis exposcit; ut possit forti quæ ingeruntur mente tolerare, ne aliqua mœstitiæ perturbatione lassetur. In eo igitur obsecrat misericordiam Dei, ne auxilio destitutus expediendi, cœptam militiam derelinquat.

XXXV. Denique adhortationem divinæ esse misericordiæ, evidens testimonium docet; Moysi enim dicit Deus: « Miserebor cui misertus ero, et misericordiam præstabo, » cui misericordiam præstitero. Igitur non est volentis, » neque currentis; sed miserantis Dei est[1]. » Forte dicas: Ergo non debemus, vel velle, vel currere: atqui negligentes Deus deserere consuevit. Non ergo hoc dicit: sed quid dicat, consideremus. Non volentis, neque currentis hominis perseverantia est; non est enim in hominis potestate: sed miserantis Dei est, ut possis complere quæ cœperis. Denique iterum Moysi dicit: « Quia in hoc ipsum te suscitavi, ut ostendam in te virtutem meam[2]. » Colligitur ergo adhortationem divinæ misericordiæ deputandam. Unde sequitur: « Ergo cui vult miseretur, et quem vult » obdurat[3]. » Hunc miseratus hortatur, illum non revocat execratus. Et vere misericordia est Dei nostrarum militia passionum, per quam nobis peccata minuuntur. Denique Lazarus pauper, quia in hac vita toleravit mala complurima, in gremio Abrahæ requiem consolationis invenit: ille autem dives, qui consolationem habuit in sæculo, post curricula vitæ hujus fructum quietis amisit. Quem si miseratus esset Deus, castigasset potius in hoc sæculo,

[1] Rom. IX, 15, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 18.

postea non flagellaretur. Denique Job licet graviter flagellatus, et quidem flagellis plurimis inopiæ, amissionis filiorum, doloribus corporis, opprobriis amicorum; consolatione tamen fruitur æterna.

XXXVI. Ergo quanto majores tribulationes fuerint, tanto uberior consolatio reservatur. Et tamen ne cadas atque succumbas, quanto majores tentationes videris, tanto magis roga Verbum Dei, ut adhortationem tibi afferat : sicut rogavit, et Paulus qui ait : « Benedictus Deus » et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordia-» rum, et Deus omnis consolationis, qui nos exhortatur in » omni angustia; ut possimus et ipsi consolari eos, qui » sunt in omni tribulatione, per exhortationem qua et ipsi » advocamur a Deo; quoniam sicut abundant passiones » Christi in nobis, ita per Christum abundat etiam conso-» latio nostra [1]. » Tanta vi apostolicæ petitionis rogat, ut consolationem accipiat a Domino in omni tribulatione, quo non solum ipse induat tolerantiam; verumetiam alios consoletur, ut et ipsi possint propriæ mentis angustias sustinere. Si igitur ipse in omni tribulatione idoneus fueris approbatus, tunc demum dignus eris, qui consolationem accipias in omni tribulatione. Et tamen non omnis passio digna consolatione est : sed quæ passio per Christum est, hæc consolationem Christi meretur.

XXXVII. Pulchre autem addidit : « Secundum verbum » tuum servo tuo. » Ipse enim Dominus pro suo nomine præliantibus auxilium pollicetur dicens : « Cum ergo tra-» dent vos, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini; » dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non » enim vos estis qui loquimini, sed Pater meus qui loquitur » in vobis [2]. » Ergo ne impares simus certamini, divinum semper oremus auxilium, ut nobis tribuat adhortationem,

[1] 2 Cor. I, 3-5. — [2] Matth. X, 19, 20.

Si enim habeamus eum qui nos exhortetur, non facile cedimus.

XXXVIII. Plerique autem habent : « Qui consoletur » nos, » nec abhorret a vero. Instigantis enim aliquem blanda quædam est exhortatio, quæ certantem studio laudis accendat, et velut quadam consolatione demulceat; ne laborum asperitate revocetur.

XXXIX. Sequitur versus quintus : « Veniant mihi mi» serationes tuæ, et vivam; quoniam Lex tua meditatio » mea est[1]. » Cui Lex Dei meditatio est, huic præsto sunt misericordiæ, ut vivat in æternum. Quomodo enim beatus quis potest esse sine miseratione divina ? « Beatus... » autem qui in Domini Lege die ac nocte meditatur[2]. » Sed qui meditatur in Lege, eruditur in Lege : et quem Lex erudierit, Dominus erudivit, qui locutus est Legem. Ideoque scriptum est : « Beatus quem tu erudieris, Domine, » et de Lege tua docueris eum[3]. » Discamus ergo, et nos in Lege meditari, non avocemur sæcularibus illecebris, non occupemur impedimentis; sed semper ad Legem Dei simus attenti. Scriptum est enim : « Os justi meditabitur » sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium[4]. » Hoc in Veteri Testamento : audi dicentem et in novo : « Prope » est verbum in ore tuo, et in corde tuo[5]. » Et maxime hanc meditationem Sacerdotibus necessariam ostendit ad Titum scribens, quia debet episcopus amplecti eum, « Qui secundum doctrinam est fidelem sermonem; ut po» tens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradi» cunt, arguere[6]. » Quod utique sollicitæ atque intentæ meditationis est, non perfunctoriæ lectionis. Et ad Timotheum scribens, ait : « Attendite lectioni, exhortationi,

[1] Psal. CXVIII, 77. — [2] Id. I, 1, 2. — [3] Id. XCIII, 12. — [4] Id, XXXVI, 30. — [5] Rom. X, 8. — [6] Tit. I, 9.

» doctrinæ[1]. » Lectio enim frequens, nec intermissione aliqua destituta, doctrinæ munus operatur.

XL. Quod autem poscit ut vivat, frequenter ostendimus hujus corporis vitam veræ vitæ gratiam non habere; sed illam veram vitam fore, cujus bona unusquisque sanctorum credit se videre in terra viventium[2]. Quod credimus nos visuros, non præsens utique, sed futurum est.

XLI. Sequitur versus sextus : « Confundantur superbi; » quoniam injuste iniquitatem gesserunt in me : ego autem » exercebor in præceptis tuis[3]. » Superius ait idem Propheta : « Si reddidi retribuentibus mihi mala[4]. » Numquid hic maledicit iis, qui in se iniqua gesserunt? Non utique. Videbat enim charitatem etiam inimicissimis deferendam, cum venisset Evangelii prædicator. Unde arbitror quia quasi medicus velit eos ipsos sanare qui læserint; ut iniquitatis suæ contemplatione conventi, de propriis flagitiis erubescant : in quo non solum propheticam incipiunt probare patientiam, verumetiam emendare suam insolentiam. Pudor enim plerumque corrector est nostri; et dum incipit nos pudere commissi, ne diutius pudeat, deserere quæ erubescenda sunt, admonemur. Non ergo maledicit Propheta, sed quasi bonus medicus vult illos cognoscere et scire quid fecerint; ut cum se in suam conscientiam receperint, quanta suorum sit colluvies delictorum incipiant erubescere : erubescentes autem possint prioribus renuntiare peccatis. Considera mihi nunc aliquos fornicantes, inequitantes viduis ac puellis, aliena rapientes; et in his non solum non erubescere, sed etiam gloriari solere, tanquam vel pulchritudinis, vel potentiæ suæ titulos deferentes : de quibus bene dixit Apostolus, quod « Eorum gloria in confusione ipsorum[5]; » eo detes-

[1] I Tim. IV, 13. — [2] Psal. XXVI, 13. — [3] Id. CXVIII, 78. — [4] Id. VII, 5. — [5] Philip. III, 19.

tabiliores ipsis criminibus suis, quod cum tanta committant, non confundantur. Verum eorum si quis postea veniat in Ecclesiam, credat in Dominum Jesum, audiat Evangelium, compungatur corde : tunc demum incipiet quam atrocia et gravia deliquerit, agnoscere; et in iis, quæ agnoverit, erubescere.

XLII. Quid sit autem exerceri in præceptis Domini nostri, quia dixit : « Ego autem exercebor in præceptis » tuis, » in Lege didicisti ; hoc est, si bos adversarii ceciderit, vel jumentum[1] ; ut non deserendum existimes, sed potius elevandum. Quod autem ait : « Injuste iniquitatem » gesserunt; » in quem hoc dicatur considera, nisi in eum qui forte juste iniquitatem gerat : id est, si læsus per Legem se incipiat vindicare juxta præcepta Moysis, juste videtur facere iniquitatem, sed non secundum Evangelii præcepta. Et ideo ait : « Non veni vocare justos, sed peccatores[2] ; » quia Judæi ad vindicandum se auctoritate Legis utuntur.

XLIII. Habes hoc et in Apostolo : « Sobrii estote, et » juste[3]. » Non solum sobrios nos, sed etiam juste sobrios esse debere docuit evidenter. Potest autem aliquis et sobrius esse, et non juste sobrius; ut sobrius sit a vino, et non sit sobrius æquitate, atque justitia ; est enim crapula iniquitatis. Potest et aliquis ebrietati et luxuriæ semper indulgens, dum aliena tamen diripere conatur, eo occupatus studio sobrius esse a vino, et non sobrius a rapinis : nec iste juste sobrius. Ideo Apostolus admonet, ut sit in nobis justa sobrietas. Denique addidit : « Et nolite peccare. » Qui enim peccat, etsi sobrius sit, non potest tamen tanquam juste sobrius prædicari. « Nolite, inquit, seduci, » hoc est, ne alieni erroris ebrietas vos faciat temulentos. « Corrumpunt bonos mores colloquia mala[4]; » eo quod

[1] Exod. XXIII, 5. — [2] Matth. IX, 13. — [3] I Cor. XV, 34. — [4] Ibid. 33.

ore et labiis infidelium tanquam ebrietas quædam moribus audientis infunditur. Meritoque addidit : « Sobrii estote juste, » et nolite peccare. » Ignorantiam enim Dei quidam habent; ut sobrius ille sit, qui non habet ignorantiam Dei, nec titubat ebrietate perfidiæ : juste autem sobrius, in quo operum gratia cum fidei sobrietate resplendet.

XLIV. Sequitur versus septimus : « Convertantur ad me » qui timent te, et qui sciunt testimonia tua [1]. » Alius habet, maxime juxta græcum : « Convertantur mihi. » Si « Ad me » legimus : convertantur qui timent Deum, de commissis propriis erubescant; vel certe luant supplicia delictorum : convertantur autem ad Dei servulum, propheticamque doctrinam; ut dediscant pudenda committere, et tanti emandatione doctoris exuant mores suos, delictorumque labe detersa, virtutum induant disciplinam. Si autem ita legimus : « Convertantur mihi, » hoc est, quoniam exercebor in præceptis tuis, mihi convertantur, mihi autem jam non peccanti, jam non erranti. Convertantur, inquit, qui timentes te propriis renuntiavere peccatis; ut consortio justorum Propheta ad uberius provehatur et ipse de ea gratia quæ in ipso est, plurimum conferat audientibus. Convertantur igitur jam, non peccante me, justi ad justum. De testimoniis autem puto jam non opus esse repetere, cum ante jam dictum sit.

XLV. Sequitur versus octavus : « Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar [2]. » Quanto excelsior est Propheta, vel munere prophetiæ, vel regni gratia, tanto magis sequitur humilitatem, et docet quid nos debeamus imitari; eo quod Propheta tantum immaculatum cor fieri sibi deposcit. Supra postulavit : « Cor mundum crea in me, Deus [3]. » Non dixit, « Fac : » sed « Crea; » ut de integro cor ejus instauret et mundet.

[1] Psal. cxviii, 79. — [2] Ibid. 80. — [3] Id. l, 12.

Major quidem in hoc sermone ambitus est. Grande enim cor est a Domino creatum, quod recipiat Verbum de cœlestibus Virtutibus, ac Potestatibus. Grande cor quod recipiat ipsum Dominum dicentem : « Inhabitabo in illis, et » deambulabo in ipsis [1]. » Ut hæc igitur recipiat, creatorem sibi cordis sui non Angelum fieri, sed ipsum Dominum deprecatur, qui cœlum creavit et terram.

XLVI. Et bene ait : « Immaculatum; » quia cor hominis quadam velut indecentium cogitationum colluvione maculatur. Si cogitatio ipsa polluit, quanto etiam facta ipsa contaminant? Noli extraordinariis cogitationibus adversa naturæ contaminare penetralia; ne id inquinamento gravi polluas, quod putas habere te mundum. Manus lavas quasi possis crimina eluere, cum mentem tuam immundis cogitationibus inquinatam lavare non possis. Et Pilatus manus lavit : sed cor suum lavare non potuit. Mansit scelere pollutus, quamvis manus suas aquæ infusione lavisset. Audi quia et cogitatio inquinat : « Non quod intrat in os, » coinquinat hominem : sed quod exit de ore. De corde » enim exeunt cogitationes malæ; homicidia, adulteria, » fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc » sunt quæ coinquinant hominem [2]. » Si ergo intus coinquinaris, prius munda quod intus est. Si quod intus est mundaveris, et exteriora mundasti : ut si aqua turbidum fluat, frustra putes lacum esse mundandum, si fons profluat cœnulentus; receptacula enim tersisse nihil proderit, cum in fonte sit vitium. Ipse tibi ante purgandus es, ut fluat omne quod purum est. Cor tuum cogitationum tuarum est scaturigo. In illo fonte vel turbida aqua impuritatis evomitur, vel sincera pietatis unda prorumpit.

XLVII. Didicisti cor esse mundandum, disce quemadmodum mundes. Mundat hunc fontem justificatio legitima,

[1] 2 Cor. VI, 16, ex Levit. XXVI, 12. — [2] Matth. XV, 17-20.

hoc est, confessio peccatorum. Denique Publicanus ille qui peccata propria fatebatur, justificatus magis de templo, quam Pharisæus exivit; quia jejunia sua et munera Pharisæus, atque innocentiam præferebat. Munda ergo aquam tuam, illam aquam de qua dictum est : « Aqua alta consilium in corde viri [1]. » Bonam tibi aquam natura dedit, nisi eam cœno tuo polluas : ipsa te diluit, si pura, si simplex, si etiam naturalis sit, si nihil habeat sordidum atque terrenum. Quid mali est, si ea aqua, quæ mundare debeat, polluat? Sed non est aqua tua quæ te polluit. Ista aqua aliena est. Denique dictum est tibi : « Ab aliena aqua abstine te [2]. » Aliena aqua mentitur et fallit, et contrarium naturæ profluit. Ideo ait : « Filii alieni mentiti sunt mihi [3]; » nam si alieni non fuissent, utique non fefellissent. Nemo ergo glorietur castum se habere cor [4], quemadmodum Salomon dixit; « Sed qui gloriatur, in Domino glorietur [5]. » qui sanctis suis cor mundum creare dignatus est, et immaculatum facere justificationibus suis. Quæ sint justificationes, audisti dicentem : « Dic iniquitates tuas, ut justificeris [6]. » Ergo qui iniquitates suas dicit, justificatur : qui autem justificatur, non confunditur; quia pudorem peccatorum matura confessione prævenit.

[1] Prov. xx, 5. — [2] Id. v, 15. — [3] Psal. xvii, 46. — [4] Prov. xx, 9. — [5] 2 Cor. x, 17. — [6] Isaï. xliii, 26.

## SERMO XI.

### Caph.

I. Incipit undecima littera *Caph*, quæ latina interpretatione significat, « Curvati sunt. » Sonus interpretationis ipse nos docet, quid sit curvari; qui enim inclinatur in terram, curvari videtur. Unde ait Propheta sub hac littera : « Paulominus consummaverunt me in terra [1]. » Curvatur autemqui agit pœnitentiam, eo quod cervicem suam curvet, dum humiliatur ad Dominum, et interiorem magis cervicem, id est, cervicem mentis et cordis. Nam de hac cervice dictum est : « Nec si flectas ut circulum collum » tuum [2]; » qui enim cor suum non flectit, frustra cervicem suam flexerit.

II. Docet etiam Hieremias propheta humilitatem hac interpretatione signari. Ait enim sub hac littera in Threnis: « Quia non repellet in æternum Dominus; quia cum hu» miliaverit, miserebitur secundum multitudinem miseri» cordiæ suæ; quia non humiliavit toto corde suo, neque » repulit filios hominum [3]. » Bonum ergo curvari, ut humiliemur Domino, et Dominus misereatur. Denique et in superioribus sub hac littera idem Hieremias propheta ostendens gemitus, et humilitatem plebis, ait : « Omnis po» pulus ejus ingemiscentes, quærentes panem, dederunt » desideria sua in escam ut reficiant animam. Vide, Do» mine, et aspice, quia facta est sine honore [4]. » Ergo qui

[1] Psal. cxviii, 87. — [2] Isaï. lviii, 5. — [3] 2 Thren. iii, 31-33. — [4] Id. i, 11.

animæ suæ quærit refectionem, humilitate curvetur, quo possit citius ad Domini pervenire misericordiam.

III. Ideoque tanquam curvatus multo amplius anima ac mente, quam corpore exorsus est David, dicens: «Defecit » in salutare tuum anima mea, et in verbum tuum super- » speravi [1]. » Non usitatus sermo nos capiat; ut tanquam corporeæ fatigationis defectionem hujusmodi judicemus. Neque enim hoc solum dixit: « Defecit anima mea; » sed, « Defecit in salutare tuum. » Itaque ut de usu capiamus exemplum, si, verbi gratia, dicamus: Defecit ille in illam, videtur exprimi hoc verbo, quod totus in mulieris desiderium cupiditate transierit. Et quidquid est quod vehementer expetimus, nisi ejus maturiorem habeamus effectum, id nos videtur longa quadam intentione lassare. Amor impatiens die nocteque meretricias fores pulsans, si diutius potiendi desideria differantur, ipsa deficit expectatione, dum sperat: in quo utique non finis amoris, sed incrementum est. Et quidquid est desiderabile, si non contingat desideranti, deficit in illud, et quasi ipsam deponit animam qui desiderat. Si tamen spes propior assurgat, dat vires spes proxima: si autem absentia sit dilecti, eo ipso quod absentem desiderat, qui concupivit, animæ suæ patitur defectionem. Itaque quanto longius est istud quod desideratur, tanto magis deficit qui desiderat. Id est ergo deficere; unumquemque in id totis studiis migrare quod diligat. Illud cogitat, illi adhæret, illud personat, quod receperit diligendum, in id quadam animæ defectione transfunditur; ut si mater filii expectet præsentiam, quemadmodum expectabat Tobiæ uxor filium peregrinantem [2], deficiens a desiderio, et in angustiis constituta, et tanquam resoluta viribus. Quid enim aliud nisi defectum quemdam ejus verba significant? Sed quo magis lassatur

[1] Psal. CXVIII, 81. — [2] Tob. X, 3, 4, et seqq.

affectus, eo amplius amor crescit : et quo diutius abest qui desideratur, eo expectantis desideria majore quadam vi amoris ignescunt. Caro deficit, sed cupiditas alitur et augetur.

IV. Hinc ergo colligere possumus quid sit : « Defecit in » salutare tuum anima mea. » Etenim Spiritui adhærens anima deficit ab eo quod est anima, et fit unus spiritus; quoniam « Qui adhæret Domino, unus spiritus est [1]. » Itaque sanctus et timens Deum, nescit aliud desiderare, nisi salutare Dei, quod est Christus Jesus. Illum concupiscit, illum desiderat, in illum totis intendit viribus, illum gremio mentis fovet, illi se aperit et effundit : et hoc solum veretur, ne illum possit amittere. Itaque quanto majore desiderio exercitata fuerit anima cupiens adhærere salutari suo, tanto magis deficit. Ergo ista defectio imminutionem quidem fragilitatis, sed assumptionem virtutis operatur. Denique ipse alibi dicens : « Sitivit in te anima mea ; » subjecit infra : « Adhæsit anima mea post te : me suscepit » dextera tua [2]. » Qui enim sitit, cupit semper adhærere fonti, nec aliud sibi nisi aquam expetere et contingere videtur, ut ipso pascatur affectu. Suscipiens ergo dextera animam meam, et de suo virtutem impartiens, facit eam esse quod non erat, ut dicat : « Vivo autem jam non ego, » vivit autem in me Christus [3]. » Disce autem etiam exemplo defectionem istam nimiæ esse cupiditatis. « Concupiscit, » inquit, et deficit anima mea in atria Domini [4]. » Ante concupiscens, inquit, et quasi totam se effundens in concupiscentiam, longo fune suspensa defectione dissolvitur. Denique quomodo deficiat anima in salutare Dei, Hieremias docet. « Et factum est, inquit, in corde meo ut ignis » ardens, flammans in ossibus meis, et dissolutus sum un-

[1] 1 Cor. VI, 17. — [2] Psal. LXII, 2 et 9. — [3] Galat. II, 20. — [4] Psal.

» dique, et ferre non possum [1]. » Hoc igitur inflammatus desiderio, ait David : « Defecit in salutare tuum anima » mea, et in verbum tuum speravi. »

V. Recte speravi dixit in verbum; ante enim spes præcedit, et ideo sequitur defectio. Speravit autem in verbum quod prædicatum est esse venturum, quod potest intelligi de Deo Verbo. Aut certe in verbum speravit, qui verbo cœlesti credidit, quo Domini nostri Jesu Christi annuntiatur adventus, vel quo ejus gloria declaratur. Ergo Propheta considerans quæ legerat, et cernens quod cum adesset corpori, velut quibusdam ligatus vinculis hujus vitæ, aberat a salutare Dei, concupiscebat, desiderabat, deficiebat, et toto dissolvebatur affectu; ut totus illius fieret quod desiderabat, sicut etiam in posterioribus ipse dicit : « Effundo in conspectu ejus orationem meam, tri» bulationem meam ante ipsum pronuntio, in deficiendo » ex me spiritum meum [2]. » Defecit enim ejus spiritus, imo ab eo deficit spiritus suus, qui se ipsum negat, ut adhæreat Christo. Unde semitæ ejus cognoscuntur a Domino; quia non sunt carnis, sed Christi semitæ.

VI. Etenim requirentium Deum via Christus est. Et nos igitur illud concupiscamus æternum, illud salutare Dei : non concupiscamus pecuniam, quam avarissimi concupiscunt, non concupiscamus alienæ uxoris decorem, non ambitionis exagitemur desiderio, non sæculari intendamus gloriæ, non fallacis circumscriptionis studiis occupemur, non proximum circumvenire iniquitate cupiamus, non postremo partes vulpium simus in terrenæ voluptatis interiora demersi, tanquam exules æternorum, et de illa supernæ spei præsumptione dejecti. Attollat igitur se anima nostra deficiens viribus suis; ut adhæreat salutari Dei, qui est Christus Dominus Jesus, quod interpreta-

[1] Jerem. xx, 9. — [2] Psal., CXLI, 3, 4.

tione dicitur Domini salus. Ipse est enim salus, veritas, virtus atque sapientia. Qui igitur deficit sibi, ut virtuti adhæreat, amittit quod suum est, accipit quod æternum est.

VII. Sequitur: « Defecerunt oculi mei in verbum tuum, » dicentes : Quando consolaberis me[1]? » Supra est πρακτικὸν, hic θεωρητικὸν : ibi in salutare deficit anima, eo quod concupiscit eum, cujus Passione servata est : hic in verbum Domini Prophetæ oculi defecerunt. Et videamus ne quemadmodum illic adhærens Christo anima deficit in unum spiritum, et fit unus spiritus ; ita et deficiant oculi, ut fiat una mens. Oculi enim mentis isti sunt oculi, scilicet interioris hominis, non hi oculi qui ministerio funguntur obtutus. Est enim oculus et mens, carnis : sed ille cæcus est oculus, qui non videt quæ divina sunt, qui frustra mente carnis inflatus est. Est et alius oculus, sensus Christi, quo Ecclesia videt Christum; sicut ipse dicit ad Sponsam : « Corde nos cepisti uno ab oculis tuis[2]. » Merito uno oculo Christus videtur, quia non videtur oculo carnali : aut quia duos oculos habens Ecclesia, moralem et mysticum, fidei oculo plus videt Christum. Mysticus enim oculus acutior est, moralis dulcior.

VIII. Et fortasse isti oculi sunt, quibus Paulus videbat æterna, ubi cœpit corporalia non videre. Denique qui Christum non videbat, priusquam oculos amitteret, vidit eum posteaquam visum amisit oculorum. Vidit enim qui dixit : « Quis es, Domine ? » Videbat utique Christum quem etiam Dominum fatebatur. Et infra : « Domine, inquit, » quid me vis facere[3]? » Non ergo videbat eum, cujus expectabat imperium? Quibus igitur oculis videre Paulus plus cœpit, nisi iis quos nobis ipse monstravit, dicens : « Orabo spiritu, orabo et mente[4]? » Denique ut scias quia

[1] Psal. cxviii, 82. — [2] Cant. iv, 9. — [3] Act. ix, 5, 6. — [4] 1 Cor. xiv, 15.

vidit orando : « Factum est, inquit, revertenti mihi in Hie-» rusalem, cum orarem in templo, pavorem habui, vidi » illum dicentem mihi : Festina, et exi citius de Hierusa-» lem ; non enim recipient testimonium tuum de me[1]. » Isti ergo oculi in verbum Dei deficiunt, et dicunt : « Quando » consolaberis me ? » Istis oculis Prophetæ dicebantur videntes ; quia per revelationem ea quæ erant abscondita, mente cernebant.

IX. Quid est oculos deficere ? De corporalibus dicamus, ut intelligamus de spiritalibus. Nonne quando aliquem desideramus, et speramus affore, eo dirigimus oculos, unde speramus esse venturum ? Itaque contenti diu quotidiana expectatione deficimus. Sic Anna circumspiciens in viam, sollicitis adventum filii explorabat excubiis[2]. Sic David propheta, currentem de prælio, positis in turre exploratoribus, interrogare de salute filii pater sedulus gestiebat[3]. Sic teneræ uxor ætatis de specula littorali, indefessa expectatione viri præstolatur adventum ; ut quamcumque navim viderit, illic putet conjugem navigare, metuatque ne videndi gratiam dilecti alius antevertat, nec ipsa possit prima dicere : Video te, marite ; sicut Anna dicebat ad filium : « Video te, fili, amodo libentius moriar[4] ; » mortis videlicet dolorem exoptati conspectus suavitate non sentiens. Ergo ut illa quæ advenienti viro se optat offerre, ablegatis omnibus domesticis occupationibus, semitas viantis aut pedum vestigia legit ; sic Propheta curis exutus sæcularibus, interiorum oculorum in Verbum Dei pervigil custos usque ad defectionem sui intendebat obtutus, corpus suum redigens servituti, et animam suam ad humilitatis patientiam araneæ modo tabescentis erudiens. Desiderabat enim sicut cervus fontes aquarum et sitiebat in Dominum Deum suum, cupiens ejus videre

[1] Act. XXII, 17, 18. — [2] Tob. X, 7. — [3] 2 Reg. XVIII, 24. — [4] Tob. XI, 8.

præsentiam, et apparere ante faciem Dei; nimioque desiderio et vehementi cupiditate deficiens, tunc se habiliorem iis quæ de Domino poposcerit, impetrandis prophetica gratia præsumebat. Et nos igitur intendamus cor nostrum, ut possimus intelligere series Scripturarum, et verbum nobis venire a Domino postulemus, atque intellectum dari. Si quis de longinquo Verbum Dei obtutu mentis aspexerit, nondum planum atque distinctum, is velut quibusdam oculis interioribus Verbi navigium appropinquare animæ suæ cernit. Quo autem expressius videre cœperit, eo magis quasi ad portum veritatis festinat accedere, ut sit proximus invehendæ.

X. Defecerunt ergo oculi Prophetæ in verbum Dei, dicentes: « Quando consolaberis me? » Si oculi isti significati sunt, quibus cernimus et videmus, dicere debuerunt: Quando consolaberis nos; hoc est, non singulariter, sed pluraliter? Sed quia oculus mentis et oculus carnis unus oculus fiunt, et tunc homo consolatione fulcitur, cum caro et mens diversa non cupiunt, sed unum desiderant, unum requirunt; ideo intenti ad eum, qui ait: « Ego et Pater » unum sumus [1], » isti quoque oculi unum se esse confitentur; quia uno atque eodem desiderio officioque funguntur.

XI. Deficiebat ergo in verbum Propheta. Nos autem otiosos nos putamus, si verbo tantummodo studere videamur: et pluris æstimamus eos qui operantur, quam eos qui studium cognoscendæ Divinitatis exercent. Dicunt enim plerique: Ecce homo et opera ejus. Quasi vero qui verbo studeat, non operetur; cum majus opus istud quam cætera sint. Si enim opus justitia est; si opus temperantia, si opus fortitudo: utique opus est etiam sapientia; istæ enim quatuor principales virtutes habentur. Nam si operatur Christus secundum quod justitia est, utique operatur

[1] Joan. x, 30.

secundum quod Verbum est. Et operabatur cum esset in principio apud Patrem. Denique « Per ipsum omnia facta sunt[1] ; » ut scias operatorem omnium esse, et opus nostrum esse Christum Jesum. Etenim secundum quod verbum est, verbum inquirentibus, grande opus verbum est. Unde cum Martha festinaret circa ministerium, Maria autem verbum Domini audiret : ea quæ audiebat, ei quæ ministrabat, meruit anteferri. Dicenti enim Marthæ : « Domine non est » tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam ministrare ? » Dic ergo illi ut me adjuvet. Respondens, dixit Dominus : » Martha, Martha... Maria bonam partem elegit, quæ non » auferetur illi[2]. » Ita verbum cognoscere majus opus esse quam ministrare, divinæ auctoritate sententiæ definitur.

XII. Sed fortasse dicat aliquis dictum esse ab Apostolo : « Quia non in sermone regnum est Dei, sed in virtute[3]. » Scriptum non nego, sed in quo sermone, cognosce ; nempe quem inflatus effuderit, qui audientibus sermo prodesse non possit, qui sine ostensione sit spiritus atque virtutis, hunc sermonem Paulus non dignatur cognoscere ; vult enim magis virtutem sermonis agnoscere. Denique nolebat talem suum esse Apostolus sermonem, qui in infirmitate veniebat, ut alios faceret fortiores : in timore et tremore ; ut timentes nihil metuerent, nisi Dominum Jesum : trementes pacem ejus tranquillitatemque servarent. Audi ergo qualem Apostolus sermonem habebat. « Et sermo, » inquit, meus et prædicatio mea non in persuasione sa- » pientiæ verborum, sed in ostensione spiritus et virtutis[4] ; » quia fides non in forensi sermone sapientiæ, sed Dei virtute firmatur. Ergo in sermone sanctorum virtus est, in sermone autem forensi isto ac philosophico vanitas mundi. Virtutem autem esse in sermone sanctorum etiam iste Propheta te doceat, qui ait : « Dominus dabit verbum Evan-

[1] Joan. I, 3. — [2] Luc. x, 40-42. — [3] I Cor. IV, 20. — [4] Id. II, 4.

» gelizantibus virtute multa[1]; » hoc est, ut multa possint virtute Evangelium prædicare. Probatum est ergo quod in Evangelii prædicatione sit virtus: prædicatio autem Evangelii, sermo sanctorum est: ita dubium non residet, quin in sermone sancto sit virtus.

XIII. Sequitur versus tertius: « Quoniam factus sum » tanquam uter in gelicidio, justificationes tuas non sum » oblitus[2]. » Vox ista, vox justi est, qui mortificaverit suum corpus; recte enim uter dicitur justus, qui expoliatus, non nudus inveniatur: uter namque de exuviis fit animantis mortui. Igitur et nos peccato moriamur, ut vivamus Deo. Repleti spiritus jucunditate, et suavitate lætitiæ, erimus exuviæ spiritales, carentes infirmitate corporea, et integræ mentis sinu infusam nobis divinorum mysteriorum gratiam reservantes. De his utribus dicitur, quia vinum novum in utres novos mittunt[3], qui volunt utrumque servare, et corpus, et gratiam. Non effluat igitur tuus hic uter, non rimosus sit, non terreno inveterascat situ; ne vinum novum veteres utres rumpat, quo scindantur utres, fundatur gratia. Non iterum sole iniquitatis et nimia vi caloris arescant, sed ferventium viscerum cupiditates diversæ nivali quodam frigore temperentur. Frigescat æstus libidinis, et quodam continentiæ gelu, jejuniorumque restinctus, matutina oratione perfletur; quando sicut ros, ita super terram nostram Dei verba descendunt, sicut imber super gramen, et sicut nix super fœnum. Nescit utrem bonum ista nix lædere, nix quæ divini splendore fulget eloquii. Nix hæc refrigerat, non adurit: fœcundat sata, non internecat. Nix hæc præceptio continentiæ est, quæ calorem facit corporeum frigere, et omnem naturæ interioris restinguit ardorem. Et forte ideo cum resurrectionis suæ demonstraret gloriam, vestimenta ejus erant candida sicut

[1] Psal. LXVII, 12. — [2] Id. CXVIII, 83. — [3] Matth. IX, 17.

nix; ut non solum ipse alienus æstimaretur a contagione peccati, verumetiam quicumque resuscitatur, congelatis conjugii cupiditatibus, resurgere frigidus videretur. In resurrectione enim neque nubunt, neque uxores ducunt, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo. Boni ergo utres frigidi, hoc est, in gelicidio constricti pruinis, non libidinis calore resoluti.

XIV. Utrem autem corpus hoc dici, licet ex pluribus locis, tamen etiam inde intellige, quod Adam et Eva ubi imaginem deposuere cœlestis, quam ante portabant, imaginem terreni hominis induentes, tunicas dicti sunt vestiti esse pelliceas [1]; corporales enim eos de spiritalibus fecerat culpa commissa. Nec illud absurdum ad intelligendum, quod ita se dicat factum David sicut utrem in gelicidio; eo quod in asperitate licet positus glaciali, mortificaverit tamen corpus suum; ne sentiret hyemis illius asperitatem, quam Salvator dicit gravem futuram esse fugientibus [2]. Sicut enim glaciem non sentit uter, quia pellis est animalis mortui; ita mortuus peccato Propheta frigus peccati sentire non poterat: vel certe quod non frangatur necessitatibus, nec resistat caro menti; sed mollior ductu, animæ se inflectat imperiis, et in hoc mundi gelicidio non arescat: vel quia corpus afflictionis sumus, et mortem Domini Jesu semper in nostro corpore circumferre debemus. Hic est uter qui castigat corpus suum, non ut ille incrassatus et obesus populus, qui sedit manducare et bibere, et surrexerunt ludere [3]. Hic est uter qui inebriat non vino, sed spiritu: in quo non botryo amaritudinis, non draconum furor, non furor aspidum, sed poculum inebrians quam præclarum est! In hoc ergo gloriatur David, quia factus est sicut uter in gelicidio, operationem peccati non sentiens.

[1] Gen. III, 21. — [2] Matth. XXIV, 20. — [3] Exod. XXXII, 6.

XV. Et bene peccatum gelicidio comparatur. Sicut enim gelicidium ad nullum usum utile est, ad nullam operationem; sic culpa nulli prodest usui nulli operationi: et ideo sicut gelicidium declinanda est, ne noceat et adurat. Bonum ergo mihi fieri sicut utrem in gelicidio; ut possim non oblivisci justificationes Domini, ut earum liquore perfusus refrigeret omnis fervor internæ cupiditatis. Non ergo vacuum, sed plenum hunc utrem esse oportet; plenum spiritus, plenum justificationum; ut peccata mea ipse confitear, ut luxuriam carnis meæ comprimam; moriendum est enim mundo, ut vivamus Deo. Si autem vivamus carni, mors utique est carnis prudentia: vivere non possumus Deo; quia inimica est Deo carnalis ista sapientia, et vita sæcularis.

XVI. Sequitur versus quartus: « Quot sunt dies servi » tui? Quando facies mihi de persequentibus me judi» cium[1]? » Potest sic accipi: « Quot sunt dies servi tui, » quasi dicat: Quanti sunt dies humani, quantum tempus, quantum spatium? Cur invidetur tam brevi vitæ; ne tranquillo cursu istius sæculi perfruamur? Cur in brevi spatio tam multi persequentium nos laquei tenduntur? Adsit jam judicium, in quo pœna est perfidorum, in quo persecutoribus digna impietatis suæ pretia redduntur. Vel sic: Quousque insultare poterunt? quousque inquietare, qui nos diversis modis quærunt affligere? Non serus erit terminus; etenim quasi Propheta celeritatem transcurrendæ istius vitæ non annorum, sed dierum æstimatione subducit, dicens: « Quot sunt dies servi tui? » Et bene dies dixit; ut non solum moras annuas prophetica visione transcurreret: verumetiam splendidum sibi vitæ hujus curriculum virtutum lumine declararet. Meritoque securus ait: « Quando facies mihi de persequentibus me judicium? »

[1] Psal. CXVIII, 84.

Mihi, inquit, judicium de persequentibus facies, non de me persequentibus judicium dabis; quoniam non resurgunt impii in judicio. Sed mihi, inquit, da judicium; ut cum remuneras innocentiam, fidem provehis, misericordiam coronas, impii persecutores meritorum præmiis propheticorum judicentur.

XVII. Non absurdum etiam illud, ut quia breves dies et pauci sunt istius vitæ, non diutius gratiam suam Dominus circa Prophetam suum differat: sed ipsi judicium de persequentibus faciat. Nam hic quoque judicium est de persecutoribus; siquidem qui non credit in Christo, jam judicatus est. Judicium autem hoc est, quod dedit servulis suis Dominus Jesus dicens: « Habebitis potestatem calcandi » super serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem » inimici[1]. » Et verum judicium, in quo torquetur inimicus, sicut ipse confessus est dicens: « Quid.... venisti ante tem» pus torquere nos[2]. »

XVIII. Hoc ergo deposcit virtutum stabilitate fundatus Propheta, ut subjiciatur sibi non homo, sed ille qui locum sibi in homine vindicavit. Unde et Apostolus ipsum magis in hominis peccato putavit esse damnandum, ipsum subjiciendum, de quo ait: « Conterat Deus Satanam sub pe» dibus vestris cito[3]. » Ex hoc ergo persecutore judicium sibi fieri gestit; ut fidei propheticæ vestigiis adversarius conteratur, et comminuat eum sub pedibus suis Propheta sicut pulverem: et in hac corporis sui militia constitutus, quamvis dies vitæ breves sint; triumphum tamen de adversario adipiscatur, quo reformati hominis in veterem gratiam, quem ante delictorum vinculis tenebat astrictum, et ferventis libidinis lassabat æstu, libertatem ingemiscat, potestatem sentiat. Subjectus est igitur adversarius secundum Domini sententiam. Etenim Dominus Jesus veniens

[1] Luc. x, 19. — [2] Matth. viii, 29. — [3] Rom. xvi, 20.

in hunc mundum per Virginis partum subjecit animæ nostræ omnes contrarias potestates; ut fide tua, verbo tuo, conversatione tua, et operibus conterantur. Si ergo non conteris adversarium, tua culpa est, qui permissa non uteris potestate. In nobis est igitur, ut aut subjiciatur adversarius, aut resultet. Si enim actus noster displiceat, incipit adversarius superbire : si autem bonis inhæreamus operibus, excerceamus studia castitatis, justitiæ, continentiæ, calcamus serpentem, et scorpionem. Calcamus enim illum pedibus castitatis; conterimus et scorpionem, ne possit excutere : calcamus continentiæ vestigiis, verecundiæ, justitiæque gressibus. Possumus ergo et in hac brevi vita triumphum de adversariis habere perpetuum.

XIX. Sequitur versus quintus : « Narraverunt mihi injusti exercitationes, sed non sicut lex tua, Domine[1]. » Bene optat judicium sibi fieri de persequentibus, qui non solum opera justi impedire, verumetiam fidem superflua narratione subvertere conati sunt. Etenim quasi fabulæ cujusdam nænias narratas sibi dicit ἀδολεσχίας, hoc est, superfluas loquacitates. Narratores enim superflui, sicut hirundines, disputationis suavitatem nativæ loquacitatis continuatione corrumpunt, ut Aristotelis sententia est.

XX. Superflua igitur loquitur hæreticus, qui non loquitur veritatem, non loquitur secundum legem. Qui autem fundatus in lege est, novit a veris falsa discernere : spiritalis eruditione doctrinæ, hæretica ab evangelicis dogmata separare. Ideoque ne multi decipiantur, jubetur a Domino tacere peccator : « Peccatori enim dixit Deus : » Quare tu enarras justitias meas[2]? » Conticescat igitur perfidia, quæ tramitem veritatis tenere non novit, quæ Dei præcepta non servat. Cur enim per os suum assumunt peccatores Evangelium veritatis, in quorum ore veritas

[1] Psal. CXVIII, 85. — [2] Id. XLIX, 17.

non est? Omnia autem præcepta Dei veritas, Christus autem veritas. Non ergo est Christus in disputationibus perfidorum; qui dicit perfido : « Os tuum abundavit nequitia, » et lingua tua concinnavit dolum[1] ; » lingua enim quæ vult astruere mendacium, dolum utique nectit assertis. Sed hujusmodi fur est, et cum fure concurrens. Multi enim fures sunt, qui verbum Dei non ad utilitatem suam furantur et rapiunt, sed ad fraudem : et patrimonium quoddam cœlestium Scripturarum in sua furta detorquent, adulterina sibi compendia colligentes, dolo magis quam veritate quæsita. Sed hi sunt qui miscent aquam vino, tanquam caupones pessimi, adulterantes sermonem Dei, et in sincerum proferentes quidquid perfido et tanquam ebrio ore deprompserint; et ideo aliena loquuntur a lege. Unde eos bene Propheta refugit atque reprehendit, sciens quid præscripto legis acceperit.

XXI. Recte ergo ait sequenti versiculo[2] : « Omnia præ» cepta tua veritas : injuste persecuti sunt me, adjuva me[3]. » Quasi bonus miles bella non refugit, nec conflictus quamvis gravium præliorum bellator pavescit assuetus : sed fidelis et providus aspirare sibi divinitus orat auxilia, et piæ devotionis fidelia sibi adjumenta deposcit. Ideoque non petit ut persecutiones quiescant : sed in persecutionibus se postulat adjuvari. Sciebat enim quod omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutiones patiuntur. Mavult ergo persecutiones pati; ut pie vivere in Christo possit. Et bene non unam persecutionem, sed multas persecutiones dixit, nec expressit vocabula persequentium; quia multi persecutores, non solum quos videmus, sed etiam quos non videmus. Persequuntur nequitiæ spiritales, persequitur hæreticus, Judæus, gentilis. Omnes ergo sub persecutoribus, qui volunt

[1] Psal. XLIX, 20. — [2] Vide D. Guillon, tom. IX, p. 145. — [3] Psal. CXVIII, 86.

pie vivere; quia ubi multi persecutores, nullum a persecutionibus vacat tempus pie vivere gestienti. Et fortasse cum persecutiones non patimur, tanquam condemnati habemur; quia nequaquam pie vivere velimus in Christo. Nam utique cum sit definita sententia, quod « Omnes qui volunt » pie vivere in Christo Jesu, persecutiones patiuntur[1], » videtur is qui persecutiones non patitur, abdicatus, quod non sit piæ intentionis in Christo; devotionem etenim fidei prælia persequuntur. Si desint certamina, vereor ne deesse videatur, qui certare desideret. « Omnia, inquit, præcepta » tua veritas. » Quæ præcepta nisi illa : « Si me persecuti » sunt, et vos persequentur[2]? » Hæc præcepta David, anterior licet incarnationis sacramento, jam tamen audiebat in spiritu : et quasi Christi Discipulus non subtrahebat se passionibus, sed certaminibus offerebat : sciebat hoc sibi ad gloriam fructuosum; hoc ad custodiam salutis tutum; ut frequentibus exercitiis justi pietas confirmaretur. Cito enim fides inexercitata languescit, et crebris otiosa tentatur incommodis. Remissas excubias callidus insidiator irrumpit : assuetum autem bello virum externa fraus instruit, et ad gloriosæ provehit palmam victoriæ. Pax ergo fidei corruptelæ materia est.

XXII. Quam pulchre nobis persecutionis processere tempora. Intentus erat sicut mendicus intimæ ad Deum mentis affectus : illi adhærebat, nec ullas cogitationes obstrepentes sibi precantis animus sentiebat : totis visceribus fundebatur oratio, et quidam miscebatur sermo cum Domino : quotidiana meditatio habebat jam contemptum periculi, et usum calcandæ mortis receperat. Quod amisimus exercitium, tentant otia; quos bella non fregerant. Periculosa igitur et pacis otia. In pace plures persecutiones esse cœperunt. Nullus erat tempore persecutionis adulator,

[1] 2 Tim. III, 12. — [2] Joan. XV, 20.

qui callida mentem adulatione tentaret. Non vacabat animo corporis delectatione dissolvi, et hujusmodi quæ secundis rebus excitari solent, admittere passiones. Ideo Apostoli cum cæderentur, includerentur, exultabant quod illis injuriis æternæ gloriæ meritum lucrabantur, qui digni fuerant pro Christi nomine injurias sustinere[1]. Non illis erat cura de patrimonio, studium de potestatibus et honoribus, non de prælatione, quæ etiam justos exagitare consuevit : sed ille se præferri putabat, qui esset pluribus verberibus flagellatus.

XXIII. Merito ergo David occasiones expetit triumphandi, et certandi copiam pro devotionis eruditione non metuit, qui noverat persecutiones iniquorum proficere ad incrementa virtutis. Non enim dixit : Quia persecutiones patior, adjuva me : sed, « Injuste, inquit, persecuti sunt » me, adjuva me. » Potest enim quis et persecutiones pati, sed non injuste; quia est etiam justa persecutio, si oderimus obscœnos; si infesti simus injustis; si iniquos velimus opprimere, ne pluribus noceant; si avarum fraudis suæ compendiis exuamus; si execremur insolentiam superborum. Qui autem pro fide, pro justitia, pro castitate persecutionem patitur, bene is dicit : « Injuste persecuti sunt me, » adjuva me. »

XXIV. Sequitur versus septimus : « Paulominus consummaverunt me in terra : ego autem non dereliqui mandata » tua[2]. » Non superfluo divinum quæsivit auxilium, qui sciebat sibi adversus fortes esse certamen; pluraque sibi prælia præparata dimicaturo nunc adversus nequitias spiritales, quæ sunt in cœlestibus, nunc adversus calorem sanguinis, et innumeras corporis hujus illecebras, quarum nexu vario et diuturna colluctatione lassatus pudendo corruisset certamine; nisi fidei se radice tenuisset. Disca-

[1] Act. v, 41. — [2] Psal. cxviii, 87.

mus cavere quem gerimus, hic nobis hostis domesticus, hic inimicus gravis est nostri ipsius usus corporis. Inflammatur vino, ardet libidine, decore mulieris occursantis accenditur, spe alitur, desperatione uritur, illecebris exuritur, non evaporat effectu, timore turbatur, metu frangitur, luxuria mollitur, lascivia dissolvitur, labore afficitur, sollicitudine fatigatur, passione conteritur. Miraris si inter tot adversarias passionum vices se etiam justus tenere vix possit, cum impares simus etiam singularum certamini? Quem vel sola libido non vindicet, quem non subjuget avaritia, quem formido non quatiat, quem luxuria non enervet, quem lascivia non emolliat, quem non supplantet ebrietas?

XXV. Quasi conscius igitur carnalis infirmitatis, et explorator persecutionis hostilis, dicit : « Paulominus con» summaverunt me in terra. » In hac utique terra, in qua Adam primus corruit, et pudenda prolapsione dejectus[1], totius gressum futuræ posteritatis inflexit. In hac terra, in qua Caïn munera fraterna dolens suis esse prælata, ruina est stratus invidiæ. Denique vox fraterni sanguinis clamavit a terra[2]. In hac terra Noë sanctus quem totius orbis diluvia in tantis procellis et fluctibus pervigilem probaverunt, ubi tamen otioso curas laxavit corpore, somnum ebrietatis offendit[3], contumeliam paternæ pietatis incurrit, docens periculosa otia securæ esse virtuti. In hac terra Lot reverendi parentis imitator, quem non luxuriantis Sodomitanæ plebis decoloravit impuritas, non flamma Sodomæ ardentis involvit, veniabilis quidem ignorantiæ, pudendæ tamen commixtionis non evasit incestum[4]. Uritur iste flammis mulierum, quem sulfurea flamma non ussit.

XXVI. In hac terra etiam David propemodum consum-

[1] Gen. III, 17. — [2] Id. IV, 10. — [3] Id. IX, 21, 22. — [4] Id. XIX, 32, et seqq.

matum se esse dixit. Siquidem pene motos pedes suos et gressus suos paulominus sensit effusos[1] : quia divitias sæculares et successus corporalium prosperorum loco beatitudinis æstimavit peccatoribus abundare. Propter quod etiam flagellatus est : sed flagella justo remedia salutis sunt. « Castigat enim Dominus omnem filium quem recipit[2]. » Unde etiam David conversus ad Domini charitatem, atque in ejus eruditus præceptis, non ignorans quod caducis caduca fortuito quodam deferantur eventu, et quia non divitiarum abundantia, sed virtutum gratia vitæ probabilis merita pensantur, dilexit magis quam dereliquit mandata Dei, quibus solis potuit ingruentes nequitias spiritales, et insurgentes hujus corporis appetitus in hac tam fragilis naturæ infirmitate superare. Magna igitur virtus, quæ sub tantis persecutionibus constituta, et pene oppressa; tamen suum non est oblita præsidium, nec mandata Domini dereliquit.

XXVII. Ideo quia solum sibi Deum profuisse cognovit, preces ad Dominum dirigens, ait versu sequenti : « Secundum misericordiam tuam vivifica me : et custodiam testimonia oris tui[3]. » Quam vivificationem sui postulet, supra diximus ; quia non id precatus est quod habebat, sed quod desiderabat, id est, ut viveret in æternum, intelligens vitæ beatitudinem in hoc fluctuanti, et infido nobis corpore esse non posse, cujus imbecillitas propositum animæ derelinquat. Opus est ergo misericordia Dei, ut continua et perpetua sit in hoc corpore vivificatio ; ut quotidie justus Deo vivat, peccatoque moriatur. Si enim culpa moriatur in nobis, erit vita Deo vivens, et custodia præceptorum cœlestium perseverans, quam utique ille custodit, qui vivificatur a Domino.

XXVIII. Denique vivificari se ante poscit a Domino, et

[1] Psal. LXXII, 2, et seqq. — [2] Hebr. XII, 6. — [3] Psal. CXVIII, 88.

postea custodiam testimoniorum cœlestium pollicetur; non enim communis hæc vita custodit cœleste mandatum, sed illa quæ munere fulcitur æterno per operationem gratiæ spiritalis. Possumus etiam sic intelligere: quia jam Propheta quæ erant Legis agnoverat, optat adventus dominici misericordiam, ut accipiat præcepta, quibus Lex adimpleatur; ut non solum adulterium sciret esse vitandum, sed etiam concupiscentiam adulterii declinandam. Os enim Patris Jesus Dominus locutus est in Evangelio eum, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, in corde suo adulterium perpetrasse[1]. Quantum Evangelio profecerunt studia castitatis, quo non solum turpioris facti, sed etiam studii degeneris ablegatur opprobrium!

XXIX. Qui sunt autem de quibus dicit quod paulominus consummaverunt eum in terra, nisi persecutores? De quorum uno ait Dominus Jesus: «Ite, dicite vulpi illi[2],» hoc est, de Herode. Et alibi cum se fraudulenter interrogari adverteret, dixit: «Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos »ubi requiescant[3];» eo quod fraudulenter in terrestrium passionum quibusdam latibulis demorentur. Unde etiam Samson binas vulpes sibi nexuit, ad quarum caudas alligavit faces, et dimisit eas per messes Allophylorum[4]: per hanc figuram significans quod improbi ac fraudulenti homines, et maxime hæretici, liberam linguam habeant ad latrandum, sed exitus impeditos: aut litigiosa principia, finem vero fraudis suæ incendio deputatum. Ideoque et trecentas vulpes dimisit, eo quod perfidi crucis quidem se prædicatione commendare desiderant, sed mysterium ejus tenere non possunt, qui hac prædicatione composita et falsa atque simulata urere magis fructus conantur alienos; cum utique vera crux Domini non exurat aliena merita,

[1] Matth. v, 28. — [2] Luc. xiii, 32. — [3] Matth. viii, 20. — [4] Judic. xv, 4, 5.

sed fœcundet. Meritoque scriptum est in Canticis canticorum : « Prendite nobis vulpes pusillas exterminantes vi» neas; ut vineæ nostræ floreant[1]. » Quo ostenditur, quod vel Dominus Jesus, vel Ecclesia, fraudulentorum dolos à vineis suis exterminandos esse præcipiant; ne pusillulis vineis noceant, quia adultis jam vitibus nocere non possunt. Hæreticus enim imperfectum tentare potest, non potest supplantare perfectum.

## SERMO XII.

### Lamed.

I. *Lamed* littera duodecima incipit, cujus interpretatio, « Cor, » vel ut alia interpretatio habet, « servo. » Unde videtur admonere, vel prudenter hæc intelligenda, vel sollicite servanda præcepta. Nam hoc primus statim versiculus admonet. Cor etenim sibi mundum creari in superioribus hic Propheta, ut legimus, postulavit[2]. Cor sibi prudens dari oravit a Domino filius hujus Salomon[3]. Qui ergo habet cor mundum, qui habet cor prudens, ipse intelligit seriem subditorum versuum, atque virtutem. Unde et alibi invenimus cor solum, id est, vel singulare, vel quod nulla illecebra hujus sæculi impediat, et carnis possit interturbare sapientia. Qui autem habet cor, servat mandata Dei : quemadmodum legisti de Maria, quæ conservabat omnia Domini Salvatoris in corde suo vel dicta, vel gesta[4].

II. Circumcidamus ergo cor nostrum : nihil corporeum,

[1] Cant. II, 15.— [2] Psal. L, 12. — [3] 3 Reg. IX, 9. — [4] Luc. II, 51.

nihil vile quæramus : vile autem omne terrenum. Nihil ergo terrenum, nihil sæculare, nihil corporeum, nihil leve atque mutabile in eloquiis constituamus cœlestibus. « Eloquia enim Domini, eloquia casta[1]; » ut his mysteriorum cœlestium immaculata et pudica sinceritas spiritali interpretatione resplendeat. Non adulterina quadam opinione misceamus terrena divinis, et illud inviolabile sacramentum propheticæ visionis, aut perennis oraculi naturæ nostræ æstimatione violemus. Ideo enim addidit : « Argentum igne examinatum, purgatum terræ, probatum septuplum[2]; ut tanquam boni nummularii spiritu examinemus prophetici sermonis argentum, secernentes Domini pecuniam, atque ab omni labe terrena salutaris fontis infusione purgantes; ut Christo digna sentire videamur, qui ait : « Nolite thesaurizare vobis in terra, ubi ærugo et tinea exterminant.... sed thesaurizate vobis in cœlo[3]. »

XIII. Thesaurus tuus est fides, pietas, misericordia : thesaurus tuus Christus est. Noli eum æstimare de terris, hoc est, de creaturis; quia Dominus totius creaturæ est. « Maledictus, inquit, homo qui spem habet in homine[4] : » sed mihi salus per hominem venit. Vide tamen quid Scriptura vetus dixerit : « Et homo est, et quis cognoscet eum[5] ? » Ille igitur homo non humana mihi, sed divina potestate omnia peccata donavit, Deus in corpore Dominus Jesus, mundum reconcilians sibi, quem redimebat a culpa.

IV. Thesaurus noster pretiosus intellectus est. Si terrenus intellectus fuerit, si fragilis, hæretica eum tinea, et impietatis ærugo consumet. Levemus ergo et erigamus sensus nostros, nec impossibile judicemus, ut hæc humani corporis infirmitas ad cognitionem mysteriorum cœlestium provehatur; cum jam ad nos Dominus Jesus, in

[1] Psal. XI, 7. — [2] Ibid. — [3] Matth. VI, 19, 20. — [4] Jerem. XVII, 5. — [5] Ibid. 9.

quo absconditi erant scientiæ sapientiæque thesauri, divina sua miseratione descenderit; ut clausa reseraret, aperiret latentia, revelaret occulta. Veni ergo, Domine Jesu, aperi nobis et istius prophetici sermonis januam; multis enim clausa est, etsi prima specie aperta videatur.

V. « In æternum, inquit, Domine, permanet verbum » tuum in cœlo[1]. » Vides etiam in te permanere debere, quod etiam in cœlo permanet ac perseverat. Serva ergo Verbum Dei, et serva in corde tuo, et ita serva, ne obliviscaris. Serva legem Domini, et meditare; ne justificationes Domini de tuo corde labantur. Docet te litteræ interpretatio, ut serves diligenter. Docet te Propheta in subditis, dicens : « Nisi quia lex tua meditatio mea est, tunc forsitan » periissem in humilitate mea. In æternum non obliviscar » justificationum tuarum[2]. » Legis ergo meditatio facit, ut tempora tribulationis, tempora quibus humiliamur aliquibus adversis, sustinere et tolerare possimus; ut neque humiliato nimis, neque dejecto frangamur affectu. Denique Dominus non frangi nos humilitate usque ad desperationem vult, sed usque ad correptionem.

VI. Unde et Hieremias propheta sub hac littera in Threnis ait : « Ut humiliaret sub pedibus omnes vinctos terræ, et » declinaret judicium viri contra faciem Altissimi, ad con- » demnandum hominem, cum judicatur, Dominus non » dixit. » Et infra. « De ore Altissimi non exibunt mala[3]. » Humilitas ergo quæ a Domino est, plena justitiæ, plena est æquitatis; quia non exeunt mala de ore Domini. Denique qui humiliabatur a Domino, dicebat : « Humiliatus sum, » et salvum me fecit[4]. »

VII. Ergo sicut prudenter considerandum est, quando

[1] Psal. CXVIII, 89. — [2] Ibid. 92, 93. — [3] Thren. III, 38, 39. — [4] Psal CXIV, 6.

humilitas a Domino sit causa probationis, quando etiam ipsa ab homine inferendæ humilitatis impressio, quæ tamen ipsa solet patientia et magnanimitate tolerari: ita etiam sapienter considerandum quid sit, in æternum in cœlo Verbum Domini permanere: vel sicut aliqui codices habent, « In sæculum; quia græcus εἰς τὸν αἰῶνα posuit, quod diverse interpretati sunt translatores: Alii « In æternum, alii in sæculum. In sæculum ergo permanet, Domine, verbum tuum in cœlo. » Et quomodo ipse dixisti: « Cœlum et terra transibunt: verba autem mea non præteribunt[1]? » In sæculum permanet verbum, non ultra sæculum et sæcula; sæcula enim temporis sunt. Cœlum ergo et terra, id est, istius mundi opera præteribunt, et tempora permanebunt. Alius qui spiritalis est, et dijudicat verba legis: « In æternum, inquit, Domine, permanet verbum tuum in cœlo. » Æternitas enim verbi manentis opinionem verbi prætereuntis excludit. Quomodo autem permanet verbum in cœlo, si ipsum cœlum præterit? Et quomodo possunt stare culmina, si cedant fundamenta? Aut quomodo potest permanere habitator in habitatione sua, nisi et habitatio perverseret? Sed forte illud occurrat, quia scriptum est: « Erit cœlum novum[2]. » Verum nec sic absolubile; quia nec in hoc potest permanere quod præterit, nec illud potest dici mansisse, quod cœperit. Tinea intellectum tuum scindet, si putes verbum sicut cœlum, vel incipere, vel præterire.

VIII. Unde si virtutem prophetici sensus cognoscere volumus, primum in his quæ visibilia et sensibilia sunt, ethicum consideremus; ut ex eo quæ sunt intelligibilia manifestemus. Si verbum Dei in cœlo permanet, imitemur cœlum ubi permanet verbum, permanet ordo solemnis cœlestium statutorum, et beneficiorum Domini crebræ vi-

[1] Matth. xxiv, 35. — [2] Isaï. lxv, 17.

ces solemnibus muneribus perseverant. Supernis nempe vel pluviis, vel calore, vel fotu aëris hujus infunditur terris atque alitur larga fœcunditas. Cœlo annus labitur per dies, ac menses, et tempora autumni atque hyemis, veris quoque et puræ digestus æstatis. De cœlo vitæ tuæ imaginem cape. Etiam quando non germinas fructum, sere tamen semen ad fructum. Sunt semina quæ de cœlo sunt, et seruntur in terris. Est etiam superna vindemia; unde ait Propheta : « Serite vobis ad justitiam, vindemiate ad » fructum [1]. » Et quando non florent opera tua, fove tamen semina tua, ne lasciviendo luxurient. Quod luxuriat in flore sermonis, tenuatur et hebetatur in fructu. Fructus ipsos usque ad maturitatem decoque.

IX. Imitatores etiam ipsius cœlestis simus elementi : non semper sole fervet ardenti, frequenter nubibus texitur, pluviis vehementibus inhorrescit, jactis nivibus tegit terram. Non ergo sit in te quoque diuturna lascivia, succedant mœsta senilium curarum tempora, et tanquam incana maturitas agrum hunc tui corporis reprimat. Utilior sæpe tristitia est, quæ comitem solet habere gravitatem. Numquid ulla in ipso est sole prævaricatio? Nonne quotidianos cursus suos servat? Numquid continuos novit luna defectus, et commissi munus deserit ministerii? Iisdem nempe vicibus annus redit, eodem statu reparantur tempora, iisdem obsequiis reformantur. Sol diem illuminat, tempora statuta custodiens. Fulget splendoribus luna nocturnis, et lux ejus in tenebris micat. Stellarum nitentium rutilat globus, solemnique statione et conversione ac demutatione funguntur. Lex una diversis, constitutorum semel vices cursuum custodire, nec fines transire præscriptos. Manet ipsa immutabilis demutatio, et conversio vertere ordinem suum nescit. Una omnium obedientia,

[1] Osee. x, 12.

discretis muneribus indiscretam præscriptæ consiitutionis tenere concordiam.

X. In cœlo ergo permanet Verbum quia Satanas de cœlo cecidit : non habebat in cœlo locum, propterea cecidit. Quo cecidit nisi in terras? Ideo hic adulteria, homicidia, ebrietates abundare cœperunt. Inde exclusus acrior ad nos venit, et tentationes solito asperiores tanquam iratus exercet. In cœlo igitur permanet Verbum; quia inde dejectus est diabolus : in terra non permanet; quia huc totus advenit. Et vide utrum hic permanere Verbum possit in nobis, ubi tantos laqueos diabolus aspersit, qui dum esset in cœlo, nec ibi Verbum poterat permanere. Denique quia et ipse Verbum non tenuit, cecidit e cœlo.

XI. In cœlo ergo Verbum permanet, et quod secundum Verbi dispositionem regitur et gubernatur. Sed quia et ipsum cœlum præterit, ideo non dixit in sæcula permanere, sed, « In sæculum : » quanquam prætereat, ut fiat novum cœlum, et nova terra, Novum Testamentum; ut facie ad faciem gloriam Domini videre possimus.

XII. Verumtamen quia et in cœlo fuit vitiis locus (nam utique non cecidisset inde adversarius, nisi in criminibus deprehensus, nam et stultus sicut luna mutatur, et cœlum ipsum tenebris obducitur) videtur utique non de elemento dictum, sed de Virtutibus Potestatibusque cœlestibus. Sunt enim sanctæ Virtutes in cœlo, in quibus nihil lubricum atque terrenum sit. Sunt etiam in terris cœli, qui enarrant gloriam Dei. Qui sunt isti cœli? Audi dicentem : « Sicut portavimus imaginem illius terreni, portemus et » imaginem hujus cœlestis[1]. » Isti igitur sunt cœli, qui etiam in terris positi audent dicere : « Nostra autem con-

[1] 1 Cor. xv, 49.

» versatio in cœlis est[1]. » Isti sunt cœli, in quibus fides, gravitas, continentia, doctrina, vita cœlestis est. Nam quemadmodum terra dictus est, qui lapsus ex illa prævaricatione cœlestis gratiæ, et in hæc terrena vitia dejectus, prævaricationis suæ se vinculis ligavit : ita e contrario cœlum dicitur, qui vitam Angelorum custodia integritatis exercet, et corpus suum continenti sobrietate moderatur, mentem quoque suam miti tranquillitate componit, pecuniam pauperibus misercordi liberalitate dispensat. Est ergo et in terris cœlum, in quo possunt virtutes esse cœlestes. « Cœlum mihi thronus[2], » ego magis justi affectum quam elementum intelligo. Illum puto cœlum, ad cujus animam venit Christus, et pulsat januam, et, si aperueris, ingreditur. Nec solus ingreditur; sed etiam cum Patre, sicut ipse ait : « Ego et Pater veniemus, et mansio» nem apud eum faciemus[3]. »

XIII. Vides igitur quod Verbum Deus et otiosum provocat, et dormientem excitat. Qui enim venit, et januam pulsat, vult semper intrare. Sed in nobis est quod non semper ingreditur, non semper manet. Pateat advenienti janua tua, aperi animam tuam, expande gremium mentis tuæ; ut videat divitias simplicitatis, thesauros pacis, suavitatem gratiæ. Dilata cor tuum, occurre soli lucis æternæ, quæ illuminat omnem hominem. Et illud quidem verum lumen omnibus lucet : sed si quis fenestras suas clauserit, æterno lumine se ipse fraudabit. Excluditur ergo et Christus, si tu mentis tuæ januam claudas : etsi possit intrare, non vult tamen importunus irruere, non vult invitos cogere. Ortus ex Virgine processit ex alvo, universa totius orbis irradians, ut luceret omnibus. Capiunt, qui desiderant fulgoris perpetui claritatem, quam nox nulla interpolat. Soli enim huic, quem quotidie cernimus, nox tene-

[1] Philip. III, 20. — [2] Isaï. LXVI, 1. — [3] Joan. XIV, 23.

brosa succedit : Sol autem justitiæ nunquam occidit; quia sapientiæ non succedit malitia.

XIV. Beatus ergo ille, cujus pulsat januam Christus. Janua nostra fides est, quæ totam domum, si fuerit robusta, communit. Per istam januam Christus ingreditur. Unde et Ecclesia dicit in Canticis : « Vox fratris mei pulsat ad januam. » Audi pulsantem, audi introire cupientem : « Aperi mihi, soror mea Sponsa, columba mea, » perfecta mea; quia caput meum repletum est rore, et » crines mei guttis noctis.[1] » Considera quando maxime pulsam januam tuam Deus Verbum : cum repletum est caput ejus rore nocturno. In tribulatione etenim et tentationibus positos visitare dignatur; ne quis forte succumbat victus ærumnis. Repletur ergo caput ejus rore, vel guttis, quando corpus ejus laborat. Tunc ergo vigilandum, ne cum Sponsus venerit, recedat exclusus. Si enim dormias, et cor tuum non vigilet, discedit antequam pulset : si cor tuum vigilet, pulsat, et aperiri sibi januam poscit. Habemus ergo animæ nostræ januam, habemus et portas, de quibus dictum est : « Tollite portas principes vestras, et » elevamini portæ æternales, et introibit Rex gloriæ[2]. » Est ergo et cœlum in his, in quibus portæ sunt æternales. Si has fidei tuæ portas velis attollere, intrabit ad te Rex gloriæ, triumphum portans propriæ passionis. Habet etiam justitia portas. Nam etiam de his legimus scriptum, dicente Domino Jesu per Prophetam suum : « Aperite mihi » portas justitiæ[3]. » Et infra ait propheta David : « Lauda » Jerusalem Dominum : lauda Deum tuum, Sion; quoniam » confortavit seras portarum tuarum[4]. »

XV. Est ergo anima quæ habet januam, est quæ habet portas. Ad hanc januam venit Christus et pulsat : pulsat

[1] Cant. v, 2. — [2] Psal. xxiii, 7. — [3] Id. cxvii, 19. — [4] Id. cxlvii, 12, 13.

et portas. Aperi ergo illi : vult introire ; vult Sponsam invenire vigilantem. Noli bono amatori facere moras, cito recedit : et tu somno corporis tui videris exclusisse pulsantem. Excludis enim eum, cum desidiosus es, cum piger, cum somnolentus : his repagulis Christus excluditur ; etsi castus, etsi sobrius sis, cave ne negligens sis. Majorem Christo facit injuriam, qui advenientem repellit.

XVI. Nonnunquam etiam, si moraris, mittit manum suam per fenestram, sicut ait Sponsa : « Frater meus misit manum suam de prospectu, et venter meus conturbatus est super eum. Exurrexi ego aperire fratri meo. Manus meæ distillaverunt myrrham : digiti mei myrrha pleni[1]. » Primum ergo tanquam a prospectu mittit manum suam, quando Deus esse operibus æstimatur. Unde ait : « Si mihi non creditis, vel operibus credite[2]. » Deinde augetur amor, et intimis visceribus conceptus inolescit. Inde intelligibili utero, in quo est receptaculum verbi, seminibus ejus infusis, plenitudinem ejus corporaliter inhabitantem haurire anima nostra desiderat. Non enim turbatur uterus fœminarum, nisi quæ fuerint alvo graves.

XVII. Surgit igitur anima, ut aperiat Dei Verbo, sed dum se expandit atque aperit, ut opera mundi hujus verbi receptione mortificet, sicut ille qui ait : « Mortificationem Domini Jesu in corpore nostro circumferimus[3]. » Ergo dum aperit, transivit Sponsus. Vult enim semper quæri, frequentius inveniri : et si clausam invenerit januam, pulsat : et si per moram fuerit exclusus, recedit. Sed cito redit, et iterum pulsat ; ut vel postea Sponsam inveniat præparatam. Potest quidem et sic accipi : « Frater meus transivit[4], » sicut legimus, quod penetravit dilectæ intima medullarum, et quemadmodum ad Mariam dictum est:

[1] Cant. v, 4, 5. — [2] Joan. x, 38. — [3] 2 Cor. iv, 10. — [4] Cant. v, 6.

« Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelen» tur multorum cordium cogitationes[1]. » Denique addidit Sponsa animam suam exisse in verbo ejus[2], quod fit quando anima peregrinatur a corpore, et Deo præsens est.

XVIII. Explanavimus igitur, ut potuimus, quid esset : « In æternum, Domine, permanet verbum tuum in cœlo. » Possumus tamen et sic intelligere; quia in cœlo magis permanet in æternum, ubi Angeli et Archangeli, Cherubim et Seraphim; quoniam homines quamvis sancti sint, tamen affectus eorum sæpe mutatur. Nunc gaudemus, continuo mœremus, irascimur, ingemiscimus. In ipsa pœnitentia non vult nos satis contristari Apostolus, ne tristitia absorbeamur[3]. Ubi ergo iracundia, ubi tristitia gravis, non permanet ibi Verbum. Denique de solo Domino Jesu dictum est a Joanne, quia « Vidit... Spiritum sanc» tum descendentem de cœlo sicut columbam et manen» tem super eum[4]. » Nam et Prophetæ non semper prophetabant, sed cum infunderet his gratiam spiritus prophetandi. Denique nec David præscivit quid annuntiaret Nathan missus a Domino; et utique inferior Nathan propheta cognovit quod David præstantior nesciebat[5]. Et alius dixit Propheta : « Celavit me Dominus[6]. » Unde et plerique accipiunt in cœlo permanere Dei Verbum, in Potestatibus cœlestibus, in quibus non sunt affectuum varietates. Aliqui autem de ipsa accipiunt Trinitate, quæ sola immutabilis sit; et ideo in cœlo permanet Verbum, id est, in Patre, quia Verbum dixit : « Ego in Patre, et Pater » in me[7]. »

XIX. « In generationem et generationem veritas tua[8]. »

[1] Luc. II, 35. — [2] Cant. V, 6. — [3] 2 Cor. II, 7. — [4] Marc. I, 10. — [5] 2 Reg. XXII, 5, et seqq. — [6] 4 Reg. IV, 27. — [7] Joan. XIV, 10. — [8] Psal. CXVIII, 90.

Multi sunt qui dicuntur dii, sed non sunt. Ergo in gentibus mendacium est, in Ecclesia veritas. Hanc tamen veritatem habuit primo Synagoga, quæ habebat eloquia Dei; est enim veritas et in Veteri Testamento, quæ fuit ante in populo Judæorum; « Notus enim in Judæa Deus[1] : » Deus autem veritas est : ergo in Judæa veritas. Fuit igitur veritas in patribus, Moyse, et Jesu Nave, in Samuël, in David, Elia, Elisæo, et in illis septem millibus virorum, qui non curvaverunt genua Baal. Sed quia posterior soboles Judæorum a patrum moribus deviavit, recessit ab illis veritas et ad Ecclesiam venit. Recessit enim ab illis, quando dixerunt de Domino Jesu : « Tolle, tolle, crucifige » eum[2]; » tradiderunt enim veritatem, et elegerunt iniquitatem. Omnes ergo aliæ generationes veritatis exsortes, omnium hæreticorum generationes non tenent veritatem : sola Ecclesia veritatem pio affectu possidet; quia generatio Judæorum, quæ ante eam possidebat, amisit. Populus ergo Judæorum prior fidei generatio ; et ideo infantior, et infirmior, qui lubrico adolescentiæ stare non potuit : populus autem Christianus fidei secunda generatio ; ideo robustior, et venerabili maturior senectute. Illa generatio Legis, hæc gratiæ. Unde et alibi ait : « In generationem » et generationem annuntiabunt veritatem tuam[3]. »

XX. Sequitur versus tertius : « Fundasti terram, et » permanet. Dispositione tua permanet dies. » Quomodo fundaverit Deus terram Scriptura nos docuit, dicente Propheta : « Deus sapientia fundavit terram : paravit autem » cœlos in intellectu[4]. » Terra ergo tanquam fundamentum est, in qua consistimus; licet ipsam in hemicyclo cœli esse, et is qui foris est sermo concelebret, et Scriptura significare videatur, dicente Job : « Suspendens terram

[1] Psal. LXXV, 1. — [2] Joan. XIX, 15. — [3] Psal. LXXXVIII, 2. — [4] Prov. III, 19.

» in nihilo[1]. » Includitur ergo orbe cœlesti; et ideo sol noctibus non videtur, quia gyrando in inferiore invenitur orbis parte cœlestis. Sed non est cura sanctis axem cœli, et elementorum spatia philosophico more, numerosque describere, (quid enim hoc prodest saluti?) quia sancti spiritalibus semper intendunt, et vitæ æternæ profutura vel cognoscere gestiunt, vel docere.

XXI. Denique hunc locum pulchre nobis aperuit Ecclesiastes spiritalem esse, non materialem, dicens: « Quæ » abundantia homini in omni labore suo quo laborat sub » sole? Generatio vadit, et generatio venit, et terra stat in » sæculum[2]; » hoc est, quæ abundantia spiritali homini laboranti sub Sole justitiæ? Et subjecit: « Generatio vadit, » et generatio venit. » Vadit generatio, quia « Divites egue» runt et esurierunt[3]. » Qui ante abundabant gratia, postea tamen propter perfidiam suam agere cœperunt. Qui autem pauperes erant populi nationum, jam per fidem Christi satiantur et abundant, sicut scriptum est: « Edent paupe» res, et saturabuntur[4]. » Audierunt enim dicentem: « Abundantes... in omni verbo, » non in pecuniis utique, non in auro et argento, sed « In omni verbo, inquit, » et cognitione[5]. » Et alibi ait: « In divitiis simplicitatis[6]. » Hæ divitiæ sunt salubres; nam copiæ sæculares salutem afferre non possunt. Qui autem habuerit abundantiam spiritalem, hujus terra fructifera stat in sæculum, bene fundata radice virtutum, vel anima bonos utique germinans fructus, vel caro nullis cupiditatibus mobilis ad prolapsionem.

XXII. Hanc terram circuit Sol justitiæ salutaris, de quo scriptum est: « Et oritur sol, et occidit, et in locum » suum trahit. Ipse oriens illuc vadit ad Austrum, et gyrat

[1] Job. XXVI, 7. — [2] Eccle. I, 3, 4. — [3] Psal. XXXIII, 11. — [4] Id. XXI, 27. — [5] I Cor. I, 5. — [6] 2 Cor. VIII, 2.

» ad Aquilonem : gyrando gyrat Spiritus, et in gyros ejus » convertitur Spiritus[1]. » Oritur sol justis, occidit autem injustis[2] : oritur tranquillitati piæ mentis, occidit iracundiæ. Unde ait : « Sol non occidat super iracundiam ves» tram[3]. » Hinc potest colligi quia iisdem oriatur et occidat, quorum et vitia sepeliat, et illuminet gratiam. Mortuus est enim peccato, ut Deo viveret ; hoc est, peccato sumus in illo mortui, ut Deo in perpetuum viveremus. Vide ipsum mysterium prænuntiatum. « Et oritur, inquit, » sol et occidit et in locum suum trahit. » Hoc est quod ait Dominus : « Cum exaltatus fuero... omnia traham ad me » ipsum[4]. » Traxit enim ad se omnium studia, ut vel peccata nostra crucifigeret, vel bonum ingenium ad justitiam provocaret. Adverte quemadmodum trahat ad se : « Pater... volo ut ubi ego sum, et isti sint mecum[5]. » Et ad latronem ait : « Hodie mecum eris in paradiso[6]. » Adverte quomodo omnia trahat. Exaltatus est cruce, et totus credidit mundus.

XXIII. « Ipse oriens, inquit, vadit ad Austrum, et gyrat » ad Aquilonem. » Ille utique oriens, qui ait : « Oriens nomen » est mihi[7] : » qui semper oritur piis, nunquam occidit. Ipse oriens populo Hebræorum ad Austrum ivit, ad molliorem populum, luxuria magis ferventis corporis lubricum, quam impietatis immanitate prædurum : aut certe ad nobiliorem plebem, quæ erat genus electum, vindicans sibi Patriarcharum prosapiam. Sed quia perseverabat in vitiis, nec emendabat errorem ; ideo Sol justitiæ gyravit ad gentes, quæ ante eloquiis cœlestibus defraudatæ, immanes et ignobiles habebantur ; aquilo enim gravis ventus, ut populus nationum. Sed qui erant graves ante perfidia, nunc super aquilas leviores facti sunt fide, atque pietate,

[1] Eccle. I, 5, 6. — [2] Matth. v, 45. — [3] Ephes. IV, 26. — [4] Joan. XII, 13. — [5] Id. XVII, 24. — [6] Luc. XXIII, 43. — [7] Zach. VI, 12.

posteaquam venit qui diceret: « Ab Aquilone adduc[1]. » Et in Evangelio: « Venient ab Oriente et Occidente, et ab « Aquilone, et Austro, et recumbent cum Abraham in » regno Dei[2]. » Et ecce sunt novissimi, qui erant primi: et sunt primi, qui erant novissimi[3]. Denique et ipse Psalmista ait: « Mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis » magni[4]; » hoc est, qui erant Aquilonis latus, populus factus est Regis æterni, qui solus est magnus Dominus.

XXIV. Sed forte dicas: Quomodo in Canticis est: « Exurge Aquilo, et veni Auster[5]. » Plerique enim accipiunt quasi projiciatur Aquilo, et invitetur Auster. Quod si ita accipiunt, exturbatur ab Ecclesia perfidiæ glacialis asperitas: « Ne fiat fuga nostra hyeme, vel sabbato[6], » et invitatur Australis verna temperies. Aut certe: « Exurge » Aquilo, » hoc est: « Surge qui dormis, et exurge a mor» tuis[7]. » Populus nationum, qui diu ante dormisti, evigila aliquando, et illucescet tibi Christus. Postremo omnes invitantur ad Ecclesiam, et Synagogæ populus, et gentilium: sed prius Synagogæ; quia priores ex Judæis Apostoli crediderunt, per ipsos postea nationum populi congregati sunt.

XXV. Vide ergo venientem Solem nostrum ad Austrum, postea gyrantem ad Aquilonem. « Jerusalem, Jerusalem » (venit utique ad eam, quam etiam vocare dignatus est. Sed hæc Hierusalem terrena est, quæ occidit Prophetas, hoc est Synagoga Judæorum;) « quoties, inquit, volui con» gregare filios tuos, sicut gallina pullos suos, et noluisti? » Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta[8]. » Gyravit igitur se ad gentes: gyrando autem gyravit Spiritus Dei, et in gyro suo conversus est; ut fieret Deus omnia, et in

[1] Isaï. XLIII, 6. — [2] Luc. XIII, 29. — [3] Matth. XX, 16. — [4] Psal. XLVII, 3. — [5] Cant. IV, 16. — [6] Matth. XXIV, 20. — [7] Ephes. V, 14. — [8] Matth. XXIII, 37, 38.

omnibus. Ideo sanctus cœlum dicitur, quia vicinior eum claritas solis semper illustrat. Habet splendorem suum domesticum; ut tenebras noctis non sentiat. Ideo Ecclesia et cœlum dicitur, et mundus, quod habeat sanctos Angelis et Archangelis comparandos, habeat etiam plerosque terrenos. Dicitur et orbis terrarum, qui est fundatus super maria, et super flumina præparatus. Denique quasi orbis terrarum dicit Ecclesia: « Nolite aspicere me, quoniam » fusca sum; quia non respexit me sol [1]; » eo quod velut pruinis hyemalibus, geluque constrictam gentilis erroris congregationem gentium Sol justitiæ diu indignam æstimaverit, quam serena vultus sui luce lustraret. Nonne tibi videbatur hyberni rigor temporis, quando notus erat in Judæa tantummodo Deus? Nunc autem plenitudo lucis effulget æstivæ, quando omnia et in omnibus Christus. Nonne terra Domini, et plenitudo ejus? Et vere orbis terrarum in Ecclesia, in qua non Judæus tantummodo aut Græcus, non Barbarus aut Scytha, non servus aut liber: sed omnes in Christo unum sumus. Sol omnibus fulget, dies omnibus lucet.

XXVI. Ideoque ait: « Dispositione tua permanet dies [2]. » Nam nisi ita accipias, quomodo permanet dies; cum post breve momentum diei sequatur occasus, et fiat noctis successio? Sed sunt quibus semper dies est, illis utique quibus Christus adest; qui dicit: « Ambulate, dum lucem habe» tis [3]. » Hic est dies quam vidit Abraham [4], dies remissionis peccatorum, de quo legis: « Hic est dies, quem fecit » Dominus, exultemus et lætemur in eo [5]. » Sunt ergo sancti, quibus sol nunquam occidit; quia Dominus lux eorum est, sicut scriptum est: « Et erit illis Dominus lumen æter» num [6]. »

[1] Cant. I, 5. — [2] Psal. CXVIII, 91. — [3] Joan. XII, 35. — [4] Id. VIII, 56. — [5] Psal. CXVII, 24. — [6] Isaï. LX, 19.

XXVII. Et expressit causam permanentis diei, atque subtexuit: « Dispositione tua permanet dies, quoniam universa » serviunt tibi [1]. » Videtur itaque significare futurum illud, quando « Nox non erit amplius, et non indigebit lucernæ, » vel solis lumine; quoniam Dominus illuminabit eos. » Qui sint illi supra ait, dicens: « Et servi ejus servient ei [2]; » hoc est, Domini facient voluntatem. Nunc enim non omnes servimus: « Cum autem tradiderit regnum Deo et Pa- » tri... tunc subjecta erunt omnia ei [3], » qui sibi universa subjecit, acquirens omnium fidem per unigeniti passionem. Subjectio igitur mentium facit sedulam servitutem. Ergo cum omnes crediderint in Dominum Jesum. tunc universa Deo servient; ut sit Deus omnia, et in omnibus: nunc autem non omnes servi Dei; quia plerique servi peccati. « Qui enim peccatum facit, servus est peccati [4]. » Dominus autem non vult cum aliis consortium habere dominatus. Permanet ergo dies immutabilis. Potuit ergo dicere, Permanebit: sed Prophetis futura pro præsentibus præsto esse videntur in spiritu.

XXVIII. Sequitur versus quartus: « Nisi quia Lex tua » meditatio mea est, tunc forsitan periissem in humilitate » mea [5]. » Lucebat Propheta ut dies, cui meditatio Lex erat; etenim oleum luminis accipiebat ex Lege. Denique ne corpore mortis lux diei posset extingui, ambulabat in Lege; ideo ambulabat in lumine. « Alioquin, inquit, periis- » sem in humilitate mea. » Humilitas non semper virtutis est, sed etiam afflictionis; hoc est, non semper voluntaria, sed quæ etiam ex necessitate suscipitur, quando aliqua afflictione tentamur. Alioquin nemo perit in humilitate, quæ magis servare consuevit. Ergo quando in afflictionis tempore sumus, et quatimur adversis, meditatio nobis in

[1] Psal. cxviii, 91.— [2] Apoc. xxii, 3-5. — [3] 1 Cor. xv, 24 et 28.— [4] Joan. viii, 34. — [5] Psal. cxviii, 92.

lege sit; ne imparatos procella tentationis affligat. Athleta nisi exercitio palestræ prius fuerit assuefactus, non audet subire certamen. Ungamus igitur oleo lectionis nostræ mentis lacertos. Sit nobis tota die ac nocte exercitii usus in quadam cœlestium Scripturarum palæstra, artusque animorum nostrorum salubris spiritalium ferculorum esca confirmet; ut cum adversarius assistere, et pulvere nos suæ tentationis asperserit, stemus intrepidi, nitamur non ut in incertum, nec ut aëra cædentes. Melius percutimus verberati, si percutienti maxillam alteram præbeamus, si vindictam non requiramus: sed ei qui dixit: « Mihi vindicta, » et ego retribuam [1], » causam vindictæ integram reservemus. Cædimus aërias potestates, si nos ipsos castigare noverimus. Castigabat carnem suam Paulus [2], ut adversarios verberaret: et servituti redigebat corpus suum, ut dominaretur inimicis. Exerceamur igitur indefesso meditationis usu, exerceamur ante certamen; ut simus certamini semper parati: et cum frequentior adversarii ictus ingruerit nunc inopia, nunc rapina, nunc orbitate, nunc corporis ægritudine, nunc mœrore animi, nunc terrore mortis, et acerbitate pœnarum; dicat unusquisque nostrum, qui potuerit sustinere ac perpeti: « Nisi quia Lex tua » meditatio mea est, tunc forsitan periissem in humilitate » mea. »

XXIX. Quanta simul coacervata sunt; ut in illa afflictione Job sanctus periret? Sed quia Patriarcharum moribus informatus, oraculorumque cœlestium, et naturalis legis erat institutione formatus, ideo in tentationibus tantis perire non potuit. Denique cum amisisset tam amplas subito facultates, charissimos filios, quasi is cui meditatio quotidiana esset in lege divina, ait: « Nudus exivi de utero matris » meæ, nudus ibo eo. Dominus dedit, Dominus abstulit:

[1] Rom. XII, 19, et Deut. XXXII, 35. — [2] 1 Cor. IX, 27.

» sicut Domino placuit, ita factum est : sit nomen Domini » benedictum [1]. » Perfusus etiam corporis totius ulceribus, cum tentaretur uxoris alloquiis, qui meminisset Adam sic esse dejectum, dum propriæ credidit uxori, respondit : « Sicut una ex insipientibus mulieribus locuta es [2]. » Quod si illam quasi sapientem voluisset audire, ipse sapiens non fuisset. Tentatus etiam diversis alloquiis amicorum, cum fidei stabilis [3], immobilisque patientiæ præmia meruisset a Domino, nonne dicebat : « Nisi quia Lex tua meditatio » mea est, tunc forsitan periissem in humilitate mea? »

XXX. Quam grate hoc dicit hodie, qui in martyrio plurima flagella sustinuit, equuleo et ungulis, plumbo, laminis ardentibus, gladio comprobatus? Potuit enim perire, nisi meditatus in Lege, graviora præsentibus futura supplicia credidisset.

XXXI. Quanta sanctus Joseph pertulit, quam acerba, quam dura? Primo fratrum odia, degeneris servitutis ærumnas, parentibus defraudatus, ablegatus exilio, negotiatorum vernula, et Ægyptii ignobilis vile mancipium [4]. Quæ potuit nobilis prosapiæ paro gravior esse tentatio, quam ut tanto familiæ splendore dejectus, serviret apud Ægyptios? Est consolabilis servitus, servire vel justis. Æquitate Domini levatur injuria servitutis. Tanto igitur genere dejectus, satis gratum habebat, si ministro regio suum obsequium probaretur. Ne hoc quidem satis fuit ad tentationis acerbitatem : redit adversarius ad suas artes, notasque vires suas omni fraude commovit; ut per mulierem laqueos innoxiæ necteret conscientiæ. Concitavit in eum libidinis stimulis uxorem domini sui, quæ adulterinos a servulo concubitus flagitaret [5]; ut si acquiesceret, crimen impleret : si recusaret, incideret offensam, nexum

[1] Job. I, 21. — [2] Id. II, 10. — [3] Id. XIX, 3. — [4] Gen. XXXVII, 28. — [5] Id. XXXIX, 12.

calumniæ non evaderet. Denique trusus in carcerem, et innocens inter noxios æstimatus [1], ab eo amplius cœpit urgeri, cui fidem suam cum periculis præstitisset. Sed quia contumeliæ virum frangere nequiverunt, mutata est tentatio, longe asperior specie prosperorum. Plurimos enim supplantaverunt secundæ res, quos supplicia acerba non fregerant. Producitur e carcere nutu regio, interpretatur somnium, eligitur ut honore præstantior esset omnibus Ægyptiis [2], regi secundus, esurientibus populis alimenta divideret. Objiciuntur ei fratres, qui eum ad servitutis injuriam non fraterno amore vendiderant [3]; ut vel contumeliæ et appetitæ salutis dolore tentatus excuteret germanitatis affectum. Sed vir justus oblitus est contumeliam, cumulavit gratiam; eoque se magis fratrem voluit exhibere, quo fratres ipse non fuisset expertus [5]. » Denique hoc munere et fratres recepit, et patrem pia fraude quæsivit. Quid igitur aliud melius diceret sanctus Joseph, quam istud ad Dominum : « Nisi quia Lex tua meditatio mea est, tunc forsitan periissem in humilitate mea ? »

XXXII. Fertur Prophetæ cuidam (et plerique ferunt quod Esaïæ in carcere posito) cum mole imminentis urgeretur exitii, dixisse diabolum : Dic quia non a Domino locutus es quæ dixisti, et omnium in te mentes affectusque mutabo; ut qui indignantur injuriam, absolutionem conferant. Sed ille gratius judicavit pro veritate supplicium, quam pro adulatione beneficium. Quod utique non fecisset, nisi meditatione Legis fuisset exercitatus.

XXXIII. Sit ergo nobis quotidiana lectio pro exercitio, ut quæ legimus, meditemur imitari. In hac desudemus virtutum palæstra; ut cum increpuerint tentamenta, non tanquam inexercitatos, non tanquam expertes spiritualium

[1] Gen. XXXIX, 20. — [2] Id. XLI, 8-14. — [3] Id. XLII, 6, et seqq. — [4] Id. XLIV, 2, et seqq.

ciborum, et attenuatos jejunio lectionis, tentationum tempus inveniat. Quod si athleticis epulis pastam animam nostram potuerit invenire : si sit evangelicus succus in nobis : si apostolicis escis maturitas nostræ mentis toros, animæ robusta solidaverit : si frequenti meditatione memoria tenax præceptorum cœlestium parata ad tempus exempla deprompserit, nulla tentationum poterit nos perturbare congressio.

XXXIV. Sequitur versus quintus : « In æternum non » obliviscar justificationum tuarum ; quoniam in ipsis vivi- » ficasti me[1]. » Lex secundum Apostolum pædagogus est parvulorum[2], donec ad perfectæ fidei maturiorem quamdam veniamus ætatem. In Lege autem mandata sunt, justificationes, testimonia, justitiæ, præcepta. Vivificamur ergo in Lege ; unde et ait Apostolus : « Lex autem non est » ex fide : sed qui facit illam, vivet in ea. » Sed quia idem supra ait : « Quoniam in Lege nemo justificatur[3], » intelligis utique quia justificatio Legis species est et imago, non veritas. Secundum veritatem ergo ad perfectionem nemo justificatur in Lege, secundum speciem justificatur. Ergo sanctus Propheta, qui adhuc in Legis justificationibus vivebat, videbat autem fulgorem Evangelii : quasi memor veteris disciplinæ, Legi tanquam pædagogo utili gratiam reservabat. Considera aliquem excedentem ex ephebis in divitiis et honoribus constitutum, pædagogo suo honorificentiam reservantem, cujus officiis informatum se esse cognosceret, ut maturiorem regere posset ætatem.

XXXV. Monet siquidem etiam ipsa Lex, ut his qui nobis aliquando profuerint, nequaquam esse debeamus ingrati. Nam sicut habemus in Veteri Testamento, Pascha celebratum est in Ægypti finibus[4], cum adhuc sub rege

[1] Psal. CXVIII, 93. — [2] Galat. III, 24. — [3] Ibid. 11, 12. — [4] Exod. XII, 27, 28.

Pharao positi patres nostri deplorarent miseræ servitutis injuriam : et postea liberati rursus in terra repromissionis Pascha celebrarunt [1] : superius ad commonitionem, posterius ad recordationem. Si quis ergo interroget Hebræum qua ratione in Ægypto Pascha celebratum est respondebit: Quia regi Pharao adhuc servitutis vinculo obnoxii tenebamur, ille agnus patrum populum liberavit, ille agnus vocavit ad libertatem, ille agnus maris profunda solidavit; ut Ægyptum transire possemus. Quoties ergo Pascha celebramus, meminisse debemus veteris servitutis, et novæ libertatis : quid fuerimus, et quid acceperimus. Non enim potest plene quis intelligere quid acceperit, nisi meminerit ante quid fuerit.

XXXVI. Non ergo obliviscamur quia Dominus Jesus, agnus Dei, mundi hostia solvit nos gravium nexibus delictorum; quibus Pharao ille teterrimus non unius Ægypti, sed sæculi istius princeps vinculo servitii gravis non tenebat astrictos. Non obliviscamur in æternum; ut cum venerimus in illam vere terram repromissionis, ubi est regio vivorum, meminerimus quanta hic nobis Pharao dirus intulerit, quot perpessi in hoc sæculo simus, quibus tandem erepti malis; et agamus gratias eripienti nos Domino Jesu, qui perturbatorem omnium fecit esse captivum.

XXXVII. Sequitur versus sextus : « Tuus sum ego, » salva me, Domine; quoniam justificationes tuas exqui- » sivi [2]. » Facilis vox, et communis videtur, sed paucorum est. Satis rarus est enim qui potest dicere Deo : « Tuus » sum. » Ille enim dicit, qui adhæret Deo totis sensibus, qui aliud cogitare non noverit. Ille hac voce utitur, qui potest dicere : « Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis [3]. » Numquid hac voce utitur avidus pecuniæ, honoris, potestatis? Multis non est satis Deum scire, et quidem pluri-

[1] Josuë. v, 10. — [2] Psal. cxviii, 94. — [3] Joan. xiv, 8.

bus. Tanti populi, tantæ nationes, tanti divites paupertatem putant Domino servire : et qui supra omnes est; illis exiguus et angustus est : illis non est satis Dei Filius, in quo sunt omnia. Denique ille dives in Evangelio, cui dictum est : « Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, » et da pauperibus [1], » Deum sibi non sufficere judicavit. Denique et contristatus est, quasi quod plus esset relinquere juberetur : quod minus esset, eligere. Ille ergo dicit : « Tuus sum, » qui potest dicere : « Ecce omnia reliqui» mus, et secuti sumus te [2]. »

XXXVIII. Apostolorum itaque vox ista est, nec omnium tamen Apostolorum. Nam et Judas apostolus fuit, et in convivio Christi inter Apostolos recumbebat. Dicebat et ipse : « Tuus sum, » sed voce, non corde. Venit, et « Introïvit in eum Satanas [3], » et cœpit dicere : Non est tuus, Jesu, sed meus est. Denique ea quæ mea sunt, cogitat; quæ mea sunt, in pectore suo volvit : tecum epulatur, et mecum pascitur : a te panem accipit, a me pecuniam ; tecum bibit, et mihi tuum sanguinem vendit : tuus est Apostolus, et meus est mercenarius.

XXXIX. Non potest dicere sæcularis : « Tuus sum; » plures enim dominos habet. Venit libido, et dicit : Meus es; quia ea quæ sunt corporis, concupiscis : in illius adolescentulæ amore te mihi vendidisti, in illius concubitu meretricis pretium pro te annumeravi. Venit avaritia, et dicit ; Argentum et aurum quod habes, servitutis tuæ pretium est : possessio quam tenes, juris tui emptio, venditio libertatis tuæ est. Venit luxuria, et dicit : Meus es; unius diei convivium, pretium tuæ vitæ est : ille sumptus epularum, tui capitis licitatio, tui est summa contractus; et quod pejus est, caro emptus es, vilior cibo es tuo : pretiosior est unius diei mensa tua, quam totius temporis vita.

[1] Matth. XIX, 21, 22. — [2] Ibid. 27. — [3] Joan. XIII, 27.

Inter calices te redemi, inter epulas acquisivi. Venit ambitio, et dicit tibi : Plane meus es. Nescis quod ideo imperare aliis te feci, ut mihi ipse servires? Nescis quod ideo potestatem in te contuli; ut meæ te subjicerem potestati? An ignoras ipsi domino Salvatori dictum esse ab hujus mundi principe, cum ei ostendisset omnia regna mundi : « Hæc omnia dabo tibi, si procidens adoraveris » me[1]. » Ante ergo ipse subjicitur, qui alios vult habere subjectos. Veniunt omnia vitia, et singula dicunt : Meus es. Quem tanti competunt, quam vile mancipium est !

XL. Quomodo ergo tu qui hujusmodi es, potes Christo dicere : « Tuus sum ? » Respondebit tibi ille : « Non qui- » cumque dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in reg- » num cœlorum[2] : » non quicumque dicit mihi : « Tuus » sum, » meus est. Meus plane es, si vocem non redarguat conscientia, si sermonem tuum animus aut opera non refutent. Ego non nego meum esse eum, qui ipse se non neget, aut certe si pro me se ipsum sibi abneget. Nolo habere servulum pluribus dominis servientem. Nam quomodo meus est, si mihi dicat verbo : « Tuus sum, » et operibus neget, et factis se diabolo adjudicet et obstringat ? Non est meus quem libido succendit; quia mea est castitas. Non est meus quem cura spoliandi minores exagitat; quia mea integritas est. Non est meus quem ira mobilis inquietat; quia mea tranquillitas est. Non est meus vini crapula temulentus in lucem, ambitione gloriæ sæcularis ebrius, qui in periculum non possit sobriæ moderationis servare vestigium. Pax sum ego, litigare non novi. Quid mihi ad eum de quo veniat diabolus, et dicat : Meus est, nam mihi sua colla curvavit, mea in illo plura reperio : nomen sibi tuum vindicat, et meum munus?

XLI. Non est ergo Christi, nisi qui est alienus a cri-

[1] Matth. IV, 9. — [2] Id. VII, 21.

mine : non est Christi, nisi qui potest semper se Christi servulum demonstrare. Nam si quis mutabilis est, ut ego aut mœrore mutor, aut indignatione, venit ira, et dicit : Meus est : ante horam meus erat, spero quod iterum meus fiat. Venit tristitia, et dicit : Meus est : ante horam in mea possessione fuit, in meo jure : erigere animum præ mœrore non poterat, nec oculos levare; et si triste aliquid acciderit, ad me illico revertetur. Quis ergo est Dei, nisi qui potest dicere : « Nihil mihi conscius sum[1] ? » Ideo dicebat Paulus apostolus Jesu Christi, quia nulli alii obnoxius tenebatur. Ego autem nunc Dei mei sum, nunc tristitiæ, nunc iracundiæ, nunc verbi otiosi; et ideo qui plures dominos habet, non potest uni dicere : Domine Jesu, « Tuus sum. » Unde arbitror etiam de hujusmodi dominis dixisse Paulum : « Nam etsi sunt qui dicantur dii » sive in cœlo, sive in terra... nobis tamen unus Deus Pa» ter, ex quo omnia, et nos in illo : et unus Dominus Je» sus, per quem omnia, et nos per ipsum[2]. » Verbi igitur totus erat apostolus Paulus; ideo dicebat : « Quoniam ex» perimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus[3]. » Ille argo dicebat, Christi sum; et respondebat ei Dominus : Meus es. Qui vere dicit : « Tuus sum, » audit a Domino : Meus es. Denique de ipso Dominus ad Ananiam, cum mitteret eum ad sanandum Paulum, ait : « Vade, quoniam vas » electionis est mihi[4]. » Et quia perseveravit Christi esse, quasi impleto certamine, coronam meruit invenire justitiæ.

XLII. Recte ergo propheta David dixit : « Tuus suum, » qui semper in Domino mansit. Et qua ratione dixerit : « Tuus sum, » addidit : « Justificationes tuas exquisivi, » hoc est, nihil aliorum quæsivi, sed id solum quod tuum est desideravi. Alii quærunt monilia pretiosa, ego solas justificationes tuas quasi quædam serta justitiæ : alii do-

[1] 1 Cor. IV, 4. — [2] Id. VIII, 5, 6. — [3] 2 Cor. XIII, 3. — [4] Act IX, 15.

mum ad domum, villam ad villam jungunt, quasi soli habitare possint in terra hac, et elementum volunt occupare commune, alii possessionem aëris ipsius vindicare: mihi in tuis justificationibus omne patrimonium est. Nescio possidere nisi quod tui juris est. In tuis eloquiis spiritalis mihi cura refulsit argenti. Mihi portio Deus est. « Tuus » sum ego; » quia pars mihi hæreditatis non in auro, non in argento est, sed in Christo Jesu.

XLIII. Sequitur versus septimus: « Me expectaverunt » peccatores, ut perderent me: testimonia tua intellexi [1]. » Potest vox ista convenire martyrio, in quo positus sanctus jam de judicio persecutoris egressus dicat: « Me expectaverunt peccatores, ut perderent me, » hoc est, adhibuerunt omnia genera pœnarum, omnes artes persuasionum: sed de proposito abducere nequiverunt. Vicit fides vitæ hujus illecebram, corporisque cruciatum. Expectaverunt peccatores, ut de me triumphum referrent: sed gratias Christo, qui mihi dedit de persecutoribus triumphare. Redite victi, qui sperabatis vos esse victores: redite dejecti, qui veneratis superbi. « Ubi est, mors, victoria tua? Ubi » est, mors, aculeus tuus [2]? » Non tua jam, sed nostra cœpit esse victoria; quia in te vincimus, in qua antea vincebamur. Bene ergo dicit Martyr: « Me expectaverunt peccatores, ut perderent me. » Post momentum, imo in corpore adhuc situs videt deducentium choros, Angelorum gaudia. Qui enim super unius peccatoris conversione lætantur, quanto magis in passione justorum? Videt gloriam, et ait: Me expectaverunt justi, ut deducerent me. Videt Dominum Jesum, et ait: Me expectavit Christus, ut coronaret me.

XLIV. Aliter qui vult intelligere, Multi, inquit, peccata persuadere, atque extorquere conati sunt mihi: alius

[1] Psal. CXVIII, 95. — [2] 1 Cor. XV, 53.

adulterium, alius hominis necem, alius oppressionem viduæ vel pupilli, alius aliud, et putabant me suis retibus esse capiendum. « Expectaverunt me, ut perderent » contagione peccati : sed ego non illecebris peccatorum mentem a studio divinæ cognitionis averti, nec intentionem meam, Domine, a mandatorum tuorum serie declinavi : sed « Intellexi testimonia tua. » Si enim non intellexissem, peccatores me utique illi perdidissent. Quæ intellexi utique sensu, etiam operibus secutus sum; neque enim nudus intellectus est, sed quem etiam facta testantur. Denique « Beatus qui intelligit super egenum et pauperem [1]. » Ille utique intelligit super pauperem, qui largitur pauperi. Nam quid prodest misereri inopis, nisi alimoniam eidem largiaris?

XLV. Sequitur versus octavus : « Omnis consummationis vidi finem : amplificum mandatum tuum valde [2]. » Non possumus in omnibus vim græci sermonis exprimere : mojor in græco plerumque vis et pompa sermonis est. Τέλος dicitur græce, quod nos latine et finem dicimus et consummationem : Τέλος autem et consummationis ipsius finis est, sicut finis Legis est Christus ad justitiam omni credenti [3]. Habes scriptum : « Ecce ego vobiscum sum..... usque ad consummationem sæculi [4]. » Consummatio ergo sæculi finis sæculi est : finis autem omnium Christus. Consummationes autem multæ. Est consummatio, quando resurrectio est ad salutem. Consummatum quoque opus dicitur perfectum opus. Consummata malitia dicitur, id est, plena, cui nihil desit ad studium et artem nocendi. Est consummatio hominis, et multæ consummationes, donec ad perfectum veniat.

XLVI. Legimus ergo et consummationem sæculi, legi-

[1] Psal. XL, 1. — [2] Id. CXVIII, 96. — [3] Rom. X, 4. — [4] Matth. XXVIII, 20.

mus et finem. De consummatione sæculi supra posuimus exemplum, quam sequitur resurrectio : « Sicut enim in » Adam omnes moriuntur : ita et in Christo omnes vivificabuntur [1]. » Post resurrectionem consummatio : « Unusquisque autem in suo ordine primitiæ Christus, deinde ii » qui sunt Christi, qui ii adventum ejus crediderunt : deinde » finis, cum tradiderit regnum Deo et Patri, dum evacua» verit omnem principatum et potestatem [2]. » Ergo consummationem sæculi sequitur finis juxta Apostolum. Unde colligitur quod sequatur finis omnem consummationem.

XLVII. Mundus in maligno positus est, ut dixit Joannes [3] : ergo et sæculum in maligno est, mundus plenus peccati. Consummaverat malitiam suam mundus, sicut consummaverat Saül, cujus videns consummatam malitiam Jonathas filius in David prophetam, eidem nuntiavit ut declinaret et fugeret [4]. Est ergo consummatio malitiæ, consummatio peccatorum. Venit agnus Dei, qui tulit peccatum mundi, qui est Christus Jesus, finis Legis, principium et finis, et remissio peccatorum. Hunc finem consummationis vidit Propheta in spiritu, qui consummatum sæculi aboleret errorem : vidit sanguine ejus diversa omnium peccata mundari. Bene ergo dixit : « Omnis con» summationis vidi finem ; » hoc est, vidi consummati adulterii remissorem ; vidi consummatæ luxuriæ atque lasciviæ, consummatæ crudelitatis atque sævitiæ, omnis postremo flagitii per crucem suam delicta donantem.

XLVIII. Est etiam consummata virtus, consummata sapientia, consummata justitia, sed habet finem. Finis omnium virtutum Christus, qui « Finis est Legis ad justi» tiam omni credenti [5]. » Vides quia finis est fidei ? Bene ergo ait : « Omnis consummationis vidi finem. »

[1] 1 Cor. xv, 22. — [2] Ibid. 23, 24. — [3] 1 Joan. v, 19. — [4] 1 Reg. xx, 38. — [5] Rom. x, 4.

XLIX. Nunc quia consummationis finem agnovimus, agnoscamus quid sit : « Latum mandatum tuum valde. » Legimus quod angusta sit porta per quam ingrediantur[1], qui æternæ vitæ fructum adipiscuntur. Rara enim virtus et difficilis passionum tolerantia. Plures sunt qui sæculi hujus spatiosa sectentur, qui dicant : Angusta et arcta nobis est via, quæ ad Dominum ducit, conterimur in illa, relinquamus eam. Quomodo ergo dicit Propheta latum mandatum Dei, et valde latum? Ideo quia angustæ viæ latum mandatum necessarium est. Denique hic ipse Propheta ait : « In tribulatione dilatasti mihi[2]. » Et iterum : « In tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in lati» tudine[3]. »

L. Hæc latitudo mandatorum cœlestium cor Prophetæ dilatabat et Apostoli. Denique et ipse dicebat : « Os nos» trum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum » est[4].» Dispensando enim cœlestia mandata, cor suum dilataverat : et quod ante persecutionis perfidia coarctabat, hoc Christi amplificavit gratia. Et qua ratione latum mandatum? Ne nos coarctemur angustiis mandatorum. Unde ait : « Non angustiamini in nobis[5]. » Si hoc Paulus, quanto magis Christus, qui clausa reseravit? Ergo dicit : Nolo coarctetur in me populus meus. In angusto virtutum tramite debet latitudo præcepti mei viantibus esse solatio; ne quis deficere possit, aut conteri.

LI. Ambulemus ergo in Dei mandato; quia satis latum est. Est enim latum mandatum sapientiæ, quæ in exitu canitur, in plateis autem fiducialiter agit; πλατεῖα enim græci sermonis est, quæ latine dicitur latitudo. Dilatemus igitur cor nostrum; ut recipiamus apostolicæ vim sententiæ, quæ ait : « Capite nos[6]. » Recipiamus ergo ejus ser-

[1] Matth. VII, 14. — [2] Psal. IV, 2. — [3] Id. CXVII, 5. — [4] 2 Cor. VI, 11. — [5] Ibid. 12. — [6] 2 Cor. VII, 2.

mones in cor nostrum : induamus viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, patientiam. O homo, quam latus es, si ad amplitudinem præceptorum cœlestium sinum mentis tuæ expandas! Quam latum mandatum est charitatis! « Diligite, inquit, inimicos vestros[1]. » Omnes utique in affectu charitatis inclusit, qui non exclusit inimicos. Quis enim videtur exceptus, cum recipiatur inimicus? Unde Apostolus, « Si fieri, inquit, potest... cum » omnibus hominibus pacem habentes[2]. » Non potest hoc Judæis dici, non gentibus, ut cum omnibus pacem habeant. Illi vix suos diligunt : Christiano etiam inimicos non licet non amare. Christianum cum dico, perfectum dico; in Christo enim plenitudo Divinitatis est, cujus nomen usurpas. Qui vocabulum geris, interpretationem vocabuli perfectionemque cur refugis? Audi latum mandatum : « Bene- » dicite eos qui persequuntur vos... et nolite maledicere[3]. » Iste ipse qui latum dicit esse mandatum, probavit supra » dicens : Illi quidem detrahebant, ego autem orabam[4]. » Quid orabas, David, dicito nobis ipse. Sed dixisti; legi enim dicentem : « Maledicent illi, et tu benedices[5]. »

## SERMO XIII.

### Mem.

I. *Mem* littera tertia-decima significat in alio interprete « viscera, » In alio, « ex ipsis : » Et utrumque non discordat a textu. Nam statim primus versus internorum viscerum

[1] Matth. v, 44. — [2] Rom. I, 18. — [3] Ibid. 14. — [4] Psal. CVIII, 4. — [5] Ibid. 28.

charitatem exprimit, quæ utique ex intimis procedit medullis, et quodam nexu caloris implicatur ossibus.

11. Denique in Threnis Hieremiæ textus litteræ hujus hoc continet : « ex alto suo misit ignem in ossibus meis[1]. » Bonus ergo Deus qui nobis immittit unde diligentes eum, meritum sub conspectu ejus invenire possimus. Quem mittat ignem, ipse nos doceat : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur[2]? » Bonus ignis quem desiderat omnium Salvator accendi; cum præsertim ipsum Deum legerimus ignem esse[3], qui nostra peccata consumat, intimisque pectoribus nostris suæ divinæ cupiditatem cognitionis infundat, atque ardeat in nobis cor nostrum, cum legimus divinarum seriem Scripturarum ; si forte aliquid quo aperiantur propheticæ lectionis occulta, intellectu assumimus spiritali. Hoc igne Cleophas cor suum dicebat ardere[4], cum ipsi et socio ejus Christus Scripturas aperiret. De hoc igne dixit Dominus in libro Ezechiel : « Ecce proficiscar in Jerusalem, et exsufflabo in vos ignem » iræ meæ; ut tabescatis a plumbo, et ferro, et reliquis materialibus[5]. » Profunda in verbis usitatis videmus mysteria. Totum hoc spiritale. Quibus precibus emereamur ut veniat Dei verbum, intret in Ecclesiam, fiat ignis consumens; ut exurat fœnum et stipulam, et quidquid est sæculare consumat : grave plumbum iniquitatis, quod in plerisque est, liquefiat igne divino, et ferreus quidam peccati rigor superno mollescat incendio : meliorentur vasa aurea et argentea; ut omnis sapientium sensus, omnis sermo prudentium, flagrantium passionum calore decoctus, incipiat esse pretiosior. Bonus ignis charitatis, quo corpus omne Ecclesiæ in mutuam adolescit gratiam. Bonus ignis dilectionis, quo unusquisque sanctus ad reverentiam

[1] Thren. I, 12. — [2] Luc. XII, 49. — [3] Deut. IV, 24. — [4] Luc XXIV, 32. — [5] Ezech. XXII, 19, 20.

sui auctoris accenditur. Sed qui Deum diligit, non perfunctorie diligit : sed diligit legem ejus, præcepta custodit, justificat cor suum, non dictorum sonora prædicatione, sed studiosa imitatione factorum. Doceat igitur nos Deus quemadmodum a sanctis suis diligatur.

III. Sic inquiens Propheta subjungit : « Quomodo dilexi mandatum tuum, Domine : tota die meditatio mea est[1]. » Diligentis circa studium cognoscendæ Legis hæc vox est, quæ instruit perfectionem hominis, quam totus hic Psalmus informat. Et quoniam maximum mandatum in Lege esse cognovit, ut diligamus Dominum Deum nostrum ex toto corde nostro, et ex tota anima nostra, sui imitatione nos quoque, quos erudire studet, vult esse perfectos, dicens : « Quomodo dilexi mandatum tuum, Domine. » Hoc ipso charitas crescit affectu, quod ipsum testem advocat, cui munus dilectionis impenditur : nec speciem, sed plenitudinem charitatis tali conventione testatur. Hac usus est Petrus : « Tu scis, inquit, Domine, quia diligo te[2]. » Sed qui diligit Dominum, legem ejus diligit, sicut Maria diligens Filium, omnia verba ejus in corde suo, materno conferebat affectu[3]. « Diligens te, feci voluntatem tuam[4], » Scriptum est. Ideo commisit et Christus Petro, ut pasceret gregem suum[5], et Domini faceret voluntatem ; quia charitatem ejus ignovit. Qui enim diligit, ex voluntate facit quæ sibi sunt imperata : qui timet, ex necessitate. Itaque Dominus operationes servulorum suorum spontaneas probat potius, quam coactas. Ideo ex servis liberos facit ; ut magis voluntatum nostrarum munera, quam necessitatum obsequia conferamus.

IV. Non potest dicere Marcionista : « Quomodo dilexi Legem tuam, » Qui Legem non suscipit. Non potest di-

[1] Psal. CXVIII, 97. — [2] Joan. XXI, 15. — [3] Luc. II, 51. — [4] Isaï. XLVIII, 14. — [5] Joan. XXI, 18.

cere Judæus, qui Legem spiritalem ignorat : et litteram Legis nudam, non sensum Legis intellectumque meditatur. Solus ergo dicit Christianus, qui multum jam Legis cognitione profecerit, qui non pœnam Legis pavido corde formidet : sed divina mysteria veri Hebræi, veri sabbati, veræ remissionis intrepido rimetur affectu. Vere ergo diligit, qui sine tristitia, sine timore, voluntario potius studio quam coacto præcepta conservat.

V. Alius versus : « Super inimicos meos intelligere me » fecisti mandata tua; quia tu es[1]. » Cito probavit diuturnæ meditationis effectum, quando intellexit super inimicos suos Domini mandatum. Sed quos habet inimicos Propheta, qui aut sui populi viros legitima debet charitate complecti, aut alienigenas evangelica prædicatione invitare ad Dei gratiam? feræ consortem naturæ suæ diligunt : quomodo dilectionem conformis sui Propheta respueret? Esse igitur justam aliquam causam oportet, qua ii, quos significat, jure videantur inimici. Ea quæ sit possumus investigare, si meminerimus quia alibi idem iste dixit : « Et super inimicos tuos tabescebam, et justo odio oderam illos[2]. » Istos ergo evangelica auctoritate suos inimicos dicit esse, qui inimici sunt Dei. Nam si is qui non relinquit parentes propter Dei nomen, non est Deo dignus : quanto magis qui diligit ejus inimicos, acceptus Deo esse non poterit? Quos ergo inimicos habet? Si gentiles : quomodo, quos prophetico credituros spiritu prævidebat (39)? Denique ut benedicant et ipsi Dominum, in superioribus adhortatus est[3]. Et quæ magna laus super eos intelligere, qui metalla et saxa venerando, similem rigorem stuporis attraxerint?

VI. Quos igitur habet inimicos, nisi hæreticos? Ipsi enim sunt impugnatores fidei, veritatis inimici. Quos, nisi Judæos? Ipsi enim graviores inimici, qui ex amicis facti

[1] Psal. CXVIII, 98. — [2] Id. CXXXVIII, 21, 22. — [3] Id. LXVI, 4.

sunt inimici. Super eos intelligit, qui Legem spiritalem esse intelligit. Quid ergo prodest Lex, si finem Legis ignores, si mysterium nescias, si sacramenta non noveris? Judæis ex ovibus agnus occiditur pro celebritate paschali: nobis pro redemptione mundi Unigenitus Dei, partus Virginis immolatur. Quid proficiunt Judæi, quod sanguine agni domos et postes suos illiniunt? Nihil utique; quoniam ligna his aut saxa prodesse non possunt. Nobis proficit omne mysterium, qui abhorrere credimus a gratia spiritali; ut habitationes nostras sanguine pecudis cruentemus, ora nostra cruore tingamus: sed corpora nostra sacramento crucis dominicæ consecramus, et confessione mortis Domini nostri Jesu Christi sanctificamus oris alloquia. « Corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio » fit ad salutem[1]. » Quid prodest quod Hebræi aurem servuli pertundunt subula, et præputia sui circumcidunt corporis? Non intelligunt penitus quid Lex divina discernat. Signa sunt ista, non veritas. Sed ille intelligit, qui cor suum spiritali circumcisione castificat; ut colluviem omnem corporeæ labis emundet. Ille intelligit, qui subulam et aurem mentis vigore transcendit, et illam animam quam pertransivit gladius ad revelanda cordis occulta, perpetuæ præmio libertatis attollit: vel examinandis sermonibus sollicite serviens, quoscumque virtutis suæ aure susceperit, mysterio sanctificat spiritali. Azyma sibi Judæus quotannis facere consuevit, et nescit se malitiæ esse fermentum. Sed qui intelligit quid sit vetus expurgare fermentum, ne totam massam corrumpat; veterem hominem cum actibus suis expurgat, ut fiat nova conspersio veritatis. Judæo ista dicta sunt, et Christianus audivit; quia dum aurem suam ille subula pertundit, audire non potuit: vulneratam aurem gerens, non Legis, sed stultitiæ suæ subula cruentavit aurem suam. Ille audiendo quæ spiritaliter

[1] Rom. x, 10.

revelantur, perforavit aurem suam ferro; maluit enim in ferrum quam in Verbum credere. Ideo servit, ideo liber esse non meruit, ideo nec completi temporis ei gratia suffragatur; quia plenitudinem temporis non recepit, quo Filius Dei missus est ad salutem, et venit ad redemptionem, factus sub Lege, natus ex Virgine, victor mortis, largitor resurrectionis. Manet ergo vulnus illi, cui Christus non surrexit. O vulnus quod sarciri non possit, nisi forte relinquat subulam, et sumat sibi gladium quem pro Christi nomine non refutet, vel quo corporalia a spiritalibus, umbram a veritate distinguat : sumat Dei verbum, gladium bis acutum, et ex illo divino ore doceatur mandatum Domini, præscriptum Legis agnoscere, quod non temporalis habeat observantiam celebritatis, sed salutaria et sempiterna remedia succo gratiæ spiritalis infundat.

VII. Tota ergo die in Lege meditare : non perfunctoria tibi debet esse transcursio. Si agrum emere velis, si mercari domum, prudentiorem adhibes, et quid juris sit, diligenter consideras : et ne in aliquo forte fallaris, tibi ipse non credis. At nunc tu ipse emendus es tibi : de tuo pretio tractatur, considera quid sis, quod nomen habeas, quid acquiras tibi, non agrum, non pecuniam, non gemmarum monilia : sed Christum Jesum, cui nulla possunt pretia, nulla ornamenta conferri. Adhibe tibi consiliarios Moysen, Esaïam, Hieremiam, Petrum, Paulum, Joannem, ipsum magnum consiliarium Jesum Dei Filium, ut acquiras Patrem. Cum his tractandum, cum his tota conferendum est tibi, tota meditandum die; sicut meditabatur David, et hæc erat illi sola meditatio. Non sæcularibus animus traducebatur illecebris, non pecuniaria coacervandi patrimonii cupiditate flagrabat : non proferendi limitis excludendique finitimi anxius curarum æstus studio meditationis intentum reflectebat affectum : quidquid poterat temporis

dies habere, hoc totum sola sibi in Lege meditatio vindicabat.

VIII. Sed etiam hoc parum est diligenti, qui velit ad beatitudinis gratiam pervenire. Beatus enim die ac nocte meditatur in Lege. Angustior dies est meditatione doctrinæ. Non tantus dies in tempore, quantus meditator in Lege. Unde vide ne illud magis videatur significare, quod ei qui in Lege meditatur, semper dies est, et lumen sine defectu, quod nullæ tenebræ noctis interpolent. Alioquin quomodo negligentiorem in processu operis declararet, quem diligentiorem in ipsis operis sui Propheta principiis esse voluisset? In die ergo esto meditator Legis, et Evangelii prædicator.

IX. Et fortasse illi (40) qui Novum non recipiunt Testamentum, in nocte legerunt, et ideo nescierunt, neque intellexerunt. Unde Salvator, ne etiam nos legeremus in tenebris, admonet dicens ambulandum in die, quia non offendit qui in die ambulat [1]; videt enim gratiam lucis. Qui autem ambulat in tenebris, scopulum offensionis incurrit.

X. Sequitur : « Super omnes docentes me intellexi ; » quia testimonia tua meditatio mea est [2]. » Doctrinam profitentur scribæ Judæorum, quia Legem et Prophetas ipsi priores habere meruerunt. Sed illi profitentur docere, sed non docent. Ei autem populo qui ex gentibus credidit, competit dicere : « Super omnes docentes me intellexi ; » quia illi non intellexerunt. Respondet Judæus : Unde habuisti intelligere? Scriptum est : « Interroga patrem tuum, » et annuntiabit tibi : seniores, et dicent tibi [3]. » Ego sum pater tuus, me interroga. « Sed etsi interrogavero, non res» pondebitis mihi [4], » dixit Jesus : et ex illo respondere non

[1] Joan. XI, 9, 10. — [2] Psal. CXVIII, 99. — [3] Deut. XXXII, 7. — [4] Luc. XXII, 68.

possunt, et ex illo supra illos intelligo qui non intelligebam; quia testimonia didici, quæ ille non novit. Didici : « Qui sequitur me... tollat crucem suam[1]. » Didici : « Diligite inimicos vestros[2]. » Et ideo optat anathema esse Paulus pro fratribus genere[3], inimicis fide.

XI. Videretur inconveniens esse verecundiæ prophetali hujusmodi usurpatio; eo quod præsumpserit dicere quod super omnes docentes intellexerit, cum vel Legem Moyses acceperit a Domino, et populo ejus instituta tradiderit; Aaron, sacrificiorum omnium decurso ritu, sacerdotalem docuerit disciplinam[4]; Jesus Nave significaverit quemadmodum circumcisio possit iterari[5]; Samuël unctionis propheticæ pariter ac regiæ sacramenta monstraverit[6]. Videretur, inquam, incongrua præsumptio, nisi præmisisset superiora, quibus non immerito super docentes intellexisse se comprobaret. Debuit hanc assumere confidentiam, qui docebatur a Domino : et mandatum quod docebatur, Domini erat, et ipse Dominus qui docebat. Merito super omnes intellexit, quem docebat ipsa Sapientia. Unde et alibi ait : « Beatus quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum[7]. »

XII. Ostendit igitur quod divinum est homines docere non posse : et ideo qui docere præsumunt, nesciunt; sed agnoscit Discipulus qui docetur. In quo præter donum scientiæ quod de Spiritu sancto fuerat consecutus : moralis quoque suavis locus est, quod multi docentes sunt qui quod non intelligunt, docere se dicunt : et plurimi sunt Discipuli qui studio suo assequuntur et industria quod non didicerunt a magistris. Denique ante nos quidam interesse dixit inter docentes atque doctores; fortasse hoc arbitra-

[1] Matth. XVI, 24. — [2] Id. V, 44. — [3] Rom. IX, 3. — [4] Exod. XIX, 7, et XXVIII, 1-4. — [5] Josuë. V, 2, 3, et seqq. — [6] 1 Reg. XVI, 13. — [7] Psal. XCIII, 12.

tus quia doctores sunt aliorum judicio ad hoc munus electi: docentes autem qui propria usurpatione hoc sibi munus assumpserint. Sed cedant necesse est ei doctores quoque, quem testimoniorum meditatione cœlestium doctrina Dei docentis imbuerit.

XIII. Sequitur: « Super seniores intellexi; quia præ» cepta tua exquisivi[1]. » Ne hoc quidem difficile, ut is quem Dominus docuerit, super seniores intelligat; siquidem Dei gratia ad doctrinam, et maturitatem ætatis progrediatur senilis[2]. Cum enim ætas senectutis vita immaculata sit, utique doctrina vitæ immaculatæ senilem præstat ætatem. Denique excusanti Hieremiæ quod juvenis esset, responsum est: « Noli dicere: Juvenis sum[3]; » eo quod non æstimaretur juvenis definitione divina, qui canam haberet prudentiam, quæ sanctificationis cœlestis gratia reluceret.

XIV. Verumtamen non mihi videtur se ipsum laudare Propheta, et præferre senioribus, cum legerit: « Non te » prætereat narratio seniorum: et ipsi enim didicerunt a » patribus. » Nam et alibi dixit Sirach Sapientia: « Ubi sunt » senes, non multum loquaris[4]: » Sed novit quibus se præferat senioribus, inveteratis scilicet in peccato, et veterno impietatis, atque senio perfidiæ delirantibus. Isti sunt seniores plebis de quibus dictum est qui Dominum Jesum Pilato præsidi tradiderunt: « Convenerunt enim sacerdo» tes, et scribæ, et seniores[5], » ut ait Marcus. Et iterum: « Fecerunt sacerdotes consilium cum senioribus; ut eum » traderent[6]. » Et adversum Apostolos in Actibus eorum, quod seniores Israël convenerint, Petrus sanctus, et Lucas evangelista testantur[7]. Non ergo senili derogavit ætati: sed voce populi senioris indocibilem Dei vetustum illum

[1] Psal. cxviii, 100. — [2] Sap. iv, 15 et 19. — [3] Jerem. i, 7. — [4] Eccli. viii, 11, et xxxii, 13. — [5] Marc. xiv, 53. — [6] Id. xv, 1. — [7] Act. iv, 1, et seqq.

dierum Judæorum fore populum prophetavit, qui quod in juventute sua non acquisierat, et in senectute invenire non potuit. Namque a principio frequentibus Dominum exasperavit offensis. Cujus igitur gratiam cum esset juvenis, non potuerat emereri, hujus adventum senex non meruit agnoscere, donum tenere non potuit. Sensus autem in canitie, indicium senectutis in sensu est, et veterani consilii scientia intellectus maturitate, non vitæ longævitate præfertur.

XV. Exquiramus ergo mandata Dei; ut super seniores intelligamus. Fugiamus viam lubricam peccatorum; ut possimus præcepta custodire cœlestia. Hoc enim declarant sequentia. Super seniores intellexit Jacob jejunior frater; quia cum senior frater Esaü prærogativam sibi benedictionis privilegio ætatis exposcit[1], reliquit epulas mitiores, dum quærit agrestes. Profecto illo in venationem, junior frater vestimenta ejus accepit, et mihi tradidit populo nationum, materno usus consilio[2]. Illam ergo sapientiæ stolam quam habuit antea populus Judæorum, induit me Rebecca. Stola ejus bona Lex et Prophetæ. Hac stola ille populus est nudatus, nos induti sumus. Induit nos mater illa Hierusalem, quæ in cœlo est. Accedimus ergo ad Patrem, offerimus illi epulas mitiores, patientiæ cibos, misericordiæ lenitatem, intellectus suavitatem. Accipio benedictionem, præripio fratri seniori gratiam spiritalem. Venit ille, irascitur : non invenit quod accipiat. Mater occurrit, et pio nos hortatu informat. Residet penes me stola illa bonis intexta mandatis.

XVI. « Ab omni, inquit, via maligna prohibui pedes » meos; ut custodiam verba tua[3]. » Vere dignus qui super seniores intelligeret; quandoquidem divino est honoratus Spiritu, ut seniores doceret non solum intellectus verita-

[1] Gen. xxv, 32. — [2] Id. xxvii, 15, et seqq. — [3] Psal. cxviii, 101.

tem, verumetiam peccati fugam, culpæque cautelam. Itaque cum fragilitas humana prona sit, ut ad imum affectibus, et currente vestigio feratur in vitium, docet quemadmodum viæ istius lubricum et itineris hujus anfractus viantem implicare non possit. « Prohibui, inquit; pedes » meos a maligna via, » hoc est, ab istius sæculi vanitate; quia sæculum in maligno positum est. Dubium quidquid est, et ancipitis effectus, hoc malignum est; ut lux dubia, maligna dicitur : ita malignum est quidquid admiscet malitiæ tenebras veritati. Revoca ergo ab istius mundi lubrico pedes animi tui, et mentis incessum. Prohibe, inquam, resiste cupiditatibus, obsiste motibus qui videntur irruere, sicut bestiæ atque jumenta; ut teneros fructus, et nova ruris hujus nostri culta depascant.

XVII. « Prohibui, inquit, pedes meos. » Non utique corporis pedes prohibent, qui mentis piæ plerumque obsequuntur arbitrio. Neque enim prohibendi sunt, cum prodeunt ad Dei templum, viduæ opem ferre festinant, impium prævenire, supplantare aliquem fraudulentum. Alius igitur est pes qui jure prohibetur. Quis ille sit, ipse Propheta nos doceat : « Non veniat, inquit, mihi pes superbiæ [1]. » Est etiam pes iniquitatis, qui cito labitur, et stare non potest, sicut pes perfidorum est, de quibus scriptum est : « Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem, expulsi » sunt, nec potuerunt stare [2]. » Prohibe ergo pedes tuos, ne cadas; sunt enim non solum criminum, sed etiam infirmitatis pedes. Et videndum ne cadas. Et videaris tibi forsitan bene stare : sed dicit tibi Paulus : « Et tu qui stas, vide » ne cadas [3]. » Diligenter attende viam tuam, ut audias : « Tu autem hic sta mecum [4]. » Stans enim cum Deo, lapsum timere non poteris. Stans cum Deo poteris dicere : « Eruit... pedes meos a lapsu : » sed ita eruit Dominus pe-

[1] Psal. xxxv, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] 1 Cor. x, 12. — [4] Deut. v, 31.

des tuos ab omni lapsu, si cognoverit quod tu prohibeas pedes tuos a lapsu. Ideo hoc meruit David, ut Deus a lapsu pedes ejus erueret; quoniam pedes suos ipse prohibebat, ne præcipiti atque incauto peccatorum laberentur vestigio : unde et potuit verba custodire divina. Non enim custodire quis poterit, nisi potuerit prius stare. Cum autem custodierit, ipsi incipit Dei Verbum ferre custodiam. Prohibitos pedes suos a via maligna bene dicit, qui Christum viam esse novit.

XVIII. « A judiciis tuis non declinavi; quoniam tu le» gem posuisti mihi[1]. » Exposuit quid esset a via maligna prohibere pedem; a judiciis utique non declinare divinis, et firmum atque immobile perseverantis innocentiæ tenere vestigium, non deflectere gradum, nec de curriculo avertere disciplinæ, sed semitis non solum veteris in Sina, sed etiam novæ Legis insistere secundum Evangelii claritatem.

XIX. Est etiam Evangelii lex, de qua dicit in superioribus hic Propheta : « Constitue, Domine, legislatorem super » eos : sciant gentes quoniam homines sunt[2]. » Adventum utique Domini intelligimus prophetari, et vocationem gentium quæ ante in lutum quoddam corporis hujus videbantur infixæ, voluptati corruptionis suæ tanquam fæci, et libidini inhærentes; quia Dominum nescierunt. Et ideo iratus : « Avertantur, inquit, peccatores in infernum[3] ; » ut non viderent descendentem et ascendentem animam Domini Jesu, et converterentur ad Dominum, qui converti, cum viverent, noluerunt. Sed de illis dicit gentibus, quæ obliviscuntur Dominum.

XX. Scierunt ergo et obliti sunt : tamen prophetica benignitate orat, ut exurgat Dominus, non prævaleat homo[4] ; ut cogitationes terrenæ, et motus omnes ferventes hujus corporis conquiescant. « Judicentur gentes ; » quoniam tunc

[1] Psal. CXVIII, 102. — [2] Id. IX, 21. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 20.

cognoscitur Dominus, cum timentium convertitur affectus, gravis terrore judicii : « Et discant gentes quoniam homi» nes sunt, » luti corruptione resolubiles, et limo durescente formati : quod ante qui Legem non acceperant, nesciebant. Unde Propheta quasi et ipse turbatus terrenæ fragilitatis contemplatione, ait : « Utquid, Domine, discessisti longe[1] ? » Bene timet, qui hominem se esse cognoscit : sed quia plus timet nobis, qui sumus ex gentibus peccatores, precatur ne longe fiat a suis gentibus ; ut qui longe eramus, incipiamus esse propiores, et sciamus quia homines sumus, ad imaginem scilicet et similitudinem Dei facti, quibus per Virginis partum etiam Christus conformis est factus. Recte ergo et ad infirmitatem accipitur, et ad gratiam : « Sciant » gentes quoniam homines sunt : » altero per commune quoddam atque carnale consortium bestiarum : altero per imaginem Dei, et carnis dominicæ sacramentum dignitas esse cœpit, quæ ignobilitas videbatur.

XXI. Merito ergo non declinavit a judiciis Dei populus nationum, qui potest dicere : « Quoniam tu legem posuisti » mihi. » Non per Moysen, non per Prophetas, sed ipse per te, Jesu, « Legem posuisti mihi, » hoc est, Evangelium. Ideo non declinavi a via ; quia te aspexi, te cognovi, tua itinera secutus veram cognovi viam.

XXII. Itaque prædicationem audiens Evangelii quam propheticus spiritus præcinebat, ait : « Quam dulcia fauci» bus meis verba tua, super mel et favum ori meo[2] ! » Et bene « Dulcia, » quibus prædicatur remissio peccatorum, vitæ perennitas, resurrectio etiam defunctorum, quæ perpetuæ mortis et acerbæ amaritudinem temperarunt. Per hæc mortem cœpimus non timere, qui cœpimus dicere : « Ubi est, mors, victoria tua[3] ? » Et bene « Faucibus

[1] Psal. IX, 22. — [2] Id. CXVIII, 103. — [3] I Cor. XV, 55.

» dulcia; » eo quod intimis infusa visceribus gratia spiritalis sit.

XXIII. « Super mel et favum, inquit, ori meo dulcia. » Et ideo quia dulcia nobis verba tua esse cœperunt, dicis ad Ecclesiam : « Favum distillant labia tua, Sponsa[1]. » Quid sit favus, doce nos, Salomon? Tu enim dixisti : « Favi mel» lis, sermones boni[2]. » Et vere bonus favus, quem manducat Ecclesia, multorum Prophetarum velut apum spiritali ubertate congesta mella redolentem. Hoc est mel de quo ait : « Manducavi panem meum cum melle meo : bibi vinum » meum cum lacte meo[3]. » Mysticus sermo cœlestium Scripturarum sicut panis est, qui confirmat cor hominis, velut fortior cibus verbi. Suasorius autem ethicus, dulcis, et mollior; eo quod ethica prædicatione mentis interna mulcentur : amara febribus, id est, pœnitentia delictorum, miti corda sermone dulcescunt. Stillant mel labia prædicantis, quando collisa duris casibus vel ruinis, lapsæ animæ membra refoventur.

XXIV. Est etiam vis ferventior verbi, sicut vini. Est etiam in lactis specie sermo lucidior. « Edite, inquit, pro» ximi mei, et bibite, et inebriamini[4]. » Bona ebrietas, quæ ad meliora atque jucunda facit quemdam mentis excessum ; ut immemor sollicitudinum animus noster vino jucunditatis hilaretur. Bona mensæ spiritalis ebrietas. Denique, « Pocu» lum inebrians quam præclarum est[5] ! » Sed et alibi habes : « Rivos ejus inebria, multiplica generationes ejus[6]; » eo quod ebrietas terræ cum infusa fuerit imbre cœlesti, suscitare semina, fructus multiplicare consueverit. Itaque verbum Dei quod sicut pluvia descendit de cœlo, ubi venas terræ nostræ, vel animæ ac mentis inebriavit prædicatione divina, excitavit virtutum studia diversarum, fructusque

[1] Cant. IV, 11. — [2] Prov. XVI, 24. — [3] Cant. V, 1. — [4] Ibid. — [5] Psal. XXII, 5. — [6] Id. LXIV, 11.

fidei et castæ devotionis adolevit; meritoque ei dicitur: « Visitasti terram, et inebriasti eam[1]. » Susceptione etenim corporis visitavit, ut sanaret infirmos: inebriavit gratia spiritali, ut anxios jucunditate mulceret.

XXV. Recte ergo Sponsæ dicitur: « Favum distillant » labia tua, Sponsa: mel et lac sub lingua tua[2]. » Os enim justi distillat sapientiam: de ore justi suavitatis et misericordiæ mella procedunt: in ore justi nullus dolus, nulla fallacia, nulla est amaritudo peccati. Audit Ecclesia verba justi, audit plebs Dei præcepta sapientis, delectatur alloquii suavitate, moralis disputationis jucunditate mulcetur, dicens: « Quam dulcia faucibus meis verba tua, super mel » et favum ori meo! » quia mel apum ad horam delectat, sed cito sapor ejus evanescit, et plerumque viscera vitiosa læduntur: verborum autem moralium etsi pungunt mella, non lædunt. Cognosce tamen cui illa credantur; scriptum est enim: « In aurem insipientis nihil dicas; ne quando irrideat prudentes sermones tuos[3]. Evomet enim, et rejiciet sermonem tuum stultus, qui ejus non potest sentire suavitatem.

XXVI. Sequitur: « A mandatis tuis intellexi: propter » hoc odio habui omnem viam iniquitatis[4]. » Consequens huic versiculo est: « Concupiscens sapientiam, serva mandata[5]. » Sed nemo potest servare, nisi qui intelligit. Denique redduntur quotidie omnia verba Legis a quibusdam senioribus Judæorum, et nemo eorum potest custodire mandatum. Neque enim arborem dixerim custodire fœcunditatem naturæ, quæ luxuriat in foliis, vanescit in fructu: nec terram illam dixerim custodire fructus suos, quæ filicem invisam parit agricolis, edere frumenta non soleat: nec pastor custodire videtur pecus, qui eligere pa-

[1] Psal. LXIV, 10. — [2] Cant. IV, 11. — [3] Prov. XXIII, 9. — [4] Psal. CXVIII, 104. — [5] Eccli. I, 33.

bula profutura non noverit, lupos cavere, canibus vallare ovilia sua, nesciat potum, cum opus sit, ministrare. Nam producere tantummodo sine ulla cura mutum pecus, tantumdem est quantum Scripturas legere tantum populum Judæorum. Ubi sint spiritalis pascua sacramenti, ubi littera occidat, ubi intelligibiles incursent lupi, ubi sit requies refectionis, ubi spes resurrectionis, qui sint canes qui pro gregis possint latrare custodia, populus et ipso grege magis mutus ignorat.

XXVII. Itaque si dicat : Mandata custodio ; respondetur ei : « Tu vero odisti disciplinam, et projecisti sermones meos » post te. Si videbas furem, simul currebas cum eo, et cum » adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundavit » nequitia, et lingua tua concinnabat dolos. Sedens adver» sus fratrem tuum detrahebas[1]. » Non est hoc custodire mandata, sed prævaricari : statutis facere contraria, non est intelligere, sed ignorare. Quomodo possunt verba Dei dulcia esse in faucibus tuis, in quibus est amaritudo nequitiæ? Quomodo mel et lac sub lingua tua? cum dolum lingua tua componat ; ut aliud pectore concipias, aliud forensi sermone prætendas, ut decipias incautum : cum tibi Petrus apostolus dicat, ut deponas omnem malitiam, et fucum simulationis abjicias, dicens : « Sicut nunc geniti infantes, » rationabiles, et sine dolo, lac concupiscite[2]. » Ostendit enim nobis quid sit mel et lac habere sub lingua ; ut non maledicere maledicentibus, sed benedictionem referre noverimus : nesciamus odisse nisi viam iniquitatis ; ut facere quod execramur, reluctanti caveamus affectu. Ideo Paulus cavebat in carne sua malum, quia oderat[3]. Ideo Joannes monet in Epistola sua ne diligamus sæculum : « Quia omne » quod in sæculo est, concupiscentia oculorum, et jactantia » vitæ[4]. »

[1] Psal. XLIX, 17-20. — [2] 1 Petr. II, 2.— [3] Rom. VII, 1. 5— [4] 1 Joan. I, 16.

XXVIII. Est ergo in nobis ut et bene aliquid oderimus, et bene aliquid diligamus. Sicut enim bene amare possumus servos Dei, et bene diligere possumus inimicos nostros secundum verbum Domini[1] : ita bene odisse possumus inimicos Dei, odisse iniquitatem, odisse perfidiam, odisse turpitudines, odisse mundi istius vanitates. Odio igitur esse debent quæ sæculi sunt; ne securis affectibus et otiosis blanditer conciliatricula voluptatis irrepat illecebra. Facile capit oculos petulantis forma meretricis, nisi eos odia premant justa, et impuritatem indignatus avertat affectus. Inflat plerumque homines, et tumido resupinat fastidio nobilitatis jactantia, et rerum affluentia sæcularium : nisi pudeat in te aliena magis, quam propria laudari. Christus cum dives esset, pauper factus est : in paupere, non in divite te redemit. Confitentibus Dei Filium imperabat tacere; ut operibus magis quam sermonibus Deus agnosceretur : et tu nobilem te dicis, qui es factus e terra? David rex dicit : « Memento, Domine, quia pulvis sumus[2] : » et tu in hoc caduco atque limoso genere gloriaris, et divitem te putas, qui cras potes esse mendicus; cum vita tua non in abundantia tua, sed in Dei sit misericordia? Cui honor, gloria, laus, perpetuitas a sæculis, et nunc, et semper, et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

## SERMO XIV.

### Nun.

I. *Nun* littera hebræa est quarta-decima cujus interpretatio est, « Unicus, » vel in alia interpretatione : « Pascua

[1] Matth. v, 44. — [2] Psal. cii, 14.

» eorum. » Ecce ipsæ Hebræorum litteræ testificantur Dominum Jesum esse unicum Patris Filium, Verbum Dei. Denique primo statim versu David de unico Filio Dei dicit : « Lucerna pedibus meis Verbum tuum, et lumen semitis » meis. » Unde intelligimus ideo per litteras Hebræorum Psalmum hunc esse digestum ; ut homo noster tanquam parvulus, et ab infantia per litterarum elementa formatus, quibus ætas puerilis assuevit, usque ad maturitatem virtutis excrescat. Litteræ autem singulæ velut tituli sunt eorum versuum, qui sub iisdem litteris ascribuntur, seriem et continentiam declarantes, sicut hic « Unicum » significat littera, et de unigenito Dei Filio, atque ejus æterni luminis claritate Psalmi hujus portio prophetat.

II. Nec sane ab ista abhorret etiam illa in alio reperta codice litteræ hujus interpretatio. Quæ sunt enim pascua nostra, hoc est, fidelium, nisi Christus ? In cujus pascuis se locatum Propheta lætatus est, dicens : « In loco pascuæ » ibi me collocavit[1]. » Ipse enim nos pascit, et reficit. Bona pascua divina sacramenta sunt. Carpis illic novum florem, qui bonum odorem dedit resurrectionis. Carpis lilium, hoc est, splendorem æternitatis. Carpis rosam, hoc est, Domini corporis sanguinem. Bona etiam pascua libri sunt Sciptu-rarum cœlestium, in quibus quotidiana lectione pascimur, in quibus recreamur ac reficimur ; cum ea quæ scripta sunt, degustamus, vel summo ore libata frequentius ruminamus. His pascuis grex Domini saginatur.

III. Bona etiam Christi pascua, qui pascit in liliis, in splendore sanctorum : bona pascua etiam montes convallium. Nam et in his pascitur Christus, sicut capreolus, aut hinnulus cervorum. Montes sunt convallium, sicut luminaria istius mundi sedula humilitate fulgentes, qui virtutum diversarum præstant cacumine, et supra mundum

[1] Psal. XXII, 2.

meritis suis eminent. Isti sunt de quibus dicitur : « De hoc » mundo non sunt, sicut et ego non sum de hoc mundo[1] ; » quia supra mundum sunt qui Christum sequuntur. Convallis autem mundus est : ideoque disposuit in convalle fletus ; eo quod in hoc mundo fletus sint lacrymæque. Et providens Dominus disposuit in hoc mundo Testamentum suum, ut magis hic fleamus peccata nostra, quam flenda servemus.

IV. Pascua nostra etiam isti versiculi sunt, de quibus hodie tractaturi sumus, in quibus David dicit : « Pasce- » bam oves patris mei[2], » ostendens veram lucernam, docens humilitatem. In pascuis talibus verus David, verus humilis, et manu fortis, qui non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, et homo natus per Virginis partum humiliavit se usque ad mortem, oves Patris sui divina prædicatione pascebat[3] ; » cum secundum Scripturas suum probaret adventum, cum quinque panibus et duobus piscibus hominum millia multa saturaret[4].

V. Hæc ergo nostra sunt pascua, hæc eorum qui possunt dicere : « Quam dulcia faucibus meis verba tua ! » Hæc eorum pascua qui dicunt : « Lucerna pedibus meis » verbum tuum, Domine[5]. » Pascitur enim os nostrum verbo, cum loquimur mandata Dei Verbi. Pascitur et oculus noster interior lucernæ spiritalis lumine, quæ nobis in hac mundi nocte prælucet ; ne sicut in tenebris ambulantes, incertis titubemus vestigiis, et viam veram invenire nequeamus. Intelligibilis igitur pedum gressus, intelligibilis et lucerna ; quia Verbum Dei lucerna est. Nonne hoc in principio erat Verbum apud Deum : quomodo ergo lucerna est? Nonne hoc erat verum lumen, quod illuminat omnem

[1] Joan. XVII, 13. — [2] I Reg. XVII, 34. — [3] Luc. IV, 21. — [4] Joan. VI, 9, et seqq. — [5] Psal. CXVIII, 105.

hominem venientem in hunc mundum : quomodo ergo lucerna dicitur? Esaïas clamat : « Populus qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam [1] : » quomodo hic dicitur lucerna?

VI. Sed videamus ne forte idem Verbum Dei aliis magna lux sit, aliis lucerna. Mihi lucerna, Angelis lux est. Petro lux erat, quando astitit ei Angelus in carcere [2], et lumen circumfulsit eum. Paulo lux erat, quando euntem ad persequendum populum christianum, circumfulsit eum lux de cœlo, et audivit dicentem sibi : « Saule, Saule, quid me » persequeris [3]? » Et magna quidem lux. Denique lucernæ Pauli lumen evanuit, ubi divinæ splendor lucis emicuit.

VII. Et vere lucerna est mihi Christus, quando isto nostro ore recensetur. Lucet in limo, fulget in vase fictili thesaurus ille, quem habemus in vasis fictilibus. Mitte oleum, ne deficiat tibi; quia lumen lucernæ est oleum, non oleum terrestre, sed illud oleum misericordiæ cœlestis et gratiæ, quo ungebantur Prophetæ. Oleum tuum humilitas est, quo cervicis nostræ dura mollescunt : oleum tuum misericordia tua est, quo etiam collisa scopulis peccatorum foventur corpora. Hoc oleum vulnerato illi a latronibus, descendenti ex Hierusalem evangelicus ille Samaritanus infudit, qui videns eum, misericordia motus est, et alligavit vulnera ejus, infundens oleum et vinum[4]. Hoc oleum sanat ægrotos; misericordia enim a peccato liberat. Hoc oleum lucet in tenebris, si opera nostra luceant coram hominibus. Hoc oleum lucet in Ecclesiæ solemnitatibus. Denique quibus oleum non defuit, nec lumen fidei defecit; sed cum lampadibus in locum nuptiarum introïre meruerunt [5] : quæ autem in vasis suis oleum non tulerunt, hoc est, non habuerunt fidem, non prudentiam non misericordiam, animæ in hoc constitutæ corpore,

[1] Isaï. IX, 2. — [2] Act. XII, 7. — [3] Id. IX, 4. — [4] Luc. X, 33, 34. — [5] Matth. XXV, 10-12.

merito infidelitatis exclusæ sunt. Ideo et tu habeto semper lucernam ardentem, vel lucentem facem. Si enim neque lucerna, neque lampas tua luceat, stulta virgo diceris, nec introïbis in thalamum Sponsi tui superioris: sed remanebis in tenebris cæcitatis, quasi qui oderis lucem; ne opera tua flagitiosa prodantur. « Omnis enim qui male agit, odit » lucem [1]. » Habeto fidem, habeto prudentiam, ut semper habeas in vasis tuis oleum misericordiæ, devotionis gratiam; quia prudentes acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus suis. Ungite, o homines, lampades vestras: cum jejunatis, ungite caput vestrum. Infundamus mentibus nostris oleum, ut corpus nostrum lucidum sit. Luceat tibi semper lucerna Verbum Dei: luceat et lucerna corporis tui oculus tuus. Conscientia tua lucens, bene in hoc corpore lucernæ lux est; quia ipsa est oculus tuus. Si conscientia tua munda sit, munda est caro tua: si autem tenebrosa est conscientia tua, etiam corpus tuum conscientiæ tuæ nocte tenebrosum est. Lucernæ ergo et nos sumus toto operti corpore, vix aliquid exiguum habentes unde lucere possimus.

VIII. Denique et Joannes lucerna erat, sicut dixit Dominus de eo: « Ille erat lucerna ardens, et illuminans [2]. » Bona lucerna, quæ lumen accipiebat a Christo, ut lucere posset in hoc sæculo: merito ardens, merito illuminans; quia erat nuntius Christi, illuminans prædicatione fidei pectora singulorum. Sed et istis lucernis dedit, ut lux mundi essent, dicens ad Apostolos: « Vos estis lux mundi [3]. » Ergo si gloria sanctorum nunc sicut lucerna, nunc sicut lux mundi fulgebat in hoc sæculo, quid dicimus de Verbo Dei, quod et lucerna est pedibus meis?

IX. Et fortasse ubi non sunt tenebræ, non est lucerna Verbum Dei, sed supra lucernam; quia lux est. Tenebræ iis non sunt qui vident lucem. Denique, « Tunc justi ful-

[1] Joan. III, 20. — [2] Id. V, 35. — [3] Matth. V, 14.

» gebunt sicut sol in regno Patris sui [1]. » Et fortasse secundum Legem lucerna est Verbum Dei, secundum Evangelium lux magna est. Judæis lucerna est, et lucerna sub modio. Lucet Lex, sed non videtur; quiao perta eorum doctrina est et cogitatione vitiorum, et cæcitate perfidiæ : populo autem ex nationibus lux est. Denique, « Populo qui sedebat in regione umbræ mortis, lux » orta est eis [2]. » Aperi igitur fenestras tuas; ut splendor tibi magnæ lucis introëat. Paratum fac candelabrum tuum; ut lux tua non operiatur integumento corporis tui, et mensura terrenæ hujus fragilitatis : sed supra mensuram corporeæ infirmitatis animæ tuæ virtute præfulgeas. Aut si ad mensuram teneris, vide ne super efficiant ipsæ mensuræ, ne supereflluant : sed bonis seminibus sint contentæ. Non sit otiosus sermo tuus, non ferietur et vacet verbum tuum; ne fiat lucerna sub modio. Potens est Deus qui super candelabrum constituat lucernam tuam; ut luceat omnibus qui in domo sunt, ut qui ingrediuntur lumen videant. Candelabrum principale nostrum est. Pone sermonem in principali tuo, et omnibus luceat qui ingrediuntur in Ecclesiam. Accipe et aliud candelabrum. Considera os tuum, considera et sermonem tuum. Nonne os tuum candelabrum est, et verbum tuum lucerna est, cum de ore tuo profertur? Hæc lucerna semper tibi luceat, hoc est, verbum tuum luceat, et nunquam extinguatur.

X. Quæris ut doceam quomodo non possit extingui? Scriptum est : « Lumen justi semper inextinguibile est : Lu» men autem impiorum extinguetur [3]. » Hoc lumen erat lucernæ, quæ lucebat in tabernaculo Testimonii, et hodie quæ lucet in Ecclesia, vir sapiens. Hic est oculus Ecclesiæ, qui non dicit manibus, hoc est, operantibus, sed non acutis ad intelligendum : Non estis mihi necessarii. Ergo super

[1] Matth. XIII, 43. — [2] Isai. IX, 2. — [3] Job. XVIII, 5.

candelabrum lucebat, qui dicebat: « Nostra autem con» versatio in cœlis est [1]. » Nam et David tota mente jam conversabatur in cœlo, et adhuc tamen dicebat: « Lucerna » pedibus meis verbum tuum. » Aut fortasse quasi bonus magister mihi præire cupiebat; ut lumen sequi discerem, et illius pedibus ambularem. Ostendit ergo mihi hanc lucernam sequi discere in istius ignorantiæ, in istius operimenti corporei tenebris constituto; ut Christum sequens, nullum lapidem offensionis incurram. Errabat Petrus in tenebris ignorantiæ, negabat Christum esse moriturum; quia adhuc non videbat moriturum et resurrecturum esse pro nobis. Conversus ad eum Dominus ait: « Vade retro » post me [3]. » Ostendit illi lucernam quam deberet sequi, « Post me, » dicens. Secutus Verbum Dei confirmatus est: postea cœpit inhærere Christo, timens ne iterum aliquo laberetur errore. Nonne et ipse qui dicebat: « Lucerna pe» dibus meis verbum tuum, » ad hanc lucernam festinavit, cum diceret in mari: « Domine... jube me venire ad te super » aquam [2]: » sed quia non sequebatur lucernam, motus est, atque titubavit, naturæ (41) vehementioris mole turbatus.

XI. Sequamur ergo lucernam hanc: et sicut in nocte ambulemus ad lumen. Multæ foveæ, multi scopuli in istius sæculi caligine non videntur. Præfer tibi lucernam quam Propheta monstravit: vide quo debeas transferre vestigium, contuere ubi pedem ponere mentis internæ: per singulos cura sit gressus: nulli credas tuum, nisi præeunte lucernæ istius luce, processum. Nam ubi putas quod luceat, gurges est: videtur lucere sed polluit: et ubi putas solidum esse vel siccum, ibi lubricum est. Sed et si lucerna tibi, iter longius sit. Sit ergo fides tibi itineris tui prævia, sit tibi iter Scriptura divina. Bonus est cœlestis ductus eloquii. Ex hac lucerna accende et tu lucernam; ut luceat interior

[1] Philip. III, 20. — [2] Matth. XVI, 23. — [3] Id. XIV, 28.

oculus tuus, qui lucerna est tui corporis. Multas habes lucernas, accende omnes; quia dictum est tibi : « Sint » lumbi vestri præcincti, et lucernæ vestræ ardentes [1]. » Quia multæ sunt tenebræ, multæ sunt lucernæ necessariæ; ut meritorum nostrorum in tantis tenebris lumen eluceat. Istas lucernas Lex significavit semper lucere debere in tabernaculo Testimonii, non illas quas Judæi accendunt quotidie [2]. » Illæ sub umbra lucent, et extinguuntur quotidie; quia quod faciunt, non vident : quod legunt, nesciunt, accipientes secundum litteram quod præcipitur secundum spiritum. Tabernaculum enim Testimonii corpus hoc nostrum est, in quo Christus advenit, per amplius et perfectius tabernaculum, sicut scriptum est; ut per sanguinem suum intraret in sancta [3], et conscientiam nostram ab omni opere mortuorum et labe mundaret; quo in corporibus nostris, quæ suorum testimonio et qualitate factorum cogitationum nostrarum abscondita et occulta testantur, lucernarum modo luceat nostrarum lux clara virtutum. Istæ sunt lucernæ ardentes, quæ die ac nocte in templo Dei lucent. Si templum Dei in corpore tuo servas, si membra tua membra sunt Christi, lucent virtutes tuæ, quas nullus extinguit, nisi eas tuum crimen extinxerit. Hoc lumine castæ mentis et piæ devotionis solemnitatis nostræ festa resplendeant.

XII. Luceat ergo semper lucerna tua. Arguit Christus etiam eos qui utuntur lucerna, si non semper utantur, dicens: « Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes. » Non ad horam exultemus in lumine. Ad horam exultat, qui audit verbum in Ecclesia, et gaudet : egressus autem obliviscitur quod audivit, et negligit. Iste est qui sine lucerna in domo sua ambulat; ideoque in tenebris ambulat, qui opera tenebrarum facit, in commessationibus et ebrietatibus, in cubi-

[1] Luc. XII, 35. — [2] Exod. XXVII, 26. — [3] Hebr. IX, 11, 12.

libus et impudicitiis, in contentionibus et æmulationibus, indutus vestimenta diaboli, non Christum. Hæc fiunt quando verbi lucerna non lucet. Nunquam ergo negligamus Verbum Domini, ex quo nobis omnium origo virtutum est, universorumque operum quidam processus. Si membra corporis nostri sine luce operari recte non queunt; (nam pedes vacillant sine lumine, et manus errant,) quanto magis ad verbi lumen dirigenda sunt animæ nostræ vestigia, atque mentis incessus? Sunt et manus animæ quæ bene tangunt (ut tetigit Thomas dominicæ resurrectionis indicia [1]) si Verbi præsentis nobis lumen luceat. Hæc lucerna accensa sit in omni verbo, in omni opere. Ad hanc lucernam gressus noster forensis internusque moveatur.

XIII. Sed jam progrediamur ad cætera, et fiat pedibus meis lucerna Verbum Dei, et semitis meis lux. Pedibus lucerna satis est ad ambulandum, semitis non est satis ad illuminandum; idem Verbum tamen et pedibus lucerna est, et semitis lux est; quia idem unigenitus Dei Filius et delinquentibus advocatus, et remunerator est fortibus, peccatorum remissor, præmiorum largitor.

XIV. Itaque cui lucerna fuerit Verbum Dei, huic quocumque pergit, lucent semitæ, sicut lucebant sancto David; et ideo quasi in lumine ambulans dicit : « Juravi, et » statui custodire judicia justitiæ tuæ. Humiliatus sum us- » quequaque [2]. » Vox ambulantis in lumine est cum auctoritate dicere : « Juravi, et statui. » Qui enim statuit, non movetur, non metuit ne cadat; quia plus est statuere, quam stare. Stat igitur David mentis statione fundatus, nec timet ne in his mundi hujus tenebris possit errare; si enim metueret, non juraret : si trepidaret, utrum divina posset custodire judicia, non cum jurisjurandi statueret sacramento. Nemo bene jurat, nisi qui potest scire quod

[1] Joan. xx, 27. — [2] Psal. cxviii, 106.

jurat. Jurare igitur, indicium scientiæ, testimonium conscientiæ est. Et bene jurat, qui ad lucernam Verbi pedes suos dirigit, qui lucem in semitis suis cernit. Lux tibi præcedat, ut vinculum sacramenti tibi non possit nocere. Ubi religio sanctior, ibi fides veritatis est plenior. Denique ideo Dominus, qui venit docere parvulos, imbuere novos, firmare perfectos, ait in Evangelio : « Non jurandum omnino [1]; » quia infirmis loquebatur. Denique non ad solos Apostolos loquebatur, sed ad turbas; voluit enim te non jurare, ne perjures. Et addidit non jurare omnino neque per cœlum, neque per terram, neque per Hierosolymam, neque per caput tuum [2], » per hæc videlicet quæ subjecta non sunt tuæ potestati. « Juravit Do» minus, nec pœnitebit eum [3]. » Juret ergo ille quem sacramenti sui pœnitere non poterit. Et quid juravit Dominus? Quia Christus in æternum sacerdos est. Numquid incertum, numquid impossibile erat quod juravit Dominus? Numquid poterat esse mutabile? Noli ergo usurpare exemplum sacramenti qui implendi sacramenti non habes potestatem.

XV. Quid igitur juravit David? « Custodire judicia jus» titiæ Domini. » In nullo videlicet jam perfectum, jam instructum divinæ justitiæ movebant judicia. Quanti moventur, cum vident justum aliquem orbatum liberis, dispendiisque frequentibus ad ultimæ egestatis deductum necessitatem, ut ipsa alimentorum subsidia habere non possit; fractum ægritudine gravi, et perpetua debilitate vexatum, ut obire nequeat communis officia naturæ? Sed qui firmus est, non movetur, et is magis intelligit justitiam Dei prædicandam; quia corripit Dominus quem diligit. Numquid non frequentius corripitur filius, quam servulus? Injusta ergo pietas patris, magis quam domini severitas? Asperioribus exercet pater filium, quam domi-

[1] Matth. v, 34. — [2] Ibid. 34-36. — [3] Psal. cix, 4.

nus vernaculum. Sed dura patris non æstimantur impertita flagella; quia vult filium meliorem esse, quam servulum. Eruditio ergo plena justitiæ est (42).

XVI. Orbatus est sanctus Job liberis suis, in quos Dominus potestatem diabolo dedit. Numquid iniquus Deus? Asit: imo justus; quia probaturus justum suum, per hujusmodi exercitia in quibus ejus est probata patientia, magis dignum qui probaretur, effecit. Quo enim clarius meritum coronati, hoc uberior justitia coronantis. Nudatus est facultatibus cum dives esset, et hæc Deo subiit permittente dispendia. Non erant pecuniæ jam damna, sed vitæ; cum deesset alimonia, ademptis hominibus. Quis accuset justitiam Dei, cum Job, si non omnem amisisset pecuniam, non tantam invenisset gratiam? Athletam suum nudum ungere voluit Deus oleo pœnitentiæ; ut et subeundo faceret certamini fortiorem, et emerendo præmio digniorem. Perfusus totum corpus vulnere gravi, sedebat in stercore, radens saniem sævis ulcerum vibicibus defluentem: et hoc permissu Domini diabolus intulerat justo viro. Videretur vicisse sibi diabolus, nisi accepta, quam poposcerat, potestate esset etiam ipse superatus. Quid igitur fuit illa tentatio, quid inopia facultatum, destitutio filiorum, tolerantia vulnerum, nisi exercitium fidei, insigne patientiæ, eruditio gloriosa virtutis, confessio plena victoriæ; ut qui ante contradicentem habebat diabolum, postea non haberet? Nemo ergo dura putet esse quæ justa sunt. Non videbantur dura ei, qui poterat dicere: « Nudus natus sum, nudus exibo: Dominus dedit, Dominus abstulit... sit nomen Domini benedictum[1]. » Benedicit enim Dominum justus cum laborat, peccator cum luxuriat. Non ergo ex infirmitate nostra vis æstimanda justitiæ est.

[1] Job. I, 21.

XVII. Quid[1] durum putamus esse quidquid per imbecillitatem animi ferre non possumus? Tolle persecutiones, et martyres desunt. Sed et persecutores Deus, id est, Potestates sæculi est passus assurgere; ne deessent qui vincerent Christo. Quis tunc non dixit infirmus : Domine, cur dedisti plebem tuam in potestatem persequentium? Sed quis hodie neget beatiores illos esse qui passi sunt, quam illos quos nulla vexarunt supplicia persecutorum?

XVIII. Justus ergo optat probari, tentari non timet; qui enim statuit custodire judicia Dei, non timet tentationes. Ubi statuit, nisi in corde? Illic enim radicati et fundati esse debemus, non fluitantes, neque mobiles omni vento doctrinæ. Intus ergo statuamus in corde nostro, in pectore, in animo; ut nobis fiat illud propheticum : « Cogitationes justorum semitæ[2]. » In his semitis bene ambulat justus; ideoque dicit : « Proba me, Domine, et tenta me[3]. » Denique hoc quoque loco auctoritati respondens suæ, qui juraverat, et statuerat custodire judicia justitiæ Domini, probari se voluisse dicit, qui humilitatem subeundam credidit esse pro Christo.

XIX. Ideoque ait : « Humiliatus sum nimis[4]. » Non solum humiliatum, sed etiam nimis humiliatum se esse gaudet. Beatus qui gloriatur humilitate magis, quam potestate. Potestas decipit, humilitas non destituit. Bona humilitas, quæ etiam in Christo laudem virtutis invenit. Hanc in illo plus veneror, quam creationem; quia creati ad laborem sumus, redempti ad quietem. Denique ipse advocans populos ad misericordiam suam, de humilitate propria gloriatur, dicens : « Palam factus sum non quærentibus me : apparui iis qui me non interrogabant. » Et alibi : « Scapulas meas dedi in flagella, maxillas meas in

[1] Vide D. Guillon, tom. IX, p. 146. — [2] Prov. XII, 5. — [3] Psal. XXV, 2. — [4] Id. CXVIII, 107.

»palmas : faciem autem meam non averti a confusione »sputorum[1]. » Recte ergo David humiliare se voluit; ut tribulationum Christi in se ipso, quod deesset, impleret.

XX. Potest et ipse hoc ex sua persona per os David locutus dixisse : « Humiliatus sum nimis, » qui dixit in Evangelio : « Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati » estis, et ego vos reficiam. Tollite jugum meum super vos, » et discite a me, quia mitis sum, et humilis corde, et in- » venietis requiem animabus vestris[2]. » Discamus ergo ab eo, qui docere nos voluit quod proficeret ad salutem, et nobis dicit : « Discite a me. » Non est mediocre quod dicit : « Discite : » et addidit : « A me discite. » Non facile potest quisquam humilitatem docere inflatus : quamvis sit humana præditus sapientia; mens tamen inflatur, quam superbia carnis extollit. Et qui paupertate contentus est, non est contentus injuria : et qui potest ferre verberum pœnas, exagitatur verborum contumeliis : et qui potest administrationes contemnere, dolet sibi aliquem honorificentia esse prælatum. Grande est in omnibus humilitatis tenere mensuras. Superbia hominem prima dejecit. Dum plus volumus, etiam quod minus est solemus amittere. Bona humilitas, quæ nihil appetendo, totum quod contemnit, adipiscitur. Ipse Dominus Jesus se humiliavit; ut nos elevaret : et humiliavit se usque ad crucem. «Propter » quod exultavit, inquit, illum Deus... ut in nomine ejus » omne genu flectatur[3]. » Quanta fecit Dominus audeo dicere, et non flexi ei genu? Sed flexi ei postquam se humiliavit. Sic enim, hoc est, per humilitatem, per crucem sibi Ecclesiam congregavit.

XXI. David rex erat, incerta et occulta sapientiæ sibi patefacta testatur[4] : sed ideo se magis humiliabat. At

[1] Isaï. LXV, 1, et L, 6. — [2] Matth. XI, 28, 29. — [3] Philip. II, 9, 10. — [4] Psal. L, 8.

vero Ezechias cecidit ab altitudine cordis sui. Ille laudabilis rex, ille qui de obsidione, de ægritudine beneficiis Domini et mirabilibus liberatur, cecidit per superbiam, et gratiam meriti superioris imminuit. Quid fuisset Joseph, si humilis non fuisset? Scivit sibi obfuisse, quod prælatus erat fratribus : etiam pius amor miseriam prælationis invenerat. Prælatio armavit fratres, humilitas conciliavit extraneos : prælatio concitavit germanos, humilitas regem subditum fecit; ut vere quasi ex persona Joseph dictum putemus, quod hic ipse supra dixit : « Humiliatus » sum, et salvum me fecit[1] ; » quanquam si consideremus quæ iste toleravit, ex persona sua eum dixisse reperiemus.

XXII. Golia superato, occurrerant juvenculæ psallentes : « Saül in millibus, David in decem millibus[2] : » commotum est fel regis, et quærebat eum occidere : et humiliavit se David ante Jonathan filium regis, et convertit ejus affectum; ut quem successorem patrii regni potuerat habere suspectum, eumdem adversum studia paterna servaret, dicens patri : « Quid peccas in sanguinem » innocentis[3]? » et id vocem extorqueret invito, quod non mereretur occidi David. Recte ergo ait : « Humiliatus sum, » et salvum me fecit. » Et iterum cum ad eum Propheta venisset, et indignationem Domini in causa Bethsabee mulieris denuntiasset, humiliavit se, et ait : « Peccavi Do» mino. » Et dixit Nathan ad eum : « Quoniam pœnituit te, » abstulit Dominus peccatum tuum : non morte morieris[4]. » Bona igitur humilitas. Denique humiliatus est, et salvus factus est. Et alio loco, cum propter numeratum populum Dominus esset offensus, et misisset prophetam Gad, qui regi David diceret : « Elige tibi quid velis fieri, triennio » famem super terram, aut tribus mensibus fugere te a

[1] Psal. CXIV, 6. — [2] I Reg. XVIII, 7. — [3] Id. XIX, 5. — [4] Psal. CXVIII, 12, 13.

» facie inimicorum tuorum persequentium te, aut fieri triduo mortem in terra. » Respondit David : « Angustiæ » sunt mihi hæc tria : sed magis incidam in manum Domini, quoniam magna est misericordia illius valde, quam » in manus hominum incidam[1]. » Et cum dedisset Dominus mortem in Israël a mane usque ad horam prandii, septuaginta millibus hominum mortuis, respexit David ad Dominum, et cum vidisset Angelum ferientem populum, dixit : « Ecce ego peccavi, et ego pastor malefeci : et isti in hoc » grege quid fecerunt? Fiat manus tua in me, et in domum pa» tris mei[2]. » Et propitius factus est Dominus, cum sacrificium reconciliationis Domino esset oblatum. Bona ergo humilitas, quæ regem plebemque servavit. Itaque, reconciliato Domino, ait David : « Bonum mihi est, quod hu» miliatus sum. »

XXIII. Bona ergo humilitas, præsertim si adjungatur ei devotio voluntaria. Ideoque se vivificari secundum verbum petit; ut secundum verbum vivat, et omnia cum ratione faciat, non secundum carnis voluntatem. Unde mysticum illud etiam moraliter accipi potest (45) : « In » principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et » Deus erat Verbum : hoc erat in principio apud Deum. » Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est » nihil[3]. » Et tu imitator esto Dei. Quomodo imitator? Numquid cœlum potes facere, aut terram, aut mare? Non utique : sed ut omnia per verbum facias, nihil sine verbo : omnia cum ratione, nihil sine ratione; quia non es irrationabilis, o homo, sed rationabilis.

XXIV. Sequitur versus quartus : « Voluntaria oris mei » comproba, Domine, et judicia tua doce me[4]. » Qui se humiliat, vivificatur secundum promissum Domini : qui vi-

[1] 2 Reg. XXIV, 13, 14. — [2] Ibid. 17. — [3] Joan. I, 1-3. — [4] Psal. CXVIII, 108.

vificatur Spiritu Dei, voluntarius est minister; plurimum enim refert utrum ex voluntate quid facias, an ex necessitate, quod placeat Deo. Denique voluntarius minister habet præmium; coactus dispensat obsequium, sicut Apostolo docente cognovimus. Scripsit enim : « Væ enim » mihi est si non evangelizavero! Si enim volens hoc ago, » mercedem habeo : si autem invitus, dispensatio mihi » credita est[1]. » Vide voluntarium executorem cœlestis arbitrii. Liber erat ex omnibus, et omnium servus est factus, voluntate utique, non necessitate; ut plurimos lucraretur. Iis quoque qui Legis vinculo tenerentur quasi sub Lege esset, se exhibuit, cum sub Lege non esset; ut eos servaret qui sub Lege vivebant[2]. Infirmis infirmus factus est; ut infirmos assumptione infirmitatis propriæ sustineret. Omnibus omnia factus est, non legitima necessitate, sed voluntatis obsequio. Aperuit mihi hujus altitudinem consilii in Epistola ad Philemonem scripta; quia quod ipse esset, alium esse vellet; ut voluntate potius quam necessitate detulisse Domino videretur. Itaque pro Onesimo interveniens sic ait : « Tu autem illum ut mea viscera sus» cipe, quem ego volueram mecum detinere; ut pro te » mihi ministraret in vinculis Evangelii : sed sine consilio » tuo nihil facere volui; ne velut ex necessitate bonum » tuum esset, sed voluntarium[3]. » Quam sedulus suasor, qui cum esset vas electionis divinæ, consortium consilii non dedignabatur alieni; ne alterum fructu voluntatis propriæ defraudaret. Recte ergo David ait quasi Propheta : « Voluntaria oris mei comproba, Domine, » oris sui offerens Domino sacrificium voluntarium : eo quod ut apis illa prophetica bonos flores colligere ore consueverit, favos ore fingere, mella ore componere, et ex herbis suavibus ore filios legere : quæ « Cum sit, inquit, robore in-

[1] I Cor. IX, 16, 17. — [2] Ibid. 19-22. — [3] Philem. 12-14.

» firma, sapientiæ prædicatione substantiæ suæ producit » ætatem[1]. » Quod sit istud voluntarium oris sacrificium, recognosce : « Immola, inquit, Deo sacrificium laudis[2]. »

XXV. Expectat Dominus voluntarios ministros. Denique in libro Esaïæ dicit Dominus : « Quem mittam[3] ? » Utique servulo suo poterat imperare, quem dignum qui mitteretur, invenerat : sed maluit eum spontaneæ oblationis non fraudare mercede, qui ut ipse se offerret, præstolatus est. Et quamvis ejus sciret affectum, expectavit tamen vocem, ut cumularet gratiam. Unde se offerens Esaïas ait : « Ecce ego, mitte me[4] : » et sic postea missus est ad populum. Ideo de eo dictum est : « Quia Esaïas au- » det, et dicit[5]. » Etenim quasi voluntarium organum uberiore spiritus sui gratia Christus implevit.

XXVI. Nec otiose hoc positum puto ; quia voluntaria oris sui placere desiderat Domino. Multi Prophetæ, sed in omnibus oris voluntaria placent. Excusabat Hieremias, dicens : « Quis es, dominator Domine ? Ecce nescio loqui, » quia juvenior sum ego. Et dixit ei Dominus : Noli dicere, » quia juvenior sum ego ; quia ad omnes ad quoscumque » misero te, abibis ; et secundum omnia quæcumque man- » davero tibi, loqueris[6]. » Verecunde Propheta ætatem corporis prætendebat, ne exequendis cœlestibus imperatis impar esse adolescentia deprehenderetur. Sed Deus ut qui morum magis quam annorum judicaret ætatem considerandam, et in juvenili corpore maturitatem robustæ sapientiæ in suo servulo prævideret, ait : « Noli dicere : Juve- » nior sum ego, » hoc est, prohibuit eum juvenilis ætatis contemplatione vires suas perpendere, cui fides canitiem sapientiæ ministraret. Et iterum in posterioribus cum dixisset idem Propheta : « Seduxisti me, Domine, et seduc-

[1] Prov. VI, 8. — [2] Psal. XLIX, 14. — [3] Isaï. VI, 8. — [4] Ibid. 9. — [5] Rom. X, 20. — [6] Jerem. I, 6, 7.

» tus sum... Et dixi : « Non nominabo nomen ejus, et non » loquar in nomine ejus ultra ; » addidit : « Et factus est in » corde meo, ut ignis ardens, flammans in ossibus meis : » et dissolutus sum undique, et ferre non possum[1]. » Advertimus igitur quod iis etiam qui aut excusandum officium suum, aut certa aliqua causa negandum putaverint, Dominus tamen noster aut ratione persuadeat, aut cupiditate propheticæ revelationis inspiret ; ut ad subeundum officium voluntate concurrant, non necessitate conscendant; quo merces ad eos integræ devotionis possit plenior pervenire Prophetavit et Caïphas, « Quia expedit unum ho» minem mori pro populo[2] : » sed hoc voluntarium oris ministerium non erat ; quia loquebatur invitus. Denique quid diceret, nesciebat.

XXVII. Quæ ergo voluntaria oris sui Domino David placere desiderat ? « Elegi abjectus esse in domo Domini, » magis quam habitare in tabernaculis peccatorum[3]. Au» diam quid loquatur in me Dominus Deus[4]. Aperiam in » parabolis os meum, loquar propositiones ab initio sæ» culi[5]. Paravi lucernam Christo meo[6]. » Corpus suum quod erat ante limosum, et cœno hæreditariæ colluvionis obstructum, ut oleum spiritale recipere non posset, Christo paravit, ut luceat. Christo lucet, cujus opera in Christi lucent lumine. Christo lucebat Petrus, cum diceret : « In « nomine Jesu Christi Nazareni surge, et ambula[7]. » Christo lucebat ille qui dicebat : « Sanet te Dominus Jesus[8]. » Christo lucebat Martyrum lucerna, qui pro Christo subiere martyrium. Christo lucebat David, qui poterat dicere : « Cor meum, et caro mea exultaverunt in Deum vivum[9]. » Christo paraverat mentem, cum de eo, a quo frequenter

[1] Jerem. xx, 7-9. — [2] Joan. xi, 50. — [3] Psal. lxxxiii, 11. — [4] Id. lxxxiv, 9. — [5] Id. lxxvii, 2. — [6] Id. cxxxi, 17. — [7] Act. iii, 6. — [8] Id. ix, 34. — [9] Psal. lxxxiii, 3.

ad mortem fuerat appetitus, diceret : « Non mihi contingat » Domino, si fecero hoc verbum, Domino meo, Christo a » Domini injicere manum meam[1]. » Cum majorem haberet causam tuendæ salutis suæ, ut occideret persequentem; etiam alios qui suadebant inimico non esse parcendum, quem Dominus juxta promissum suum, in manus ipsius tradidisset, ab ejus necandi cupiditate revocabat. Christo lucebat Propheta, cum de eo qui patris domum turpi maculaverat incestu, qui patris salutem parricidalibus præliis appetebat, pius tamen pater diceret ad prælium profecturis : « Parcite filio meo Abessalon[2]. » Tacebat improbitatis scelus : pietatis autem gradum, et nomen necessitudinis præferebat; ut pugnaturi non adversarium regis, sed filium cogitantes dolorem læsæ pietatis inhiberent. Et post mortem ejus operuit faciem suam, et voce magna clamabat, dicens : « Filius meus Abessalon, filius meus[3]. » Hanc vocem parricida non meruit : sed Christi prophetabat gratiam. Didicerat Propheta de Christo bonus esse pater, qui bono filio serviebat.

XXVIII. Denique ideo dicebat : « Et judicia tua doce » me; » quia judicia Dei sicut abyssus multa, et inscrutabilia[4], ut Apostolus dicit. Ideo non poterat ea, nisi Christo docente, cognoscere; quia unus magister omnium Christus est[5]. » Hæc autem Christi judicia sunt; ut iis qui nobis insidiati fuerint, noverimus non vicem injuriæ rependendam, sed pro injuria magis deferendam gratiam. Denique maledicentibus non remaledixit, percutientes non repercussit : sed magis etiam crucifixus pro persequentibus se piæ intercessionis apud Patrem auxilium deferebat dicens : « Pater, dimitte illis; non enim sciunt quid faciunt[6]. » Hæc

[1] 1 Reg. xxiv, 7. — [2] 2 Reg. xviii, 5. — [3] Ibid. 33. — [4] Rom. xi, 33. — [5] Matth. xxiii, 8. — [6] Luc. xxiii, 34.

igitur quisquis fecerit legis judicia, remuneratione donatur a Christo.

XXIX. Sed quis judicia Dei doceri potest, nisi qui animam suam semper intenderit ad Dominum? Qui potest dicere : « Anima mea in manibus tuis semper, et legem » tuam non sum oblitus[1]. » Aliqui habent : « Anima mea » in manibus meis semper, » hoc est, in actibus meis, hoc est, in operibus meis. Quamvis in periculis positus dicit justus ad Dominum : Propter te quotidie morior, quotidie periclitor : periclitor ab insidiatore; periclitor ab obtrectatore; periclitor ab iis quos arguo, quos revinco; periclitor pro veritate atque justitia : ego tamen nec periculis territus, tuæ legis oblitus sum : propterea; « In manibus » meis anima mea. » Sed quia plerique habent : « Anima » mea in manibus tuis semper; » hoc latius explanandum arbitror.

XXX. Scit Propheta, scit ubi animæ suæ præsidium locet, unde opem speret : in manibus Dei constituere vult animam suam; quia cor regis in manu Dei est[2]. Quicumque proprium corpus subegerit, nec ejus passionibus turbari animam suam rector sui congrua vivacitate permiserit, is bene regia quadam potestate se cohibens rex dicitur; quod regere se noverit, et arbiter sui juris sit : non captivus trahatur in culpam, nec præceps feratur in vitium. Hujus anima non perit in æternum, nec quisquam rapit eam de manu Patris omnipotentis aut Filii. Manus enim Dei quæ solidavit cœlum, quos tenuerit, non amittit.

XXXI. Quæ sint igitur istæ manus, consideremus. In Canticis habes : « Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus » complectetur me[3]. » Hæc loquitur Sponsa de Christo, anima de verbo Dei. Christus autem idem est Verbum Dei, atque

[1] Psal. CXVIII, 109. — [2] Prov. XXI, 1. — [3] Cant. II, 6.

sapientia: beata ergo anima, quam complectitur sapientia. Magna est sapientiæ manus, magna dextera totam complectitur animam, tota enim munita est, quæ desponsata Dei Verbo est; plenitudo enim sapientiæ, timere Deum. Quæ ergo Deum timet anima, pleno se munit ipsa præsidio: mittit sapientia levam suam sub collum ejus, dexteram autem in complexum ejus. Utrumque quidem brachium ejus ad utilia extenditur; habent tamen proprietates suas singulæ manus. Sapientia in dextera, et longitudo vitæ est: in sinistra autem divitiæ et gloria. Bonis utique manus utraque dotata est dotibus: in eo tamen habent varietatem sui muneris, quod et præsentia et futura tempora comprehendunt; ut læva præsentium remuneratrix, dextera futurorum sit.

XXXII. Possumus hoc etiam de prophetia sancti patriarchæ Israël cognoscere. Nam cum dexteram suam posuisset super Ephræm, sinistram autem super Manassen, et convertere eas Joseph ætatum consideratione voluisset, ut dexteram patris super caput Manasse senioris filii collocaret, noluit et dixit: « Scio, fili; et hic erit in » populum, et hic exaltabitur: sed frater junior major illo » erit[1]. » In quo major? In eo utique quia benedictione prælatus est, dicentibus posteris: « Faciat vobis Deus sicut » Ephræm et Manassen[2]: » vel quia semen ejus multitudo gentium sit, quæ in hoc sæculo laborem elegit, credens in Dominum Jesum; ut consolationem habeat futurorum. Manasses autem semen est populus oblivionis, qui proprium oblitus auctorem, exaltatus ad tempus in hoc sæculo est, daturus in reliquum pœnas graves; quia Deum suum et Dominum denegavit.

XXXIII. Hoc ideo diximus, ut probaremus ea esse potiora, quæ futura sunt. Denique læva sapientiæ sub capite

[1] Gen. XLVIII, 19. — [2] Ibid. 20.

Sponsæ est : dextera autem superior, quia totam complectitur Sponsam. Itaque illa quasi fulcrum est quietis præsentis, quo anima innixa requiescit. Habet ubi reclinet caput suum ; quia læva sapientiæ sunt divitiæ et gloria. Ad tempus hæc demulcent, et ex parte solatio sunt. Et ideo « Filius hominis non habebat ubi caput suum reclinaret[1] ; » quia cum dives esset, pauper factus est[2] : » nec gloriam aliquam istius sæculi requirebat; quia venerat non ut in portione, sed ut universo humano generi subveniret dicens : « Mihi irascimini, quia totum hominem sanum feci » in sabbato[3] ; » hoc est, totum, non ut facultatum collatione ditaret, non ut honorum insignibus, non ut gloriæ sæcularis cumularet augmento ; hæc enim non habent beatitudinis et gratiæ plenitudinem : sed totum hoc est ; ut longitudinem vitæ complecteretur æternæ. Neque enim communis vitæ similis vita in dextera est sapientiæ : sed longitudo vitæ est ; ut qui accipit vitam a sapientia, non exiguitatem vitæ, sed perpetuitatem, et æternitatis longitudinem adipiscatur.

XXXIV. Bonus amictus æternitas vitæ. Hoc pallium Sponsæ custodes murorum voluerunt auferre, quo primus homo fuerat exutus : sed anima Deo devota quæsitum diu tenendo, et non dimittendo dilectum, pretioso charitatis divinæ se vestivit involucro. Beati igitur qui tali pallio vestiuntur, et amictum hujusmodi, legis observatione meruerunt; quia non sunt legis obliti : sed quæ erant legis, operati sunt. Nam qui præter legem agit, legis oblitus est. Et ideo hæc anima candida ascendit e terris ; quia fulget amicta veste sapientiæ : et dicunt de ea virtutes illæ quæ portas cœli custodiunt. « Quæ est quæ ascendit candida, innitens » super fratrem suum[4] ? » Cum ea quæ posuit caput suum

[1] Matth. VIII, 20. — [2] 2 Cor. VIII, 9. — [3] Joan. VII, 23. — [4] Cant. VIII, 5.

super lævam sapientiæ, ut aperiret manus pauperi ad subveniendum inopi : paratis aut derelictis sibi, non invasis atque direptis divitiis uteretur, quæ gloriæ cupida bonis eam operibus acquisivit, non inanes sæcularis jactantiæ dignitates ambivit. Hoc est enim caput suum, et quoddam sensuum principale supra manum constituere sapientiæ. Ea, inquam, anima meritis ascendit albentibus ex isto vitæ hujus, ut habent plerique, deserto, ad illum florentem semper locum jucunditatis æternæ. Istæ sunt virtutes quæ et in Esaïæ libro dicunt : « Quis est iste qui advenit ex » Edom, rubor vestimentorum ex Bosor, sic pretiosus in » stola[1] ? » Istæ, inquam, sunt quæ mirantur ex isto confragoso scopulosoque deserto aliquam ascendere animam posse sine magnorum labe vitiorum; et ideo gratulantur repertam, quæ vestimenta innocentiæ naturalis non polluerit attramento insipientiæ sæcularis : sed magis sapientiæ spiritalis, et gratiæ candore mundarit.

XXXV. Dicit ergo ea anima jam secura, jam læta : « Posuerunt peccatores laqueum mihi : et de mandatis » tuis non erravi[2]. » Digna vox relinquentis hoc sæculum, eo quod retia persequentium, et insidiatorum laqueos evaserit. Vox digna Martyribus, quibus multa supplicia proponebantur, multa etiam offerebantur præmia; ut a martyrii studio vel terrore pœnarum, et sævæ mortis horrore, vel præmiorum revocarentur illecebra. Gravis laqueus proscriptionis, qui sæpe frangit sanctos inopiæ deformitate, quos mortis formido non fregerit : laqueus alius incendii, laqueus carceris, diuturnique supplicii : grandis laqueus, cum divitiæ promittuntur, cum honores, cum amicitiæ tyrannorum. Qui ergo hæc evaserit, et ad martyrium pervenire potuerit, recte dicit : « Posuerunt peccatores laqueum mihi : sed a tuorum mandatorum non declinavi

[1] Isaï. LXIII, 1. — [2] Psal. CXVIII, 110.

» semitis ; » cui despicienti præsentia, futura quærenti, regnum cœleste Divinitatis tuæ promissione reseratum est.

XXXVI. Qui sunt isti peccatores qui posuerunt laqueos? Aperuit tibi Apostolus auctorem omnium peccatorum, et demonstravit dicens : « Qui volunt divites fieri, incidunt » in tentationem et laqueum diaboli[1]. » Advertis igitur laqueum diaboli esse divitias, quem tetendit etiam Salvatori : sed ille qui nihil habuit quod posset princeps istius mundi veniens suum dicere, laqueorum ejus vincula dissolvit. Ac ne mediocrem hunc laqueum putes, hic laqueus Judam apostolum strangulavit. Qui miser, cum esset illa queatus ut proderet Dominum, ubi advertit quantum sceleris esset admissum, laqueo se ipse suspendit. Sed et ipse laqueus diaboli fuit, ut non ageret pœnitentiam, sed laqueo se suffocaret. Deus enim etiam in ipsos pius est proditores; ut ad pœnitentiam provocentur, atque a flagitioso proposito reflectantur, et resipiscant a diaboli laqueis, a quo capti tenentur ad ipsius voluntatem. Jam non ærumna est incidisse, sed crimen : qui non solum se dedere capiendos, sed etiam ad voluntatem diaboli tenentur astricti; cum possint dicere : « Dirumpamus vincula ipsorum[2]. » Dedit enim tibi Scriptura divina ut non solum caveas diaboli laqueum : sed etiam per pœnitentiam ejus vincula dirumpas.

XXXVII. Quid tibi, homo, cum deliciis ac voluptatibus? Non capit laqueus, nisi ante esca te cœperit. Dum prædam petis, laqueo ipse te nectis. Esca laquei avaritia est : esca diaboli luxuries est, quibus nos vult inescare, non pascere. Et ideo clamabat Apostolus : « Ne attaminaveritis, ne gustaveritis, quæ sunt omnia ad corruptelam » ipso usu[3]. » Noli ergo attaminare luxuriam, et illa te contaminare non poterit. Noli gustare avaritiæ corruptelam, et eris immunis a laqueo. Quid tibi postremo cum terris,

[1] I Tim. VI, 9. — [2] Psal. II, 3. — [3] Coloss. II, 21, 22.

qui cum Christo resurrexisti? « Quæ sursum sunt quærite, » ubi Christus est... quæ sursum sunt sapite, non quæ su- » per terram[1]. » Mortui sumus terris, vitam nostram cum Christo abscondimus in Deo nostro : non jam nos vivimus, sed Christus vivit in nobis. Quid iterum ad terrena remeamus? « Ecce elongavi fugiens » dicit Sanctus. « Vidi laqueos » iniquitatis et contradictionis in civitate[2]. » Laquei sunt enim ubi est usura et dolus. Elongavit ille fugiens terrena dedecora; ideo ad cœlestia pervenit præmia.

XXXVIII. Quid, inquam, te reflectis in terram, si in Enoch raptus ad cœlum es, in Elia levatus es curru, in Paulo raptus es ad paradisum, conversatus in cœlis, in David exauditus; ut pennas columbæ assumeres, et volares : in Christo exaltatus, volucris factus in Spiritu; quando sicut columba descendit, illas tibi alas dedit; ut tu disceres evolare de terris? Neque vero cunctandum putes quomodo tibi volandum sit, quibus alarum remigiis. Dixit quidem David : « Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et » volabo, et requiescam[3]? » Et quasi dubitasse visus est a quo pennas posset accipere; licet sic soleat divina gratia declarari, quæ in terris non potest inveniri : idem tamen in posterioribus, quæ sint istæ pennæ, docuit evidenter dicens : « Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ » deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in specie auri[4]. » Etsi dormias, exurgunt tamen pennæ tuæ. Sunt enim qui vigilant dormientes, ut vigilabat illa quæ dixit : « Ego dor- » mio, et cor meum vigilat[5]. » Etsi nox est, vigilat spiritus, de quo scriptum est : « De nocte vigilat ad te spiritus » meus[6]. » Tunc tibi pandentur alæ ex eloquiis spiritalibus, pretiosâque auri prudentia volatus assurget. Ubi ergo laqueos poteris pertimescere, cui remigium præsto spiritale

[1] Coloss. III, 1, 2. — [2] Psal. LIV, 8-10. — [3] Ibid. 7. — [4] Id. LXVII, 14. — [5] Cant. II, 5. — [6] Isaï. XXVI, 9.

est? Si sinceritas animi, si puritas mentis affulgeat, columba es. Ideo tibi dictum est: « Estote... simplices sicut » columbæ[1]. » Si majora desunt remigia, vel minora ne spernas. Esto vel passer; ut laqueos sagaci indagine prævideas, et pene captus illecebris peccatorum, tamen aliquando revocatus possis dicere : « Anima nostra sicut pas» ser erepta est de laqueo venantium : laqueus contritus » est, et nos liberati sumus[2]. » De quo quoniam alibi putavimus esse tractandum[3], nunc alio transeundum videtur.

XXXIX. Satis est tibi ut avem te esse noveris, assumptum in naturam volandi, dicente Domino per Prophetam: « Liberate vos ex laqueo venatorum, et a verbo contur» bationis[4]; » non enim injuste tenduntur retia avibus. Avis es, o homo, qui sicut avis in quamdam aquilæ renovatus es juventutem. Et ideo non injuste tenduntur retia avibus. Quid enim te in terram dejicis, qui jam cœlum petebas? Non enim injuste renovato tenduntur retia; quia jam Christi esse cœpisti, venantium esse desiisti. Attende laqueos venatorum. Ante quasi prædam suam diabolus suo jure capiebat : nunc dominicæ crucis mercem cur alienus incursat? Potes tamen etiam hos laqueos evitare, ne dicas : venantes ceperunt me sicut passerem; si laqueum cordis evadas, quem misit diabolus in cor Judæ, et ita eum in facinus proditionis armavit. Avertat a nobis Deus hos laqueos, quos super peccatores pluit. Et ideo dicit Propheta : « Dabis illis, Domine, laqueum cordis eorum, » quem parasti eis. Nobis autem da, Domine, auxilium; ut » post te sequamur, tuis alligati vinculis[5]. » Nulla enim vehementoria, nulla sunt gratiora, quam vincula charitatis. Qui tibi ligatus est, solutus est mundo.

XL. » Hæreditavit testimonia tua in æternum; quoniam

[1] Matth. x, 16. — [2] Psal. cxxiii, 7. — [3] Lib. iii in Luc. c. xii. — [4] Psal. xc, 3. — [5] Id. xxxiv, 8, 9.

» exultatio cordis mei sunt[1]. » Etiam ista vox Martyrum est, dicentium quod hæreditatem acceperint cœlestium testimoniorum. Dicit ergo Propheta : Hæres sum mandatorum tuorum; successionem tuam fidei pietatisque jure quæsivi. Non potest dicere istud, nisi qui mandata custodit, cœlo et terra testibus, acquisita. Dixit enim Dominus : « Audi cœlum, et auribus percipe, terra[2]. » Testatur elementa Dominus ad redarguendos eos, qui noluerint præcepta divina servare; ut refugia omnia excusationis obsepiat. Testatur et homines, dicens : « Estote mihi testes, » et ego testis, dicit Dominus[3]. » Mandata ergo Domini plena sunt testimoniis, et ipsa sunt testimonia, quorum satis idoneus testis est, qui non mentitur Deus, apud quem et conscientia tua testis est, cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, satis fidelis etiam in infido pectore; quoniam arbitrum omnium quæcumque commissa sunt, latere non possunt. Nam si in judicio terrestri etiam is qui ad mentiendum venerit subornatus, tamen si testimonio fuerit convictus alterius, solet prodere veritatem; quanto magis in judicio cœlesti apud Dominum Jesum necesse habet quæ vera sunt confiteri, quem novit scire quod factum est?

XLI. Et bene ait : « Hæreditate quæsivi testimonia tua; » quoniam sicut ante hæredes fuimus peccatoris : ita nunc hæredes sumus Christi. Illa fuit criminum, hæc est virtutis hæreditas : illa nos obligavit, hæc solvit : illa obæratos fœnore delictorum adjudicavit inimico, hæc redemptos titulo dominicæ passionis Christo acquisivit. Mala Evæ successio totum hominem devorabat : præclara Christi hæreditas totum hominem liberavit. Non ad unum quidem, non ad paucos : sed ad omnes Testamentum suum scripsit Jesus. Omnes scripti hæredes sumus non pro portione, sed

[1] Psal. CXVIII, 111. — [2] Isaï. I, 2. — [3] Id. XLIII, 10.

pro universitate. Testamentum commune est, et jus omnium, hæreditas universorum, et soliditas singulorum. Novum Testamentum singuli adeunt, et omnes possident: nec minuitur hæredi, quidquid a cohæredibus vindicatur. Manet emolumentum integrum, et eo magis singulis crescit, quo pluribus fuerit acquisitum. Alia conditio est hæreditatis humanæ. Si divisa fuerint emolumenta, minuuntur, et hæredis est damnum descriptio cohæredis. Indivisum regnum Christi est, indivisa hæreditas. Quomodo fieri poterat, ut divisa esset hæreditas; cum hæreditatis fructus sit indivisus, quod est regnum cœlorum? Aurum, argentum, prædium ab homine pluribus derelictum distribuitur ac secatur: solida ad singulos Christi dona perveniunt: omnes habent, et nemo fraudatur.

XLII. Audiamus igitur commoda hæreditaria. Remissio peccatorum hæreditas Christi est. Certe solida per singulos, et in commune est lucrativa; quibuscumque enim collata fuerit, nulli decedit, accedit omnibus. Corpori acquiritur, quidquid uniquique relaxatur. Nam si Angeli super uno peccatore pœnitentiam agente lætantur[1]; quia lucrum suum putant hominis redemptionem: quanto magis lucrum est generis, quod est lucrum naturæ? Hæreditas Christi est resurrectio. Hanc quisquam damnum suum dixerit, quæ in uno communis gratiæ nomen invenit? Christus enim surgens, omnibus resurrexit; quoniam per hominem resurrectio mortuorum. Quomodo igitur potest singulorum esse dispendium, quæ est totius corporis et humani generis reformatio? Recitetur itaque Testamentum, et institutiones ejus consideremus. « Testis autem » nobis et spiritus sanctus. Cum enim dixerit: Hoc autem » Testamentum quod testabor ad illos, dicit Dominus: Dabo » leges meas in cordibus eorum, et in sensibus eorum scri-

[1] Luc. xv, 7 et 10.

» bam eas, et peccati et injustitiæ eorum non memorabor[1]. » O vere testator æternus, qui nostris cordibus leges affigit suas, et scribit in sensibus; ut nihil aliud cogitare, nisi divina præcepta possimus, nihil aliud sentire, nisi Dei oracula debeamus. Dedit gratiam, reformavit naturam, sibique qui oblivisci nihil solet, memoriam meorum abstulit peccatorum, mihi dedit præceptorum suorum.

XLIII. Noli ergo tollere de corde tuo legem Dei, et affigere legem peccati. Noli scribere in sensibus tuis diaboli illecebras, et Dei delere mandata. « Ecce ego, inquit, pinxi » muros tuos, dicit Dominus ad Jerusalem[2]; hoc est, ad animam studiosam tranquillitatis et pacis, quam fecit ad imaginem suam. Noli, inquam, auferre imaginem cœlestem, et imaginem mortis imponere. Recusasti hæreditatem sæculi : serva Christi testimonia; quoniam in his exultatio atque lætitia est, quandoquidem omnis fletus delebitur, et mors non erit amplius, neque luctus, neque fletus, neque clamor. Passio Christi imago fuit regni cœlestis. Nemo audivit in plateis vocem ejus; quia illo silentio passionis suæ clamorem omnem in posterum impiæ vocis abolebat. Nolebat fleri, qui dicebat ad filias Hierusalem : « Filiæ Jerusalem, nolite me flere, sed vos ipsas flete[3]. » Ablaturus enim omnes lacrymas suæ beneficio crucis, in passione propria futuræ instar beatitudinis exhibebat; ut nemo fleret, nisi qui Christi beneficia non teneret.

XLIV. Merito ergo vir Evangelicus dicit : « Hæreditate » quæsivi testimonia tua in æternum; quoniam exultatio » cordis mei sunt. » Quis non exultet, qui cœlum et terram hæreditate quæsivit, (quæ duo elementa contestatus est etiam Deus, cum legem daret,) quia quæsivit Deum, de quo dicit Sanctus : « Portio mea Dominus : » quæsivit Dominum Jesum, quæsivit Spiritum sanctum; et post illa

[1] Hebr. x, 15-17. — [2] Isaï. xlix, 16. — [3] Luc. xxiii, 28.

quæsivit Angelos, et cum illis vivit, non hodie tantum et cras, sed in æternum : nec ullis pro nomine Domini contristatur injuriis? Denique gaudebant Apostoli cum verberarentur, cum in carcerem truderentur.

XLV. Exultans igitur in testimoniis Domini jure dicebat : « Inclinavi cor meum ad faciendas justitias tuas in » æternum, propter retributionem [1]. » Qui retributionem bonorum operum sperat a Deo, et ad eum festinat, inclinat cor suum, ut faciat Christi justitias. Quæ est Christi justitia? Sine nos, inquit, implere omnem justitiam [2], qua peccatum minuitur, culpa laxatur. Et bene ait : « Inclinavi ; » ut non sit tibi arduum atque difficile, cum mentem tuam quasi ad humilia et plana convertas. Aut certe, quoniam sapientia carnis legi Dei non est subdita, videtur inclinare cor suum, qui legi facit esse subjectum extollentem se corporis sensum, contuituque religionis inflectit. Atque ille dudum extollens se frustra, et inflatus mente carnis suæ, cum se humiliat, inclinat.

XLVI. Humiliavit enim et ipse se Christus, ut Novum conderet Testamentum. Cum lego Evangelium, audio Filium Dei carnem sumpsisse de Maria [3], » videor mihi cum Christo ipse descendere. Lego enim eum, qui cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit. Exinanivit autem ut formam servi acciperet : et specie inventus ut homo, humiliavit se usque ad mortem [4]. Lego enim dicentem : « Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et » ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos et dis» cite a me quia mitis sum, et humilis corde [5]. » Non dixit : Discite a me quia potens sum : non dixit : Discite a me quia gloriosus sum : sed, Discite a me quia humilis sum, quod potestis imitari. Nolite extollere vos, nolite exaltare

[1] Psal. CXVIII, 112. — [2] Matth. III, 15. — [3] Id. I, 16. — [4] Philip. II, 6, 7. — [5] Matth. XI, 28, 29.

cor vestrum. Docuit ergo me humiliari, et inclinare cor meum ad faciendas justitias; non ad iniquitatem, sed ad æquitatem inclinare, « Propter retributionem. » Retributio regnum cœlorum, et paradisi est incolatus.

## SERMO XV.

### Samech.

I. Incipit *Samech* littera decima-quinta, quæ interpretationem habet, « Audi. » Est et alia ejus interpretatio, quæ dicitur : « Firmamentum. » Quid est, « Audi? » Non otiose dicitur quod commune est omnibus, et suppetit universis ipso jure naturæ. Et ideo non est otiosum quod admoneris ut audias, cum etiam inviti, et aliud agentes, sonum tamen, aut vocem audire soleamus. Sed quia non est solum audire hoc quod suppetit officio naturæ : sed etiam illud quod majus est, ut audias non usu tantum corporis, quantum intellectu mentis; ideo diligentius considera istius litteræ interpretationem, seriemque versuum qui sequuntur.

II. Ut noveris autem mysticum esse audire, ut audias et intelligas mysteria, de Judæis scriptum est : « Aure audictis [1]; » quia mysteria legis audierunt, sed non intellexerunt. Unde ait Dominus : « Audi populus meus, et loquar [2]. » Lex utique spiritalis est, audi ergo spiritaliter. Denique qui scivit audire, ait : « Audiam quid loquitur in me Dominus Deus [3], » id est, cognoscam quid locutus in me fuerit Deus. Ideoque alibi ait : « Quanta audivimus, et cognovimus ea [4]; » ut comprehenderet non solum audisse

[1] Isai. vi, 9. — [2] Psal. xlix, 7. — [3] Id. lxxxiv, 9. — [4] Id. lxxvii, 3.

se, sed etiam intellexisse. Nemo enim cognoscit, nisi prius intellexerit. Audi ergo, ne si te videat negligentem, veniat Petrus, arripiat gladium, abscindat auriculam tuam; quod superfluo habeas aurem corporis, qui audire et examinare non noveris. Et fortasse virtutem animæ qua examinantur quæcumque audiuntur, habeant amputatam, qui ea altitudine qua scriptum est, audire non possunt.

III. Meritoque hanc litteram « Firmamentum » alii interpretati sunt : quod cum superiore interpretatione concurrit; nisi enim unusquisque audierit quid sequi debeat, nemo firmatur. In officio igitur audiendi omnium firmamentum est.

IV. Dicit igitur tibi in Threnis Hieremias propheta per litteram, « Audi. » Et ut scias mysticum esse quod audire debeas, subjecit hujusmodi seriem huic litteræ : « Abstulit » omnes fortes meos Dominus de medio mei. Vocavit in me » tempus; ut conteret in me electos meos. Lacum calcavit » Dominus Virgini Filiæ Judæ [1]. » Non tunc abstulit omnes Judææ fortes Dominus, quando in Babyloniam regionem captivus ductus est populus Judæorum, sed quando Christus advenit, et libertatem animæ suæ captiva non vidit, nesciens gravibus incurvatam peccatis mentis suæ erigere cervicem, et quædam fidei colla ad lucem cognitionis attollere. Ideo lacus factus est Judæis passio Salvatoris, quæ gentibus portum salutis ostendit; quia crux Domini non credentibus præcipitium est, vita credentibus. Hac ratione præmisit, « Audi, » ut futura cognosceret.

V. Alio quoque loco litteræ huic ista subjecit : « Tenue» runt super te manus omnes transeuntes per viam : sibila» verunt et moverunt caput suum super filiam Jerusalem. » Hæc est civitas, dicentes, corona gloriæ, et jucunditas » universæ terræ [2]. » Passionem Salvatoris prophetari li-

[1] Thren. I, 15. — [2] Id. II, 15.

quet, et defleri ab Hieremia excidium Judæorum; quod cum ex aliis, tum ex illo intelligi potest; quia in posterioribus habet : « Spiritus ante faciem nostram Christus Do- » minus comprehensus est in interitu nostro, sub cujus » umbra, diximus, vivemus inter gentes [1]. » Quid hoc manifestius, quando et nomen expressum est, et comprehensio inter manus persequentium perfidorum est declarata, et umbra vivificans, et gratia gentibus conferenda descripta est?

VI. Sed etiam ipsa verba significant quæ in Evangelio de passione Domini legimus, quia hoc loco mors ejus annuntiata est per Prophetam. Sic enim Matthæus scripsit : « Transeuntes autem blasphemabant eum, moventes ca- » pita sua, et dicentes : Vah qui destruebat templum Dei, » et in triduo illud reædificabat! Libera te, si Filius Dei » es [2]. » Vulgus populi cum insultat alicui, sibilare consuevit. Simul quia vocem non habebant, qui Verbum negabant, sicut irrationabilia animalia sibilabant. Etideo transibant viam, qui in via stare debuerant. Non stabant ergo quasi constantes : sed transibant quasi mobiles. Justi autem pedes stabant in atriis Hierusalem, in quibus perfidi stare non poterant; et ideo præteribant [3], sicut Marcus significavit. Præterit umbra, non veritas. Dies ejus sicut umbra præterit, qui obliviscitur, qui derelinquit. Sed et transire infideles legimus, sicut est illud : « Et vindemiant » eam omnes transeuntes viam [4]. » Quis enim nisi perfidus despoliat vineam Christi? Sed et alibi scriptum est : « Et » non dixerunt transeuntes viam : Benedictio Domini super » vos [5]. » Stantibus enim dicitur : « Ecce nunc benedicite » Domino [6]. » Tamen et in bono legimus transire; ut est illud Moysis : « Transiens videbo hoc visum magnum [7]. »

[1] Thren. IV, 20. — [2] Matth. XXVII, 39, 40. — [3] Marc. XV, 29. — [4] Psal. LXXIX, 13. — [5] Id. CXXVIII, 8. — [6] Id. CXXXIII, 1. — [7] Exod. III, 3.

Et qui vidit impium exaltatum ultra cedros Libani, « Transivi, inquit, et ecce non erat[1]. » Et nemo dicit servo : « Transi, recumbe[2]. »

VII. Quæ ergo distinctio sit consideremus; nisi forte illa, quia ubi in bono accipitur transire, absolute lectum est : non dixit, hoc aut illud transiens, sed tantummodo transiens. Ubi in malo : « Transeuntes, inquit, viam[3]. » Via enim bona est, quæ a commeantibus frequentatur, non facile incursatur a latronibus, qui aversa viarum obsidere consuerunt : regale iter munitum est. Moyses autem non transivit viam, sed in via stetit, cui dictum est : « Tu autem hic sta mecum[4]. » Stetit cum illo qui ait : « Ego sum via, et veritas, et vita[5]. » Hanc qui viam transit, labitur. Moyses autem non lapsus est : sed pertransivit a sæcularibus ad spiritalia, a temporalibus ad æterna. Et qui vidit impium, nec remansit, sed pertransivit, evasit; quia non adhæsit impio, ne fieret unum corpus : sed se ab eodem separavit. Et cui dicitur : « Transi, recumbe, » evadit utique laboriosam præsentium servitutem; ut habeat gloriosam futurorum quietem. Et Sponsæ dicitur : « Ades huc a Libano, Sponsa, ades huc a Libano, transibis et pertransibis a principio fidei[6]. » Transit et pertransit, quæ festinat ad Sponsum. Pertransit sæculum, et festinat ad Christum.

VIII. Nunc discutiamus quid sit movere caput. Quis est populi caput, nisi Christus? « Caput enim mulieris vir, caput autem viri Christus[7]. » Sed etiam Lex caput intelligibilis mulieris. Denique mulier sub Lege tanquam sub viro fuit. Mortificato autem ritu judaïco qui erat secundum litteram Legis, innupsit ei mulier qui a mortuis resurrexit. Unde quidam mystice interpretati, mortificato

[1] Psal. XXXVI, 36. — [2] Luc. XVII, 7. — [3] Psal. LXXIX, 13. — [4] Deut. V, 31. — [5] Joan. XIV, 6. — [6] Cant. IV, 8. — [7] 1 Cor. XI, 3.

ritu judaïco, tanquam fratri defuncti ritus veteris Evangelio mulierem illam intelligibilem nubere ex Lege voluerunt; quia Lex Evangelium fraterna quadam prædicatione præcessit. Ergo Synagogæ caput mortuum est, hoc est, caput ejus Lex mortua est, observatio videlicet Legis : evacuata est Legis littera, spiritalis ejus intellectus astruitur. Hujus commotionis meminit David in quadragesimo-tertio Psalmo, dicens : « Posuisti nos in parabolam gentibus, commotionem capitis in populis[1]; » eo quod a Lege in Evangelium sit facta commotio, quasi transitus quidam. In vicesimo autem et primo Psalmo, in quo totius prophetatur series passionis, sic habet : « Omnes qui conspiciebant me, aspernabantur me, et locuti sunt labiis, et moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum : salvum faciat eum; quoniam vult eum[2]. » Moverunt ergo Legem quæ immobilis videbatur; et ideo finis Legis Christus intravit.

IX. Qui moverunt capita Pharisæi fuerunt, id est, a veritate divisi; unde et in veritatem non crediderunt. Sed et sic potest accipi : Moverunt caput suum Christum, qui in sua venerat : sed moverunt eum, quia sui eum non receperunt. Moverunt autem, dicentes : « Tolle, tolle, crucifige eum[3]. » Et moverunt caput suum, qui onera sua movere nolebant; cum ligarent onera gravia, et aliis imponerent : « Ipsi autem digito, inquit, ea movere nolunt[4]. » Quod est mysticum; quia corporalis ritus observationem nunquam mutare voluerunt, et introducere intellectum spiritalem. Digitum enim pro Spiritu legimus, ut Lex digito Dei scripta est[5], et ideo Lex spiritalis est. Noluerunt ergo onera sua movere, quæ sunt gravia, et leve Christi jugum atque onus ejus suave suscipere.

[1] Psal. XLIII, 15. — [2] Id. XXI, 8, 9. — [3] Joan. XIX, 15. — [4] Matth. XXIII, 4. — [5] Deut. IX, 10.

X. Verum quia passio Salvatoris omnes redemit, non absurdum est intelligere ita hos movisse capita sua, sicut prophetabat princeps ille Synagogæ : « Expedit unum ho» minem mori pro populo [1]. » Aliud dicere volebat, aliud significabat. Et isti aliter movebant caput quasi insultantes, et aliud annuntiabant; quia ipse erat qui venit, ut pigrum illud atque terrenum principale hominum commoveret, quo evacuata observatione litteræ, mysterium quæreremus in verbis. Unde ait : « Posuisti nos in parabo» lam gentibus, commotionem capitis in populis [2]. » Quod in bono utique accipitur, quia præmisit : « Et in nationes » dispersisti nos [3]. » Dispersi sunt enim Judæi, ut reliquiæ eorum salvæ fierent secundum electionem gratiæ : in parabolam autem positi, ut ea quæ per parabolam dicta sunt, revelata esse illorum exitu disceremus, vel eorum exemplo admoneremur cavere perfidiam. Tunc enim cognovit magis Hieremias Judæam esse deflendam; et ideo Hierusalem captam esse tunc temporis prophetavit, quando Redemptorem proprium non recepit. Illi igitur insultatur, de qua dicent, inquit : « Hæc est civitas.... universæ terræ [4]; » eo quod ubi erat ante fidei jucunditas, ibi nunc sit amaritudo perfidiæ : vel certe movendo caput suum, et de corporalibus ad spiritalia transeundo mereatur audire, cum crediderit in Christum, quod corona sit gloriæ.

XI. Quæ est autem corona gloræ, nisi Ecclesia, quæ caput suum Christum coronat? Quæ jucunditas universæ terræ, nisi domus populi christiani, aula sanctorum, de quibus scriptum est : « In omnem terram exivit sonus eo» rum, et in fines orbis terræ verba eorum [5]? » Ergo quia corona gloriæ est Ecclesia; ideo dicitur in Canticis : « Egre» dimini.... et videte regem Salomonem in corona, qua

[1] Joan. XI, 50. — [2] Psal. XLIII, 15. — [3] Ibid. 12. — [4] Thren. II, 15. — [5] Psal. XVIII, 5.

» coronavit eum mater ejus in die sponsalium ejus, et in die » jucunditatis cordis ejus [1]. » Ad animas dicitur ut e gurgustiis et claustris exeant corporalibus, extra corporis cogitationes exeant, egrediantur a cupiditatibus, et a curis, et a cæteris carnis istius affectibus, et lubricis passionibus supra mundum ascendant, de hoc mundo exeant, Christo occurrant, paratæ adsint facibus ardentibus relucentes. Quasi Angeli Christi hæc loquuntur : Non potestis videre claritatem ejus, gloriam ejus, nisi egrediamini humanæ fragilitatis curas, filiæ Hierusalem. Quasi dicant : Quid viventem inter mortuos quæritis ? Non intra hunc mundum quæritur Christus, qui supra mundum suos voluit esse Discipulos. Quæ est corona qua coronatur Christus, nisi corona gloriæ ? Joseph coronam habuit castitatis, Paulus justitiæ, Petrus fidei. Singularum virtutum coronæ sunt. Solus Christus habet coronam gloriæ, qua eum Ecclesia coronavit. In hac corona omnes coronæ sunt ; quia gloria non portio unius coronæ, sed præmium omnium coronarum est.

XII. Tertia traditione moverunt caput suum, hoc est Christum, qui est caput suæ plebis. « Caput ejus aurum » Cephas [2]. » Unde et Aquila petram aurum dixit : Symmachus lapidem aureum, quod significat stabilem, eminentemque sapientiam. Corpus Christi Ecclesia est. Hujus « Caput aurum, » id est, sapientia pretiosa sanctorum est, hoc est, viri justi atque prudentes. « Crines ejus abietes » nigræ, sicut corax [3] ; » de quo alibi ait : « Capillamentum » tuum, ut grex tonsarum [4]. » Ideo capillamentum, quia virtus omnium sensuum in capite est. « Oculi enim sapien» tis in capite ejus [5]. » Profunda igitur doctorum prudentia, quæ potest ea quæ obscura sunt revelare, et alta ape-

[1] Cant. III, 11. — [2] Id. V, 11. — [3] Ibid. — [4] Id. VI, 4. — [5] Eccle. II, 14.

rire sensuum. Et hujusmodi disputatores crines Ecclesiæ sunt, sicut pulli corvorum, quibus Dominus escam dat, sicut dedit sancto Jacob a juventute ejus, et eum pavit. Hos altos ac profundos ubertate doctrinæ pascit Dominus cœlestibus sacramentis.

XIII. « Oculi quoque ejus sicut columbæ[1] : » oculi sunt viri, videlicet spiritalibus ornati sensibus, qui ad videnda mysteria sunt acuti, et parati ad penetranda Scripturæ secreta divinæ, rationabili lacte fulgentes, in quibus non sit aliqua doli maculosa confusio, sed simplicis affectus pura et immaculata sinceritas. Ideo in aquarum abundantia lotas has columbas in lacte memoravit.

XIV. Jam certe dentes, et genas, et sicut coccinum resticulum labia sponsæ[2], intelligimus animæ esse virtutes, doctorumque diversitates : qui vel spiritalem menti alimoniam dispensatione sedula subministrent : vel prædicatione dominicæ crucis, sicut verbi quadam linea alligent audientem : vel modesti ac verecundi, et juventutis flore gratissimi etsi a tractatu pudore revocentur, redoleat tamen in his odor Christi, et sicut in genas quasi de capite sacerdotali descendit unguentum, eluceat pulchritudo doctrinæ. Et hoc caput movit Synagoga ; et ideo abstulit Dominus mirabilem consiliarium, et prudentem architectum, et sapientem auditorem ; « Caput, inquit, et caudam[3], » quoniam qui caput non tenuerunt, novissima habere non possunt. Sed jam ea quæ annexa sunt, consideremus.

XV. « Iniquos odio habui : et legem tuam dilexi[4]. » Quanto erga Dominum se protendat affectu sanctus propheta David hoc versiculo declaravit ; quia cum suos inimicos nequaquam sit persecutus (utpote qui et regis Saül, a cujus insidiis periculum salutis cavere vix poterat, nec vitam putaverit appetendam, et mortem æstimaverit vin-

[1] Cant. v, 12. — [2] Id. vi, 5. — [3] Isai. ix, 14. — [4] Psal. cxviii, 113.

dicandam, et parricidæ filii ingemuerit interitum, et multorum persequentium se flagitiis appetitus ignoverit, ut ipse ait, quia vicem injuriæ lædentibus non rependerit[1],) prævaricatores tamen divinæ legis exosos horrescat : n quo utique et clementia morum ejus, mansuetudoque pietatis, et vehemens devotionis aperitur intentio, evangelici præcepti conveniens disciplinæ, quam prophetico spiritu prævidebat. Etenim Dominus Jesus et nostrorum inimicorum dilectionem nobis expetendam esse præcepit[2], et Dei hostes, etiamsi nobis aut parentum, aut filiorum, aut conjugii germanitatisque necessitudine copulentur, odio prosequendos. Sic enim scriptum est : « Si quis venerit ad me, et non oderit patrem, et matrem, et uxorem, » et filios, et fratres, et sorores, adhuc etiam et animam » suam, non est me dignus[3]. »

XVI. Quod si quis otiosis accipiat auribus, fortasse dicat : Tu Domine Jesu, legem dedisti dicens : « Dilige » Dominum Deum tuum, dilige proximum tuum[4] ; » et ut impleres hanc legem, venisti : dixisti per Legem : « Honora » patrem et matrem[5] ; » et in Evangelio jubes ut parentes oderim. Quomodo sibi conveniunt ista præcepta ? Sic mitis et humilis corde venisti ? Non possum salvo pietatis jure odisse patrem, cui debeo quod creatus sum, matrem longo decem mensium fastidio pii fœtus onera portantem, cui in absolutione plus periculi, in dilatione plus tædii est. Quid dulcissimi merentur filii, ut a paterno excludantur amore ; cum sit impium mori nolle pro liberis? Quid uxor charissima quædam vitæ cohæres, et consortium commune naturæ ? Quid fratres iisdem concreti visceribus, atque formati eodem naturæ hospitio in hunc usum lucis emissi ? Oderim ergo pignora charitatis ? Ita Evangelii lenitate ri-

[1] Psal. VII, 5. — [2] Matth. V, 44. — [3] Luc. XIV, 26. — [4] Deut. VI, 5. — [5] Levit. XX, 12, et Matth. XV, 4.

gorem prædurae Legis inflectis, ut quorum Lex condemnat injurias, eorum tu Evangelio tuo condemnes gratiam?

XVII. Video istiusmodi assertioni me respondere non posse : sed tu, Domine, respondo; nec enim indiges ut excuseris, qui non eguisti ut diceres. Respondebit igitur : Ego-ne condemno pietatem, qui odi iniquitatem? Ego parentes præcipio non amandos, qui inimicos suadeo diligendos? Sed non legisti : « Tempus amandi, et tempus » odio habendi, et tempus belli, et tempus pacis [1] ? » De quo hoc dicit Ecclesiastes? Nonne de eo quod ratione temporis fiat; ut aliquos pie et amare et odisse possimus : et quos dilexeris, odisse; et quos oderis, amare conveniat? Non ergo parentum infudi odia pectoribus filiorum : nec conjugum suasi fastidia mentibus maritorum. Naturam interroga quid exegerim, quæ utique auctoris arbitrium genitali singularum necessitudinum testatur affectu. Amare patribus filios lex naturæ est : maritis conjuges, lex divina est, quæ conjugii charitatem in naturam vertit; ut fiat una caro et unus spiritus. Diligere fratribus fratres naturæ prærogativa est, quæ eodem domicilio diu fotos assuefacit ad gratiam charitatis.

XVIII. Non ergo necessitudinum intestina bella mandavi, sed illecebram suspectam habui. Annon jure suspectam; cum serpens ille callidus et astutus ad construendas nequitiæ suæ artes, quo incorruptæ ac rudis naturæ dote fundatum primogeniti Adam labefactaret affectum, fœmineis magis illecebris quam suis commisit venenis? Itaque fœmina virum, quem serpens tentare non ausus est, cibo oris et vi amoris inflexum, molli quadam et conciliatricula uxoriæ sedulitatis affectione traduxit. Et adhuc Eva liberos non habebat, quorum gratia, ut dulcis ad amorem, ita facilis ad lapsum, plurimos a Martyrii consummatione

[1] Eccle. III, 8.

sæpe revocavit? Denique sæpe cognovimus, quoniam quem formidolosa carnificum pompa non terruit, nec divisi lateris sulcus infregit, nec ardentes laminæ a triumphalis fortitudinis rigore deducere potuerunt, eum inter sacra jam præmia constitutum uxor teneræ sobolis oblatione miserabilis unius lacrymæ miseratione decepit. Samson captus est per uxorem, numquid tu fortior? Salomon captus est in uxore, numquid tu sapientior? Ille igitur cujus sapientia totis celebratur sæculis, factus est insipiens; quia nimium amavit uxorem.

XIX. Quid de fratribus dicam? Experta est in liberis et Prophetæ domus detestabiliora oscula, quam odia esse fraterna (44). Itaque parricidium pater quidem flevit, sed magis est indignatus incestum. Denique licet parricidam, percussorem tamen incesti revocabat.

XX. « Tempus igitur amandi, tempus odio habendi, » hoc est, tempus martyrii, quando ea quæ divina sunt, omni charitati necessitudinum præferenda sunt. « Tempus belli, » quo etiam bellum pro Christi nomine perfidis pignoribus inferamus. « Tempus pacis; » quia « In pace locus ejus[1]. » Denique ipse in Evangelio evidenter exposuit qua ratione nostros debeamus odisse, dicens: « Qui diligit patrem aut » matrem plus quam me, non est me dignus[2]. » Non dixit indignos esse, qui parentes suos diligunt: sed eos indignos ait, qui plus parentes, quam Christum diligunt. Si enim ideo deferimus parentibus amorem, quia nostræ generationis auctores sunt: quanto magis Christum amare debemus qui ipsorum est auctor parentum? Isti dederunt quod non potestatis est, sed ministerii sui: Christus donat salutem, qui parentum beneficia conservat.

XXI. Pulchre autem dixit: « Iniquos odio habui, legem » autem tuam dilexi; quia si legem amamus, odisse debe-

[1] Psal. LXXV, 3. — [2] Matth. X, 37.

mus adversarios legis, qui operibus suis præcepta legis impugnant. Græcus melius eos proprie nuncupavit dicens : παρανόμοις : παράνομος exlex vocatur ; quia extra legem est. Hos ergo odit, qui in lege Christi est ; quia legis mandata non servant. Non solum enim qui legem nescit, sed etiam ille qui non agit secundum legem, exsors legis est ; quia « Non auditores legis... sed factores legis justificabuntur [1]. » Redarguit me ipse David si aliter intelligam. Quomodo iniquos homines oderat, qui parricidam filium commendabat præliatoribus, ne eum aliquis occideret? Qui Saül regis mortem etiam vindicavit in eum, qui a se nuntiavit occisum ?

XXII. Ergo non iniquos homines, sed iniquos sermones oderat. Denique « Iniquos, dixit, odio habui, » non addidit, viros. Deinde cum dicat Jesus in Evangelio : « Diligite ini» micos vestros [2] ; » dicat Apostolus : « Benedicite eos qui » persequuntur vos, et nolite maledicere [3] : » quomodo excusaretur iste vir sub evangelica vivens disciplina, si iniquos homines odisset ? Nisi intelligas quod iniquitatem odio habuit, non eos qui etsi operarentur iniquitatem, possent tamen evangelica prædicatione converti. Aut certe nisi ita accipiamus : quia sicut ille qui non honorat patrem, iniquus est, idem tamen secundum illud exosus patrem quod scriptum est : « Qui non odit patrem, aut matrem... » aut fratres, aut sorores, aut animam suam, non potest » meus esse discipulus [4], » etiam laudabilis habetur : sic et iste iniquos odio habuit. Eodem modo et eos oderat, quo patrem prævaricantem, aut animam suam : præferens videlicet vitæ hujus suavitati gratiam Christi.

XXIII. Sequitur : « Adjutor, et susceptor meus es tu : » et in verbum tuum spero [5]. » Adjutor per Legem, suscep-

[1] Rom. II, 13. — [2] Matth. V, 44. — [3] Rom. XII, 14. — [4] Luc. XIV, 26. — [5] Psal. CXVIII, 114.

tor per Evangelium. Quos Lege adjuvit, in carne suscepit; quia scriptum est : « Hic peccata nostra portat ; et ideo in » verbum ejus spero [1]. » Græcus tamen ἐπήλπισα habet quod est, « Supersperavi : » quod de eo dicitur qui semper addit ad sperandum ; et cum speraverit aliquid, iterum sperat, et spe proficit, extendens se semper ad superiora, et ea quæ præteriit obliviscens.

XXIV. Pulchre autem ait : « In verbum tuum speravi, » hoc est, non in Prophetas speravi, non in Legem : sed, « In » verbum tuum speravi, » hoc est, in adventum tuum ; ut venias et suscipias peccatores, delicta condones, ovem lassam tuis in cruce humeris bonus pastor imponas. Si quis sperat in Christum, separare se debet a consortio perfidorum.

XXV. Ideoque dicit : « Discedite a me maligni, et scru- » tabor mandata Dei mei [2]. » Cujus versiculi testimonio significatur quia ubi malignitas est, ibi custodia mandatorum cœlestium esse non possit ; « In malevolam enim ani- » mam non intrat sapientia [3]. » Et alibi : « Quærent me » mali, et non invenient [4]. » Simplicem mentem, purum ac defæcatum animum diligit Christus, nec potest immaculatæ virtuti ullum cum maculosis contubernium esse flagitiis. Odit, refugit, aspernatur contagia, qui dicit : « Discite a » me quia mitis sum [5]. » Malignos repellit, laborantes vocat. Dicit illis Jesus : « Discedite a me omnes qui operamini » iniquitatem [6] ; » istis ait : « Venite ad me omnes qui labora- » tis et onerati estis [7], » non utique malignitate mentis, sed infirmitate carnis onerati : onerati, inquam, alieni hæreditate peccati. Laborantibus subvenio : fraudulentis prodesse non debeo, ne pluribus noceant. Hos pœna compescat : illos emendet gratia. Malitia enim fons peccati est : culpa

[1] Isaï. LIII, 4. — [2] Psal. CXVIII, 115. — [3] Sap. I, 4. — [4] Prov. I, 28. — [5] Matth. XI, 29. — [6] Id. VII, 23. — [7] Id. XI, 28.

infirmitatis est lapsus. Illi debeo subvenire, qui laborat: illum etiam odisse qui decipit. Malas igitur operationes repellit. Nam nisi ita accipias, videtur dicere: « Discedite a me; quia mundus sum, quia purus sum. Hoc Pharisæus dicebat, sed reprehensus a Christo est. Non ergo Propheta dicit: Mundus sum, sed, « Cor mundum crea in me, Deus[1]. »

XXVI. Ideoque relegato consortio malignorum, quasi qui ante permixtus illis suscipi non posset a Domino, dicit: « Suscipe me secundum eloquium tuum, et vivam: et non » confundas me ab expectatione mea[2]. » Si vivit qui in sinu est patriarchæ Abrahæ, ut ille Lazarus pauper; quanto magis vivit qui suscipitur a Christo? Quomodo enim potest non in æternum vivere, quem sempiterna vita suscepit, quem totum sibi Christus assumpsit, qui totus Verbi est, cujus vita abscondita est in Christo Jesu? Sed et qui in sinu Abrahæ sedet, susceptus a Christo est. Intolerandæ autem præsumptionis videretur dicere Deo: « Suscipe me; » nisi promissum ejus adjungeret, hoc est: Ut hoc auderemus, ipse fecisti, tuo te chirographo convenimus, qui nostrum chirographum sustulisti. Nos fecimus chirographum mortis, tu scripsisti chirographum vitæ.

XXVII. Ergo non confundas ab expectatione sua servulum tuum, quia in te spero; spes enim non confundit. Et si tribulamur, patientiam subministras, ut ferre possimus; ut quia te expecto, non opprimar infirmitatibus, non succumbam tentationibus, non affligar procellis, in quibus est probanda patientia, ut probatio consequatur, quæ spem confirmat et roborat, quæ non confundit; hoc est: Frangimur frequenter laboribus, fatigamur: si spes desit, confundimur, et tota mente turbamur. Sed esto, sint aliqui duri ad labores, firmi ad injurias perferendas: si spem auferas, non potest perpetua esse patientia. Ipsa patientia non pro-

[1] Psal. L, 12. — [2] Id. CXVIII, 116.

batur, si fides desit, cujus radix spes est. Quæ enim potest probatio esse, nisi pro Christi nomine vel incommoda, vel pericula universa sustineas? Ideo spes est sola quæ nostrum non confundit affectum. Ubi est spes, apostolicum illud, « Foris pugnæ, intus timores[1], » nocere non possunt.

XXVIII. Alia interpretatio habet : « Non erubescere facias. » Non erubescet qui sperat in Christum. Ideo qui bene sperat, dicit : « In te confido, non erubescam[2]. » Et bene ait, « Confido ; » robur enim spei nostræ, et quædam sperantis auctoritas confidentia est. Spera igitur semper, et nemo te ab expectatione confundit. Expectatio nostra, vita æterna est. Expectatio nostra, regnum Dei, Angelorum consortium, benedictiones sunt spiritales. Spera quotidie. Finem ista res non habet, nescit inducias. Spera etiam positus in adversis. Si quis dicat tibi aliqua forte necessitudinum amissione percusso : Quid tibi prodest justitia tua ; tu tamen spera, non deficiat fides tua. Si quis dicat tibi : Quid tibi quotidiana profuere jejunia ; quid castitas corporis, pudor mentis ? Ecce sicut injustus et impius vulneratus es. Non deficiat fides tua. Nam etiamsi infirmus es, fidelis tamen sollicitus est pro te Christus. Dicit ad Discipulos suos : « Date illis vos manducare[3] ; » ne deficiant in via. Habes apostolicum cibum (45), manduca illum, et non deficies. Illum ante manduca ; ut postea venias ad cibum Christi, ad cibum corporis dominici, ad epulas sacramenti, ad illud poculum quo fidelium inebriatur affectus ; ut lætitiam induat de remissione peccatorum, curas sæculi hujus, metum mortis, sollicitudinesque deponat. Hac ergo ebrietate corpus non titubat, sed resurgit : animus non confunditur sed consecratur.

XXIX. Sequitur : « Adjuva me, inquit, et salvus ero : et » meditabor justificationes tuas semper[4]. » Qui sperat, præ-

[1] 2 Cor. VII, 5. — [2] Psal. XXIV, 2. — [3] Matth. XIV, 16. — [4] Psal. CXVIII, 117.

sumit juvari : ubi autem adjumentum Dei, ibi certum salutis auxilium. Supra dixit : « Adjutor et susceptor meus es tu : » hic iterum juvari petit, quasi dicat : Sine cessatione me adjuva. Non mihi satis est quod poposci, iterum peto ut salvus fiam. Hic non magna, non vera est salus : tunc salvus ero, cum fuero in paradiso, cum vivere cœpero inter electos tuos Angelos, cum laqueos terræ hujus evasero.

XXX. Sed ne forte adjuti in necessitatibus, postea in prosperis positi negligamus, docet nos immemores beneficiorum cœlestium nequaquam esse debere, sed meditari justificationes Domini ; ut et cum boni operis aliquid fecerimus, semper tamen ei nostra peccata fateamur ; hæc enim est justificatio Domini. Denique Pharisæi non justificaverunt Deum, qui baptizari baptismo pœnitentiæ noluerunt[1]. Ergo ille justificat (46), quem suorum pœnitet delictorum. Quem enim pœnitet, confitetur, ut est illud : « Tibi soli peccavi, et malum coram te feci ; ut justificeris » in sermonibus tuis[2]. » Ideoque Publicanus magis justificatus exivit e templo ; quia Pharisæus se justificabat, suas justitias prædicando : Publicanus autem justificabat Deum, iniquitates proprias confitendo. Ergo qui meditatur justificationes Domini, semper humiliatur. Non hodie humiliatur, et cras exaltatur[3] : sed semper humilis corde et mitis affectu est. Plus est autem semper, quam die ac nocte, vel tota die ; hoc enim supra tempus est. Ergo vel inter Angelos annumeratus dicas oportet justificationes Dei semper, et illam quam adeptus es gloriam, non tuis meritis arroges, sed divinæ miserationi semper ascribas ; ne tibi dicatur : « Quid autem habes quod non accepisti ? Si autem » accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis[4] ? » Omnis enim creatura quæcumque bona habet, accepit a Christo, qui totius est auctor creaturæ.

[1] Luc. VII, 30. — [2] Psal. L, 6. — [3] Luc. XVIII, 14. — [4] 1 Cor. IV, 7.

XXXI. « Sprevisti, inquit, omnes qui discedunt a justi-» ficationibus tuis; quia iniqua cogitatio eorum[1]. » Omnis superbus immundus est in conspectu Domini; quia non potest per superbiam suam mundare peccata, qui arroganti spiritu coacervat errorem. Ideoque spernitur atque despicitur; quia despectui habet divina mandata. Bene autem cœlestis servatur prærogativa clementiæ; quia nullum repellit, sed quicumque noluerint peccata propria confiteri, ipsi discedunt a Domino Deo nostro. Denique ille discessit, qui peregre profectus, omne quod acceperat a Patre, fidei et gratiæ patrimonium dissipavit. Et quia eum discessisse pœnituit, postea est regressus ad patrem, quem reliquerat cum peccatum proprium nollet confiteri. Non ergo intervallo locorum Deus relinquitur, sed pravitate morum, et deformitate gestorum. Discedit a Domino, qui se elongat ab eo, quemadmodum audita præsentia Dei, Adam latere cupiebat. Sed discedens a Domino salutem habere non poterat; quoniam scriptum est : « Ecce qui elongant se abs te, peribunt[2]. » Unusquisque igitur suis studiis sese aut jungit aut separat. Denique quam plerosque nec locorum intervalla secernant, vel finitima et vicina connectant, indicio est quia sunt plerique in corpore siti, qui peregrinantur a corpore, et adsunt Deo; ut ille qui dicenti Deo : « Quem mittam ? » respondit : « Ecce ego, mitte me[3]. » Audet et Paulus adesse Deo, quia nihil in se præter carnis materiam videbat esse corporeum. Exivit et Caïn a facie Dei, postquam commisso parricidio, gerendam peccatorum suorum pœnitentiam non putavit.

XXXII. Recte autem ait : « Ad nihilum deduxisti prævaricatores. » Non peccatores dixit, sed prævaricatores. Nam quæ nobis spes foret, quando omnes sub peccato sumus ? Etiam illud pulchre : « Omnes ad nihilum deduxisti præva-

[1] Psal. CXVIII, 118. — [2] Id. XXVII, 72. — [3] Isaï. VI, 8.

» ricatores. » Sive ille dives sit, nihil illi divitiæ suæ prosunt : sive honoratus, nihil dignitas : sive potens, nihil potentia. Sed aliud est prævaricatorem esse discedentem a justificationibus Dei : aliud prævaricatorem esse terræ. Illud gravius, hoc levius.

XXXIII. Ideoque subjecta ne te turbent, vide; nam subjecit his : « Prævaricatores æstimavi omnes peccatores » terræ : propterea dilexi testimonia tua semper[1]. » Recte prævaricator dicitur, qui discedit a Domino. Denique græce a discedendo apostata nominatur. Unde et ille : « Vi- » num et mulieres faciunt, inquit, apostatare[2]. » Cavenda ergo incentiva et lenocinia delictorum; ne in scelus vergant. Prævaricator autem latine et transgressor vocatur; eo quod a lege Domini transeat ad errorem, et transgrediatur mandata cœlestia, cui dictum est ut adhæreat Domino Deo suo[3]. Adhæret igitur individuo semper affectu; ne te ab eo vis ulla possit evellere. Si quid rarum, si quid intermissum adversarius viderit, statim se immittit in pectus et cor tuum; ut te laqueo teneat suæ fraudis, et hostilis vinculo potestatis innexus, a devotione retraharis. Sed non solus ille prævaricator est, qui posthabita Ecclesia, ad cultus transgreditur idolorum : sed etiam quicumque Legis mandata non servat. Omnis ergo peccator, prævaricator. Unde illud : « Omnis prævaricatio.... justam accipit remu- » nerationem[4]. » Nomen commune, sed diversa merita delictorum; et pretia ergo diversa culparum.

XXXIV. Quid sibi vult quod ait : « Peccatores terræ. » Sunt ergo et cœli peccatores, sicut ille qui ait : « Pater » peccavi in cœlum, et coram te[5]. » Sunt qui dicant quia is qui cœlestia non servat oracula, prævaricator est cœli. Sed sive hoc, sive quia minuit gratiam quam accepit e

[1] Psal. CXVIII, 119. — [2] Eccli. XIX, 2. — [3] Deut. X, 20. — [4] Hebr. II, 2. — [5] Luc. XV, 21.

cœlo, quam Spiritus sanctus infudit : sive quia avis cœli factus, non debes in terram redire de cœlo. In cœlum ergo peccas, si cœli incola cœlum relinquas. Diversitas igitur est eorum. Alii peccatores cœli, alii peccatores terræ sunt.

XXXV. « In matutinis, inquit, interficiebam omnes peccatores terræ[1]. » Quomodo unus omnes interficere poterat peccatores terræ? Sed si consideres justum, qui nox præcessit, dies appropinquavit; potes videre quomodo exoriente tibi Sole justitiæ, de luce vigilans interficias fomenta omnia delictorum. Utinam mihi aspiret hæc gratia ; ut gladio spiritali, qui est verbum Dei, ab Ecclesia Domini incentiva universa possim abolere vitiorum, et terrena auferre delicta, quibus in foveam quamdam lubrici præcipitamur erroris ; ut de civitate Dei expellatur iniquitatis operator. Civitas Dei Ecclesia est : Ecclesia corpus est Christi. Peccat in cœlum, qui cœlestis civitatis jura contaminat, et immaculati corporis violat sanctitatem suorum colluvione vitiorum.

XXXVI. Et vide ne forte sint qui cœli et terræ peccatores sint. Nam utique Adam cum in paradiso esset, cœlestis erat: post lapsum autem terrenus est factus, et de paradiso expulsus est et ejectus. Unde et Apostolus ait: « Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis[2]. » Abjiciatur ergo a nobis imago terreni, suscipiatur imago cœlestis, non fuco expressa, non ceris, non coloribus adumbrata, sed moribus, in qua Christus se agnoscat.

XXXVII. « Confige clavis a timore tuo carnes meas; a judiciis enim tuis timui[3]. » Qui diligit Domini testimonia, configit clavis carnes suas, sciens quia vetus homo suus cum Christo confixus cruci luxuriam destruat carnis; ne

[1] Psal. c, 8. — [2] I Cor. xv, 47. — [3] Psal. cxviii, 120.

cupiditates ejus indomito fervore lasciviant; ne radix avaritiæ serpentibus se fundat radicibus. Confige ergo clavis, et destrue fomenta peccati : moriatur in carne tua omnis illecebra delictorum : libertatem vagandi cupiditas voluptatum cruci affixa non habeat. Est quidam clavus spiritalis, qui patibulo crucis dominicæ affigat has carnes. Et fortasse sint carnes quædam animæ, sicut corpus est animæ. Carnes animæ sunt carnales cogitationes. Configat has carnes timor Domini et judiciorum ejus, et servituti redigat. Quod si carnes istæ rejiciunt clavos divini timoris, haud dubie dicitur : « Non permanebit spiritus meus in his hominibus; » quoniam carnes sunt[1]. » Nisi igitur affigantur cruci hæ carnes, et configantur clavis a timore Dei nostri, non permanebit in his Spiritus Dei.

XXXVIII. Sicut sunt aculei timoris, quibus compungimur : ita sunt clavi timoris, quibus configimur. Qui compungitur, excitatur : qui configitur, mortificatur ; ut peccato deficiat, Deo vivat. Ut sciamus autem clavos spiritales esse, etiam stimuli spiritales sunt, de quibus scriptum est : « Durum tibi est adversus stimulum calci» trare[2]. » Hoc stimulo Paulus stimulatus surrexit e terra, et se levavit, ut conversaretur in cœlo. Confixus est clavis apostolus Thomas, ut diceret : « Nisi videro in manibus » ejus fixuras clavorum, et mittam digitum meum in lo» cum clavorum[3]. » Clavi erant bonæ cupiditatis : clavi erant etsi non perfectæ fidei, tamen fidei incrementa quærentis.

XXXIX. His configitur clavis, qui Christo commoritur, ut cum Christo resurgat. His configitur clavis, qui mortificationem Domini Jesu in corpore suo portat. His clavis configitur, qui meretur audire, dicente Jesu : « Pone me ut signaculum in cor tuum, ut sigillum in bra-

[1] Gen. VI, 3. — [2] Act. IX, 5. — [3] Joan. XX, 25.

» chium tuum; quia valida est ut mors charitas, durus si» cut inferi zelus[1]. » Infige ergo pectori tuo et cordi tuo hoc signaculum Crucifixi, infige et brachio tuo; ut opera tua peccato mortua sint. Nihil in his criminis reviviscat, nihil erroris resurgat. Fortasse hanc imaginem clavi non solum timoris, sed etiam charitatis affigunt; quia valida est ut mors charitas, durus sicut inferi zelus. Non te ergo offendat duritia clavorum; quia est duritia charitatis: nec validus clavorum rigor; quia valida est etiam charitas sicut mors. Charitas enim culpam et omnia peccata mortificat: charitas sicut mortis ictus interimit. Denique morimur flagitiis atque peccato, dum Domini mandata diligimus. Charitas est Deus, charitas Dei Verbum est, quod est validum, et acutius omni gladio acutissimo, usque ad divisionem quidem animæ, ac spiritus, artusque, et intima penetrans medullarum. Est durus ergo zelus charitatis, qui non cedat inferis; cum pro Dei zelo unusquisque nec suis parcat. His clavis charitatis configatur anima nostra et caro nostra, ut et ipsa dicat: « Quia vul» nerata charitate ego sum[2]. » Habet ergo clavum suum charitas: habet gladium suum, quo anima vulneratur. Felix qui hoc gladio meruerit vulnerari. Hæc sunt vulnera quæ osculis præferuntur: « Utiliora vulnera amici, quam » voluntaria oscula inimici[3]. »

XL. His nos vulneribus offeramus, quibus quicumque mortuus fuerit, mortem gustare non poterit. Talis enim eorum mors, qui Dominum sequebantur, de quibus dictum est: « Sunt aliqui de istis astantibus qui non gusta» bunt mortem, donec videant Filium hominis venientem » in regno suo[4]. » Merito Petrus non timebat hanc mortem; non timebat enim qui dicebat, quia etsi oporteret

[1] Cant. VIII, 6. — [2] Id. V, 8. — [3] Prov. XXVII, 6. — [4] Matth. XVI, 28.

eum pro Christo mori, non eum relinqueret aut negaret[1]. Tollamus ergo crucem Domini, quæ configat carnes nostras, peccatum destruat. Est timor qui configit carnes : « Nisi quis tulerit crucem suam, et secutus me fuerit, non » est me dignus[2]. » Ille enim dignus qui habet Christi timorem; ut crucifigat carnale peccatum. Hunc timorem sequitur charitas, quæ consepulta cum Christo non divellatur a Christo, moriatur in Christo, attumuletur Christo, resurgat cum Christo.

## SERMO XVI.

### Aïn.

I. Incipit littera decima-sexta *Aïn*, cujus interpretatio est, « Oculus, » sive « Fons. » Oculus utitur videndi munere : sed sæpe videmus ea quæ complacent, et sæpe quæ displicent : nec in eo oculi est vel culpa vel probitas pro eorum qualitate quæ viderit; oculi est enim officium nuntiare quod viderit. Est sane vel offensa vel gratia, si aut delectetur suavibus, aut offendatur adversis. Ideo frequenter oculus suppliciorum dicitur, oculus tentationis, oculus hœdi, oculus vitulæ, oculus generationis, aut fons generationis.

II. Legimus in Evangelio quia baptizabat Joannes in Ennon[3]. Ennon oculum suppliciorum interpretati sunt. Itaque nemo venit ad baptismum, nisi qui desiderat sibi propria peccata dimitti, quorum supplicia corde provido perhorrescat. Itaque licet oculus suppliciorum dicatur; prævidentis est tamen supplicia, non sustinentis : licet

[1] Matth. xxvi, 35. — [2] Id. xxvi, 38. — [3] Joan. iii, 23.

baptismum pœnitentiæ habeat aliquam de suppliciorum susceptione tolerantiam. Oculi est ut intuendi officio fungatur : tuum est cavere quod videris.

III. Denique et oculus tentationis dicitur; quia per oculum sæpe tentamur. Oculus meretricis laqueus amatoris. Sed oculus nihil delinquit; ideoque Salvatoris sententia plena justitiæ est, dicentis : « Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam adulteravit eam in corde suo[1]. » Non dixit : Qui viderit mulierem, sed, « Ad concupiscendum » viderit. Oculum absolvit, mentem ligavit. Nec dixit : Adulteravit eam in oculo, sed, « In corde. » In oculo visus est, in corde peccatum.

IV. Oculus hœdi qui ad sinistram est; quod ea quæ dextra sunt, peccator videre non possit. Sanctus autem dicit : « Providebam Dominum in conspectu meo semper; » quoniam a dextris est mihi, ne commovear[2]. » Et Petro sancto apostolo, cum tota nocte nihil cepisset, ut legimus in Evangelio, a Salvatore dictum est : « Mitte in dexteram » partem navigii retia[3]. » Itaque fretus imperatis cœlestibus, misit retia, et plurimum piscium congregavit. In sinistra nox erat : in dextera divini sermonis claritudo fulgebat diurna.

V. Est et oculus vitulæ : quod æque ad peccatores refertur; quia sicut jugi loro vitulæ attrahunt iniquitates, non dirumpentes neque abscindentes proprium, sed longo trahentes fune peccatum. Indomita enim vitula sero mansuescit, et trahit lora, non suscipit; quia impatiens est tenendi : et quo diutius traxerit, eo amplius impeditur.

VI. Oculus quoque generationis, aut fons generationis dicitur; quia ex oculorum conspectu aut bona, aut adversa generantur. Vidisti mulieris pulchritudinem, laudasti artificis opus, venustatem naturæ : generatio fidei,

[1] Matth. v, 28. — [2] Psal. xv, 8. — [3] Joan. xxi, 6.

devotionis est partus. Contentus fuisti formæ decore, non census ambitione, sumpsisti in uxorem, genuit filios liberalioris gratiæ : oculus tibi fuit generatio prosperorum. Contemplatus es sacram puellam, pressit oculos tuos augustæ reverentia castitatis : prædicasti Dominum Jesum, qui senilem dedisset in adolescentula ætate gravitatem, immaculatamque vitam inter infirmas tam lubricæ hujus carnis illecebras humanis infudisset affectibus : fons bonorum est. Vidisti possessiones pupillorum, non ad invadendum, sed ad tuendum : et paternis ingemuisti visceribus, si quid advertisti de minoris commodis esse neglectum : repulisti eum qui fines ejus volebat invadere : judicasti pupillo : oculus tuus fons tibi fuit et origo justitiæ. Judicasti viduæ (sicut enim mala drachma, non drachma : sic malum judicium, non utique judicium) judicasti ergo sicut justus et bonus judex : vidisti usurpatorem improbum, qui maritali auxilio destitutam, suam prædam putaret : iniquitatem non passus es : tulisti indefensæ opem, quo adjuta præsidio, inoffensa opera castitatis exercuit, nec auxilium quærere maritale compulsa est; dicit tibi Dominus : « Venite disputemus[1]. » Quia judicasti viduam, oculus tuus fons gratiæ tibi factus est. Vidisti nudum corpus inopis jacere defuncti, non præteristi, ut ille qui exponitur in Evangelio, sacerdos atque Levita[2] : sed continuo miseratus, sepulturæ solatiis tradidisti : generavit tibi oculus materiam redemptionis.

VII. Contra, si aspiciens agrum pupilli vineis consitum, lætum segetibus, nemoribus umbrosis, aut fluviis decurrentibus, aut fontibus scaturientibus, aut riparum herbosis amœnum thoris, et avaritiæ facibus accensus transtulisti patrum limites, atque in possessionem indefensam improbus irruisti : oculus tuus tibi mortis perpetuæ

[1] Isaï. I, 18. — [2] Luc. X, 31, 32.

acerba generavit. Vicinæ viduæ jura temerasti : coëgisti eam quæ aut dolorem suum, aut pudorem secretis clausa parietibus fovere deberet, prosilire in publicum, inverecundius quam injustius litigare : oculus tuus partus iniquitatis est factus. Vidisti inopem superbo oculo, et insatiabili corde : despexisti precem pauperis : et quem misereri debueras, cum fastidio præteristi : oculus tuus fons tibi fuit et origo peccati.

VIII. Ideoque oculi tui non lupi oculi sint, et insidiantis ad prædam, sed sicut Sponsæ dicitur : « Oculi tui » stagna in Esebon, in portis filiæ multorum : nares tuæ » sicut turris Libani[1]. » Stagna in Esebon quid est, nisi in cogitationibus rationabilibus abundantia, quæ est in portis Ecclesiæ, cui merito defertur multitudo doctrinæ? Filia enim multarum, plurimarum doctrinarum posteritas effecta est, cujus nares odor est sacrificiorum floribus omnibus præstans. Quid enim Christi odore sublimius, qui abolebat thuris flagrantiam? Oculus ergo iste provideat quæ futura sunt : et si adversa imminere prævideril, fletu lacrymisque emollire ac mitigare non desinat.

IX. Ideo Hieremias in captivitate gentis Judææ positus, futuram prævidens perpetuæ captivitatis ærumnam, quam perfidiæ pretio Judæorum populus habebat exolvere, dicebat in Threnis sub hac eadem littera : « In hoc ego » fleo, oculi mei caligaverunt a fletu ; quia elongavit a me » qui me consolabatur[2]. » Non igitur abductum se esse de terris suis dolebat, sed a Christo populum relinquendum, consolationemque futuræ vitæ cernebat amissam. Hæc est vere dolenda captivitas, quæ æternæ spei libertate privata videbatur. Alio quoque loco sub hac eadem littera repetivit in Threnis, dicens : « Dominus quæ cogitavit, » consummavit, verbum suum quod mandavit a diebus an-

[1] Cant. VII, 4. — [2] Thren. I, 15, 16.

» tiquis. Destruxit, et non pepercit, et lætificavit super » te inimicum, et exaltavit cornu tribulantis te[1]. » Nonne evidenter futurum judicium Christi annuntiatur, sicut in Psalmo quoque præsenti declarari certum est. Oculus ergo prævideat quæ ventura sunt, et ea aut profusione lacrymarum, aut erroris correctione detorqueat. Denique Hieremias flebat; quia malam causam impiæ plebis susceperat, quæ perfidiæ pertinacia proprium negabat auctorem.

X. David autem prophetico spiritu judicium prævidens Christi, in quo nemo innocens periclitabitur, nemo sceleratus eludet, bona fretus conscientia dicit : « Feci » judicium et justitiam : ne tradas me nocentibus me[2]. » Non quasi gloriosus ac insolens se ipse laudat, cum utique peritus legis, alterius magis quam proprio ore unumquemque laudandum esse non ignoraret. Non, inquam, prædicatarum jactantia est hic ulla virtutum, sed vitæ innocentis assertio jure præsumpta; ne dignus æstimaretur qui propter gravia peccata a Domino relinqueretur, et nocentium potestati traderetur. Defensio est igitur, non arrogantia, quando non excellentia aliqua honoris assumitur, sed formidabilis ærumna propulsatur. Denique Petrus hoc genere defensionis utitur dicens : « Ecce nos reliqui» mus omnia, et secuti sumus te: quid ergo erit nobis[3] ? » In quo si dicti arrogantis decolor aliquis nævus fuisset, non tantum gratiæ de Domini Salvatoris sententia retulisset; ut non solum minime subdendus ipse judicio, sed etiam judicaturus de aliorum meritis ipse nuntiaretur. Neque enim in judicio, si quis innocentiæ suæ tuendæ gratia, quid fecisset aperiret, ad jactantiam potius quam ad defensionem causæ dictum æstimaretur. Aliud est dignum se præmio dicere, aliud indignum injuria.

[1] Thren. II, 17. — [2] Psal. CXVIII, 121. — [3] Matth. XIX, 27, 28.

XI. Et tamen ille ipse philosophiæ summus, ut aiunt, magister, cum accusaretur, interrogatus qua tandem pœna se dignum putaret, respondisse fertur, ut in Prytaneo publico quotidie convivio susciperetur. Ille honorem usurpavit, hic præcavit ærumnam : ille gloriam arrogavit, hic humilitatem servavit. Nam quæ major esse humilitas potest, quam ut conscius sibi judicii et justitiæ reservatæ, tradi potestati diaboli vereretur ? Hominem se esse cognovit, impar sibi bellum adversum spiritalia nequitiæ in cœlestibus : raptum novit Enoch esse, ne malitia mutaret cor ejus : Noë inebriatum, Lot incestatum, sacerdotem primum ipsum Aaron cum Maria sorore tentatum, lepræ maculis aspersam Mariam primum, post, absolutam : Moysen pene internecatum, nisi circumcisione filii, et ejusmodi sanguinis fusione Sephora mulier ejus omne ab eo periculum depulisset. His igitur commonitus exemplis nequaquam se fortitudini suæ credit : sed cauta humilitas divinum sibi precando asciscit auxilium, petens ne tradatur nocentibus.

XII. Scit enim auctorem esse principem mundi omnium delictorum. Ipse individuos proximorum irarum stimulis excitatos scindit affectus : ipse flammam accendit libidinis : ipse adolet avaritiæ cupiditates ; ut quo plus rapuerimus, amplius requiramus : ipse suggerit et ministrat fomenta luxuriæ : ipse odia exasperat, et immodicæ studium ambitionis inflammat. Quod vitium blandum in exordio, sævum in processu, nec fraternæ germanitatis potuit contemplatione revocari. Dum dolet sibi gratiæ cœlestis ambitor fratrem esse prælatum, de sacrificio processit ad parricidium. Auctorem igitur incontinentiæ diabolum esse Apostolus docet : « Ne tentet vos propter incontinen-» tiam vestram[1]. » Incentorem quoque avaritiæ ipsum esse

[1] I Cor. VII, 5.

legimus, dicente Paulo : « Qui volunt divites fieri, incidunt » in tentationem, et in laqueum diaboli[1]. » Et alibi : « Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam » malam, et avaritiam, quæ est idololatria[2]. » In his enim diaboli voluntatem facimus, et exequimur potestatem; qui per carnis istius desideria incentivum suæ fraudis operatur.

XIII. Quemcumque ergo in vitiorum suorum possessione repererit, tanquam obnoxium suo juri vindicat. Adulterium quis facit, luxuriam exercet, aliena diripit; portio diaboli est : pudicus autem, et continens, et misericors, Christi portio est. Christi ergo servum sibi non potest vindicare, nisi forte illapsum in vitia deprehenderit : nec tunc quidem vindicat, sed tanquam suum sibi tradi postulat. Ideo ergo dicit David : « Feci judicium et justitiam, » non ut arroget, sed excuset; ne quasi peccator deseratur a Christo. Exemplo sit nobis apostolica lectio quam ob rem unusquisque tradatur. Illum enim qui uxorem patris habuit, quia sic operatus est, tradidi Satanæ[3], dicit Apostolus : non ergo esset traditus, nisi opera fecisset diaboli. Unde non immerito recusat Propheta nocentibus tradi, qui allegat non diaboli opera se fecisse, sed Christi; Christus enim dicit : « Judicate pupillo, et justificate viduam[4]. » Hoc est ergo : « Feci judicium et justitiam, » in judicio non contempsi pauperem, non oppressi viduam, personam divitis non recepi, in omnibus operibus justitiam reservavi.

XIV. Judicii finis justitia est. In altero veritatis custodia, in altero fructus est æquitatis : utraque tamen non privata virtus, sed publica. Nam immaculatum corpus a virili permixtione servare, et palmam castimoniæ limoso in

[1] 1 Tim. VI, 9. — [2] Coloss. III, 5. — [3] 1 Cor. V, 4, 5. — [4] Isaï. I, 17.

corpore usque ad Angelorum conversationem custodia integritatis evehere, utilitas privita, laus publica est: Frugi esse ac modestum, et sobriæ parcitatis tenere mensuram probatur a pluribus, sed sibi soli proficit. Fortitudo in præliis eminet, in otio friget: cujus opus in tempore necessarium, in voto adversum; malunt enim homines non pugnare, quam vincere. Sola justitia est quæ omnibus temporibus, aliis potius nata quam sibi, quotidiano usu, et fructu publico, suo damno alienas custodit utilitates: quæ nihil habeat utilitatis, et plurimum laudis. Hanc igitur Propheta prætendit ad sui meriti commendationem, dicens: « Feci judicium et justitiam: ne tradas » me nocentibus me. » Ubi justitia, ibi misericordia. Misericordia a peccato liberat. Quomodo ergo peccatoribus trador? Simile illud in Canticis: « Exui tunicam meam, » quomodo induam eam? Lavi pedes meos, quomodo in» quinabo eos[1]? Exui tunicam peccatoris, velamenque terreni: cur quasi peccator atque terrenus adjudicor? Lavi pedes meos, ne qua delicti sors posset adhærere vestigio: cur das in me delinquentibus potestatem?

XV. Sequitur: « Suscipe servum tuum in bono: non » calumnientur me superbi[2]. » Quasi judicii et justitiæ conscius, auctoritate prophetica progreditur; ut servum Domini se dicere non reformidet: servus enim Domini nihil debet alienis. Pretiosa hæc est servitus, quæ virtutum constat expensis. Cur autem timet nocentibus tradi, aperit evidenter; quia calumniatores sunt, qui oderint veritatem: impugnent innocentiam, quia superbi sunt. Qualis enim adversum servulos Dei potest superbus esse, qui adversus Deum se exaltat, et dicit: « In cœlum ascendam: » super sidera cœli ponam sedem meam: sedebo in monte » excelso, super montes altos qui sunt ab Aquilone: ascen-

[1] Cant. v, 3, 4. — [2] Psal. CXVIII, 122.

»dam super nubes, et ero similis Altissimo[1]? Quid igitur mirum, si gravare homines possit, qui pervicaci spiritu nec Deo cedit? Quomodo mensuram veritatis, et fidem in hominem reservabit, qui sacrilego, impudentique mendacio omnipotenti se Domino adæquandum esse promittit? Quomodo calumniatur singulis, qui totam irritavit terram, concussit reges, posuit universum orbem desertum, et civitates destruxit : eos qui in abductione erant, non solvit?

XVI. Caveamus ergo ne muros animæ nostræ destruat, ne propugnacula nostræ mentis diruat, ne super sidera thronum suum ponat. Ponit super sidera, quando electum decipit, quando justum circumvenit, cujus opera lucent sicut stellæ in cœlo. Nonne et Judas proditor inter cæteros audiebat : « Vos estis lux hujus mundi[2]? » Nonne diabolus lumen ejus extinxit? Quinetiam quos non potuerit circumvenire, calumniatur, invidens regni cœlestis gloriam; ut quos illecebris suis a Christo non potuit separare, eos calumniis suis debiti honoris fructu fraudare conetur. Fugiamus ergo malos calumniatores, qui peccatum operantur in nobis, et ipsi nobis calumnias infestissima accusatione componunt, id quod ipsi fecerint arguentes. Ecce manus Domini parata est, quæ te fugientem ab adversariis tueatur ac protegat. Pharao te in patribus tenebat superbus, immitis : fugisti ab eo, suscepit te manus Domini, et de periculis liberavit. Non dimisisset te Pharao, nisi tu ad Dominum confugisses. Dicebat Pharao : « Dominum »nescio, et Israël non dimitto[3]. » Vides quam superbus? Merito ergo susceptus in bono est, qui malum fugit. Non patitur ergo Deus in malo nos esse : suscipit in bono; nec patitur suos calumniis subjacere.

XVII. « Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in »eloquium justitiæ tuæ[4]. » Qui sint isti oculi considera,

[1] Isaï. XIV, 13, 14. — [2] Matth. V, 14. — [3] Exod. V, 2. — [4] Psal. CXVIII, 123.

qui in Christum deficiunt, dum ejus præstolantur adventum : animæ videlicet oculi non corporis, tota fidei intentione defixi; in eo enim quem diligimus, totis oculis occupamur, nec quidquam aliud videre delectat. Non potest hoc dicere nisi qui a mundanis sollicitudinibus et sæcularibus voluptatibus intentionem omnem suæ mentis avertit. Nam quomodo hoc dicit, qui theatralibus ludibriis occupatur? Sed ille hoc dicit, qui supra dixit : « Averte » oculos meos, ne videant vanitatem. » Qui autem sunt oculi qui deficiunt in eloquium Dei, nisi oculi interioris hominis, obtutusque animæ, qui tenduntur ut videant Dei verbum, et nimia intentione et expectatione deficiunt in salutare Dei, defectum sui patientes, ut assumant quod verbi est?

XVIII. Et quia eloquium Dei plerosque movere potest, ideo addidit : « Eloquium justitiæ; » ut movere non debeat. Movere autem poterat, quia scriptum est : « Major serviet » minori[1]. » Nam nisi ad mysterium accipias, naturæ injuria est. Et, « Dedi vobis præcepta non bona[2]. » Ergo Deus mala dat præcepta. Et, « Ego Dominus creans mala[3]. » Sed et de præceptis sic solvitur; quia infirmis non dare debuit perfecta præcepta, quæ sustinere non possent. Quando audiret Judæus : « Dimitte omnia tua... et sequere » me[4]? » Quando audiret Judæus : « Qui non tulerit cru» cem suam; et secutus me fuerit, non est me dignus[5]? » Sed hæc perfectiora præcepta Evangelio reservata sunt. Et mala non creavit Deus, sed hæc quæ videntur nobis austera, verbera, mors, et hujusmodi alia quæ propter emendationem præscripta sunt noxiorum; justis enim non est lex posita, sed injustis. Nam si noxii nihil timerent, innocentes semper timerent.

[1] Gen. xxv, 23. — [2] Ezech. xx, 25. — [3] Isaï. xlv, 7. — [4] Matth. xix, 21. — [5] Id. x, 38.

XIX. Qui sunt igitur isti oculi qui deficiunt in salutare Dei? Diximus oculum suppliciorum esse, qui prævidens futura supplicia peccatorum, gerendam annuntiet pœnitentiam. Demonstravit hunc oculum Baptista Joannes dicens : « Generatio viperarum, quis ostendit vobis fugere » ab ira ventura? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ[1]. » Ad baptismum enim Joannis veniebat, qui habebat oculum suppliciorum : ad Christi autem baptismum venit, qui videt gratiam. Hic enim oculus est quem dominicæ passionis umbra tuetur et protegit. Aliud ergo Ennon, aliud Aïn. In Ennon baptizatur conscius gravium delictorum : qui autem purum oculum habet, gratiam suscipit spiritalem. Et imperfectæ fortasse animæ oculus suppliciorum est : perfectæ autem oculus gratiarum est purior atque sincerior, qui significatur hac littera, ad quam justi forma dirigitur; quia imperfecta peccati tantummodo judicium declinare desiderat, perfecta vero meritum regni cœlestis acquirere. Præsumimus tamen quod utrumque oculum una anima habeat, et oculum suppliciorum, et oculum gratiæ : lævum oculum suppliciorum, dexterum gratiæ; quia non a primo homines possunt esse perfecti, sed per processum virtutis ascendunt. Ante igitur unaquæque anima quasi ad baptismum Joannis venit; ut præmittat pœnitentiam delictorum : et in processu paulatim ubi peccata sua defleverit, spiritali abluta baptismate, Christi accipit sacramentum. Unde videtur et in Canticis canticorum Ecclesia prædicari, cui dicitur : « Cor nostrum cepisti, » soror mea Sponsa, cor nostrum cepisti uno ab oculis » tuis[2]; » ut iste oculus gratiæ sit, qui Christi sibi pleniorem acquisiverit charitatem.

XX. Plerique tamen hoc loco accipiunt duos oculos Ecclesiæ : unum qui mystica videat, alterum qui moralia;

[1] Luc. III, 7, 8. — [2] Cant. IV, 9.

eo quod sancta Ecclesia non solum moralium teneat disciplinam, sed etiam cœlestis doceat secreta mysterii. Unde dictum est de ea : « Oculi tui sicut columbæ, extra taciturnitatem tuam[1], » quod et spiritaliter videat, et noverit tempus tacendi esse, et tempus loquendi; ut in tempore sermonem suum proferat, ne importunitate loquendi peccatum possit incurrere.

XXI. Habet ergo oculos columbæ ad similitudinem Christi; quia et de ipso lectum est : « Oculi tui sicut columbæ super abundantiam aquarum lotæ in lacte, sedentis super plenitudinem[2]. » Baptizat in lacte Dominus, id est, in sinceritate. Et isti sunt qui vere baptizantur in lacte, qui sine dolo credunt, et puram fidem deferunt; ut immaculatam induant gratiam. Ideo candida Sponsa ascendit ad Christum; quia in lacte baptizata est. Ideo mirantur eam Virtutes et Potestates, dicentes : « Quæ est » hæc quæ ascendit dealbata[3] ? » Ante paululum dicebat, « Nigra sum[4] : » nunc dealbata cernitur, et ascendit ad cœlum, et innixa Dei Verbo, alta jam penetrat. Nec immerito illic aquarum abundantia, ubi Christus; et mens humana repleri cupiat. Has sitit aquas cervus, quas cum biberit, sitire non possit. Has aquas sitivit Propheta, cum dixit : « Sitivit in te anima mea[5]. » Sedet ergo Christus super abundantiam aquarum, et super plenitudinem. Et ideo qui baptizatur in lacte, dicit : « Et nos omnes de plenitudine ejus accepimus[6]. » Unde et oculus suppliciorum non alienus est ab Ecclesia; quia etsi baptizabat Joannes in Ennon, baptizabat juxta Salim[7], ubi erat aquarum abundantia, duodecim fontes, et septuaginta Palmarum arbores.

XXII. Hos fontes habet Ecclesia, hoc est, in Veteri Testamento duodecim Patriarchas, et in Novo duodecim

[1] Cant. IV, 1. — [2] Id. V, 12. — [3] Id. VIII, 7. — [4] Id. I, 4. — [5] Psal. XLI, 3. — [6] Joan. I, 16. — [7] Id. III, 23.

Apostolos. Ideoque dictum est : « In Ecclesia benedicamus » Dominum Deum de fontibus Israël[1]. » His fontibus ante perfunditur quicumque Christi mysteria sacrosancta consequitur; isti enim fontes ex æterno fonte manantes, toto orbe fluxerunt. Ubi isti fontes, ibi ascensio animarum. Denique Salim interpretati sunt, « Ipsum ascendentem. » Ille enim vere ascendit, qui propria peccata deponit. Hoc igitur verbo purificatoriæ sanctificationis usus exprimitur. Unde etiam bene in Canticis Christus dicit ad Ecclesiam : « Dentes tui sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt a la-» vacro, quæ omnes gemellos creant, et infœcunda non est in eis[2]. » Quod specie tenus de capris dicitur, mystice autem de Ecclesiæ grege.

XXIII. Nec vilia tibi videantur ista animalia. Denique audi quæ de his sanctus loquitur Spiritus : « Capillamen-» tum tuum ut grex tonsarum, quæ revelatæ sunt a monte » Galaad. Dentes tui ut grex tonsarum, quæ ascenderunt » de lavacro[3]. » Vides quod in altis grex iste pascitur, audax in monte. Itaque ubi aliis præcipitia, ibi capris nullum periculum : ubi aliis periculum, ibi gregis hujus alimentum, ibi cibus dulcior, ibi fructus electior. Spectantur a pastoribus suis dumosa de rupe pendentes : ibi luporum incursus esse non possunt, ibi fœcundæ arbores fructum integrum subministrant. Cernere licet uberi lacte distentas super teneram sobolem materna pietate sollicitas. Ideo elegit eas Spiritus sanctus quibus cœtum venerabilis Ecclesiæ compararet.

XXIV. Et ut mystice audias : capillamentum Verbi est altitudo et eminentia quædam justarum animarum ; quoniam sensus sapientis in capite ejus. In altitudine enim cogitationis humanæ certum est esse sapientiam. Et quemadmodum tondentur capræ, ut superflua deponant : ita

[1] Psal. LXVII, 27. — [2] Cant. IV, 2. — [3] Id. VI, 4-7.

etiam tonsarum animarum gregem, hoc est, multarum animarum virtutes habet sancta Ecclesia, in quo grege nihil possis insensibile reperire (47), nihil superfluum; quoniam fides sapientes fecit, spiritalis autem gratia ab omni superfluorum labe mundavit.

XXV. Merito igitur revelatæ sunt animæ justorum, et revelatæ a monte Galaad, hoc est, a transmigratione testimonii; eo quod a Synagoga ad Ecclesiam testimonium cœleste migravit. In hoc itaque monte nascitur thymiama, resina, et cæteri odores, quos negotiatores illi Ismaëlitæ, ut habes in primo libro Testamenti Veteris [1], » deferebant. Hos odores habet Ecclesia, quos mercatores ex gentibus congregati, fide et devotione vexerunt. Itaque sicut capræ bonis refectæ cibis, et solis calore vernantes, lavantur in flumine, et exultantes mundæ resurgunt de flumine : ita animæ justorum ascendunt ab spiritali lavacro.

XXVI. Istæ sunt vere quæ geminos creant, in quibus non est infœcunditas aliqua virtutum, sterilitas ulla meritorum. Bene geminos creant; quia congeminant sensus suos. Unde habes in Proverbiis scriptum : « Et tu scribe » hæc tibi tripliciter, in consilio, et in cognitione [2]. » Triplicem præmisit scriptionem, et duo subdidit; consilium, et cognitionem : sed cognitio gemina est : una incorporalium, altera corporalium.

XXVII. Diximus de fœcunditate : dicamus de dentibus. Nam et navigantes plerique, et properantes itinere terreno, ubi viderint speciosum aliquem locum, delectationis gratia demorantur, pascunt oculos, animumque allevant; nec mora ulla commeandi putatur, sed gratia : ita et nobis pulcherrimos dentes justarum animarum considerare cordi est. Docuit enim Scriptura pulcherrimos dentes esse justorum, dicens secundum litteram quidem de patriarcha

[1] Gen. XXXVII, 25. — [2] Prov. XXII, 20.

Juda, spiritaliter autem de Christo : « Hilares oculi ejus a » vino, et dentes sicut lac [1]. » In quo non utique carnis humanæ officia, sed divinæ gratiæ munera prædicavit. Docet igitur exemplum, dentes non esse prætereundos, ubi de oculis dixerimus.

XXVIII. Qui sunt igitur justarum dentes animarum, nisi qui informem ac durum accipientes cibum, vel frigidum plerumque, vel supra modum calentem nunc comminuunt, nunc fovent, nunc temperant, prout qualitas fuerit alimentorum? Dura comminuunt, ne asperitas litteræ in Veteri Testamento, et sæcularis intellectus rigor, nisi fuerit spiritali dente resolutus, vitalia ipsa interclusis ciborum salutarium meatibus, et gulam quamdam animæ incuriosa edacitate suffocet. Par est igitur ut dividas primum, si solida tibi videtur esca quæ sumitur, et distinguas eam, atque emollitam sine noxa aliqua, animæ in omnia ejus membra naturali divisione transfundas; ut vitalem succum omne ejus corpus epuletur. Nihil cadaverosum, nihil mortuum ore tuo sumas, ne dicatur : « Sepulcrum patens » est guttur eorum [2] : » sed vivum haurias verbum; ut in tuæ mentis visceribus possit operari.

XXIX. Hi dentes super lac candidiores, quia dentes justorum sunt. Denique cum omnes in Moyse baptizati in nube et in mari patres nostri fuerint, non otiose tamen scriptum est, quia « Omnes eamdem escam spiritalem man» ducaverunt, et omnes eumdem potum spiritalem bibe» runt [3]; » ut istis sanctorum dentibus major quidam fulgor accederet, quos post transitum maris Rubri [4], myrrhæ fontis amaritudine per ligni gratiam temperata, cognoscimus esse mundatos, deinde duodecim fontium potu, postremo petræ spiritalem undam vomentis irriguo [5]; petra

[1] Gen. XLIX, 12. — [2] Psal. XIII, 3. — [3] I Cor. X, 3, 4. — [4] Exod. XV, 25-27. — [5] Num. XX, 11.

enim erat Christus. Ideo et manna manducaverunt; ut toties abluti manducarent panem, ut scriptum est, Angelorum [1]. Nunc quoque in Evangelii mysteriis recognoscis, quia baptizatus licet toto corpore, postea tamen esca spiritali potuque mundaris.

XXX. Merito ergo David et oculos interiores purificatos, et dentes tanquam illuminatos spiritalium dentium candore sermones profert dicens: « Feci judicium et jus» titiam. » Ille est enim verus dentium fulgor, ubi bene sibi consciæ mentis resonat canora confessio. Ille mundus oculus, quem peccatorum gravium trabes nulla depresserit: quem purgamentorum levium festuca nulla turbaverit. Iste oculus in verbum justitiæ defecit. « Qui enim Christo » adhæret, unus est spiritus [2]. » Et Balaam petebat, ut anima sua deficeret in animis justorum [3], » id est, ut proprii oblivisceretur erroris: quod suum erat, deponeret: quod justitiæ et æquitatis, assumeret. Sed progrediamur ad cætera.

XXXI. Sequitur: « Fac cum servo tuo secundum mi» sericordiam tuam, et justitias tuas doce me [4]. » Præstruxit viam, et commendationis suæ incrementa præsumpsit. Supra poposcit ne nocentibus traderetur: iterum petiit ut susciperetur in bono; ne calumniarentur ei superbi, hoc est: Non declino judicium, sed calumniam perfidorum; illi enim judicare nesciunt, calumniari sciunt. Ad te confugio, qui nosti repræsentare judicium (48). Et bene non vult calumniatoribus tradi: multa enim Job passus est justus, postquam traditus est nocenti. Sed difficile fuit illud et grande certamen, quod nisi Job nimia patientia haud facile quisquam superare potuisset [5]; tamen ille non totus est traditus, sed meliore exceptus est portione. Qui

[1] Psal. LXXVII, 25. — [2] 1 Cor. VI, 17. — [3] Num. XXIII, 10. — [4] Psal. CXVIII, 124. — [5] Job. II, 6.

dicit : « Non tradas me, » quæ majora sunt comprehendit. Plus autem in anima, quam in carne sumus; justis enim dicitur : « Vos autem non estis in carne, sed in spiritu [1]. » Tradi ergo animam suam recusat, qui corpore sicut aranea tabescebat [2].

XXXII. Hoc igitur loco, majore quodam familiaritatis usu potiora præsumens, ait : « Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam, et justitias tuas doce me. » Misericordiam sibi deferri poscit, justitias doceri. Alibi quoque, hoc est, in posterioribus habes hunc sensum : « Et ne intres in judicium cum servo tuo [3]. » Etenim nostrorum conscii peccatorum, misericordiam magis petere Dei nostri, quam justitiam implorare debemus. Alia veniam largitur : alia examen impertit. Quæ spes hominibus certandi apud eum, quem occulta non fallunt, quem latere peccata non possunt? Ideoque sciens ejus potentiam, qui hominem non timeret, ait : « Tibi soli peccavi [4]. » Non potest hoc justus negare, quia nemo sine peccato : non potest rex, quia etsi leges in potestate habet, ut impune delinquat, Deo tamen subditus est : imo plus ipse debet, cui plus commissum est.

XXXIII. Hoc ergo dicit : « Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam; » quia etsi quid boni feci, plura debeo quasi servus. Non uno facto servus absolvitur; quia nemo servum habens arantem, aut oves pascentem, dicit illi : « Transi, recumbe; sed dicit illi : Para quod cœnem, » et præcinge te, et ministra mihi... Numquid gratiam habet servus, si fecit quod imperatum est ei [5]? » Ergo et cum fecerimus quod nobis imperatum est, non statim nos exaltare debemus, sed magis humiliare; quia non statim si aliquid fecimus, implevimus omnia servitutis obsequia.

[1] Rom. VIII, 9. — [2] Psal. XXXVIII, 12. — [3] Id. CXLII, 2. — [4] Id. L, 6. — [5] Luc. XVII, 7-9.

Quis tanta naturæ munera, vitæ salutisque servatæ divina beneficia digno possit æquare servitio? Quis potest solvere quod accepit? Ideoque sciens omnia, misericordiam petit potius quam audientiam: « Quoniam, inquit, non » justificabitur in conspectu tuo omnis homo vivens [1]. »

XXXIV. Quintus versiculus sequitur: « Servus tuus » sum ego: da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua [2]. » Intellectus spiritale munus est; et ideo quod Dei est, a Domino postulatur. Nec quasi extraneus poscit, qui servum se confitetur. Bene ait: « Servus tuus sum. » Servus enim voluntatem domini sui facit. Servus quærit servitutis stipendia, remunerationem sperat. Servus Domini non potest idem esse servus peccati: et ideo intellectum sibi dari poscit, ut sciat cavere peccatum. Habebat quidem intellectum, sed non ut redundare sibi crederet: uberiorem requirit.

XXXV. Est autem et intellectus naturæ, et est intellectus non bonus. Ideo et Salomon ait: « Intellectus au» tem bonus dat gratiam [3]. » Nam si omnis intellectus bonus esset, non opus fuisset additamento. Jure gratiam Domini sui quærit, aliter enim scire non potest secreta Domini, nisi intellectus spiritalis munus acceperit. Habes hoc in Hieremia: « Notum mihi fac, Domine, et sciam [4]; » quia nisi Deus notum fecerit hominibus mysterium suum, scire non possumus.

XXXVI. Sequitur versiculus sextus: « Tempus faciendi, » Domine: dissipaverunt legem tuam iniqui [5]. » Bene ait tempus faciendi esse; « Est enim tempus tacendi, et tem» pus loquendi [6]. » Sed loquendi tempus advenit: ac per hoc dominici adventus tempus jam esse memorat; ut quia Legis facta est prævaricatio, veniat finis Legis, et consum-

[1] Psal. CXLII, 2. — [2] Id. CXVIII, 125. — [3] Prov. XIII, 15. — [4] Jerem. XI, 18. — [5] Psal. CXVIII, 126. — [6] Eccle. III, 7.

matio ejus, et plenitudo Dominus Jesus, qui donet hominibus universa delicta : et abolito chirographo debitorum, absolvat omnes et liberet peccatores. « Tempus est » faciendi, » ut si ingravescente ægritudine alicujus incommodi, curras ad medicum, ut citius veniat; ne postea subvenire non possit. Medicus enim tunc amplius desideratur cum gravis incubuerit ægritudo languenti. Ergo cum videat in Spiritu sanctus Propheta prævaricationes populi, luxuriam, delicias, dolos, fraudes, avaritiam, temulentiam, quasi pro nobis interveniat, currit ad Christum, quem solum tantis sciebat subvenire posse peccatis : urget ut veniat, nec patitur fieri moras. « Tempus, inquit, » faciendi, Domine, » hoc est, ut pro nobis crucem ascendas, mortem subeas. Totus in periculum ultimum mundus urgetur : veni ut tollas peccatum mundi. Veniat vita morientibus : veniat resurrectio jam sepultis. Factum tuum subveniat; quoniam nec tua præcepta prodesse potuerunt. In Lege præceptum est, in Evangelio ministerium.

XXXVII. Cæcus omnis populus proprium non videbat auctorem. Claudus erat mundus, et titubante vestigio fidei fluctuabat. Non erat malagma imponere, neque oleum, neque alligaturam. Omne patrimonium suum in medicos erogaverat mulier illa Evangelica, speciem habens congregationis humanæ, quæ coïbat ex gentibus : nec fluentem sanguinem, et inveteratæ passionis letale profluvium poterant sæculi hujus medici restringere. Principis populi posteritas interierat, et omnis occiderat ejus hæreditas. Videns hæc Propheta, dicit ad Christum : « Tempus faciendi, Domine : » non jubendi, inquit, sed, « Faciendi; » quia non legatus neque nuntius, sed Dominus salvaturus erat populum suum. Et ille quidem tempus sciebat, et non differebat : sed nos nesciebamus quo melius tempore subveniret.

XXXVIII. Aut fortasse vult a nobis admoneri, vult rogari : imo si rogatus fuerit, ante tempus venit. Venit ad ficulneam : et ante horam venit, ut dicit ad matrem. Illa rogabat pro nobis, illa festinabat, dicens : « Vinum non » habent, fili. » Respondit Jesus : « Quid mihi et tibi est, » mulier? Nondum venit hora mea. » Et mater quæ sciebat ejus affectum, dicit ministris : « Quodcumque dixerit vo» bis, facite[1]. » Jesus quoque qui horam suam venisse negaverat, fecit quod ante differebat ; nam omnia Deus suo tempore fecit. Quidquid facit, non est extra tempus : sed totum opportunum est, quod fecerit : et mihi tempore suo advenit ; omne enim tempus opportunum saluti, nihil præproperum pro salute periclitantium : sed volebat expectare adhuc Synagogæ correctionem. Ideo ante tempus ad ficulneam venit[2], hoc est, cito Judæis venit, opportune gentibus : cito venit perituris, commode credituris.

XXXIX. Sequitur versus septimus : « Propter hoc di» lexi mandata tua super aurum, et topazion[3]. » Lex annuntiatrix Christi est : præcepta ergo Legis spem futuro» rum bonorum deferunt ; mandatum est enim Domini : « Attende tibi, ne derelinquas Levitem per omne tempus » quo vixeris super terram[4]. » Quis est iste Levites ? Intelligis si consideres quis sit ille qui venit ministrare, qui sacerdos est in æternum. Aliud mandatum ait : « Custodi » mensem novorum, et facies Pascha Domino Deo tuo. » Et infra : « In loco quem elegerit Dominus Deus tuus invo» cari nomen suum, ibi occides Pascha vespere ad occasum » solis in tempore quo existi de Ægypto[5]. » Ergo mandata Dei habent futuræ redemptionis indicia, resurrectionis insignia ; ideo super aurum et topazion memorat sibi esse

[1] Joan. II, 3-5. — [2] Marc. XI, 13. — [3] Psal. CXVIII, 127. — [4] Deut. XII, 19. — [5] Id. XVI, 1-6.

dilecta. Quid enim salute gratius, resurrectione pretiosius?

XL. Vel quæ stulta sunt mundi, Christus elegit; ut quoniam per sapientiam mundus non cognovit Deum, per stultitiam prædicationis salutem afferret credentibus; ideoque ait: Super sapientiam operationis cœlestis, et mundanæ constitutionis, et super ornamenta solis et lunæ, stellarumque pretiosa monilia, dilexi obaudientiam dominicæ passionis. Plus enim redimendo mihi contulit, quam creando; tunc enim sine sensu natus sum, nunc cum voluntate servatus. Sed non quicumque dicit: « Dilexi mandata tua super aurum, et topazion, » Non dicit avarus, qui auro incubat, divitiis inhiat, ornamenta desiderat: sed ille dicit, qui potest dicere: « Argentum et aurum non » habeo[1]; » quoniam non requiro, quoniam nihil mihi aurum prodest: præceptum autem et mandatum cœleste me redemit.

XLI. Diximus continentiam sensus, nunc de Topazio lapide exprimamus historiam. De quo invenimus scriptum in historia Xenocratis (49), qui scripsit quasi lithosnomon, nasci eum vel inveniri circa Thebaïdis civitatem Alabastrum, vel Topazion, ut aliqui putant; unde et nominatus est ab eo in quo gigneretur loco. Sunt autem qui putaverint insulam nuncupari Topazion ad quam appulsos Troglodytas, orta subito commotione maritima, eo quod navium usum non haberent, regredi nequivisse. Deinde plurimo immorantes tempore, in insulsa invenisse lapidem, et delectatos colore ejus repetiisse domum, et Arabis negotiatoribus advenientibus vendidisse: ab illis emisse Philonem, et ad matrem Ptolomei secundi, cui nomen erat Berenice, ab ipso esse perlatum: illam autem quamvis regalibus ornamentis abundaret, supra modum tamen

[1] Act. III, 6.

colore ejus stupefactam, elaborasse ut diutius species tam pretiosi lapidis non lateret : ideoque studio ejus quæsitum lapidem, in usus frequentiores venisse.

XLII. Diximus quomodo innotuerit Topazion lapis, nunc expressius de ejus qualitate dicamus. Duorum colorum est in hoc lapide κρᾶσις, hoc est, quædam temperata permixtio. πρασοειδής, et chrysopa similis chrysopraso, secundum utrumque velut quasdam extendens colorum figuras; et plenius quidem a peritis fertur extendere. Est autem parichrus, et satis purus : et chrysochrus, et pinguis, resplendenti similis, maxime cum solis splendore percutitur. Est etiam pulcherrimus et mirabilis super omnes chrysoprasos magnitudine, et ut dixi, visu pinguior. Natura hujusmodi, ut si polire et levigare eum velis, asperetur magis, et usu minuitur. Est autem quodam genitali operæ naturæ euglyphus, hoc est, bene insignitus atque mirabilis : et ut summo studio dignus haberetur, difficile invenitur : et repertus, raro tamen in usu hominum est; quasi is quem dives regina mirata sit.

XLIII. Sed jam sicut Troglodytæ illi quasi pretio suæ remansionis invento, repetierunt domum : ita et nos emolumento moræ hujus recepto redeamus eo unde divertimus. Nec par est nos ornamentis regiis diutius sermonis nostri quædam admovere brachia; cum habeamus in manibus crucem Christi, quam admonet Propheta super aurum et topazion præferendam; quæ ab omni errore culpaque revocat et corrigit. Quis enim justorum non ambiat Christi in morte solatium, in resurrectione consortium? Quis non reflectat gradum, quando audiat sibi superiora omnia peccata donari? Propter hoc enim plerique a conversionis studio revocari solebant. quod delictorum suorum conscii, nullam spem veniæ præsumerent : et in Ecclesia quanto sanctiora præcepta, tanto sine venia putarent esse peccata.

XLIV. Ideoque ait octavo versiculo : « Propterea ad » omnia mandata tua corrigebar : omnem viam injustam » odio habui [1]. » Merito corrigebatur, quoniam diligebat; « Charitas enim operit multitudinem peccatorum [2]. » Vide quanta operiat, quanta corrigat. « Charitas patiens » est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit » perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit » quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, » non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. » Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia susti» net. Charitas nunquam excidit [3]. » In inferioribus tria perfecta posuit, spem, fidem, charitatem : majorem autem dixit charitatem, et recte ; « Charitas enim omnia sperat, » omnia credit. » Cum igitur spes et fides in charitate sint, non est dubium quod major charitas sit. Et bene sibi respondit Propheta. Supra enim dixit : « Lex Domini irre» prehensibilis, convertens animam [4]. » Si Lex animam convertit, utique qui diligit, Legis dilector est. Deinde in hoc ipso centesimo decimo-octavo Psalmo primum posuit : « Beati immaculati in via, qui ambulant in Lege Domini [5]. » Si immaculatus est qui in lege Dei ambulat ; utique convertitur, qui diligit Dei legem. Ergo si Lex immaculatum facit, recte charitas multitudinem operit peccatorum ; quia plenitudo Legis charitas est.

XLV. « Omnem, inquit, viam injustam odio habui. » Si is qui præcepta justitiæ diligit, facit illa quæ diligit ; utique is qui odit iniquitatem, non facit quod exosus est. Nec immerito ad omnia præcepta Domini corrigitur, qui omnem viam odit iniquitatis. Nam nisi omnem viam iniquitatis oderis, non potes in omnibus præceptis Dei corrigi. Potest enim fieri ut aliquis se temperet a crudelitatis horrore ;

[1] Psal. cxviii, 128. — [2] 1 Petr. iv, 8. — [3] 1 Cor. xiii, 4-8. — [4] Psal. xviii, 8. — [5] Id. cxviii, 1.

lubrico tamen deceptus amore meretricis, et semitas incontinentiæ juvenilis ingressus, impressum semel non queat revocare vestigium. Multos enim vitia blandiora decipiunt, et contra avertit a se plurimos tristis et nimium severa crudelitas. Sed juventus ad amorem liberior, ad lapsum incautior, ad infirmitatem fragilior, ad correctionem durior est. Alius se restringit a luxuria : sed avaritiæ cupiditate raptatur. Plerumque enim peccata hujusmodi sunt, ut si alterum declines, incurras alterum : et naturæ usus adjuvat infirmitatem. Odisti luxuriam quasi frugi, sed frugalitatis studio habendi cupiditas frequenter irrepit. Avaritiæ ipsi rapina est subdita. Et quanto tolerabilius est propria profundere, quam aliena diripere? Sunt qui metuentes aliquid proprio minuere de censu, etiam inopi sumptum negent, et misericordiam detrimentum putent. Sunt qui degenerem vitantes ignobilitatem flabro sæcularis ambitionis agitentur, et sicut quassatæ arundines huc atque illuc ferantur incerti. Sunt etiam qui dum majorum suorum statum sequuntur, veluti digna conversatione contenti, ne errores quidem patrios existiment declinandos; ut fide mutandam perfidiam non arbitrentur : cum in melius mutare propositum non levitas, sed virtus; neque culpa, sed gratia sit. Alius circensibus ludis aut theatralibus sollicitatus voluptatibus, aut cæteris vanitatibus occupatus, Ecclesiam non frequentat : alium ruris quieta delectant, eaque causa ad Ecclesiam rarus accessus est. Itaque diverso usu in eumdem indevotionis errorem uterque concurrit. Sed qui omnem viam iniquitatis odit, ad universa corrigitur et emendatur. Et bene posuit, « Viam iniquitatis ; » ille enim facilius iniquitatem declinat, qui vias ejus non fuerit ingressus.

## SERMO XVII.

### Phe.

I. Phe littera decima-septima, quæ latine significat : « Erravi, sive, Os aperui. » Merito ergo hæc lacrymabilis series Psalmi subjecta est huic litteræ : « Respice in me, et » miserere mihi... et non dominetur mei omnis iniquitas. » Faciem tuam illumina super servum tuum [1]; » ut ei qui erat in umbra mortis, populo cœlestis misericordiæ lumen oriretur, adveniret Christus remissio peccatorum, captivorum redemptio, subsidium laborantium. Sed quia venire tardius desiderantibus videbatur : « Exitus, inquit, aquarum » deduxerunt oculi mei [2]. »

II. In Hieremiæ quoque Threnis lacrymabilior series sub hac littera est : « Expandit Sion manus suas : non est qui » consoletur eam [3]. » Dignam remunerationem recepit; ut quæ expandentem manus audire neglexit, et sub alas ejus succedere, ipsa postea expanderet manus, et consolantem invenire non posset. Nam etsi ante adventum Domini Hieremias captivitatem Judæorum a Babyloniis illatam deflere videatur; tamen prophetico spiritu istam magis captivitatem prævidens, qua eos intelligibilis Babylonius in perpetui erroris vincula subjecit, et domesticæ virtutis extorres de statu paternæ devotionis eliminans, longinquæ affecit peregrinationis exilio, miserabili dolore deplorat. Nulla enim patria verior quam fides, quæ eos qui longe erant, prope esse fecit, et advenis atque peregrinis civitatis supernæ

[1] Psal. cxviii, 132-135. — [2] Ibid. 136. — [3] Thren. i, 17.

jura connexuit, sicut scriptum est : « Ergo jam non estis » advenæ, atque peregrini ; sed estis cives sanctorum et » domestici Dei [1]. »

III. Alibi quoque Hieremias dicit sub hac littera : « Ape» ruerunt in te os suum omnes inimici tui, sibilaverunt, » fremuerunt dentibus, et dixerunt : Deglutivimus eam ; » tamen hæc est dies quam sperabamus, invenimus eam, » vidimus eam [2]. » Et hic sicut Judæorum populus os aperuit in Christum, quemadmodum in vigesimo-primo Psalmo de ejus passione legisti quod aperuerunt os suum maledicentes [3] : dignæ sortem remunerationis agnoscis ; ut ipsi ab inimicis suis talia sustinerent, et fremeret in eos dentibus intelligibilis ille peccator diabolus, sicut leo rugiens, et requirens quem devoraret. Isti igitur non dixerunt : « Be» nedictus Dominus qui non dedit nos in capturam denti» bus eorum [4] ; » quia sperandum de Domino non putaverunt. Ergo excidium eorum diabolus quod præsumebat, invenit. Deglutivit eos ; quoniam deerat pastor offensus, qui extraheret de ore leonis crura ovis, aut cartilaginem.

IV. Sequi noluerunt, audire noluerunt : ideo decedente pastore, vestigia eorum atque aures suis faucibus occupavit ; quia « Faciem sanctorum non receperunt, et nobilibus » misericordiam non dederunt [5], » ut tertio Hieremias sub hac littera dicit in Threnis : Qui erant nobiles, nisi qui non secundum obscuram hanc vitam, sed in lumine sanctitatis egerent. Et omnibus quidem misericordia inopibus jure debetur : sed major quidam, cum ex divitibus atque nobilibus in ultimum statum, atque egestatis necessitatem aliquos ærumna dejicit, miserationis pulsat affectus.

V. Hieremias ergo flebiliter satis dolet, utpote qui perpetuæ aculeo mortis deploraret amissos : David vero mode-

[1] Ephes. II, 19. — [2] Thren. II, 16. — [3] Psal. XXI, 14. — [4] Id. CXXIII, 6. — [5] Thren. IV, 16.

rate, quasi qui obreptionem doleret erroris, remedium non desperaret correctionis; ut contristaretur, non absorberetur.

VI. Denique confirmatus sobrietate pœnitentiæ, et spe veniæ provocatus, sic cœpit : « Mirabilia testimonia tua, » propterea scrutata est ea anima mea [1]. » Moralis oratio, ut quoniam eum puderet erroris, Deum tamen propriæ miserationis testimoniis conveniret. Hoc est dicere; Ego in exordio sermonis loquens mea peccata, non audeo levare oculos meos ad te Deum vivum : sed tu, Domine, me ad sperandam veniam, tantarum indulgentiarum titulis provocasti. « Mirabilia testimonia tua : » cum in Abraham non lapsu incuriæ juvenilis offensus es : dum monuisti ut Chaldæorum errores, patriam, cognationem relinqueret, et evocatum virtutis exercitiis erudisti. Cum Hebræorum populum a paternæ studio nobilitatis aversum, et viles escas Ægypti super divina munera præferentem, non solum solidatis Rubri maris fluctibus liberasti : verumetiam triumphis plurimis evexisti ad gloriam, et uberis terræ possessione donasti ad quietem. Te fotus securitate deseruit : te bellorum acerbitate depressus invocavit; et ut injurias tuas obliviscereris, emeruit. Te Jesus Nave ducem sibi cœlestis militiæ venisse cognovit. Te populus triumphator ut Madian sibi dominaretur, offenderat : te ut Madian vinceretur, oravit. Tibi in Saül rege non obtemperavit, ut de eo alienigenæ triumpharent : tibi, David præeunte, servivit, ut de alienigenis victoriam reportaret. Ego quippe pastor malignum feci, et confessione peccati veniam reportavi. Pulcherrimus itaque versiculus ad Martyrum cohortationem. Denique prophetica anima sic proficit in melius, dum mirabile credit Dei testimonium : et

[1] Psal. CXVIII, 129.

quia credidit, diligenti indagine quæsivit. Profectum quæris, agnosce ex his versiculis qui sequuntur.

VII. « Manifestatio sermonum tuorum illuminat me, et » intellectum dat parvulis[1]. » In Evangelio, cum mitteret Discipulos suos Joannes ad Dominum Jesum, dicebat : « Tu » es qui venturus es, an alium expectamus[2] ? » Respondit Jesus cæcos videre, claudos ambulare, audire surdos; hoc enim adventus sui testimonium fore, per Esaïam prophetam significaverat[3]. Hæc ergo quæ annuntiavit per Prophetas, in Evangelio manifestavit : et quod ipse locutus est per Prophetas, in Evangelio ipse complevit. Ipsius ergo sermo erat propheticus sermo, sicut habes scriptum : « Audi » cœlum, et percipe auribus, terra; quoniam Dominus lo» cutus est[4]. »

VIII. Intellectus ergo datus est etiam his qui perfectam sapientiam non haberent, dum muti loquuntur, mortui resuscitantur. His enim signis intellectum est ab iis qui rudes erant, et adhuc quasi in cunabulis fidei constituti, ut erat populus nationum; ipsum venisse qui expectabatur. Illuminat igitur fidei claritate, resurrectionis suæ gloria, et divinorum operum potestate : « Et intellectum dat par» vulis. » Quibus utique, nisi de quibus in Evangelio gratias agit Patri, in eo quod ipse operabatur Filius, quod mysteria sua Deus abscondisset a sapientibus, et parvulis revelasset[5] : ostendens citius plebem ex gentibus, vel status inferioris viros, quam Scribas et principes Judæorum, et divites hujus sæculi credituros? Ideo, « Divites eguerunt et » esurierunt[6] : » pauper autem clamavit et exauditus est.

IX. Sequitur tertius versiculus : « Os meum aperui, et » duxi spiritum; quoniam præcepta tua concupiscebam[7]. » Habemus in Evangelio quod Dominus Jesus aperuit os

[1] Psal. CXVIII, 130. — [2] Matth. XI, 3. — [3] Isaï. LXI, 1. — [4] Id. I, 2. — [5] Matth. XI, 25. — [6] Psal. XXXIII, 11. — [7] Id. CXVIII, 131.

suum, cum benedictiones ediceret[1]. Sed ille os aperuit, ut daret aliis spiritum : David aperuit, ut acciperet. Denique Jesus dicit : « Accipite Spiritum sanctum[2] ; » Jesus dicit : « Dilata os tuum, et adimplebo illud[3] : » hoc homini dicit; plenitudo enim Christus est. Qui implet omnia, implet os tuum. Scribe ergo quæ dicit in latitudine cordis tui, hoc est, os tuum clamet ad Dominum. Clamat os tuum, et cum tacet : sicut et Moyses cum taceret voce, clamabat spiritu[4]. Ab hominibus non audiebatur, apud Deum personabat; est enim interioris clamor affectus, qui auditur e cœlo. Anna quoque cum oraret, tacita clamabat[5] : labia non movebat, et interiori voce piæ mentis excitabat Jesum. Denique cum effectu rediit, quæ cum silentio precabatur; quia clamabat in ea Spiritus Dei, qui etiam tacentibus nobis clamat : « Abba Pater[6]. »

X. Intellige ergo quid os sit : utrum cor, an interioris hominis habitus. Habet os anima, quæ habet membra. Hoc os aperi non solum Christo : sed etiam Christi Discipulo, qui os suum Christo implendum præbuit ; et ideo dicit : « Os nostrum patet ad vos, o Corinthii : cor nostrum dilatatum est[7]. » Ideo imitatores nos sui esse debere admonet, sicut ipse Christi est[8]. Qui sanctior est, Christo aperuit os suum : qui inferior, Apostolo. Prius Propheta legitur, et Apostolus, et sic Evangelium, in quo verba lucida, sed validiora præcepta. Lex dicit : « Diliges proximum tuum[9] ; » et Evangelium dicit tibi : « Diliges inimicum tuum[10]. »

XI. David ergo quasi perfectus Propheta os suum Christo aperuit ; et ideo in parabolis aperuit os suum[11]. Aperuit os, duxit spiritum. Merito ergo ait : « Quam dulcia faucibus

[1] Matth. v, 2. — [2] Joan. xx, 22. — [3] Psal. LXXX, 11. — [4] Exod. XIV, 15. — [5] 1 Reg. 1, 13. — [6] Rom. VIII, 6. — [7] 2 Cor. VI, 11. — [8] Philip. III, 17. — [9] Levit. XIX, 18. — [10] Matth. v, 44. — [11] Psal. LXXVII, 2.

» meis eloquia tua, super mel et favum ori meo[1] ! » Sponsa Christi os suum Sponso aperuit : percepit omni melle dulciora præcepta. Et ideo testata est, dicens : « Fauces » ejus dulcedinis, et totus desiderium[2]. » Delectata igitur tenuit eum, et non dimisit eum. « Et introduxi, inquit, eum » in domum matris meæ, et in secretum ejus, quæ me con» cepit[3]. » Fortasse domus est, in qua præfulget moralium disciplina : secretum autem illud est, in quo sunt altiora mysteria. Merito ergo concupiscebat præcepta Domini, in quibus divinæ gratiæ mella redolebant. Annon omni melle dulcior peccatorum remissio ? Nonne omni flore gratior resurrectio mortuorum ?

XII. Quartus versiculus : « Respice in me, et miserere » mei, secundum judicium diligentium nomen tuum[4]. » Pulchre addidit : « Respice in me, et miserere mei ; » quia respicit et iratus, ut respexit super castra Ægyptiorum, et ligatis axibus curruum, omnes eos dejecit in fluctus[5]. Respexit super Sodomam et Gomorrham, quarum utraque peccatorum suorum luitura supplicium, divinæ pretium solvit offensæ[6]. Scriptum est etiam : « Aspicit super terram, » et facit eam tremere[7]. » Et contra, « Respexit super mu» nera Abel : super Caïn autem munera non respexit[8]. » Quo exasperatus Caïn, parricidali crimine cruorem fratris effudit.

XIII. Quid sit autem respicere Deum, evidentissime illo testimonio declaratur : « Quia respexit super filios paupe» rum, et non despexit preces eorum[9] ; » oculus enim Domini non aspernatur justorum munera. Denique oculos nostros cum in aliquem movemur, avertimus ; quasi indignum eum aspectu judicemus, quem oderimus affectu.

[1] Psal. cxviii, 113. — [2] Cant. v, 16. — [3] Id. iii, 4. — [4] Psal. cxviii, 132. — [5] Exod. xiv, 24, 25. — [6] Gen. xix, 21. — [7] Psal. ciii, 32. — [8] Gen. iv, 4, 5. — [9] Psal. ci, 18.

XIV. Sequitur versus quintus : « Gressus meos dirige » secundum verbum tuum : et non dominetur mihi omnis » iniquitas[1]. » Gressus pro profectibus animæ accipiendos frequentibus Scripturarum testimoniis admonemur. Nam quis tam stolido ingenio est, qui putet David de pedum suorum corporali gressu esse sollicitum, et his divinæ directionis auxilium postulare? Ille vero, ut sanctus, vitæ suæ cursum dirigi gestiebat; sicut et alibi Scriptura testatur, dicens : « A Domino diriguntur gressus viri[2]. » Denique ipsius utamur testimonio, qui ait in superioribus : « Paulo » minus effusi sunt gressus mei; quia zelavi in peccatoribus » pacem[3]. » Animi itaque sui ostendit claudicasse vestigium, dum pacem peccatorum putat esse mirandam. Videntur quidem habere tranquillitatem, videntur quiete frui : sed non est quies, ubi animus inquietus est : non est tranquillitas mentis, ubi animus exagitatur obnoxiæ stimulis conscientiæ. Quomodo securitas, ubi diversarum pugna est passionum, ubi conflictus gravium cogitationum? Unde Dominus definiens quid sit pacem habere, ait : « Pacem » meam do vobis, pacem meam relinquo vobis : non sicut » mundus dat, ego do vobis[4], » ostendens pacem quam mundus dat, veræ pacis gratiam non habere. Ideoque non in homine esse pacem volens docere, addidit : « Pacem » meam relinquo vobis. » Et iterum : « Pacem meam do » vobis. » Denique Propheta dicebat : « Pax, pax, et ubi est » pax[5] ? » Manifestum est igitur eum de titubatione suæ dixisse sententiæ, in qua animi, non corporis titubaverat gressus.

XV. Et Moyses ait : « Transiens videbo hoc visum » magnum[6]. » Etenim ut Deum videret, progressione quadam virtutis ad ulteriora processit. Pastor erat ovium, et

[1] Psal. CXVIII, 133. — [2] Prov. XX, 24. — [3] Psal. LXXII, 2, 3. — [4] Joan. XIV, 27. — [5] Jerem. VI, 14. — [6] Exod. III, 3.

dux factus est civium. Et ad Sponsam dicitur in Canticis: « Speciosi facti sunt gressus tui in calceamentis, filia » Aminadab : moduli femorum tuorum similes torquibus » opere artificis [1]. » Non est dubium gressus hic quoque Ecclesiæ, vel animæ profectus significari : « Quam speciosi » pedes sunt evangelizantium pacem, evangelizantium » bona [2] ! » Utique speciosos dicit evangelicæ prædicationis et disputationis progressus, ut alibi dicitur : « Trans» gredere flumina [3] : » hoc est, fluentia, et lubrica istius mundi transcurre stabili mentis incessu. Quod de animæ gressu dici in posterioribus hic ipse David evidenter ostendit, asserens quod torrentem iniquitatum sua anima transisset [4]. Sed revertamur ad Sponsæ gressus. Quid sibi vult quod addidit in calceamentis speciosos esse gressus Ecclesiæ ? Legimus itaque dictum ad Moysen : « Solve » calceamentum pedum tuorum [5] ; » quo videtur admonitus, ne corporalibus vinculis teneretur astrictus. Ergo speciosam significat in Canticis animæ pulchritudinem, quæ carne tanquam calceamento utitur, et in ipso calceamento impedimentum non patitur : sed incessus decore præcellit. Calceat ergo se carnem anima, vel Ecclesia gratiam ; ut cursum vitæ hujus et transitum cum decore prætereat. Quod fit, si calceamentum suum non inquinet luto corporali, nec in vitiorum merset voragine : si castiget carnem suam ; ne moretur ad cursum, et arvinæ pinguis pondere degravetur. Bonum calceamentum animæ pudicitia est. Bonus gressus est in vestigio castitatis. Sapientia autem amictus est animæ ; unde scriptum est : « Honora eam, et amplectetur te [6]. » Utamur ergo corpore tanquam calceamento, ad inferioris opera virtutis : ad ministerium, non ad præceptum : ad obsequium, non

[1] Cant. VII, 1. — [2] Isaï. LII, 7. — [3] Id. XLVII, 2. — [4] Psal. CXXIII, 5. — [5] Exod. III, 5. — [6] Prov. IV, 8.

ad delectationem; ad obedientiam, non ad dissensionem : et in via sapientiæ vestigium collocemus; ne gressus nostros vis torrentis aliqua concludat.

XVI. Ideo ad Moysen dictum est : « Solve calceamentum. » Dictum est et ad Jesum Nave[1] : ad Christum autem non est dictum, sed magis scriptum est, dicente Baptista : « Post me venit vir.... cujus non sum dignus » calceamenta portare[2]; » quia illi bene admonentur, ut solvant calceamentum suum, qui sine peccato esse non poterant. Hic autem non solum calceamentum non solvit, sed etiam calceamenta aliorum absolvit; quia non solum corpus suum peccati immune servavit : sed etiam omnium dedit indulgentiam peccatorum. Ergo Ecclesia ad imitationem Christi speciosa est, et in calceamentis omni abluta delicto.

XVII. Et fortasse quando sapientiam inter perfectos loquitur, speciosa est in superioribus membris : quando autem etiam inferioris status, aut doctrinæ homines verbum sequuntur, fidei seriem non obliviscuntur, sacerdotis præcepta custodiunt; speciosa est in calceamentis. Plerumque clerus erravit, sacerdos mutavit sententiam, divites cum sæculi istius terreno rege senserunt : populus fidem propriam reservavit. Unde etiam de Domino Jesu bene possumus dicere, quia et in his quæ corporalia sunt, speciosos gressus Verbum habeat, cum de moralibus disputatur. Et Apostoli ideo fortasse nudis mittuntur pedibus[3]; ne obumbraretur eorum disputatio, sed eluceret. Itaque Ecclesia filia Aminadab, hoc est, voluntarii vel beneplaciti; quia voluntarius eam et beneplacitus congregavit, et in calceamentis speciosa est.

XVIII. Meritoque additum est in Canticis : « Moduli » femorum tuorum similes torquibus opere manuum artificis[4]; » ut posteritatis Ecclesiæ ornamenta canerentur.

[1] Josuë. v, 16. — [2] Math. III, 11. — [3] Id. x, 10. — [4] Cant. VII, 1.

Per femur enim insigne generationis agnoscimus, juxta illud : « Accingere gladium tuum circum femur, potentis» sime[1] : » quo significatur quod Filius Dei cum semetipsum exinanisset, Verbi accinctus divinitatem, et generationem calceatus humanam, prodiret ex Virgine, omnibus daturus salutem. Moduli autem dicuntur ornamenta pretiosa quæ suspendi matronarum cervicibus solent. Tantus ergo processus Ecclesiæ significatur; ut ornamentis pretiosissimis comparatus sit, et torquibus triumphantium; hæc enim ornamenta sunt bellatorum. Unde et Symmachus ἐπιτραχήλια dicit, hoc est, quæ sunt circa collum. Sive ergo generatio Christi ex Virgine, sive Ecclesiæ propagatio, specie quidem tanquam manu artificis torquibus adornatis, veræ autem virtutis insignibus spiritalibus cervices fidelium coronavit.

XIX. Denique tota ista descriptio membrorum Ecclesiæ plena decoris et laudis est. Nam et umbilicus ejus tanquam crater tornatilis prædicatur[2], mixto non deficiens; eo quod in omni doctrina tornatus, plenitudine cognitionis, et potu non deficiat spiritali : et venter ejus non solum acervo tritici, id est, cibis fortioribus cœlestis mysterii saginetur, verumetiam tanquam liliis quibusdam moralium suavitate repleatur.

XX. Unde et ipsa tanquam benemerita regina Christi sanguine coronatur, sicut scriptum est : « Et ornatus capi» tis tui sicut purpura[3]. » Sanguis Christi purpura est, qui inficit sanctorum animas, non solum colore resplendens, sed etiam potestate; quia reges facit, et meliores reges, quibus regnum donet æternum.

XXI. Meritoque ad tantum Ecclesiæ decorem, cui Christi sanguis irrutilat, Spiritus sanctus exclamat : « Quam » pulchra et suavis facta es, charitas, in deliciis tuis[4] ! »

[1] Psal. XLIV, 4. — [2] Cant. VII, 2. — [3] Ibid. 5. — [4] Ibid. 6.

Pulchra decore virtutis; suavis jucunditate gratiæ; remissione vitiorum, quam nulla vexat amaritudo peccati : et ipsa jam charitas, quæ diligendo Deum, ipsius et nomen acceperit; quia « Deus charitas est[1]. »

XXII. Recte ergo David petit gressus suos dirigi secundum verbum Dei; ut fiant et ipsi speciosi, et non dominetur ei iniquitas : quam jure præcavit. Sciebat enim et Abraham gressus suos secundum præcepta Domini dirigentem, et appetito speciosæ uxoris pudore tentatum, sed non confusum : et in unici immolatione filii postulata, patriæ mentis pietate luctatum, sed coronatum : se quoque in furore Saül, incestu Ammon, Abessalon parricidio, iniquitatis improbæ feralibus tentationibus appetitum, hoc solo evasisse, quod dirigens gressus suos secundum pietatem Domini, a paterno non recessit affectu : intra se gemens crimen incesti, a se relegans odia parricidæ. « Filius meus Abessalon, filius meus, inquit, Abessalon, » quis dabit mihi mortem pro te[2], » memor naturæ pietas, offensæ immemor, de quo ante quæsivit : « Puer-ne » vivit[3]? »

XXIII. Et fortasse quærendum sit, qua ratione ante puerum dixit, postea filium nominavit : cur non in utroque, aut puerum dixit, aut filium? Si viveret, puer erat; quia parricidio petebat patrem. Non ergo pietatis nomen accipere debebat, sed infirmitatis. Ideoque vir justus quod religionis fuit, tacuit : quod infirmitatis, aspersit. Ubi vero est mortuus, apud pium patrem personæ crimen defecit, naturæ nomen remansit.

XXIV. Sequitur : « Libera me a calumnia hominum; » ut custodiam mandata tua[4]. » Non unum genus est nostræ afflictionis : est et tentatio, est et calumnia : sed

[1] I Joan. IV, 16. — [2] 2 Reg. XVIII, 33. — [3] Ibid. 29. — [4] Psal. CXVIII, 134.

tentatio levior, calumnia gravior; siquidem tentatio potest esse calumnia, calumnia in se et tentationem habet. Est et humana tentatio, quam ferre possumus : calumnia autem gravis est. Et ideo Dominus, quæ sunt graviora suscepit, et calumniis appetitus silentium detulit triumphale[1]. Calumnia autem eo gravior est, quia non solum falsa componit : verumetiam quæ pie gesta sunt, decolorat : ut Joseph non solum adulterii oblatione tentatus est, et invitamento herilis illecebræ[2] : verumetiam tentatus calumniis, composito, quod ipse adulterium dominæ suæ inferre voluisset, comprehensusque exuerit vestem ; ne fraudis indicium, atque insigne criminis teneretur : cum utique amictum ideo fugiens reliquerit, ut laqueos vim inferentis, et nexus illecebrosæ artis evaderet. Ipse David senserat, quod timebat. Quibus enim Saül regis calumniis laboravit ! Perterritis omnibus, Allophyli impetum lusit, et singulari certamine summam belli, et totius prælii pondus excepit, virtute sua solus commune crimen refellens, et totius retorquens in hostem plebis opprobrium ; et tamen quia juvenculæ dixerunt : « Saül triumphavit in » millibus, David in decem millibus[3], » gloria in invidiam versa, odio cœpit urgeri. Et ut de posterioribus loquamur: Susanna bene sibi conscia erat; et apud homines sibi adesse non poterat[4]. Duo presbyteri senes falsum testimonium deferebant, numerus sacerdotum atque senectus vocem auferebant puellæ : sola conscientia erat apud Deum libera. Denique hominum damnata judicio, nutu est absoluta divino.

XXV. Ideo ait Propheta : « Libera me a calumnia hominum ; ut custodiam mandata tua : » qui enim opprimitur calumnia, non facile potest custodire mandata divina.

[1] Matth. xxvi, 63. — [2] Gen. xxxix, 10, 11, et seqq. — [3] 1 Reg. xviii, 7. — [4] Dan. xiii, 34, et seqq.

Tristitiæ necesse est plerumque aut timori cedat, et affligatur vel metu calumniæ; vel dolore.

XXVI. Sequitur septimus versus : « Vultum tuum illu» mina super servum tuum : et doce me justitias tuas [1]. » Illuminat Dominus sanctos suos, et lucet in corde justorum. Itaque cum sapientem videris, cognosce quia descendit super eum Dei gloria, illuminavit ejus mentem scientiæ fulgore, cognitionisque divinæ. Illuminavit autem etiam corporaliter faciem Moysi, et transfigurata est gloria vultus ejus, quam videntes Judæi trepidaverunt : et ideo factum est ut Moyses velamen imponeret super faciem suam ; ne in eam filii Israël intenderent, et perturbarentur [2]. Simul declarabatur mysterium, quod illud velamen quod in facie Moysi corporaliter ponebatur, in cordibus Judæorum mystice poneretur; eo quod veram Legis claritatem videre non possent. Vultus enim Moysi fulgor est Legis ; fulgor autem Legis non in littera, sed in intellectu est spiritali. Itaque quandiu vixerat Moyses, et alloquebatur Judæorum populum, velamen habebat in facie sua : mortuo autem Moyse, Jesus Nave jam non per velamen, sed facie revelata, et presbyteros alloquebatur et populum, et nemo trepidabat [3] : cum utique et ipsi dixerit Deus, quod cum ipso ita esset futurus, ut fuit cum Moyse, et eum similiter illuminaret, gestorum utique, non vultus gloria : hoc significante Spiritu sancto, quod venturus esset verus Jesus, ad quem si quis converteretur, et eum vellet audire, de corde suo velamen auferret, et revelata facie verum Salvatorem videret.

XXVII. Ergo Deus omnipotens Pater, qui in Moysi facie excæcavit populum Judæorum, non duritia, sed præscientia : nec malitia, sed æquitate atque justitia; ipsi

[1] Psal. CXVIII, 135. — [2] Exod. XXXIV, 29, 30, et seqq. — [3] Josue. I, 5 et 10.

enim sibi velamen posuerunt, qui Legem intelligere noluerunt : « Lex enim spiritalis est[1], » sicut dixit Hebræus. Is utique secundum illud quod dat unicuique nostrum, in quo non tribuentis, sed non diligentis est culpa ; iste, inquam, Dominus illuminavit cor populi nationum in facie Christi Jesu, per ejus adventum : quod evidenter apostolico declaratur exemplo, sicut scriptum habemus : « Quoniam » Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, illuxit » in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis » Dei in facie Christi Jesu[2]. »

XXVIII. Ideo ergo dicit David ad Dominum Jesum : « Vultum tuum illumina super servum tuum. » Faciem Christi videre cupiebat ; ut mens ejus illuminari posset. Et secundum incarnationem potest accipi. « Multi enim » Prophetæ et justi videre voluerunt[3], » ut ipse Dominus declaravit. Quod autem negatum Moysi fuerat, non quærebat[4] ; ut corporaliter Dei vultum videret incorporei : si tamen et Moyses, tam sapiens et eruditus hoc potuerit simpliciter magis, quam in mysterio postulare ; humanum tamen est desideria supra nos extendere. Nec immerito faciem ejus advenientis ex Virgine quærebat videre ; ut illuminaretur in corde, sicut illuminabantur etiam illi qui dicebant : « Nonne cor nostrum ardebat in nobis.... » cum aperiret nobis Scripturas[5]? » Quod si quis ad Deum Patrem dictum vult videri, potest accipi vultus Patris, Filius ; qui enim videt Filium, videt et Patrem.

XXIX. Illuminat tamen vultus Dei secundum quod oculi ejus super justos habentur. Quod cum spiritaliter sit probandum ; tamen quia incidit illuminationis vultus Moysi historia, ne quis non putet corporaliter id fieri potuisse, cognoscat. Etenim usu solis multis etiam pallore

[1] Rom. VII, 4. — [2] I Cor. IV, 6. — [3] Luc. X, 24. — [4] Exod. XXXIII, 20. — [5] Luc. XXIV, 32.

confectis totius corporis figura mutatur, et ignis vapore calefactis species vultus rutilantis ostenditur. Oriente die, rubent terræ croceo colore perfusæ, imaginem de beneficio mutuatæ, gemmarum quoque monilia coruscantia transfundunt finitimis, quod ipsa radiaverint; et miraris si Moysis vultus divinæ infectus sit claritate præsentiæ? Miraris si refulgente Dei gratia justi vaporetur ingenium? Non dubitavit Propheta, qui poposcit illuminari prius; ut justitias Domini posset addiscere.

XXX. Sequitur versus octavus : « Decursus aquarum » descenderunt oculi mei ; quia non custodivi legem » tuam[1]. » Granditer affectum pœnitentiam gerentis expressit, dicens quod aquarum decursus oculi sui descenderint : sive quia per eos tanquam meatus undantium fluentorum, ita exuberantium lacrymarum se quidam ductus effuderit, et fletus irrigui continuum quoddam et juge profluvium : sive quod ipsi descenderint oculi. Habet enim hoc vis summi doloris, ut cum lacrymis oculi quodam modo ipsi videantur descendere ; eo quod tanta vis lacrymarum sit, ut putentur oculi in fletus resolvi, et in lacrymas effundi.

XXXI. Oculi ergo ipsi tanquam in decursus descenderunt aquarum, quo verbo impetus deplorantium vehemens expressius declaratur, secundum illud quod in Canticis scriptum est : « Fons hortorum, puteus aquæ vivæ, » et impetus descendens a Libano[2]. » Hos impetus Ecclesia deduxit a Libano : hoc impetu diluuntur peccata ; hoc impetu puri fontis, et Spiritus sancti affluit a Libano Sponsa, et a principio fidei transivit sæculum, et pertransivit ad regnum. Aliis fons est, aliis puteus pro captu nostro gratia spiritalis : aliis hortus clausus, fons signatus : aliis hortorum fons, qui in Ecclesiæ dote numeratur : aliis impetus descen-

[1] Psal. CXVIII, 136. — [2] Cant. IV, 15.

dens a Libano, et magnus impetus qui nunquam deficit. Non enim deficiunt de petra ubera, neque nix a Libano[1], neque aqua quæ fertur valido vento virginis Hierusalem. Descendit impetus a Libano, quando collectis in unum Apostolis et plurimis credentibus, factus est subito de cœlo sonus, tanquam vi magna Spiritus ferretur, et repleti sunt omnes Spiritu sancto diversitates donante linguarum[2]. Bonus impetus, qui lædere nesciat, norit implere.

XXXII. Si quis igitur hunc impetum supervenientis e cœlo gratiæ vult mereri, descendat etiam ipse oculis in decursus aquarum. Qui hunc primum impetum fuderit, illum merebitur. Descendit oculis suis in hos ductus aquarum, quæ lacrymis irrigavit in Evangelio Domini pedes[3]: et ideo fidei suæ pretio emit animæ suæ, et corporis sanitatem jam non sanguinis profluа[4], sed gratiæ spiritalis.

XXXIII. Descendit ergo David propheta; ideo de peccato gratiam retulit. Descendit in aquarum ductus, hoc est, replevit eos, et decurrentium aquarum lacrymis suis fluenta cumulavit: aut inanes et vacuos ductus solis replevit fletibus: aut quod elocutionis moralis quidam sensus ostendit, descendit in aquarum ductus, transivit eos. Et possemus dicere: Transcendit eos, et supergressus est; sed minuitur vis eloquii, quo vis major affluentiæ descendentis, quam ascendentis exprimitur. Vide, rogo, quid de usu verba habeant, ut impetum suum sermo propheticus non amittat; licet usus ipse scriptorum sensui servire majore decore consueverit. Diverse hoc et sæpe significavit, et propemodum incrementa semper assumpsit. Dixit enim primo: « Lavabo per singulas noctes lectum » meum: lacrymis stratum meum rigabo[5]. » Dixit iterum: « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes[6]. » Dixit etiam: « Et

[1] Jerem. XVIII, 14. — [2] Act. II, 1-3. — [3] Luc. VII, 38. — [4] Id. VIII, 44. — [5] Psal. VI, 7. — [6] Id. XLI, 4.

» potum meum cum fletu miscebam [1]. » Hic addidit dicens : « Decursus aquarum descenderunt oculi mei. »

XXXIV. Hoc secutus in Threnis Hieremias, affectum doloris expressit, vim oculi descendentis imitatus; sic enim habes : « Defecerunt in lacrymas oculi mei : con- » turbatum est cor meum [2]. » Tanquam descendunt oculi, qui deficiunt in lacrymas. Et alibi : « Oculus meus absorp- » tus est [3]. » Sed plus est aquas lacrymis vincere, quam oculos absorberi fletibus. Et alibi idem Hieremias : « Ex- » clamavit cor eorum ad Dominum : muri filiæ Sion dedu- » cant torrentes, fluant lacrymas die ac nocte. Noli dare » tibi requiem, non sileat pupilla oculi tui [4]. » Oculi igitur qui torrentes deducunt lacrymis suis, ipsi ductus aquarum descendunt, hoc est, cumulantur; ut faciant eos suis augentes fletibus impetu exundare torrentium.

XXXV. Sunt tamen codices qui habeant : διεξόδοις ὑδάτων κατεβίβασαν οἱ ὀφθαλμοί μου, hoc est, « Ductus aquarum di- » rexerunt oculi mei. » Sed ego in græco codice meo κατέβησαν legi, hoc est, « Descenderunt : in quo potest fieri, ut in utramlibet partem duarum adjectione aut diminutione litterarum scriptor erraverit.

XXXVI. Et habuit quidem multa quæ fleret, vel incestum filiæ, vel interitum filiorum : sed hic non hoc flevisse se dicit, sed quia non custodivit legem Domini. A sancto viro plus culpa, quam ærumna defletur. Flevit itaque quando ei Nathan de Uriæ morte indignationem Domini nuntiavit [5] : et peccatum suum de prævaricatione legis agnovit. Denique filio in ægritudine constituto, neque cibum sumpsit, neque regium thronum aut cubile conscendit : sed stratus in terra, jejuna ora lacrymis diluebat, non tam filii mortem, quam peccati sui pœnam in illo

[1] Psal. CI, 10. — [2] Thren. II, 11. — [3] Id. III, 49. — [4] Id. II, 18. — [5] 2 Reg. XII, 16, et seqq.

levare desiderans. Flevit, quando numerato populo, repente corde perculsus est. Denique « Peccavi, inquit, graviter, peccavi stulte[1]. » Flevit igitur primo, quia elatus regia potestate, quærendo numerum plebis, mensuram egressus est conditionis humanæ : deinde quia sui erroris pretio vindicabatur in plebem. Sed a Domino hæc proposita pœna fuerat, non a Rege est postulata. Domini tamen se committendo misericordiæ, electionis causam probavit : simul quia propter eum populus laborabat, ipse se offerendo pro populo, elationis solvit injuriam, pietatis probavit affectum.

## SERMO XVIII.

### Sade.

I. SEQUITUR *Sade* littera decima-octava, quæ latina interpretatione dicitur, « Consolatio. » Post more torrentium lacrymas profluentes, et graves fletus doloris, oportebat consolationem sequi. Nam et qui in doloribus sunt, consolatione indigent : et qui gravibus ærumnis pœnas commissorum luerunt criminum, sperant indulgentiam : et qui fletibus et lacrymis propria delicta laverunt, requiem promerentur.

II. Hæc omnia in Scripturis divinis qui quærit, invenit. Nam primum illud ut in dolore positos consolemur, docet illa quæ in libro Hieremiæ flebiliter clamat ad captivos et exules Judæorum : « Ite, proficiscimini, filii; ego » enim derelicta sum deserta. Exui me stolam pacis : in» dui autem stolam precationis meæ, et clamabo ad Excel-

[1] 2 Reg. XII, 10.

» sum in diebus meis. Animo æquo estote, filii, clamate » ad Dominum; et extrahet vos de manu principum ini» micorum. Ego enim speravi in illo æterno salutem ves» tram[1]. » Credentibus igitur in Dominum, est in Domini misericordia consolatio. Est etiam aliud consolationis genus iis qui graves solverint pœnas, ut habes scriptum in Esaïæ libro : « Consolamini, consolamini populum meum, » dicit Dominus : Sacerdotes loquimini in cor Hierusa» lem, consolamini eam; quoniam repleta est humiliatio » ejus, solutum est peccatum ejus; quoniam accepit de » manu Domini duplicia peccata sua[2]. » Etiamsi fides deerat, pœna satisfecerat. Relevantur solutione pœnarum, qui absolvuntur commendatione meritorum. Tertium est, cum lacrymis crimen abluitur; ut est illud : « Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem; quoniam » exaudivit Dominus vocem fletus mei[3]. » Quod etiam hoc loco, et plerisque locis in libro Psalmorum facile reperitur.

III. Consolatio igitur prima ordine, quoniam non obliviscitur Deus facere misericordiam, neque in æternum projicit, quos putaverit coërcendos. Secunda, quod decursis suppliciis, quæ propter peccata nostra toleravimus, ad veniam pertinemus. Unde nonnulli philosophi disputaverunt obesse improbis absolutionem, prodesse mortem; quod in illa sit incentivum delinquendi, in morte autem finis delicti. Quod assumptum esse de nostris cui dubium, cum in Proverbiis Salomonis sit : « Qui parcit baculo, » odit filium suum : castigat autem Dominus quem dili» git? » Et infra : « Flagellum equo, et stimulus asino im» perat : virga autem nationi imprudenti[4]; » pœna enim corrigit, et emendat errantem. Si talis est qui emendari

[1] Baruc. IV, 19-22. — [2] Isaï. XL, 1, 2. — [3] Psal. VI, 9. — [4] Prov. III, 12; XIII, 24, et XXVI, 3.

non queat, aufertur e medio, ne graviora committat ; mortuus enim jam nescit errare. Ideoque Ecclesiastes ait : « Et laudavi ego mortuos magis quam viventes : et optimus supra hos qui nondum natus est, qui non vidit hoc » opus mali[1]. » Mortuus præfertur viventi ; quia peccare desivit. Mortuo præfertur qui natus non est ; quia peccare nescivit.

IV. Nunc dicamus etiam de iis, qui pœnas scelerum solverunt suorum. Nonne isti tulerunt culpæ pretium, et jam non integra his pœna debetur ? Clamet per Esaïam Dominus : « Consolamini, consolamini populum meum... quia recepit de manu Domini duplicia peccata[2]. » Discite unde Plato hæc sumpserit. Eruditionis gratia in Ægyptum profectus, ut Moysis gesta, Legis oracula, Prophetarum dicta cognosceret ; audivit consolationem populi, qui supra peccati modum videbatur fuisse punitus : et hunc locum quadam adopertum dote verborum in Dialogum transtulit, quem scripsit de Virtute. Quem locum tamen Dominus in Evangelio plenius comprehendit, et apertius declaravit, dicens per Abrahæ personam ad illum divitem sæculi hujus : « Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua et » Lazarus similiter mala : nunc autem hic consolationem » habet, tu vero cruciaris : et in his omnibus inter nos et » vos chaos magnum firmatum est ; ut ii qui volunt hinc » transire ad vos, non possint, neque inde huc trans » meare[3]. » Sed jam audiamus quid justus in consolando se loquatur.

V. « Justus es, Domine, et rectum judicium tuum. » Mandasti justitiam testimonia tua, et veritatem tuam » nimis[4]. » Vere justus vir, qui lacrymis profluens, involutus ærumnis, gravi supplicio delicta persolvens, non tæ-

[1] Eccle. IV, 2, 3. — [2] Isaï. XL, 1, 2. — [3] Luc. XVI, 25, 26. — [4] Psal. CXVIII, 137.

dio vincitur, non metu frangitur, non labore lassatur, non ingratus, aut tristis est. Plerumque enim vulgus hominum sua delicta non reputans, injuste se putat tolerare quæ patiatur : at vero vir justus qui se ipsum statim in exordio sermonis accusat, justitiam Domini prædicat, quod meritis suis digna patiatur. Dicendo autem justum Deum, de sua quidem injustitia ante pronuntiat : sed de justitia Domini sperat et veniam. Justus enim non semper irascitur; sicut enim ultor culpæ, ita moderator est pœnæ : sicut vindex peccatorum, ita remunerator est virtutum, optimorumque meritorum. Qui vult dare præmium, debet spectare certamen; quia nemo sine certamine coronatur. Sinit ergo nos sæpe tentari, volens juste præmia dare luctanti utique, non dormienti. Non decet redimitos floribus corona, sed pulverulentos : nec molles deliciis, sed duros labore exercitii ornat victoria.

VI. Justus ergo in adversis suis justitiam Dei laudat. Sed non hoc sentit amissis teneris parens liberis, non immaturo nuptæ viduatus consortio, non æger in dolore, non naufragus in periculo, non reus in judicio, non captivus in laqueo. Clamabat tamen Hieremias, cum futuræ annuntians populis captivitatis ærumnam, in luti voraginem turpi necandus illuvie mergeretur : « Justus es, Domine[1] : » clamabat iterum cum victæ plebis miserandis servitiis angeretur : « Justus est Dominus; quia os ejus irritavit... A » foris sine filiis fecit, et ab intus mors[2]. » Clamabant Hebræi cum propter virtutem devotionis, et fidei gratiam fornacis ardentis ambirentur incendiis : « Justus es, Do» mine, in omnibus quæ fecisti[3]; » et ideo meruerunt ut illæsi ignibus, Domini justitias prædicarent. Daniel quoque propheta secundo in lacum missus leonum[4], et immanium ferarum sævitia atque horrore circumdatus,

[1] Jerem. XII, 1. — [2] Thren. I, 18-20. — [3] Dan. III, 27. — [4] Id. VI, 22.

recta omnia in conspectu esse Domini imperterrito clamore jactabat. Jonas inclusus utero bestiali, anhelandi spiritus vix habens commeatum : justus injustorum sorte damnatus, clamabat de ventre ceti in mari : « Cum voce » laudis et confessionis supplico tibi[1]. » David cum fugeret a facie Abessalon parricidalibus armis et terris pulsus, et regno egressus; cum pro totius populi se offerret excidio, dicebat : « Justus es, Domine, et rectum judicium tuum. » Grex innocens iste quid fecit? Ego pastor feci malignum; apud justum Deum, pœna de culpæ auctore sumatur. ipse pater fidei Abraham, cum ad immolandum unicus a sene filius posceretur, paternæ pietatis affectum divinæ confessione justitiæ temperabat, dicens : « Justus es, Do» mine; » non enim poscis alienum, sed tuum reposcis : ipsum tibi restituo, quem dedisti. Hunc imitatus Job, extinctis liberis, patrimonioque nudatus amisso, amictum sui corporis scindens ait : « Nudus natus sum, nudus, in» quit, et moriar. Dominus dedit, Dominus abstulit... Sit » nomen Domini benedictum[2]. »

VII. Omnes ergo justum Dominum prædicemus : et qui moribunda sepulcro sua membra componit, et qui damno feritur, aut funere filiorum, dicat : « Justus es, » Domine. » Quid enim nostrum amittimus? Clamat Apostolus : « Quid habes quod non accepisti[3]? » Quod habemus ergo, accepimus : quod igitur amittimus, reddimus, non amittimus. Justus Dominus in periculis, justus in damnis, justus in ultionibus est, non solum quia unusquisque juste culpæ suæ pretium luit; verumetiam quia dum unus punitur, plurimi corriguntur. Ananias in Actibus Apostolorum fraudati pretii quod de agri sui venditione perceperat, crimen admisit : qui potuerat nihil offerre, et crimen evadere[4]. Verum ne quis impune circumscri-

[1] Jon. II, 10. — [2] Job. I, 21. — [3] I Cor. IV, 7. — [4] Act. V, 1, et seqq.

bendos Apostolos arbitraretur, aut misericordiæ suæ munus fraude contaminaret perfidiæ, morti addictus æternæ (50), universos ad fidei studium justo terrore composuit. Pharao cum populo suo fluctibus mersus, mundanæ conversationis exemplum est; ne quis Dei populum persequatur. Denique potuit eum Deus voluntati suæ facere obedientem : sed ejus pœna omnes voluit emendari. Ideoque dicit ad eum Dominus : « Quia ad hoc ipsum te » suscitavi; ut ostendam in te virtutem meam : et annun» tietur nomen meum in universa terra [1]. » Non utique Dominus suæ laudis, sed nostræ correctionis incrementa quærebat.

VIII. Omnes ergo sapientes dicunt : « Justus es, Do» mine, et rectum judicium tuum; » neque enim tradimur adversariis sine judicio ipsius, neque sine ipsius judicio in tribulationes venimus. Hæc justorum est consolatio : hoc est Domini judicium. Denique et supra habes : « Memor » fui judiciorum tuorum, quæ a sæculo sunt, et me con» solatus sum. » Advertis ergo quia judicia Domini consolationes sunt.

IX. « Mandasti justitiam testimonia tua, et veritatem » tuam nimis [2]. » Utrum nimis mandasti, an nimiam veritatem? Sed et nimia veritas plena laudis, et nimium mandare providentiæ atque cautelæ est. Etenim infirmos noverat; ideo sæpius admonebat, ut non obliviscerentur.

X. Sequitur versus tertius : « Exquisivit me zelus do» mus tuæ; quoniam obliti sunt verborum tuorum inimici » mei [3]. » Est zelus ad vitam, et est zelus ad mortem. Ad vitam zelus est divina præcepta servare, et amore Domini ejus custodire mandata, ut fecit Phinees, de quo legimus in Numeris, dicente Domino ad Moysen : « Phinees filius » Eleazar filii Aaron sacerdotis sedavit furorem meum a

[1] Exod. IX, 16. — [2] Psal. CXVIII, 138. — [3] Ibid. 139.

» filiis Israël, in eo quod æmulatus est zelum meum in il-» lis : et non consummavi filios Israël in zelo meo, sicut » dixit. Ecce ego do ei testamentum pacis, et erit illi et se-» mini ejus post eum Testamentum sacerdotii æternum, » propter quod æmulatus est Deum suum, et non exora-» vit pro filiis Israël[1]. » Cæsa jacebant viginti quatuor millia populorum : tendebat pœna in omnes, nec ullus finis exitii. Arripuit siromasten Phinees, duos occidit interdicta sibi consuetudine copulatos, redemit omnes, indignationem Domini mitigavit, dedit victoriam quibus negabat salutem. Quam salutaris est igitur Dei zelus?

XI. Non unius temporis illud vitium fuit : et nunc Madianitis miscetur Judæo. Madianitis est, quæ nullo est uxoris legitimæ copulata conjugio, nullo fidei juncta consortio. Madianitis est hæreticorum perfidia, cum populum Dei tentat. Quam multis populis meretrix ista feralis irrepsit, quæ publico funere totum populum communi morte tumulavit? Veni et nunc, Phinees, arripe gladium verbi, interfice perfidiam, jugulato hæresim : ne propter eam populus universus intereat. Urget ira cœlestis, percute ipsam vulvam impietatis, generatoriumque perfidiæ; ne partus formetur infelix, ne adulterina conceptio diffundat seminarium prævaricationis et sceleris; ut Dominus tecum statuat testamentum pacis, et testamentum gratiæ, testamentum promissionum cœlestium. Zelum habere debet sacerdos; qui incorruptam servare studet Ecclesiæ castitatem; Et ideo Princeps sacerdotum dicit : « Zelus » domus tuæ devoravit me[2]. » Et Phinees sacerdos erat, et nepos sacerdotis, et filius sacerdotis. Bonus zelus, et utilis in sacerdote : præcipue ne negligens, ne remissus sit. Melius est ut unius, aut duorum damnatione plurimi liberentur, quam duorum absolutione plures periclitentur.

1 Num. xxv, 11-13. — 2 Joan. II, 17.

XII. « Exquisivit, inquit, me zelus domus tuæ. » Vides quia zelus Dei gratia est, qui exquirit, qui supervenit, qui se justi infundit pectori. Zelus Dei vita est. Denique Dominus ait : « Zelus domus tuæ devoravit me. » Sicut enim ante in Adam devoraverat hominem mors prævalens : ita zelus devoravit, quem vivificavit in Christo. Zelum habuit Elias, et ideo raptus ad cœlum est. « Zelans, inquit, zelavi » Dominum[1]. » Zelum habuit Mattathias Butanus, qui adversus sacrilegia Antiochi excitavit Dei plebem. Zelum qui habent, omnes sibi inimicos suos putant qui sunt hostes Dei, quamvis patrem, fratres, sorores. De omnibus dicit : « In hostes facti sunt mihi[2], » sicut David ait. Quid multa? Apostolus quoque Domini hoc declaratus est nomine, ut Judas Zelotes diceretur[3], sicut legimus in Evangelio.

XIII. Zelo fidei populus gentilium vitam sibi acquisivit æternam; quam negligentia atque desidia Judæorum populus amisit. Ideo scriptum est : « Zelus apprehendit populum » ineruditum[4]; » quoniam populus qui erat eruditus in Lege, nullum fidei habebat ardorem. Contulit se zelus ad gentes : cujus tanta est gratia; ut electionis prærogativam vicerit, et eruditionis industriam. Denique apprehendens populum ineruditum, fecit esse meliorem. Itaque ea gratia operata est in populo nationum; ut hæreditatem Domini mereretur, qua operatus est Dominus, ut Ecclesiam sibi ex nationibus copularet. Zelus ergo charitas est. Denique « Valida est sicut mors charitas : durus sicut inferi zelus[5]. » Durus zelus, quem vitæ hujus nulla vincit illecebra. Durus sicut inferi, per quem peccato morimur; ut vivamus Deo.

XIV. Angeli quoque sine zelo nihil sunt, et substantiæ suæ amittunt prærogativam, nisi eam zeli ardore susten-

[1] 3 Reg. XIX. 10. — [2] Psal. CXXXVIII, 22. — [3] Luc. VI, 15. — [4] Isaï. XXVI, 11. — [5] Cant. VIII, 6.

tent. Denique in Apocalypsi Joannis Dominus ad Angelum Laodiciæ dicit : « Scio opera tua : neque frigidus es, neque » calidus. Utinam frigidus esses, aut calidus : sed quia te» pidus es, incipiam te evomere ex ore meo; quia dicis : » Dives sum, et ditatus, et nullius egeo : et nescis quod tu » es miser, et miserabilis, et mendicus, et nudus, et cæ» cus. Consulo tibi, ut emas a me aurum igne probatum[1]. » Hic est Dei zelus, hic est fidei vapor, devotionisque fervor, qui nos velut suavem cibum in Christo remollit et format. Quanta Domini gratia, ut nos in suo ore constituat, et quasdam meritorum nostrorum epuletur dapes; ac, si meremur, devoret, si nostri cibi suavitatibus delectetur. Beatus quem sapientia devoraverit, quem virtus hauserit, quem justitia receperit : culpa in eo habere non potest portionem, quem absorbuerit remissio peccatorum; ubi enim error inveniet, quem integritas immaculata susceperit?

XV. Et quid miremur si Angeli eum habent? Ipse Deus Pater ait : « Zelans zelabo Jerusalem zelo magno[2]. » Quia Deus magnus, ideo et zelus ejus magnus est : et pro uniuscujusque potentiæ qualitate; ita zelus aut mediocris, aut magnus est. Zelo vindicatur Hierusalem, zelo Ecclesia congregatur, zelo fides acquiritur, zelo pudicitia possidetur. Dominus quoque Jesus ait : « Zelus domus tuæ co» medit me[3]; » increpans Judæos quod domum orationis fecerint speluncam latronum, fecerint et domum negotiationis.

XVI. Sed non solum locum Ecclesiæ zelare debemus, sed hanc quoque interiorem in nobis domum Dei; ne sit domus negotiationis, aut spelunca latronum. Si enim lucra, quæstus, pecuniæ emolumenta aucupemur, domum negotiationis fecimus. Si invadamus alienas possessiones,

[1] Apoc. III, 15-18. — [2] Zach. VIII, 2. — [3] Joan. II, 17.

fines viduæ vel minorum, fecimus speluncam latronum. Veniat ergo Verbum Dei, et de hac domo projiciat fures, direptores, caupones; ut mundum sit cor tuum, pectus tuum.

XVII. Sed est zelus ad culpam, est et zelus ad gratiam. Nam et ipse David ait : « Zelavi in peccatoribus pacem[1]. » Et in Ecclesiastico scriptum est : « Non zeles mulierem si» nus tui; ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam[2]. » Et mulier zelotypa in mulierem fidelem jure reprehenditur. Advertimus ergo quod mensura quædam et disciplina sit zeli, sicut disciplina virtutis. Et ideo beatus qui zeli noverit disciplinam, et oderit eos qui Domini gratiam relinquentes, salutem propriam deserant, errores sibi fraudis asciscant.

XVIII. Ideoque ait : « Quoniam obliti sunt verborum » tuorum inimici mei. » Qui sunt isti inimici? Si populus Judæorum : quomodo inimici erant sub ejus imperio constituti? David enim Judæos omnes regno proprio gubernabat. Si gentiles : quomodo obliti verborum Dei, qui legem Domini nesciebant? Nemo enim nisi id quod acceperit, oblivisci potest. Illi ergo inimici mei, qui inimici tui, qui Dominum in propria sua venientem non erant recepturi. Hos graves hostes, hos inimicos suos Propheta testatur; non qui sibi essent, sed qui Christo rebelles. Denique alibi dicit : « Et super inimicos tuos tabescebam : et justo odio » oderam illos[3]; » graviora putans arma perfidiæ esse, quam pugnæ. Nemo enim gravior hostis omnium, quam qui omnium lædit auctorem. Ideo ergo zelo magno acquisitus est populus nationum; quoniam a suo Deus populo negabatur. Nec enim poterant aut fidei devotionem, aut disciplinam tenere virtutis, qui memoriam præceptorum cœlestium non tenebant. Sic Adam de paradiso ejectus :

[1] Psal. LXXII, 2. — [2] Eccli. IX, 1. — [3] Psal. CXXXVIII, 21. 22.

sic populus Judæorum de prærogativa electionis exclusus est.

XIX. Sequitur : « Ignitum eloquium tuum nimis, et » servus tuus dilexit illud[1]. » Ignem quidem Dominus misit in terram, non ut eam sodomitano rursus, sicut scriptum est, arderet incendio[2] : nec ut eam donatæ munere fœcunditatis, aut usu vel flore viriditatis exueret. Opus enim suum Dominus probare magis atque augere, quam minuere aut damnare consuevit. Neque vero dignum erat, ut elementa innoxia nostri luerent sceleris ultionem. Quid natura deliquerat, si adulta jam soboles erravit? Non erat partus in vitio, si devio lapsa est errore progenies : sed usus in culpa. Quem ergo Dominus ignem in Novo sparsit Testamento? Qui secretos mentium divinæ ardore cognitionis inflammaret affectus, qui vaporem fidei et devotionis adoleret, qui cupiditatem virtutis accenderet. Hoc igne calefactus dicit Hieremias : « Et erat ignis flammigerans in » ossibus meis[3]. » Hoc sermonum igne cœlestium vaporati Cleophas, et ille alius qui simul cum Domino ab Hierusalem usque in castellum confecerant iter, dicebant : « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis... cum aperiret » nobis Scripturas[4]?

XX. Ignis ergo hic, sermo Christi est. Et bonus ignis, qui calefecere novit, nescit exurere, nisi sola peccata. Hoc igne super bonum fundamentum positum illud apostolicum aurum probatur : hoc igne illud merum operum examinatur argentum : hoc igne pretiosi illi lapides illuminantur, fœnum autem et stipula consumitur[5]. Mundat ergo hic ignis animum, consumit errorem. Unde et Dominus ait : « Jam vos mundi estis propter sermonem quem locu- » tus sum vobis[6]. » Hic est ignis qui ardet ante Dominum[7];

[1] Psal. CXVIII, 140.— [2] Gen. XIX, 24.— [3] Jerem. XX, 9.— [4] Luc. XXIV, 32. — [5] 1 Cor. III, 12, 13. — [6] Joan. XV, 3. — [7] Levit. VI, 12.

nisi enim quis flagrantiam devotionis assumpserit, præsentiam Domini habere non poterit. Accende hunc prius ignem in mentibus tuis, ut Christi tibi lumen effulgeat. Hoc igne urebatur rubus, et non exurebatur[1]. Urit enim sermo divinus, ut corrigat conscientiam peccatoris : non exurit, ut perdat. Hic ignis hebetare, hic ignis extinguere materialium sæva flammarum consuevit incendia. Denique Hebræi hoc igne succensi, fornacis ardentis vaporem nec timere, nec sentire potuerunt[2]. Merito ergo bonus servus diligit ignitum Domini eloquium, quo induitur charitas quæ excludit timorem.

XXI. Pulchre autem addidit, « Nimis ; » quia omnis quidem doctor inflammat audientis affectum : sed supra omnes est sermo Dei, divisiones artuum et intima penetrans medullarum. Tripliciter ergo describe tibi ignitum eloquium Dei, vel quod mundat, vel quod accendit, vel quod illuminat audientes. Ideo ait Dominus : « Scrutatus » sum Jerusalem ad lucernam[3]. » Sed neminem in ea vel qui mundaretur, vel qui accenderetur, aut illuminaretur, invenit ; ideo eam in tenebris dereliquit.

XXII. Nec mireris si servus diligit ignitum Domini alloquium, quod et Sponsa dilexit, quæ ait : « Sicut resti» cula coccinea labia tua[4] ; » in cocco enim species ignis, et crucis dominicæ sanguis irrutilat. Coccinea labia Domini, quæ passionem propriam loquebantur. Denique in Exodo coccum pro igne collocatum est[5]. Non enim ex cocco mundus, sed ex quatuor constat elementis : sed in cocco figura ignis expressa est, cujus vapor nisi cœlum, atque aërem, maria, terrasque penetraret, omnia tanquam effœtis viribus solverentur. Per resticulam igitur vinculum persuasionis agnoscimus : per coccum, vel cupiditatis ar-

[1] Exod. III, 2. — [2] Dan. III, 50. — [3] Sophon. I, 12. — [4] Cant. IV, 3. — [5] Exod. XXV.

dorem qui scintillet in animis audientium, vel indicium passionis. Unde et alibi ait Sponsa: « Labia ejus lilia dis» tillantia myrrham plenam [1]. » Per myrrham enim passionis unguentum, et resurrectionis gratia declaratur, quæ redivivum vitæ odorem suscitatis mortuorum visceribus infundit. Merito igitur alloquii ejus accipiens suavitatem, exclamans Sponsa testatur: « Fauces ejus dulcedines, et » totus desiderium [2]. »

XXIII. Sequitur versus quintus: « Juvenis sum ego, et » despectus: justificationes tuas non sum oblitus [3]. » Multis sanctorum, qui a prima adolescentia exercitati sunt duris laboribus, potest hic versiculus convenire. Nam et Joseph cum a fratribus junior in Ægyptum venderetur, junior erat, et despectus, qui ad servitutis injuriam vendebatur: et postea cum productus e carcere, præpositus Ægypto, populis frumenta divideret, fratribus vicem injuriæ non referret, sed refuso pretio alimenta donaret, senilem patris a fame atque jejunio vindicaret ætatem, curruque summisso, obvius, et famulantibus cæteris amplæ potestatis insignibus, adoraret, jure dicebat: « Junior ego » sum, et despectus: justificationes tuas non sum oblitus. »

XXIV. Ipse David quoque junior fratribus, cum patris oves pasceret tanquam vili ablegatus obsequio, non oblatus est sacerdoti, quasi indignus qui ungeretur in regnum: sed a sacerdote quæsitus, et accersitus a pascuis, prærogativam regiæ unctionis accepit. Postea quoque progressus ad bellum, cum Golias totum populum Judæorum corporis sui mole despiciens, singulari certamine provocaret, timentibus cæteris, poposcit a rege, ut congrediendi sibi permitteret facultatem. Necdum quidem tanto certamini habilis æstimatus est, rege dicente: « Non potes ire ad Al» lophylum, et pugnare cum eo; quoniam tu puer es, et ille

[1] Cant. v, 13. — [2] Ibid. 16. — [3] Psal. cxviii, 141.

» vir bellator est a juventute sua [1]. » Neque esset admissus, nisi fecisset fidem, quod in sua adolescentia leonem suis manibus strangulatum, extractis raptæ ovis cruribus peremisset. Ipse etiam despectus ab Allophylo, quod adversus armatum præliatorem cum virga et lapidibus processisset, retulit non viribus se fretum esse, non armis : sed in nomine Domini confidentem ad prælium esse progressum ; ut lacessitæ plebis auferret opprobrium. Hic ergo juvenis, atque despectus stravit Allophylum, potitusque victoria in decem millibus juvencularum psallentium testimonio triumphavit.

XXV. Gerebat enim typum ejus qui quasi despectus venturus esset in terras, et sine legato, sine adjutore, sine nuntio totum populum mundi hujus crucis suæ prælio liberaret : cui applauderent animæ sanctorum, per baptismatis sacramentum renovatæ, quod verum illum Goliam revelatum nobis, ac proditum verbi sui gladio trucidasset. Jacet igitur verus Golias humilitate Filii Dei stratus : amisit caput quod in multas artes vertebat et fraudes. Psallunt securæ jam animæ, quæ ante peccatorum suorum tormenta deflebant. Dicunt tympanis, hoc est, corporibus suis peccato mortuis resultantes : « Saül triumphavit in » millibus : David in decem millibus [2]. » Rex ille durus indignatur, et irascitur diabolus ; eo quod canerent juvenculæ quia duritiæ filius paucos decepit, Christus totum mundum redemit. Dicit ergo Christus natus ex Virgine : « Juvenis ego sum, et despectus : justificationes tuas non » sum oblitus. »

XXVI. Dicit etiam populus nationum, ille in prima electione despectus, rudis adhuc in fide, et studio primævæ devotionis adolescens, vel certe renovatus aquilæ juventutæ per baptismatis sacramenta : « Juvenis ego sum, et

[1] 1 Reg. XVII, 33. — [2] Id. XVIII, 7.

» despectus : justificationes tuas non sum oblitus. » Ille ego despectus ante, jam præferor, jam anteponor electis. Ille ante despectus populus peccatorum, habeo cœlestium sacramentorum veneranda consortia. Jam mensæ cœlestis honore suscipior, epulis meis non pluvia undatur, non terræ partus laborat, non arborum fructus. Potui meo non flumina quærenda, non fontes : Christus mihi cibus, Christus mihi potus : caro Dei cibus mihi, et Dei sanguis potus est mihi. Non jam ad satietatem mei annuos expecto proventus, Christus mihi quotidie ministratur. Non verebor, ne qua mihi eum cœli intemperies, aut sterilitas ruris imminuat, si pii cultus diligentia perseveret. Non jam coturnicum pluvias mihi opto descendere, quas ante mirabar : non manna quod ante cibis omnibus præferebam ; quia qui manna manducaverant patres esurierunt. Meus cibus est, quem si quis manducaverit, non esuriet. Meus cibus est, qui non corpus impinguat, sed confirmat cor hominis.

XXVII. Fuerat mihi ante mirandus panis de cœlo ; scriptum est enim : « Panem de cœlo dedit eis manducare [1] : » sed non erat verus ille panis, sed futuri umbra. Panem de cœlo illum verum mihi servavit Pater. Mihi ille panis Dei descendit de cœlo, qui vitam dat huic mundo. Non Judæis descendit, non Synagogæ descendit : sed Ecclesiæ descendit : sed populo Dei juniori descendit. Nam quomodo Judæis descendit panis qui vitam dedit ; cum omnes qui illum panem manducaverunt, hoc est, manna, quem putaverunt Judæi verum panem, in deserto mortui sunt ? Quomodo Synagogæ descendit ; cum Synagoga omnis interierit, et æterno jejunio fidei macerata defecerit ? Denique si accepissent panem verum, non dixissent : « Domine, da » nobis semper panem hunc [2]. »

XXVIII. Quid petis, Judæe ; ut tribuat tibi panem,

[1] Joan. vi, 31. — [2] Ibid. 34.

quem dat omnibus, dat quotidie, dat semper? In te ipso est, ut accipias hunc panem: accede ad hunc panem, et accipies eum. De hoc pane dictum est: « Omnes qui elon» gant se abs te, peribunt[1]. » Si te elongaveris ab eo, peribis: si appropinquaveris ad eum, vives. Hic est panis vitæ: qui ergo vitam manducat, mori non potest. Quomodo enim morietur, cui cibus vita est? Quomodo deficiet, qui habuerit vitalem substantiam? Accedite ad eum, et satiamini; quia panis est: accedite ad eum, et potate; quia fons est: accedite ad eum, et illuminamini; quia lux est; accedite ad eum, et liberamini; quia « Ubi spiritus Do» mini, ibi libertas[2]: » accedite ad eum, et absolvimini; quia remissio peccatorum est. Quis sit iste quæritis? Audite ipsum dicentem: « Ego sum panis vitæ: qui venit ad » me, non esuriet: et qui credit in me, non sitiet un» quam[3]. » Audistis eum, et vidistis eum, et non credidistis ei; ideo mortui estis: vel nunc credite, ut possitis in æternum vivere.

XXIX. Sed miramini Moysen, quia patres vestros per mare siccis duxit vestigiis Moyses non imperavit, sed impetravit: non jussit mari, sed servivit jubenti fluctibus. Moysen laudatis, quia regem Pharao cum exercitu suo mersit: Moyses orabat, et alius imperabat. Moyses precabatur, Christus operabatur. Moyses fugiebat, Christus insequebatur. Moyses columnam sequebatur, ut nocturnas tenebras declinaret: Christus illuminabat. Moysen agnoscitis, quia aquæ amaritudinem temperavit. Moysen agnoscitis, quia aquam produxit de petra: Christum non agnoscitis, qui veri illius Ægyptii regis stravit exercitum, et abyssi mersit profundo; qui nos liberat quotidie de mundi hujus fluctibus; ne nos sæculi hujus procella demergat. Quid profuit patribus transire per mare Rubrum,

[1] Psal. LXXII, 27. — [2] 2 Cor. III, 17. — [3] Joan. VI, 35.

quibus ad terram repromissionis non licuit pervenire? Quicumque enim exierunt de Ægypto, perierunt in deserto. Mortuus est Aaron, mortua est Maria, mortuus est et ipse Moyses: solum Jesum Nave nominis sacri similitudo servavit. Plaudat Judæus; quia sitienti illi undam saxa vomuerunt: mihi de corpore Dei fons fluxit æternus: meas amaritudines bibit Christus, ut mihi suæ donaret gratiæ suavitatem.

XXX. Dicit ergo populus christianus: « Juvenis ego » sum, et despectus: justificationes tuas non sum oblitus. » Bene hoc dicit, qui justificavit Deum baptismatis sacramentis. Qui enim baptizatur, justificat Deum; quia peccata propria confitetur, et a Domino suorum præstolatur indulgentiam peccatorum. Justificavit David, qui ait: « Tibi soli peccavi, et malum coram te feci ut; justificeris in » sermonibus tuis [1]. » Non justificaverunt Pharisæi, qui baptizari Joannis baptismo noluerunt, ut in Evangelio legisti [2]. Nec solum justificare satis est, sed etiam non oblivisci justificationum Dei, id est, ut intemerata gratiæ spiritalis dona custodiat, et sacræ remissionis munera illibata atque inoffensa conservet.

XXXI. Hæc generalia: sed etiam specialis singulis Christianis suppetit prærogativa dicendi: « Juvenis ego » sum, et despectus; » si humilis corde sit, si mitis atque mansuetus. Dicat ergo: « Juvenis ego sum, et despectus. » Præmittat ætatis generalem jactantiam, quo plus commendet humilitatis suæ gratiam. Non mirabilis humilitas in senectute, quæ effœta viribus, fracta debilitatibus, tristis doloribus, anhela suspiriis, cocta curarum æstibus, et ipso vivendi mœsta fastidio, alacritatem est oblita jactantiæ. Rara sane in juvenibus est humilitas, ideoque miranda. Dum ætas viget, dum vires solidæ, dum sanguis exæstuat,

[1] Psal. L, 6. — [2] Luc. VII, 30.

dum sollicitudo nescitur, dum ignoratur debilitas, dum lætitia frequentatur : tunc fervet jactantia, tunc se juventutis superbus extollit affectus : tunc humilitas quasi vilescit, abjecta contemnitur : tunc subjectio degeneris conscientiæ æstimatur infirmitas. Grandis igitur morum assuefacienda maturitas, quæ vincat naturam.

XXXII. Denique si consideremus, in paradiso defecit humilitas; et ideo venit e cœlo. In paradiso orta est inobedientia; et ideo obedientia cum Salvatore descendit. Inflabatur caro, unde subjectio mansuetudinis inveniri non poterat in terris. Intumuerat omnis prævaricatoris hæreditas. Veniens Dominus Jesus primum se exinanivit, non rapinam arbitratus esse se æqualem Deo, formam servi sibi accipiens, et specie inventus ut homo : humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem [1]. Non te moveat, quia scriptum est, « Ut homo; » non enim similitudinem suscepit hominis, sed veritatem. Nam et ipse Apostolus ait alibi : « Mediator Dei et hominum homo » Christus Jesus [2]. » Et ut de Evangelio afferamus exemplum : « Vidimus, inquit Joannes, gloriam ejus, gloriam » quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis [3]. » Numquid quia dixit : « Quasi Unigeniti ; » similitudinem magis unigeniti, quam veritatem voluit æstimari?

XXXIII. Non ergo supervacuo Christus advenit. Jam potest dicere homo : « Juvenis ego sum, et despectus ; » qui erat ante in populo priore senex superbus. Dicit : « Ju» venis sum, et despectus, » quomodo dicit Ecclesia : « Nigra » sum, et decora [4]. » Præmisit nigram, ut augeret decorem. Sic et hic præmisit juvenem, ut augeret humilitatem. Non dixit : Nigra sum decora ; ne quod nigrum est, decorum æstimaretur. Nec dixit : Juvenis sum despectus ; ne juventus despicabilis putaretur ; sed ait : « Juvenis, » et quod

[1] Philip. II, 6-8. — [2] I Tim. II, 5. — [3] Joan. I, 14. — [4] Cant. I, 4.

mireris, humilis, non superbus, dejecto propior quam tumenti. Sic et ibi : Nigra sum superiore peccato, sed decora confessione peccati, et correctionis studio, atque amore virtutis. Quamvis ergo, et, syllaba, ut grammatici appellant, conjunctiva sit ; habet tamen distinctionem qua confusio disjungitur ac separatur : ut si dicas Ambrosium Bassum intus esse, unus putatur : sin autem asseras Ambrosium, et Bassum intus esse, duo utique intelliguntur.

XXXIV. Dicat ergo : « Juvenis sum, et despectus ; » quia Christus in paupere atque despecto mundum redemit, quia Christus humilitate diabolum vicit. Dicat : « Despectus » sum ; » quia cor humiliatum Deus non spernit ; quia despectus ille Lazarus in Abrahæ nunc requiescit sinu, et dives ille jactantior affligitur in inferno. Despectus erat Moyses, nec sibi idoneus videbatur, cum ad liberandum Hebræorum populum mitteretur. Despectus erat Hieremias, qui dicebat : « Dominator Domine, ecce nescio loqui ; quia » juvenis sum ego [1]. » Sed facilius iste despectus eligitur. Denique dicitur ei : « Noli dicere : Quia juvenis sum ego ; » quia ad omnes ad quoscumque misero te, abibis : et per » omnia, quæcumque mandavero tibi, loqueris. Ne timeas » a facie eorum ; quia ego tecum sum, dicit Dominus, ut » liberem te [2]. » Despectus erat ille Publicanus, qui oculos ad cœlum non audebat levare : et ideo facilius quam ille Pharisæus exaudiebatur ; « Omnis enim qui se exaltat, » humiliabitur : et qui se humiliaverit, exaltabitur [3]. »

XXXV. Sequitur : « Justitia tua, justitia in æternum : » et lex tua veritas [4]. » Possunt quidem singuli facere opera justitiæ, sed non in æternum manentia. Dives ille cui abundaverunt divitiæ in hoc sæculo, fortasse fecerit aliqua opera justitiæ, quorum remunerationem in præsenti vita acceperit ; quod non magna fuerint opera illa, nec remu-

[1] Jerem. I, 6. — [2] Ibid. 7, 8. — [3] Luc. XVIII, 3. — [4] Psal. CXVIII, 142.

neratione digna perpetua. Quid quod, etiamsi facimus opera aliqua justitiæ; facimus tamen non continua, sed rara. Plerique non rapiunt aliena, sed nesciunt de proprio largiri. Alii invadentes indebitas facultates, quo speciem justitiæ sibi acquirant, solent conferre pauperibus. Non est ista in æternum justitia. Multi justi plerumque graviter deliquerunt, non habentes æternæ fructum justitiæ. Soli Deo suppetit in perpetuum per omnia possidere justitiam, qui pascit justos et injustos; non enim beneficis solis referenda justitia est: sed illa vera justitia est, quæ ipsis quoque defertur inimicis. Meritoque ait Justitia Dei: « Diligite » inimicos vestros [1]. »

XXXVI. Ergo sicut in æternum est justitia solius Dei, ita lex Dei veritas. Sed quomodo istud accipimus? Utrum quia lex Dei veritas, hoc est, vera: et quod statuit Deus, omne verum, sicut infra ait: « Omnia præcepta tua veri» tas? » An quia veritas Lex Dei est; quia non mentitur Deus? Apud eum igitur veritas lex est, fallacia prævaricatio est. Sed et sic potest intelligi: Lex Dei veritas est; apud Judæos ergo non est Lex Dei, quia non recipiunt veritatem. « Lex Dei spiritalis est [2], » sicut Apostolus dixit: non habent ergo veram legem, qui eam non acceperint spiritaliter. Quod autem non verum, mendax est: quod mentitur, occidit. Littera ergo quæ occidit, mentitur: Spiritus qui vivificat, verus est.

XXXVII. Accipiamus et sic: Lex Dei non typus, non umbra, non exemplar cœlestium; sed ipsa cœlestia. Unde et scriptum est, quia « Finis Legis est Christus [3]. » Non defectus utique, sed plenitudo Legis in Christo est; quia venit Legem non solvere, sed implere. Sicut enim Testamentum est Vetus, sed omnis veritas in Novo est Testamento (51): ita et Lex per Moysen data, figura legis est.

[1] Matth. v, 44. — [2] Rom. vii, 14. — [3] Id. x, 4.

Vere ergo illa Lex veritatis exemplar est; in exemplari enim agni sanguis effunditur, in veritate Christus immolatur. Meritoque Apostolus cum præmisisset vitulorum immolationem secundum Legem, adjecit : « Necessarium » itaque est exemplaria cœlestium his mundari : nam ipsa » cœlestia melioribus hostiis; non enim in manufacta sancta » intravit Christus exemplaria verorum, sed in ipsum cœ» lum : et nunc apparet vultui Dei pro nobis [1]. » Ut cognoscamus autem quia legem novam dedit Dominus Jesus, habes dicentem Spiritum sanctum : « Hoc autem Testa» mentum quod testabor ad eos, dicit Dominus : Dabo » leges meas in cordibus eorum, et in sensibus eorum » scribam eas. et peccati, et injustitiæ eorum non ero me» mor [2]. » Ubi ergo remissio, jam non oblatio pro peccatis. Quo evidenter ostenditur omnem veritatem in Evangelio contineri; quia Lex Dei in sensibus hominum, et in cordibus eorum scribitur, non in tabulis lapideis; (qui ergo præcepta Dei non habent in cordibus suis, non habent legem;) sive quia inveteratur in Judæis, renovatur in nobis.

XXXVIII. Umbra est, non veritas; ut cum fiat oblatio pro peccatis secundum Legem, non fiat remissio peccatorum. « Impossibile est enim sanguine taurorum et hirco» rum peccata mundari [3]. » Mendax ergo erat illa remissio, donec remissionis veritas adveniret. Quid deinde manifestius, quam Joannis Evangelistæ sententia, qui ait : « Quia » Lex per Moysen data est : gratia autem et veritas per Je» sum Christum facta est [4]? » Πρὸς αντιδιαστολὴν. Legis retulit veritatem. Nam cum sit, « Autem, » disjunctio, intelligendum est disjunctionem ideo interpositam; quia si veritas fuisset in Lege, non fuisset facta per Christum.

XXXIX. Possumus et sic intelligere : Veritas Christus

1 Hebr. IX, 23, 24. — 2 Id. VIII, 8, et X, 16, 17. — 3 Ibid. 4. — 4 Joan. I, 17.

est; ergo veritas lex est. Et si mandatum Domini lex est, multo magis vivum et operatorium Verbum Dei lex est.

XL. Sequitur versus septimus : « Tribulatio et necessitas invenerunt me : mandata tua meditatio mea est [1]? » Quærunt tribulationes et necessitates justum, et interdum inveniunt, interdum non inveniunt eum. Invenitur, cui corona debetur : non invenitur, qui idoneus certamini non probatur. Tribulatio igitur velut quædam gratia est. Denique « Sacrificium Deo spiritus contribulatus [2]. » Annon est gratia, quæ operatur patientiam? Qui ergo noverat tribulationis profectum esse, quæsitus a tribulatione inventus est, nec refugit.

XLI. Dicit Sapientia : « Quærent me mali, et non invenient [3]; » non quia Dominus nolebat inveniri ab hominibus, qui se omnibus etiam non quærentibus offerebat : sed quia his operibus quærebatur, ut indigni essent qui quærerent, invenire. Cæterum Simeon qui eum expectabat, invenit [4]. Invenit Andreas. Denique ait ad Simonem : « Invenimus Messiam, quod interpretatur Christus. » Philippus quoque dicit ad Nathanaël : « Quem scripsit Moyses » in Lege, et Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph, » qui est a Nazareth. » Et ut ostenderet quemadmodum Christus inveniretur, ait : « Veni, et vide [5]. » Qui ergo Christum quærit, veniat non corporis gressu, sed mentis vestigio : videat eum non exterioribus oculis, sed internis. Æternus enim corporalibus non videtur aspectibus; quoniam « Quæ videntur, temporalia sunt : quæ autem non » videntur, æterna [6]. » Christus igitur non temporalis, sed ex Patre ante tempora, quasi Deus, verus Dei Filius, et quasi virtus sempiterna supra tempora, quem nullus temporum finis includat : quasi vita supra tempora, quem

[1] Psal. cxviii, 143. — [2] Id. l, 19. — [3] Prov. i, 28. — [4] Luc. ii, 25, et seqq. — [5] Joan. i, 41-46. — [6] 2 Cor. iv, 18.

nunquam dies mortis inveniat; « Quod enim mortuus est » peccato, mortuus est semel : quod autem vivit, vivit » Deo [5]. »

XLII. Audis quid dixerit hodie Apostolus? « Peccato, in» quit, mortuus est semel. » Semel tibi peccatori mortuus est Christus : noli iterum peccare post baptismum. Omnibus in commune semel mortuus est, et singulis semel moritur, non frequenter. Peccatum es, o homo; ideo peccatum fecit Christum suum omnipotens Pater. Hominem fecit, qui peccata nostra portaret. Mihi ergo peccato mortuus Dominus Jesus; « Ut nos in illo essemus justitia Dei [6]. » Mihi est mortuus, ut mihi resurgeret. Semel est mortuus, semel resurrexit. Et tu cum illo mortuus, cum illo sepultus, cum illo in baptismate resuscitatus, cave ne cum mortuus fueris semel, moriaris iterum. Jam non peccato morieris, sed veniæ : ne cum resurrexeris, moriaris secundo; « Christus » enim resurgens ex mortuis, jam non moritur; mors in » eum jam non dominabitur [1]. » Ergo mors dominata est ei? In eo utique quod dixit : « Jam non dominabitur, » ostendit esse dominatam. Noli tantum amittere beneficium, o homo. Propter te Christus dominationi mortis se subdidit; ut te jugo dominationis exueret. Ille suscepit mortis servitutem; ut tibi tribueret vitæ æternæ libertatem.

XLIII. Qui quærit ergo Christum, quærit et tribulationem ejus, nec refugit passionem. Denique David qui dignus erat, ut a tribulatione quæreretur, tribulationem et ipse quæsivit. Nam nisi quæsisset, non invenisset. Quod invenerit autem, ipse testatur, dicens : « Tribulationem et dolorem inveni, » et nomen Domini invocavi [4]. » Et alibi : « In tribulatione in» vocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine. » Bona ergo tribulatio, quæ dignos facit nos, qui in latitudine exau-

[1] Rom. VI, 10. — [2] 2 Cor. V, 21. — [3] Rom. VI, 6, 9. — [4] Psal. CXIV, 3, 4. — [5] Id. CXVII, 5.

diamur a Domino. Gratia est autem exaudiri a Domino Deo nostro.

XLIV. Qui quærit igitur tribulationem, non refugit : qui non refugit, invenitur. Non enim refugit, qui mandata Dei sensu operibusque meditatur. Nam utique illum athletam certamina inveniunt, qui in usu exercitii fuerit constitutus : qui vero exercitium dereliquerit, sine dubio non poterit reperiri ; qui indignus est, ut quæratur. David ergo quasi bonus athleta dicit : « Tribulatio et necessitas invenerunt me ; » quia paratum semper habuerunt, non refugientem necessitatum et tribulationum prælia, sed petentem.

XLV. Sequitur : « Justa testimonia tua in æternum : » intellectum da mihi eorum, et vivifica me [1]. » Quis tantus, qui possit intelligere Domini testimonia? Et ideo intellectus a Domino postulandus est, cujus tanta est vis ; ut initium ejus sit plenitudo virtutis. Denique scriptum est : « Pietas autem in Deo initium intellectus [2], » quæ virtutum omnium fundamentum est juxta humanarum rerum et cœlestium disciplinam. Pietas amica Deo, parentibus grata, Dominum conciliat, necessitudines fovet, Dei cultura, merces parentum, filiorum stipendium. Pietas, inquam, justorum tribunal, egenorum portus, miserorum suffugium, indulgentia peccatorum.

XLVI. Qui habet intellectum, ipse vere est pius ; intelligit enim humanæ lubricum fragilitatis, et cito ignoscit erranti. Intelligit commune nobis datum naturæ ususque consortium ; et ideo pauperibus tanquam debitum solvit, non inficiatur tanquam indebitum. Intelligit vices esse calamitatum ; et ideo tanquam naufragiis mundi istius portu quodam suæ humanitatis occurrit. Hæc perfecta virtus in hominibus, hæc plena in Deo laus est.

[1] Psal. CXVIII, 144. — [2] Prov. I, 7.

XLVII. Merito intellectum sibi etiam Salomon, magisterium secutus paternum, a Domino postulavit, dicens : « Ego sum puer humilis, et ignoro introïtum meum, et » exitum meum, et servus tuus in medio populi tui, quem » elegisti, populum multum sicut arenam maris, quæ di- » numerari non potest præ multitudine : et dabis servo tuo » cor prudens, audire et judicare cum justitia populum » tuum, et intelligere inter bonum et malum [1]. » Unde complacuit Domino; quia non sibi longævitatem vitæ, et regalium divitiarum copias, sed sapientiam ad intelligenda Domini judicia et justitias depoposcit : et ideo tantum populum regno pacifico gubernavit; quia non usurpavit, ut Adam, boni et mali scire distantiam : sed intelligendæ ejus gratiam oravit a Christo (52). Quod enim scire divinum est, hoc a Domino Deo tuo, ut possis cognoscere, promerendum est. Si petisset et Adam, sicut petivit David, nequaquam in illos inextricabiles erroris laqueos incidisset, quibus omnis ejus hæreditas strangulatur. Ideoque mortuus est, et quod gravius est, morte peccati; quia ante usurpavit scire, quam intellectum quo vivificaretur, acciperet.

XLVIII. Vivificat ergo intellectus, ut Spiritus; quia ipse intellectus gratia spiritalis est : ideoque intellectum munere suo Spiritus sanctus operatur. « Intellectus autem » bonus est omnibus, qui eum faciunt [2]; » quo docemur quia non solum sensu complecti, sed etiam factis, id quod intelligimus, exequi debeamus.

[1] 3 Reg. III, 7-9. — [2] Psal. CX, 10.

## SERMO XIX.

### Koph.

I. Incipit littera decima-nona *Koph*, cujus interpretatio est, « Conclusio; » et sicut alibi invenimus, « Aspice. » Distat littera, congruit sensus. Nam qui concluditur, circumspicere se debet, et causam periculi non dissimulare; maxime cum letale discrimen sit. Concluditur unusquisque tumescentibus visceribus, internisve faucibus, cum intercluso spiritus commeatu, spirandi ac respirandi commercia coarctantur. Concluditur fœmina, cum fit peridrome matricis, qua pectoris ipsius premitur principale; unde graves oriuntur angustiæ, et nisi in locum suum illa recipiendorum seminum aula revocetur, vitam consuevit excludere. Ita etiam qui animo angitur, et quibusdam adversis imminentibus perurgetur, concludi dicitur non minoribus angustiis mentis, quam corporis. Majorès enim animæ æstus, fervoresque sunt animorum, quam corporum.

II. Conclusus igitur viscerum tumore, medicum quærit; ut possit propulsare periculum, et constricta laxare. Veniens medicus tentat omnia, explorat interna. Et tu ergo conclusus animi fervore, aspice te ipsum interiori oculo. Morbi vis urget, fervet noxia conscientia, moles peccatorum premit, intercipiunt sensum mentis angustiæ: cognosce te ipsum, et orationis quære medicinam : posce ut veniat medicus ille qui descendit de cœlo, qui maxime ægrotos requirit, sicut ipse ait: « Non opus est sanis medi-

» eus, sed iis qui male habent[1]. » Habes vulnera? Ne differas : non est apud eum ulla comperendinatio sanitatis. Habes ulcera? Ne timeas : verbo, non ferro curare consuevit. Aspice igitur illis oculis, quibus David auxilium quæsivit et meruit. « Levavi, inquit, oculos meos ad montes : quæsivi unde mihi veniret auxilium[2]. » Non inveni nisi a Domino, qui enim mundum condidit, tuetur accolas mundi. Aspice ergo, et semper aspice, quia justi oculi semper ad Dominum.

III. Hoc monet te etiam Hieremias in Threnis sub hac ipsa littera, dicens ad Hierusalem : « Surge et expergiscere in nocte, in principio vigiliæ tuæ effunde sicut » aquam cor tuum ante faciem Domini : extolle ad Dominum manus tuas pro animabus parvulorum tuorum, qui » deficiunt fame in plateis omnium itinerum[3]. » Nonne et aperte conclusionis ostendit angustias, et monet ut intentione cordis, in quo est oculi melioris obtutus, remedium tibi salutare provideas? Denique etiam infra, iterum sub hac littera ait : « Appropinquavit enim tempus nostrum, » repleti sunt dies nostri, advenit finis noster. Leves facti » sunt qui persecuti sunt nos, super aquilas cœli. In montibus accensi sunt : in deserto insidiatus est nobis[4]. »

IV. Demonstravit summam conclusionem, nec ullum remedium nisi in adventu Domini nostri Jesu Christi, qui solus desperatis possit afferre medicinam. Et quasi ostendens eum, dicit : « Spiritus ante faciem nostram, Christus » Dominus comprehensus est in interitu nostro... In umbra ejus vivemus inter gentes. » Et infra : « Bibes, inquit, » et inebriaberis. » Adhuc : « Visitabit iniquitates tuas, revelabit super peccata[5]. » Quam breviter adventum et passionem ejus expressit, remissionemque omnium pecca-

[1] Matth. IX, 12. — [2] Psal. CXX, 1, 2. — [3] Thren. II, 19. — [4] Id. IV, 18, 19. — [5] Ibid 20-22.

torum : quam aperte congregationem futuram gentium declaravit ! Hinc illud apostolicum : « Quia cæcitas ex » parte Israël contigit, donec plenitudo gentium intraret, » et sic omnis Israël salvus fieret[1]. »

V. Veni, Domine Jesu : sed jam non in umbra, sed in Sole justitiæ. Si umbra profuit, si passionis tuæ umbra protexit, si corporis umbra salvavit; quantum conferre poterit claritas aperta virtutis ? Per umbram lepra curata est[2] : per umbram quoque illius fœminæ quæ fimbriam vestis dominicæ attigit, sanguis stetit[3] : per umbram te vidimus, quando non habebas speciem neque decorem. Umbra tua caro fuit, quæ nostrarum æstus refrigeravit cupiditatum, quæ restrinxit ignes libidinum, quæ avaritiæ, diversarumque passionum incendia temperavit. Et quid dicam de umbra Domini, quando et Apostolorum umbra sanabat[4] ? Veniente etenim Petro unusquisque offerebat ægros suos, quos transeuntis Apostoli umbra reddidit sanitati.

VI. Audi quia caro Domini umbra erat : « Ecce Domi» nus sedet super nubem levem, et veniet in Ægyptum[5]. » Et David dicit : « Sub umbra alarum tuarum protege » me[6]. » Factus est igitur exinanitus umbra nobis, quos sol iniquitatis exusserat. Vidimus ergo in umbra eum, cum adhuc fides prima procederet. Sed nunc jam totum illuminat mundum : et tamen adhuc eum per sui corporis, quæ est Ecclesia, umbram videmus, nondum facie ad faciem; neque enim oculi corporis Divinitatis possunt recipere fulgorem. Hæc quoque umbra totum quotidie protegit orbem terrarum. Profuit igitur conclusio; « Conclusit » enim Deus omnia in incredulitate; ut omnium miserea-

[1] Rom. XI, 25, 25.— [2] Matth. VIII, 3. — [3] Luc. VIII, 44.— [4] Act. V, 15 — [5] Isaï. XIX, 1. — [6] Psal. XVI, 8.

» tur[1]. » Sed jam consideremus quid in conclusione dicendum est, et unde incipiendum.

VII. « Exclamavi in toto corde meo, exaudi me, Do- » mine : justitias tuas exquiram[2]. » Cum impressiones patimur corporales, exclamare consuevimus ; ut alios ad præsidium nobis vocare possimus. Premebatur sanctus Propheta, appropinquantibus sibi persecutoribus. Saül primo infestus armato eum insequebatur exercitu : postea parricida filius imminebat : non contentus fugientis exilio, vitam patris quærebat eripere. Sed ab illis minus pati poterat quos in præsenti videbat, quam ab illis quos non videbat; est enim colluctatio sanctis non solum adversus carnem et sanguinem, sed etiam adversus Principatus et Potestates istius mundi, rectoresque tenebrarum, qui latronum modo in istius sæculi nocte humanis insidiantur affectibus. Horum igitur sanctus David cum graves adversum se videret fieri incursus, exclamavit in toto corde suo. Etenim adversus diabolum non vocis magnitudine, sed magnanimitate cordis utendum est.

VIII. Est tamen et vox cordis; quia est et vox sanguinis, quæ ad Deum pervenit. Denique Deus dicit : « Vox » sanguinis fratris tui de terra clamat ad me[3]. » Clamat ergo cor nostrum non sono corporis, sed cogitationum sublimitate, concentuque virtutum. Grandis fidei clamor. Denique in spiritu adoptionis clamamus : Abba Pater, et ipse Spiritus Dei clamat in nobis. Magna vox justitiæ, magna est castitatis, per quam et mortui loquuntur; nec solum loquuntur, sed etiam sicut Abel clamant. At vero injusti anima nec viventis clamat ; quia Deo mortua est. Nihil in illa sublime, nihil magnificum est : quale eorum, quorum sonus in omnem terram exivit, et verba in fines orbis terrarum. Gracili voce Moyses loquebatur, et plus

[1] Rom. XI, 32. — [2] Psal. CXVIII, 145. — [3] Gen. IV, 10.

omnibus audiebatur. Quotidie auditur in Ecclesia : ab illis solis, hoc est, Judæis non auditur, qui aure audiunt, sed non exaudiunt. Prophetæ dicitur alteri : « Exalta viri- » bus vocem tuam[1]. »

IX. Anna tamen non clamabat in corde suo[2], sicut Moyses, sed loquebatur : fortasse quia filios postulabat, hoc est, bona quidem, sed privata, non publica, non clamabat. Sed quia a Domino postulabat, quia Domino eum, si quem susciperet, offerebat, loquebatur Deo : clamabat autem Moyses; quianon pro se, sed pro omni populo precabatur. Unde dictum est ei a Domino : « Quid clamas[3] ? » Clamabat affectu pio, et sensu profundo, et personabat in cœlo, miraculis petens digna cœlestibus; ut mundi elementa mutaret.

X. Denique ut ipsius loci seriem recenseamus : instabat Pharao, et innumeris Ægyptiorum stipatus curribus, urgebat Hebræos : hinc circumfusus hostis, inde interfusum mare plebem Dei clauserat. Nulla in armis fiducia, spes nulla in viribus. Strepebat tantummodo querela miserabilis, quod commodius sibi foret dura in Ægypto servitutis onera subire, quam acerba in deserto morte consumi : querela nihil præsidii offerens, plurimum offensæ afferens. Stabat ergo Moyses mœstus, sollicitus, anxius populi et periculis et querelis, expectans fidem cœlestium promissorum : et tacitus secum ipse volvebat qua tandem Dominus ope, injuriæ immemor, memor gratiæ, subveniret. Dicit ad eum Dominus : « Quid clamas ad me ? » Sonum ejus non audio, vocem ejus agnosco : silentium ejus lego, clamorem ejus in operibus deprehendo. Clamabat populus, et non audiebatur : tacebat Moyses, et audiebatur. Non populo dictum est : « Quid clamas ad me ? » Non enim ad Deum clamabat populus, qui injusta, et viris in-

[1] Isaï. LVIII, 1. — [2] 1 Reg. 1, 13. — [3] Exod. XIV, 15.

digna clamabat. Sed Moysi dictum est : « Quid clamas ad » me ? » hoc est : Tu solus ad me clamas, qui de me speras : tu solus ad me clamas, qui virtutem meam excitas : tu solus ad me clamas, qui per universam terram annuntiari meum nomen expectas.

XI. Clamabat ergo Moyses in corde suo, et omnis sapiens in corde suo clamat. Denique sapientia cum altissima prædicatione convocat ad crateram, dicens : « Relinquite insipientiam... et quærite sapientiam [1]. » Magnæ sublimitatis, magnæ vocis hæc prædicatio est, quæ stultis sapientiam pollicetur. Et Jesus Dominus exclamabat : « Si quis sitit, veniat ad me, et bibat [2]. » Et vere magna clamabat, qui vocabat homines ad regnum cœlorum, ad illum venerabilem potum quo vitæ æternæ fluctus infunditur. Et tu cum oras, magna ora, id est, ora quæ æterna sunt, non quæ caduca. Ora quæ divina sunt atque cœlestia ; ut sis sicut Angeli in cœlo. Noli orare pro pecunia, quia ærugo est : noli pro auro, quia metallum est : noli pro possessione, quia terra est : ista oratio ad Dominum non pervenit. Non audit Deus, nisi quod dignum suis ducit esse beneficiis : sed audit piam vocem, plenam devotionis et gratiæ.

XII. Non solum ergo clamandum in corde, sed etiam in toto corde clamandum est. Sicut enim corporaliter tunc bene clamatur, cum toto ore clamatur : ita spiritaliter toto est clamandum corde, si volumus magna referre, et a Domino quæ poscimus, impetrare. Hanc Dominus vocem exigebat a populo, quam populus nesciebat. Ideoque dixit Dominus : « Populus hic labiis me honorat : cor au» tem eorum longe est a me [3]. » Qui ergo appropinquaverit corde, ipse auditur a Domino. Cor ergo prius clamet, ut sermo possit audiri.

[1] Prov. IX, 6. — [2] Joan. VII, 37. — [3] Isaï. XXIX, 13.

XIII. Sed non satis est clamare ad Dominum, sed etiam justitias ejus exquirere. Exquirit autem justitias, qui id quod in omnibus creaturis, et maxime in animantibus rationalibus, vel etiam irrationabilibus justum est, Providentiæ ascribit divinæ. Unde turturi studium pudicitiæ; quæ, compare amisso, concubitui indulgere non novit : quod homines servare non possunt? Unde plerisque animantibus, tam sobria partus cura servandi; ut ubi conceptionis munus agnoverint, ibi coïtum non putent esse repetendum; ne receptorum seminum fiat adulterina permixtio? Phœnix coïtus corporeos ignorat, libidinis nescit illecebras, sed de suo resurgit rogo : sibi avis superstes, ipsa et sui hæres corporis, et cineris sui fœtus. Aquila ne degeneres partus nutriat, diligenti librat examine : et adhuc teneros fœtus pio ungue suspendit, solisque offert radiis; ut si forte oculos suos vi fulgoris inflexerint, tanquam degeneres laxato in præceps ungue dimittat : sin vero naturæ vigorem constanti adversum radios solis obtutu potuerint vindicare, dignæ indolem sobolis onere grato reportet.

XIV. Volatilia cœli omnia non serunt, neque metunt, et Deus pascit illa : quia justitias Domini custodiunt, nihil sibi proprium vindicando : sed ligno fructifero, quod Domini judicio communem ad escam datum est, famem relevare contenta. Ex his igitur nos cognoscimus, quam divinæ subsidia Providentiæ hominibus non deessent, si Dei justitiam servare vellemus. Qui alit aves, non aleret homines, quos ad imaginem et similitudinem sui fecit? Nonne pluris sumus illis? Naturæ prærogativa pluris sumus, sed inferiores devotionis gratia, et prævaricationis injustitia.

XV. Sequitur versus secundus : « Clamavi ad te, salva » me : et custodiam mandata tua[1]. » Repetit quod ad Do-

[1] Psal. CXVIII, 146.

minum clamaverit, et custodem se promittit cœlestium statutorum, quæ cœlo terraque testibus Dominus Deus sanxit[1], ut prævaricatores elementorum testimoniis arguantur. Quomodo cœlum aspiciant prævaricationis suæ conscium? Quomodo fructus de terra expectent, quæ novit ingratos? Vide igitur quam non parva promittat Propheta. In clamando fidelis et promptus affectus exprimitur : in custodiendo testimonia, continentiæ virtus, obsequii sedulitas declaratur.

XVI. Sequitur versus tertius : « Anticipavi in maturi» tate, et exclamavi : in verba tua speravi[2]. Græcus ἐν ἀωρίᾳ dixit, quod est, ante horam, ante tempus. Qui ergo Dominum deprecatur, non velut præscripta præcipua tempora præstoletur, nesciens in obsecrationibus Domini tempus esse aliquod, sed semper in ipsis sit. Sive manducamus, sive bibimus, Christum annuntiemus, Christum rogemus, Christum cogitemus, Christum loquamur : in corde nostro semper, semper in ore sit Christus.

XVII. Sed forte dicas : Quomodo scriptum est : « Tem» pus omnibus, et tempus omni rei sub cœlo est[3] ? » Sed Dominus Jesus supra cœlum est, nullo circumscriptus est tempore. Claudat os suum arriana perfidia. « Tempus, in» quit, omni rei sub cœlo : » quanto magis sub Deo tempus, non supra Deum? Generatio ex patre non habet tempus; neque enim opus ante auctorem, sed auctor supra operis exordium. Fortasse objiciant quia dixit : « Tempus » meum nondum advenit[4]. » Et iterum dixit : « Pater, venit » hora[5]. » Sed hæc hora est passionis. Est etiam tempus virginalis conceptionis : « Ecce virgo in utero accipiet[6] : » quia virgo sub tempore, et ideo præscripta ætate concepit.

XVIII. Qui rogat itaque, semper roget : et si non sem-

[1] Deut. XXX, 19. — [2] Psal. CXVIII, 147. — [3] Eccle. III, 1. — [4] Joan. VII, 6. — [5] Id. XVII, 1. — [6] Isaï. VII, 14.

per precatur, paratum semper habeat precantis affectum. Pernoctabat in oratione Dominus Jesus [1], non indigens precationis auxilio, sed statuens tibi imitationis exemplum. Ille pro te rogans pernoctabat; ut tu disceres, quomodo pro te rogares. Redde igitur ei quod pro te detulit. Audi supra dicentem Prophetam : « Media nocte surgebam ad » confitendum tibi [2]. » Et tu surge vel media nocte, si non potes tota semper nocte vigilare; ut dum oras nocte, veri solis pectori tuo splendor irradiet; quia omnis anima quæ Christum cogitat, in lumine semper est : dies lucet, tibi semper Christus aspirat. Sed quia sequens versiculus de tempore precandi evidenter expressit, in isto versiculo actuum magis, operumque arbitror, quam orationis tempus intelligendum.

XIX. Præcurrit ætatis maturitatem quisquis in adolescentia positus senilem gravitatem induit, et juveniles annos veterana quadam continentia regit, fervoremque virentis corporis incana morum maturitate componit. Nam quid potest habere laudis, si effœtum corpus voluptatibus, et jam senectutis gelu frigidum, ad sera devotionis officia, deposito jam segnior vigore, convertat? Non est corona, nisi ubi fuerit difficilioris lucta certaminis : ad quam rari attingere possunt, non omnes qui ingressi fuerint stadium, pervenire. Ille laudabilis, cui est in se ipso ante certamen, qui carnem suam reluctantem sibi mentis coërcet imperio, parca frugalitate castigat, et servituti redigit; ne effrenata libertate luxuriet, atque indomita fervens cupiditate, habenas animi regentis abrumpat. In hora est ergo senex, si munia sobriæ maturitatis exerceat : ante horam præcurrens juvenis, si senili pondere incentiva comprimat voluptatum, ac ferventis illecebras cupiditatis extinguat : « Bo» nus est enim Dominus sustinentibus, » Hieremias dicit. Et,

[1] Luc. VI, 12. — [2] Vide serm. VIII in versiculum 63.

« Bonum est viro, qui grave portavit jugum a juventute : » sedebit singulariter, et silebit; quia tulit jugum verbi[1]. » Qui enim a juventute jugum portaverit, et habenis maturi moderaminis teneriora volens colla subdiderit, sedebit singulariter, remotus a strepitu interpellantium passionum, et quietus silebit : cui necesse jam non sit jurgari cum corpore, decertare cum variis cupiditatibus; quia tulit jugum verbi anima quæ quærit Deum, quæ captivas sibi fecit omnes delicias juventutis. Unde fortasse et illud dominicum : « Non clamabit, neque contendet, neque audiet » quisquam in plateis vocem ejus[2]; » non solum ad defensionis silentium, absolutionisque contemptum, et tolerantiam passionis, sed etiam ad compressiones omnium accipere possumus corporalium voluptatum. Unde et alibi scriptum est : « Quia peccatum non fecit[3]. » Recte igitur tacebat in mortis periculo constitutus, qui mortis aculeum non timebat.

XX. « In verba, inquit, tua speravi. » Græcus ἐπήλπισα dixit, quod est ad sperandum semper crescere, et spem spei adjungere. Justus semper sperat, et in adversis positus, et frequentibus afflictus ærumnis desperare non novit : sed quo graviora toleraverit, magis sperat, et sperandi sumit profectum, secundum illud oraculum : « Consola- » mini, consolamini populum meum, dicit Dominus : Sa- » cerdotes, loquimini justitiam in cor Jerusalem, consola- » mini eam; quia repleta est dejectio, et solutum est pec- » catum ejus; quia recepit de manu Domini duplicia pec- » cata sua[4]. » Quam cito dixit plenitudinem dejectionis solutionem esse peccati, et repetivit causam consolationis eo majus esse reconciliationis insigne, quo numerosior fuerit pœna, quam culpa.

[1] Thren. III, 25 et 27. — [2] Matth. XI, 19, ex Isaï. XLII, 2. — [3] I Petr. II, 22. — [4] Isaï. XL, 1, 2.

XXI. Job tot gravatus incommodorum acerbitatibus[1], pio spem cumulabat affectu, discretam a piis causam asserens impiorum, quorum lumen extinguetur. « Lux autem, » secundum Salomonem, semper est justis[2]. » Unde colligitur quia justus semper in verba Dei sperat, et spem adjicit spei. Quod evidentius expressit Esaïas, dicens : « Tribulationem super tribulationem expecta, spem super » spem[3]. » Ad perlactatos et abductos ab uberibus loquebatur, hoc est, ad eos qui prima infantiæ alimenta transissent, cibo jam habiles fortiori. Exemplo sit, quod ablactatus Isaac patriarcha tantus evaserit; ut adhuc inter rudimenta primævæ positus ætatis, nequaquam tamen gladium feriturі parentis horruerit[4]. Plures filios habuit Abraham, nullum ablactavit alium, sed in hoc solo fecisse legitur epulum magnum[5]. Et bene magnum epulum Scriptura dixit, quia typus erat ejus, quem semper epulantur corda sanctorum.

XXII. Sequitur versus quartus : « Prævenerunt oculi mei » mane meditari verba tua[6]. » Supra ait : « Præveni » ἐν ἀωρίᾳ, hoc est, ante horas, ante tempus; hic ait, « Mane : » aliud significans tempus orandi, atque psallendi Domino; ut sit illud prius, secundum quod ait : « Media nocte surgebam[7]; » hoc autem juxta illud : « Præveni orientem solem; » grave est enim, si te otiosum in stratis radius solis orientis inverecundo pudore conveniat, et lux clara feriat oculos somnolento adhuc torpore depressos. Arguit nos tanti temporis spatium sine ullius devotionis munere, ac sacrificii spiritalis oblatione, feriata nocte transmissum. An nescis, o homo, quod primitias tui cordis, ac vocis quotidie Deo debeas ? Quotidiana tibi messis, quotidianus est fructus.

[1] Job. XVIII, 5. — [2] Prov. XIII, 9 — [3] Isaï. XXVIII, 10. — [4] Gen. XXII, 10. — [5] Id. XXI, 8. — [6] Psal. CXVIII, 148. — [7] Vide serm. VIII, ad versiculum 63.

Occurre ergo ad solis ortus, ut te oriens inveniat jam paratum; ne lumina tua madido adhuc sopore mergentia primus diei fulgor exagitet.

XXIII. « In cubili meo; in noctibus quæsivi quem dilexit anima mea[1], » dicit Ecclesia. Ideo meruit eum invenire, ideo ejus gratiam promereri; quia etiam in cubili quæsivit, quæsivit in noctibus. Propterea copiam ejus adepta in posterioribus loquitur ad Sponsum: « Veni, frater meus, exeamus in agrum, requiescamus in castellis, diluculo surgamus in vineas[2]. » Advertis quemadmodum Sponsa Verbum invitet Dei; ut veniat in terras, et tollat peccata mundi? Ager hic erat ante desertus, sentibus nostrorum squalidus delictorum, horridus spinis. Castellum erat, in quo relegatus Adam perpetuo suæ posteritatis hæredes stringebat exilio. Illo ergo ducit Ecclesia Christum, ut Adam liberet. Deinde exulibus absolutis, cœpit mundi istius ager idoneos habere cultores: et qui erat ante jejunus, factus est vitis æternæ plantatione fœcundus Nec tamen sic spiritalibus læta palmitibus evagatur: sed ad has vineas vocat Christum, ubi psallentes sint, et orantes, ubi noctibus ac diebus fructus innoxius perseveret.

XXIV. « Ibi, inquit, dabo ubera mea tibi: dederunt mandragoræ odorem[3]. » Plerique discernunt quemdam inter mandragoras sexum; ut et mares putent esse et fœminas, sed fœminas gravis odoris. Significat ergo gentes quæ ante fœtebant, cum essent infirmiores evirata quadam imbecillitate perfidiæ, boni odoris fructum ferre cœpisse, postquam in adventum Domini crediderunt. Legimus etiam quod mandragoras acceperit sancta Rachel a sorore sua Lia[4]; ut concederet ei illa nocte dormire cum sancto Jacob. Mandragoras Ruben primogenitus attulerat matri,

[1] Cant. III, 1. — [2] Id. VII, 11. — [3] Ibid. 13. — [4] Id. XXX, 14, et seqq.

suæ Liæ. quæ lippientibus oculis, Synagogæ figuram accepit; quia Christi gratiam videre non potuit, hebetato debilis mentis obtutu. Quo declaratur quod fructus quo ante Synagoga a primogenito Dei Filio susceperat, Ecclesiæ concessit: sed quia illius noctis potita concubitu genuit Lia suæ posteritatis hæredem, implevit mysterium; quoniam credentibus Apostolis, reliquiæ Judæorum per electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

XXV. Unde ait Ecclesia: « Nova et vetera, frater meus, » servavi tibi. Quis dabit te fratrem lactentem ubera ma» tris meæ? Inveniens te foris, osculabor te, et quidem » non spernent me. Assumam te, et inducam in domum » matris meæ, et in secretum ejus quæ concepit me ibi do» cebis me[1]. » Habens igitur informationem novarum et veterum Scripturarum, nec despicabilem se esse sentiens, non solum orationibus in secreto cordis Verbum tenet, verumetiam psallentibus chori vocibus velut quibusdam eum osculis gratiæ osculatur.

XXVI. Itaque malorum granatorum, hoc est, diversorum et innumerabilium fructuum, et præcipue fidei odoribus, gratiæ, sapientiæ, et gloriæ, vitæque æternæ subnixa divitiis, quæ sunt circa sinistram et dexteram Sponsi, per animas sanctas laudantium congregationum plausibus excitat Christum, dicens: « Adjuravi vos, filiæ Jerusalem, » ne suscitetis et resuscitetis dilectionem, usquequo vo» luerit[2].

XXVII. Unde eam mirantur filiæ Hierusalem, sanctæ animæ Patriarcharum, et Prophetarum, veterumque justorum, vel cœlestes Potentiæ, dicentes: « Quæ est hæc quæ as» cendit dealbata, innitens super fratrem suum[3]? » hoc est, talibus solemnitatibus fulget Ecclesia: et quæ ante per diem fusca erat, jam splendet in noctibus et relucet.

[1] Cant. VII, 13, et VIII, 1, 2. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 5.

XXVIII. Ipse quoque Dominus tanto munere psallentium delectatus ait : « Pone me ut signaculum in cor tuum, » ut sigillum in brachium tuum; quia valida est ut mors » charitas, durus sicut inferi zelus. Alæ ejus, alæ ignis et » flammæ : aqua multa excludere non poterit charitatem, » et flumina non inundabunt eam[1]. » Quia vidit tantam devotionem Ecclesiæ, idoneos putat esse jam populos qui in corde nostro et in brachio signaculum ejus portare possimus. Ipsum enim Pater signavit Deus : et qui testimonium ejus accepit, signavit; quia Deus verax est : et ideo operantes cibum permanentem in vitam æternam, signati sunt ad imaginem et similitudinem Christi, qui est imago invisibilis Dei. Sicut ergo Deus verax est, et tu signa in tuo sensu et opere veritatem; ut os tuum non loquatur mendacium, manus tua non operetur opera hominum, quæ sunt fallacis istius mundi, sed illa quæ Dei sunt; ut pauperibus largiatur, debiles sublevet, mortuos honoret tumuli sepultura. His operibus charitas quæritur, ut nemo possit a Christo vel periculo mortis avelli. Unde ille ait : « Quis nos separabit a Christo ? Tribulatio ? an angustia?.. » an persecutio ? » Et infra : « Confido enim quia neque » mors, neque vita, neque Angeli[2]. »

XXIX. Ea specie etiam zelus durus est charitatis, et alæ ejus, alæ ignis. Habet alas sicut columba; sunt enim pennæ columbæ deargentatæ, quibus evolat qui diligit, dicens : « Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine[3] : » sed alæ charitatis, alæ ignis, quibus dilectionis inflammat ardorem. Hoc vapore ferventes fecit Dominus Angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem[4], sed non exurentem. Legimus et alam templi, supra quam diabolus tentans fecit ascendere Salvatorem, quæ erat in templi

[1] Cant. VIII, 6, 7. — [2] Rom. VIII, 35 et 38. — [3] Psal. LIV, 8. — [4] Id. CIII, 4.

culmine[1]. Sunt ergo fastigia pinnæ, sunt culmina charitatis, quæ vaporem gratiæ pectoribus humanis adolere consueverunt; ut multa aqua extinguere atque excludere non queat charitatem, et flumina eam sæcularium tempestatum nulla concludant.

XXX. Cum ergo tanta Ecclesiæ gratia, tanta nos præmia devotionis invitent, præveniamus orientem solem, occurramus ad ejus ortus, antequam dicat: «Ecce adsum[2].» Vult se præveniri Sol justitiæ, et ut præveniatur, expectat. Audi quemadmodum expectet, et cupiat præveniri: «Dicit Angelo Pergami Ecclesiæ.... Age pœnitentiam: »cæterum veniam tibi cito. Dicit Angelo Laodiceæ....... »Æmulare ergo, et pœnitentiam age: Ecce sto ad januam, »et pulso; et si quis audierit vocem meam, et aperuerit »januam, intrabo ad eum[3].» Poterat intrare: denique nec resurgentem eum cum corpore ulla clausarum valvarum repagula retinere potuerunt, subito se apostolicis penetralibus improvisus infudit[4]: »sed studia devotionis tuæ desiderat experiri; Apostolos jam probatos habebat. Aut forte, in persecutione prævenit: ubi tranquillitas est, præveniri cupit. Præveni certe hunc quem vides solem. «Surge »qui dormis, et exurge a mortuis; ut illucescat tibi Chris»tus[5].» Si hunc solem præveneris antequam iste surgat, aspicies Christum illuminantem. Ipse prius in tui cordis illucescit arcano: ipse tibi dicenti: «De nocte vigilat ad »te spiritus meus[6],» matutinum lumen temporibus faciet splendere nocturnis, si mediteris verba Dei. Dum enim meditaris, lux est: et videns lucem non temporis, sed gratiæ, dices quia «Lux præcepta tua[7].» Cum autem te meditantem verba divina dies invenerit, et tam gratum opus orandi; atque psallendi delectaverit tuam mentem, iterum

[1] Matth. IV, 5. — [2] Isaï. LVIII, 9. — [3] Apoc. II, 12-16, et III, 14-20. — [4] Joan. XX, 19. — [5] Ephes. XV, 14. — [6] Isaï. XXVI, 9. — [7] Ibid.

dices ad Dominum Jesum : « Exitus matutinos, et vespere » delectabis [1]. »

XXXI. An vero Moyse magistro usus populus Judæorum [2], quotidie in senioribus suis, qui ad hoc munus electi sunt, noctibus ac diebus sine ulla cessatione recenset Scripturas divinas : et si quid aliud seniorem interrogaveris, nescit nisi Scripturæ divinæ seriem resultare. Vacat illic sermo de sæculo, sola illic Scriptura contexitur, singulorum sibi per vices ora succedunt; ne quando sacer ille sonus mandatorum cœlestium feriatur : et tu, Christiane, dormis, cui magister est Christus; et non vereris ne de te dicatur : Populus iste nec labiis me honorat? Judæus vel labiis, tu vero nec labiis. Si illius qui vel labiis honorat, cor longe est a Deo : quomodo potest cor tuum prope esse, qui etiam labiis non honoras? Quandiu te somnus, quandiu te sæcularia tenent, quandiu sollicitudines istius vitæ, quandiu terrena?

XXXII. Divide saltem Deo et sæculo tempora tua : vel quando non potes agere in publico quæ sunt istius mundi, et tenebræ prohibent noctis, Deo vacato, indulge orationibus; et ne obdormiscas, psallito : somnum tuum bona fraude fraudato. Mane festina, et ad Ecclesiam defer primitias pii voti : et postea si vocat sæcularis necessitas, non excluderis dicere : « Prævenerunt oculi mei mane, » meditari verba tua : » securus procedes ad tuos actus. Quam jucundum inchoare ab hymnis et canticis, a beatitudinibus quas in Evangelio legis [3]? Quam prosperum ut te sermo Christi benedicat, et dum recantas Domini benedictiones, studium alicujus virtutis assumas; ut etiam in te benedictionis divinæ meritum recognoscas.

XXXIII. Sequitur versus quintus : « Vocem meam » exaudi secundum misericordiam tuam, Domine : et se-

[1] Psal. LXIV, 9. — [2] Exod. XVIII, 14, et seqq. — [3] Matth. V.

» cundum judicium tuum vivifica me [1]. » Semper homo, etiamsi sanctus, et justus sit, debet orare; ut exaudiat eum Dominus secundum misericordiam suam, non secundum merita virtutis alicujus; quia rara virtus, multa peccata : et secundum judicium suum, ut infirmis opem ferat. Et maxime hoc debemus orare, cum aliquibus urgemur adversis. Unde non otiose a sancto David præmissa est divinæ misericordiæ postulatio.

XXXIV. Sequitur enim : « Appropinquaverunt perse» quentes me inique : a lege autem tua elongaverunt [2]. » Græcus sic posuit : « Appropinquaverunt persequentes me » iniquitate, » hoc est, qui cum iniquitate me persequebantur. Quanto magis mihi appropinquaverunt, tanto amplius se a lege tua separaverunt; quoniam qui fratrem suum persequitur, a lege secernitur. Lex enim dicit : « Di» liges Dominum Deum tuum... Diliges proximum tuum [3]. » Non ergo oderim fratrem, ne dicatur mihi : « Si fratrem » tuum non diligis, quem vides : quomodo potes Deum di» ligere, quem non vides [4]? » Nescis fratrem tuum mercem esse sanguinis Christi? Mercem ergo non diligis Christi, si fratrem non diligis.

XXXV. Ergo persecutor mihi appropinquat, ut noceat : sed is se a lege disterminat; quæ enim portio justitiæ cum iniquitate? Qui autem a lege Dei se separat, separat se ab æterna vita; lex enim vita est. Denique ostendens Propheta legem Dei, ait : Ecce ista est vita, quoniam qui facit quæ legis sunt, vivet in eis [5] : » quod legi convenit utique spiritali. Et fortasse qui mihi appropinquat, ut noceat mihi, dum separatur a lege, separatur a Christo; quia Christus est vita. Ego autem si adhæream Christo, nec mihi appropinquat; quia etiamsi corporis mei habeat potestatem,

[1] Psal. CXVIII, 149. — [2] Ibid. 150. — [3] Deut. VI, 5. — [4] I Joan. IV, 20. — [5] Levit. XVIII, 5.

animæ tamen meæ nocere non poterit. Denique persecutores Martyrum, quam longe ab eorum meritis separati sunt!

XXXVI. Sed forte dicas : Quomodo sancti adhærent Deo? Et ideo sequitur : « Prope es tu, Domine, et omnia » præcepta tua veritas [1]. » Prope est Dominus omnibus, qui ubique adest : nec fugere eum possumus, si offendimus : nec fallere, si delinquimus : nec amittimus, si colamus. Spectat omnia Deus, omnia videt, assistit singulis, dicens : « Deus appropinquans ego sum [2]. » Et quomodo potest deesse alicubi Deus, cum de Spiritu Dei legeris : « Spiritus » Domini replevit orbem terrarum [3] ? » Quia ubi Domini Spiritus, ibi Dominus Deus. « Cœlum et terram ego com- » pleo, dicit Dominus [4]. » Ubi igitur deficit qui implet omnia? Aut quomodo de plenitudine ejus nos omnes accepimus, nisi omnibus appropinquet?

XXXVII. Denique David sciens illum ubique esse, et implere cœlum, et terram, et maria, ait : « Quo ibo a Spi- » ritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cœ- » lum, tu ibi es : si descendero in infernum, ades : si » sumpsero pennas meas ante lucem, et habitem in novis- » simo maris ; etenim ibi manus tua deducet me, et tenebit » me dextera tua [5]. » Quam cito significavit ubique Deum esse, et ubi est Deus, ibi Spiritum ejus esse præsentem, et ubicumque est Dei Spiritus, ibi Deum esse. Quo loco individuæ copula Trinitatis expressa est. Siquidem hæc per os Prophetæ locutus est Dei Filius, in persona hominis locutus, qui per incarnationem descendit in terras, per resurrectionem ascendit in cœlum, per corporis mortem penetravit infernum, ut solveret alligatos. Aut si ad Prophetam referas, advertis expressum quod ubique ma-

[1] Psal. cxviii, 161. — [2] Jerem. xxiii, 23. — [3] Sap. i, 7. — [4] Jerem. xxiii, 24. — [5] Psal. cxxxviii, 7-10

nus et dextera Dei Christus assistat, ubi Pater Deus, et sanctus Dei Spiritus.

XXXVIII. An cum de sole dubitare nequeamus, quod procedente die toto orbe radios diffundat suos, et omnibus lumen infundat, quem etiam illi qui videre non possunt, sentiunt tamen aëris ipsius fotu esse præsentem? Ubi enim deest calor illius? Quo radii ejus non perveniunt, cum discussis noctis, aut nubium tenebris, illuminat terras? In cœlo fulget, in mari rutilat, fervet in terris. De sole ergo non dubitas, quod ubique resplendeat : de Deo dubitas, quod ubique fulgeat splendor gloriæ ejus, et imago substantiæ? Quid non penetret Verbum Dei, splendor æternus, qui etiam occulta mentis illuminat, quæ non potest iste sol penetrare; Verbum enim Dei gladius spiritalis est, usque ad divisiones animæ, atque artuum, medullarumque perveniens. De quo dicit Simeon justus ad Mariam : « Et tuam » ipsius animam pertransibit gladius; ut revelentur multo» rum cordium cogitationes [1]. »

XXXIX. Penetrat ergo animam, et quasi candor æternæ lucis illustrat. Sed quamvis diffuse per omnes, et in omnes, et supra omnes potestates sit; quia omnibus ortus ex Virgine est, et bonis et malis, (sicut et solem suum oriri jubet super bonos et malos,) illum tamen fovet qui appropinquat sibi. Sicut enim a se fulgorem solis excludit, qui fenestras domus suæ clauserit, locumque tenebrosum in quo diversetur, elegerit : ita qui se averterit a Sole justitiæ, non potest splendorem ejus aspicere : in tenebris ambulat, et in omnium luce ipse sibi causa est cæcitatis. Tuas igitur illi aperi fenestras; ut tota domus tua veri fulgore solis illuceat : aperi oculos tuos, ut videas orientem tibi Solem justitiæ, Sed cave ne eos ulla stipulæ festuca perturbet. Si quid sordis in oculo fuerit mentis tuæ, non poteris intueri

[1] Luc. II, 35.

si quid ægritudinis, plus gravabit; confusam oculorum aciem lux ferit, majoremque dolorem excitat. Sit ergo simplex oculus tuus; ne incipiat totum corpus tuum esse tenebrosum, et vacillet in lumine, sicut sunt cæcorum vestigia.

XL. Numquid si quis ostia domus suæ claudat, solis est culpa quod non illuminet domum ejus? Ergo si quis peccatorum suorum repagulis obferandam mentem propriam judicaverit, et Verbi a se splendorem stultus avertat, ac sibi inferat insipientiæ cæcitatem, causari poterit quod Sol justitiæ noluerit intrare, aut infirmitatem luminis cœlestis arguere? Pulsat januam tuam Dei Verbum. « Si quis... » mihi aperuerit, inquit, intrabo [1]. » Si quis ergo non aperuerit, numquid non ingredientis, et non magis non aperientis est culpa? Nihil quidem Deo est obseratum, nihil clausum æterno lumini : sed portas malitiæ dedignatur aperire, conclavia non vult penetrare nequitiæ.

XLI. An vero cum animæ nostræ vigor putrem corporis refugiat portionem, quod ejus gratiam corrupti artus sentire non possint; Deus corruptæ animæ membra quædam dignatur habitare? Animæ tamen vigor per corpus omne diffunditur, sive manus, sive pes, sive digitus particeps sensus est : Dei potest alicubi deesse sapientia, alicubi ejus deesse majestas? Sane fugientes non retinet, non cogit invitos : sed neque fastidit appropinquantes : et illius quidem virtus, illius Verbum Deus omnibus prope est : « In ipso enim constant omnia, et ipse est caput corporis » Ecclesiæ, in quo omnis inhabitat plenitudo [2]. » Sed plerosque ab eo peccata secernunt, de quibus dictum est : « Ecce qui elongant se a te, peribunt. » Unde sanctus Propheta ait : « Mihi autem adhærere Deo bonum est [3]. » Et Apostolus ostendens non esse longe Deum ab unoquoque

[1] Apoc. III, 20. — [2] Coloss. I, 17, 18, et II, 9. — [3] Psal. LXXII, 27, 28.

nostrum : « In ipso, inquit, vivimus, et movemur, et sumus[1]. » Vitalem etenim omnibus gratiam subministrans, omnibus præsto est munere bonitatis suæ : sed propior est illis qui contrito sunt corde.

XLII. Quod vetus quoque per ænigmata historia docet. Moyses in montis Sinaï supercilio erat, et solus erat[2] : populus in valle, in imo montis : presbyteri in parte montis supra merita plebis, sed plurimo intervallo a Moysi meritis separati. Non omnes in vertice, neque in imo omnes, sed populus : Moyses solus in vertice Sina montis, qui latina interpretatione dicitur, « Tentatio. » Et tu si supra tentationes ascenderis, et contrito corde detuleris precem, Deo proximus eris : si mundo corde fueris, et tu Deum videbis : « Beati enim mundo corde; quia ipsi Deum videbunt[3]. »

XLIII. Qui ergo Deo proximus est, dicit : « Prope es, » Domine, et omnia præcepta tua veritas. » Judæus hoc non potest dicere, qui non recipit Dominum Jesum; separavit enim se, nec in veritatem, sed in umbram credit. Quomodo dicit : « Præcepta tua veritas; » cum gratia et veritas per Jesum Christum facta sit; cum eum non agnoscat, qui veritate et plenitudine circumcisionis suæ totum mundum redemit?

XLIV. Octavus versus est : « Initio cognovi de testimo» niis tuis; quia in æternum fundasti ea[4]. » De testimoniis, inquit, tuis ab initio cognitionem et fidem assumpsi, quod in æternum fundata sunt; testimonium enim fidele est, et præstat parvulis sapientiam. Si cognovissent Adam et Eva quod quasi parvulis data essent cautiora præcepta; ne usurparent sibi scientiam boni et mali, quam recto discrimine definire non possent, paradisi incolatum in perpetuum vindicare potuissent. Si considerent homines quia

[1] Act. XVII, 27, 28. — [2] Exod. XIX, 20, et seqq. — [3] Matth. V, 8. — [4] Psal. CXVIII, 152.

sanguis hominis ad Deum clamat, manus proprias a nece hominis abstinebunt. Si custodiant præcepta quæ dedit Dominus coram cœlo et terra testibus dicens : « Audi cœlum, et auribus percipe terra [1] : » scientes quia quidquid flagitii commiserint, adversus legem Domini fecisse, Angelorum, et Potestatum, sanctorum quoque hominum testimoniis arguantur ; supra hæc testimonia fundamentum sibi constituent, quia æterna sunt atque perpetua. Et nos ergo opus nostrum ædificemus supra fundamentum testimoniorum cœlestium ; ut non ardeat sicut lignum aut stipula : sed sicut aurum probetur ; ut æterno maneat nixum fundamine.

## SERMO XX.

### Res.

I. INCIPIT littera vigesima *Res*, quæ latina interpretatione « Caput, » dicitur, vel « Primatus. » Caput est, ut formam generis humani consideremus, quod fovet membra omnia, et dirigit atque implet sensibus. « Sensus enim sapientis in capite ejus [2]. Inde ductus venarum, meatusque spiritus, sanguinis vires in totius partes corporis derivantur. Lustrat omnia, ornat omnia. Sublato capite, corpus sine nomine est, non agnoscitur, nec ulla superest usura vivendi. Propterea qui in aliquo damnantur crimine, eo quod ornamentum est totius corporis, capite abdicantur : et quia turpi vel scelesto reatu belluinæ fœditatis illuviem, vel bestialis immanitatis horrorem commisisse detecti sunt, tanquam ii qui proposito humanæ moderationis excide-

[1] Isaï. I, 2. — [2] Eccle. II, 14.

rint, formam quoque humanæ conditionis jubentur exuere. Reciso enim capite, reliqui corporis truncus bestiarum corpori comparatur, et sapientiæ arce fraudatur; quia sapientiæ non potuit tenere rationem. Sepelitur igitur sine decore suo corpus; in capite etenim vigor vitæ, in capite est gratia venustatis.

II. Fertur coluber, cum urgetur periculo, caput semper abscondere, et in orbem se colligens, objecta reliqui parte corporis, hoc solum tueri; quod illisa feratur membra cætera, salvo capitis vigore, reparare. Hoc et tu moraliter caput serva, hoc servato et mystice. Mysticum caput Christus est; quia « Omnia in ipso constant, et ipse est » caput corporis Ecclesiæ[1]. » Hoc caput qui amiserit, vivendi usum habere non poterit. Hoc solo distamus a bestiis, ad imaginem Dei et similitudinem virtutum vigore formati. Fides nos ab irrationabilium pecudum comparatione secernit. Hoc caput humani servate serpentes; etiamsi omnia membra cædantur totum uratur corpus incendiis, mergatur profundo, evisceretur a bestiis, hoc tamen capite custodito, vita integra, salus tuta est; nemo enim potest perire, cui non sublatus est Christus.

III. Est et caput summa studii atque operis nostri, summa negotii, summa spei, summa virtutum. Omnis autem summa est studii nostri; ut simus humiles, veritatem sequamur: « Quam non videt extollens se, frustra inflatus » mente carnis suæ, et non tenens caput. » Quod sit hoc caput evidenter expressit dicens: « Ex quo omne corpus » per compaginationes et colligationes subministratum et » copulatum crescit in incrementum Dei[2]. » Et in Esaïæ libro dicit Dominus per Prophetam: « Auferam a Judæa » caput et caudam, initium et finem[3]. » Hoc caput Judæa quod tenebat amisit, quæ Jesum Dominum non recepit.

[1] Coloss. I, 17, 18. — [2] Id. II, 18, 19. — [3] Isaï. IX, 14.

Ubi fides est, et initium, et finem habemus. Ubi perfidia, nec initium nec finis est. Ecclesia principium habet, quæ Christum habet; Christus enim Ecclesiæ principium est, primogenitus ex mortuis. Habet et finem; quia ipse est primus et novissimus. Ipse est finis Legis ad justitiam omni credenti. Synagoga nec initium nec finem habet; quia nec in principio invenit quod sequatur, nec in fine quod speret. Inflatus ergo caput non tenet, hoc est, illam Christi humilitatem qua descendit usque ad crucem, descendit usque ad inferos. Ideo Judæus non credidit; quia contempsit dicentem : « Discite a me, quia mitis sum, et » humilis corde [1]. » Hæc humilitas virtutum omnium caput est, quæ totum velut quoddam nostrorum actuum fovet corpus.

IV. Quamvis infirmus aliquis sit, pauper, ignobilis; tamen si non se extollat et præferat, ipsa se humilitate commendat. Sit aliquis prædives et nobilis, idem si nobilitatem generis et divitias suas jactet, insolentia sui vilis est. Sit aliquis facundus et fortis, qui tumore facundiæ ac virtutis elatus plurimum sibi arroget : nonne ei propter verecundiam, et insipiens plerumque et invalidus antefertur? Denique Pharisæus in Evangelio cum abstemius (53) et parcus esset alieni, liberalis sui, non refugus jejunii, ut ipse dicebat [2]; tamen propter jactantiam, etiam illa quæ habere poterat, amisit. Nihil ei tot genera virtutum uno vitio decolorata prodesse potuerunt. Publicanus, qui nihil enumerare poterat quod posset probari, propter humilitatem tamen justificatus magis, quam ille Pharisæus descendit e templo, secundum quod scriptum est in Propheta : « Quia humiles spiritu salvabit [3]. »

V. Hoc autem esse caput quod hæc littera exprimat, evidenter etiam in Hieremiæ Threnis docemur. Nam præ-

[1] Matth. xi, 29. — [2] Luc. xviii, 10, et seqq. — [3] Psal. xxxiii, 19.

lata hac littera ait Propheta : « Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus... sub umbra ejus in gentibus vivemus[1]. » Hoc ergo caput vere est, quod omnium caput est.

VI. Diximus de capite, dicamus et de primatu, quod licet sermone distet ac littera; sensu tamen in eamdem concurrit intelligentiam. Primatus enim legimus in Veteri Testamento, quos in primogenitis Esaü fratri suo cessit; et ideo vocatum est nomen ejus Edom[2], hoc est, terrenus et callidus. Isti sunt autem fratres, de quibus rogatus est Dominus ab Isaac patre eorum; ut daret ei suæ posteritatis hæredes de Rebecca uxore sua, quæ per viginti annos nullum dederat generationis insigne. Exaudivit eum, et concepit Rebecca, et rogavit Dominum, cum jactare se parvuli viderentur in utero ejus, et responsum accepit : « Duæ gentes in utero tuo sunt, et duo populi ab utero » tuo separabuntur, et populus populum superabit, et major serviet minori[3]. » Nonne apertum est mysterium, duos significari populos, hoc est, populum Judæorum seniorem, et christianum populum juniorem, qui propter cocturam lentis primatus fratris accepit senioris? Quo indicio evidenter exprimitur quod populus senior ille terrenus propter intemperantiam gulæ, primatus quos habuit, amisit : populus autem Ecclesiæ per sobrietatem et continentiam, primatus quos ordine non habebat ætatis, et concessione fraterna, et pio furto paternæ benedictionis eripuit. Quid est igitur quod populus rapuit christianus, nisi Dominum Jesum? A diebus enim Joannis Baptistæ regnum cœlorum cogitur, et cogentes diripiunt illud[4], sicut ipse Dominus declaravit. Bona fraus, quæ vitam furatur æternam. Sed quoniam satis dictum de litteræ hujus interpretationibus arbitramur, consideremus ea quæ huic litteræ Propheta subjecit.

[1] Thren. IV, 20. — [2] Gen. XXV, 33. — [3] Ibid. 23. — [4] Matth. XI, 12.

VII. Primus itaque versus est : « Vide humilitatem meam, » et erue me ; quoniam legem tuam non sum oblitus[1]. » Fortasse dicat aliquis : Gloriatur de se Propheta. Et si gloriatur, gloriatur in infirmitatibus suis, in quibus et Apostolus gloriatur, dicens : « Gloriabor in infirmitatibus » meis[2]. » Alius in divitiis, alius in titulis nobilitatis ac prosapiæ suæ, alius in administrationibus et honoribus gloriatur : justus in humilitate gloriatur ; bona enim gloria, Christo esse subjectum. Ut scias autem quia jactare non se cupiat, sed Domini in se gratiam provocare, alibi idem Propheta ait : « Vide humilitatem meam, et laborem » meum. » Ergo quasi is qui humiliaverit cor suum, quasi is qui plurimum laboraverit, ibi sibi dimitti peccata desiderat, hic erui se precatur.

VIII. Constitue aliquem sacerdotem pro ministri salute sollicitum, quem probatum advertat Deo : aliquem patrem pro filio in ægritudine constituto gravi : aliquam fœminam vel pro filio, vel pro viro mœstam, orationibus incubantem, fundentem uberes lacrymas noctibus ac diebus, humiliantem se ac sternentem solo, multiplicantem jejunia, et quod his gravius est, mentis atque animi dolore confectam, morbi ac periculi dilatione torpentem dicere ad Dominum : « Vide humilitatem meam, et erue me. »

IX. Considera etiam quia spiritali quodam oleo cœlestium præceptorum ungit nos atque exercet quotidie Scriptura divina, et Dominus noster plurimos ad subeunda certamina gestiens provocare, diversa posuit præmia coronarum. Considera, inquam, Christi athletam innumeris contentionibus fatigatum, ac prope jam lassatis viribus resistentem, periculi mole turbatum ; cum videat sibi non solum adversus carnem et sanguinem, sed etiam adversus spiritales nequitias, quæ sunt in cœlestibus, esse luctamen,

[1] Psal. CXVIII, 153. — [2] 2 Cor. XII, 5.

dicere : « Vide humilitatem meam, et erue me; quoniam » legem tuam non sum oblitus; non enim potuit oblivisci, qui secundum ejus præcepta certavit.

X. Contuere etiam aliquem in martyrio constitutum, frequentibus afflictum suppliciis, retrusum in tenebras, gravi fractum pondere catenarum, nervis crura distentum, evisceratum equuleo, exaratum ungulis, adustum candentibus laminis, perseverantis fidei virum, sed jam tædiantis animi quod diutius differatur sacræ mortis corona, dicentem : « Vide humilitatem meam, et erue me; quoniam legem tuam non sum oblitus. » Non solum enim in studiis atque propositis, sed etiam in tentationibus humilitatem dici posse, testimoniis Scripturarum docemur. Siquidem lectum est : « Homines acceptabiles in fornace humilitatis [1]; » ταπεινώσεως enim græcus dixit, quod est, « Humilitatis. » Hoc ideo posui quia plurimi habent latini, « In fornace afflictionis. » Latinus discernit, græcus non separat : ταπείνωσις et humilitas virtutis dicitur, et humilitas afflictionis. Nihil impedit si latinus separat; non enim græcus ex latino transtulit, sed latinus ex græco.

XI. Denique et Hebræi, quandiu in Ægypto erant, in fornace erant ferrea, hoc est, in fornace tentationis, in fornace afflictionis, cum duris affligerentur imperiis. Unde et scriptum est : « Quia eduxit eos Deus de fornace » ferrea, ex Ægypto [2]. » Fornax erat ferrea; quia nullius adhuc in Ægypto opera virtutum plena lucebant, nullius aurum illic fuerat comprobatum, nullius plumbum iniquitatis exustum. Dura fornax, fornax mortis perpetuæ : quam fornacem nullus poterat evadere, quæ omnes consumeret, in qua solus dolor esset et luctus. At vero fornax in qua Ananias, Azarias, Misaël hymnum Domino canebant [3], fornax aurea illa, non ferrea : per quam toto

[1] Eccli. II, 5. — [2] Jerem. XI, 4. — [3] Dan. III, 51.

orbe sapientia fide devotionis illuxit. Erat quidem etiam hæc fornax in Babylonia, ubi aurum non erat spiritale, nisi forte captivum; « Captivam enim Dominus duxit captivitatem[1]. » Hoc erat aurum in Dei sanctis, qui captivi erant apud Babylonios corpore: spiritu autem liberi apud Deum, soluti vinculis captivitatis humanæ, jugo gratiæ spiritalis innexi. Et fortasse eadem fornax ferrea fragilibus est, aurea perseverantibus.

XII. Omnes oportet per ignem probari, quicumque ad paradisum redire desiderant; non enim otiose scriptum est, quod ejectis Adam et Eva de paradisi sede[2], posuit Deus in exitu paradisi gladium igneum versatilem. Omnes oportet transire per flammas, sive ille Joannes evangelista sit, quem ita dilexit Dominus, ut de eo diceret ad Petrum: « Sic eum » volo manere.... quid ad te? Tu me sequere[3]. » De morte ejus aliqui dubitaverunt, de transitu per ignem dubitare non possumus; quia in paradiso est, nec separatur a Christo. Sive ille sit Petrus, qui claves accepit regni cœlorum, qui supra mare ambulavit, oportet ut dicat: « Transi» vimus per ignem et aquam, et induxisti nos in refrige» rium[4]. » Sed Joanni cito versabitur igneus gladius; quia non invenitur in eo iniquitas quem dilexit æquitas. Si quid in eo vitii humani fuit, charitas divina decoxit; « Alæ enim » ejus sicut alæ ignis[5]. »

XIII. Qui habuerit hic charitatis ignem, illic ignem gladii timere non poterit. Ipsi Petro, qui toties mortem suam pro Christo obtulit, dicet: « Transi, recumbe[6]. » Sed ille dicet: Igne nos examinavit, sicut igne examinatur argentum; etenim in quo aqua multa excludere non potuit charitatem, quomodo eum ignis excludet? Sed ille examinabitur ut argentum, ego examinabor ut plumbum: donec

[1] Ephes. IV, 8. — [2] Gen. III, 24. — [3] Joan. XXI, 22. — [4] Psal. LXV, 12. — [5] Cant. VIII, 6. — [6] Luc. XVII, 7.

plumbum tabescat, ardebo. Si nihil argenti in me inventum fuerit, heu me! in ultima inferni detrudar, aut ut stipula totus exurar. Si quid inventum in me fuerit auri vel argenti, non per meos actus; sed per misericordiam et gratiam Christi, per ministerium sacerdotii, dicam fortasse ego : « Etenim universi qui sperant in te, non confundentur[1]. »

XIV. Illo igitur igneo gladio iniquitas exuretur, quæ sedet super talentum plumbeum. Ideo unus ignem illum sentire non potuit, qui est justitia Dei Christus, quia peccatum non fecit; nihil enim ignis in eo quod exurere posset, invenit. Denique soli elevatæ sunt portæ æternales, ut introïret Rex gloriæ, non reus causæ. Et hic quidem mortem caro illius gustavit; neque enim aliter posset resurgere. Quod legi, præsumo : quod non legi, veneratus scientibus derelinquo : unum confitens, quia quidquid caro illa subiit, ideo subiit, ut viam cæteris vel triumphandi per martyrii passionem, vel transeundi in paradisum suis vestigiis informaret. Nemo ergo sibi arroget, nemo de meritis, nemo de potestate se jactet : sed omnes speremus per Dominum Jesum misericordiam invenire; quoniam omnes ante tribunal ejus stabimus. De illo veniam, de illo indulgentiam postulabo; quæ enim spes alia peccatoribus?

XV. Et qui se hic aurum putat, habet plumbum : et qui putat se granum tritici, habet stipulam quæ possit exuri. Sed hic sibi multi aurum videntur. Non illis invideo : sed tamen aurum examinabitur, uretur ut possit probari. Sic enim scriptum est : « Sicut aurum in conflatorio probabo illos[2]. » Ergo advertant, quia examinabuntur omnes. Multi ergo qui se aurum putant, et ipsi humilitatem sequantur; ut vitia sua decoquant. Sed hic inanis jactantia est; ideo multis, qui se massas putant auri, dicit sapientior auri

[1] Psal. XXIV, 3. — [2] Zach. XIII, 9.

massa : Omnes nos fornax probabit. Ergo quia examinandi sumus, sic nos agamus; ut judicio probari mereamur divino. Teneamus hic positi humilitatem; ut cum unusquisque nostrum venerit ad judicium Dei, ad illos ignes quos transituri sumus, dicat : « Vide humilitatem meam, et erue » me ; » nam si superbus fuerit, si arrogans, si contumax, non poterit hoc dicere. Nemo autem dicet : Vide superbiam meam : sed, « Vide humilitatem meam ; » ut ejus gratia erui ab illo igne mereatur.

XVI. Est ergo humilitas laboris et fatigationis : est et humilitas virtutis atque propositi, quam in secundis et prosperis, et in otio positus tenet justus. Nullo licet fractus labore, nullius certaminis dubius eventu, humilem omnibus affectum exhibet, nec sua extollere studet : sed magis minuere operis sui pretium, et meriti sui gratiam. Audi justum humiliantem se : « Ego sum, inquit, minimus » Apostolorum[1]. » Ille vas electionis divinæ, ille gentium doctor minimum esse se dicit, indignum ejus officii nomine, quod suis operibus præferebat; nihilque sibi arrogat, sed totum gratiæ Dei deputat. Hoc utique decet justum.

XVII. Hac humilitate Abraham pater fidei nuncupatus est : qui cum divino participaretur alloquio, terram se esse dicebat, et limum[2]. Ipse quoque Dominus ait : « Ego autem » sum vermis, et non homo : opprobrium hominum, et » abjectio plebis[3], » cum de sui corporis passione loqueretur : qui non quæ sua sunt quæsivit, sed quæ aliorum. Cujus nos imitatores vult fieri Apostolus, atque hortatur dicens : « Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo » Jesu : qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitra- » tus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit » formam servi accipiens[4]. » Nec nos igitur nobilitatem ge-

[1] I Cor. xv, 9. — [2] Gen. xviii, 27. — [3] Psal. xxi, 7. — [4] Philip. ii, 5-7.

neris, nec divitias requiramus, si volumus Christum sequi. Exinanivit se, cum esset in Dei forma; cum dives esset, pauper factus est. Noli et tu contemnere plebeium, quia nobilis es : noli despicere servum, quia potens es : noli pauperem fastidire, quia dives es. Numquid nobilior, numquid potentior, numquid ditior, Christo es? Ille pro te suscepit illa, quæ tu despicis. Ille pro te humiliavit se usque ad mortem, et mortem crucis; ut tuæ lapsum aboleret superbiæ; ut quod per unius Adæ inobedientiam perdideramus, per unius Domini Jesu obedientiam reciperemus: « Propter quod Deus, inquit, illum exaltavit, et » dedit illi nomen quod est super omne nomen; ut in no» mine Jesu omne genu flectatur... quoniam Dominus Jesus » in gloria est Dei Patris[1]. »

XVIII. Considera, o homo, quid legas. Non laboravit Apostolus potentiam Christi probare : sed obedientiam prædicare : sed demonstrare quanta sit humilitatis gratia, quantus ejus profectus. Si simplicibus accipias auribus, et Christum exaltavit. Sed Christus non quæ sua, sed quæ tua erant, illa humilitate quærebat. Accipe ergo argutis auribus : moraliter, tibi profuit; mystice, tuam redemit salutem. Quomodo vis intellige : salus est tua. Si putas quod Christo profuit humilitas sua, cui ergo non proderit? Si illum exaltavit, quem non augebit? Factus est minister omnium Dominus, et auctor omnium vapulavit, pedes lavit, crucifixus est, mortuus est. Sed in his omnibus detrimentum nullum video Divinitatis ejus, profectum operationis agnosco. Qui nihil habebat, quod ad potestatem suam adderet, habuit quod ad cultum suæ majestatis adjungeret. Audeo dicere : Operationis suæ munus amiserat, nisi id humilitas recepisset. Itaque nos quidem redemit, sed etiam sibi acquisivit. Nihil ergo humilitas affert dispendii. Ille

[1] Philip. II, 9-11.

qui se exinanivit, plenus est. Ille qui non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, formam servi accipiens, in gloria est Dei Patris. Suscepi quem nesciebam, agnovi quem non cognoscebam, confiteor quem negabam. Ipsi genu corporis flecto, ipsi genu mentis inflecto, ipsum adoro, quem ante fugiebam.

XIX. Gratias tibi agimus, Domine Jesu, quod creasti nos, sed creatos feris, bestiis, mutis animantibus præfecisti. Majora sunt visitationis tuæ munera. Visitatos majestatis tuæ consortiis honorasti, dicens : « Narrabo nomen tuum » fratribus meis[1] ; » suscepto enim corpore frater es factus, nec Dominus esse desisti. Major redemptionis gratia : periclitantes morte propria redemisti, sicut scriptum est : « Expedit unum hominem mori pro populo[2]. » Suscitasti mortuos, dicens : « Solvite templum hoc, et in triduo suscitabo illud[3] ; » in illo enim templo dominici corporis omnibus jus resurrectionis accrevit. Resurgentes adæquasti Angelis, sicut dixisti : « Quoniam quæ non nubunt, et ii qui » non ducunt uxores, erunt sicut Angeli in cœlo[4]. » Postremo ad dexteram Dei in illo Filii hominis solio collocasti, sicut ipse dignatus es dicere : « Ex hoc autem erit Filius hominis » sedens ad dexteram virtutis Dei[5]. »

XX. Unde Apostolus admirans divinæ dona pietatis, simul ostendens unam Patris et Filii esse liberalitatem, ait : « Deus autem qui dives est in misericordia, propter multam charitatem qua dilexit nos[6]. » Audis in quo debeas, homo, dives esse, quas habere virtutes, amare in Deo, in te probare : imitare beneficia misericordiæ charitatisque cœlestis. Et addidit : « Et cum essemus mortui peccatis, » convivificavit nos in Christo, cujus gratia estis salvati : » et simul suscitavit, simul fecit sedere in cœlestibus, in

[1] Psal. XXI, 23. — [2] Joan. XVIII, 14. — [3] Id. II, 19. — [4] Matth. XXII, 30. — [5] Luc. XXII, 69. — [6] Ephes. II, 4.

» Christo Jesu[1]. » In Christo utique honoratur et caro. Ille igitur qui ad dexteram Dei sedet, propter nos humiliatus est. Ideoque dicit nobis : « Discite a me quia mitis sum, et » humilis corde[2]. » Non dixit : Discite a me, quia potens sum, sed quia humilis corde; ut tu illum imiteris, ut tu ei dicas : Domine, audivi vocem tuam, implevi præceptum tuum. Dixisti ut a te disceremus humilitatem : didicimus non solum sermone tuo, sed etiam actu tuo : feci quod imperasti : « Vide humilitatem meam. »

XXI. Athleta bonus membra sua monstrat; ut conversationis suæ approbet disciplinam. Monstrat etiam tunc membra sua, quando post aliqua certamina graviora, iterum certare compellitur; ut judex videns fessum corpus, nequaquam eum certare compellat. Et tu ostende cordis tui humilitatem; ut titulos virtutis ostendas. Ostende et corporis tui certamina; ut dicas : « Certamen bonum cer» tavi, cursum consummavi[3] : » et videns spiritalis judex certaminis, coronam justitiæ decernat, quoniam legem agonis implesti.

XXII. Sequitur versus secundus : « Judica judicium » meum, et libera me : propter verbum tuum vivifica me[4]. » Festinant innoxii ad judicium, et propriæ innocentiæ arbitris desiderant citius comprobari. Habet hoc usus etiam in sæculo, quod est commune cum sanctis. Verum is qui apud Deum justus est, habet aliam causam judicii non timendi; quia apud misericordem judicem sibi causa est, apud Redemptorem suum vult cito et sperat absolvi. Absolutio enim matura sanctorum est. Unde et Dominus ait per Ezechielem ad Angelos qui ministri sunt ultionum : « A sanctis meis incipite[5]. » Non vult Dominus commune sanctis cum diaboli sociis consortium esse judicii; diabo-

[1] Ephes. II, 5, 6. — [2] Matth. XI, 29. — [3] 2 Tim. IV, 7. — [4] Psal. CXVIII, 154. — [5] Ezech. IX 6.

lus enim et ministri ejus cum hominibus non flagellabuntur. Separata est pœna, ubi distat et culpa. Ideoque alio loco Scriptura ait : « Tempus est incipere judicium a domo » Dei[1]. » Quos miseratur enim, cito castigat; ut non diutius afficiantur futuri expectatione judicii, non prolixius misera reatus sorte macerentur; ut unusquisque reddat etiam duplicia peccata sua, quo tandem possit absolvi. Pœna enim reorum, quædam absolutio delictorum est.

XXIII. Videmus in hoc sæculo insertos nexibus catenarum reos in specie pompæ miserabilis duci : et nonnunquam hoc patiuntur insontes; ut tolerabilius sit mori, quam talia subire supplicia. Optant utique audiri bene sibi conscii : optant etiam hi qui gravibus flagitiis urgentur, pœnam mortis celeritate transigere; ut aliquanta compendia pœnarum lucrentur. Spes est etiam de judicis misericordia. Ipso exilio claustra carceris duriora sunt, nec reditus in perpetuum omnibus intercluditur relegatis. Si hæc operatur humanum examen, quanto magis Christi est omnibus expetendum. Differtur diaboli judicium; ut sit semper in pœnis reus, semper improbitatis suæ innexus catenis, conscientiæ suæ, in perpetuum sustineat ipse judicium. Ideo dives ille (54) in Evangelio[2], licet peccator pœnalibus urgetur ærumnis, ut citius possit evadere. Diabolus autem nequaquam pervenisse ad judicium demonstratur, nequaquam adhuc pœnis esse subjectus; nisi quas ipse tantorum conscius scelerum solvit timore perpetuo, ne aliquando securus sit.

XXIV. Imo ut verius dicam, sanctus ad judicium venit, impius non venit : « Quoniam non resurgunt impii » in judicio[3]. » Hic petit ut absolvatur, alius ut coërcitus dimittatur. Qui autem non judicatur, non credidit, sed impietatis suæ judicio ipse punitur. Apud imperatores istos

[1] 1 Petr. IV, 17. — [2] Luc. XII, 20. — [3] Psal. I, 5.

non puniuntur sceleris rei barbari, quod in sua gente commiserint; quia non sunt sibi subditi, sed graviore nomine hostes habentur, qui sine interrogatione privati sceleris puniuntur. Ita et Christus suos castigat quos diligit, alienos tanquam generali damnatione impietatis astrictos pœnæ donat æternæ; « Novissima enim... destruetur » mors [1] : » et tamen verecunde docet Propheta exemplo sui; ut etiam qui diffidit operibus suis, propter verbum tamen Dei clementiorem speret sententiam.

XXV. Alius propter divitias vivere cupit, alius propter filios : hic propter verbum Dei vivificari petit, sicut Simeon Domini expectavit adventum; vidit enim Dominum in templo, et ait : « Nunc dimittis servum tuum..... in » pace; quia viderunt oculi mei salutare tuum [2] : » asserens vivendi sibi cupiditatem aliam non fuisse, nisi ut Christum videret. Denique vidit, et vinculis solvi corporis postulavit.

XXVI. Possumus etiam intelligere : « Judica judicium » meum, » quasi gravior a nobis causa sit de judicio nostro, quam de errore dicenda. Erranti enim facilius datur venia, quam improbe in alium judicanti. Necesse est enim eam formam in te redire judicii, quam in alium ipse decernendam putaveris.

XXVII. Sequitur versus tertius : « Longe est a pecca» toribus salus; quoniam justitias tuas non exquisierunt [3]. » Quorum serum est judicium, eorum salus longe est : sed ipsi sunt sui auctores periculi, qui Domino non appropinquarunt. Ideo facti sunt longe, quia voluntate sua a salutis se gratia separaverunt. Non refugit eos salus, sed ipsi salutem, qui se elongaverunt. Venit ad Judæos, sed ipsi salutem non receperunt. Quomodo non receperunt? Audi, Jesus salus est, Jesus filius hominis nuncupatus est : « Venit

[1] 1 Cor. xv, 26 — [2] Luc. ii, 29, 30. — [3] Psal. cxviii, 155.

» enim Filius hominis quærere, et salvum facere quod pe-» rierat [1] : » sed Judæi dimitti sibi latronem postulaverunt, Jesum repudiaverunt [2].

XXVIII. Quis autem est qui se longe facit a Domino, nisi qui non exquirit justitias ejus? Qui vero justitias exquirit, prope est, adhæret Deo. Et ideo justitias Dei quærentibus dicit Apostolus : « Vos qui eratis longe, facti estis » prope in sanguine Christi [3]. » Sanguis Christi justitia est. Denique ipse ait ad Joannem : « Sine.... nos implere omnem justitiam [4].

XXIX. Sequitur versus quartus : « Miserationes tuæ » multæ nimis, Domine : secundum judicium tuum vivi-» fica me [5]. » Etsi longe est a peccatoribus salus; tamen nemo desperet, quia multæ sunt misericordiæ Domini. Qui enim suo peccato pereunt, misericordia Domini liberantur. « Miserebor, iniquit, cui misertus ero [6]. » Palam apparuit non quærentibus, vocavit refugientes, congregavit ignaros, pro omnibus se obtulit passioni. Num ergo multum misericors? Misericordia enim hominis in proximum suum : misericordia Domini in omnem carnem; ut omnis caro ad Dominum ascenderet, illa Domini miseratione donata.

XXX. Sed cum dixerit multas esse Domini miserationes, quomodo secundum judicia ejus vivificari petit; maxime cum alibi ipse dicat : « Et non intres in judicium » cum servo tuo [7] ? » Sed aliud est illud judicium beneficiorum Christi, cui respondere non possumus (quis enim potest debitum referre naturæ, debitum salutis et gratiæ) aliud judicium, quo fragilitatis nostræ æstimatione censemur. In hoc ipso tamen judicium cum misericordia copulatum est; ut veritas judicii miseratione Domini temperetur.

[1] Luc. xix, 10.— [2] Joan. xviii, 10.— [3] Ephes. ii, 13.— [4] Matth. iii, 15. — [5] Psal. cxxviii, 156. — [6] Exod. xxxiii, 19. — [7] Psal. cxlii, 2.

XXXI. Aut fortasse, quia dixerat : « Judica judicium » meum; » ideo subtexuit miserationes Domini nimium multas esse; grave est enim de altero judicare. Unde etiam scriptum est : « Nolite judicare, ut non judicemini[1]. » Cum enim unusquisque sit suorum conscius peccatorum, quomodo potest de alterius judicare peccato. Judicet de alterius errore, qui non habet quod in se ipse condemnet : judicet ille, qui non agat eadem quæ in alio putaverit punienda; ne cum de alio judicat, in se ferat ipse sententiam : judicet ille qui ad pronuntiandum nullo odio, nulla offensione, nulla levitate ducatur. Audisti hodie quid judex verus et justus locutus sit : « Non possum, inquit, ego » a me facere quidquam[2].

XXXII. Nonnulli hæretici solebant hinc facere quæstiones, quasi infirmus esset Filius, qui a se nihil faceret; quasi secundum Divinitatem quoque subditus, et paterno subjectus imperio : nec advertunt quod hoc quoque magis potestatis divinæ unitas comprobetur, ubi putant inter Patrem et Filium esse distantiam potestatis. Nihil a se facit Filius, quia per unitatem operationis nec Filius sine Patre facit, nec sine Filio Pater. Denique Pater dicit ad Filium : « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem » nostram[3], » communem asserens operationem esse, ubi commune consilium est. Quid sine Sapientia facit, qui omnia in Sapientia fecit, ut lectum est : « Omnia in Sapien» tia fecisti[4] ? » Denique Sapientia dixit : « Cum faceret cœ» los, cum illo eram... Ego eram cui applaudebat[5]. » Et Evangelista ait : « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso » factum est nihil[6]; » ut doceret non solum operatorem omnium Filium, sed etiam paternæ operationis consortem esse.

[1] Luc. VI, 37. — [2] Joan. V, 30. — [3] Gen. I, 26. — [4] Psal. CIII, 24. — [5] Prov. VIII, 27 et 30. — [6] Joan. I, 3.

XXXIII. Ego tamen arbitror, quod hic locus ad judicii formam videatur esse referendus; Evangelium etenim non solum fidei doctrina, sed etiam morum est magisterium, et speculum justæ conversationis. Invenio in Evangelio, quod Dominus Jesus multorum affectus, et officia susceperit; ut doceret quomodo nos in his conversari oporteret officiis. Suscepit personam pastoris, et ait : « Pastor » bonus animam suam ponit pro ovibus suis [1]. » Ideoque pro rationabili grege se ipsum passioni corporis non negavit; ut ovem lassam crucis suæ humeris superponens, pii oneris functione recrearet.

XXXIV. Suscepit advocati personam : « Ipsum enim » advocatum habemus apud Patrem [2]. » Pernoctabat in oratione pro nobis [3]; ut nos suo informaret exemplo quemadmodum veniam nostris debeamus exorare peccatis. Non enim ideo pernoctaret, quasi qui aliter Patrem nobis reconciliare non posset : sed ut qualis advocatus esse debeat, demonstraret : qualis sacerdos, ut non solum diebus, sed etiam noctibus pro grege Christi debeat precator assistere. An impetrandi egebat auxilio, qui facere ipse poterat quod rogabat, quemadmodum ipse dicebat : « Ego » ad Patrem vado : et quodcumque ab eo petieritis in no» mine meo, hoc faciam [4]? » Denique alibi ait, cum Lazarum resuscitaret : « Sciebam quod semper me audis. » Hic quasi infirmus pernoctabat, qui sciebat quod semper auditur, et clamavit : « Lazare, veni foras [5]. » Locuta est resurrectio, mors recessit.

XXXV. Suscepit etiam affectum rei, et stetit ante judicem tanquam reus : nec dedignatus est Dominus omnium, præsidis vilitatem. Interrogatus tacebat [6], ostendens non in clamore vocis, nec in forensis assertione pa-

[1] Joan. x, 11. — [2] 1 Joan. ii, 1. — [3] Luc. vi, 12. — [4] Joan. xiv, 12, 13. — [5] Id. xi, 42 et 44. — [6] Id. xix, 9.

trocinii, sed in conscientiæ integritate esse innocentiæ defensionem: nec salutem corporis ambiendam, sed animi puritatem. Denique qui Susannam absolvit tacentem, se obtulit morti. In illa causa ostendit, ut nemo desperaret: in hac, ut redimendæ universitatis sacrificium non negaret. Cæsus postremo, non conviciatus est, non repercussit: et Dominus cœli atque terrarum studium deposuit ultionis, vocem humilitatis emisit, dicens: « Si male locutus » sum, testimonium perhibe de malo: si bene, quid me » cædis [1]? » Quasi infirmus, cædis deplorat injuriam: et cum se posset ulcisci, queri maluit quam vindicare.

XXXVI. Ergo et hic personam judicis, propositumque suscepit, dicens: « Non possum a me facere quidquam [2]. » Bonus enim judex nihil ex arbitrio suo facit, et domesticæ proposito voluntatis: sed juxta leges et jura pronuntiat, scitis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati: nihil paratum et meditatum domo defert: sed sicut audit, ita judicat; et sicut se habet negotii natura, decernit. Obsequitur legibus, non adversatur: examinat causæ merita, non mutat.

XXXVII. Discite, judices sæculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam sobrietatem, quam sinceritatem. Dominus omnium dicit: « Non possum ego a » me facere quidquam. » Alibi lego: « Negare semetipsum » non potest [3]. » Non potest utique, non per infirmitatem, sed per integritatem: non per impossibilitatem faciendi, sed per observantiam judicandi. Quid non potest qui omnia potest, nisi quod posse nolit? Non vult posse quod damnet, non vult posse adversus fidem, non vult posse adversus veritatem. Audi postremo ipsum dicentem cur non possit a se facere quidquam: « Sicut audio, inquit, et » judico, » hoc est, non ex mea potestate decerno quod

[1] Joan. XVIII, 23. — [2] Id. V, 30. — [3] 2 Tim. II, 12.

libitum, sed ex judicandi religione, quod justum est: et ideo judicium meum verum est; quia non voluntati meæ indulgeo, sed æquitati. Audite quid judex dicat cœlestis. »Non possum a me facere quidquam: sed sicut audio, et »judico [1].

XXXVIII. Et Pilatus dicebat ad Dominum Jesum: «Potestatem habeo dimittendi te, et potestatem habeo cru-»cifigendi te [2]. »Usurpas, o homo, potestatem quam non habes; cum Deus neget se habere, qui habet super omnia potestatem? Audi quid justitia dicat: «Non possum a me »facere quidquam.» Audite quid judex æquitatis asserat: «Sicut audio, et judico.» Audite quid judex iniquitatis loquatur: «Potestatem habeo dimittendi te, et potestatem »habeo crucifigendi te.» Tua, Pilate, voce constringeris, tua damnaris sententia. Pro potestate igitur, non pro æquitate crucifigendum Dominum tradidisti: per potestatem absolvisti latronem, auctorem vero vitæ interfecisti. Sed nec istam a te habuisti, quam habere te asseris, potestatem. Denique dicit tibi Dominus Jesus: «Non habe-»res potestatem adversus me ullam, nisi data tibi esset de-»super [3].» Mala potestas licere quod non liceat. Potestas ista tenebrarum est; verum non videre, sed spernere.

XXXIX. Audite quid verus judex loquatur: «Non »quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit »me.» Quasi homo loquitur, quasi judex docet quoniam qui judicat, non voluntati suæ obtemperare debet, sed tenere quod legum est. Constitue judicem de hoc sæculo: numquid potest adversum imperialis formam venire rescripti? Numquid potest normam augustæ definitionis excedere? Quanto magis divini formam debemus servare judicii? Christus dicit: «Non quæro voluntatem meam,» hoc est, hominis, quæ vel odio dirigitur, vel studio intendi-

[1] Joan. v, 30. — [2] Id. xix, 10. — [3] Ibid. 11.

tur, vel gratia inflectitur, vel aliorum mendacio depravatur; « Omnis enim homo mendax[1]. Sed voluntatem, inquit, » ejus qui me misit; » hoc est, divinæ cognitionis formam veni docere; ut in judicando magis cordi sit veritatis custodia, quam obedientia voluntatis. Non ergo hic quoque infirmitas potentiæ, sed forma est expressa justitiæ.

XL. Justum igitur est judicium Filii Dei; quia est secundum voluntatem Dei, non secundum hominis affectum; Deus enim misericordiarum plenus est: et misericordia ejus cum judicio, et judicium cum misericordia; neque sine judicio miseretur, neque sine misericordia judicat. Denique scriptum est: « Misericordia ejus in stateris. Filii autem hominum mendaces in stateris, ut decipiant[2]. » Examinat ergo et trutinat Deus merita singulorum, et quemadmodum pro mensura dat gratiam; ne supra mensuram sit: ita pro mensura dat misericordiam. Unde ait: « Mensuram bonam, confertam, commotam, » supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem mensura qua mensi fueritis, reddetur vobis[3]. » Similiter in statera singulorum facta pensantur; ut si bona opera malis præponderent, remuneratio præmii deferatur: si peccata virtutibus, tristior reum pœna constringat: quod expressum habes ad Timotheum, dicente apostolo Paulo: « Quorumdam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad judicium, quosdam autem et subsequuntur[4]. » Similiter et facta bona manifesta sunt, et quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

XLI. Omnia ergo a Domino Deo nostro mensura quadam, et pondere fiunt. « Quis posuit... inquit, rupes in » statera? » Et supra: « Quis mensus est manu aquas, et » cœlum palmo[5]? » Qui nostra examinat, sua utique exa-

[1] Psal. cxv, 2. — [2] Isaï. xxviii, 17, et Psal. lxi, 10. — [3] Luc. vi, 38. — [4] 1 Tim. v, 24. — [5] Isaï. xl, 12, 13.

minata largitur, et salvo omnia decernit examine. Ponderat misericordiam, ponderat ultionem; in utroque certum pondus, habilisque mensura est. Unde et David ait : « Et » potum dabis illis in lacrymis, in mensura[1] ; » ne sine moderatione mensuræ pœnæ cumulo gravarentur, et sustinere non possent. Et alibi idem ait Propheta : « Calix » in manu Domini vini meri plenus est mixto. Et inclina» vit ex hoc in hoc; verumtamen fæx ejus non est exina» nita[2]. » Et Hieremias ait : « Calix aureus Babylon in manu » Domini, a quo inebriatæ sunt gentes[3] : » hoc est, pœna a nationibus persoluta est; ne diutius insultarent, quod Dei populum acerbissima populatione vexarent. Sensus igitur versus Davidici hic est : Parata et plena est pœna quæ debetur impiis, quam Dominus declinat in perfidos : sed tamen miseratione sua non usque ad fæcem dignatur effundere; ne plenitudinem supplicii ferre non possint. Inclinat ergo calicem, non evacuat. Quod inclinat, censuræ est : quod non evacuat, misericordiæ.

XLII. Ergo judicium quoque misericordia temperat Dominus Deus noster. Quis enim nostrum sine divina potest miseratione subsistere? Quid possumus dignum præmiis facere cœlestibus? Quis nostrum ita assurgit in hoc corpore; ut animum suum elevet, quo jugiter adhæreat Christo? Quo tandem hominum meritum defertur; ut hæc corruptibilis caro induat incorruptionem, et mortale hoc induat immortalitatem? Quibus laboribus, quibus injuriis possumus nostra eluere peccata? « Indignæ sunt » passiones hujus temporis ad superventuram gloriam[4]. » Non ergo secundum merita nostra, sed secundum misericordiam Dei, cœlestium decretorum in homines forma procedit.

[1] Psal. LXXIX, 6. — [2] Id. LXXIV, 9. — [3] Jerem. LI, 7. — [4] Rom. VIII, 18.

XLIII. Sequitur versus quintus : « Multi persequentes » me, et tribulantes me : a testimoniis tuis non declinavi[1]. » Non est magnum, si tunc a Dei testimoniis non declines; cum te nullus affligit, nullus persequitur. Quis enim inoffense sibi prosperorum eventuum secundante successu, fieret ingratus? Quis divitiis affluens, jugi salute robustus, non ad Dei gratiam referat quod sibi illa concessa sint? Denique cum sanctum Job prædicaret Dominus, ait adversarius : « Numquid gratis colit Job Dominum? Nonne » tu vallasti eum?... Mitte manum tuam in omnia quæ » habet, si non in faciem te benedicit[2]. » Tunc igitur plus probatus est, quando, amissis opibus et filiis, a Domini cultu et gratia non recessit. Sed non unus persecutor est : multos ministros habet; sed non te terreant : « Per multas » enim tribulationes, oportet nos introire in regnum » Dei[3]. » Si multæ persecutiones, multæ probationes, ubi multæ coronæ, multa certamina : tibi ergo proficit, quod multi persecutores sunt; ut inter multas persecutiones facilius invenias quemadmodum coroneris.

XLIV. Utamur exemplo Sebastiani martyris, cujus hodie natalis est. Hic Mediolanensis oriundus est. Fortasse aut jam discesserat persecutor, aut adhuc non venerat in hæc partium, aut mitior erat. Advertit hic aut nullum esse, aut tepere certamen. Romam profectus est, ubi propter fidei studium persecutionis acerba fervebant : ibi passus est, hoc est, ibi coronatus. Itaque illic, quo hospes advenit, domicilium immortalitatis perpetuæ collocavit. Si unus persecutor fuisset, coronatus hic martyr utique non fuisset.

XLV. Sed quod pejus, non hi solum persecutores sunt qui videntur, sed etiam qui non videntur; et multo plures persecutores! Sicut enim unus persecutor rex multis

[1] Psal. CXVIII, 157. — [2] Job. I, 9-11. — [3] Act. XIV, 21.

persecutionis præcepta mittebat, et per singulas vel civitates, vel provincias erant diversi persecutores : ita etiam diabolus multos ministros suos dirigit, qui non foris tantummodo, sed etiam intus faciant persecutiones in animis singulorum. De his dictum est persecutionibus : « Omnes » qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutionem pa- » tiuntur[1]. » Omnes dixit, nullum excepit. Quis enim exceptus potest esse, cum ipse Dominus persecutionum tentamenta toleraverit? Persequitur avaritia, persequitur ambitio, persequitur luxuria, persequitur superbia, persequitur fornicatio. Unde et Apostolus ait : « Fugite forni- » cationem[2]. » Nam qua causa fugeres, nisi illa te persequeretur? Est enim malus spiritus fornicationis, est malus spiritus avaritiæ, malus spiritus superbiæ.

XLVI. Isti sunt persecutores graves, qui sine gladii terrore mentem hominis frequenter elidunt, qui illecebris magis, quam terroribus animos expugnant fidelium. Hi tibi hostes cavendi, hi graviores tyranni, per quos Adam captus est. Multi in persecutione publica coronati, occulta hac persecutione ceciderunt. « Foris, inquit, pugnæ, in- » tus timores[3]. » Advertis quam grave certamen sit, quod est intra hominem; ut secum ipse confligat, cum suis cupiditatibus prælietur. Ipse Apostolus fluctuat, hæret, astringitur, captivari se asserit in lege peccati et mortis corpore debellari, nec potuisse evadere, nisi esset Domini Jesu gratia liberatus[4].

XLVII. Verum ut multæ persecutiones, ita multa martyria. Quotidie testis es Christi. Tentatus es spiritu fornicationis; sed veritus Christi futurum judicium, temerandam mentis et corporis castimoniam non putasti : martyr es Christi. Tentatus es spiritu avaritiæ, ut possessionem

[1] 2 Tim. III, 12. — [2] 1 Cor. VI, 18. — [3] 2 Cor. VII, 5. — [4] Rom. VII, 23-25.

minoris invaderes, indefensæ viduæ jura temerares; et tamen contemplatione cœlestium præceptorum opem magis ferendam, quam inferendam injuriam judicasti: testis es Christi. Denique tales vult testes Christus assistere, secundum quod scriptum est: « Judicate pupillo, et justificate » viduam: et venite, disputemus, dicit Dominus[1]. » Tentatus es spiritu superbiæ; sed videns inopem atque egenum, pia mente compassus es, humilitatem magis quam arrogantiam dilexisti: testis es Christi; et quod est amplius, non sermonis tantummodo, sed etiam operis testimonium perhibuisti. Quis enim locupletior testis est, quam qui confitetur Dominum Jesum in carne venisse, cum Evangelii præcepta custodit? Nam qui audit et non facit, negat Christum: etsi verbo fateatur, operibus negat. Quam multis dicentibus: « Domine, Domine, nonne in tuo no- » mine prophetavimus, et dæmonia ejecimus, et virtutes » multas fecimus, » in illo die respondebit: « Discedite a » me omnes qui operamini iniquitatem[2]. » Ille ergo testis est, qui astipulantibus factis, Domini Jesu præcepta testatur.

XLVIII. Quanti ergo quotidie in occulto Martyres Christi sunt, et Jesum Dominum confitentur? Novit hoc martyrium Apostolus et testimonium Christi fidele, qui dixit: « Hæc est enim gloriatio nostra, testimonium cons- » cientiæ nostræ[3]. » Quanti foris confessi sunt, et intus negaverunt! Namque uxoris ducendæ gratia, quæ gentili viro a Christianis parentibus negabatur, simulata ad tempus fide, plerique produntur quod foris confessi sunt, intus negasse. An fornicationis causa tantummodo putamus Dominum Deum nostrum in populum Judæorum tam severe esse commotum, ut viginti quatuor millia de populo necarentur, propterea quod Madianitæ gentis fœminis

[1] Isaï. I, 17, 18. — [2] Matth. VII, 22, 23. — [3] 2 Cor. I, 12.

concubitu miscerentur[1] : ac non eo quod per illos concubitus alienigenarum desciscere a fide, negare Dominum cogerentur?

XLIX. « Nolite, inquit, omni spiritui credere[2] : » sed a fructibus eorum cognoscite, quibus credere debeatis. Venit quis in Ecclesiam, dum honorem affectat sub imperatoribus christianis, simulato metu orationem se fingit deferre : inclinatur, et solo sternitur, qui genu mentis non flexerit (55) : videt illum homo, Christianum putat : videt homo orantem suppliciter, et credit; sed Deus audit negantem. Discedit probatus ab homine, sed condemnatus a Judice. Quanto tolerabilius fuerat homini negasse, et Deo esse confessum? Licet hoc quoque reprehensibile ; perfecta enim confessio et animi quærit devotionem, et vocis professionem : « Corde enim creditur ad justitiam : » ore autem confessio fit ad salutem[3]. »

L. Ergo in persecutionibus interioribus esto fidelis et fortis; ut et istis forensibus persecutionibus approberis. Et in intimis persecutionibus sunt reges, et præsides, terribiles judices potestate. Dabis exemplum in Domini tentatione quam pertulit : demonstrata sunt ei omnia regna, et dictum est ei : « Tibi dabo hæc omnia, si procidens » adoraveris me[4]. » Lectum et alibi : « Non regnet pecca- » tum in vestro mortali corpore[5]. » Vides ante quos reges statuaris, o homo, ante quos præsides peccatorum, si culpa regnat? Quot peccata, quot vitia, tot reges. Et ante hos adducimur, et ante hos stamus. Habent etiam isti reges tribunal in mentibus plurimorum : sed si quis Christum fateatur, statim regem illum facit esse captivum, dejicit de solio suæ mentis. Quomodo enim poterit diaboli tribunal manere eo, cui Christi tribunal assurgit?

1 Num. xxv, 9. — 2 1 Joan. iv, 11. — 3 Rom. x, 10. — 4 Matth. iv, 9. — 5 Rom. vi, 12.

LI. « Multi ergo persequentes, et tribulantes me. » Et fortasse Christus hoc dicit, et dicit in vocibus singulorum; ipsum etenim adversarius persequitur in nobis. Si declinas persequentem, Christum abjicis, qui se tentari patitur, ut vincat. Ubi illum viderit diabolus, ibi parat insidias, ibi tentationum machinas admovet, ibi dolos nectit; ut illum, si possit, excludat. Ubi autem diabolus præliatur, ibi Christus assistit. Ubi diabolus obsidet, ibi Christus includitur, ibi murorum spiritalium septa defendit. Ergo qui persecutorem refugit, rejicit etiam defensorem. Sed cum audis : « Multi persequentes, et tribulantes me, » noli timere, qui potes dicere : « Si Deus pro nobis, quis contra » nos[1] ? » Verum hoc dicit ille, qui a testimoniis Domini nullo vitiorum declinat anfractu.

LII. Sequitur versus sextus : « Vidi non servantes pac» tum, et tabescebam; quoniam verba tua non custodie» runt[2]. » Beatus vir qui in charitate Dei tabescit; qui videt non servantes pactum. Alius propter vitiosos amores tabescit, qui distillat dum est dilatus amore dilectæ : et dum protelatur flagrantis cupiditatis effectus, animus deficit, vires corporis quadam deformitate palloris, fessorumque artuum tabe minuuntur. Alius qui pecuniam concupiscit, donec potiatur ea, avaro miser tabescit affectu. Alius immodice capessendi honoris impatiens, si desideria longa suspiret, non mediocri mentis tabe conficitur. Non talis qui dicit : « Quam distabuit caro mea deserta, in » invia, et sine aqua[3] ; » hic enim castigabat carnem suam, et tabescere faciebat, dum indefesso desiderio divinæ cogitationis intentus, et lucem diei sollicita expectatione præveniens, antelucanum solvere Domino canticis et hymnis gestiebat obsequium.

LIII. Tabescit ergo vir pacificus, quando alios videt

[1] Rom. VIII, 31. — [2] Psal. CXVIII, 158. — [3] Id. LXII, 2, 3.

pacta rescindere, consensuum abolere concordiam, jurgia de pace reparare, in tumultus redire de gratia. Quod utique non facit, qui Domini præcepta custodit: non facit qui audit dicentem: « Pacem meam do vobis, pacem meam » relinquo vobis[1]. » Ergo qui pactum servat, is Christi obedit imperiis: qui autem non servat, ille Christi præcepta contemnit; et quod pejus est, comperta fastidit, et negligit.

LIV. Sequitur versus septimus: « Vide quia præcepta » tua dilexi, Domine: in misericordia tua vivifica me[2]. » Hic quoque invitat Dominum, ut plenum charitatis suæ spectet affectum. Nemo dicit: « Vide, » nisi qui judicat se, si videatur, esse placiturum. Et pulchre dicit: « Vide, » et secundum Legem dicit; quia Lex præcepit, ut unusquisque ter in anno se offerat in conspectu Domini[3]. Quotidie se sanctus offert, quotidie apparet, et non vacuus apparet; non est enim vacuus, qui de plenitudine ejus accepit. Non erat vacuus David, qui ait: « Repletum est gaudio os nos» trum[4]; » quia gaudium fructus est Spiritus sancti. Et sicut de plenitudine Verbi nos omnes accepimus[5], quemadmodum dixit Joannes: ita etiam Spiritus sanctus de plenitudine sua replevit orbem terrarum. Non erat vacuus Zacharias, qui repletus est Spiritu sancto, et prophetabat adventum Domini Jesu[6]. Non erat Paulus vacuus, qui evangelizabat in abundantia: et repletus erat, accipiens odorem bonæ suavitatis ab Ephesiis, placentem Deo hostiam[7]. Non erant Corinthii vacui, in quibus abundabat Dei gratia, juxta ejusdem Apostoli testimonium[8].

LV. Offerebat se ergo David quotidie Deo, et non vacuus offerebat, qui poterat dicere: « Os meum aperui, et

[1] Joan. XIV, 27. — [2] Psal. CXVIII, 159. — [3] Exod. XXIII, 17. — [4] Psal. CXXV, 2. — [5] Joan. I, 61. — [6] Luc. I, 67. — [7] Ephes. V, 2. — [8] I Cor. I, 7.

» duxi spiritum[1]. » Ideo ergo dicebat : « Vide quia præ» cepta tua dilexi. » Audi in quo te offerre debeas Christo. Non in his quæ videntur, sed in occultis, et in abscondito; ut pater tuus qui videt in abscondito, reddat tibi, et fidelem remuneret affectum. « Præcepta, inquit, tua dilexi. » Non dixit, servavi : non dixit, custodivi, nam imprudentes non custodierunt præcepta Domini. Aliqui enim codices habent ἀσυνετοῦντας, hoc est, insipientes, non intelligentes. Ergo qui non intelligunt, non sapiunt ; hi non custodiunt. Qui autem perfectus est intellectu, perfectus sapientia, diligit : quod est amplius quam custodire ; custodire enim necessitatis plerumque est, et timoris : diligere, charitatis. Custodit qui evangelizat : sed qui volens evangelizat, mercedem accipit ; quanto magis qui diligit, mercede donatur? Possumus enim non amare quod volumus : non possumus nolle quod amamus. Sed quamvis mercedem perfectæ charitatis expectet, et miserationis divinæ suffragium poscit, ut in ea vivificetur a Domino. Non ergo arrogans debitæ mercedis exactor, sed verecundus misericordiæ divinæ est deprecator.

LVI. Sequitur versus octavus : « Principium verborum » tuorum veritas : in æternum omnia judicia justitiæ tuæ[2]. » Cum principium verborum Dei veritas sit, veritas utique fidei fundamentum est. Primum etenim oportet ut credamus vera esse Dei summi, quæ in divinis Scripturis legimus, oracula. Secundum est, ut virtutem eorum pleniore cognitione discamus. Sicut enim « Initium sapientiæ timor Do» mini[3] : » plenitudo autem sapientiæ dilectio ; lex enim sapientia, plenitudo autem legis dilectio : ita plenitudo verborum Dei sapientia, cognitioque justitiæ. Nam sicut a timore Domini processus quidam est ad gratiam charitatis :

[1] Psal. CXVIII, 131. — [2] Ibid. 160. — [3] Psal. CX, 10 ; Prov. I, 7, et IX, 10 ; et Eccli. I, 16.

ita a veritate ad judicium justitiæ divinæ quidam videtur fieri processus.

LVII. Venisti ad Ecclesiam : audisti unum Deum dici, unde Lex incipit, sicut habes scriptum : « Audi, Israël, Dominus Deus tuus, Deus unus est[1] : » crede unum Deum esse, non plures deos. Cum autem cœperis legere Dominum Jesum Dei Filium in carne venisse propter totius mundi redemptionem, distingue sapienter unum Deum Patrem esse, ex quo omnia, et nos in illum : et unum Dominum Jesum, per quem omnia, et nos per ipsum. Cognosce quia ideo venit, ut virtutis semitis noster informetur affectus, ut morum mansuetudinem conversationis ejus disceremus exemplo, ut aboleretur culpa per gratiam : et tunc a veritatis confessione ad cognitionem justitiæ processisti. Fides principium Christiani est : plenitudo autem Christiani justitia est. Fides in confessione populorum, justitia in Martyrum passione.

LVIII. Scientes igitur in æternum mansura judicia omnia justitiæ Dei, caveamus ne opera nostra displiceant, et æternum incipiamus subire judicium : nec si aliquid boni fecimus, resupino solvamur affectu. « Omnes oportet nos » ante tribunal Christi assistere; ut recipiat unusquisque » quod gessit, sive bonum, sive malum[2]. » Vides quia et Paulus assistet, ut ipse commemorat. Cave ligna, cave stipulam; ne ad judicium Dei tecum deferas, quæ ignis exurat. Cave ne cum in uno aut duobus habeas quod probetur, in pluribus operibus deferas quod offendat. « Si » cujus opus arserit, detrimentum patietur; potest tamen » et ipse per ignem salvari[3]. » Unde colligitur quia idem homo et salvatur ex parte, et condemnatur ex parte. Cognoscentes itaque multa esse judicia, opera nostra examinemus omnia. In viro justo grave est detrimentum, grave

[1] Deut. VI, 4. — [2] 2 Cor. V, 10. — [3] 1 Cor. III, 15.

operis alicujus incendium : in impio pœna miserabilis. Sint magis omnia judicia plena gratiæ, plena florentium coronarum; ne forte dum trutinantur facta nostra, culpa præponderet.

## SERMO XXI.

### Scin.

I. Incipit littera vigesima-prima *Scin*, quæ latine dicitur, « Super vulnus. » Super vulnus quid est, nisi medicamentum, quo vulneris acerbitas mitigatur ? Super vulnus oleum infunditur, ut omnis vulneris emolliatur asperitas. Super vulnus malagma, super vulnus alligatura, quibus omne vulnus fovetur. Ubi ergo spes refundendæ est sanitatis, ibi adhibentur medicamenta vulneribus. Ubi autem omne caput in dolore, et omne cor in mœstia, non est vulnus, neque cicatrix, non plaga cum fervore[1] : hoc est, ubi non portio[1], sed universitas periclitatur, et quædam corruptio totius corporis tabe consumitur : ibi non est malagma imponere, neque oleum, neque alligaturam. Multo igitur commodius, ut sit vulnus quod foveas, atque constringas, quam sine vulnere mors serpat interior.

II. Sed est non solum corporis vulnus, sed etiam mentis, quod oleo quodam mollioris alloquii, et pacifici sermonis suavitate mitescit. Sunt fomenta verborum, sunt medicamenta cœlestium præceptorum, quibus omne nequitiæ virus aboletur. Sunt legis vincula quæ non adurant, sed magis liberent alligatos : est malagma spiritale, quo collisa animæ quædam membra solidentur.

[1] Isaï. 1, 5, 6.

III. Consideremus igitur quid sit vulnus, quid supra vulnus. « Principes persecuti sunt me gratis, » vulnus est. « Exulto ego in verbis tuis, sicut qui invenit spolia multa, » super vulnus est; quia verbis dominicis vulneris dura curantur.

IV. In Threnis quoque Hieremiæ habes sub hac littera scriptum : « Audisti opprobrium eorum, Domine, omnia » consilia eorum adversum me, labia insurgentium mihi, » et meditationes eorum adversum me tota die, sessionem » eorum, et resurrectionem eorum, » vulnus est. Sed subjecit : « Aspice in oculos eorum : redde illis retributionem, » Domine, secundum opera manuum ipsorum [1], » super vulnus est; quia vindicta plerumque solet dolorem vulneris mitigare. Et infra idem Hieremias ait : « Gaude et » lætare, filia Idumææ, quæ habitas in Geth : et quidem » ad te pertransibit calix : bibes, et inebriaberis adhuc [2], » super vulnus est; calix enim Domini remissio peccatorum est, quo sanguis effunditur, qui totius mundi peccata redemit. Hic calix inebriavit gentes; ne proprii meminissent doloris, sed veterem obliviscerentur errorem. Bona igitur ebrietas spiritalis, quæ turbare nescit corporis incessum, levare mentis novit vestigium. Bona ebrietas poculi salutaris, quæ mœstitiam peccatricis abolet conscientiæ, jucunditatem vitæ infundit æternæ. Ideo Scriptura dicit : « Et poculum tuum inebrians quam præclarum est [3] ! »

V. Medicamentum igitur super vulnus est; quia Dominus Jesus ipse medicus, qui vulnera nostra curavit, infundens vinum et oleum, et alligans vulnera Adæ illius, qui descendens ab Hierusalem, a latronibus vulneratus est. Caveat ergo unusquisque ne descendat ab Hierusalem; peccatis enim suis unusquisque descendit, et meritis ascendit. Aut quia fragiles sumus; qui descendit, currat ad

[1] Thren. III, 61-64. — [2] Id. IV, 21. — [3] Psal. XXII, 5.

illum Samaritanum, custodem corporis sui, custodem Legis et gratiæ; ut vulneri suo possit invenire medicinam: qui alligaturam verborum cœlestium super vulnus imponat, dicens: « Pœnitentiam agite; appropinquavit enim » regnum cœlorum[1]. » Bona alligatura, quæ fracta animæ tuæ ossa connectat, et soliditate reparata, in pristinas vires reformet, ac discissos artus sine ulla sibi cicatricis offensione restituat.

VI. De litteræ interpretatione satis pro captu nostro dictum putamus: adoriamur sancti Prophetæ versus considerare, quos Spiritu sancto revelante subjecit. « Principes persecuti sunt me gratis, et a verbis tuis trepidavit » cor meum[2]. » Si veterem repetamus historiam, et Saül, et Abessalon, et multi alienigenæ principes sanctum David persecuti sunt: sed nemo potuit de eo triumphare. Sunt et principes mundi, rectoresque tenebrarum, qui te in tuo pectore conantur opprimere, et persecutionum sæva intus operantur, promittentes regna terrarum, honores atque divitias, si fragili mente succumbas, et obediendum eorum imperiis arbitreris. Isti principes interdum gratis persequuntur, interdum non gratis. Gratis eum persequuntur, apud quem nihil suum inveniunt, et eum subjugare contendunt: non gratis persequuntur eum, qui se eorum dederit potestati, et in possessionem sæculi totus intraverit; in suos enim sibi jure dominatum vindicant, atque ab iis mercedem iniquitatis efflagitant.

VII. Bene hoc martyr dicit, quod injuste persecutionum tormenta sustineat, qui nihil rapuerit, nullum violentus oppresserit, nullius sanguinem fuderit, nullius torum putaverit esse violandum: qui nihil legibus debeat, et graviora latronum sustinere cogatur supplicia: qui loquatur justa, et non audiatur: qui loquatur plena salutis, et in-

[1] Matth. III, 2. — [2] Psal. CXVIII, 161.

pugnetur, ut possit dicere : « Cum loquebar illis, impugna» bant me gratis[1]. » Gratis igitur persecutionem patitur, qui impugnatur sine crimine : impugnatur ut noxius, cum sit in tali confessione laudabilis : impugnatur quasi veneficus, quia in nomine Domini gloriatur; cum pietas virtutum omnium fundamentum sit. Vere frusta impugnatur, qui apud impios et infidos impietatis arcessitur, cum fidei sit magister.

VIII. Verum is qui gratis impugnatur, fortis debet esse et constans. Quomodo ergo subtexuit : « Et a verbis tuis » trepidavit cor meum? » Trepidare infirmitatis est, timoris atque formidinis. Sed est etiam infirmitas ad salutem : est etiam timor sanctorum. « Timete Dominum sancti » ejus[2]; » et, « Beatus vir qui timet Dominum. » Qua ratione « Beatus? Quia in mandatis ejus cupiet nimis[3]. » Pone ergo Martyrem inter pericula constitutum; cum inde immanitas bestiarum ad incutiendum terrorem infremat : aliunde stridor candentium laminarum, et flamma fornacis ardentis exæstuet : ex parte alia personent tractus gravium catenarum; hinc carnifex cruentus assistat : pone, inquam, circumspectantem omnia plena supplicii, deinde cogitantem mandata divina, illum ignem perpetuum, illud sine fine incendium perfidorum, illam pœnæ recrudescentis ærumnam; trepidare corde, ne, dum præsentibus cedit, perpetuis se dedat exitiis; perturbari animo, dum futuri judicii rhomphæam illam terribilem quadam conspectus sui acie contuetur. Nonne hanc trepidationem fiduciæ viri constantis æquabis? In eumdem concurrit effectum confidentia cupientis æterna, et divina trepidantis. Sit tamen fortior ille qui sperat : sit fortior qui præsumit.

IX. Utinam ergo talis esse merear; ut si forte persecutor ingruerit, non considerem suppliciorum meorum

[1] Psal. CXIX, 2. — [2] Id. XXXIII, 10. — [3] Id. XI, 1.

acerbitates; non metiar tormenta, non pœnas; non cogitem ullius atrocitatem doloris; sed hæc omnia levia ducam: trepidem autem, ne Christus me negot, ne Christus excludat, ne me repellat de concilio sacerdotum, si indignum eo collegio judicaverit; videat magis licet permotum corporalium terrore pœnarum, plus tamen trepidantem futura judicia. Et si dixerit mihi: «Modicæ fidei quare dubitasti[1]?» porriget tamen dexteram, et insurgentis hujus sæculi fluctus mole trubatum, fida mentis statione firmabit.

X. Sequitur versus secundus: «Exulto ego in verbis » tuis, sicut qui invenit spolia multa[2].» Bona igitur trepidatio a verbis Dei, si exultationem generat; qui enim trepidat a verbis Dei, postea exultat in verbis Dei. Ergo qui habet in aula sua, corde videlicet suo, verba Dei, excludit sermones principum a corde suo: excludit timor timorem. Si enim ingressus quis balneas, solis deponit æstus, et calor excludit calorem: quanto magis divini judicii terror hunc terrorem excludit humanum: fervorem gratiæ sæcularis, gratiæ fervor æternæ?

XI. Exultat ergo qui habet verbum Dei; habet enim spolia multa, quæ Judæis abstulit: habet prostrati hostis exuvias. Sicut David abstulit Goliæ gladium, et ipsius gladio caput ejus exsecuit[3]: sic verus David humilis atque mansuetus Dominus Jesus, intelligibilis Goliæ caput armis ipsius amputavit. Arma enim diaboli gentes erant: fide autem gentium vulneratus caput quod habebat, amisit. Detracta sunt spolia prostrato, vasa ejus direpta; quia alligatus est fortis. Vas diaboli caro erat hominis peccatoris: sed posteaquam in Christum credimus, caro nostra cœpit esse vas electionis; ut habes de apostolo Paulo, qui ad gentes missus est, dictum a Domino Jesu ad Ananiam: «Vade, quoniam vas electionis mihi est.» Merito ergo vo-

[1] Matth. XIV, 31. — [2] Psal. CXVIII, 162. — [3] I Reg. XVII, 51. — [4] Act. IX, 15.

catum nomen est Christi : « Velociter spolia detrahe, di-
» vide cito ; quia prius quam sciat puer vocare patrem aut
» matrem, accipiet virtutem Damasci, et spolia Samariæ
» contra regem Assyriorum [1]. » Ergo rex Assyriorum, eorum scilicet quos vanos sua perfidia fecerat, amisit spolia quæ tenebat. Et ut iterum cognoscas, quia spolia Christus a diabolo, quæ in Adam ille invaserat, vindicavit : et Sabaïn viri excelsi ad Dominum Jesum alligati vinculis transierunt, atque ipsum adorare cœperunt, quia captivam duxit captivitatem. Ideo caput ejus abstulit; ut ipse caput esset corporis interempti. Merito nunc gentes toto orbe caput regale circumferunt, quia membra sunt Christi.

XII. Cognovisti de nationibus, cognosce etiam de Judæis, quibus Dominus Jesus abstulit spolia; hoc est, regnum cœlorum abstulit, et dedit genti facienti fructum ejus. Abstulit virtutem panis, et virtutem aquæ, Prophetam; et admirabilem consiliarium, et prudentem architectum, et sapientem auditorem. Illis abstulit, nobis dedit. Merito « Exulto... sicut qui invenit spolia multa. » Sine labore meo inveni spolia quæ non habebam. Inveni Heptateuchum (56), inveni Regnorum libros, inveni Prophetarum scripta, inveni Esdram, inveni Psalmos, inveni Proverbia, inveni Ecclesiasten, inveni Cantica canticorum, inveni admirabilem consiliarium Christum, inveni Paulum prudentem architectum, inveni sapientem auditorem populum christianum, qui novit ea quæ leguntur, audire; ille enim audit, qui ea quæ audit, intelligit. Lex spiritalis est. Non illam audit Judæus, qui audit corporaliter : sed ille audit, qui audit in Spiritu. Habent illi libros, sed sensum librorum non habent. Habent Prophetas, sed non habent quem illi prophetaverunt. Quomodo enim habent, quem non receperunt? Ideo cum Moyse et Elia mihi apparuit; quia ab

[1] Isaï. VIII, 3, 4.

illis recessit. Multa habet spolia, qui habet Dei Verbum. Habet resurrectionem, habet justitiam, virtutem atque sapientiam, habet omnia, quia in ipso constant omnia. Hebræi spoliaverunt Ægyptios, et vasa eorum abstulerunt[1]: Judæorum spolia habet populus christianus, et totum habemus quod illi habere se nesciebant. Illi aurum et argentum materiale abstulerunt, nos aurum mentis accepimus, nos acquisivimus cœlestis sermonis argentum.

XIII. Sequitur versus tertius: « Injustitiam odio habui, » et abominatus sum: legem autem tuam dilexi[2]. » Merito odit injustitiam, qui habet arma justitiæ. Hebræus cum haberet hæc arma, hoc est, Legem et Prophetas, murem abominabatur mortuum; quia Lex dicit: « Omnis qui tetigerit » mortuum... immundus erit[3]; » et humanitatis suprema negabat officia defunctis: sed Legi non est mortuus, nisi qui injustus est. Hæc est immunditia justi, quæ iniquitas. Quid enim immundius, quam mentem, qua nihil homini pretiosius est datum, turpibus commaculare criminibus; et atrocibus efferare commentis? Quid illis prodest quod mortuum hominem visere reformidant? Utinam vita eorum non pollueret appropinquantem, quorum mors contaminare neminem potest. Mors nemini nocet, utinam vita non noceat! Contagium enim colluvionis, consortium iniquitatis est. Quomodo ergo contaminare potest, qui iniquus esse jam non potest; cum etiamsi fuit, tamen esse desivit? Fuge ergo iniquitatem, ne te comprehendat. Fuge injustitiam, quæ viventes adhuc mortuos facit.

XIV. Sed nemo fugit iniquitatem, nisi qui diligit æquitatem; et ideo ait: « Legem tuam autem dilexi. » In lege æquitas est, si spiritalem accipias legem, si consurgas cum Christo, et ibi altare sacro-sanctum illud cæleste consideres, non altare terrenum, quod hostili depopulatione destruc-

[1] Exod. XII, 36. — [2] Psal. CXVIII, 39, 163. — [3] Num. XIX, 11.

tum est. Si illam Hierusalem spectes, quæ in cœlo est, non istam quæ a populo Judæorum frequentabatur in terris, quæ propter incolarum perfidiam a romano exercitu triumphata, injecto flagravit incendio. Si intuearis in illum principem sacerdotum, de quo scriptum est: « Habentes » itaque magnum sacerdotem egressum de cœlis, Jesum » Filium Dei, teneamus confessionem fidelem [1] : » qui quotidie advocatus pro nobis est apud Patrem; ut pro quibus in diebus carnis suæ misericordi est compassus affectu, pro his operetur remissionem quotidie peccatorum. Quæ enim spes alia generi humano, nisi omnium viventium delicta donentur? Ille ergo princeps solus est sacerdotum, cui astant pii sacerdotes, in cœlestium sacrarium illud altissimum merito proprii cruoris ingressi. Illa ergo lex diligenda, in qua verus Hebræus liber ab omni servitute vitiorum est, in qua magnum sabbatum, et inoffensa requies defunctorum, in qua mortui populi semen resuscitatur non commixtione, sed redemptione fraterna. Secundum hanc ergo legem odio habet sanctus injustitiam, non injustum qui potest sæpe converti : nec mortuorum reliquias, sed mortuam iniquitatem execratur, et refugit.

XV. Sequitur versus quartus : « Septies in die laudem » dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ [2]. » Et numero quidem studium sanctæ devotionis exprimitur : sed puto magis quod purus, et quietus, ac vacuus ab omni onere delictorum declaretur affectus; ut sine ullo iracundæ imprecationis, aut flagitiosæ cupiditatis incendio deferatur oratio; nihil quod alii noceat postulemus ; nihil quod nos sæcularibus petitionibus decoloret. Laudemus in Hymnis et Canticis, vera semper et justa ea quæ de divinis canimus laudibus, confitentes. Non sit anceps et dubia sententia: non discolor mentis intentio, non materialibus negotiis

[1] Hebr. IV, 14. — [2] Psal. CXVIII, 165.

occupata a propositi spiritalis executione deflectat. Justificetur semper justitia Dei tranquillo animo, non otio feriato.

XVI. Sequitur versus quintus : « Pax multa diligentibus » nomen tuum : et non est illis scandalum [1]. » Supra diximus quia charitas excludit timorem : nunc dicimus quia excludit omnem perturbationem. Etenim qui Deum diligit, profunda est in eo confirmatæ mentis tranquillitas. « Aqua, inquit, multa excludere non poterit charitatem, » et flumina non inundabunt eam [2]. » Multa aqua diversarum est passionum, et flumina sæcularium cupiditatum corporalibus motibus incitata, quæ tamen murum charitatis subvertere non possunt. Ideoque charitate fundatus dicit : « Torrentem pertransivit anima nostra [3]. » Numquid aqua maris excludere Moysis potuit charitatem ? Et ut secundum litteram tibi Psalmorum series suffragetur, nempe diligens Deum, tutum sibi credidit iter esse per maria. Qui autem non dilexerunt Deum, hi demersi fluctibus dignum sacrilegiis suis exitum pertulerunt. Elias atque Elisæus Jordanem transmiserunt pede [4] ; et hæc fuit nimiæ merces et gratia charitatis. Hi igitur ut transirent aquas fluvii Jordanis, passionum fluenta nostrarum mentis prius vestigio transierunt. De hac aqua dicit Dominus : « Si » transeas per aquam, tecum sum ; et flumina non inundabunt te [5]. » Adest suis justis semper cum aliquibus teruntur adversis ; si tamen transeant mente constanti, non dubitanti ; non fidei turbentur incerto.

XVII. Transi ergo et tu fidelis animi directione, si divinam vis tibi adesse præsentiam : si non solum pax, sed etiam multa pax sit in animo tuo, nulla te prælia diversæ cupiditatis impugnent, non iracundia stimulet, non libido :

[1] Psal. CVIII, 165. — [2] Cant. VIII, 7. — [3] Psal. CXXIII, 5. — [4] 4 Reg. II, 8. — [5] Isaï. XLIII, 2.

et si est pugna, tamen foris, non intus sit. Præliare adversus persequentes, licet et ipsis silentio sæpe cedendum sit, quia tibi vincunt. Illorum potentia, tua victoria est. Tunc denique triumphantur, cum se vicisse crediderint. Non ergo te impugnet avaritia, non cupiditas exagitet, non tristitia dejiciat, non inflammet libido, non resupinet superbia, non curvet ambitio, non formido consternat. Pax multa abundet tibi, quæ exuperat omnem mentem[1], secundum Apostoli sententiam : quo nihil pulchrius dici potuit. Summus enim sapientiæ finis est, ut simus mente tranquilla : non commentitiis poëtarum fabulis lubricus turbetur affectus. Summus finis est justitiæ, ut iniquitas mentem justi movere non possit. Virtutis totius hic finis, et corporeæ ipsius fortitudinis, ut confecto bello, pacem reformet. Paci ergo et ipsa plerumque militat fortitudo bellandi : nemo ergo pacificum turbet affectum.

XVIII. Multa generantur ad perturbationem hominis : et uxor plerumque decepta serpentis insidiis animum viri exagitare conatur : et pater fidem filii frequenter irridet : et vir conjugis suæ mentem tentat opprobriis. Sed in his omnibus superat justus; et dicit : « Quis nos separabit a » charitate Christi ? Tribulatio ? an angustia ?... an perse» cutio[2] ? » Quoties ipsa benefacta crimini dantur ? Quoties virtus opprobrio ducitur ? Quoties ipsa ingrata est gratia ? Vendidit justus facultates suas, dispensavit pauperibus, nihil sibi reliquit : contemnitur plerumque in ipsa Ecclesia ; quia dives esse desivit, sicut scriptum est : « Si » dederit vir omnes facultates suas in charitate, contemptu » contemptus erit[3]. » Non ergo moveatur ; non enim mercedem hujus sæculi, nec gratiam, sed vitæ quæsivit æternæ. Non indignetur, quia homines pecuniis magis quam operibus bonis deferunt. Nam si ei propter bonum

[1] Philip. IV, 7. — [2] Rom. VIII, 35. — [3] Cant. VIII, 7.

opus in hoc sæculo deferatur, et hujus studii fructum hic adipiscatur, dicitur de eo : Percepit mercedem suam [1]. Habet quidem opus bonum, et hic gratiam : sed brevis portio emerendæ salutis est. Serva futuris mercedem tuam : et istius sæculi opprobria incrementa mercedis tuæ judica. Cogita semper apostolicum illud, quod « Indignæ sint passiones hujus temporis ad superventuram gloriam [2]. » Nullis ego justus frangatur injuriis, nullis moveatur periculis, nullis tentetur procellis; sive mors ingruat, sive vita, sive Angeli cœlorum. Neque dejiciatur adversis, neque extollatur secundis. Nusquam sit ejus infirmus affectus. Et mors tentat, et vita tentat : cave scandalum.

XIX. Qui pacem habet, quæ omnem mentem superat, magnus est : non est de pusillis istis. Ideo scandalum pati non debet; quia pusillorum est exagitari scandalo. Unde et Dominus ait : « Quicumque scandalizaverit unum de pusillis istis minimis [3]. » Non solum pusillos, sed etiam minimos dixit, quos perturbant scandala ; et ideo gravi obnoxius pœnæ est ut legisti, quicumque turbaverit infirmæ mentis infantiam. Sicut enim graviori dignus supplicio est, qui persuaserit crimen infantulo, et incautam præcipitarit ætatem : ita qui invalidum, et insipientem, et improvidum circumscripserit persuasione erroris, aut exagitatione cordis affectum. Vis scire quam infirmus sit qui scandalizatur? « Non manducabo, inquit, carnem... ne fratrem meum scandalizem [4]. » Quanta infirmitas, et quædam infantia animi ; ut eum etiam esca fratris exagitet ? Unde non potest homini esse præcipitium, quando etiam hinc est periculum ?

XX. Et quod pejus est, infirmitas hujusmodi serpit in multos. Vides inopem justum, tentaris : vides divitem ini-

[1] Matth. vi, 2. — [2] Rom. viii, 18. — [3] Matth. viii, 18. — [4] 1 Cor. viii, 13.

quum, tentaris : vides sine liberis sanctum, tentaris : vides liberis, honoribus, laudibus sæcularibus abundantem injustum, tentaris. Quantæ foveæ, quanti laquei, et quod est gravius, qui plurimos strangulent? In Sodomitana urbe vix unus Lot qui non tentaretur inventus est, cujus tamen uxor non potuit tentationis laqueos evadere. Hebræorum populus maria transivit : sed non potuit tentamenta transire. Tentati sunt omnes præter Jesum, et Caleb, qui ideo de senioribus terram repromissionis introïre meruerunt; quia fuerunt tentationis expertes. Nec Aaron introïvit, nec Maria; quia et ipsi tentati sunt. Nec Moyses introïvit; quia dux erat populi qui tentabatur : typus Legis quæ excludere tentamenta non poterat, non poterat in terram resurrectionis inducere, quia ista Evangelio gratia debebatur. Lex pacem non potuit dare; ideo Moyses, quoad vixit, semper præliatus est : semper Legis populus in ancipiti bellorum est : Jesus autem Nave plebis animos profunda pace composuit; quoniam qui sub Lege est, agitatur incertis : qui sub Evangelio, audit dicentem : « Pacem relinquo vobis : pacem meam do vobis [1]. » Ideoque diligentibus non est scandalum.

XXI. Accipe aliter : Crux Domini Judæis scandalum, Græcis stultitia est. Scandalum est perfido, quia dicit Judæus : Ergo hic Deus est, qui homo visus est? hic Deus est, qui jejunavit? hic Deus est, qui vapulavit? hic Deus est, qui crucifixus est? hic Deus est, qui de cruce descendere, et se liberare non potuit? Denique hoc dicebant tempore dominicæ passionis : « Descendat de cruce, et credimus » ei. Confidit in Deo, liberet nunc eum, si vult [2]. » Non te ista tentent, non te ista perturbent, non in animum tuum hujusmodi se ingerant cogitationes. Ubi pax, et multa pax : ibi crux Christi non opprobrio, sed saluti est. Non fuit

[1] Joan. XIV, 27. — [2] Matth. XXVII, 42, 43.

opprobrio Petro crux Christi, quæ tantum ei gloriæ dedit; ut inversis Christum honoraret vestigiis : metuens ne, si ea specie crucifixus esset, qua Dominus, affectasse Domini gloriam videretur. Crux ergo opprobrium perfido : fideli autem gratia, fideli redemptio, fideli resurrectio est; quia pro nobis passus est Dominus; quia illo nos redemit sanguine, illa ad paradisum resurrectione revocavit. Qui hæc credit, quomodo potest turbari, cui spes regni cœlestis assurgit?

XXII. Sequitur versus sextus : « Expectabam salutare » tuum, Domine : et præcepta tua feci [1]. » Qui expectat, sperat. Charitatem ergo spes præcedit, sequitur salus. Spes igitur præcurrit effectum; ideo qui expectavit salutem a Domino, præcepta Domini fecit. Unde et Dominus appellat amicos in Evangelio, non servos, qui sua præcepta fecerunt. Qui diligit enim, facit : et qui fecerit, merito dilectionis remuneratione donatur [2].

XXIII. Sequitur versus septimus : « Custodivit anima » mea testimonia tua : et dilexit ea nimis [3]. » Plus est diligere, quam custodire : et supra diximus quia custodire, interdum necessitatis est, vel timoris : diligere, charitatis. Ideo cum hic dixisset : « Custodivi, » adjecit, « Dilexi; » ut custodia amantis fuerit, non timentis. Qui nimium diligit, nimium custodit.

XXIV. Sequitur versus octavus : « Servavi præcepta tua » et testimonia tua; quoniam omnes viæ meæ ante te, » Domine [4]. » Beatus qui potest dicere : « Omnes viæ meæ » ante te : » qui nolit abscondere omnes cogitationes suas, omnes actus suos : abscondebat Adam viam suam, abscondebat Eva post culpam, abscondebat Caïn necem fratris. In affectu habemus abscondere, non in effectu. Plena

[1] Psal. cxviii, 166. — [2] Joan. xv, 14, 15. — [3] Psal. cxviii, 167. — [4] Ibid. 168.

absconditis perfidia, etsi apud Deum nulla sit latebra. Ideo Ecclesia in Canticis sua ei secreta monstrabat, dicens : « Assumam te, et inducam te in domum matris » meæ, et in secretum ejus quæ concepit me [1]. » Nam etsi Deus omnia videat cordis occulta; bonum tamen est ut unusquisque animam suam ei aperiat et expandat, et tanquam lumini, vel calori ejus occurrat. Nec immerito gloriatur Ecclesia, dicens : « Ego eram in oculis ejus tanquam » inveniens pacem [2]; » quoniam vias suas prodere non timebat. Justi ergo est ista vox : « Oculi enim Domini super » justos [3]. » Itaque Domino Jesu Christo, qui est via et veritas, bene hoc dicitur ab iis qui illam veram viam fide, moribus, actuque desiderant convenire : « Omnes viæ meæ » coram te, Domine. » Nulla enim potest via esse bona, nisi quam tu illuminandam tui visitatione luminis judicaveris : cui est honor, gloria, laus, perpetuitas a sæculis, et nunc, et semper, et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

## SERMO XXII.

### Tau.

I. Incipit littera *Tau*, quæ latina interpretatione significat, « Erravit : » alia interpretatio habet, « Consummavit. » Quid est, erravit? Vigesima-secunda littera est, quæ apud Hebræos est ultima. Psalmo autem isto, hoc est, centesimo octavo-decimo profectum hominis diximus significari [4], qui doctrinæ moralis magisteriis eruditus, deponeret omnem inexercitatæ mentis infantiam : assumeret autem ve-

[1] Cant. VIII, 2. — [2] Ibid. 10. — [3] Psal. XXXIII, 16. — [4] In prolog. hujus Psalmi.

terani consilii scientiam, et prudentiæ senilis ætatem. Ubi autem error est, culpa signatur. Hic ergo est profectus finis, ut etiam culpæ sit. Sed vide quid interpretetur. « Erravit, » inquit; non errat, sed, « Erravit. » Errasse, præteriti est temporis : errare, præsentis. Qui erravit, desivit errare, et veterem condemnat errorem. De eo enim dicitur, erravit, qui in errore jam non sit; nam is qui adhuc in errore permaneat, non errasse dicitur, sed, errare; errare enim permanentis in vitio est : errasse, corrigentis est lapsum.

II. Denique emendator morum ait : « Eramus enim aliquando insipientes, increduli, errantes in desideriis, et voluptatibus[1]. » Non dixisset utique : « Eramus aliquando insipientes, » nisi qui adeptus esset postea sapientiæ disciplinam. Neque dixisset : « Eramus errantes, » nisi qui superiorem deposuisset errorem. Denique ut abolitum lapsum doceret, nec ullum offensionis resedisse vestigium, ait : « Cum autem benignitas, et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos : sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti[2]. » Veteri igitur errore deposito, et Spiritu sancto, atque omni morum emendatione renovatus dicit : « Eramus enim aliquando errantes. » Vides ergo quia errori renuntiasse non vitii, sed profectus est.

III. Postremo ipse te doceat Dominus Jesus, si humanis consiliis vel sententiis non putas esse credendum. Namque in Evangelio suo ipse asseruit quod pastor reliquit nonaginta et novem oves, et unam requirit quæ erravit[3]. Centesima ovis est quam dicit errasse : perfectio et plenitudo numeri ipsa te instruat et informet. Non immerito cæteris antefertur : Quia plus est a vitio se revocasse,

[1] Tit. III, 3. — [2] Ibid. 4, 5. — [3] Luc. XV, 4.

quam prope vitia ipsa nescisse. Imbutos enim vitiis animos exuere frenis cupiditatum atque emendasse, non solum perfectæ virtutis, sed etiam cœlestis est gratiæ. Emendare etenim futura attentionis humanæ est : præterita damnare divinæ est potestatis. Denique inventam pastor ovem humeris imposuit suis [1]. Agnoscis utique mysterium, quomodo ovis lassa reficiatur; quia non potest aliter humana conditio lassa recreari, nisi sacramento dominicæ passionis, et sanguinis Jesu Christi, « Cujus principatus super humeros ejus [2] ; » in illa enim cruce infirmitates nostras portavit, ut ubi omnium peccata vacuaret. Merito gaudent Angeli; quia is qui erravit, jam non errat, jam suum est oblitus errorem.

IV. Non error igitur, sed consummatio est, ut altera docet interpretatio. Consummatio autem, perfectio disciplinæ est. Unde et Hieremias in suis Threnis sub hac littera ait : « Defecit iniquitas tua, filia Sion : non adjiciet te » expellere adhuc. Visitavit iniquitates tuas, filia Edom : re» velavit super peccata tua [3]. » Advertis quoniam iniquitas non potuit sine Dei visitatione deficere, nec plena esse correctio, nisi per gratiam Domini Salvatoris? Quomodo autem deficiat iniquitas, audi dicentem Ecclesiam : « Exui » tunicam meam, quomodo induam eam ? Lavi pedes » meos, quomodo inquinabo eos [4] ? » Veteris igitur hominis vestimentum vitiis erroris intextum, in lavacri regeneratione depositum nescit quomodo possit induere; studio enim correctionis inoleverat oblivio peccatorum. Tanta vis consummatæ emendationis est; ut in quamdam pueritiæ redeat spiritalis ætatem, quæ vias erroris ignoret, crimen etiamsi velit, non possit admittere; quia desueverit usum nosse peccandi. Et jam de hujus litteræ interpretatione

[1] Luc. xv, 5. — [2] Isaï. ix, 6. — [3] Thren. iv, 21. — [4] Cant. v, 3.

satis dictum arbitror: nunc cognoscamus ex subditis, quæ sit viri consummati sententia.

V. Itaque sic ait: « Appropinquet oratio mea in conspectu tuo, Domine: secundum verbum tuum mihi tribue intellectum[1]. » Volare facit orationem bona vita, et dat alas precibus spiritales, quibus sanctorum ad Deum evehatur oratio. Sed et spiritus, quo oramus, sublevat precem justi; maxime si corde contrito compatiens eam commendet affectus. Consummati autem viri ista est confidentia. Denique ipse David in superioribus istius Psalmi lucernam suis pedibus requirebat; ne in hoc itinere terreno ambulans posset errare. Nunc autem quasi jam in fine et processu positus, consummato viandi munere, totus assurgit. Et orationem suam dirigit in cœlestia: mittit eam in conspectum Domini Salvatoris, dans illi flabra justitiæ, sapientiæ flamina, remigia devotionis et fidei, innocentiæ puritatisque subsidia; peccato enim gravescit oratio, et longe fit a Deo. Tanto autem plus gravatur, quanto improbabilior est vita deprecantis. Innocentium autem ascendit oratio, et gemitus compatientis affectus, si Ægyptium lutum oderint, et operari terrena declinent. Denique sic legisti, quod Hebræorum qui dura Ægyptiorum imperia ferre non poterant[2]; et ut gravia, ita et lutulenta opera indigna sui nobilitate generis recusabant, gemitus et vox ascenderit ad Dominum Deum nostrum. Ascendit enim oratio; quia etsi operabantur, tamen operabantur inviti. Descendebat itaque ad illos Dei misericordia; quia illorum ad Deum ascendebat devotio.

VI. Ascendebat itaque non corporaliter; neque enim Propheta tantus precationem suam petebat Deo corporaliter appropinquare: nam qui ita putat, utique is Deum certo in aliquo loco ac sede concludit, ut diffusiorem lo-

[1] Psal. cxviii, 169. — [2] Exod. ii, 23.

cum in quo Deus sit arbitretur; cum utique invisibilis, ineffabilis, incomprehensibilis impleat omnia, et Divinitatis in eo habitet plenitudo. Legi Moysen appropinquasse Deo, cum Legem acciperet [1]: sed solita David verecundia non semetipsum, sed orationem suam Deo appropinquare postulat; ut videatur ordo quidam esse distinctus, quod ii qui perfectiores sunt, ipsi appropinquent Deo, sequentis autem ordinis justi viri satis habeant si eorum appropinquet oratio.

VII. Ex usu autem nostri sermonis consideremus quid sit appropinquare. Constitue magistrum, atque discipulum: si discipulus studiosius magistri vel hausit ingenium vel præcepto intendit, ita ut ad similitudinem operis ejus atque doctrinæ proxime videatur accedere; nonne dicere solemus quod appropinquavit magistro? Ergo et tu si imitatorem te præbeas Christi sicut ille qui ait: « Imitatores » mei estote, sicut et ego Christi [2]: » si dolum nescias, mendacium oderis, veritatem sequaris, justitiam non refugias, diligas castimoniam, appropinquasti Christo, et per Christum Deo. Ipse enim est via, qua pervenitur ad Patrem, qui apud Patrem semper est.

VIII. Didicimus quid sit appropinquare orationem, hoc est, elevetur actibus nostris. Si elevas actus tuos, elevasti orationem tuam. Qui novit elevare manus suas, dirigit orationem suam in conspectu Dei, sicut infra legisti: « Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Elevatio » manuum mearum sacrificium vespertinum [3]. » Hæc utique oratio ad vitam, alia oratio in peccatum: « Et oratio » ejus fiat in peccatum [4]. » Et tu si sæcularia petas, si flagitiosa postules, oratio tua non ad Deum dirigitur, sed in peccatum. Ideoque intellige quæ petas.

[1] Exod. XXIV, 18. — [2] 1 Cor. IV, 16. — [3] Psal. CXL, 2. — [4] Id. CVIII, 7.

IX. « Secundum, inquit, verbum tuum mihi tribue in» tellectum. » Adverte quid postulet. Non intellectum generaliter dixit, sed intellectum secundum verbum Dei; est enim intellectus ad mortem, sicut est prudentia ad interitum. « Filii hujus sæculi prudentiores sunt quam filii lucis » in hac generatione[1]. » Sed prudentia ista quæ sæculi est, ad vitam non suffragatur æternam. Circa honores, circa lucella est, quæstibus coacervandis intenta, non meritis comparandis. Postremo circa elementa mundi est phalerata magis quam vera sapientia; ut est philosophia omnis quæ aliena quærit, cum sua nesciat : scrutatur cœli plagas, mundi spatia rimatur, quæ sibi prodesse nihil possunt : Deum ignorat, quem solum deberet inquirere.

X. Ideo verus sapiens dicit : « Si quis videtur sapiens » esse inter vos in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens; » sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum[2]. » Elaborandum est igitur ut in hoc sæculo stulti simus, nihil nobis cum philosophia; ne quis fidem nostram per elementa mundi hujus traducat a vero; ne quis assertionem nostram per philosophiam deprædetur. Sic enim Arrianos in perfidiam ruisse cognovimus, dum Christi generationem putant usu hujus sæculi colligendam. Reliquerunt Apostolum, sequuntur Aristotelem. Reliquerunt sapientiam quæ apud Deum est : elegerunt disputationis tendiculas, et aucupia verborum secundum dialecticæ disciplinam, cum clamet Apostolus : « Ne quis vos deprædétur per philoso» phiam, et inanem seductionem, secundum traditionem » hominum, secundum elementa hujus mundi, et non se» cundum Christum[3]. »

XI. Utinam possim imitari illam stultitiam, qua sim sapiens : illum virum habentem amplas possessiones, sed negligentem fructuum, intentum Deo illum virum, qui

[1] Luc. XVI, 8. — [2] 1 Cor. III, 18, 19. — [3] Coloss. II, 8.

honores etiam delatos sibi respuat, doctrinam philosophiæ non requirat; etiamsi ante cognovit, tamen scire dissimulet, non requirendo dediscat : non quærat quæ sua sunt, sed aliis sua conferat, sibi acquirat æterna. Hic potest dicere, « Secundum verbum tuum mihi tribue intellectum, » id est, non secundum philosophos, non secundum causidicos, non secundum mercatores hujus sæculi, non secundum architectos domorum : sed secundum verbum tuum, quod est veræ sapientiæ bonorumque operum fundamentum; ut super illud constituat Propheta aurum cordis sui, argentum sermonis sui, lapides pretiosos operationum suarum; ut opus suum labi et perire non possit.

XII. Sequitur versus secundus : « Intret postulatio mea » coram te : secundum verbum tuum libera me[1]. » Vide ordinem. Primum dixit : « Appropinquet oratio mea : » postea intellectum poposcit, « Secundum verbum : » tertio ait, « Intret postulatio mea coram te. » Nonne quodam Dominus nos invitat usu, et suscipere dignatur affectu? Nonne cum aliquem de primariis viris desideras convenire, primum ad ejus domum appropinquas : postea quæris informari atque instrui; ut cognoscas mentem patrisfamilias : deinde ut ejus domum ingrediaris, imploras; ne quis te abjiciat et excludat? Pulsa ergo et tu regiam illam cœlestem : pulsa non manu corporis, sed quadam orationis tuæ dextera. Non sola manus corporis pulsat : pulsat et vox; scriptum est enim : « Vox fratris mei pulsat ad januam[2]. » Pulsamus et digito. Denique et Thomas digito meruit januam resurrectionis aperire. Et tibi dicit Jesus : « Infer di» gitum tuum huc.... et mitte manus tuas in latus meum : » et noli esse incredulus, sed fidelis[3]. » Pulsa ergo digito, si non potes tota manu. Pulsa januam. Christus est janua, qui ait : « Per me si quis introierit, salvabitur[4]. »

[1] Psal. CXVIII, 170. — [2] Cant. V, 2. — [3] Joan. XX, 27. — [4] Joan. X, 9.

XIII. Cum hanc igitur januam pulsaveris, vide quomodo ingrediaris; ne forte et jam ingressus, extra conspectum regis sis. Multi ingrediuntur palatia, et non statim regem istum terrenum vident : sed frequenter observant; ut aliquando videre mereantur. Nec præsumunt videndi copiam : sed jussi repræsentantur, et precem fundunt; ut cum benevolentia suscipiantur. Primus sui sermonis ingressus est, ne quid titubet, ne quid offendat. Quanto magis rogandus est Deus, ut ostium misericodiæ suæ nostra ingrediatur oratio? Denique et Paulus rogat ut aperiatur sibi ostium verbi ad loquendum mysterium Christi[1].

XIV. Sed quia græcus habet, Εισελθέτω ἀξίωμάμου, hoc est : « Intret dignitas mea ; » licet potuerit et scriptor errare, et fecerit αξίωσις, hoc est, « Deprecatio : » tamen hoc quoque explanemus ; ut possumus. Nempe cum hominem regem rogas, dicis ut contemplationem habeat honoris tui, tangat eum tuæ contemplatio dignitatis ; ut aut misereatur, si venia est postulanda : aut deferat pro ordine dignitatis. Et quid dicam, rogas? Sic unusquisque ingreditur, ut dignitatibus deferatur. Recte ergo et devotus Deo dicit : « Intret dignitas mea coram te. » Habet et Christianus dignitatem suam, qui tanto imperatori militat.

XV. Sunt maximæ et veræ fidei dignitates, sunt honorum diversi et apud Christum ordines. « Posuit Deus in Ecclesia primo Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores[2]. » Sed istæ administrantium dignitates. Sunt etiam privatorum, ut est pietas, justitia, sobrietas, castimonia, disciplina. Sunt etiam orationis dignitates : si pro vidua roges, si roges pro pupillo, si roges pro misericordi, si roges pro nimium devoto ac fideli : si roges in tribulatione, roges cum dolore, si mœsto et ipse qui rogas compatiaris affectu, intrat oratio tua Dei gratiam : intrat

[1] Coloss. IV, 3. — [2] 1 Cor. XII, 28.

domum ejus, si tecum Ecclesia deprecetur, si populus universus imploret; ut Domini inclinet favorem.

XVI. Quid autem rogat? Ut eruatur, ut liberetur; eo quod jamdiu adversus nequitias spiritales, adversus tentamenta hujus sæculi prælietur; eo quod grave est satis longævo cursu istius vitæ diuturnam sustinere militiam. Denique et infra dicit: « Heu me quod incolatus meus prolongatus est[1]! » Ingemiscit enim quod indefessas jugi labore tendat excubias; et ideo petit a tot adversantibus liberari, nec cum terrenis hominibus vult habere consortium.

XVII. Sequitur versus tertius: « Eructabunt labia mea hymnum; cum docueris me justificationes tuas[2]. » Eructavit hymnum, qui potest dicere: « Bonus enim odor Christi sumus Deo[3]. » Et bene eructat, qui plurima et suavia præcepta Domini gustaverit. Eructat hymnum, qui eructaverit verbum. Denique et David ante eructavit verbum bonum[4], hic eructat hymnum. Bonum enim panem gustavit, qui de cœlo descendit: bonum panem, quem si quis manducaverit, non morietur in æternum. Habet verbum Dei epulas suas: alias fortiores, ut est Lex, et Evangelium: alias suaviores, ut sunt Psalmi, et Cantica canticorum. Eructabat hymnum Ecclesia, vel anima pia, cui dicebat Deus Verbum: « Insinua mihi vocem tuam; quia vox tua suavis est[5]. » Eructabat hymnum, cui dicebat: « Favum distillant labia tua, o Sponsa: mel et lac sub lingua tua[6]. »

XVIII. Sed non potest quis ante eructare hymnum, nisi didicerit justitias Dei, et didicerit ab ipso Domino Deo suo. Ideo specialiter hoc David petit, ut eum doceat Deus; audierat enim et cognoverat in Spiritu, « Quia unus

[1] Psal. CXIX, 5. — [2] Id. CXVIII, 171. — [3] 2 Cor. II, 15. — [4] Psal. XLIV, 2. — [5] Cant. II, 14. — [6] Id. IV, 11.

» magister est[1]; » et ideo ubique ipsum sibi doctorem fieri postulabat; ut ab ipso disceret justificationes ejus. Quomodo enim cantare potest quis in metu positus, et timore pœnarum? Quomodo cantare potest gravium sibi conscius delictorum, nisi prius fiat veniæ securus? Denique in posterioribus habes : « Quomodo cantabimus canticum Do» mini in terra aliena[2]? » in qua impugetur, in qua captivetur in lege peccati, in qua defleat atque deploret suæ captivitatis ærumnam?

XIX. Et tu ergo ede Scripturarum cœlestium cibos, et ede ut permaneant tibi in vitam æternam, et ede quotidie, ut non esurias, ede ut replearis, ede ut verborum cœlestium eructes saginam. Spiritales epulæ non obesse solent, sed prodesse satiatis; ideoque repleri volebat Propheta qui dicit : « Repleatur os meum laude; ut cantem gloriam » tuam[3]. « Qui cantat Dei gloriam, hymnum Domino cor ejus eructat.

XX. Sequitur versus quartus : « Loquetur lingua mea » verbum tuum; quoniam omnia mandata tua justitia » est[4]. » Qui didicerit justitias Dei, loquitur verbum Dei : et qui verbum Dei loquitur, otiosum verbum non loquitur. Otiosum verbum est, loqui opera hominum[5]. Ideo Sanctus dicit dari sibi a Domino gratiam, ut non loquatur os suum opera hominum; quia otiosum verbum est : nec solum otiosum, sed etiam periculosum, pro quo rationem sumus reddituri. Omne enim verbum otiosum quodcumque locuti fuerimus, reddemus pro eo rationem[6]. Non enim mediocre periculum est, cum habeas tanta eloquia Dei, et Dei opera quæ fecit in Genesi, fecit in Exodo, fecit in Levitico, Numeris, Deuteronomio, Jesu Nave, Judicum libro, Regnorum, atque Esdræ libris, fecit in Evan-

[1] Matth. XXIII, 10. — [2] Psal. CXXXVI, 4. — [3] Id. LXXVIII, 8. — [4] Id. CXVIII, 172. — [5] Id. XVI, 4. — [6] Matth. XII, 36.

gelio, vel in Actibus Apostolorum, illis prætermissis, loquaris quæ sæculi sunt, audias quæ sæculi sunt. « Sepi » aures tuas spinis[1] : » utinam et linguam tuam obsepias. Sed quod pejus est, circumdata est lingua tua spinis, quæ compungunt, et vulnerant loquentem quæ mundi sunt. Ideo adversarius etiam orantibus frequenter sæculares offundit cogitationes. Si ergo non debemus audire aliena, vel superflua : quanto magis non debemus obloqui; cum dicat unicuique nostrum Scriptura venerabilis : « Argen» tum et aurum tuum alliga : et ori tuo fac jugum et pon» dus[2] ? » Alliga sensum tuum fida taciturnitate : alliga sermones tuos, impone jugum ori tuo; ne indomita cervice verborum se jactet. Impone pondus ut cauto omnia quæ loquimur trutinemus examine. Quibus tamen spinis ut sepias aures tuas Scriptura tibi dicit; nisi contrito corde, et timore judicii? Salubriter ista compungunt : stimulant ista, non vulnerant; licet et vulnera utilia sint amici.

XXI. « Omnia, inquit, mandata Dei justitia est; » quia sunt mandata justitiæ, et ideo sine justitia esse non possunt. Mandatum Dei est, ut diligas Deum tuum[3]. Unde ait Paulus : « Qui diligit proximum suum, legem implevit; » scriptum est enim : Non adulterabis : Non occides : Non » furaberis : Non concupisces, et si quod est aliud manda» tum, in hoc verbo instauratur[4]. » Si in ipso verbo instauratur omne mandatum, quod verbum justitia est (quid enim tam justum, quam ut diligas Deum tuum, et diligas fratrem tuum) utique omnia Dei mandata justitia est. Sicut enim qui occidere potest fratrem (57), utique non diligit : qui adulterat fratris uxorem, utique non diligit fratrem : qui furatur : qui concupiscit alienum, utique non diligit eum quem fraudare desiderat : ita qui superbe des-

[1] Eccli. XXVIII, 28. — [2] Ibid. 29. — [3] Deut. VI, 5. — [4] Rom. XIII, 8, 9.

picit fratrem, qui eum deformare conatur, qui pascitur ejus injuriis, a consortio charitatis alienus est.

XXII. Sequitur versus quintus : « Fiat manus tua salvum facere me; quoniam mandata tua elegi[1]. » Adventum Domini videtur orare; quia manus Dei Christus est. Ipsum legimus dexteram Dei, de quo supra ait : « Dextera Domini » fecit virtutem, dextera Domini exaltavit me[2]. » Cur ergo hic manum dixit; nisi forte non solum propter diversitatem gratiæ, quam scriptores non prætermittere solent : sed etiam propter quamdam proprietatem manuum dictum est; ut ibi dextera dicatur, ubi scribitur quod exaltavit eum virtute : hic manus, ubi intelligi oporteat, quod eum humilitate servavit? Potest et sic intelligi manus Domini, sicut dicitur in usu : Magna est manus illius regis, hoc est, magnus exercitus : et illius inferior est manus; ut etiam hic intelligamus : Fiat adjumentum tuum atque subsidium, ut mittas Angelos tuos, opem tuam, subsidia potentiæ tuæ ad liberandum populum tuum. Hæc est manus Dei, de qua scriptum est : « Nonne omnes ministri spiritus, qui » mittuntur in ministerium propter eos, qui futuri erunt » hæredes salutis[3]? » Qui ergo elegit mandata Dei, utitur confidentia; ut cum auctoritate deposcat sibi divina subsidia.

XXIII. Sequitur versus sextus : « Concupivi salutare » tuum, Domine : et lex tua meditatio mea est[4]. » Alius longævitate vitæ istius delectatur, et concupiscit usque ad depositæ senectutis finem corporis hujus vitam producere. Alii franguntur ægritudinis infirmitate, de quibus nemo potest dicere : « Cum infirmor, tunc potens sum[5]. » Beatos se putant, si inoffensa valetudinis commoditate potiantur, quibus non est infirmitas ad salutem. Horum quoque nemo

[1] Psal. CXVIII, 173. — [2] Id. CXVII, 16. — [3] Hebr. I, 14. — [4] Id. CXVIII, 174. — [5] 2 Cor. XII, 10.

potest dicere : « Concupivi salutare tuum, Domine ; » suam enim magis salutem, quam salutare Dei quærunt, medicis potius quam Scripturis obedientes. Contraria autem studiosis divinæ cognitionis præcepta sunt medicinæ. A jejunio revocant, lucubrare non sinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui se medicis dederit, se ipsum sibi abnegat. Qui autem quærit salutare Dei, Christum sequitur, qui dicitur salus Dei : non quæ corporis, sed quæ æterna sunt quærens, cum hec in corpore conversetur. Qui autem salutem Dei quærit, die utique et nocte meditatur in lege. Jugis illi meditatio est divinorum decretorum, neque aliqua cura corporis hujus avertitur a studio disciplinæ.

XXIV. Sequitur versus septimus : « Vivet anima mea, et » laudabit te : et judicia tua adjuvabunt me[1]. » Futuræ utique vitæ, non præsentis sibi remuneratione blanditur ; hæc enim vita quomodo dici potest, de qua scriptum est : « Et » in pulverem mortis deduxisti me[2] ? » Quam multi viventes in inferno sunt ? Ipse Paulus cupiebat de corpore mortis hujus liberari, qui vere concupivit salutare Dei, dicens : « Dissolvi enim cupio, et cum Christo esse multo melius : » permanere autem in carne magis necessarium[3], » quam voluntarium. Quomodo ergo vivit anima operta mortis involucro : aut quæ est vita, quæ in umbra est ? in regione umbræ mortis sumus : abscondita est vita nostra, non libera ; erit enim libera in regione vivorum, in qua fiduciam complacendi justus assumit ; ut placeat Domino in regione vivorum[4]. Ibi ergo vivit anima nostra, ubi nihil mortale, nihil infirmum amicta sit, nihil debitum pœnæ.

XXV. Ibi laudabit Dominum, ubi deposito infirmitatis corpore, conformis esse cœperit gloriæ corporis Christi.

[1] Psal. CXVIII, 175. — [2] Id. XXI, 16. — [3] Philip. I, 23. — [4] Psal. CXIV, 9.

Nam dum in peccato sumus, plene laudare qui possumus? « Peccatori enim dixit Deus : Quare tu enarras justitias » meas[1] ? » In umbra sumus hic positi : in umbra vivimus : in umbra laudamus : perfecte in umbra laudare non possumus. In terra aliena sumus : denique audisti in posterioribus dicentes : « Quomodo cantabimus canticum Domini » in terra aliena[2] ? »

XXVI. Adjuvant autem judicia Dei sanctos, cum bonis operibus remuneratio vitæ confertur æternæ. Beatus qui dicit : « Et judicia tua adjuvabunt mea. » Ego infirmus, ego peccator timeo judicia Dei propter conscientiam delictorum : mihi terrorem afferunt, me exagitant : sanctos adjuvant. Sed tamen juvabunt etiam peccatorem, licet diverso modo. Sanctus adjuvabitur, dum probatur : peccator adjuvabitur, dum humiliatur, dum castigatur; ut peccata solvat duplicia : dum opus ejus exuritur, ut ipse salvus fiat, sic tamen quasi per ignem. Fortassis etiam sic convenit sensus : Si dignus fuero judicio, dignus ero ut exuar a consortiis impiorum; quoniam « Non resurgunt impii in » judicium[3]. » Et juvabunt me judicia; quoniam qui credit in Domino, non judicatur. Proderit illi fides, et suffragabitur ad veniam, etiamsi qua in operibus offensa sit.

XXVII. Sequitur versus ultimus : « Erravi sicut ovis » quæ perierat : vivifica servum tuum; quoniam mandata » tua non sum oblitus[4]. » Græcus habet : « Quære servum » tuum, » hoc est, ζή τησον : et potuit falli scriptor, ut scriberet ζῆσον, quod est vivifica. Sensus quidem uterque constat, sed opportunior est huic loco : « Quære servum tuum ; » quoniam ovis quæ erravit quærenda est a pastore, ne pereat. Ideo dicit : « Erravi. Dic et tu iniquitates tuas, ut justifice» ris[5]. » Quod lapsum fateris, in eo tibi cum omnibus com-

[1] Psal. XLIX, 16. — [2] Id. CXXXVI, 4. — [3] Id. I, 5. — [4] Id. CXVIII, 176. — [5] Isaï. XLIII, 26.

mune consortium est; quia nemo sine peccato: negare hoc, sacrilegium est; solus enim Deus sine peccato est. Confiteri hoc Deo, impunitatis remedium est. « Erravi, » inquit: sed qui erravit, in viam potest redire, in viam revocari potest. Et pulchre addidit: « Sicut ovis quæ perierat; » non enim perit qui agnoscit errorem.

XXVIII. « Quære, inquit, servum tuum; quoniam man- » data tua non sum oblitus[1]. » Veni ergo, Domine Jesu: quære servum tuum, quære lassam ovem tuam: veni pastor, quære sicut oves Joseph. Erravit ovis tua, dum tu moraris, dum tu versaris in montibus. Dimitte nonaginta-novem oves tuas, et veni unam quærere quæ erravit. Veni sine canibus, veni sine malis operariis, veni sine mercenario, qui per januam introïre non noverit. Veni sine adjutore, sine nuntio: jamdudum te expecto venturum. Scio enim venturum; « Quoniam mandata tua non sum oblitus. » Veni non cum virga, sed cum charitate, spiritusque mansuetudine.

XXIX. Noli dubitare relinquere in montibus nonaginta-novem oves tuas; quia in montibus constitutas lupi rapaces incursare non possunt. In paradiso semel nocuit serpens: amisit ibi escam, postquam Adam inde depulsus est: illic jam nocere non poterit. Ad me veni, quem luporum gravium vexat incursus. Ad me veni, quem ejectum de paradiso serpentis diri ulceris venena pertentant; quia erravi a gregibus tuis illis superioribus: nam et me ibidem collocaveras, sed ab ovilibus tuis lupus nocturnus avertit. Quære me; quia ego te requiro. Quære me, inveni me. suscipe me, porta me. Potes invenire quem tu requiris: dignaris suscipere, quem inveneris; imponere humeris, quem susceperis. Non est tibi pium onus fastidio: non tibi oneri est vectura justitiæ. Veni ergo, Domine; quia etsi

[1] Psal. cxviii, 176.

erravi, tamen « Mandata tua non sum oblitus : » spem medicinæ reservo. Veni, Domine; quia et ovem erraticam solus es revocare qui possis : et quos reliqueris, non mœstificabis; et ipsi enim peccatoris reditu gratulabuntur. Veni, ut facias salutem in terris, in cœlo gaudium.

XXX. Veni ergo, et quære ovem tuam jam non per servulos, non per mercenarios, sed per temetipsum. Suscipe me in carne, quæ in Adam lapsa est. Suscipe me non ex Sarra, sed ex Maria; ut incorrupta sit virgo, sed virgo per gratiam ab omni integra labe peccati. Porta me in cruce, quæ salutaris errantibus est, in qua sola est requies fatigatis, in qua sola vivent quicumque moriuntur.

XXXI. Pulchre autem etiam « Vivifica, » potest dici; eo quod mori non possit, quem humeris suis virtus portaverit.

XXXII. Dicit ergo et anima, dicit et Ecclesia : « Erravi » sicut ovis quæ perierat. » Sed dicit : « Quæsivi quem dilexit » anima mea[1]; » hoc est enim dicere : « Vivifica servum » tuum; quoniam mandata tua non sum oblitus. » Ego te quæsivi, sed invenire non possum, nisi tu volueris inveniri. Et tu quidem vis inveniri : sed vis diu quæri, vis diligentius indagari. Novit hoc Ecclesia tua; quia non vis ut te dormiens quæras; non vis ut te jacens investiget. Denique pulsas ad januam, ut excites dormientem : exploras si cor vigilat, et caro dormit. Vis jacentem levare, dicens : « Surge qui dormis, et exurge a mortuis[2]. » Mittis manum per cavernam, ut surgat : et si tardius surrexerit, derelinquis. Vis ut quærat iterum, et quærat a multis, et non obliviscatur quærere, non obliviscatur sermones tuos : et si tenet eos, offeras te videndum, non refugias et teneri.

XXXIII. Quæ cum te meruerit amplecti, ostendet fructus suos, docebit non oblitam se mandatorum tuorum, di-

[1] Cant. III, 1. — [2] Ephes. V, 14.

cetque tibi : « Veni, frater meus : exeamus in agrum.... et » in foribus nostris omnis fœtus arborum : nova et vetera, » frater meus, servavi tibi[1]. » Hoc est dicere : Teneo mandata tua omnia Novi et Veteris Testamenti. Sola hoc dicere Ecclesia potest. Non dicit alia congregatio : non dicit Synagoga, nec secundum litteram nova tenens, nec secundum spiritum vetera. Non dicit hæresis manichæa : Vetera servavi tibi, quæ Prophetas non suscipit. Merito dealbata cernitur, quæ utriusque fulget gratia Testamenti.

XXXIV. Respondit ei Sponsus : « Pone me ut signaculum » in cor tuum, ut sigillum in brachium tuum[2], » quæ nova et vetera servasti mihi. Signaculum meum es, ad imaginem meam es, et similitudinem. Fulget in te imago justitiæ, imago sapientiæ, imago virtutis. Et quia imago Dei in corde tuo est, sit et in operibus tuis : sit effigies Evangelii in tuis factis ; ut in tuis moribus mea præcepta custodias. Effigies Evangelii erit in te, si percutienti maxillam alteram præbeas, si diligas inimicum tuum, si crucem tuam tollas, et me sequaris. Ideo crucem ego pro vobis portavi ; ne tu pro te portare dubitares.

XXXV. Audierunt hoc filiæ Hierusalem, quod jam Dominus Jesus sibi Ecclesiam copulabat : et quia considerantes magnitudinem Verbi, imparem tantis nuptiis æstimabant ; ne forte tantæ copulæ pondus sustinere non posset, excusant dicentes : « Soror nostra parva, et ubera non habet[3]. » Sic enim qui volunt differre nuptias, excusare consuerunt ; ut prætendant immaturæ ætatis infirmitatem, et astruant quod ubera non habeat, quæ nubilis significant tempus ætatis. Hoc solet symbolum commune omnibus virginibus esse nupturis ; ut cum ubera cœperint eminere, tunc conjunctioni habiles judicentur.

XXXVI. Turbatæ igitur quod studio dilectionis urgeat

[1] Cant. VII, 11-13. — [2] Id. VIII. 6. — [3] Ibid. 8.

nuptias Sponsus, dicunt : « Quid faciemus sorori nostræ in » die qua loquetur in ea[1] ? » vel, ut Symmachus, « Qua lo- » quetur ei ; » hoc est, sponsalium celebritate solet fieri collocutio, et confirmatio nuptiarum. Quid ergo faciemus, dicunt turbatæ, quia urgetur conjunctio spiritalis ? A tantis nuptiis excusare non possunt ; nemo enim est qui copulam vel animæ et Spiritus, vel Christi et Ecclesiæ non beatam putet. Sed quia plenitudo Verbi vel Spiritus sancti vibrat et fulget, et nihil est quod illis possit æquari, ideo differre desiderant ; ut illa dilatione vel anima, vel Ecclesia possit esse perfectior.

XXXVII. Dicunt ergo : « Si murus est, ædificemus super » eum receptacula : et si janua est, sculpamus super eam » tabulas cedrinas[2]. » Murus est anima sancti. Habet et Ecclesia muros suos, quæ jam perfectior dicit : « Ego civitas » munita[3]. » Hic est murus, qui habet duodecim portas apostolicas, per quas populo nationum patet ingressus in Ecclesiam. Sed murus quamvis ambitum totius urbis includat, tunc tamen est munitior, cum receptacula habuerit præparata, in quibus propugnatores urbis tutum speculandi ac tuendi possint habere subsidium. Sed quia rationabilis hæc civitas est, et omnis spes ejus in Dei verbo est : non ferrea, sed argentea ei propugnacula requiruntur, eloquiis cœlestibus magis quam corporis voluptatibus hostiles impetus repulsare consueta. Eo fulta præsidio, eo splendore refulgens habilior Christi copulæ judicatur.

XXXVIII. Et quia janua Christus est, qui ait : « Per me » si quis introierit, salvabitur[4] ; » et Ecclesia janua nuncupatur ; quia per ipsam patet populis aditus ad salutem. Ne hæreticorum corrumpatur tineis aut vermibus, dicunt filiæ Hierusalem, vel Angeli, vel animæ justorum : « Ædificemus » super eam tabulas cedrinas, » hoc est, fidei sublimis bo-

[1] Cant. VIII, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Isaï. XXVII, 3. — [4] Joan. X, 9.

num odorem; est enim suavis hujus materiæ odor, quam non vermis, non tinea corrumpat. Ideo hujus materiæ usus eligitur tectorum fastigiis elevandis, formandisque litterarum elementis, quibus ætas puerilis ad studium liberalis eruditionis imbuitur. Est ergo materia ista sublimis ad gratiam, levis ad onus, suavis ad odorem, utilis ad instrumentum scientiæ, habilis ad ministerium cognitionis æternæ.

XXXIX. Sed quemadmodum Sponsam suam diligens Christus urgebat ad copulæ spiritalis solemnitatem : ita et Ecclesia Verbi decore jam capta festinabat ad nuptias. Ideoque morarum et dilationis impatiens, quas filiæ Hierusalem innectere gestiebant, dicit : « Ego murus, et ubera » mea turres[1], » hoc est : Nolite dubitare utrum murus sim (illæ enim dixerant : « Si murus est ») ego, inquit, murus sum; et non parva ubera habeo, sed ut turres ubera mea sunt. Quomodo dicitis, quia non habeo ubera? Sensus, ut turres, habeo sapientiæ, in quibus est abundantia, sicut scriptum est : « Et abundantia in turribus tuis[2]. » His uberibus, id est, sensibus habilem se tantis nuptiis æstimabat : sed filiæ Hierusalem adhuc non poterant æstimare; quia sensuum ejus abundantiam non videbant.

XL. Et addidit : « Ego eram in oculis ejus tanquam in» veniens pacem[3], » hoc est : Deliberatis de meis sensibus, cum pacem Dei invenerim, quæ exuperat omnem mentem, et custodit corda et sensus in Christo Jesu. Talis, inquit, eram in oculis Sponsi, qualis quæ habet pacem. Scriptum est enim : Qui recte quærunt pacem, habebunt eam testimonium[4]. Festinantibus igitur dilecto atque dilecta, celebrata conjunctio spiritalis est, mutuo expetita consensu.

[1] Cant. VIII, 10. — [2] Psal. CXXI, 7. — [3] Cant. VIII, 10. — [4] Prov. XII, 20.

XLI. Ideoque tanquam nuptiale canens carmen, exultavit Spiritus in Propheta, dicens : « Vinea facta est Salomoni in Beelamon ; dedit vineam suam iis qui servant[1]. » Clamat ergo Spiritus : Plantata est congregatio populorum, et vitis æternæ fundata radice, et spiritalia sub jugum Verbi corde mansueto colla subjecit. Plantata autem est in multitudine nationum ; hoc enim esse intelligendum « Beelamon » Symmachus, Aquila, aliæque translationes græco sermone docuerunt. Repudiata est vetus copula ; quæ fructum afferre non poterat : data est vinea novis fidelibusque cultoribus, qui non solum facere fructum possent, sed etiam custodire. Una igitur ovis erravit : sed revocata, totius spatia orbis implevit. Unam ovem error abduxerat : sed multitudinem populorum Domini gratia congregavit. Erravit homo : sed Ecclesia jam murus est, et murus validus. Erravit Adam : murus est David, qui mandata Dei oblitus non est.

XLII. Custodita igitur et vallata hæc vinea munimine spiritali, mille fructus dat Christo, ducentos autem fructus custodibus. Ideoque ait Ecclesia : « Vitis mea in conspectu meo, mille Salomoni, et ducenti servantibus fructum[2]. » Perfectio et plenitudo Christi est portio servulorum. Habes hoc mysterium in Genesi, ubi quinque partes Benjamin fratri juniori tribuit Joseph, singulas reliquis fratribus[3]. Domino igitur quinque sensuum portio et prærogativa defertur, quam illi utique tribuit ipse quem diligit : sicut dilexit et Paulum ; cui dedit ad evocandas gentes sapientiæ principatum[4].

XLIII. His igitur fructibus delectata Ecclesia dicit ad Christum : « Qui sedes in hortis, amici intendentes sunt voci tuæ : vocem tuam insinua mihi[5]. » Delectabatur enim

[1] Cant. VIII, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Gen. XLIII, 34. — [4] Act. XXII, 21. — [5] Cant. VIII, 13.

quod in hortis Christus sedebat : et in hortis positi amici intendebant voci ejus. Sed quia amici illi de cœlestibus erant Archangeli, vel Dominationes, et Throni, (homines enim expulsi de paradiso fuerant propter inobedientiam cœlestium mandatorum, atque ideo adhuc Ecclesia vocem ejus non poterat, quam cupiebat, audire;) ideo ait : « Vo» cem tuam insinua mihi. » Unde et nos si volumus eum in nobis sedere, simus horti clausi atque muniti, feramus virtutum flores, gratiæ suavitatem; ut disputantem cum Angelis Dominum Jesum audire possimus.

XLIV. Sed quia futurum erat, ut cum ad plenitudinem Ecclesia pervenisset, persecutionibus variis tentaretur; ideo cum Verbi gratia delectaretur, subito cernit insidias persecutorum : et quæ plus Sponso quam sibi timeret, aut quia a persecutoribus Christus magis appetitur in nobis, ideo ait : « Fuge, frater meus, et similis esto tu capreolæ, » aut hinnulo cervorum super montes aromatum[1]. » Propter infirmos fugit, qui tentamenta graviora ferre non possent. Ideo scriptum est ut de civitatibus ad civitates fugiamus[2] : et si nos in hac civitate fuerint persecuti, fugiamus in aliam. Propter infirmos igitur, ut diximus, fugiat persequentes : aut fugiat ab infirmis, et transeat ad montes aromatum, qui pro martyrio odorem possint beatæ resurrectionis afferre. Montes aromatum sancti sunt. Ad eos confugit Christus, quia « Fundamenta ejus in montibus » sanctis[3]. » Ad eos igitur confugit, qui sunt ejus stabilia fundamenta. In nobis fugit, in illis fida statione consistit. Mons igitur aromatum Paulus est, qui potest dicere : « Bo» nus enim odor Christi sumus Deo[4]. » Mons aromatum David, cujus orationis odor ascendebat ad Dominum; et

[1] Cant. VIII, 14. — [2] Matth. X, 23 — [3] Psal. LXXXVI, 1. — [4] 2 Cor. II, 15.

ideo dicebat : « Dirigatur oratio mea, sicut incensum in » conspectu tuo[1]. »

XLV. Symmachus tamen et Aquila interpretati sunt, quod Christus dicat ad Ecclesiam : « Quæ sedes in hortis, » hoc est, jam in hortis sedes, superno digna paradiso ; et ideo « Vocem tuam insinua mihi, » cui amici intendunt. Ego quoque eam audire desidero. Cœpit in hortis esse Ecclesia, postquam in hortis passus est Christus.

[1] Psal. CXL, 2.

FINIS TOMI QUINQUAGESIMI-SEPTIMI.

# ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 4.

Quodnam sit illud sacrificium, quod *Baptisatus non offerebat, nisi octavum ingrederetur diem*, haud facile apud Antiquos reperies. Difficultatem vero etiam illud auget, quod certum est Eucharistiam initiatis statim post acceptum baptisma administrari olim solitam. Attamen cum Ambrosius hic non de simpli communione, sed de sacrificio loquatur; ita potest hoc disciplinæ ecclesiasticæ caput, quod forte Mediolani tantum obtinebat, explicari. Præbebatur quidem neophyto statim e sacris fontibus egresso divinum Sacramentum, sed forte depromptum e turricula super altari erecta vel ex aurea argenteave columba ibidem, aut in baptisterio suspensa, in quibus olim illud asservabatur; sicut ex vita sancti Basilii ab Amphilochio scripta, ex supplici libello in actione 5. Conc. Constant. sub Menua celebrati a clericis et monachis Antiochenis oblato, item ex Paulino, Gregorio Tur. atque aliis multi observarunt. Verum interim a sacrificio per dies septem aberant, dum plenius mysteriorum cognitione informarentur. Certe præcipuam priscis illis antistitibus curam fuisse recens baptisatos instituendi doctrina, mysteriorum quæ prius eosdem celata fuerant, non solum Patrum græcorum homiliæ in diebus Paschatis, et plures Augustini sermones nimirum CXXVII, CXXIX, CCLX et CCLXII, testantur; sed Ambrosius ipse in lib. *de Mysteriis*,

qui e sermonibus hac ipsa de causa habitis constat, planum facit. *Nunc de mysteriis, inquit, dicere tempus admonet, atque ipsam sacramentorum rationem edere : quam ante baptismum si putassemus insinuandam nondum initiatis, prodidisse potius quam edidisse æstimaremur.* Libros quoque *de Sacramentis*, quos aut Ambrosii aut saltem ejusdem ævi auctoris esse in confesso est, ad neophytorum gregem pronuntiatos fuisse probant ista ex lib. v. cap. 3. *Gaudet Ecclesia de redemptione multorum, et astare sibi familiam candidatam spiritali exultatione lætatur.* Cùm illi demum instructiores facti essent, tum illos oblationem suam, id est, panem à sacerdote consecrandum ad altaria solitos afferre credibile est. Nam moris fuisse, ut unusquisque panem unde communicaturus erat, ipse offerret, cum miraculum de muliere Christi præsentiam in sacramento non credente relatum in vita Gregorii Magni satis ostendit, tum locus e libro de septem Ecclesiæ gradibus non obscure significat. Sic autem habet : *Sicut in sacerdote consecratio, ita in ministro est sacramenti dispositio. Ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat.* Porro neophitos sacrificio adesse non consuevisse, hoc videtur confirmare quod Ambrosius ac Augustinus citatis locis eos sacramentum quidem in altari vidisse asserant, de sacrificio autem plane sileant. Adde dubium esse nemini eosdem non prius gregi aliorum fidelium conjunctos fuisse, quam stolam candidam deponerent.

ANNOTATIO (2) pag. 5.

Dallæus in libro *De usu Patrum*, pag. 244. scribit in hunc modum : *Mera somnia narrat Ambrosius lectoribus suis... in Psalmum* CXVIII, *dum exponit nomina hebraïcorum elementorum, à quibus sumunt initium ver-*

*siculi singulorum Octonariorum*, etc. Non semel jam ante ostendimus Doctorem nostrum in eruenda hebraïcorum nominum significatione aliquando minus feliciter desudasse : verum et illi ævo quo non ita communis erat hebraïcæ linguæ cognitio, id tribuendum est; nec ipsi insultandum, cum super ea re scriptores, quos tum licuit, consuluerit. Optandum quidem esset eum in fontes minus corruptos incidisse, cum forte nullum alium repererit præter Philonis Etymologias, quas tot tantisque erroribus scatentes fuisse docet Hieronymus, ut inde ad eas expurgandas ipsemet induceretur. Adhæc non ignorabat Dallæus quam pronum sit in explicandis vocabulis adeo multiplici significatione quasi fœtis errare. Quæ sane cum adversus tantæ auctoritatis Patrem debuerant paulo modestiorem efficere.

ANNOTATIO (3) pag. 8.

*Qui fungebatur carnis alloquio*; hoc est, qui velut carnis vice ac nomine loquebatur.

ANNOTATIO (4) pag. 10.

Confer hunc locum cum iis, quæ supra in libro I. *de Abraham*, cap. VII, num. 59, traduntur; nec non cum nota quam capiti IV ejusdem libri subjecimus.

ANNOTATIO (5) pag. 12.

Codex Navarræus unus, *meretricatorium* : sed retinendum *meritorium*, ubi subintellige, *diversorium*, vel *stabulum*; sic enim quondam dicta sunt, ut cum Tertulliano loquamur, *consistoria libidinum publicarum*. Unde *pros-*

*tibula* seu *prostibulas* quidam appellatas volunt, quod *pro stabulo,* id est, ante stabulum starent. *Meritorium* autem a merendo vocatur, quod mereat, hoc est, pariat quæstum domino suo. Quo sensu Horat. *in Arte poët.*

*Hic meret æra liber Sosiis.*

Hinc etiam meretrices ac meritorii pueri nomen sortiti; licet *meritorium* quandoque honestum diversorium significet.

ANNOTATIO (6) pag. 13.

*Colludium*, aut *collusio* simulationem ac fraudem significat; colludere enim dicuntur, qui cum videantur inter se contendere aut litigare, hoc tantummodo per simulationem faciunt, cum unus dedita opera se judicio vinci patiatur. Sed ea fraus etiam locum habet extra judicium.

ANNOTATIO (7) pag. 19.

Tangitur Græcorum Romanorumque consuetudo urendi cadavera; quo supplicio gravia peccata digna dicuntur.

ANNOTATIO (8) pag. 45.

*Est etiam baptismum in paradisi vestibulo.* Hanc opinionem de justis extremi judicii die per ignem expurgandis Ambrosius ab Origene mutuatus est: hoc loco id tantum annotandum est inter hunc ignem et eum, quo diabolus et angeli ejus ac homines reprobi exarsuri sunt, manifestum discrimen infra num. 17, constitui; quod fecisse prorsus negatur Origenes,

ANNOTATIO (9) pag. 51.

Hic *integros* intellige totos sive universos, ut non referatur ad voces, *ab omnibus infirmitatibus*; sed ad illas, *sanavit eos... liberavit eos*; quæ sunt latæ et indeterminatæ significationis.

ANNOTATIO (10) pag. 60.

*Facilius*, id est, magis, et ad vocem, *acceptior*, refertur; estque pleonasmus, qui non raro in latinis auctoribus deprehenditur.

ANNOTATIO (11) pag. 61.

*Gentilitas*, hoc loco nihil, ut arbitramur, aliud est, quam nobilitas, ac prosapia; quomodo gentilitia insignia, et stemmata vocitantur: imo hodieque etiam nobiles apud nos appellantur gentiles. Itaque *humilitati*, de qua paulo superius dicitur, hic recte opponitur *gentilitas*.

ANNOTATIO (12) ibid.

*Stipati officiis*, hoc est, officialibus, ut operas pro operariis dicimus. Officia autem in jure sæpius ministros et apparitores præsidium et procuratorum fisci significant. Vide Brissonium de verborum significationibus, in voce *Officium*.

ANNOTATIO (13) pag. 66.

Ubicumque fere Ambrosius de expulsione Adami e pa-

radiso, vel de raptu Pauli in paradisum loquitur, unum et eumdem locum esse significat; ut intelligere est e cap. I, lib. *De paradiso*, num. 1, aliisque locis. Unde, ut ait Sixtus Senensis lib. V. Bibl. annot. 35. colligere sibi videntur nonnulli illum in duobus a recepta theologorum sententia recedere. Nam primo, inquiunt, paradisi locum ponit in tertio cœlo: deinde rem totam ad meras allegorias redigit. Quod ad primum attinet, fatemur quidem difficulter ejusdem verba in alium sensum traduci posse: at in ejusmodi re error non ita periculosus est; cum præsertim de paradiso sic pronuntiaverit August. lib. VIII. De Genes. cap. XXI. *Credendum est quod locus paradisi a cognitione hominum est remotissimus.* Quod vero ad secundum, contendimus ipsum pluribus locis ea dicere quæ historiæ veritatem juxta naturalem intelligentiam supponant; ut cum cap. I. lib. *De paradiso*, num. 5. ait: *Intellige etiam quod non eum hominem, qui secundum imaginem Dei est, sed eum qui secundum corpus; incorporalis enim in loco non est.* Expende plures alios locos ejusdem libri, atque imprimis cap. X. num. 47 et 48, nec non cap. XII. num. 59 et 60. Hinc procul dubio intelliges Doctorem sanctum de veritate historica paradisi terrestris non dubitasse: sed eum cum cap. II. prædicti libri num. 11. integrum relinquit, ut quibus libuerit, totam illam historiam allegorice interpretentur, id fecisse per quamdam concessionem, quemadmodum clare demonstrant illa verba: *Ne sermone*, inquit, *nostro videantur offendi;* et quidquid in eodem capite memorata verba antecedit, valide confirmat. Cæterum cum Augustinus hunc librum contra Julianum ad astruendum peccatum originale laudaverit manifesto intelligitur illum vacuum esse erroris ejus qui mirum in modum favebat Pelagianis.

ANNOTATIO (14) pag. 67.

Est hic *forensis species* non simpliciter exterior et quæ foris videtur, sed composita ad instar mercium quæ in foro ita collocari solent, ut alliciant oculos adventantium.

ANNOTATIO (15) pag. 70.

Auctorem seu impulsorem diabolum hic intelligi satis declarant sequentia.

ANNOTATIO (16) pag. 76.

Hic dicendum est hoc loco significari quosdam esse qui, dum crimen condonant, ut auctoritatem ostentent suam, (non enim inferiorum judicum, sed principis est veniam concedere,) reis plus noceant impunitatis indulgentia quam si in eos severe animadverterent.

ANNOTATIO (17) pag. 80.

Cum tradantur hic multa, quæ ad veterem spectent militiam, ea nos breviter et recta serie in gratiam lectorum, explicabimus. *A signis*; proprie hæc sunt solidæ imagines quales erant aquilæ, lupi, draconis: sed hoc loco etiam pro vexillis, id est, velis ex hasta suspensis ponuntur. Singulis autem legionibus ac manipulis sua signa erant, a quibus qui discessisset longius quam unde tuba audiri posset, capite luebat. *Itinerarium;* idem est, ac tessera ad iter edicendum data. *Cum armis ambulat*; leve hoc iis

qui arma membrorum ducebant loco : sed præterea ferebant in fasce frumentum ac cibos sæpe in quindecim dies, vallos, sarcinas et alia. *Mansionis* vox temporibus affectæ latinitatis pro ipsis castris usurpata est. *Stativas ordinat*, subintellige sedes aut mansiones, ita scilicet a stando dictas. Negat autem Justus Lipsius sic dici ea castra, in quibus miles paucis tantum diebus commoretur. Sed ille hunc locum non legerat, quandoquidem intercalaris istius quietis post tertium quemque itineris diem nusquam meminit. Quod vero subdit Ambrosius de urbe, *in qua fessis exercitibus requies ministretur*, eum locum ab eo designari credimus, qui castris hybernis deligebatur. Denique *Imperator* non semper idem est atque rex, sive princeps orbis romani : sed is etiam dicitur, vel qui bellum suo ductu et auspicis administrandum suscipit, vel qui occisis in acie legitimo hostium numero hunc honoris titulum consecutus est. Sed qui plura de hac tota re desiderat, adeat eumdem Lipsium lib. v. *De Militia romana*, Dial. I, IX, XI et XII.

## ANNOTATIO (18) pag. 94.

Circenses ludi erant varia certaminum genera, ita dicti quod in circo, id est, loco circularis figuræ celebrarentur : ad theatrorum autem spectacula non solum tragœdiæ et comediæ pertinebant, sed etiam saltationes pantomimorum. Etenim pantomimos saltatores fuisse docet Lucianus Dial. *De Saltatione*. Horum ars erat sine voce argumentum gestu ac nutibus tam native repræsentare, ut illud spectatores non solum videre, sed et quodam modo audire sibi viderentur. Hinc Lucianus, δεῖ τὸν θεώμενον ὄρχησιν καὶ κωφὸν συνιέναι, καὶ μὴ λαλέοντος τοῦ ὀρχηστοῦ ἀκούειν. Hinc a Cassiodoro

quoque Var. lib. IV. Epist. ult. dicuntur, *Orchistarum loquacissimæ manus, linguosi digiti, silentium clamosum, expositio tacita.* Est etiam ea de re antiquum hoc incerti epigramma :

*Tot linguæ, quot membra viro, mirabilis ars est,*
*Quæ facit articulos, ore silente, loqui.*

Eamdem hanc artem musicæ partem esse, atque a veteribus mutam appellatam tradit laudatus jam ante Cassiodorus, quem videsis Var. lib. I. Epist. XX et lib. IV. Epist. ult. nec non in eam Fr. Jureti annotationem. Consule etiam Brissonium, *De verborum juris significationibus*, ad eamdem vocem; sicut Vossii Etymologicum in voce, *Mimus.* Porro cum populi studia Ambrosii ætate in vana illa spectacula ferverent, non mirum est, si frequentius ille insurgat in hoc vitium, nec se aliis Patribus, Tertulliano, Cypriano, Chrysostomo et cæteris, hac in re inferiorem ostendat. Ipsum adi lib. *De Fuga sæculi*, cap. I. num. I. et infra Serm. XVI. n. 59. et 64. sed comprimis lib. II. Offic. cap. XXX et alibi.

ANNOTATIO (19) pag. 100.

*Rationabile*, id est, ratio; λόγιον enim ac λόγος, et verbum et rationem significant. Est autem hellenismus quo neutrum adjectivum ponitur pro loco substantivi.

ANNOTATIO (20) pag. 104.

Ambrosius passim ita distinguit inter impios ac peccatores, ut illos esse definiat qui nunquam in Christum credidere; hos vero, qui ipsius quidem fidem amplexi sunt, sed victi concupiscentiæ illecebris peccata gravia perpe-

trarunt. Compara hunc locum cum iis quæ sanctus Doctor *in Enarrat. Psal.* I, ad versiculum 5. num. 56 docet.

ANNOTATIO (21) pag. 107.

Dicitur triumphalis manipulus turma senatorum, aliorumque virorum illustrium, quibus imperator, dum triumpharet, stipatus incedebat. Vide *Josephi Laurentii Polymathiam*, lib. III. Syn. II. Item *Joan. Prusini Antiq. Rom.* lib. x. cap. 29. et alios.

ANNOTATIO (22) pag. 108.

Hic Adami videtur facta mentio, ut ostendatur innocentiæ, ut vocant, statum, ac legem naturæ a Christo non fuisse aliena.

ANNOTATIO (23) pag. III.

Videtur hoc loco Ambrosius noster alludere ad versum illum e lib. III Georg. de serpente :

*Tollentemque minas, et sibila colla tumentem.*

Sed infra etiam manifestius reddit alium istum ex eodem libro :

*Arduus ad solem, et linguis micat ora trisulcis.*

*Micare* autem idem est ac producere et reducere, sumpta metaphora ex quodam ludi genere, quod extensis et contractis digitis exercebant ; de quo videsis *Erasmi Adagia* Chil. I. Cent. 8. adagio 27. *Dignus quicum in tenebris mices.*

ANNOTATIO (24) pag. 114.

*Adolerent,* id est, magis incenderent, sive augerent.

ANNOTATIO (25) pag. 115.

Sanctus Doctor id tantum hoc loco significat, Christi carnem ejusdem ac nostram, quæ peccato obnoxia est, naturæ esse : neutiquam vero inficiatur beatæ Virginis immunitatem ab omni peccato; quippe quam non obscure astruat in ultimum hujus ipsius Psalmi versiculum illis verbis : *Suscipe me non in carne, quæ in Adam lapsa est. Suscipe me non ex Sarra, sed ex Maria ; ut incorrupta sit Virgo, sed Virgo per gratiam, ab omni integra labe peccati.*

ANNOTATIO (26) pag. 116.

*Extrema linea*, id est, eminus seu e remotiori loco. Nam quod in quaque re postremum est, extremum dicitur. Est autem proverbialis locutio a circo, ubi varii gradus et spatia lineis distinguebantur, translata.

ANNOTATIO (27) pag. 127.

*Congeramus in principale nostrum,* id est, animam partemque nostram spiritalem, de qua proxime ante dixerat, et eo verbo sæpius utitur sanctus Præsul eodem sensu.

ANNOTATIO (28) pag. 136.

*Quod non indicaverit,* id est, accusaverit, sive crimen

32.

detulerit, quo sensu non semel hoc verbi accipitur apud Ciceronem. Et hic quidem optime, uti orationis docet series.

ANNOTATIO (29) pag. 138.

Saltatio inter actus religionis habita est non solum apud Hebræos, verumetiam apud gentiles. Hinc Romæ Salii sacerdotes Martis atque Herculis. Hinc varia saltationum genera in honorem deorum instituta, de quibus Lucianus in lib. περὶ ὀρχήσεως; necnon in libro *de Orchestra* fuse Meursius.

ANNOTATIO (30) pag. 153.

Post verba, *qui Christum vidimus*, subintellige, *in Evangelio.*

ANNOTATIO (31) pag. 156.

Hoc loco *advocati* dicuntur, qui crimen suum palam fatentur; nam advocare interdum usurpari pro rem factam agnoscere, et hinc ortum traxisse gallicum verbum *avouer*, scriptum reperies in Glossario doctissimi Cangii ad idem verbum. Cæterum lib. xv. Cod. Theod. tit. 7 *de Scenicis*, leg. 12, cautum est, ne turpium personarum picturas in locis, ubi consecrantur imperatorum imagines, liceat *annotare;* quod nonnihil Ambrosii locum illustrat.

ANNOTATIO (32) pag. 158.

Hic nimirum agitur de illo qui proximum suum per insidias interfecerit.

ANNOTATIO (33) pag. 159.

*De capite*, hoc est, de vita, sive de pœna capitis. Quippe interdum rei atque accusatoris periculum ità æquabatur, ut non solum uterque servaretur in custodia; verumetiam idem supplicium, quod alteri debebatur, si fuisset convictus, alteri non probanti lege talionis irrogaretur. Cod. Theod. lib. IX, tit. *de Accus.* leg. 19.

ANNOTATIO (34) pag. 166.

*Abstinentia*, a rapinis scilicet, ut referatur ad superius illud : *aut pauper rapiam.*

ANNOTATIO (35) pag. 177.

Multa ex hoc loco erui possunt, quibus illustretur Ecclesiasticæ priscarum temporum disciplinæ cognitio. Hinc enim primo jejunii, cum indictum fuisset, ad usque diei finem servandi obligatio declaratur. Deinde consuetudo sacramenti Eucharistiæ nonnisi ore jejuno recipiendi ostenditur : tum Medionalensis Ecclesiæ usus innuitur diebus sabbati ac dominicis non jejunandi ; hoc enim colligi posse videtur ex illis verbis, *imo plerique sunt ejusmodi dies* etc. quæ quidem eo sensu melius explicantur, quam si de jejuniis stationum ea intelligas ; cum maxime verisimile sit quadragesimale jejunium hic describi. Postea celebrandæ oblationis fit mentio, quam oblationem nihil aliud esse nisi corporis Christi sacrificium observandum est. Ad hæc indidem quoque intelligere est moris fuisse in Ecclesia latina etiam jejunii diebus sacrificium of-

ferre, et Eucharistiam accipere, contra quam in orientali obtinebat. Postmodum memoratur etiam vespertinum sacrificium, id est, missa vespertinis horis diebus jejunii celebrari solita: de qua in Conc. Vasensi c. III. Aurel. III. c. 29. Masticon. c. 9. actum reperimus. Recensentur denique mirabiles hujus sacramenti effectus, munimentum scilicet adversus diaboli tentamenta, remissio peccatorum, etc.

ANNOTATIO (36) pag. 180.

*Consortium*, in Cod. Theod. sumitur aliquando pro vicinia et connexis ædificiis; imo et apud Ciceronem Orat. in Verrem, consortes dicuntur ii, quorum fines contigui sunt, et hoc sensu consortium ab Ambrosio hic accipitur.

ANNOTATIO (37) pag. 182.

*Occurrit in tempore,* id est, opportune, dum videlicet mihi animus de hoc ipso inveniendo sollicitus est.

ANNOTATIO (38) pag. 188.

Non est dubium quin hic Origenistas, quod senserint animos prius extitisse, atque peccasse, quam in corpora mitterentur, occulte perstringat Ambrosius. Et inde confirmari potest eum has solas Origenis opiniones aliquando proponere, quas ab aliquibus aliis Patribus admissas fuisse intelligebat, neque ab Ecclesia reprobatas.

ANNOTATIO (39) pag. 273.

*Quomodo, quos... prævidebat?* Hic subintelligitur, *inimicos habet,* post verbum, *prævidebat.*

ANNOTATIO (40) pag. 274.

*Fortasse illi qui* etc, nempe Judæi, quos hic subinde vir sanctus exagitat.

ANNOTATIO (41) pag. 292.

*Naturæ,* id est, elementi, scilicet maris.

ANNOTATIO (42) pag. 296.

*Eruditio* hic idem sonat, ac verborum castigatio.

ANNOTATIO (43) pag. 300.

*Unde mysticum.* Hic testimonium illud ideo *mysticum* dicitur, quia rem minime corpoream, sed a sensibus, imo ab ipso humano intellectu remotissimam exponat, æternam scilicet Verbi divini generationem. Moralitas autem in eo est, quod λόγος græci codicis latine verbum et rationem significet.

ANNOTATIO (44) pag. 326.

*Detestabiliora oscula* etc. Hic sensus est Absalonem,

quamvis fratrem parricidio sustulisset, tamen quia incestum necaverat, in aulam esse revocatum.

ANNOTATIO (45) pag. 330.

*Apostolicum cibum* vocat Ambrosius lectiones sacræ Scripturæ, quas Eucharistiæ sumptioni præmittendas monet. Ex his porro quæ subdit verbis : *Infirmus es... metum mortis sollicitudinesque deponat... corpus non titubat, sed resurgit*; non inviti adducimur, ut sanctum Doctorem de Eucharistia tanquam viatico locutum fuisse suspicemur. Nec male forsitan in suspicionis confirmationem adduci potest is, qui ab eo laudatur Evangelii locus, quem alios etiam Patres de viatico interpretatos constat. Sic enim habet Hieronymus in Matth. cap. XV : *Non vult Jesus dimittere jejunos, ne deficiant in via. Periclitatur ergo, qui sine cœlesti pane ad optatam mansionem pervenire festinat.*

ANNOTATIO (46) pag. 331.

*Ergo ille supplicat.* Mente supple vocem, ***Deum***, quæ superiori periodo exprimitur.

ANNOTATIO (47) pag. 350.

*Insensibile*, id est, a sensu sapientis alienum, ut tota series orationis declarat.

ANNOTATIO (48) pag. 352.

*Repræsentare judicium*, idem est atque exhibere, seu in præsenti ferre judicium, 8 Cod. Theod. Tit. 18. Lege. 42.

ANNOTATIO (49) pag. 357.

Quis fuerit ille Xenocrates, cum ejus nominis plures extiterint, non omnino liquet: veri tamen videretur similius hic agi de Platonis discipulo, quem Diog. Laërtius sex libros de Natura scripsisse commemorat: quos historiæ titulo designare potuisset Ambrosius. Verum cum Plinius recentioribus hanc opinionem lib. XXXVII. Nat. hist. cap. 8. tribuat, putamus eam historiam Xenocrati medico, qui circa illa tempora floruit, attribuendam. Quod autem de Troglodytis subditur, id etiam ex Plinii citato loco petitum est; ubi tamen non *Philo,* sed Philemo eumdem lapidem emisse memoratur. Porro *Troglodytas* ex eodem Plin. lib. V. c. 8. discimus Æthiopiæ populos fuisse admodum barbaros, qui in specubus non longe a Rubro mari habitarent.

ANNOTATIO (50) pag. 383.

Quod Ananiæ et Sapphiræ conjugibus, quorum ibi crimen, nullibi vero pœnitentia declaratur, mortem æternam fuisse inflictam asserit Ambrosius; in eo quidem ab Origene, aliisque nonnullis Patribus dissentit pœnam hanc nonnisi temporalem extitisse affirmantibus. Certe Augustinus et quidam alii ea de re dubitanter loquuntur. Plura videas licet apud Baronium ad ann. 34. num. 269, et interpretes in hunc locum.

ANNOTATIO (51) pag. 397.

Putamus sensum esse hujusmodi: Quemadmodum licet

Vetus Testamentum fuerit, veritas tamen, hoc est, figurarum ejus impletio in Novo est : ita licet Lex per Moysen data sit, ea tamen impleta, nisi in lege nova, nequaquam fuit.

ANNOTATIO (52) pag. 402.

Non insolens est Ambrosio, ut quæ proprie Verbo conveniunt, ea Christo Domino propter unitatem personæ attribuat. Sic serm. xv. num. 30. de Christo dicitur, *qui totius auctor est creaturæ.*

ANNOTATIO (53) pag. 426.

Sæpe *abstemius* idem simpliciter sonat, atque abstinens, ut patet ex illo Horatii :

*Si forte, in medio positorum, abstemius herbis*
*Vivis et urtica.*

ANNOTATIO (54) pag. 436.

Si quis contendat hic indicari divitem illum epulonem, de quo Luc. VIII parabola instituitur, hoc dictum intelligat in sententia eorum, de quibus Enarrat. in Psalm. I ad num. 54. fit mentio. Quod vero negatur diabolus judicium adhuc subiisse, aut omnino in pœnis esse, hæc fuit omnium antiquorum Patrum opinio, quorum seriem texit Maldon. *De Angelis, quæst.* 7. *de Pœnis dæmonum.*

ANNOTATIO (55) pag. 448.

Observandum est ex hoc loco moris fuisse apud veteres

Christianos in Ecclesia inter orandum non solum caput inclinare, ac genus flectere; verumetiam totum se in terram prosternere. Hic namque non de catechumenis et pœnitentibus, sed de fidelibus agi manifestum est.

ANNOTATIO (56) pag. 458.

Per *Heptateuchum* intelligendum est septem priores Veteris Testamenti libros; ita tamen ut *Judices* ac *Ruth* unico libro comprehendantur. Etenim hunc illi tanquam partem aut appendicem ab Hebræis adjungi solitum docet Joseph lib. II *contra Appionem*. Origenes *Philoc.* cap. III et alii post ipsos.

ANNOTATIO (57) pag. 476.

*Potest occidere.* Hic idem esse videtur ac revera occidere, ut Virgilianum illud :

*Potuisti linquere solam?*

perinde est ac si diceret : *Quomodo solam dereliquisti?*

# CONCORDANTIA

## BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

---

| BIBLIOTHECA LATINA. | BIBLIOTHECA GALLICA. |
|---|---|
| Sermo I in Psalm. CXVIII, p. 5. | Ejusdem analysis et fragmenta, tom. IX, p. 136. |
| Sermo X in eumdem Psal., p. 199. | Ejusdem analysis et fragmenta, tom. IX, p. 143. |
| Sermo XII in eumdem Psal. 236. | Ejusdem analysis et fragmenta, tom. IX, p. 145-159. |

---

# INDEX

## TOMI QUINQUAGESIMI-SEPTIMI.

### EXPOSITIO IN PSALMUM DAVID CXVIII.



EXPLICIT INDEX.